ספרי׳ — אוצר החסידים — ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

היכל
תשיעי

שער
שלישי

דבר מלכות

מאמרי דא״ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו״ר מנחם מענדל שליט״א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים״

770 איסטערן פאַרקוויי סניף אה״ק כפר חב״ד ברוקלין, נ.י.

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי׳ תהא שנת נפלאות בכל

צדי״ק שנה להולדת כ״ק אדמו״ר שליט״א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד׳

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדֶה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיָּם שֶׁהֶחֱזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחֶמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליזהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תְבָרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמוֹר לָהֶם:

יְבָרֶכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וִיחֻנֶּךָּ: יִשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיָשֵׂם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲנִי אֲבָרְכֵם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהָנִיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בלחש: בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאָהַבְתָּ אֵת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְּךָ הַיּוֹם, עַל לְבָבֶךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וְדִבַּרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּקְשַׁרְתָּם לְאוֹת עַל יָדֶךָ, וְהָיוּ לְטֹטָפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזֻזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ.

וְהָיָה אִם שָׁמֹעַ תִּשְׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעָבְדוֹ, בְּכָל לְבַבְכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מְטַר אַרְצְכֶם בְּעִתּוֹ יוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ, וְאָסַפְתָּ דְגָנֶךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לִבְהֶמְתֶּךָ, וְאָכַלְתָּ וְשָׂבָעְתָּ. הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם. וְשַׂמְתֶּם אֶת דְּבָרַי אֵלֶּה עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וּקְשַׁרְתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יֶדְכֶם וְהָיוּ לְטוֹטָפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתֶךָ וּבְלֶכְתְּךָ בַדֶּרֶךְ וּבְשָׁכְבְּךָ וּבְקוּמֶךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וִימֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לַאֲבֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, כִּימֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתָי, וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אֱמֶת.

נכון לומר קודם התפילה:

הֲרֵינִי מְקַבֵּל עָלַי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאָהַבְתָּ לְרֵעֲךָ כָּמוֹךָ

מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיִּבָּנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתֶךָ.

אַךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לִשְׁמֶךָ יֵשְׁבוּ יְשָׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומָש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־תיבות "לה"ו") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קט

חברו דוד בברחו מפני שאול ובאותו פעם היה לו הרבה שונאים שהיו מדברים רק רע עליו והיו מראין אליו כאלו היו אוהביו לכך היה מקללם במר נפשו:

א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד מִזְמוֹר אֱלֹהֵי תְהִלָּתִי אַל־תֶּחֱרָשׁ: ב כִּי פִי רָשָׁע וּפִי־מִרְמָה עָלַי פָּתָחוּ דִּבְּרוּ אִתִּי
לְשׁוֹן שָׁקֶר: ג וְדִבְרֵי שִׂנְאָה סְבָבוּנִי וַיִּלָּחֲמוּנִי חִנָּם: ד תַּחַת־אַהֲבָתִי יִשְׂטְנוּנִי וַאֲנִי תְפִלָּה:
ה וַיָּשִׁיתוּ עָלַי רָעָה תַּחַת טוֹבָה וְשִׂנְאָה תַּחַת אַהֲבָתִי: ו הַפְקֵד עָלָיו רָשָׁע וְשָׂטָן יַעֲמֹד עַל־יְמִינוֹ:
ז בְּהִשָּׁפְטוֹ יֵצֵא רָשָׁע וּתְפִלָּתוֹ תִּהְיֶה לַחֲטָאָה: ח יְהִיוּ־יָמָיו מְעַטִּים פְּקֻדָּתוֹ יִקַּח אַחֵר: ט יִהְיוּ בָנָיו
יְתוֹמִים וְאִשְׁתּוֹ אַלְמָנָה: י וְנוֹעַ יָנוּעוּ בָנָיו וְשִׁאֵלוּ וְדָרְשׁוּ מֵחָרְבוֹתֵיהֶם: יא יְנַקֵּשׁ נוֹשֶׁה
לְכָל־אֲשֶׁר־לוֹ וְיָבֹזּוּ זָרִים יְגִיעוֹ: יב אַל־יְהִי־לוֹ מֹשֵׁךְ חָסֶד וְאַל־יְהִי חוֹנֵן לִיתוֹמָיו: יג יְהִי־אַחֲרִיתוֹ
לְהַכְרִית בְּדוֹר אַחֵר יִמַּח שְׁמָם: יד יִזָּכֵר | עֲוֹן אֲבֹתָיו אֶל־יְהוָה וְחַטַּאת אִמּוֹ אַל־תִּמָּח: טו יִהְיוּ
נֶגֶד־יְהוָה תָּמִיד וַיַּכְרֵת מֵאֶרֶץ זִכְרָם: טז יַעַן אֲשֶׁר | לֹא זָכַר עֲשׂוֹת חָסֶד וַיִּרְדֹּף אִישׁ־עָנִי וְאֶבְיוֹן
וְנִכְאֵה לֵבָב לְמוֹתֵת: יז וַיֶּאֱהַב קְלָלָה וַתְּבוֹאֵהוּ וְלֹא־חָפֵץ בִּבְרָכָה וַתִּרְחַק מִמֶּנּוּ: יח וַיִּלְבַּשׁ קְלָלָה
כְּמַדּוֹ וַתָּבֹא כַמַּיִם בְּקִרְבּוֹ וְכַשֶּׁמֶן בְּעַצְמוֹתָיו: יט תְּהִי־לוֹ כְּבֶגֶד יַעְטֶה וּלְמֵזַח תָּמִיד יַחְגְּרָהּ:
כ זֹאת | פְּעֻלַּת שׂטְנַי מֵאֵת יְהוָה וְהַדֹּבְרִים רָע עַל־נַפְשִׁי: כא וְאַתָּה | יֱהוִה אֲדֹנָי עֲשֵׂה־אִתִּי
לְמַעַן שְׁמֶךָ כִּי־טוֹב חַסְדְּךָ הַצִּילֵנִי: כב כִּי־עָנִי וְאֶבְיוֹן אָנֹכִי וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי: כג כְּצֵל־כִּנְטוֹתוֹ
נֶהֱלָכְתִּי נִנְעַרְתִּי כָּאַרְבֶּה: כד בִּרְכַּי כָּשְׁלוּ מִצּוֹם וּבְשָׂרִי כָּחַשׁ מִשָּׁמֶן: כה וַאֲנִי | הָיִיתִי חֶרְפָּה
לָהֶם יִרְאוּנִי יְנִיעוּן רֹאשָׁם: כו עָזְרֵנִי יְהוָה אֱלֹהָי הוֹשִׁיעֵנִי כְּחַסְדֶּךָ: כז וְיֵדְעוּ כִּי־יָדְךָ זֹאת אַתָּה
יְהוָה עֲשִׂיתָהּ: כח יְקַלְלוּ־הֵמָּה וְאַתָּה תְּבָרֵךְ קָמוּ | וַיֵּבֹשׁוּ וְעַבְדְּךָ יִשְׂמָח: כט יִלְבְּשׁוּ שׂוֹטְנַי כְּלִמָּה
וְיַעֲטוּ כַמְעִיל בָּשְׁתָּם: ל אוֹדֶה יְהוָה מְאֹד בְּפִי וּבְתוֹךְ רַבִּים אֲהַלְלֶנּוּ: לא כִּי־יַעֲמֹד לִימִין אֶבְיוֹן
לְהוֹשִׁיעַ מִשֹּׁפְטֵי נַפְשׁוֹ:

קי

כו יסופר היאך ששאלו לאליעזר עבד אברהם וספר היאך הרג אברהם מלכים גדולים וחיילותם, עיין בפנים ותמצא שכל המזמור הולך על אברהם בשביל שהכיר את בוראו בילדותו לכך זכה לשם:

א לְדָוִד מִזְמוֹר נְאֻם יְהוָה | לַאדֹנִי שֵׁב לִימִינִי עַד־אָשִׁית אֹיְבֶיךָ הֲדֹם לְרַגְלֶיךָ: ב מַטֵּה עֻזְּךָ יִשְׁלַח
יְהוָה מִצִּיּוֹן רְדֵה בְּקֶרֶב אֹיְבֶיךָ: ג עַמְּךָ נְדָבֹת בְּיוֹם חֵילֶךָ בֶּהָדְרֵי־קֹדֶשׁ מֵרֶחֶם מִשְׁחַר לְךָ טַל
יַלְדֻתֶיךָ: ד נִשְׁבַּע יְהוָה | וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה־כֹהֵן לְעוֹלָם עַל־דִּבְרָתִי מַלְכִּי־צֶדֶק: ה אֲדֹנָי עַל־יְמִינְךָ
מָחַץ בְּיוֹם־אַפּוֹ מְלָכִים: ו יָדִין בַּגּוֹיִם מָלֵא גְוִיּוֹת מָחַץ רֹאשׁ עַל־אֶרֶץ רַבָּה: ז מִנַּחַל בַּדֶּרֶךְ יִשְׁתֶּה
עַל־כֵּן יָרִים רֹאשׁ:

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין ..... ב

ב) מזמורי תהלים ק״ט ק״י ..... ג

ג) מאמר ד״ה ואתה תצוה (עם ביאור בדרך אפשר)
ש״פ תצוה, יו״ד אדר-ראשון, ה׳תשמ״א ..... ה

ד) מאמר ד״ה ועשית מזבח (עם ביאור בדרך אפשר)
ש״פ תצוה, ח׳ אדר-ראשון, ה׳תשכ״ז ..... כב

ה) משיחות שבת פרשת תצוה
ערב פורים קטן, ה׳תשמ״ט ..... כו

ו) לקוטי שיחות פרשת תצוה (בלה״ק) כרך טז ..... לד

ז) ליקוטים מתורת לוי יצחק לכ״ק הרה״ג הרה״ח
המקובל ר׳ לוי יצחק שניאורסאהן זצ״ל ..... מ

ח) ילקוט גאולה ומשיח על פרשת תצוה ..... מא

ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תצוה ..... מג

י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה ..... סה

יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת תצוה ..... סו

יב) לוח ״היום יום״ לשבוע פרשת תצוה ..... עג

יג) הלכה יומית לעיון ברמב״ם ..... עה

שיעורי רמב״ם – מהדורת וגשל:

יד) – ג׳ פרקים ליום לשבוע פרשת תצוה ..... עח

טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תצוה ..... קד

טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תצוה ..... קי

יז) נביאים וכתובים
שמואל-א פרק כה, תהלים פרק יג ..... קיג

יח) עין יעקב מסכת שבת ..... קטו

יט) מסכת זבחים עם ביאורים
מדף פח עד דף צד ..... קטז

מתורת רבותינו נשיאי חב״ד:

כ) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו״ר הזקן ..... קמז

כא) שולחן ערוך הלכות ברכת הפירות
אדמו״ר הזקן ..... קמז

כב) תורה אור – מתוך ד״ה שמאלו
אדמו״ר הזקן ..... קמט

כג) שערי אורה
אדמו״ר האמצעי ..... קנב

כד) דרך מצותיך – ספר המצוות
אדמו״ר ה״צמח צדק״ ..... קנג

כה) תורת שמואל תרל״ב
אדמו״ר מוהר״ש ..... קנד

כו) קונטרס החלצו
אדמו״ר מוהרש״ב ..... קנה

כז) ספר המאמרים ה׳תש״י
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנה

כח) לקוטי דיבורים
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנו

כט) ספר הזכרונות
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנז

ל) אגרות קודש
אדמו״ר מוהריי״צ ..... קנט

לא) חומש לקריאת התורה פרשת תצוה
ע״פ חומש ״תורה תמימה״ ..... קס

לב) לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה ..... קסו

לג) סדר הדלקת נרות לשבת קודש ..... קסז

ביאור בדרך אפשר

במאמר זה מדובר אודות מהות תפקידו של משה רבינו בדורו וכמו כן של נשיאי ישראל שבכל דור ודור שהינם המשה רבינו שבכל דור ודור. מדובר אודות עבודתם של בני ישראל הבאה מכוחם של הנשיאים בתקופות השונות ובעיקר בחשכת הגלות. במאמר זה מדובר אודות חידוש נפלא הקשור דווקא בעבודה הנדרשת מאיתנו בדורנו כעת.

מאמר זה מיוסד על מאמר דיבור המתחיל "וקבל היהודים" שנאמר על ידי כ"ק אדמו"ר הריי"צ ב'פורים קטן' בשנת ה'תרפ"ז, בזמן המשטר הקומוניסטי בברית המועצות, תקופה קצרה לפני מאסרו הידוע.

אודות הדלקת המנורה בבית המקדש אומר הקדוש ברוך הוא למשה רבינו **וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד**[1], **וידועים הַדִּיּוּקִים בָּזֶה**[2] הדיוק הראשון הוא **דִּבְכָל הַצִּוּוּיִים שֶׁבַּתּוֹרָה נֶאֱמַר 'צַו' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה** 'דבר אל בני ישראל' 'אמור להם' כלומר בדרך כלל בפניה של הקדוש ברוך הוא אל משה רבינו לא מופיעה המילה 'אתה', **וְאילו כָּאן נֶאֱמַר 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'. וּלְהוֹסִיף, דְּהַדִּיּוּק** במה **שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה' הוּא לֹא רַק בְּהַלָּשׁוֹן** כלומר השאלה איננה רק מכך שהתורה מאריכה בלשונה **אֶלָּא** היא **גַּם בְּהַתּוֹכֶן,** הוספת המילה 'אתה' מדגישה את חשיבותו של משה רבינו **דִּלְשׁוֹן 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה' מַשְׁמַע שֶׁמֹּשֶׁה הוּא הַמְּצַוֶּה, וְצָרִיךְ לְהָבִין, חֲרֵי מֹשֶׁה הוּא** רק **הַשָּׁלִיחַ לִמְסֹר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צִוּוּי הַקָּבָּ"ה, וְלָמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תְּצַוֶּה. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ, שֶׁיָּבִיאוּ הַשֶּׁמֶן לְמֹשֶׁה**[3] **(אֵלֶיךָ), דִּלְכְאוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁהַעֲלָאַת הַנֵּרוֹת הָיְתָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן, לָמָּה הֵצְרַךְ לְהָבִיא אֶת הַשֶּׁמֶן לְמֹשֶׁה. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר שֶׁמֶן גּוֹ' כָּתִית לַמָּאוֹר, דִּלְכְאוֹרָה הֲוֵה לֵיהּ לְמֵימַר שֶׁמֶן גּוֹ' לְהָאִיר. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין, דִּבְפָסוּק שֶׁלְּאַחֲרֵי זֶה**[4] **נֶאֱמַר מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר וְכָאן נֶאֱמַר לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד.**

ב) וּמְבָאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר (בְּמַאֲמָרוֹ הַיָּדוּעַ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל וְקִבֵּל הַיְהוּדִים[5] **שֶׁנֶּאֱמַר בְּפוּרִים קָטָן תרפ"ז**[6]**), דְּצִוּוּי (תְּצַוֶּה) הוּא צַוְתָּא וְחִבּוּר**[7]**. וְזֶהוּ וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֹּשֶׁה הוּא מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוֹף**[8]**. וְעַל יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה מַשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל (שֶׁמְּקַשֵּׁר אוֹתָם עִם אוֹר אֵין**

בס"ד. שבת פרשת תצוה, יו"ד אדר־ראשון ה'תשמ"א*

וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד[1], וידועים הַדִּיּוּקִים בָּזֶה[2] דִּבְכָל הַצִּוּוּיִים שֶׁבַּתּוֹרָה נֶאֱמַר צַו אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, וְכָאן נֶאֱמַר וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּלְהוֹסִיף, דְּהַדִּיּוּק מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה תְּצַוֶּה הוּא לֹא רַק בְּהַלָּשׁוֹן אֶלָּא גַּם בְּהַתּוֹכֶן, דִּלְשׁוֹן וְאַתָּה תְּצַוֶּה מַשְׁמַע שֶׁמֹּשֶׁה הוּא הַמְּצַוֶּה, וְצָרִיךְ לְהָבִין, חֲרֵי מֹשֶׁה הוּא הַשָּׁלִיחַ לִמְסֹר לְיִשְׂרָאֵל אֶת צִוּוּי הַקָּבָּ"ה, וְלָמָּה נֶאֱמַר וְאַתָּה תְּצַוֶּה. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ, שֶׁיָּבִיאוּ הַשֶּׁמֶן לְמֹשֶׁה[3] (אֵלֶיךָ), דִּלְכְאוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁהַעֲלָאַת הַנֵּרוֹת הָיְתָה עַל יְדֵי אַהֲרֹן, לָמָּה הֵצְרַךְ לְהָבִיא אֶת הַשֶּׁמֶן לְמֹשֶׁה. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר שֶׁמֶן גּוֹ' כָּתִית לַמָּאוֹר, דִּלְכְאוֹרָה הֲוֵה לֵיהּ לְמֵימַר שֶׁמֶן גּוֹ' לְהָאִיר. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין, דִּבְפָסוּק שֶׁלְּאַחֲרֵי זֶה[4] נֶאֱמַר מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר וְכָאן נֶאֱמַר לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד.

ב) **וּמְבָאֵר** כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר (בְּמַאֲמָרוֹ הַיָּדוּעַ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל וְקִבֵּל הַיְהוּדִים[5] שֶׁנֶּאֱמַר בְּפוּרִים קָטָן תרפ"ז[6]), דְּצִוּוּי (תְּצַוֶּה) הוּא צַוְתָּא וְחִבּוּר[7]. וְזֶהוּ וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֹּשֶׁה הוּא מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוֹף[8]. וְעַל יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה מַשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל (שֶׁמְּקַשֵּׁר אוֹתָם עִם אוֹר אֵין

) יצא לאור בקונטרס פורים־קטן – תשנ"ב**, "לקראת יום ג' שהוכפל בו כי טוב, פורים קטן . . יום א' פ' כי תשא, ה'תשנ"ב".

1) ריש פרשתנו (תצוה). 2) אוה"ת פרשתנו (תצוה) ע' א'תקמא. ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז ס"ג (סה"מ תרפ"ז ע' קיג. ה'תשי"א ע' 182). 3) רמב"ן עה"פ. 4) פרשתנו כז, כא. 5) השייכות דהביאור בואתה תצוה גו' לוקבל היהודים גו' - ראה לקמן ס"ט ואילך. 6) נדפס ב"התמים" חוברת ז לה, ג [שלו, ג] ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. ה'תשי"א ע' 180 ואילך. - ראה שם ס"ד. 7) כ"ה גם בתו"א פרשתנו פב, א (עה"פ ואתה תצוה). ובכ"מ. וראה בהנסמן בסה"מ מלוקט ח"ג ע' עב הערה 55. 8) כ"ה

*) קונטרס זה חילק כ"ק אדמו"ר שליט"א בידו הק' לכאו"א מאנשים נשים וטף. **) על הדו"ח אודות הדפסת והפצת המאמר ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ויה"ר שיפעל הפעולה הרצוי' והזמ"ג וברי מזלי' כו'. אזכיר עה"צ".

ביאור בדרך אפשר

גַּם צָרִיךְ לְהָבִין דיוק נוסף בלשון הכתוב **מַה שֶּׁנֶּאֱמַר 'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ', שֶׁמשמעות מילים אלה היא שיָּבִיאוּ הַשֶּׁמֶן לְמֹשֶׁה**[3] **('אֵלֶיךָ'), דִּלְכְאוֹרָה, כֵּיוָן שֶׁהַעֲלָאַת הַנֵּרוֹת הָיְתָה** (=הדלקת) **הַנֵּרוֹת** **עַל יְדֵי אַהֲרֹן** ולא על ידי משה, **לָמָּה הֵצְרַךְ לְהָבִיא אֶת הַשֶּׁמֶן לְמֹשֶׁה. גַּם צָרִיךְ לְהָבִין מַה שֶּׁנֶּאֱמַר שֶׁמֶן גּוֹ' כָּתִית לַמָּאוֹר', מדוע התורה משתמשת במילה "מאור" ולא במילה 'להאיר' **דִּלְכְאוֹרָה הֲוֵה לֵיהּ לְמֵימַר** (=היה לו לומר) **'שֶׁמֶן גּוֹ' לְהָאִיר'** שהרי תכליתה של הדלקת השמן במנורה היא 'להאיר'. **גַּם צָרִיךְ לְהָבִין, דִּבְפָסוּק שֶׁלְּאַחֲרֵי זֶה**[4] **נֶאֱמַר** אודות משך זמן דליקת הנרות **'מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר'** ואכן משך זמן דליקתם בבית המקדש בכל יום איננו במשך היממה כולה אלא מערב עד בוקר **וְאילו כָּאן נֶאֱמַר 'לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד'.**

ב) וּמְבָאֵר כְּבוֹד קְדוּשַׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר (בְּמַאֲמָרוֹ הַיָּדוּעַ דִּבּוּר הַמַּתְחִיל "וְקִבֵּל הַיְהוּדִים"[5] **שֶׁנֶּאֱמַר בְּפוּרִים קָטָן תרפ"ז**[6]**), דְּמשמעותה הפנימית של** המילה **'צִוּוּי' ('תְּצַוֶּה') הוּא** יצירת **'צַוְתָּא' וְחִבּוּר**[7] בין המְצַוֶּה לבין המְצֻוֶּה, כלומר בין ישראל לקדוש ברוך הוא. **וְזֶהוּ** ההסבר מדוע הפסוק מדגיש את חשיבותו של משה רבינו באומרו **'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'**, כיוון **שֶׁמֹּשֶׁה הוּא** זה שיוצר את ה'צוותא', הוא זה **שמְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוֹף**[8]. **וְעַל יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה מַשְׁפִּיעַ**

ביאור בדרך אפשר

לְיִשְׂרָאֵל (כלומר **שֶׁמְּקַשֵּׁר אוֹתָם עִם אוֹר אֵין סוֹף), עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסָפָה בְּדרגתו של מֹשֶׁה.** [הסיבה לכך שלמרות שדרגתו של משה רבינו היא למעלה מהעם, שלכן הוא זה שבכוחו להשפיע להם, אך דווקא על ידם נעשית בו רוממות יתירה, הרי זה נעוץ בקשר הנשמתי של משה רבינו עם בני ישראל. **דְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל הֵם דֵּגְמַת רֹאשׁ וְרֶגֶל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר**[9] על ידי משה רבינו **'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ', דְּכָל יִשְׂרָאֵל הֵם** בבחינת **הָרַגְלַיִם דְּמֹשֶׁה, וּמֹשֶׁה הוּא הָרֹאשׁ שֶׁלָּהֶם. וּכְמוֹ שֶׁבָּאָדָם** עם היות שהראש הוא מעל הרגליים והוא זה שמנהיגם אך ביחד עם זה **הָרַגְלַיִם מוֹלִיכִים אֶת הָרֹאשׁ לְמָקוֹם שֶׁהָרֹאשׁ מִצַּד עַצְמוֹ אֵינוֹ יָכוֹל לְהַגִּיעַ לְשָׁם, כְּמוֹ כֵן הוּא בְּמֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל, שֶׁעַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל** (שהם **הָרַגְלַיִם דְּמֹשֶׁה**) דווקא על ידם **מִתְּוַסֵּף עִלּוּי בְּמֹשֶׁה.** מהותה של עליה זו של משה רבינו הנגרמת על ידי השפעתו על בני ישראל רמוזה בלשון הפסוק **דְּזֶהוּ מַה שֶׁנֶּאֱמַר 'שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ', שֶׁעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסָפָה בְּמֹשֶׁה. דְּזֶהוּ מַה שֶׁנֶּאֱמַר שֵׁשׁ מֵאוֹת אֶלֶף רַגְלִי הָעָם אֲשֶׁר אָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ, שֶׁעַל יְדֵי רַגְלִי הָעָם נִמְשָׁךְ הַגִּלּוּי דְּאָנֹכִי בְּקִרְבּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה**[10]. **וְזֶהוּ וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת גּוֹ', דְּעַל יְדֵי שֶׁמֹּשֶׁה יְצַוֶּה וִיקַשֵּׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוֹף, עַל יְדֵי זֶה יָבִיאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁמֶן זַיִת לְמֹשֶׁה** (**וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ**), **שֶׁיּוֹסִיפוּ תּוֹסְפוֹת אוֹר בְּמֹשֶׁה.**

ג) **וּלְבָאֵר זֶה, מַקְדִּים בְּהַמַּאֲמָר**[11] **שֶׁמֹּשֶׁה רַבֵּנוּ נִקְרָא רַעְיָא מְהֵימְנָא, דִּשְׁנֵי פְּרוּשִׁים בָּזֶה. שֶׁהוּא רוֹעֶה נֶאֱמָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה. דְּהָאֱמוּנָה שֶׁיֶּשְׁנָהּ בְּיִשְׂרָאֵל מִצַּד עַצְמָם, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים**[12], **אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה בִּבְחִינַת מַקִּיף, וְזֶה שֶׁמֹּשֶׁה רוֹעֶה וּמְפַרְנֵס** (=מכלכל) **אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה, הוּא שֶׁהָאֱמוּנָה תִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת.** הסברת המושגים 'מקיף' ו'פנימיות': הקשר בין שני דברים יכול להיות באופן 'פנימי' ובאופן 'מקיף'. כאשר האדם בא במגע עם דבר שביכולתו להפנימו, להכילו בתוכו ולהתאחד עימו אזי קשר זה הינו 'פנימי'. מה שאין כן כאשר הדבר נשאר מחוץ ליכולת האדם להכילו ואינו מתאחד עימו, הוא נשאר חוצה הימנו. קשר זה הינו בבחינת 'מקיף'. קשר 'פנימי' בא לידי ביטוי בכך שמציאות האדם משתנה בהתאם לדבר עימו הוא נקשר ומתאחד. מה שאין כן כאשר הקשר הוא באופן 'מקיף' מציאותו של האדם נשארת כמקודם. דוגמה לדבר: אדם השומע רעיון רוחני הקשור בסברא שכלית עמוקה, כאשר מדובר בסברא אשר ביכולת האדם להכילה בשכלו, להבינה ולהסבירה לעצמו היטב, אזי שכל האדם מתאחד עימה ועל ידי כך מתעדן ונעשה קרוב יותר לרוחניות. אך כאשר אין האדם מסוגל להכיל רעיון זה בשכלו, הרי למרות שהוא חש שמדובר בדבר עמוק והוא בהתפעלות מכך, מכל מקום הרעיון נשאר מחוץ לשכלו כך שהאדם נשאר מגושם כמקודם. כמו כן כאשר מדובר אודות האמונה של יהודי בקדוש ברוך הוא. למרות שהאמונה קיימת באדם אך יתכן שאיננה מתאחדת עם מציאותו הגלויה, שכלו ורגשותיו. שכלו ורגשותיו אינם משתנים בעקבות אמונתו בה' אחד, אמונה זו לא מתקבלת אצלם. אופן זה של אמונה הוא בבחינת 'מקיף'. תפקידו של משה רבינו הוא לגרום לכך שהאמונה תאיר

ביאור בדרך אפשר

להאכילם במרעה טוב ומזין, כך ישנו צורך להאכיל את נשמות ישראל במרעה של 'אמונה' וזו עבודתו של משה רבינו **שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס** (=מכלכל) **אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה.** הטעם לכך שישנו צורך בפעולתו של משה רבינו בלהאכיל את נשמות ישראל ב'אמונה', בו בזמן שלכאורה האמונה כבר קיימת בהם שהרי הם קבלוה בירושה מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, הסיבה לכך היא **דְּהָאֱמוּנָה שֶׁיֶּשְׁנָהּ בְּיִשְׂרָאֵל מִצַּד עַצְמָם, שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם מַאֲמִינִים בְּנֵי מַאֲמִינִים**[12], ללא פעולתו של משה רבינו **אֶפְשָׁר שֶׁתִּהְיֶה בִּבְחִינַת מַקִּיף, וְזֶה שֶׁמֹּשֶׁה רוֹעֶה וּמְפַרְנֵס** (=מכלכל) **אֶת יִשְׂרָאֵל בְּעִנְיַן הָאֱמוּנָה, הוּא שֶׁהָאֱמוּנָה תִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת.** משמעות הדבר

בסד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רנו). ובכ"מ. ובד"ה זה תרפ"ז ס"ד בתחלתו (ועד"ז רסט"ו) "תקשר את בני ישראל" ואינו מוסיף "עם אוא"ס". ויש לומר, דבהמאמר מפרש שמשה מקשר את בני ישראל עצמם, כדלקמן סי"א. 9) בהעלותך יא, כא. 10) ראה בכ"ז בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ה. 11) סעיף ד. 12) שבת צז, א.

שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר[13] הַהִיא אֱמוּנָה דִּלְעֵילָא יִתְזָן וְיִתְפַּרְנֵס מִגֵּיהּ עַל יָדֶךָ (עַל יְדֵי מֹשֶׁה), דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה הוּא שֶׁמַּמְשִׁיךְ אוֹתָהּ בִּפְנִימִיּוּת. וּמַמְשִׁיךְ בְּהַמַּאֲמָר, דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה הוּא רַעְיָא מְהֵימְנָא, הַכַּוָּונָה בָּזֶה הִיא גַּם לְאִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה שֶׁבְּכָל דּוֹר[14], דְּרָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר הֵם מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל (שֶׁבְּדוֹרָם), שֶׁהָאֱמוּנָה שֶׁלָּהֶם תִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת. וּכְמוֹ מָרְדְּכַי[15], שֶׁהָיָה הָאִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה שֶׁבְּדוֹרוֹ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[16] שֶׁמָּרְדְּכַי בְּדוֹרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוֹרוֹ, שֶׁגַּם בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן, שֶׁלְּמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות אָז הָיָה קָשׁוּר עִם מְסִירוּת נֶפֶשׁ, הִקְהִיל קְהִלּוֹת בָּרַבִּים לְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּהַוָּיָ' וְלַעֲמֹד חָזָק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות. וּלְאַחֲרֵי שֶׁמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה שֶׁמֹּשֶׁה וְאִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דָּרָא מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל, מְבֹאָר[17] דִּיּוּק לְשׁוֹן הַכָּתוּב שֶׁמֵּן גּוֹ' כָּתִית לַמָּאוֹר (לַמָּאוֹר וְלֹא לְהָאִיר), שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת, שֶׁכָּל אֶחָד וְאַחַת הוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא, כָּתִית, עַל יְדֵי זֶה מַגִּיעִים לַמָּאוֹר (הָעֶצֶם) שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְצָא הָאוֹר. וְצָרִיךְ לְהָבִין הַשַּׁיָּכוּת דְּהַפֵּרוּשׁ בְּכָתִית לַמָּאוֹר לְהַמְּבֹאָר (בְּהַמַּאֲמָר) לִפְנֵי זֶה שֶׁמֹּשֶׁה [וְאִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דָּרָא] זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת.

ד) **וְהִנֵּה** הַבֵּאוּר בַּפָּסוּק וְאַתָּה תְּצַוֶּה בָּא (בְּהַמַּאֲמָר) בְּהֶמְשֵׁךְ לְהַמְּבֹאָר בִּתְחִלַּת הַמַּאֲמָר, דְּפֵרוּשׁ וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת[18] הוּא שֶׁקִּבְּלוּ מִדְּרָכֵי הַיְּהוּדִים לֹא הָיְתָה בְּכָךְ שֶׁגַּם בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן, שֶׁלְּמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות אָז הָיָה קָשׁוּר עִם מְסִירוּת נֶפֶשׁ, הִקְהִיל קְהִלּוֹת בָּרַבִּים לְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּהַוָּיָ' וְלַעֲמֹד חָזָק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות. וּבהמשך המאמר "וקבל היהודים", לְאַחֲרֵי שֶׁמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה שֶׁמֹּשֶׁה וְאִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דָּרָא (=וההתפשטות שלו שבכל דור) מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל, מְבֹאָר[17] הדיוק בלשון הַכָּתוּב "שֶׁמֵּן גּוֹ' כָּתִית לַמָּאוֹר" (כאמור בסעיף א' הדיוק הוא בכך שהתורה אומרת שהצורך בשמן הוא 'לַמָּאוֹר' וְלֹא 'לְהָאִיר'), המשמעות הפנימית של זה היא: המילה 'כתית' רומזת על המצב בו נמצאים בני ישראל בגלות, והמילה 'למאור' רומזת

ביאור בדרך אפשר

בנשמות ישראל באופן פנימי, שהאמונה תתאחד עם מציאותו הגלויה של יהודי ותחדור ותתקבל בשכלו וברגשותיו ובכל פעולותיו עד כדי כך שהם יהיו מתאימים לאמונתו בה' אחד. **וְזֶהוּ מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר[13] "הַהִיא אֱמוּנָה דִּלְעֵילָא יִתְזָן וְיִתְפַּרְנֵס מִגֵּיהּ עַל יָדֶךָ"** (=אותה אמונה עליונה תהיה ניזונת ומכולכלת על ידך, כלומר **עַל יְדֵי מֹשֶׁה**), **דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה,** משמעות הדבר **הוּא שֶׁמַּמְשִׁיךְ** ומגלה **אוֹתָהּ בִּפְנִימִיּוּת. וּמַמְשִׁיךְ בְּהַמַּאֲמָר** של כ"ק אדמו"ר הריי"צ, **דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה הוּא 'רַעְיָא מְהֵימְנָא', הַכַּוָּונָה בָּזֶה הִיא** לא רק כלפי משה רבינו בדורו אלא **גַּם לְאִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה שֶׁבְּכָל דּוֹר**[14] (=להתפשטות של משה שבכל דור) אשר בכל דור ודור ישנם צדיקים שבהם מתפשטת ומאירה נשמתו של משה רבינו והם גם כן בבחינת 'רעיא מהימנא', **דְּרָאשֵׁי אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר הֵם מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל (שֶׁבְּדוֹרָם), שֶׁהָאֱמוּנָה שֶׁלָּהֶם תִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת. וּכְמוֹ מָרְדְּכַי[15], שֶׁהָיָה הָאִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה שֶׁבְּדוֹרוֹ, כְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[16] שֶׁמָּרְדְּכַי בְּדוֹרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוֹרוֹ**, עבודתו של מרדכי היתה בכך **שֶׁגַּם בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן, שֶׁלְּמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות אָז הָיָה קָשׁוּר עִם מְסִירוּת נֶפֶשׁ, הִקְהִיל קְהִלּוֹת בָּרַבִּים לְחַזֵּק אֶת אֱמוּנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּהַוָּיָ' וְלַעֲמֹד חָזָק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹות. וּלְאַחֲרֵי שֶׁמְּבֹאָר בַּאֲרֻכָּה שֶׁמֹּשֶׁה וְאִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דָּרָא מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל, מְבֹאָר[17] הדיוק לְשׁוֹן הַכָּתוּב "שֶׁמֵּן גּוֹ' כָּתִית לַמָּאוֹר"** (כאמור בסעיף א' הדיוק הוא בכך שהתורה אומרת שהצורך בשמן הוא **'לַמָּאוֹר' וְלֹא 'לְהָאִיר'**), המשמעות הפנימית של זה היא: המילה 'כתית' רומזת על המצב בו נמצאים בני ישראל בגלות, והמילה 'למאור' רומזת על ההתגלות לה הם זוכים דווקא בעקבות כך. **שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת, שֶׁאז כָּל אֶחָד וְאַחַת הוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא,** שזו משמעות המילה **'כָּתִית'** במובן של 'שבירה', הרי דווקא **עַל יְדֵי זֶה מַגִּיעִים לַ**התגלות של המדריגה הנקראת בשם **'מָאוֹר'** (שהוא **הָעֶצֶם**) שמעלתה היא בכך **שֶׁ**היא למעלה ממהות של 'אור', היא המקור אשר **מִמֶּנּוּ נִמְצָא הָאוֹר.** הסברת הדברים: במילה 'מאור' מכונה המקור של ה'אור'. לדוגמה, השמש עצמה לעומת האור היוצא ממנה נקראת בשם 'מאור' היות והיא המקור של האור. אחד ההבדלים בין המאור לאור הוא בכך שהמאור הינו הדבר עצמו לעומת האור שאינו אלא מציאות שחוצה הימנו, בדוגמת השמש עצמה לעומת האור שלה שהוא חוצה הימנה. לכן המושגים 'מאור' ו'אור' קשורים במושגים 'עצם' ו'גילויים', 'עצם' פירושו הדבר בעצמו, לעומת זאת ה'גילויים' הם בדוגמת אור השמש שאינו אלא מה שמתגלה ממנה אך איננו השמש עצמה. דברים אלה הם בבחינת משל כלפי התגלותה של הנשמה האלוקית. כאשר מדובר אודות הנשמה האלוקית, ישנה מצד אחד דרגתה הגלויה בגוף האדם, דרגה זו קשורה בכוחותיו הגלויים של האדם, שִׂכלו ומידותיו. דרגה זו היא בבחינת רובד ה'גילויים' שלה. לעומת זאת ישנה 'עצם הנשמה', כלומר הנשמה כמו שהיא בעצמה, אשר להיותה חלק אלוקה ממעל ממש הרי איננה שייכת ואיננה נתפסת כלל בגוף המוגבל ובכוחותיו הגלויים של האדם. כאמור, דווקא על ידי המצב של 'כתית' זוכים להתגלות ה'מאור', 'עצם הנשמה'. **וְצָרִיךְ לְהָבִין** את **הַשַּׁיָּכוּת** בין העניינים השונים המבוארים במאמר של כ"ק אדמו"ר הריי"צ. השייכות **דְּהַפֵּרוּשׁ בְּ'כָתִית לַמָּאוֹר' לְהַמְּבֹאָר (בְּהַמַּאֲמָר) לִפְנֵי זֶה שֶׁמֹּשֶׁה [וְאִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דָּרָא] זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת.**

ד) **וְהִנֵּה הַבֵּאוּר בַּפָּסוּק וְאַתָּה תְּצַוֶּה בָּא (בְּהַמַּאֲמָר) בְּהֶמְשֵׁךְ לְהַמְּבֹאָר בִּתְחִלַּת הַמַּאֲמָר, דְּפֵרוּשׁ** הפסוק שנאמר במגילת אסתר **"וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת"**[18]

---

13) ח"ג רכה, ב 14) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א). 15) ראה בד"ה הנ"ל תרפ"ז ס"ג וסט"ו. 16) אסת"ר פ"ו, ב. 17) בד"ה הנ"ל תרפ"ז סט"ו. 18) אסתר ט, כג.

מַה שֶּׁהֵחֵלוּ בְּהַזְּמַן דְּמַתַּן תּוֹרָה[19]. דִּבְמַתַּן תּוֹרָה הָיְתָה הַהַתְחָלָה (הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת), וּבִימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ (בִּזְמַן גְּזֵירַת הָמָן) הָיְתָה הַקַּבָּלָה, וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים. [וְעַל דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז״ל[20] עַל הַפָּסוּק[21] קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים, קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר, דְּזֶה שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע בְּמַתַּן תּוֹרָה הָיְתָה רַק הַקַּבָּלָה, וּבִימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ[22] קִיְּמוּ מַה שֶּׁקִּבְּלוּ[23]. וּמְדַיֵּק בְּהַמַּאֲמָר, שֶׁלְּכְאוֹרָה הוּא דְּבַר פֶּלֶא[24], דִּבְמַתַּן תּוֹרָה הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הָעִלּוּי, וְהָיָה אָז אֶצְלָם גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּדַרְגָּא הֲכִי נַעֲלִית [דְּנוֹסָף לָזֶה שֶׁגַּם קוֹדֶם מַתַּן תּוֹרָה הָיוּ גִּלּוּיִים נַעֲלִים בְּיוֹתֵר, הַגִּלּוּי שֶׁהָיָה בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבִפְרָט בִּקְרִיעַת יַם סוּף, הִנֵּה הַגִּלּוּי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת מַתַּן תּוֹרָה הָיָה גִּלּוּי נַעֲלֶה עוֹד יוֹתֵר], וּבִימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַיְרִידָה, דְּנוֹסָף לְהַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר שֶׁבְּכָל גָּלוּת [דְּכָל גָּלוּת הוּא בְּדֶגְמַת גָּלוּת מִצְרַיִם[25], וּכְמוֹ שֶׁבְּגָלוּת מִצְרַיִם כְּתִיב[26] וְלֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקֹּצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה, עַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּכָל גָּלוּת, שֶׁיֶּשְׁנָם כַּמָּה נִסְיוֹנוֹת בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת], הִנֵּה אָז (בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן) הָיָה הַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר עוֹד יוֹתֵר, וְאַף עַל פִּי כֵן, בִּזְמַן מַתַּן תּוֹרָה, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הָעִלּוּי, הָיְתָה רַק הַהַתְחָלָה (הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת), וּבִזְמַן גְּזֵרַת הָמָן, כְּשֶׁהָיוּ בְּתַכְלִית הַשְּׁפָלוּת, אָז דַּוְקָא קִבְּלוּ מַה שֶּׁהֵחֵלוּ בְּמַתַּן תּוֹרָה. וּמְבֹאָר בָּזֶה, דִּבְזִמַּן הַגְּזֵרָה, הָיָה קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות שֶׁלָּהֶם בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ. [דְּנוֹסָף לָזֶה שֶׁהָיָה לָהֶם מְסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלֹּא לִכְפֹּר חַס וְשָׁלוֹם [כַּמְּבֹאָר בְּתוֹרָה אוֹר[27], שֶׁבְּאֵם הָיוּ מְמִירִים דָּתָם לֹא הָיוּ עוֹשִׂים לָהֶם כְּלוּם, כִּי הַגְּזֵרָה הָיְתָה רַק עַל

ביאור בדרך אפשר

1 משמעותו הפשוטה של הפסוק היא שהיהודים קבלו על עצמם את מצוות חג
2 הפורים לדורות הבאים כשם שהחלו לעשות בשנה הראשונה. אך משמעותו
3 הפנימית של הפסוק **הוא שֶׁקִּבְּלוּ מַה שֶּׁהֵחֵלוּ בְּהַזְּמַן דְּמַתַּן**
4 **תּוֹרָה**[19] כלומר הם קבלו על עצמם לא רק את מצוות הפורים אלא את כל
5 התורה כולה, ובאופן יותר נעלה
6 מהצורה בה הם קבלו זאת במתן
7 תורה על הר סיני. **דִּבְמַתַּן**
8 **תּוֹרָה הָיְתָה** רק **הַהַתְחָלָה**
9 **(הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת), וּבִימֵי**
10 **אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ (בִּזְמַן גְּזֵרַת**
11 **הָמָן) הָיְתָה הַקַּבָּלָה**
12 השלימה, **וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים.**
13 **[**ופירוש פנימי זה הוא **עַל**
14 **דֶּרֶךְ מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ**
15 **ז״ל**[20] **עַל הַפָּסוּק**[21]
16 שנאמר גם כן במגילת אסתר
17 **״קִיְּמוּ וְקִבְּלוּ הַיְּהוּדִים״,**
18 דורשים על כך חז״ל שהיהודים
19 **קִיְּמוּ** בזמן אחשורוש **מַה**
20 **שֶּׁקִּבְּלוּ כְּבָר** במתן תורה,
21 **דְּזֶה שֶׁהִקְדִּימוּ** את אמירת
22 **׳נַעֲשֶׂה׳ לְ׳נִשְׁמַע׳ בְּמַתַּן**
23 **תּוֹרָה הָיְתָה רַק הַקַּבָּלָה**
24 של התורה אך קבלה זו יכלה
25 להתערער, **וּבִימֵי**
26 **אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ**[22] **קִיְּמוּ מַה**
27 **שֶּׁקִּבְּלוּ**[23] משמעות ׳קיום׳ זה
28 היא נתינת תוקף לקבלה שקיבלו
29 על עצמם בתחילה]. **וּמְדַיֵּק**
30 **בְּהַמַּאֲמָר, שֶׁלְּכְאוֹרָה הוּא**
31 **דְּבַר פֶּלֶא**[24]**, דִּבְמַתַּן**
32 **תּוֹרָה הָיוּ יִשְׂרָאֵל**
33 **בְּתַכְלִית הָעִלּוּי, וְהָיָה אָז**
34 **אֶצְלָם גִּלּוּי אֱלֹקוּת**
35 **בְּדַרְגָּא הֲכִי נַעֲלִית**
36 **[דְּנוֹסָף לָזֶה שֶׁגַּם קוֹדֶם**
37 **מַתַּן תּוֹרָה הָיוּ גִּלּוּיִים**
38 רוחניים **נַעֲלִים בְּיוֹתֵר,**
39 **הַגִּלּוּי** האלוקי **שֶׁהָיָה**
40 **בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבִפְרָט**
41 **בִּקְרִיעַת יַם סוּף, הִנֵּה**
42 **הַגִּלּוּי שֶׁהָיָה בִּשְׁעַת מַתַּן**
43 **תּוֹרָה הָיָה גִּלּוּי נַעֲלֶה**
44 **עוֹד יוֹתֵר]** אשר מכל זה מובן
45 שבשעת מתן תורה היו ישראל
46 בתכלית המעלה, **ו**לעומת זאת

ביאור בדרך אפשר

47 **בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הַיְרִידָה, דְּנוֹסָף**
48 **לְהַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר** של אור ה׳ שֶׁקיים **בְּכָל גָּלוּת [דְּכָל גָּלוּת הוּא**
49 **בְּדֶגְמַת גָּלוּת מִצְרַיִם**[25]**, וּכְמוֹ שֶׁבְּגָלוּת מִצְרַיִם כְּתִיב**[26] **״וְלֹא**
50 **שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקֹּצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה״, עַל דֶּרֶךְ זֶה**
51 **הוּא בְּכָל גָּלוּת, שֶׁיֶּשְׁנָם**
52 **כַּמָּה נִסְיוֹנוֹת בְּקִיּוּם**
53 **הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת], הִנֵּה**
54 **אָז (בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן) הָיָה**
55 **הַהֶעְלֵם וְהַהֶסְתֵּר עוֹד**
56 **יוֹתֵר, וְאַף עַל פִּי כֵן,**
57 **בִּזְמַן מַתַּן תּוֹרָה, כְּשֶׁהָיוּ**
58 **יִשְׂרָאֵל בְּתַכְלִית הָעִלּוּי,**
59 **הָיְתָה רַק הַהַתְחָלָה**
60 **(הֵחֵלוּ לַעֲשׂוֹת), וּבִזְמַן**
61 **גְּזֵרַת הָמָן, כְּשֶׁהָיוּ**
62 **בְּתַכְלִית הַשְּׁפָלוּת, אָז**
63 **דַּוְקָא קִבְּלוּ מַה שֶּׁהֵחֵלוּ**
64 **בְּמַתַּן תּוֹרָה. וּמְבֹאָר בָּזֶה**
65 כ״ק אדמו״ר הריי״צ, **דִּבְזִמַּן**
66 **הַגְּזֵרָה,** הרי דווקא אז **הָיָה**
67 **קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות**
68 **שֶׁלָּהֶם בְּמְסִירוּת נֶפֶשׁ.**
69 **[**ומסירות נפשם היתה גדולה
70 ביותר **דְּנוֹסָף לְזֶה שֶׁהָיָה**
71 **לָהֶם מְסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלֹּא**
72 **לִכְפֹּר חַס וְשָׁלוֹם**
73 **[כַּמְּבֹאָר בְּתוֹרָה אוֹר**[27]**,**
74 **שֶׁבְּאֵם הָיוּ מְמִירִים דָּתָם**
75 **לֹא הָיוּ עוֹשִׂים לָהֶם**
76 **כְּלוּם, כִּי הַגְּזֵרָה הָיְתָה**
77 **רַק עַל הַיְּהוּדִים** ולא על
78 אלה שאינם ״יהודים״ אלא
79 ״עִבְרִים״. יהודים הם אלה

---

19) כ״ה גם ברד״ה וקבל היהודים בתו״א מג״א צו, ג. ובכ״מ - נסמנו ברד״ה וקבל היהודים ה׳תשי״א (סה״מ מלוקט ח״ג ע׳ סז הערה 4). 20) שבת פח, א. 21) אסתר ט, כז. 22) מהמשך הענינים בהמאמר ובתו״א שבהערה הבאה (וראה גם תו״א שם צט, רע״א. ובכ״מ) משמע, דזה שקבלוה בימי אחשורוש הוא בזמן הגזירה. ובפרש״י ד״ה בימי אחשורוש ״מאהבת הנס שנעשה להם״. ואולי יש לומר דשני ענינים בזה - ראה לקמן ס״ט. 23) כ״ה גם בתו״א מג״א צח, א דוקבל היהודים את אשר החלו לעשות הוא ע״ד ״קיימו מה שקבלו״ - אף שלכאורה הם שני ענינים שונים, ראה סה״מ מלוקט שם הערה 4. 24) הביאור בדיוק לשון זה - ראה ד״ה וקבל היהודים דפורים קטן ה׳תשל״ח ס״א (סה״מ מלוקט ח״א ע׳ שיז). 25) ראה ב״ר פט״ז, ה ״כל המלכיות נקראו על שם מצרים על שם שהם מצירות לישראל״. 26) וארא ו, ט. 27) מג״א צא, ב. צז, א. צט, ב. וראה גם במקומות שנסמנו

ביאור בדרך אפשר

הכופרים בעבודה זרה, **וְאַף עַל פִּי כֵן לֹא עָלְתָה עַל דַּעְתָּם מַחֲשֶׁבֶת חוּץ** כלומר מחשבה אודות המרת הדת **חַס וְשָׁלוֹם]**, ויתירה מזו מסירות נפשם היתה לא רק על עצם אמונתם בה' אלא **הָיָה לָהֶם מְסִירוּת נֶפֶשׁ גַּם עַל קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות**[28], **וְעַד** כדי כך **שֶׁהֶקְהִילוּ קְהִלּוֹת בָּרַבִּים לִלְמֹד תּוֹרָה בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ**[29]. **וְהִתְעוֹרְרוּת הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם הָיְתָה עַל יְדֵי מָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי,** שכאמור הוא היה **מֹשֶׁה שֶׁבְּדוֹרוֹ. וְעל פי** האמור אודות גודל המעלה שהיתה קיימת דווקא בעבודת ה' בזמן גזירת המן כיוון שהיא היתה מתוך מסירות נפש **זֶהוּ** ההסבר לכך ש**וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת, דִּבְמַתַּן תּוֹרָה הָיְתָה רַק הַהַתְחָלָה וּבִזְמַן גְּזֵרַת הָמָן הָיְתָה הַקַּבָּלָה, כִּי עַל יְדֵי שֶׁהָיָה לָהֶם אָז מְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּפוֹעַל עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹות נִתְעַלּוּ (בְּעִנְיָן זֶה) לְמַדְרֵגָה נַעֲלִית יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ בִּזְמַן מַתַּן תּוֹרָה, וְלָכֵן אָז דַּוְקָא הָיְתָה הַקַּבָּלָה,** השלימה של התורה, **וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים.**

בסעיף הקודם למדנו שצריך להבין את הקשר בין העניינים השונים המבוארים במאמר של כ"ק אדמו"ר הריי"צ, הפירוש הפנימי במילים 'כתית למאור' ותפקידו של משה רבינו בתור 'רעיא מהימנא'. **וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַפֵּרוּשׁ בְּ'כָתִית לַמָּאוֹר',** והוא **שֶׁעַל יְדֵי** מצב של **'כָּתִית'** (בו האדם **נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא**) דווקא על ידי כך **מַגִּיעִים לְ**התגלות **'הַמָּאוֹר',** הרי היה ניתן לומר שעניין זה איננו קשור עם הסברת תפקידו ועבודתו של משה רבינו בתור 'רעיא מהימנא' אלא **הוּא בֵּאוּר עַל זֶה שֶׁבִּזְמַן הַגְּזֵרָה דַּוְקָא בָּאוּ לִמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּאוֹפֶן נַעֲלֶה בְּיוֹתֵר**[30]. **כִּי מְסִירוּת נֶפֶשׁ הִיא** דבר הנובע **מִצַּד עֶצֶם הַנִּשְׁמָה** שֶׁכאמור בסעיף ג' היא דרגה כזו בנפש **שֶׁלְּמַעְלָה מִגִּלּוּי,** אשר היא נקראת בשם **'מָאוֹר' (שֶׁמִּמֶּנּוּ נִמְצָא הָאוֹר), וְעַל יְדֵי שֶׁהָיוּ אָז** בעקבות קושי הגזירה **בְּמַצַּב דְּ'כָתִית' (נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא), נִתְגַּלָּה עֶצֶם הַנִּשְׁמָה, מָאוֹר. אֲבָל מֵהֶמְשֵׁךְ וְסֵדֶר הָעִנְיָנִים בְּהַמַּאֲמָר** "וקבל היהודים" **שֶׁהַפֵּרוּשׁ בְּ'כָתִית לַמָּאוֹר' בָּא** במאמר דווקא **לְאַחֲרֵי הָעִנְיָן דְּ'רַעְיָא מְהֵימְנָא',** מכך **מַשְׁמַע, דְּעִנְיָן 'כָּתִית לַמָּאוֹר' שַׁיָּךְ גַּם** לתפקיד הרעיא מהימנא כלומר **לְזֶה שֶׁמֹּשֶׁה זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת.**

ה) בסעיף זה מבואר הקשר בין עבודתו של משה רבינו בהחדרת האמונה בפנימיות לבין גילוי עצם הנשמה.

וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה עַל פִּי הַיָּדוּעַ[31] **דְּזֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל מַאֲמִינִים בֶּאֱלֹקוּת בֶּאֱמוּנָה פְּשׁוּטָה וְאֵין צְרִיכִים רְאָיוֹת עַל זֶה הוּא מִצַּד שְׁנֵי טְעָמִים.**

הסברת הדברים האמורים לקמן: כאמור בסעיף ג', בנשמה האלוקית ישנן דרגות שונות, אשר עצם הנשמה למעלה מכולן. ישנו חלק הנשמה הקשור בגוף האדם ובכוחותיו הגלויים. למעלה ממנו ישנו חלק הנשמה שאינו נתפס כלל בגוף הגשמי. אך עצם הנשמה היא למעלה מכל הדרגות האמורות. ביתר ביאור: אודות הנשמה האלוקית נאמר בספר התניא שהיא חלק אלוקה ממעל ממש אך ביחד עם כך נאמר עליה שהיא בבחינת "אלוקות כפי שנעשה בבחינת נברא" כלומר במהותה הפנימית היא חלק אלוקה אך בחיצוניותה היא בעלת 'תבנית' של נברא בעל מציאות לעצמו. הדרגות השונות הקיימות בנשמה האלוקית, זו שבגוף וזו העליונה יותר, קשורות בחלק זה של הנשמה האלוקית. הדרגה התחתונה כבולה במסך החומר של הגוף ולכן איננה רואה כי אם את הגשמיות שסובבת אותה. לעומתה הדרגה העליונה יותר רואה את אור ה' אשר אין מקום פנוי ממנו. אך עצם הנשמה זוהי פנימיותה של הנשמה אשר היא ואלוקות הינם דבר אחד ממש.

בסה"מ מלוקט ח"ג ע' סח הערה 12. 28) שזהו חידוש גדול יותר, כי בנוגע לאמונה, גם קל שבקלים מוסר נפשו (תניא פי"ח. ובכ"מ). 29) שזהו חידוש גדול עוד יותר, כמובן בפשטות. 30) ראה הערות הקודמות. 31) ראה המשך תער"ב ח"א פס"א (ע' קיד). וראה גם המשך הנ"ל ח"ב ע' א'קפב "האמונה כו' משום דמזלי' חזי, דהנשמה כמו שהיא למעלה היא רואה כו', וכן ענין האמונה

שֶׁמַּזְּלֵיהוּ חֲזִי[32]. דְּהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה רוֹאָה אֶלְקוּת (רְאִיָּה שֶׁלְּמַעְלָה מִשֹּׁכֶל), וְזֶה פּוֹעֵל בְּהַנְּשָׁמָה שֶׁבַּגּוּף הָאֱמוּנָה בֶּאֱלֹקוּת. וְעוֹד בֵּאוּר, דְּשֹׁרֶשׁ הָאֱמוּנָה הוּא מֵעֶצֶם הַנְּשָׁמָה (שֶׁלְּמַעְלָה מִמַּזְּלֵיהּ חֲזִי). דְּזֶה שֶׁעֶצֶם הַנְּשָׁמָה מְקֻשָּׁרֶת בֶּאֱלֹקוּת הִיא הִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית (שֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בְּסִבָּה, גַּם לֹא בְּעִנְיַן הָרְאִיָּה שֶׁלְּמַעְלָה מִשֹּׁכֶל). וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמֵהַחִלּוּקִים שֶׁבֵּין שְׁנֵי הַבֵּאוּרִים (הָעִנְיָנִים) הוּא, דְּהָאֱמוּנָה בְּהַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף הַבָּאָה מֵרְאִיַּת הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה הִיא בִּבְחִינַת מַקִּיף. דְּכֵיוָן שֶׁהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה הִיא לְמַעְלָה מֵהִתְלַבְּשׁוּת לָכֵן פְּעֻלָּתָהּ בְּהַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף הִיא בִּבְחִינַת מַקִּיף. וּבִכְדֵי שֶׁהָאֱמוּנָה (בְּהַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף) תִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת, הוּא עַל יְדֵי גִּלּוּי הַהִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית דְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה. כִּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא הָעֶצֶם שֶׁל הַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּהַגּוּף, וְלָכֵן, הָאֱמוּנָה דְּהַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּהַגּוּף שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא בִּפְנִימִיּוּתָהּ.

ביאור בדרך אפשר

אמונתו של יהודי נובעת משני טעמים. טעם אחד הוא **לְפִי שֶׁמַּזְּלֵיהוּ חֲזִי**[32] (=לפי שמזלם רואה). ׳מזל׳ הינו כינוי לחלק הנשמה שלמעלה מהגוף, כלומר **דְּהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה רוֹאָה אֶלְקוּת** (וכאמור לקמן בסעיף הבא שרְאִיָּה גורמת להתאמתות חזקה **שֶׁלְּמַעְלָה** מִזו הנגרמת על ידי **שֹׁכֶל**), **וְזֶה פּוֹעֵל בְּהַנְּשָׁמָה שֶׁבַּגּוּף הָאֱמוּנָה בֶּאֱלֹקוּת. וְעוֹד בֵּאוּר** מניין נובעת האמונה של היהודי, **דְּשֹׁרֶשׁ הָאֱמוּנָה הוּא מֵעֶצֶם הַנְּשָׁמָה (שֶׁלְּמַעְלָה** גם **מִמַּזְּלֵיהּ חֲזִי). דְּזֶה שֶׁעֶצֶם הַנְּשָׁמָה מְקֻשָּׁרֶת בֶּאֱלֹקוּת הִיא הִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית (שֶׁאֵינָהּ תְּלוּיָה בְּסִבָּה** חיצונית, **גַּם לֹא בְּעִנְיַן הָרְאִיָּה שֶׁלְּמַעְלָה מִשֹּׁכֶל.** כלומר זו התקשרות הקיימת בה מצד עצמה להיותה חלק אלוקה ממעל ממש, כך שאלוקות זה היא והיא זו אלוקות).

הסברת הדברים האמורים לקמן: כאשר מדובר אודות הקשר בין הדרגות השונות של הנשמה הרי זה על דרך הקשר הקיים בין חלקי האדם אשר מהם מציאותו מורכבת, איברי גופו ונשמתו. הדבר יובן בבהירות באמצעות הסיפור הבא: פעם, בהיות אדמו״ר הצמח צדק ילד, ישב בחיקו של סבו, אדמו״ר הזקן וקרא ״סבא, סבא!״. ויאמר לו סבו ״איפה הוא סבא?״ הצביע הילד על ראש הסבא. אמר הסבא: ״זהו הראש של סבא, אך היכן סבא?״ הצביע הילד על ידיו של הסבא: ״הנה סבא״. אמר הסבא: ״אלה הן ידיו של סבא, אך היכן סבא?״ וכך חזר הדבר על עצמו בצורות שונות. ירד הילד מברכיו של סבו והסתתר מאחורי הדלת. לפתע צעק ״סבא! סבא!״ פנה אליו אדמו״ר הזקן ״מה?״ אמר הילד ״הנה, זהו סבא״

הסברת הדברים: מציאות האדם כוללת את איברי גופו ואת נשמתו. האיברים שונים זה מזה מן הקצה אל הקצה. כל אחד מאיברי גוף האדם מוגדר ב׳תבנית׳ מסויימת השונה מזו של שאר האיברים. לכל איבר יש את תפקידו הפרטי המיוחד לו. לעומת זאת נשמת האדם איננה איבר נוסף, היא מהותו הפנימית של האדם הנמצאת בתוך האיברים כולם. נשמת האדם איננה קשורה ב׳תבנית׳ כזו או אחרת של איבר מסויים, באותה מידה שאיננה מוגדרת בתבנית של ׳רגליים׳ כך גם איננה מוגדרת בתבנית של ׳ראש׳, היא למעלה מ׳רגליים׳ והיא למעלה מ׳ראש׳. אך ביחד עם זה היא הנשמה של ה׳ראש׳ והיא הנשמה של ה׳רגליים׳. היא המהות הפנימית של הרגליים ושל הידיים ושל כל אחד מאיברי האדם. כאמור בסיפור, מצד אחד ה׳סבא׳ איננו הראש ואיננו הידיים, אך ביחד עם זה ה׳סבא׳ זוהי נשמתו הנמצאת ומתגלה בתוך האיברים כולם. כל כולו של הסבא נמצא בכל אחת משתי ידיו, ברגליו וכו׳. כמו כן, כאשר מדובר אודות הנפש האלוקית, ישנן מצד אחד הדרגות השונות הקיימות בה שהם בדוגמת האיברים שלה וישנה ׳עצם הנשמה׳ שמעבר אליהן. ׳עצם הנשמה׳ איננה דרגה נוספת, היא מעבר לכל הדרגות. הדרגות השונות קשורות ב׳תבניות׳ רוחניות שונות, חלק הנשמה שבגוף מוגבל ב׳תבנית׳ הקשורה בכוחותיו הגלויים של האדם, חלק הנשמה שלמעלה מהגוף מוגדר אף הוא ב׳תבנית׳ הקשורה ברוחניותם של עולמות עליונים, לעומת זאת ׳עצם הנשמה׳ מופשטת מכל ׳תבנית׳ שהיא. אך ביחד עם זה ׳עצם הנשמה׳ היא הנקודה הפנימית והיא בבחינת ה׳נשמה׳ של הדרגות כולן.

וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמֵהַחִלּוּקִים וההבדלים **שֶׁבֵּין שְׁנֵי הַבֵּאוּרִים (הָעִנְיָנִים** המסבירים את הטעם לאמונתו של היהודי) **הוּא, דְּהָאֱמוּנָה** הקיימת **בְּהַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף הַבָּאָה** כתוצאה **מֵרְאִיַּת הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה, הִיא בִּבְחִינַת מַקִּיף** הרי הצורה בה קיימת אמונה זו בגוף כאמור בסעיף ג׳ בחינת מקיף פירושה שהאדם חש בה ומתפעל ממנה אך אין זה מתקבל בכוחותיו הגלויים, שכלו ורגשותיו וכל פעולותיו אינם משתנים בעקבות אמונה זו. **דְּכֵיוָן שֶׁ**רוחניותה של **הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה הִיא** קשורה ב׳תבנית׳ כזו **שֶׁלְּמַעְלָה מֵ**שייכות ל**הִתְלַבְּשׁוּת** בגוף **לָכֵן פְּעֻלָּתָהּ בְּהַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף** איננה יכולה להתקבל ב׳תבניתם׳ המצומצמת של הכוחות הגלויים ולכן **הִיא בִּבְחִינַת מַקִּיף. וּבִכְדֵי שֶׁהָאֱמוּנָה (בְּהַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּגוּף) תִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת** כלומר שהאמונה תתקבל ותיקלט גם בשכלו ורגשותיו של האדם ותחדור בכל פעולותיו, **הוּא** דווקא **עַל יְדֵי גִּלּוּי** נקודה עמוקה יותר בנשמה שהיא **הַהִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית דְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה. כִּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה** עם היותה מצד מהותה למעלה מכל דרגה שהיא, אך דווקא **הִיא הָעֶצֶם** (=העצמיות והפנימיות) **שֶׁל הַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּהַגּוּף, וְלָכֵן, הָאֱמוּנָה דְּהַנְּשָׁמָה הַמְּלֻבֶּשֶׁת בְּהַגּוּף שֶׁ**קיימת בה **מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא בִּפְנִימִיּוּתָהּ.**

בסוף סעיף ד׳ למדנו שמוכרח שישנו קשר בין פעולתו של משה רבינו בתור ׳רועה אמונה׳ לבין מצב ה׳שבירה׳ הקיים בזמן הגלות, לכאורה מדובר בדברים הקשורים ברבדים שונים לחלוטין של הנפש. תפקידו של ׳רועה אמונה׳, להחדיר את האמונה בפנימיות, קשור ברובד הגלוי של האדם. לעומת

---

32) לשון הגמרא - מגילה ג, א. שמצד עצם הנשמה״.

ביאור בדרך אפשר

זאת ה'כתית' וה'שבירה' שבזמן הגלות קשורים ב'עצם הנשמה'. אך על פי מה שלמדנו בסעיף זה אשר דווקא האמונה הנובעת מ'עצם הנשמה' קשורה בפנימיות האדם יובנו הדברים.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר אֲשֶׁר הָעִנְיָנִים שֶׁבְּהַמַּאֲמָר "וקבל היהודים", **שֶׁ**ביאור **הָעִנְיָן דְ(כָּתִית) לַמָּאוֹר** שזו התגלותה של עצם הנשמה **בָּא בְּהֶמְשֵׁךְ לְבֵאוּר הָעִנְיָן דְּרַעְיָא מְהֵימְנָא'** דבר המוכיח שיש קשר ביניהם, **כִּי זֶה שֶׁמֹּשֶׁה זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁתִּהְיֶה בִּפְנִימִיּוּת הוּא עַל יְדֵי שֶׁהוּא מְגַלֶּה אֶת עֶצֶם הַנְּשָׁמָה (שֶׁלְּמַעְלָה מִמַּזְּלֵיהּ חֲזִי)**, אשר כאמור בסעיף ד' 'עצם הנשמה' לעומת הכוחות הגלויים נקראת בשם **'מָאוֹר' שֶׁלְּמַעְלָה מֵ'אוֹר'. וּמַה שֶׁנֶּאֱמַר** בפסוק "כְּתִית **לַמָּאוֹר"**, **וּמְבֹאָר** הרי **בְּהַמַּאֲמָר שֶׁבִּכְדֵי לְהַגִּיעַ לְהַ'מָּאוֹר' הוּא עַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּ'כָתִית'** שֶׁקיים דווקא **בִּזְמַן הַגָּלוּת** ולא בזמנו של משה רבינו במדבר אשר אז לא היה מצב של 'כתית', הביאור בכך **הוּא, כִּי** למרות שעצם הנשמה מתבטאת ביכולת להחדיר את האמונה בפנימיות אך **עִקַּר הַגִּלּוּי** והביטוי **דְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה ('מָאוֹר') הוּא** מתגלה **בְּעִנְיָן הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ (שֶׁעִקָּרוֹ הוּא בִּזְמַן הַגָּלוּת), כְּדִלְקַמָּן.**

ו) וְהָעִנְיָן הוּא, הסברת הקשר בין גילוי עצם הנשמה למסירות נפש, **דְּזֶה שֶׁהָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל הִיא בְּאֹפֶן שֶׁהוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה, הוּא (בְּעִקָּר) בְּהָאֱמוּנָה שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה. דְּהָאֱמוּנָה מִצַּד זֶה שֶׁהוּא רוֹאֶה (מַזְּלֵיהּ חֲזִי), הֲגַם שֶׁהִיא בְּתוֹקֶף גָּדוֹל [כַּיָּדוּעַ דְּהַהִתְאַמְּתוּת שֶׁמִּצַּד הָרְאִיָּה הִיא הִתְאַמְּתוּת גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר[33]], מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהָאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ הִיא מִצַּד סִבָּה (מִצַּד זֶה שֶׁרוֹאֶה) וְאֵינָהּ קְשׁוּרָה עִם עֶצֶם מְצִיאוּתוֹ אֵינוֹ מֻכְרָח שֶׁיִּמְסֹר נַפְשׁוֹ עַל זֶה, וְזֶה שֶׁהָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל הִיא בְּאֹפֶן שֶׁהוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָאֱמוּנָה בֶּאֱלֹקוּת הִיא הָעֶצֶם שֶׁלּוֹ, וְלָכֵן אִי אֶפְשָׁר כְּלָל שֶׁיִּכְפֹּר חַס וְשָׁלוֹם.**

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶׁכָּתוּב בְּהַמַּאֲמָר דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה הוּא רַעְיָא מְהֵימְנָא (שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה) הוּא גַּם בְּנוֹגֵעַ לְרוֹעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר (אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה שֶׁבְּכָל דָּרָא) שֶׁהֵם מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל שֶׁיַּעַמְדוּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות. דְּלִכְאוֹרָה, זֶה שֶׁמֹּשֶׁה זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה הוּא (כַּמְבֹאָר בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת[34] וְגַם בְּמַאֲמָר זֶה עַצְמוֹ[35]) הוּא דְּהַהִתְאַמְּתוּת שֶׁנגרמת מִצַּד הָרְאִיָּה, שהאדם לא רק הבין בשכלו שכך

ביאור בדרך אפשר

הדבר אלא הוא גם ראה זאת בעצמו **הִיא הִתְאַמְּתוּת גְּדוֹלָה בְּיוֹתֵר[33]], מִכָּל מָקוֹם, כֵּיוָן שֶׁהָאֱמוּנָה שֶׁלּוֹ** באופן הזה **הִיא** נובעת **מִצַּד סִבָּה** חיצונית **(מִצַּד זֶה שֶׁרוֹאֶה) וְאֵינָהּ קְשׁוּרָה עִם עֶצֶם מְצִיאוּתוֹ** מציאותו של האדם והאלוקות הינם שני דברים נפרדים והקשר ביניהם נגרם על ידי שהם רואים זה את זה, **לכן אֵינוֹ מֻכְרָח שֶׁיִּמְסֹר נַפְשׁוֹ עַל זֶה** כיוון שאיננו חש שעצם קיומו תלוי בקשר שלו עם אלוקות, **וְאם כן זֶה** שֶבסופו של דבר **הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל הִיא בְּאֹפֶן שֶׁהוּא מוֹסֵר נַפְשׁוֹ עַל זֶה הוּא מִפְּנֵי** שֶהיא נובעת מעצם הנשמה, אשר ברובד זה **הָאֱמוּנָה בֶּאֱלֹקוּת הִיא הָעֶצֶם שֶׁלּוֹ** מבחינת עצם הנשמה אין לה קיום בלי אלוקות, אלוקות זה היא והיא זה אלוקות, **וְלָכֵן** אמונה זו היא באופן כזה **שאי אֶפְשָׁר כְּלָל שֶׁיִּכְפֹּר חַס וְשָׁלוֹם** וממילא הוא מוסר את נפשו.

על פי האמור שתפקידו של משה רבינו הוא לגלות את האמונה הנובעת מעצם הנשמה, יובן בעומק יותר הקשר הפנימי בין משה רבינו עצמו לבין הצדיקים בדורות שלאחריו שהם בבחינת 'ההתפשטות שלו', למרות שצורת עבודתם שונה.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶׁכָּתוּב בְּהַמַּאֲמָר "וקבל היהודים" **דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה הוּא 'רַעְיָא מְהֵימְנָא'** (כאמור בסעיף ג' **שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה) הוּא גַּם בְּנוֹגֵעַ לְרוֹעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר** (שהם נקראים בשם **אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה שֶׁבְּכָל דָּרָא) שֶׁהֵם מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל שֶׁיַּעַמְדוּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּקִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות. דְּלִכְאוֹרָה** צורת עבודתו של משה רבינו וצורת עבודתם של הצדיקים שלאחריו שונה, שהרי **זֶה שֶׁמֹּשֶׁה זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה הוּא (כַּמְבֹאָר בְּכַמָּה**

---

33) שלכן "אין עד נעשה דיין" (ר"ה כו, א). וראה לקו"ש ח"ו ע' 121. וש"נ. 34) תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ. וראה גם תניא רפמ"ב. 35) סעיף יא.

ביאור בדרך אפשר

מְקוֹמוֹת[34] וְגַם בְּמַאֲמָר זֶה עַצְמוֹ[35]) עַל יְדֵי שֶׁמַּשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל דַּעַת בֶּאֱלֹקוּת שתהיה להם הבנה בשכל והרגשה בלב באלוקות, שֶׁעַל יְדֵי זֶה בָּאָה הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת, זאת אומרת שעיקר התעסקותו של משה רבינו עם בני ישראל היא ברובד של הכוחות הגלויים שלהם. וְלעומת זאת זֶה שֶׁרוֹעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר מְחַזְּקִים הָאֱמוּנָה (הַמְבוֹאָר בְּמַאֲמָר זֶה[36]) אין זה בכך שהם עוסקים בלהסביר את הדברים בשכל וליישבם ברגש הלב אלא תפקידם הוּא שֶׁהָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה בְּאוֹפֶן דְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ, אשר מסירות נפש קשורה עם התעוררות עצם הנפש שלמעלה מהכוחות הגלויים. וְעַל פִּי הַנַּ"ל בסעיף ה' אשר גם היכולת להחדיר את האמונה בכוחותיו הגלויים של האדם קשורה בגילוי האמונה הנובעת מעצם הנשמה, יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁעִקַּר הָעִנְיָן דְּרַעְיָא מְהֵימְנָא הוּא זֶה שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה עַצְמָהּ, כלומר שֶׁהָאֱמוּנָה שאצל בני ישראל תִּהְיֶה לֹא רַק דרגת האמונה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד הַגִּלּוּיִים (כלומר מִצַּד זֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה רוֹאָה אֶלֹקוּת) אֶלָּא שתאיר בהם האמונה שמִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה. וְזֶה שֶׁכפועל מֹשֶׁה מַמְשִׁיךְ אֶת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת (כלומר התעסקותו בלהחדיר וליישב את הדברים בְּדַעַת וְהַשָּׂגָה) הוּא תּוֹצָאָה מִזֶּה שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה עַצְמָהּ (זו תוצאה של הַמְשָׁכַת וְגִלּוּי הָאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה). וְכַנַּ"ל (סְעִיף ה), דְּהאפשרות שתוכל להיות הַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת (כלומר בְּדַעַת ובהשגת השכל) הוּא עַל יְדֵי גִּלּוּי הַהִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית דְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה.

ביאור בדרך אפשר

עַל יְדֵי שֶׁמַּשְׁפִּיעַ לְיִשְׂרָאֵל דַּעַת בֶּאֱלֹקוּת שֶׁעַל יְדֵי זֶה בָּאָה הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת, וְזֶה שֶׁרוֹעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר מְחַזְּקִים הָאֱמוּנָה (הַמְבֹאָר בְּמַאֲמָר זֶה[36]) הוּא שֶׁהָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה בְּאֹפֶן דְּמִסִּירוּת נֶפֶשׁ. וְעַל פִּי הַנַּ"ל יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁעִקַּר הָעִנְיָן דְּרַעְיָא מְהֵימְנָא הוּא זֶה שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה עַצְמָהּ, שֶׁהָאֱמוּנָה תִּהְיֶה לֹא רַק כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד הַגִּלּוּיִים (מִצַּד זֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה רוֹאָה אֶלֹקוּת) אֶלָּא מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה. וְזֶה שֶׁמֹּשֶׁה מַמְשִׁיךְ אֶת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת (בְּדַעַת וְהַשָּׂגָה) הוּא תּוֹצָאָה מִזֶּה שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה עַצְמָהּ (הַמְשָׁכַת וְגִלּוּי הָאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה). וְכַנַּ"ל (סְעִיף ה), דְּהַמְשָׁכַת הָאֱמוּנָה בִּפְנִימִיּוּת (בְּדַעַת) הוּא עַל יְדֵי גִּלּוּי הַהִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית דְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, דְּבָזֶה שֶׁבְּהַדּוֹרוֹת שֶׁהֵצִּרְכוּ לִמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּפוֹעַל חִזְּקוּ רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל (אִתְּפַשְּׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה) אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל שֶׁתִּהְיֶה בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, נִתְגַּלָּה הָעִנְיָן דְּרַעְיָא מְהֵימְנָא (בְּעִנְיָן זֶה[37]) עוֹד יוֹתֵר מִבְּמֹשֶׁה עַצְמוֹ. כִּי הַמְשָׁכַת וְגִלּוּי הָאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה [שֶׁעַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאִתְּפַשְּׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דָּרָא], עִקַּר הִתְגַּלּוּתָהּ הוּא מִסִּירוּת נֶפֶשׁ בְּפוֹעַל.

ז) **וְהִנֵּה** יָדוּעַ שֶׁהַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ בְּפוֹעַל עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל הָיְתָה בְּפוּרִים (בִּזְמַן גְּזֵירַת הָמָן). שֶׁהַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ דַּחֲנֻכָּה (בִּזְמַן גְּזֵירַת יָוָן) הָיְתָה (בְּעִקָּר) בְּמַתִּתְיָהוּ וּבָנָיו, וְהַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן הָיְתָה בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶּׁמּוּבָא בְּהַמַּאֲמָר[38] מִמִּדְרָשׁ[16] שֶׁמָּרְדְּכַי הָיָה שָׁקוּל בִּדְרוֹרוֹ כְּמֹשֶׁה בִּדְרוֹרוֹ, דַּהֲגַם שֶׁאִתְּפַשְּׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה הוּא בְּכָל דּוֹר, מִכָּל עִבּוּדָתָם של רועי ישראל שלאחריו, אלא שעיקר עבודתם היא אחת, גילוי האמונה הנובעת מעצם הנשמה. אצל משה רבינו בא הדבר לידי ביטוי ביכולתו להחדיר את האמונה בכוחות הנפש הגלויים, בדעת במוח ובלב. אצל רועי ישראל שלאחריו התגלותה של האמונה שבעצם הנשמה התבטאה בעניין המסירות נפש.

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, דְּבָזֶה שֶׁבְּהַדּוֹרוֹת שֶׁהֵצִּרְכוּ לִמְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּפוֹעַל, חִזְּקוּ רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל (שהם אִתְּפַשְּׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה) אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל שֶׁתִּהְיֶה בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, הרי בכך נִתְגַּלָּה הָעִנְיָן דְּרַעְיָא מְהֵימְנָא' (בְּעִנְיָן זֶה[37]) עוֹד יוֹתֵר מִבְּמֹשֶׁה עַצְמוֹ. כִּי הַמְשָׁכַת וְגִלּוּי הָאֱמוּנָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה [שֶׁעַל יְדֵי מֹשֶׁה וְאִתְּפַשְּׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דָּרָא], הרי למרות שהיא מתבטאת גם בעבודתו של משה בלמדו דעת את העם, אך עִקַּר הִתְגַּלּוּתָהּ הוּא מִסִּירוּת נֶפֶשׁ בְּפוֹעַל דבר שהיה קיים דווקא בדורות שבזמן הגלות.

ז) במאמר של כ"ק אדמו"ר הריי"צ, בתור דוגמא לרועי ישראל שעוררו את המסירות נפש בבני ישראל, מוזכר דווקא מרדכי היהודי. דבר זה נוגע לדורנו אנו. וְהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁהַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ בְּפוֹעַל עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל ולא רק של חלק מהעם, הָיְתָה בְּפוּרִים (בִּזְמַן גְּזֵירַת הָמָן). שֶׁהרי לעומת זאת, הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ דַּחֲנֻכָּה (בִּזְמַן גְּזֵירַת יָוָן) הָיְתָה (בְּעִקָּר) בְּמַתִּתְיָהוּ וּבָנָיו, וְהַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ בִּזְמַן גְּזֵרַת הָמָן הָיְתָה בְּכָל יִשְׂרָאֵל. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מַה שֶּׁמּוּבָא בְּהַמַּאֲמָר[38] מִמִּדְרָשׁ[16] שֶׁמָּרְדְּכַי הָיָה שָׁקוּל בִּדְרוֹרוֹ כְּמֹשֶׁה בִּדְרוֹרוֹ חז"ל משווים את מרדכי דווקא למשה רבינו, דַּהֲגַם שֶׁהענין של "אִתְּפַשְּׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה" הוּא קיים בְּכָל

---

36) משא"כ בתו"א שם "יורדין ניצוצין מנשמת מרע"ה כו' ללמד דעת את העם". 37) ראה לקמן הערה 56. 38) סעיף ג.

ביאור בדרך אפשר

דוֹר ולא רק בדורו של מרדכי, מִכָּל מָקוֹם אִיתָא (=מובא) בַּמִּדְרָשׁ שֶׁמָּרְדְּכַי (דַּוְקָא) הָיָה שָׁקוּל בְּדוֹרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוֹרוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, שבין הדברים שבהם דווקא מרדכי דומה למשה רבינו הוא, שֶׁאחת מֵהַמַּעֲלוֹת דְּמָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי הוּא שֶׁהוּא הָיָה הָ'רַעְיָא מְהֵימְנָא' (בְּגִלּוּי) שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוֹרוֹ בכך שהוא עורר את המסירות נפש בכל אנשי הדור. בְּדֶגְמַת מֹשֶׁה רַעְיָא מְהֵימְנָא שֶׁהשפיע וְהִמְשִׁיךְ דַּעַת לְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוֹרוֹ, כַּמּוּבָן גַּם מִזֶּה שֶׁדּוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (כָּל אַנְשֵׁי דּוֹרוֹ) נִקְרָא דּוֹר דֵּעָה[39]. [אֶלָּא כאמור בסעיף ו' שֶׁבְּמֹשֶׁה הָיָה גִּלּוּי עִנְיָן זֶה (שֶׁהוּא רַעְיָא מְהֵימְנָא דְּכָל יִשְׂרָאֵל) עַל יְדֵי שֶׁהִמְשִׁיךְ דַּעַת לְכָל אַנְשֵׁי דּוֹרוֹ, וּבְמָרְדְּכַי הָיָה גִּלּוּי עִנְיָן זֶה עַל יְדֵי שֶׁגִּלָּה כֹּחַ הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁבְּכָל אַנְשֵׁי דּוֹרוֹ]. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּעַל יְדֵי שֶׁמֵּבִיא בְּהַמַּאֲמָר מַה שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ שֶׁמָּרְדְּכַי בְּדוֹרוֹ הָיָה שָׁקוּל כְּמֹשֶׁה בְּדוֹרוֹ, עַל יְדֵי זֶה פָּסַק בַּעַל הַמַּאֲמָר אֶת הַדִּין עַל עַצְמוֹ[40], שֶׁהוּא הָרַעְיָא מְהֵימְנָא (בְּגִלּוּי) שֶׁל כָּל אַנְשֵׁי הַדּוֹר.

ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר קֶשֶׁר (וְסֵדֶר) הָעִנְיָנִים (בְּהַמַּאֲמָר) בְּבֵאוּר הַפָּסוּק וְאַתָּה תְּצַוֶּה גו', שֶׁבִּתְחִלָּה מְבָאֵר אֶת הַפֵּרוּשׁ דְּוְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֹּשֶׁה הוּא מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (עִם אוֹר אֵין סוֹף) עַל יְדֵי שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה, וּלְאַחֲרֵי זֶה מְבָאֵר שֶׁגַּם רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר (אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה) מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל וּכְמוֹ מָרְדְּכַי (מֹשֶׁה שֶׁבְּדוֹרוֹ) שֶׁחִזֵּק אֶת אֱמוּנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַעֲמוֹד חָזָק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וּלְאַחֲרֵי זֶה מְבָאֵר הַפֵּרוּשׁ בְּ'כָתִית לַמָּאוֹר' הקשור בזמן הגלות (שֶׁמילים אלו כתובות בְּפָסוּק וְאַתָּה תְּצַוֶּה למרות שֶׁהפסוק מְדַבֵּר לִכְאוֹרָה בְּמֹשֶׁה עַצְמוֹ ולא בצדיקים שלאחריו), כִּי זֶה שֶׁמֹּשֶׁה מְגַלֶּה את בְּחִינַת הַ'מָּאוֹר' דְּיִשְׂרָאֵל (עֶצֶם הַנְּשָׁמָה), הוּא לא כל כך בדורו אלא בְּעִקָּר עַל יְדֵי אִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת (כָּתִית) שֶׁעוֹרְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל כֹּחַ הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוּא עִקַּר גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, מָאוֹר.

בתחילת המאמר למדנו שבפסוק 'ואתה תצוה' ישנם שני חלקים. המילים 'ואתה תצוה את בני ישראל' מדברות אודות פעולתו של משה רבינו בבני ישראל. ובמילים 'ויקחו אליך שמן זית זך וגו' מדובר אודות היתרון והמעלה שבני ישראל מוסיפים אצל משה רבינו.

וְצָרִיךְ לְהָבִין, דִּלְפִי בֵּאוּר הַנַּ"ל, הָעִנְיָן דְּכָתִית לַמָּאוֹר שַׁיָּךְ לְוְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לָזֶה שֶׁמֹּשֶׁה וְאִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דּוֹר מְקַשְּׁרִים וּמְחַבְּרִים אֶת יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוֹף, וּבְהַכָּתוּב נֶאֱמַר כָּתִית לַמָּאוֹר בְּהֶמְשֵׁךְ לְוִיקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ, דְּעִנְיָן וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ

ביאור בדרך אפשר

מָקוֹם אִיתָא בַּמִּדְרָשׁ שֶׁמָּרְדְּכַי (דַּוְקָא) הָיָה שָׁקוּל בְּדוֹרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּדוֹרוֹ. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁמֵּהַמַּעֲלוֹת דְּמָרְדְּכַי הַיְּהוּדִי הוּא שֶׁהוּא הָיָה הָרַעְיָא מְהֵימְנָא (בְּגִלּוּי) שֶׁל כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוֹרוֹ. בְּדֶגְמַת מֹשֶׁה רַעְיָא מְהֵימְנָא שֶׁהִמְשִׁיךְ דַּעַת לְכָל יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּדוֹרוֹ, כַּמּוּבָן גַּם מִזֶּה שֶׁדּוֹרוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (כָּל אַנְשֵׁי דּוֹרוֹ) נִקְרָא דּוֹר דֵּעָה[39]. [אֶלָּא שֶׁבְּמֹשֶׁה הָיָה גִּלּוּי עִנְיָן זֶה (שֶׁהוּא רַעְיָא מְהֵימְנָא דְּכָל יִשְׂרָאֵל) עַל יְדֵי שֶׁהִמְשִׁיךְ דַּעַת לְכָל אַנְשֵׁי דּוֹרוֹ, וּבְמָרְדְּכַי הָיָה גִּלּוּי עִנְיָן זֶה עַל יְדֵי שֶׁגִּלָּה כֹּחַ הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁבְּכָל אַנְשֵׁי דּוֹרוֹ]. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּעַל יְדֵי שֶׁמֵּבִיא בְּהַמַּאֲמָר מַה שֶׁכָּתוּב בַּמִּדְרָשׁ שֶׁמָּרְדְּכַי בְּדוֹרוֹ הָיָה שָׁקוּל כְּמֹשֶׁה בְּדוֹרוֹ, עַל יְדֵי זֶה פָּסַק בַּעַל הַמַּאֲמָר אֶת הַדִּין עַל עַצְמוֹ[40], שֶׁהוּא הָרַעְיָא מְהֵימְנָא (בְּגִלּוּי) שֶׁל כָּל אַנְשֵׁי הַדּוֹר.

ח) וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר קֶשֶׁר (וְסֵדֶר) הָעִנְיָנִים (בְּהַמַּאֲמָר) בְּבֵאוּר הַפָּסוּק וְאַתָּה תְּצַוֶּה גו', שֶׁבִּתְחִלָּה מְבָאֵר אֶת הַפֵּרוּשׁ דְּוְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁמֹּשֶׁה הוּא מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (עִם אוֹר אֵין סוֹף) עַל יְדֵי שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה, וּלְאַחֲרֵי זֶה מְבָאֵר שֶׁגַּם רוֹעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּכָל דּוֹר (אִתְפַּשְׁטוּתָא דְּמֹשֶׁה) מְחַזְּקִים אֶת הָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל וּכְמוֹ מָרְדְּכַי (מֹשֶׁה שֶׁבְּדוֹרוֹ) שֶׁחִזֵּק אֶת אֱמוּנָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל לַעֲמוֹד חָזָק בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וּלְאַחֲרֵי זֶה מְבָאֵר הַפֵּרוּשׁ בְּכָתִית לַמָּאוֹר (שֶׁבְּפָסוּק וְאַתָּה תְּצַוֶּה שֶׁמְּדַבֵּר לִכְאוֹרָה בְּמֹשֶׁה עַצְמוֹ), כִּי זֶה שֶׁמֹּשֶׁה מְגַלֶּה בְּחִינַת הַמָּאוֹר דְּיִשְׂרָאֵל (עֶצֶם הַנְּשָׁמָה), הוּא בְּעִקָּר עַל יְדֵי אִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת (כָּתִית) שֶׁעוֹרְרוּ בְּיִשְׂרָאֵל כֹּחַ הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם, שֶׁעַל יְדֵי זֶה הוּא עִקַּר גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, מָאוֹר.

וְצָרִיךְ לְהָבִין, דִּלְפִי בֵּאוּר הַנַּ"ל, הָעִנְיָן דְּכָתִית לַמָּאוֹר שַׁיָּךְ לְוְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לָזֶה שֶׁמֹּשֶׁה וְאִתְפַּשְׁטוּתָא דִּילֵיהּ שֶׁבְּכָל דּוֹר מְקַשְּׁרִים וּמְחַבְּרִים אֶת יִשְׂרָאֵל עִם אוֹר אֵין סוֹף, וּבְהַכָּתוּב נֶאֱמַר כָּתִית לַמָּאוֹר בְּהֶמְשֵׁךְ לְוִיקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ, דְּעִנְיָן וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ

39) ראה ויק"ר פ"ט, א. במדב"ר פי"ט, ג. וש"נ. 40) ע"ד הפירוש

ביאור בדרך אפשר

זָךְ׳, בו בזמן דְּעִנְיָן ׳יִקָּחוּ אֵלֶיךָ גו׳ (שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְבִיאִים שֶׁמֶן לְמֹשֶׁה) הוּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹסִיפִים תּוֹסְפוֹת אוֹר בְּמֹשֶׁה (כַּמּוּבָא לְעֵיל סְעִיף ב מֵהַמַּאֲמָר).

בסעיפים הבאים יבואר שישנו עומק נוסף ואופן נוסף במושג ׳כתית למאור׳, והגילוי שלו הוא דווקא על ידי עבודתם של בני ישראל עצמם.

ט) וְהִנֵּה הַכָּתוּב ״וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת״ אשר כאמור מבטא את המעלה הנפלאה אליה הגיעו דווקא בזמן הגלות, הרי פסוק זה **מְדַבֵּר (בְּפַשְׁטוּת) בְּהַזְּמַן שֶׁלְּאַחֲרֵי הַנֵּס דְּפוּרִים** שהרי פסוק זה נאמר במגילת אסתר לאחר ביטולה של גזירת המן. **וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמַה שֶׁכָּתוּב בְּהַמַּאֲמָר** של כ״ק אדמו״ר הריי״צ **דְּפֵרוּשׁ** הפסוק **״וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת״ הוּא שֶׁבִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ קִבְּלוּ מַה שֶׁהֵחֵלּוּ בְּמַתַּן תּוֹרָה** כיוון שבתקופת אחשוורוש התעלו היהודים במעלה יתירה לגבי מעלתם שהייתה בזמן מתן תורה, הרי פירוש זה **הוּא גַּם לְפִי פַּשְׁטוּת הַכָּתוּב** שכאמור ה״**וְקִבֵּל גו׳״ הָיָה לְאַחֲרֵי הַנֵּס** כלומר ההתעלות היתירה שגרמה לשלמות קבלת התורה, היתה לא רק בזמן של צרה וגזירה אלא גם בזמן של רווחה. **וְעַל פִּי זֶה, בָּזֶה שֶׁבִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ קִבְּלוּ מַה שֶׁהֵחֵלּוּ בְּמַתַּן תּוֹרָה, שְׁנֵי עִנְיָנִים.** עניין אחד הוא **הַקַּבָּלָה** השלימה של התורה אשר קבלה זו שֶׁהָיְתָה **בִּזְמַן הַגְּזֵרָה** הייתה **עַל יְדֵי הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם (כַּמְפוֹרָשׁ בְּהַמַּאֲמָר** וכמו כן לעיל בסעיף ד׳), **וְעניין שני הוא הַקַּבָּלָה** השלימה של התורה **שֶׁהָיְתָה לְאַחֲרֵי הַנֵּס דְּפוּרִים, שֶׁהִיא נַעֲלֵית יוֹתֵר גַּם מֵהַקַּבָּלָה** שהייתה **בִּזְמַן הַגְּזֵרָה (כְּדִלְקַמָּן** סעיף י״). למדנו לעיל בסעיף ד׳ שההתעלות היתירה בזמן אחשוורוש כרוכה ב׳שבירה׳ וב׳כתית׳ אשר גרמו להתגלותה של עצם הנשמה כרמוז במילים ״כתית למאור״. מכך שגם בזמן של הרווחה ניתן להגיע להתעלות דומה, אם כן מוכרח הדבר שגם אז קיים עניין של ׳כתית׳. **וְאכן יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ** לעניין של **׳כָּתִית לַמָּאוֹר׳,** אשר משמעותו היא **שֶׁעַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּ׳כָתִית׳ שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת מַגִּיעִים לְ׳הַמָּאוֹר׳, דִּשְׁנֵי עִנְיָנִים בָּזֶה** הקשורים לשני סוגי תקופות. עניין אחד הוא **כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצָּב שֶׁל ׳כָּתִית׳ מִצַּד זֶה שֶׁיֶּשְׁנָם גְּזֵרוֹת עַל קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹת (כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּזְמַן אֲמִירַת הַמַּאֲמָר** על ידי כ״ק אדמו״ר הריי״צ בזמן המשטר הקומוניסטי בברית המועצות, מספר חדשים לפני מאסרו. ובמהלך ההתוועדות בה נאמר המאמר וכמו כן במאמר עצמו תבע אדמו״ר הריי״צ מסירות נפש), **וְעַל יְדֵי זֶה מַגִּיעִים לְ׳הַמָּאוֹר׳ עַל יְדֵי הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם. וְעוֹד עִנְיָן** הקיים **בְּ׳כָתִית לַמָּאוֹר׳, שֶׁגַּם כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצָּב שֶׁל הַרְחָבָה, הַרְחָבָה בְּגַשְׁמִיּוּת וְגַם הַרְחָבָה בְּרוּחָנִיּוּת, אֶלָּא שֶׁהֵם** עדיין **נִמְצָאִים בַּגָּלוּת**[41] **[וְעַל דֶּרֶךְ הַמַּצָּב** שאכן **הָיָה לְאַחֲרֵי הַנֵּס דְּפוּרִים, שֶׁלַּיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר**[42], בכל המובנים **בְּפַשְׁטוּת** בגשמיות **וְגַם בְּרוּחָנִיּוּת**[43] **[וַיִּתֵּירָה מִזֶּה שֶׁגַּם בֵּית הָמָן נִתַּן לְאֶסְתֵּר**[44]**, שֶׁהָיָה אָז גַּם הַמַּעֲלָה דְּ״אִתְהַפְּכָא** חשוכא לנהורא״ (=התהפכות החושך לאור)**],**

גו׳ (שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְבִיאִים שֶׁמֶן לְמֹשֶׁה) הוּא שֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹסִיפִים תּוֹסְפוֹת אוֹר בְּמֹשֶׁה (כַּמּוּבָא לְעֵיל סְעִיף ב מֵהַמַּאֲמָר).

ט) **וְהִנֵּה** הַכָּתוּב וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת מְדַבֵּר (בְּפַשְׁטוּת) בְּהַזְּמַן שֶׁלְּאַחֲרֵי הַנֵּס דְּפוּרִים. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּמַה שֶׁכָּתוּב בְּהַמַּאֲמָר דְּפֵרוּשׁ וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים אֶת אֲשֶׁר הֵחֵלּוּ לַעֲשׂוֹת הוּא שֶׁבִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ קִבְּלוּ מַה שֶׁהֵחֵלּוּ בְּמַתַּן תּוֹרָה, הוּא גַּם לְפִי פַּשְׁטוּת הַכָּתוּב שֶׁוְּקִבֵּל גו׳ הָיָה לְאַחֲרֵי הַנֵּס. וְעַל פִּי זֶה, בָּזֶה שֶׁבִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ קִבְּלוּ מַה שֶׁהֵחֵלּוּ בְּמַתַּן תּוֹרָה, שְׁנֵי עִנְיָנִים. הַקַּבָּלָה שֶׁהָיְתָה בִּזְמַן הַגְּזֵרָה עַל יְדֵי הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם (כַּמְפֹרָשׁ בְּהַמַּאֲמָר), וְהַקַּבָּלָה שֶׁהָיְתָה לְאַחֲרֵי הַנֵּס דְּפוּרִים, שֶׁהִיא נַעֲלֵית יוֹתֵר גַּם מֵהַקַּבָּלָה בִּזְמַן הַגְּזֵרָה (כְּדִלְקַמָּן). וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁעַל דֶּרֶךְ זֶה הוּא בְּנוֹגֵעַ כָּתִית לַמָּאוֹר, שֶׁעַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּכָתִית שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת מַגִּיעִים לְהַמָּאוֹר, דִּשְׁנֵי עִנְיָנִים בָּזֶה. כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצָּב שֶׁל כָּתִית מִצַּד זֶה שֶׁיֶּשְׁנָם גְּזֵרוֹת עַל קִיּוּם הַתּוֹרָה וּמִצְוֹות (כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּזְמַן אֲמִירַת הַמַּאֲמָר), וְעַל יְדֵי זֶה מַגִּיעִים לְהַמָּאוֹר עַל יְדֵי הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁלָּהֶם. וְעוֹד עִנְיָן בְּכָתִית לַמָּאוֹר, שֶׁגַּם כְּשֶׁיִּשְׂרָאֵל נִמְצָאִים בְּמַצָּב שֶׁל הַרְחָבָה, הַרְחָבָה בְּגַשְׁמִיּוּת וְגַם הַרְחָבָה בְּרוּחָנִיּוּת, אֶלָּא שֶׁהֵם נִמְצָאִים בַּגָּלוּת[41] [וְעַל דֶּרֶךְ הַמַּצָּב שֶׁהָיָה לְאַחֲרֵי הַנֵּס דְּפוּרִים, שֶׁלַּיְּהוּדִים הָיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה וְשָׂשׂוֹן וִיקָר[42], בְּפַשְׁטוּת וְגַם בְּרוּחָנִיּוּת[43] [וַיִּתֵּירָה מִזֶּה שֶׁגַּם בֵּית הָמָן נִתַּן לְאֶסְתֵּר[44], שֶׁהָיָה אָז גַּם הַמַּעֲלָה דְּאִתְהַפְּכָא],

---

בלשון המשנה (אבות רפ״ג) ״דין וחשבון״ (דין ואח״כ חשבון) - ע״פ דברי המשנה (שם מט״ז) ש״נפרעין ממנו מדעתו ושלא מדעתו״, שלאחרי שהאדם פוסק מדעתו דינו של חבירו, פוסק דין לעצמו שלא מדעתו, כיון שע״פ ״דין״ זה עושים ״חשבון״ בנוגע למצבו הוא (ראה לקו״ש ח״ו ע׳ 283. וש״נ). 41) להעיר, דבפנים המאמר (סט״ו) מובא (רק) ״זמן הגלות״, ובה״קיצור״ - ״זמן הגלות והגזירה״. 42) אסתר ח, טז. 43) ראה מגילה טז, ב. 44) אסתר ח, א.

ביאור בדרך אפשר

אֶלָּא שֶׁמכל מקום עדיין נמצאים בגלות וכלשון הגמרא "אַכַּתִּי עַבְדֵי אַחַשְׁוֵרוֹשׁ אָנַן"[45] (־עדיין עבדי אחשורוש אנו)], הֵם שְׁבוּרִים וְנִדְכָּאִים (כָּתִית) מִעצם זֶה שֶׁהֵם בַּגָּלוּת. וְגם עַל יְדֵי הַ'כָּתִית' והלב נשבר דְּיִשְׂרָאֵל הנגרם מִעצם זֶה שֶׁנִּמְצָאִים בַּגָּלוּת, מַגִּיעִים לְהתגלות הַמָּאוֹר.

וְהָעִנְיָן הוּא, הסיבה לכך שכשם שמסירות נפש בזמן הגזירות קשורה בגילוי עצם הנשמה, כך גם היות היהודי שבור ו'כתית' מהימצאותו בגלות מעורר את גילוי עצם הנשמה, דְּזֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם שְׁבוּרִים מִעצם זֶה שֶׁהֵם בַּגָּלוּת (גַּם כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַרְחָבָה בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת), הוּא, כִּי רְצוֹנוֹ הָאֲמִתִּי שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא שֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת, ישנם דברים שלמרות שהאדם חפץ בהם אך מציאותו אינה תלויה בהם, לעומתם ישנם דברים אשר בלעדם חייו אינם חיים. וְכמו כן רצונו של יהודי בגילוי אלוקות הוא עַד כדי כך שֶׁזֶּה (גִּלּוּי אֱלֹקוּת) נוֹגֵעַ לְעֶצֶם מְצִיאוּתוֹ דבר זה מתבטא בכך שכשחסר בגילוי אלוקות איננו יכול להשלים עם כך, וְלָכֵן, זֶה שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת אֵין מֵאִיר גִּלּוּי אֱלֹקוּת כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּזְמַן הַבַּיִת בזמן שבית המקדש היה קיים [וּבִפְרָט כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[46] "כָּל מִי שֶׁלֹּא נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נֶחְרַב בְּיָמָיו הֲרֵי זֶה אֲנַן[45]], הֵם שְׁבוּרִים וְנִדְכָּאִים (כָּתִית) מִזֶּה שֶׁהֵם בַּגָּלוּת. וְעַל יְדֵי הַכָּתִית דְּיִשְׂרָאֵל מִזֶּה שֶׁנִּמְצָאִים בַּגָּלוּת, מַגִּיעִים לְהַמָּאוֹר.

ביאור בדרך אפשר

וְהָעִנְיָן הוּא, דְּזֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם שְׁבוּרִים מִזֶּה שֶׁהֵם בַּגָּלוּת (גַּם כְּשֶׁיֵּשׁ לָהֶם הַרְחָבָה בְּגַשְׁמִיּוּת וּבְרוּחָנִיּוּת), הוּא, כִּי רְצוֹנוֹ הָאֲמִתִּי שֶׁל כָּל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא שֶׁיִּהְיֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת, וְעַד שֶׁזֶּה (גִּלּוּי אֱלֹקוּת) נוֹגֵעַ לְעֶצֶם מְצִיאוּתוֹ, וְלָכֵן, זֶה שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת אֵין מֵאִיר גִּלּוּי אֱלֹקוּת כְּמוֹ שֶׁהָיָה בִּזְמַן הַבַּיִת [וּבִפְרָט כְּשֶׁמִּתְבּוֹנֵן בְּזֶה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל[46] כָּל מִי שֶׁלֹּא נִבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּיָמָיו הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נֶחְרַב בְּיָמָיו], הִנֵּה מִזֶּה עַצְמוֹ איז עֶר אינגאַנצן צוטְרַייסְלְט, כָּתִית. וְגַם כְּשֶׁהוּא בְּדַרְגָּא נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר שֶׁמֵּאִיר אֶצְלוֹ גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּדֶגְמַת הַגִּלּוּי שֶׁהָיָה בִּזְמַן הַבַּיִת[47], מִכָּל מָקוֹם, מִזֶּה שֶׁבִּכְלָלוּת הָעוֹלָם אֵין מֵאִיר הַגִּלּוּי, מוּכָח, שֶׁגַּם הַגִּלּוּי שֶׁמֵּאִיר אֶצְלוֹ הוּא גִּלּוּי מֻגְבָּל. דְּכְשֶׁמֵּאִיר גִּלּוּי אוֹר אֵין סוֹף הַבְּלִי גְּבוּל, הַגִּלּוּי הוּא בְּכָל מָקוֹם, וּכְשֶׁיֶּשְׁנוֹ מָקוֹם אֶחָד (אֲפִלּוּ פִּנָּה נִדַּחַת) שֶׁאֵין מֵאִיר שָׁם גִּלּוּי אֱלֹקוּת, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַגִּלּוּי (גַּם בְּהַמָּקוֹם שֶׁהוּא מֵאִיר) הוּא גִּלּוּי מֻגְבָּל. [וְזֶהוּ מַה שֶׁמּוּבָא בְּמַאֲמַר אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן[48] דְּאִיתָא בַּתִּקּוּנִים[49] שֶׁאֲפִלּוּ אִם הָיָה צַדִּיק אֶחָד חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּדוֹרוֹ הָיָה בָּא מָשִׁיחַ, כִּי עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה מַמְשִׁיכִים גִּלּוּי אוֹר אֵין סוֹף הַבְּלִי גְּבוּל, וְגִלּוּי זֶה הוּא בְּכָל מָקוֹם]. וּמִזֶּה שֶׁאֵין מֵאִיר אֶצְלוֹ גִּלּוּי עַצְמוּת אוֹר אֵין סוֹף, הוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא, כָּתִית. [וְעַל דֶּרֶךְ הַיָּדוּעַ שֶׁחוֹלֶה בְּגִימַטְרִיָּא מ"ט, שֶׁגַּם כְּשֶׁמַּשִּׂיג מ"ט שַׁעֲרֵי בִינָה אֶלָּא שֶׁחָסֵר לוֹ שַׁעַר הַנּוּ"ן, הוּא חוֹלֶה[50]].

אִיז עֶר אִינְגַאַנְצַן צוטְרַייסְלְט (=הינו 'קרוע' ומזועזע לגמרי), 'כָּתִית'. וְגַם כְּאשר מדובר ביהודי שֶׁהוּא בְּדַרְגָּא נַעֲלֵית בְּיוֹתֵר שֶׁלכן מֵאִיר אֶצְלוֹ גִּלּוּי אֱלֹקוּת בְּדֶגְמַת הַגִּלּוּי שֶׁהָיָה בִּזְמַן הַבַּיִת[47], מִכָּל מָקוֹם, מִזֶּה שֶׁבִּכְלָלוּת הָעוֹלָם אֵין מֵאִיר הַגִּלּוּי, מוּכָח, שֶׁגַּם הַגִּלּוּי שֶׁמֵּאִיר אֶצְלוֹ גִּלּוּי מֻגְבָּל. דְּכְשֶׁמֵּאִיר גִּלּוּי אוֹר אֵין סוֹף הַבְּלִי גְּבוּל הביטוי לכך שהינו בלי גבול הוא בכך שהַגִּלּוּי הוּא בְּכָל מָקוֹם, וּכְשֶׁיֶּשְׁנוֹ מָקוֹם אֶחָד (אֲפִלּוּ פִּנָּה נִדַּחַת) שֶׁאֵין מֵאִיר שָׁם גִּלּוּי אֱלֹקוּת, הוּא מִפְּנֵי שֶׁהַגִּלּוּי (גַּם בְּהַמָּקוֹם שֶׁהוּא מֵאִיר) הוּא גִּלּוּי מֻגְבָּל. [וְזֶהוּ מַה שֶׁמּוּבָא בְּמַאֲמַר אַדְמוֹ"ר הַזָּקֵן[48] דְּאִיתָא בַּתִּקּוּנִים[49] (=שמובא בתיקוני זוהר) שֶׁאֲפִלּוּ אִם הָיָה צַדִּיק אֶחָד חוֹזֵר בִּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה בְּדוֹרוֹ הָיָה בָּא מָשִׁיחַ, הקשר בין ביאת משיח לתשובה שלימה הוא כִּי עַל יְדֵי תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה מַמְשִׁיכִים ומגלים גִּלּוּי אוֹר אֵין סוֹף הַבְּלִי גְּבוּל, וְגִלּוּי זֶה הוּא בְּכָל מָקוֹם. הגאולה שתהיה בביאת משיח קשורה בגילוי אור אין סוף הבלי גבול כיון שבגאולה זו לא תישאר פינה בעולם שלא תיגאל]. וּמִזֶּה שֶׁאֵין מֵאִיר אֶצְלוֹ גִּלּוּי של עַצְמוּת אוֹר אֵין סוֹף, הוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא, כָּתִית. [וְעַל דֶּרֶךְ הַיָּדוּעַ שֶׁהמילה 'חוֹלֶה' בְּגִימַטְרִיָּא מ"ט, ומשמעות הדבר הוא שֶׁגַּם כְּשֶׁמַּשִּׂיג מ"ט שַׁעֲרֵי בִינָה בנפשו את הגילוי הרוחני של אֶלָּא שֶׁחָסֵר לוֹ הגילוי של שַׁעַר הַנּוּ"ן, הרי שברון ליבו הנגרם מכך הוא עד כדי כך שהוּא נעשה חוֹלֶה[50]. וידוע שמעלתו של שער הנו"ן

כְּאִלּוּ נֶחְרַב בְּיָמָיו" כיון שהאחריות לתיקון החורבן והגלות מוטלת על כל אחד לכן כל זמן שהגלות מתמשכת הרי זה כאילו היא מתרחשת ברגע זה. ואם כן בנוסף לכך שקשה להכיל את המצב בו אין גילוי אלוקות, הרי בלתי נסבלת המחשבה שהדבר תלוי בי ואיננו נעשה], הִנֵּה מִזֶּה עַצְמוֹ

45) מגילה יד, א. 46) ראה ירושלמי יומא פ"א ה"א (ד, ב). מדרש תהלים עה"פ קלז, ז. 47) להעיר מהידוע ש"לפני . . רשב"י לא נחרב הבית כלל" (פלח הרמון שמות ע' ז בשם אדה"ז). 48) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תג. 49) כ"ה במאמרי אדה"ז הקצרים שם. וראה זהר חדש ס"פ נח (כג, ד): דאי יחזרון בתשובה רישי כנישתא או חדא כנישתא יתכנש כל גלותא. 50) טעהמ"צ להאריז"ל

ביאור בדרך אפשר

אינה רק בכך שמדובר במדרגה אחת למעלה ממ״ט השערים, אלא הוא קשור בגילוי אור אין סוף הבלי גבול]. תשוקה זו לגילוי אור אין סוף הבלי גבול הקשור בגילוי של עֲצָמוּת ה׳ נמסרה לנו על ידי רבותינו נשיאנו **וְיָדוּעַ מַה שֶּׁכָּתַב הַצֶּמַח צֶדֶק**[51] **שֶׁהָיָה נִשְׁמַע מִמּוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן (אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן)** שהיה אומר בשעת דביקותו **״אִיךְ וְוִיל זֶע גאָר נִיסְט אִיךְ וְוִיל נִיט דַאיְין גַּן עֵדֶן אִיךְ וְוִיל נִיט דַאיְין עוֹלָם הַבָּא כּוּ׳ אִיךְ וְוִיל מֶער נִיט אַז דִּיךְ אַלֵּיין״** (=אינני רוצה דבר, אינני רוצה את הגן עדן שלך, אינני רוצה את העולם־הבא שלך, אינני רוצה מלבד אותך בלבד). **וְלמרות** שמי ישווה ומי ידמה לדרגתו של אדמו״ר הזקן, אך **עַל יְדֵי שֶׁהָיָה נִשְׁמַע לָשׁוֹן זֶה מֵאַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן [דְּפִרוּשׁ** הביטוי ׳הָיָה **נִשְׁמַע׳ הוּא, שֶׁזֶּה הָיָה לֹא רַק בִּזְמַנִּים מְיֻחָדִים אֶלָּא שֶׁזֶּה דָּבָר הָרָגִיל** בפיו של אדמו״ר הזקן], **וּבִפְרָט לְאַחֲרֵי שֶׁנִּתְפַּרְסֵם זֶה עַל יְדֵי הַצֶּמַח צֶדֶק, נִתַּן הַכֹּחַ לְכָל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁעִקַּר רְצוֹנוֹ יִהְיֶה גִּלּוּי הָעַצְמוּת** שיהיה של ה׳, **וְעַד כְּדֵי כָּךְ** יהיה נוגע לו הדבר, **שֶׁכְּשֶׁאֵין מֵאִיר גִּלּוּי זֶה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בִּזְמַן הַגָּלוּת שֶׁאֵין מֵאִיר אֲפִלּוּ** דרגת **הַגִּלּוּי** (אשר היא **גִּלּוּי** של **אוֹר** והארה בלבד של הקדוש ברוך הוא ולא של עצמותו ממש) **שֶׁהָיָה בִּזְמַן הַבַּיִת,** הרי חושך זה גורם ליהודי ש**הוּא בְּמַצָּב דְּכָתִית, וּ**מתוך כך הוא **מְבַקֵּשׁ** בתפילה **ג׳ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם (אוֹ יוֹתֵר)** אודות הגאולה **״וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים״, שֶׁאָז יִהְיֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת וְעַד לְגִלּוּי הָעַצְמוּת.** עד כאן הוסבר שהסיבה לכך שיהודי הינו שבור ו׳כתית׳ מעצם הימצאותו בגלות הרי זה מפני שכל רצונו הוא בגילוי אלוקות. על פי זה יובן מדוע ה׳כתית׳ ושברון־לב הזה קשור בגילוי עצם הנשמה, כיוון שעצם הנשמה היא הסיבה לכך שכל רצונו של היהודי הוא בגילוי אלוקות. **וְזֶהוּ** הפירוש הפנימי של **׳כָּתִית לַמָּאוֹר׳, שֶׁעַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּ׳כָתִית׳** הקיים **מִעצם זֶה שֶׁנִּמְצָאִים בַּגָּלוּת מַגִּיעִים לְ**התגלות של **הַ׳מָּאוֹר׳, כִּי** הסיבה **לְזֶה שֶׁהָרָצוֹן דְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גִּלּוּי אֱלֹקוּת** וְרצונו בגילוי אלוקות הוא **עַד** כדי כך **שֶׁזֶּה נוֹגֵעַ לְעֶצֶם מְציאוּתוֹ [שֶׁלְּכֵן הוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא (כָּתִית) מִזֶּה שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת לֹא יֵשׁ גִּלּוּי אֱלֹקוּת] הוּא מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, מָאוֹר שֶׁבַּנְּשָׁמָה, שֶׁהִתְקַשְּׁרוּתָהּ בָּאֱלֹקוּת הִיא הִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית** כאמור ׳התקשרות עצמית׳ בין שני דברים פירושה קשר הקיים ביניהם מצד עצם מציאותם, כלומר שבעצם מציאותם הינם דבר אחד ממש. כך גם התקשרותה של עצם הנשמה באלוקות הרי זה כיוון שהיא ואלוקות הינם דבר אחד ממש, היא זה אלוקות ואלוקות זה היא, דבר הבא לידי ביטוי בכך שאיננה יכולה לשאת מצב בו האלוקות אינו בגילוי.

יו״ד) בסעיף הקודם דובר אודות כך שכשם שעצם הנשמה מתגלית על ידי מסירות הנפש בתקופה בה ישנם גזירות כך היא מתגלה גם בתקופת רווחה על ידי ה׳כתית׳ ושיברון הלב הנובע מעצם ההימצאות בגלות. בסעיף זה יבואר יתירה מזו, דרגת עצם הנשמה המתגלה בכך היא נעלית עוד יותר מזו המתגלה באמצעות מסירות הנפש בזמן הגזירות. **וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּחִינַת** ודרגת **הַ׳מָּאוֹר׳ דְּהַנְּשָׁמָה הַמִּתְגַּלֵּית עַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּכָתִית** מעצם **זֶה שֶׁנִּמְצָאִים בַּגָּלוּת, הִיא נַעֲלֵית יוֹתֵר מִבְּחִינַת** ודרגת **הַ׳מָּאוֹר׳ דְּהַנְּשָׁמָה שֶׁמִּתְגַּלֵּית עַל יְדֵי מְסִירוּת נֶפֶשׁ.** ההבדל בין שתי הדרגות של עצם הנשמה, הוא עד כדי כמה התגלותה של עצם הנשמה קשורה באדם עצמו. עניין זה קשור בכל העניינים שהוזכרו בסעיפים הקודמים.

ביאור בדרך אפשר

1 וְיָדוּעַ מַה שֶּׁכָּתַב הַצֶּמַח צֶדֶק[51] שֶׁהָיָה נִשְׁמַע מִמּוֹרֵנוּ
2 וְרַבֵּנוּ נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן (אַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן) אִיךְ וְוִיל זֶע גאָר
3 נִיסְט אִיךְ וְוִיל נִיט דַאיְין גַּן עֵדֶן אִיךְ וְוִיל נִיט דַאיְין
4 עוֹלָם הַבָּא כּוּ׳ אִיךְ וְוִיל מֶער נִיט אַז דִּיךְ אַלֵּיין. וְעַל
5 יְדֵי שֶׁהָיָה נִשְׁמַע לָשׁוֹן זֶה מֵאַדְמוֹ״ר הַזָּקֵן [דְּפִרוּשׁ הָיָה
6 נִשְׁמַע הוּא שֶׁזֶּה הָיָה לֹא רַק בִּזְמַנִּים מְיֻחָדִים אֶלָּא שֶׁזֶּה
7 הָיָה דָּבָר הָרָגִיל], וּבִפְרָט לְאַחֲרֵי שֶׁנִּתְפַּרְסֵם זֶה עַל יְדֵי
8 הַצֶּמַח צֶדֶק, נִתַּן הַכֹּחַ לְכָל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁעִקַּר
9 רְצוֹנוֹ יִהְיֶה גִּלּוּי הָעַצְמוּת, וְעַד כְּדֵי כָּךְ, שֶׁכְּשֶׁאֵין מֵאִיר
10 גִּלּוּי זֶה, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בִּזְמַן הַגָּלוּת שֶׁאֵין מֵאִיר אֲפִלּוּ
11 הַגִּלּוּי (גִּלּוּי אוֹר) שֶׁהָיָה בִּזְמַן הַבַּיִת, הוּא בְּמַצָּב דְּכָתִית,
12 וּמְבַקֵּשׁ ג׳ פְּעָמִים בְּכָל יוֹם (אוֹ יוֹתֵר) וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ
13 בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים, שֶׁאָז יִהְיֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת וְעַד
14 לְגִלּוּי הָעַצְמוּת. וְזֶהוּ כָּתִית לַמָּאוֹר, שֶׁעַל יְדֵי הָעִנְיָן
15 דְּכָתִית מִזֶּה שֶׁנִּמְצָאִים בַּגָּלוּת מַגִּיעִים לְהַמָּאוֹר, כִּי זֶה
16 שֶׁהָרָצוֹן דְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גִּלּוּי אֱלֹקוּת וְעַד שֶׁזֶּה
17 נוֹגֵעַ לְעֶצֶם מְציאוּתוֹ [שֶׁלְּכֵן הוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא (כָּתִית)
18 מִזֶּה שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת לֹא יֵשׁ גִּלּוּי אֱלֹקוּת] הוּא מִצַּד עֶצֶם
19 הַנְּשָׁמָה, מָאוֹר שֶׁבַּנְּשָׁמָה, שֶׁהִתְקַשְּׁרוּתָהּ בָּאֱלֹקוּת הִיא
20 הִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית.

21 יו״ד) וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּחִינַת הַמָּאוֹר דְּהַנְּשָׁמָה הַמִּתְגַּלֵּית
22 עַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּכָתִית מִזֶּה שֶׁנִּמְצָאִים בַּגָּלוּת,
23 הִיא נַעֲלֵית יוֹתֵר מִבְּחִינַת הַמָּאוֹר דְּהַנְּשָׁמָה שֶׁמִּתְגַּלֵּית
24 עַל יְדֵי מְסִירוּת נֶפֶשׁ. וְהָעִנְיָן הוּא, דְּמֵהַטְּעָמִים עַל זֶה
25 שֶׁהִיא הַהִתְגַּלּוּת של עצמות ה׳ ממש אלא לא מאיר **אֲפִלּוּ** דרגת **הַגִּלּוּי**
26 היותר תחתונה (אשר היא **גִּלּוּי** של **אוֹר** והארה בלבד של הקדוש ברוך
27 הוא ולא של עצמותו ממש) **שֶׁהָיָה בִּזְמַן הַבַּיִת,** הרי חושך זה גורם
28 ליהודי ש**הוּא בְּמַצָּב דְּכָתִית, וּ**מתוך כך הוא **מְבַקֵּשׁ** בתפילה **ג׳**
29 **פְּעָמִים בְּכָל יוֹם (אוֹ יוֹתֵר)** אודות הגאולה **״וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ**
30 **בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים״, שֶׁאָז יִהְיֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת וְעַד לְגִלּוּי**
31 **הָעַצְמוּת.** עד כאן הוסבר שהסיבה לכך שיהודי הינו שבור ו׳כתית׳ מעצם
32 הימצאותו בגלות הרי זה מפני שכל רצונו הוא בגילוי אלוקות. על פי זה יובן
33 **שֶׁאז אֵין מֵאִיר** לא רק דרגת
34 ההתגלות שתהיה בביאת המשיח
35 דרגת **הַגִּלּוּי**
36 **גִּלּוּי** של **אוֹר**
37 הקדוש ברוך
38 **הוּא בְּמַצָּב דְּכָתִית,**
39 **בְּתֶפִלָּה**
40 **אֱלֹקוּת וְעַד לְגִלּוּי**
41 **הָעַצְמוּת.**
42 **הַגִּלּוּי**
43 **הַנְּשָׁמָה**
44 **וְזֶהוּ**
45 **מִעצם**
46 **הַ׳מָּאוֹר׳, כִּי**
47 **לְזֶה שֶׁהָרָצוֹן דְּכָל אֶחָד**
48 **מִיִּשְׂרָאֵל הוּא גִּלּוּי**
49 **אֱלֹקוּת**
50 **עַד**
51 **שֶׁזֶּה נוֹגֵעַ**
52 **לְעֶצֶם מְציאוּתוֹ [שֶׁלְּכֵן**
53 **הוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכֶּא (כָּתִית)**
54 **מִזֶּה שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת לֹא**
55 **יֵשׁ גִּלּוּי אֱלֹקוּת] הוּא**
56 **מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, מָאוֹר**
57 **שֶׁבַּנְּשָׁמָה, שֶׁהִתְקַשְּׁרוּתָהּ**
58 **בָּאֱלֹקוּת הִיא הִתְקַשְּׁרוּת**
59 **עַצְמִית**
60
61
62
63
64
65
66
67
68
69
70
71
72
73
74
75
76
77
78
79
80
81
82
83
84

פ׳ וירא. לקו״ת ברכה צז, ב. המשך וככה תרל״ז פס״ג (ע׳ צט). 51) הובא בשרש מצות התפלה להצ״צ פ״מ (קלח, סע״א).

ביאור בדרך אפשר

וְהָעִנְיָן הוּא, דְּמֵהַטְּעָמִים עַל זֶה שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה הָיְתָה רַק הַהַתְחָלָה (הֶחֱלוּ לַעֲשׂוֹת) וּבִימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיְתָה הַקַּבָּלָה (וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים) הוּא, כִּי קבלת התורה שהיתה על ידי בני ישראל במתן תורה לא היתה כל כך מצידם אלא בגלל הארה עליונה שהאירה עליהם מלמעלה שהרי **זֶה שֶׁהִקְדִּימוּ** את אמירת **'נַעֲשֶׂה' לְ'נִשְׁמַע' בְּמַתַּן תּוֹרָה הָיָה מִפְּנֵי** שֶׁהקדוש ברוך הוא **כָּפָה עֲלֵיהֶם הַר כְּגִיגִית**[52], ומשמעות כפייה זו היא שהאיר עליהם **גִּלּוּי** אור של אהבה גדולה **מִלְּמַעְלָה**[53] אשר לא יכלו לעמוד בפניו, ולעומת זאת **בִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיְתָה הַקַּבָּלָה** של התורה **מִצַּד עַצְמָם** שהרי הם מסרו את הנפש ברצונם. **וְיֵשׁ לוֹמַר,** שגם כאשר מדובר אודות האמונה שקיימת אצל יהודי מצד טבעו, הרי **שֶׁהָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל** שנובעת **מִצַּד זֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה רוֹאָה אֱלֹקוּת** (כאמור בסעיף ו' אמונה זו היא **אֱמוּנָה** שֶׁבאה **מִצַּד סִבָּה** חיצונית, הנשמה רואה דבר שחוץ הימנה, אמונה לא נובעת מתוך הנשמה עצמה) **הוּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁהִקְדִּימוּ 'נַעֲשֶׂה' לְ'נִשְׁמַע' (בְּמַתַּן תּוֹרָה)** שהיה זה **מִצַּד הַגִּלּוּי דְּלְמַעְלָה**[54] ולא מצד עצמם. במתן תורה היה זה אור עליון שהאיר עליהם מלמעלה בעמדם למרגלות הר סיני, ובנשמה למעלה זה הגילוי של אור ה' החופף עליה כל הזמן, **וְלעומת** זאת **זֶה שֶׁבִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיְתָה הַקַּבָּלָה מִצַּד עַצְמָם, הוּא, כִּי אָז נִתְגַּלָּה הַהִתְקַשְׁרוּת בֶּאֱלֹקוּת שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה,** שכאמור בסעיף ו' זו **הִתְקַשְׁרוּת עַצְמִית שֶׁמִּצַּד עֶצֶם מְצִיאוּתָם. וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁגַּם** כאשר מדובר **בְּגִלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה,** הרי **יֶשְׁנָם (דֶּגְמַת) שְׁנֵי עִנְיָנִים הַנַּ"ל.**

שֶׁבְּמַתַּן תּוֹרָה הָיְתָה רַק הַהַתְחָלָה (הֶחֱלוּ לַעֲשׂוֹת) וּבִימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיְתָה הַקַּבָּלָה (וְקִבֵּל הַיְּהוּדִים) הוּא, כִּי זֶה שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע בְּמַתַּן תּוֹרָה הָיָה מִפְּנֵי שֶׁכָּפָה עֲלֵיהֶם הַר כְּגִיגִית[52]**, גִּלּוּי מִלְּמַעְלָה**[53]**, וּבִימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיְתָה הַקַּבָּלָה מִצַּד עַצְמָם. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהָאֱמוּנָה דְּיִשְׂרָאֵל מִצַּד זֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה רוֹאָה אֱלֹקוּת (אֱמוּנָה שֶׁמִּצַּד סִבָּה) הוּא עַל דֶּרֶךְ שֶׁהִקְדִּימוּ נַעֲשֶׂה לְנִשְׁמַע (בְּמַתַּן תּוֹרָה) מִצַּד הַגִּלּוּי דְּלְמַעְלָה**[54]**, וְזֶה שֶׁבִּימֵי אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ הָיְתָה הַקַּבָּלָה מִצַּד עַצְמָם, הוּא, כִּי אָז נִתְגַּלָּה הַהִתְקַשְׁרוּת בֶּאֱלֹקוּת שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, הִתְקַשְׁרוּת עַצְמִית שֶׁמִּצַּד עֶצֶם מְצִיאוּתָם. וּבִפְרָטִיּוּת יוֹתֵר יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁגַּם בְּגִלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, יֶשְׁנָם (דֶּגְמַת) שְׁנֵי עִנְיָנִים הַנַּ"ל. דְּגִלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה בְּעִנְיַן הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ, יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּנוֹגֵעַ לַכֹּחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא כְּמוֹ דָּבָר נוֹסָף. וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּפֹעַל בְּכַמָּה אֲנָשִׁים, שֶׁבִּהְיוֹתָם**

ביאור בדרך אפשר

המיוחד השייך דווקא אליו. אך ניתן גם לראות את חשיבותו מצד היותו חלק בלתי נפרד מהאדם כולו. החשיבות הראשונה, הנובעת מתפקידו המיוחד לו, היא קשורה בצורתו הגלויה של האיבר בה הוא שונה משאר האיברים. אולם מבחינת הנשמה חשיבותו העיקרית של האיבר היא היותו חלק בלתי נפרד מהאדם כולו, מבלי הבט אם מדובר ביד או ברגל.

כמו כן כאשר מדובר אודות הנשמה עצמה. ישנם כוחותיה הגלויים שהם שכלו ורגשותיו של האדם, וישנה עצם הנשמה. מבחינת המהות הפנימית של כוחות הנפש הרי מעלתו של כל כח היא בכך שהינו חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה. אך מבחינת מציאותם הגלויה של הכוחות לכל כח יש את מהותו הפרטית המייחדת אותו. לכל כח ישנה ה'תבנית' הרוחנית המייחדת אותו. מה שמייחד את כח השכל היא ה'תבנית' הרוחנית של שכל, באותה מידה שמה שמייחד את כח החסד שבנפש זו ה'תבנית' הרוחנית של חסד. 'תבנית' זו המגדירה את יחודיותו של כל כח נקראת בשם ה'ציור' בו הוא 'מצוייר'. כאמור, עצם הנשמה הינה ה'נשמה' של כל חלקי הנפש ושל כל הכוחות כולם. היא כשלעצמה איננה קשורה בתבנית זו או אחרת, מבחינתה חשיבותו של כל כח היא מצד היותו חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה. לגביה ה'ציור' הפרטי של כל כח, איננו תופס מקום.

מציאותם הגלויה של כוחות הנפש הינה מוגבלת, לכן התגלותה של עצם הנשמה כרוכה בהתבטלותם של הכוחות הגלויים ויציאתם מגדרם.

כיוון שהכוחות הגלויים הינם מציאותו הגלויה של האדם, אם כן כל זמן שהתגלותה של עצם הנשמה כרוכה ביציאתם של הכוחות מגדרם, אין התגלות זו קשורה כל כך עם האדם עצמו. על מנת שהתגלות זו תהיה קשורה באמת עם האדם עצמו, יש צורך שהכוחות הגלויים יהיו שותפים בכך.

על פי זה יובן ההבדל בין התגלותה של עצם הנשמה בזמן הגזירה לעומת התגלותה באמצעות ה'כתית' הקיים בזמן רווחה. **דְּגִלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה** הקשור **בְּעִנְיַן הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ** בתקופה של גזירה, **יֵשׁ לוֹמַר,** שֶׁכיוון שהתגלות זו כרוכה בהתבטלות של מציאותם הגלויה של כוחות הנפש, לכן, למרות שמבחינת פנימיותו של האדם עצם הנשמה קשורה עימו, אך **בְּנוֹגֵעַ לַכֹּחוֹת הַגְּלוּיִים** הגילוי של עצם הנשמה איננו קשור במציאותם המוגבלת ולכן מבחינתם **הוּא** נחשב **כְּמוֹ דָּבָר שנוֹסָף** עליהם מלמעלה. **וּכְמוֹ שֶׁרוֹאִים בְּפֹעַל בְּכַמָּה אֲנָשִׁים, שֶׁבִּהְיוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ שָׁם**

---

52) שבת פח, א. 53) תו"א מג"א צח, ד ואילך. ובכ"מ. וראה גם בד"ה הנ"ל תרפ"ז סוס"ב. 54) להעיר גם מהמשך תער"ב ח"ב ע' תתקצו.

ביאור בדרך אפשר

גְּזֵרוֹת עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹות, הָיָה לָהֶם מְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּפֹעַל מֶשֶׁךְ כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים, וּכְשֶׁבָּאוּ אַחַר כָּךְ לִמְדִינוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹות מִתּוֹךְ הַרְחָבָה, אֵין נִכָּר בָּהֶם (כָּל כָּךְ) הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁהָיָה לָהֶם מִקֹּדֶם. כִּי זֶה שֶׁעָמְדוּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ מֶשֶׁךְ כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים הוּא לְפִי שֶׁהֵאִיר בָּהֶם גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה מִכֹּחוֹת הַגְּלוּיִים ובשעת מעשה הכוחות הגלויים התבטלו בפני הגילוי של עצם הנשמה **וְאולם לֹא נַעֲשָׂה עַל יְדֵי זֶה שִׁנּוּי בַּכֹּחוֹת הַגְּלוּיִים עַצְמָם**[55]. **[דְּזֶה** שלמדנו בסעיף ה׳ **שֶׁעֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא הָעֶצֶם** והפנימיות (של כל דרגות הנפש **גַּם) דְּכֹחוֹת הַגְּלוּיִים (כַּנַּ״ל סְעִיף ה)** ולפי זה לכאורה התגלותו איננה זרה להם, אך העניין **הוּא,** שֶׁשייכותם של הכוחות הגלויים לְ**עֶצֶם הַנְּשָׁמָה** הוא בכך ש**הוּא הָעֶצֶם שֶׁלָּהֶם** כלומר הוא הנקודה הפנימית שלהם מצד היותם חלק בלתי נפרד מהנשמה כולה **וְאולם אֵין זֶה שַׁיָּךְ לְעִנְיָנָם שֶׁל כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים עַצְמָם, לְהַצִּיּוּר שֶׁלָּהֶם].** **וְ**לעומת זאת כאשר מדובר במצב של רווחה, רווחה גשמית הכרוכה בנינוחות של כל כוחות הנפש, וכמו כן רווחה רוחנית בעבודת ה׳, פתיחת המוח והלב, הגורמת את התגלותם במלוא עוצמתם של כל כוחות הנפש, וביחד עם זה תשוקתה של עצם הנשמה לגאולה ממלאה את כל כוחות הנפש עד כדי כך שאינם יכולים לשאת את עצם ההימצאות בגלות, הרי **הַגִּלּוּי דְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה** המתבטא **בָּזֶה שֶׁהוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא** מעצם **זֶה שֶׁהוּא נִמְצָא בַּגָּלוּת** הרי גילוי זה **הוּא שֶׁגַּם כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלּוֹ** (לא רק מהותם הפנימית אלא גם **הַצִּיּוּר דְּכֹחוֹת הַגְּלוּיִים) הֵם כְּמוֹ חַד** (=אחד) **עִם הָעֶצֶם**[56].

ביאור בדרך אפשר

בְּמָקוֹם שֶׁהָיוּ שָׁם גְּזֵרוֹת עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹות, הָיָה לָהֶם מְסִירוּת נֶפֶשׁ בְּפֹעַל מֶשֶׁךְ כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים, וּכְשֶׁבָּאוּ אַחַר כָּךְ לִמְדִינוֹת שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹות מִתּוֹךְ הַרְחָבָה, אֵין נִכָּר בָּהֶם (כָּל כָּךְ) הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁהָיָה לָהֶם מִקֹּדֶם. כִּי זֶה שֶׁעָמְדוּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ מֶשֶׁךְ כַּמָּה וְכַמָּה שָׁנִים הוּא לְפִי שֶׁהֵאִיר בָּהֶם גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה מִכֹּחוֹת הַגְּלוּיִים וְלֹא נַעֲשָׂה עַל יְדֵי זֶה שִׁנּוּי בַּכֹּחוֹת הַגְּלוּיִים עַצְמָם[55]. [דְּזֶה שֶׁעֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא הָעֶצֶם (גַּם) דְּכֹחוֹת הַגְּלוּיִים (כַּנַּ״ל סְעִיף ה), הוּא, שֶׁעֶצֶם הַנְּשָׁמָה הוּא הָעֶצֶם שֶׁלָּהֶם וְאֵין זֶה שַׁיָּךְ לְעִנְיָנָם שֶׁל כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים עַצְמָם, לְהַצִּיּוּר שֶׁלָּהֶם]. וְהַגִּלּוּי דְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה בָּזֶה שֶׁהוּא נִשְׁבָּר וְנִדְכָּא מִזֶּה שֶׁהוּא נִמְצָא בַּגָּלוּת הוּא שֶׁגַּם כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלּוֹ (הַצִּיּוּר דְּכֹחוֹת הַגְּלוּיִים) הֵם כְּמוֹ ״חַד״ עִם הָעֶצֶם[56]. וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶה שֶׁעֶצֶם הַנְּשָׁמָה וְהַצִּיּוּר דְּהַכֹּחוֹת הֵם (דֶּגְמַת) שְׁנֵי עִנְיָנִים, הוּא לְפִי שֶׁגַּם עֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא מֻגְדֶּרֶת בְּגֶדֶר, וְהַגֶּדֶר שֶׁלָּהּ הִיא לְמַעְלָה מֵהַצִּיּוּר דְּהַכֹּחוֹת. אֲבָל מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהָעַצְמוּת, הַפְּשִׁיטוּת הוּא לְפִי שֶׁגַּם עֶצֶם הַנְּשָׁמָה עם היותה למעלה מהתבנית המוגבלת של כוחות הנפש אך סוף סוף גם **הִיא מֻגְדֶּרֶת בְּגֶדֶר** ו׳תבנית׳ מסויימת, **וְהַגֶּדֶר** וה׳תבנית׳ **שֶׁלָּהּ** הוא עצם זה שהיא מוגדרת בכך ש**הִיא לְמַעְלָה מֵהַצִּיּוּר דְּהַכֹּחוֹת. אֲבָל מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהָעַצְמוּת** של ה׳, הרי כשם שהקדוש ברוך הוא איננו מוגדר ב׳תבנית׳ כל שהיא, לא ב׳תבנית׳ מוגבלת ואף לא ב׳תבנית׳ של ׳בלי גבול׳, שהרי כאשר דבר מסויים הוא דווקא ׳בלי גבול׳ ואיננו שייך ל׳גבול׳ הרי גם זו סוף סוף ׳תבנית׳ והגדרה, ואדרבה הקדוש ברוך הוא מאחד ו׳נושא

הסברת הדברים האמורים לקמן: ההבדל בין האופנים האמורים בהתגלותה של עצם הנשמה קשור בדרגות שונות הקיימות בה. כאמור, הנשמה האלוקית היא ״אלוקות כפי שנעשה בבחינת נברא״. בדוגמת בן הנוצר מטיפת הזרע של אביו, הרי תחילה היא הייתה כלולה במוחו של האבא והייתה חלק בלתי נפרד ממנו, לאחר מכן היא ירדה ממוחו של האבא ונעשתה בעלת ממשות לעצמה. כמו כן מציאותה הגלויה של עצם הנשמה היא כזו שיש לה ממשות משל עצמה אלא שהיא דבוקה ומאוחדת לגמרי בקדוש ברוך הוא. אך מציאותה האמיתית בשורשה העליון היא כזו שאיננה דבר בפני עצמו אלא היא כלולה בקדוש ברוך הוא ממש. **וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּ**הסיבה לזֶה **שֶׁעֶצֶם הַנְּשָׁמָה** כשלעצמה **וְהַצִּיּוּר דְּהַכֹּחוֹת** כשלעצמם **הֵם (דֶּגְמַת) שְׁנֵי עִנְיָנִים** נפרדים אשר התגלותו של האחד דורשת את התבטלותו של השני,

---

55) וראה ד״ה בלילה ההוא ה׳תשכ״ה ס״ח, ובהערה 49 שם (סה״מ מלוקט ח״ד ע׳ קפח). 56) ועד״ז הוא בנוגע להמשכת האמונה בפנימיות (בדעת), דזה שהאמונה פועלת על הדעת הוא יתרון ועילוי לגבי ענין המס״נ. ויש לומר, דהמשכת האמונה בדעת, זה שנמשך בגילוי היא האמונה שמצד מזלי׳ חזי (מקיף דחי׳*), אלא שהחיבור דהאמונה שלמעלה מדעת עם הדעת הוא ע״י המשכת עצם הנשמה [היינו שהגילוי דעצם הנשמה הוא רק נתינת כח לבחי׳ האמונה שמצד המקיף דחי׳ שתתחבר עם הדעת, ולא שמתגלית עצם הנשמה עצמה]. משא״כ זה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו, שלכן הוא נשבר ונדכא מזה שבזמן הגלות לא יש גילוי אלקות (ראה לעיל ס״ט) - הרי הגילוי דהתקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה שמתגלית בזה שגילוי אלקות נוגע לעצם מציאותו הוא [נוסף על אופן דנתינת כח, גם] שהתקשרות העצמית עצמה מאירה בגילוי (בדוגמת הגילוי שלה בענין המס״נ), וגם גילוי זה (דעצם הנשמה עצמה) מתחבר עם הציור דכחות הגלויים.

*) ראה סה״מ עת״ר ס״ע קנד. ובכ״מ.

דְּהַנְּשָׁמָה וְהַצִּיּוּר דְּהַכֹּחוֹת שֶׁלָּהּ הֵם כּוּלָּא חַד[57]. וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, דִּבְחִינַת הַמָּאוֹר דְּהַנְּשָׁמָה שֶׁמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי מְסִירוּת נֶפֶשׁ הִיא עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻגְדֶּרֶת בְּעִנְיַן הַפְּשִׁיטוּת שֶׁלְּמַעְלָה מִצִּיּוּר דְּכֹחוֹת, וּבְחִינַת הַמָּאוֹר דְּהַנְּשָׁמָה שֶׁמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּכָתִית מִזֶּה שֶׁנִּמְצָאִים בַּגָּלוּת, הוּא גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהָעַצְמוּת.

יא) וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם הַמְּבֹאָר בְּהַמַּאֲמָר[58] בְּפֵרוּשׁ הַכָּתוּב וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת גּוֹ', דִּלְאַחֲרֵי שֶׁמֹּשֶׁה יְצַוֶּה וִיקַשֵּׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲזַי יָבִיאוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה שֶׁמֶן זַיִת גּוֹ', שֶׁיִּשְׂרָאֵל עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם יוֹסִיפוּ גִּלּוּי אוֹר בְּמַדְרֵגַת מֹשֶׁה. וְיֵשׁ לוֹמַר מֵהַבִּיאוּרִים בָּזֶה בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה מְצַוֶּה וּמְקַשֵּׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא, שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה, שֶׁהָאֱמוּנָה תִּהְיֶה נוֹסָף עַל כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד הַגְּלוּיִים דְּהַנְּשָׁמָה (מִצַּד זֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה רוֹאָה אֶלְקוּת) גַּם מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה. [וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶהוּ מַה שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, דִּלְשׁוֹן וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַשְׁמַע שֶׁמֹּשֶׁה מְצַוֶּה (מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר) אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַצְמָם, כִּי מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם חַד[59]]. וְעַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּיִשְׂרָאֵל (לְאַחֲרֵי שֶׁנִּמְשַׁךְ בְּיִשְׂרָאֵל גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה), שֶׁגַּם כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם (הַצִּיּוּר דְּהַכֹּחוֹת) יִהְיוּ מַתְאִימִים לְעֶצֶם הַנְּשָׁמָה, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסָפָה בִּבְחִינַת עֶצֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁנִּמְשְׁכָה וְנִתְגַּלְּתָה בָּהֶם עַל יְדֵי מֹשֶׁה (וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ), כִּי עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה בָּהּ שָׁרְשָׁהּ הָאֲמִתִּי כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהָעַצְמוּת.

[וּלְהָעִיר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְוַסֵּף גַּם בְּהָאַחְדוּת דְּיִשְׂרָאֵל. שֶׁהָאַחְדוּת דְּיִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁמִּתְגַּלִּית בָּהֶם הִיא כְּמוֹ דָּבָר נוֹסָף עַל מְצִיאוּתָם. וְלָכֵן,

---

57) ראה גם סה"מ מלוקט ח"ד ע' שעח. 58) סעיף ד - הובא לעיל ס"ב. 59) וראה המשך תער"ב ח"א פס"א, שבראי' ישנם חילוקי דרגות, וזה שהאמונה היא בכל ישראל בשוה הוא לפי ששרשה הוא התקשרות העצמית שמצד עצם הנשמה (שלמעלה ממזלי' חזי).

ביאור בדרך אפשר

בתוכו' הכל, הן את מציאות ה'גבול' והן את מציאות ה'בלי גבול', כמו כן מבחינת דרגה זו של עצם הנשמה הרי **הַ'פְּשִׁיטוּת דְּהַנְּשָׁמָה'** כלומר היותה 'מופשטת' ובלתי בעלת גבול **וְהַצִּיּוּר דְּהַכֹּחוֹת שֶׁלָּהּ הֵם כּוּלָּא חַד**[57] (=כולם אחד). **וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, דִּבְחִינַת הַ'מָּאוֹר דְּהַנְּשָׁמָה' שֶׁמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי מְסִירוּת נֶפֶשׁ הִיא** דרגת **עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻגְדֶּרֶת** עדיין **בְּעִנְיַן הַ'פְּשִׁיטוּת' שֶׁלְּמַעְלָה מִצִּיּוּר דְּכֹחוֹת,** ולעומת זאת **בְּחִינַת הַ'מָּאוֹר דְּהַנְּשָׁמָה' שֶׁמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי הָעִנְיָן דְּכָתִית'** מעצם **זֶה שֶׁנִּמְצָאִים בַּגָּלוּת, הוּא גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהָעַצְמוּת.**

יא) וְיֵשׁ לְקַשֵּׁר זֶה עִם הַמְּבֹאָר בְּהַמַּאֲמָר[58] "וקבל היהודים" **בְּפֵרוּשׁ הַכָּתוּב 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת גּוֹ',** שהפירוש הפנימי של הפסוק הוא **דִּלְאַחֲרֵי שֶׁמֹּשֶׁה 'יְצַוֶּה' וִיקַשֵּׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲזַי יָבִיאוּ יִשְׂרָאֵל לְמֹשֶׁה שֶׁמֶן זַיִת גּוֹ',** כלומר **שֶׁיִּשְׂרָאֵל עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם יוֹסִיפוּ גִּלּוּי אוֹר בְּמַדְרֵגַת מֹשֶׁה.** לכאורה היה ניתן לחשוב שהוספה זו איננה כרוכה בעבודה מיוחדת של בני ישראל אלא היא באה ממילא על ידי עצם זה שהם מקבלים את השפעתו של משה רבינו וְאולם **יֵשׁ לוֹמַר מֵהַבִּיאוּרִים בָּזֶה** כיצד דבר זה קשור **בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם, דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה 'מְצַוֶּה' וּמְקַשֵּׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא, שֶׁהוּא זָן וּמְפַרְנֵס אֶת הָאֱמוּנָה, שֶׁהָאֱמוּנָה תִּהְיֶה נוֹסָף עַל כְּמוֹ שֶׁהִיא מִצַּד** דרגת **הַגְּלוּיִים דְּהַנְּשָׁמָה (מִצַּד זֶה שֶׁהַנְּשָׁמָה שֶׁלְּמַעְלָה** רוֹאָה **אֶלְקוּת) גַּם מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה.** [פעולתו של משה רבינו איננה רק לקשר את בני ישראל עם אור אין סוף של הקדוש ברוך הוא אלא גם לקשר ולחבר אותם בינם לבין עצמם **וְיֵשׁ לוֹמַר, דְּזֶהוּ מַה שֶׁנֶּאֱמַר 'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', דִּלְשׁוֹן** הפסוק **'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'** ללא שמוזכר בו עם מי נעשית ה'צוותא' והחיבור שלהם הרי מכך **מַשְׁמַע שֶׁמֹּשֶׁה 'מְצַוֶּה' (מְקַשֵּׁר וּמְחַבֵּר) אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַצְמָם** כלומר מאחדם בינם לבין עצמם, פעולה זו גם היא קשורה בהתגלותה של עצם הנשמה **כִּי מִצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה, כָּל יִשְׂרָאֵל הֵם חַד**[59] (=אחד)]. **וְעַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּיִשְׂרָאֵל** עצמם (המתאפשרת **לְאַחֲרֵי שֶׁנִּמְשַׁךְ בְּיִשְׂרָאֵל גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה עַל יְדֵי מֹשֶׁה),** שֶׁגַּם **כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם (הַצִּיּוּר דְּהַכֹּחוֹת)** עבודתם של בני ישראל היא להעמידם בצורה כזו **שִׁיהְיוּ מַתְאִימִים לְעֶצֶם הַנְּשָׁמָה, עַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן וְהוֹסָפָה בִּבְחִינַת עֶצֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁנִּמְשְׁכָה וְנִתְגַּלְּתָה בָּהֶם** תחילה **עַל יְדֵי מֹשֶׁה (וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ), כִּי עַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה בָּהּ שָׁרְשָׁהּ הָאֲמִתִּי כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהָעַצְמוּת.**

[וּלְהָעִיר, שֶׁעַל יְדֵי זֶה נִתְוַסֵּף גַּם בְּהָאַחְדוּת דְּיִשְׂרָאֵל. כיוון **שֶׁהָאַחְדוּת דְּיִשְׂרָאֵל** הנגרמת **עַל יְדֵי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁמִּתְגַּלִּית בָּהֶם** אשר התגלות זו דורשת את ההתבטלות של גופם וכוחותיהם הגלויים כיוון שמבחינתם יש הבדל בין יהודי אחד ליהודי אחר, לכן **הִיא** אחדות זו נחשבת **כְּמוֹ דָּבָר שנוֹסָף עַל מְצִיאוּתָם** הגלויה של בני ישראל

ביאור בדרך אפשר

כשלעצמה. **וְלָכֵן**, דבר זה בא לידי ביטוי בכך ש**אַחְדוּת זוֹ הִיא עַל יְדֵי שֶׁבְּנֵי** ישראל **עוֹשִׂים** ומחשיבים את **נַפְשָׁם** כ**עִקָּר** ו**את גּוּפָם כְּטָפֵל**[60] באופן זה קשה לראות את שייכותו של יהודי אחד ליהודי אחר גם בדברים השייכים לגופו ומציאותו הפרטית. **וְאוּלָם עַל יְדֵי גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהֶעַצְמוּת**, שֶׁכאמור **עַל יְדֵי זֶה גַּם הַצִּיּוּר דְּכֹחוֹת הַגְּלוּיִים הוּא ׳חַד׳ עִם הָעֶצֶם**, אזי גם **הָאַחְדוּת דְּיִשְׂרָאֵל הִיא** לא רק בעצם נפשם אלא **בְּכָל הָעִנְיָנִים שֶׁלָּהֶם, גַּם בְּעִנְיָנִים הַשַּׁיָּכִים לְהַגּוּף]**.

בתחילת המאמר בסעיף א׳ הוזכר הדיוק בפסוק ׳ואתה תצוה׳ בכך שנאמר בו שנרות המנורה צריכים להיות ׳נר תמיד׳ למרות שזמן הדלקתם בבית המקדש איננו במשך כל היממה אלא דווקא מערב עד בוקר. על כך מבואר במאמר ״וקבל היהודים״ של כ״ק אדמו״ר הריי״צ שהדבר קשור במשמעותם הרוחנית של הנרות, אשר הנרות הינם הנשמות ככתוב ״נר ה׳ נשמת אדם״.

וְעַל פִּי זֶה יוּבָן מַה שֶּׁכָּתוּב בְּהַמַּאֲמָר[61] ״וקבל היהודים״, **דְּעַל יְדֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹסִיפִים (עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם) בְּמַדְרֵגַת מֹשֶׁה, עַל יְדֵי זֶה** דווקא **יִהְיֶה נֵר תָּמִיד, דְּלִכְאוֹרָה, זֶה שֶׁהַנֵּר דְּהַנְּשָׁמָה** כלומר אור הנשמה (הנמשלת לנר ככתוב **״נֵר**[62] **הֲוָיָ׳ נִשְׁמַת אָדָם״**[63]) **הוּא** יצליח להאיר **תָּמִיד** (כלומר למרות העליות והירידות בהם נתון האדם, אור הנשמה יאיר **בְּאוֹפֶן שֶׁוֶה** בכל המצבים המשתנים, **בְּלִי שִׁנּוּי**), **הוּא** לא בכוחו של האדם עצמו אלא דווקא **עַל יְדֵי גִּלּוּי עֶצֶם הַנְּשָׁמָה שֶׁנִּמְשַׁךְ** ומתגלה **עַל יְדֵי מֹשֶׁה** (שזו עבודתו כאמור ׳**וְאַתָּה תְּצַוֶּה**׳), כיוון שלעומת מציאותו הגלויה של האדם הנתונה תחת שינויים תמידיים הרי **דְּבְעֶצֶם הַנְּשָׁמָה אֵין שַׁיָּךְ שִׁנּוּי**, ואולם **בְּהַמַּאֲמָר אוֹמֵר שֶׁהָעִנְיָן דְּ׳נֵר תָּמִיד׳ הוּא** דווקא קשור בפעולתם של בני ישראל **עַל יְדֵי שֶׁיִּשְׂרָאֵל מוֹסִיפִים בְּמַדְרֵגַת מֹשֶׁה, ׳וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ׳. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּהַגִּלּוּי דְּעֶצֶם הַנְּשָׁמָה** הנעשה **בְּדֶרֶךְ** ובצורה של **׳מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה׳** כלומר לא מצידו של האדם אלא **עַל יְדֵי ׳וְאַתָּה תְּצַוֶּה׳** כלומר על ידי משה רבינו, אכן **יֵשׁ חִלּוּק** והבדל **בֵּין** תקופה רוחנית של **׳עֶרֶב׳** ובין כזו של **׳בֹּקֶר׳. שֶׁעִקַּר הַגִּלּוּי שֶׁלָּהּ** של עצם הנשמה כשלעצמה **הוּא** דווקא **כְּשֶׁיֶּשְׁנָם הַעֲלָמוֹת וְהֶסְתֵּרִים** כלומר דברים המעלימים ומסתירים על מציאות ה׳ ומנסים למנוע מיהודי למלא את רצון ה׳ (זו תקופה של חושך **׳עֶרֶב׳) שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְעוֹרֵר וּמִתְגַּלֶּה כֹּחַ הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ**, אך כאשר מגיעה תקופה של ׳בוקר׳ נעלמת התגלותה של עצם הנשמה **וּכְמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל (סְעִיף יו״ד), שֶׁגַּם אֵלֶּה שֶׁבִּזְמַן הַגְּזֵרָה** (זמן של ׳עֶרֶב׳) **עָמְדוּ בִּמְסִירוּת נֶפֶשׁ, כְּשֶׁבָּאוּ לְמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּמִצְוֹת מִתּוֹךְ הַרְחָבָה** (מצב של ׳בֹּקֶר׳), **אֵין נִכָּר בָּהֶם הַמְּסִירוּת נֶפֶשׁ שֶׁהָיָה לָהֶם מִקֹּדֶם. וַאם** כן, **אֲמִתִּית הָעִנְיָן** (=הענין האמיתי) **דְּ׳נֵר תָּמִיד׳ (שֶׁאֵין שַׁיָּךְ בּוֹ שִׁנּוּי** וממשיך להאיר גם בתקופה של ׳בוקר׳) **הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל** שֶׁהעבודה המוטלת עליהם היא לגרום לכך ש**גַּם כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים יִהְיוּ חַד** (=אחד) **עִם עֶצֶם הַנְּשָׁמָה**, שזו ההוספה הבאה על ידם **׳וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ׳**.

על פי הדברים האמורים יובן המוזכר בסעיף ח׳ שלכאורה המילים ׳כתית למאור׳ הקשורות בגילוי ה׳מאור׳ שבנשמה היו צריכות להיכתב בחלקו הראשון של הפסוק ׳ואתה תצוה׳ המדבר על עבודתו של משה רבינו, מדוע אם כן הן מופיעות בחלקו השני של הפסוק המדבר על עבודתם של בני ישראל.

---

60) ראה תניא פרק לב. 61) סעיף ד. 62) משלי כ, כז. 63) ראה בהמאמר סט״ו.

ביאור בדרך אפשר

וְעַל פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר את **זֶה שֶׁ**הענין של **'כְּתִית לַמָּאוֹר' נֶאֱמַר בַּכָּתוּב בְּהֶמְשֵׁךְ לִ'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו'**, **כִּי בְּכָתִית לַמָּאוֹר נִכְלָל** לא רק ה'כתית' הקיים בזמן של גזירה אלא **גַּם זֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם שְׁבוּרִים וְנִדְכָּאִים ('כְּתִית')** מעצם **זֶה שֶׁהֵם בַּגָּלוּת, דְּעִנְיָן זֶה הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל** שֶׁהם פועלים שגַּם **כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם יִהְיוּ מַתְאִימִים לְעֶצֶם הַנְּשָׁמָה, וּבְחִינַת הַ'מָּאוֹר דְּהַנְּשָׁמָה' שֶׁמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי זֶה הִיא עֶצֶם הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהָעַצְמוּת**, וְכיוון שזה קשור בעבודתם של בני ישראל **לָכֵן נֶאֱמַר 'כְּתִית לַמָּאוֹר' בְּהֶמְשֵׁךְ לִ'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו'.**

יב) בסעיף זה מבואר שגם העבודה הבאה מצידם של בני ישראל עצמם נעשית על ידי נתינת כח ממשה רבינו, וכמו כן בדורינו אנו על ידי נתינת כח מנשיא דורינו.

וְהִנֵּה המילים 'ויקחו אליך' הקשורות בתפקידם של בני ישראל עצמם גם הן שייכות למילים 'ואתה תצוה' הקשורות בעבודתו של משה רבינו שהרי **הַפֵּרוּשׁ (בְּפַשְׁטוּת** על פי פשוטו של מקרא) **בְּ**פסוק **'וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו' הוּא שֶׁמֹּשֶׁה יְצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהם יִקְּחוּ אֵלֶיךָ גו'. וּמִזֶּה מוּבָן** שכך **גַּם בְּפְנִימִיּוּת הָעִנְיָנִים, דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה יְצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא בְּאֹפֶן שֶׁהוּא מַמְשִׁיךְ לָהֶם נְתִינַת כֹּחַ גַּם עַל 'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו'.** וכמו כן הרמוזה במילים עבודתם הבאה לאחר מכן

ביאור בדרך אפשר

וְכָמוֹ כֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמֹשֶׁה שֶׁבְּדוֹרֵנוּ, כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר נְשִׂיא דּוֹרֵנוּ, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת אֶת הָאֱמוּנָה שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא בְּאֹפֶן שהוא נותן להם כח **שֶׁאַחַר כָּךְ יַעַבְדוּ עֲבוֹדָתָם בְּכֹחַ עַצְמָם, וְעַד שֶׁיִּהְיוּ נֵר תָּמִיד שֶׁאֵין שַׁיָּךְ בּוֹ שִׁנּוּי גַּם מִצַּד כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים.**

וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִים בְּקָרוֹב מַמָּשׁ לַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה, שֶׁאָז יִהְיֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת גַּם מִצַּד הַמַּטָּה. וְיִהְיֶה אָז הֲבָאַת הַשֶּׁמֶן וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת (וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן גו' לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד) גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת, כְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי, בַּגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בְּקָרוֹב מַמָּשׁ.

---

1 **וְעַל** פִּי זֶה יֵשׁ לְבָאֵר זֶה שֶׁכְּתִית לַמָּאוֹר נֶאֱמַר בַּכָּתוּב
2 בְּהֶמְשֵׁךְ לִוְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו', כִּי בְּכָתִית לַמָּאוֹר נִכְלָל
3 גַּם זֶה שֶׁיִּשְׂרָאֵל הֵם שְׁבוּרִים וְנִדְכָּאִים (כָּתִית) מִזֶּה שֶׁהֵם
4 בַּגָּלוּת, דְּעִנְיָן זֶה הוּא עַל יְדֵי עֲבוֹדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁגַּם
5 כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם יִהְיוּ מַתְאִימִים לְעֶצֶם הַנְּשָׁמָה,
6 וּבְחִינַת הַמָּאוֹר דְּהַנְּשָׁמָה שֶׁמִּתְגַּלִּית עַל יְדֵי זֶה הִיא עֶצֶם
7 הַנְּשָׁמָה כְּמוֹ שֶׁהִיא מֻשְׁרֶשֶׁת בְּהָעַצְמוּת, וְלָכֵן נֶאֱמַר
8 כָּתִית לַמָּאוֹר בְּהֶמְשֵׁךְ לִוְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו'.
9 **יב) וְהִנֵּה** הַפֵּרוּשׁ (בְּפַשְׁטוּת) בִּוְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי
10 יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו' הוּא שֶׁמֹּשֶׁה יְצַוֶּה אֶת בְּנֵי
11 יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּקְּחוּ אֵלֶיךָ גו'. וּמִזֶּה מוּבָן גַּם בִּפְנִימִיּוּת
12 הָעִנְיָנִים, דְּזֶה שֶׁמֹּשֶׁה מְצַוֶּה וּמְקַשֵּׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא
13 בְּאֹפֶן שֶׁמַּמְשִׁיךְ לָהֶם נְתִינַת כֹּחַ גַּם עַל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו'.
14 וּכְמוֹ כֵן הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמֹשֶׁה שֶׁבְּדוֹרֵנוּ, כְּבוֹד קְדֻשַּׁת מוֹרִי
15 וְחָמִי אַדְמוֹ"ר נְשִׂיא דּוֹרֵנוּ, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ לְעוֹרֵר וּלְגַלּוֹת אֶת
16 הָאֱמוּנָה שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא
17 בְּאֹפֶן שֶׁאַחַר כָּךְ יַעַבְדוּ עֲבוֹדָתָם בְּכֹחַ עַצְמָם, וְעַד שֶׁיִּהְיוּ
18 נֵר תָּמִיד שֶׁאֵין שַׁיָּךְ בּוֹ שִׁנּוּי גַּם מִצַּד כֹּחוֹת הַגְּלוּיִים.
19 **וְעַל** יְדֵי זֶה זוֹכִים בְּקָרוֹב מַמָּשׁ לַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית
20 וְהַשְּׁלֵמָה, שֶׁאָז יִהְיֶה גִּלּוּי אֱלֹקוּת גַּם מִצַּד הַמַּטָּה.
21 וְיִהְיֶה אָז הֲבָאַת הַשֶּׁמֶן וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת (וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ
22 שֶׁמֶן גו' לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד) גַּם בְּגַשְׁמִיּוּת, בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
23 הַשְּׁלִישִׁי, בַּגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל יְדֵי מְשִׁיחַ
24 צִדְקֵנוּ, בְּקָרוֹב מַמָּשׁ.

ביאור בדרך אפשר

37 שֶׁמֹּשֶׁה 'מְצַוֶּה' וּמְקַשֵּׁר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הוּא לא רק באופן כזה
38 שלאחר מכן הם צריכים לעבוד את עבודתם לבד ללא כוחו של משה רבינו
39 אלא זה בְּאֹפֶן שֶׁהוא מַמְשִׁיךְ משפיע ונותן לָהֶם נְתִינַת כֹּחַ גַּם עַל
40 'וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ גו'. וּכְמוֹ כֵן עבודתם הבאה לאחר מכן הרמוזה במילים
41 הוּא בְּנוֹגֵעַ לְמֹשֶׁה
42 שֶׁבְּדוֹרֵנוּ, כְּבוֹד קְדֻשַּׁת
43 מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ"ר נְשִׂיא
44 דּוֹרֵנוּ, שֶׁעֲבוֹדָתוֹ לְעוֹרֵר
45 וּלְגַלּוֹת אֶת הָאֱמוּנָה
46 שֶׁבְּכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל
47 שֶׁמִּצַּד עֶצֶם הַנְּשָׁמָה הִיא
48 בְּאֹפֶן שהוא נותן להם כח
49 שֶׁאַחַר כָּךְ יַעַבְדוּ
50 עֲבוֹדָתָם בְּכֹחַ עַצְמָם,
51 וְהכח שניתן על ידו הוא עַד
52 כדי כך שהם יצליחו שֶׁיִּהְיוּ
53 'נֵר תָּמִיד' שֶׁאֵין שַׁיָּךְ בּוֹ
54 שִׁנּוּי גַּם מִצַּד כֹּחוֹת
55 הַגְּלוּיִים.
56 וְעַל יְדֵי זֶה זוֹכִים בְּקָרוֹב
57 מַמָּשׁ לַגְּאֻלָּה הָאֲמִתִּית
58 וְהַשְּׁלֵמָה, שֶׁאָז כשם
59 שהתגלותה של אור הנשמה הוא
60 גם מצד מציאותו הגלויה של
61 האדם כך גם בכל העולם יִהְיֶה
62 גִּלּוּי אֱלֹקוּת גַּם מִצַּד
63 הַמַּטָּה. וְיִהְיֶה אָז הֲבָאַת
64 הַשֶּׁמֶן וְהַדְלָקַת הַנֵּרוֹת
65 (וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן גו'
66 לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד) גַּם
67 בְּגַשְׁמִיּוּת, כלומר הדלקת
68 המנורה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
69 הַשְּׁלִישִׁי, בַּגְּאֻלָּה
70 הָאֲמִתִּית וְהַשְּׁלֵמָה עַל
71 יְדֵי מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בְּקָרוֹב
72 מַמָּשׁ.

ביאור בדרך אפשר

וְעָשִׂיתָ מִזְבַּח מִקְטַר קְטֹרֶת[1], **וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**[2] **מִתְקַטֵּר בִּקְטֹרֶת אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא מִקְטַר קְטֹרֶת, הַמִּזְבֵּחַ הָיָה מַקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת** האש היתה נאחזת במזבח, ועל ידי זה היתה שורפת את הקטרת ומעלה עשנו, **וְהַיְנוּ, שֶׁהַמִּזְבֵּחַ עַצְמוֹ הָיָה מַקְטִיר הַקְּטֹרֶת בְּלֹא סִיּוּעַ אֵשׁ שֶׁל מַטָּה, אֶלָּא בְּאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה**[3]. **וּמִטַּעַם זֶה לֹא הָיָה צִפּוּי הַמִּזְבֵּחַ נִשְׂרָף בְּאֵשׁ שֶׁהָיְתָה עָלָיו** היינו שהמזבח לא היה מתכלה באש, **כִּי אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה אֵינָהּ מְכַלָּה**[4]. **וְכִדְאִיתָא** [=ומובא] **בַּמִּדְרָשׁ**[5] **שֶׁהָיָה מֹשֶׁה תָּמֵהַּ עַל זֶה, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף הָעֵץ (שֶׁחֲרֵי צִפּוּי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה רַק כְּעֹבִי דִּינָר זָהָב** ובכל זאת לא נשרף באש[6]), **וְאָמַר לוֹ הַמָּקוֹם, כָּךְ דַּרְכִּי בְּאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה, אֵשׁ אוֹכְלָה אֵשׁ, וְאֵינוֹ מְכַלֶּה. וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַהוּ הָעִלּוּי בְּעִנְיַן אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה, שֶׁדַּוְקָא הוּא הָיָה מַקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת. דְּהִנֵּה, עִנְיָנָם שֶׁל ב׳ בְּחִינוֹת הָאֵשׁ (אֵשׁ שֶׁל מַטָּה וְאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה** הסדר בהקרבת הקרבנות על גבי המזבח היה שתחילה היו מעלים במזבח החיצון אש של מטה ולאחרי זה היתה יורדת עליו אש של מעלה ואוכלת את הקרבן, ואילו בהקטרת הקטורת שבמזבח הפנימי בקודש הקודשים לא היו מעלים אש של מטה ורק אש של מעלה היה שורף הקטורת) **בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם הוּא אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא** [=התעוררות מלמטה] **וְאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא** [=התעוררות מלמעלה][7]. **וַהֲרֵי כָּל עִקַּר עִנְיַן הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ הוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה שֶׁבָּאָה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם דַּוְקָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[8] **וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, הַיְינוּ, שֶׁהַשְׁרָאַת הַשְׁכִינָה (וְשָׁכַנְתִּי) נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת הָאָדָם דַּוְקָא, וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. וְכֵן הוּא בַּעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה הָעִקָּרִית בַּמִּשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ, הֲרֵי עִנְיָנָהּ הוּא הָעֲבוֹדָה שֶׁלְּמַטָּה דַּוְקָא** שהיא התקרבות האדם לבוראו, כמבואר בחסידות שקרבן לשון קירוב כל הכוחות והחושים (עבודת התחתון) **(כְּפִי שֶׁמְּבָאֵר כ״ק מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ״ר בְּמַאֲמָרֵי הַהִלּוּלָא**[9]**), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[10] **רֵיחַ נִיחוֹחַ, וּפֵרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**[11] **נַחַת רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי, וְהַיְנוּ, שֶׁהַנַּחַת־רוּחַ שֶׁלְּמַעְלָה הוּא מִזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה רְצוֹנִי בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם מִלְּמַטָּה דַּוְקָא** (הבורא נתן לאדם את מצות הקרבנות ובזה העניק לנברא המוגבל את הכוח והיכולת לגרום נחת רוח לבורא שהוא אין סוף, כדוגמת ניחוחות הריח שעולים למעלה). **וְאִם כֵּן, אֵינוֹ מוּבָן מַהוּ הָעִלּוּי דְּמִקְטַר קְטֹרֶת, שֶׁהוּא עִנְיַן אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה דַּוְקָא** ללא הקדמת עבודת התחתון כלל?

ביאור בדרך אפשר

וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[8] **וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, הַיְינוּ, שֶׁהַשְׁרָאַת הַשְׁכִינָה (וְשָׁכַנְתִּי) נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת הָאָדָם דַּוְקָא, וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. וְכֵן הוּא בַּעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה הָעִקָּרִית בַּמִּשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ, הֲרֵי עִנְיָנָהּ הוּא הָעֲבוֹדָה שֶׁלְּמַטָּה דַּוְקָא** שהיא התקרבות האדם לבוראו, כמבואר בחסידות שקרבן לשון קירוב כל הכוחות והחושים (עבודת התחתון) **(כְּפִי שֶׁמְּבָאֵר כ״ק מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ״ר בְּמַאֲמָרֵי הַהִלּוּלָא**[9]**), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב**[10] **רֵיחַ נִיחוֹחַ, וּפֵרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל**[11] **נַחַת רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי, וְהַיְנוּ, שֶׁהַנַּחַת־רוּחַ שֶׁלְּמַעְלָה הוּא מִזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה רְצוֹנִי בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם מִלְּמַטָּה דַּוְקָא. וְאִם כֵּן, אֵינוֹ מוּבָן מַהוּ הָעִלּוּי דְּמִקְטַר קְטֹרֶת, שֶׁהוּא עִנְיַן אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה דַּוְקָא.**

בס״ד. שבת פרשת תצוה, ח׳ אדר־ראשון, ה׳תשכ״ז

(הנחה בלתי מוגה)

וְעָשִׂיתָ מִזְבַּח מִקְטַר קְטֹרֶת[1], וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל[2] מִתְקַטֵּר בִּקְטֹרֶת אֵין כְּתִיב כָּאן, אֶלָּא מִקְטַר קְטֹרֶת, הַמִּזְבֵּחַ הָיָה מַקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת, וְהַיְנוּ, שֶׁהַמִּזְבֵּחַ עַצְמוֹ הָיָה מַקְטִיר הַקְּטֹרֶת בְּלֹא סִיּוּעַ אֵשׁ שֶׁל מַטָּה, אֶלָּא בְּאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה[3]. וּמִטַּעַם זֶה לֹא הָיָה צִפּוּי הַמִּזְבֵּחַ נִשְׂרָף בְּאֵשׁ שֶׁהָיְתָה עָלָיו, כִּי אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה אֵינָהּ מְכַלָּה[4]. וְכִדְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ[5] שֶׁהָיָה מֹשֶׁה תָּמֵהַּ עַל זֶה, אִי אֶפְשָׁר שֶׁלֹּא יִשָּׂרֵף הָעֵץ (שֶׁחֲרֵי צִפּוּי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה רַק כְּעֹבִי דִּינָר זָהָב[6]), וְאָמַר לוֹ הַמָּקוֹם, כָּךְ דַּרְכִּי בְּאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה, אֵשׁ אוֹכְלָה אֵשׁ, וְאֵינוֹ מְכַלֶּה. וְצָרִיךְ לְהָבִין, מַהוּ הָעִלּוּי בְּעִנְיַן אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה, שֶׁדַּוְקָא הוּא הָיָה מַקְטִיר אֶת הַקְּטֹרֶת. דְּהִנֵּה, עִנְיָנָם שֶׁל ב׳ בְּחִינוֹת הָאֵשׁ (אֵשׁ שֶׁל מַטָּה וְאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה) בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם הוּא אִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא וְאִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא[7]. וַהֲרֵי כָּל עִקַּר עִנְיַן הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּקְדָּשׁ הוּא עִנְיַן הַהַמְשָׁכָה שֶׁבָּאָה עַל־יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם דַּוְקָא, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[8] וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, הַיְינוּ, שֶׁהַשְׁרָאַת הַשְׁכִינָה (וְשָׁכַנְתִּי) נַעֲשֵׂית עַל־יְדֵי עֲשִׂיַּת הָאָדָם דַּוְקָא, וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. וְכֵן הוּא בַּעֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת, שֶׁהִיא הָעֲבוֹדָה הָעִקָּרִית בַּמִּשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ, הֲרֵי עִנְיָנָהּ הוּא הָעֲבוֹדָה שֶׁלְּמַטָּה דַּוְקָא (כְּפִי שֶׁמְּבָאֵר כ״ק מוֹרִי וְחָמִי אַדְמוֹ״ר בְּמַאֲמָרֵי הַהִלּוּלָא[9]), וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב[10] רֵיחַ נִיחוֹחַ, וּפֵרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ ז״ל[11] נַחַת רוּחַ לְפָנַי שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי, וְהַיְנוּ, שֶׁהַנַּחַת־רוּחַ שֶׁלְּמַעְלָה הוּא מִזֶּה שֶׁנַּעֲשָׂה רְצוֹנִי בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם מִלְּמַטָּה דַּוְקָא. וְאִם כֵּן, אֵינוֹ מוּבָן מַהוּ הָעִלּוּי דְּמִקְטַר קְטֹרֶת, שֶׁהוּא עִנְיַן אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה דַּוְקָא.

---

1) פרשתנו ל, א. 2) ויק״ר פ״ז, ה. ירושלמי חגיגה פ״ג ה״ח. 3) קרבן העדה לירושלמי שם. 4) ראה שמו״ר פ״ב, ה. 5) תוד״ה שאין — סוף חגיגה בשם תנחומא (ראה תנחומא תרומה יא). וראה מדרש הגדול הובא בתורה שלימה עה״פ (אות ט*). 6) סוף חגיגה. 7) ראה לקו״ת נשא כט, א. תו״ח תרומה תמד, ב (בהוצאה החדשה — שה, ג). 8) תרומה כה, ח. 9) המשך באתי לגני ה׳שי״ת פ״ב. 10) ויקרא א, ט. פינחס כח, ח. ועוד. 11) תו״כ ופרש״י ויקרא שם. ספרי ופרש״י פינחס שם. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ב) **וְהָעִנְיָן הוּא, דְּאִיתָא** [=מובא] **בַּזֹּהַר**[12], **מְנוֹרָה, שֶׁבַּע בּוּצִינִין דִּילָהּ** [=למנורה, שבעה נרות] **(הוּא עִנְיָן) אֶת**[13] **שֶׁבַע הַנֵּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֶת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ כּוּ׳, מִתַּמָּן** [=משם] **וְאֵילָךְ וְעָשִׂיתָ מִזְבַּח מִקְטַר קְטֹרֶת. וְהַיְנוּ, שֶׁז׳ נֵרוֹת הַמְּנוֹרָה, בְּחִינַת שֶׁבַע הַנֵּעָרוֹת, הוּא בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא דִּלְעֵילָא שֶׁנִּמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁבַע הַנֵּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֶת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ (אִתְעֲרוּתָא דִּלְעֵילָא), הֲרֵי הֵם רְאוּיוֹת לָתֶת לָהּ (מִצַּד אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא) [=עבודת התחתון], מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מִזְבַּח מִקְטַר קְטֹרֶת** קטורת מלשון התקשרות. התקשרות עצם הנשמה שמתקשרת באור אין סוף (התקשרות עצמית ליכלל ולידבק בעצמותו ומהותו יתברך) **הוּא בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ שֶׁאֵין אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא מַגַּעַת שָׁם. וְהָעִנְיָן בָּזֶה** (הקטורת לא היתה קריבה על מזבח החיצון אלא רק על המזבח הפנימי. רק אצל הנשיאים, על פי הוראת שעה חד פעמית בחנוכת המזבח, הקריבו קטורת על גבי המזבח החיצון), **דְּהִנֵּה, ב׳ הַמִּזְבְּחוֹת, מִזְבַּח הַחִיצוֹן וּמִזְבַּח הַפְּנִימִי, עִנְיָנָם בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם הוּא חִיצוֹנִיּוּת הַלֵּב וּפְנִימִיּוּת הַלֵּב**[14], **וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים**[15] **וְיַחֵד לְבָבֵנוּ (בְּב׳ בֵּי״תִ׳ין), הַיְינוּ, שֶׁצָּרִיךְ לְיַחֵד ב׳ הַלְּבָבוֹת, חִיצוֹנִיּוּת הַלֵּב וּפְנִימִיּוּת הַלֵּב. וְעִקַּר וּשְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה הִיא מִצַּד בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב, וּבָאָה עַל־יְדֵי הַמְשָׁכָה שֶׁבִּבְחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא דַּוְקָא. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, תַּכְלִית הָעֲבוֹדָה הִיא לִפְעֹל יִחוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ, שֶׁלָּכֵן, לִפְנֵי כָּל מִצְוָה אוֹמְרִים לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ** ישראל ממשיכים אלוקות על ידי המצוות – ״אשר קדשנו במצוותיו״, היא השראת אור אין סוף ברוך הוא המלובש במצוות. היינו שעל ידי קיומן שורה ומתגלה הקדושה למטה. על ידי עבודתם ממשיכים ישראל אור ושפע מעצמות המאציל אל בחינת שכינתי׳ שהיא מדת מלכותו הנקראת בשם שכינה על שם ששוכנת ומתלבשת תוך כל עלמין להחיותן ולקיימן[16]. **וּשְׁלֵמוּת יִחוּד זֶה (שֶׁהוּא בִּפְנִימִיּוּת הַלֵּב) הוּא עַל־יְדֵי הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה בְּדֶרֶךְ אִתְעֲרוּתָא דִּלְעֵילָא.**

ג) **אַךְ צָרִיךְ לְהָבִין, דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ סְתִירָה לְהָאמוּר לְעֵיל שֶׁעַל־יְדֵי כָּל מִצְוָה נַעֲשֶׂה יִחוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ וכן בכל שבת ויום טוב ישנו יחוד עליון ואפילו בימות החול נפעלים על ידי התפילות יחודים נעלים, ולכאורה הרי זו סתירה מִמַּה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּרוּמָה**[17] **בְּעִנְיַן גִּנְתָא לָא עָאל בֵּיהּ הַהוּא גְּנָנָא** [=בזמן הגלות הגנן אינו נכנס בגינתו, שהצדיק, ׳גננא׳ אינו זורע במלכות ׳גנתא׳] **כּוּ׳ שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת** שאז ה״נהר חרב ויבש״ **לֹא נִמְצָא הַיִּחוּד** ואם כן כיצד נעשית ההולדה והצמיחה הנצרכים לקיום העולם? בזהר מתבאר הענין על פי הפסוק ״אור זרוע לצדיק״, שהוא הזריעה שזרע הקב״ה (הצדיק) שהוא הגנן של גינה זו. להלן מביא דברי הצ״צ שאור זה שנזרע לפני הגלות, הוא שמאפשר את עבודת היחודים של הצדיק המולידה ומצמיחה ועושה פירות שמהם ניזון העולם **כּוּ׳. וּלְהָבִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה מַאֲמַר כ״ק אַדְמו״ר ה׳צֶמַח צֶדֶק׳ ׳דִּבּוּר**

ביאור בדרך אפשר

ב) **וְהָעִנְיָן** הוּא, דְּאִיתָא בַּזֹּהַר[12], מְנוֹרָה, שֶׁבַע בּוּצִינִין דִּילָהּ (הוּא עִנְיָן) אֶת[13] שֶׁבַע הַנֵּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֶת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ כּוּ׳, מִתַּמָּן וְאֵילָךְ וְעָשִׂיתָ מִזְבַּח מִקְטַר קְטֹרֶת. וְהַיְנוּ, שֶׁז׳ נֵרוֹת הַמְּנוֹרָה, בְּחִינַת שֶׁבַע הַנֵּעָרוֹת, הוּא בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא דִּלְעֵילָא שֶׁנִּמְשֶׁכֶת עַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָן שֶׁבַע הַנֵּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֶת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, שֶׁאַף שֶׁהֵן בָּאוֹת מִבֵּית הַמֶּלֶךְ (אִתְעֲרוּתָא דִּלְעֵילָא), הֲרֵי הֵם רְאוּיוֹת לָתֶת לָהּ (מִצַּד אִתְעֲרוּתָא דִּלְתַתָּא), מַה־שֶּׁאֵין־כֵּן מִזְבַּח מִקְטַר קְטֹרֶת הוּא בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא מִצַּד עַצְמָהּ שֶׁאֵין אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא מַגַּעַת שָׁם. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, ב׳ הַמִּזְבְּחוֹת, מִזְבַּח הַחִיצוֹן וּמִזְבַּח הַפְּנִימִי, עִנְיָנָם בַּעֲבוֹדַת הָאָדָם הוּא חִיצוֹנִיּוּת הַלֵּב וּפְנִימִיּוּת הַלֵּב[14], וּכְמוֹ שֶׁאוֹמְרִים[15] וְיַחֵד לְבָבֵנוּ (בְּב׳ בֵּי״תִ׳ין), הַיְינוּ, שֶׁצָּרִיךְ לְיַחֵד ב׳ הַלְּבָבוֹת, חִיצוֹנִיּוּת הַלֵּב וּפְנִימִיּוּת הַלֵּב. וְעִקַּר וּשְׁלֵמוּת הָעֲבוֹדָה הִיא מִצַּד בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב, וּבָאָה עַל־יְדֵי הַמְשָׁכָה שֶׁבִּבְחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא דַּוְקָא. וְהָעִנְיָן בָּזֶה, דְּהִנֵּה, תַּכְלִית הָעֲבוֹדָה הִיא לִפְעֹל יִחוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ, שֶׁלָּכֵן, לִפְנֵי כָּל מִצְוָה אוֹמְרִים לְשֵׁם יִחוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ[16]. וּשְׁלֵמוּת יִחוּד זֶה (שֶׁהוּא בִּפְנִימִיּוּת הַלֵּב) הוּא עַל־יְדֵי הַמְשָׁכָה מִלְּמַעְלָה בְּדֶרֶךְ אִתְעֲרוּתָא דִּלְעֵילָא.

ג) **אַךְ** צָרִיךְ לְהָבִין, דִּלְכְאוֹרָה יֵשׁ סְתִירָה לְהָאמוּר לְעֵיל שֶׁעַל־יְדֵי כָּל מִצְוָה נַעֲשֶׂה יִחוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ, מִמַּה שֶׁכָּתוּב בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּרוּמָה[17] בְּעִנְיַן גִּנְתָא לָא עָאל בֵּיהּ הַהוּא גְּנָנָא כּוּ׳, שֶׁבִּזְמַן הַגָּלוּת לֹא נִמְצָא הַיִּחוּד כּוּ׳. וּלְהָבִין זֶה יֵשׁ לְהַקְדִּים תְּחִלָּה

---

12) ח״ג רנד, סע״ב ואילך. הובא באוה״ת פרשתנו ע׳ א׳תשנט. 13) לשון הכתוב – אסתר ב, ט. 14) לקו״ת ותו״ח שבהערה 7. אוה״ת שם. 15) ברכת ק״ש. 16) לקו״ת שם. תו״ח שם תמט ב ואילך (שט, א ואילך). 17) קסז, א.

ביאור בדרך אפשר

הַמַּתְחִיל׳ לְהָבִין מַה שֶּׁכָּתוּב בַּזֹּהַר תְּרוּמָה כו׳[18]. **וְזֶה לְשׁוֹנוֹ**[19]: ומבאר שבאמת אין שלימות בהיחוד בזמן הגלות, שבזמן הגלות הגנן אינו נכנס בגינתו, ונצמח רק ״ספיחים״ מהזריעה שהיתה בה בעבר. על כך נאמר לשון הזהר: ומיומא דאפסיק ההוא נהר, גנתא לא עאל בה ההוא גננא, וההוא אור דאיהו ׳זרוע׳ תדיר עביד איבין, ומיניה ומגרמיה אזדרע כקדמיתא[=מיום שהפסיק נהר ההוא (בזמן הגלות) הגנן לא נכנס עוד בגינה, והאור ההוא שהוא זרוע (׳זרוע׳ מכבר ועל כן ישנו גם בהווה) תמיד עושה פירות, כי ממנו ומעצמו הוא מוסיף ונזרע כבתחילה] ואין כח בזמן הגלות אלא רק לחדש ישנות. על דרך בעל תשובה ששב מדרכו הרעה שהפך טבעו לגמרי, שבתחלה היה להוט אחרי שרירות ליבו וחמימות התאוה או חמדת ממון, ועכשיו נהיה קר בטבעו. אם כן אין זה הוויה חדשה אלא טבע שני - כמו בן מלך שרגיל בתפנוקים ובתענוגים גשמיים וכשירחיק נדוד במדבר וסובל יסורים גדולים, תתהפך נפשו להיות בשפלות ורחמנות. ונהפך טבעו להיות באופן אחר, אך מכל מקום אין זה אדם חדש.

ד) וּלְהָעִיר שֶׁבְּמַאֲמָר זֶה מְבֹאָר גַּם עִנְיַן ז׳ אַדָּר (שֶׁבְּשָׁנָה מְעֻבֶּרֶת הוּא בַּאֲדָר רִאשׁוֹן בסביבות ובסמיכות לפרשת תצוה. כידוע שז׳ אדר יום פטירת משה רבינו נופל ברוב השנים בסמיכות לפרשת תצוה, וכפי שמובא בספרים שהעובדה שבפרשת תצוה אין מוזכר שמו של משה רבינו מרמזת על פטירת משה בז׳ אדר[20]), **לָמָּה בִּפְטִירַת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו־הַשָּׁלוֹם הוּא תַּעֲנִית בִּז׳ אַדָּר [דְּאַף שֶׁבִּז׳ אַדָּר יֵשׁ גַּם עִנְיָן שֶׁל שִׂמְחָה, וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ בַּגְּמָרָא**[21] אם **אָמַר** אדם **כְּמֹשֶׁה בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מַאי** יש להסתפק למה כוונתו, דהרי **בְּיוֹם הִוָּלְדוֹ שָׁמְחוּ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה** ביום הולדתו של משה היה יום שמחה, **וּבְיוֹם מוֹתוֹ מִסְתָּמָא רַבִּים נָדְרוּ בְּנֶדֶר כו׳ מֵחֲמַת צַעַר, וְלָכֵן הַשְּׁאֵלָה מַהִי כַּוָּנָתוֹ בְּאָמְרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר, כְּיוֹם מוֹתוֹ וּנְזִירוּת קִבֵּל עֲלֵיהּ** (קיבל תענית), **אוֹ כְּיוֹם הִוָּלְדוֹ קָאָמַר וְשִׂמְחָה קִבֵּל עֲלֵיהּ. וְכֵן אִיתָא [=מובא] בַּגְּמָרָא**[22] **כֵּיוָן שֶׁנָּפַל פּוּר** (גורל) שהגזרה תתבצע **בְּחֹדֶשׁ אַדָּר שָׁמַח (הָמָן) שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, אָמַר, נָפַל לִי פּוּר בְּיֶרַח** (בחודש) **שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה** ומזלו רע לישראל, **וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת** משה **וּבְשִׁבְעָה בַּאֲדָר** גם **נוֹלַד, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י, כְּדַאי הִיא הַלֵּידָה שֶׁתְּכַפֵּר עַל הַמִּיתָה**[23]. **אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן, הַדִּין בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ הוּא שֶׁז׳ אַדָּר הוּא יוֹם תַּעֲנִית], וּבְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי** יום פטירתו **הוּא הִלּוּלָא** [=יום שמחה] ומתבאר שם שהסיבה להילולא ביום פטירתו של רשב״י היא משום שיום פטירתו היה בזמן הגלות, שעה שהגנן אינו נמצא כביכול בגינתו, ומכיון שבכל שנה נפעל ביום זה יחוד נעלה דוקא בזמן הגלות המתפשט לתלמידיו, לכן נקבע ליום שמחה. לעומת זאת יום פטירת משה רבינו היה קודם הגלות, וממילא היתה אז שלימות היחוד - היות שהגנן נמצא בגינתו, לכן לא נקבע יום זה להילולא (יום שמחה) אלא ליום תענית. ומבואר בחסידות שביום ז׳ אדר, יום פטירת משה רבינו, נמשכת דרגת אלוקות נעלית עוד יותר, שאין להמשיכה אלא על ידי תענית.

ה) וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב[24] **וְאַתָּה תְּצַוֶּה גו׳. דְּהִנֵּה, וְאַתָּה הַיְינוּ ו׳ אַתָּה, אַתָּה הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, וּמַה שֶּׁכָּתוּב וְאַתָּה (בְּוָא״ו) הוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בְּמַלְכוּת**[25]. **וְזֶהוּ וְאַתָּה תְּצַוֶּה, מִלְּשׁוֹן צִוְתָא וְחִבּוּר**[26], **שֶׁהוּא עִנְיַן יִחוּד זְעֵיר־אַנְפִּין וְנוּקְבָא, יִחוּד קוּדְשָׁא־**

ביאור בדרך אפשר

מוֹתוֹ מִסְתָּמָא רַבִּים נָדְרוּ בְּנֶדֶר בנזירות **כו׳ מֵחֲמַת צַעַר** כדרך שעושים בני אדם בשעת צערם, **וְלָכֵן הַשְּׁאֵלָה מַהִי כַּוָּנָתוֹ בְּאָמְרוֹ כְּמֹשֶׁה בְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר, כְּיוֹם מוֹתוֹ וּנְזִירוּת קִבֵּל עֲלֵיהּ** (קיבל תענית), **אוֹ כְּיוֹם הִוָּלְדוֹ קָאָמַר וְשִׂמְחָה קִבֵּל עֲלֵיהּ. וְכֵן אִיתָא [=מובא] בַּגְּמָרָא**[22] **כֵּיוָן שֶׁנָּפַל פּוּר** (גורל) שהגזרה תתבצע **בְּחֹדֶשׁ אַדָּר שָׁמַח (הָמָן) שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, אָמַר, נָפַל לִי פּוּר בְּיֶרַח** (בחודש) **שֶׁמֵּת בּוֹ מֹשֶׁה** ומזלו רע לישראל, **וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּשִׁבְעָה בַּאֲדָר מֵת** משה **וּבְשִׁבְעָה בַּאֲדָר** גם **נוֹלַד, וּפֵרֵשׁ רַשׁ״י, כְּדַאי הִיא הַלֵּידָה שֶׁתְּכַפֵּר עַל הַמִּיתָה**[23]. **אֲבָל אַף־עַל־פִּי־כֵן, הַדִּין בְּשֻׁלְחָן־עָרוּךְ הוּא שֶׁז׳ אַדָּר הוּא יוֹם תַּעֲנִית], וּבְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי** יום פטירתו **הוּא הִלּוּלָא** [=יום שמחה] ומתבאר שם שהסיבה להילולא ביום פטירתו של רשב״י היא משום שיום פטירתו היה בזמן הגלות, שעה שהגנן אינו נמצא כביכול בגינתו, ומכיון שבכל שנה נפעל ביום זה יחוד נעלה דוקא בזמן הגלות המתפשט לתלמידיו, לכן נקבע ליום שמחה. לעומת זאת יום פטירת משה רבינו היה קודם הגלות, וממילא היתה אז שלימות היחוד - היות שהגנן נמצא בגינתו, לכן לא נקבע יום זה להילולא (יום שמחה) אלא ליום תענית. ומבואר בחסידות שביום ז׳ אדר, יום פטירת משה רבינו, נמשכת דרגת אלוקות נעלית עוד יותר, שאין להמשיכה אלא על ידי תענית.

ה) וְזֶהוּ גַּם מַה שֶּׁכָּתוּב[24] **וְאַתָּה תְּצַוֶּה גו׳. דְּהִנֵּה, וְאַתָּה הַיְינוּ ו׳ אַתָּה, אַתָּה הוּא בְּחִינַת מַלְכוּת, וּמַה שֶּׁכָּתוּב וְאַתָּה (בְּוָא״ו) הוּא עִנְיָן הַמְשָׁכַת אוֹר־אֵין־סוֹף בְּמַלְכוּת**[25]. **וְזֶהוּ וְאַתָּה תְּצַוֶּה, מִלְּשׁוֹן צִוְתָא וְחִבּוּר**[26], **שֶׁהוּא עִנְיַן יִחוּד**

---

18) נדפס לאח״ז בביאורי הזהר להצ״צ ח״ב ע׳ תתיח ואילך. וראה גם תו״מ חכ״ה ס״ע 24 ואילך. 19) המשך המאמר לא הגיע לידינו (המו״ל). 20) מג״א או״ח סתק״פ סק״ח. וראה לקו״ש חט״ז ע׳ 342. וש״נ. 21) נזיר יד, א ובתוד״ה אמר. 22) מגילה יג, ב. 23) נתבאר בלקו״ש חכ״ו ע׳ 1 ואילך. 24) ריש פרשתנו. 25) ראה גם אוה״ת פרשתנו ע׳ א׳תקנא. סד״ה ואתה תצוה בהמשך תער״ב ח״ב ס״ע תתצא ואילך. סה״מ תש״א ע׳ 139 ואילך. 26) תו״א פרשתנו פב, א.

ביאור בדרך אפשר

זְעֵיר־אַנְפִּין ששת המידות העליונות דאצילות **וְנוּקְבָא** מלכות דאצילות, **יְחוּד** (חיבור) **קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא** (אור אין סוף) **וּשְׁכִינְתֵּיהּ** (מקור נשמות ישראל). **וְעִקַּר הַמְשָׁכַת יְחוּד זֶה הוּא בַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, בְּחִינַת פְּנִימִיּוּת הַלֵּב. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁהַצִּוּוּי עַל מִזְבַּח הַזָּהָב הוּא בְּסִיּוּם פָּרָשַׁת וְאַתָּה תְּצַוֶּה, כִּי, שְׁלֵמוּת הַצָּוְתָא וְחִבּוּר, יְחוּד קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּשְׁכִינְתֵּיהּ, הוּא עַל־יְדֵי מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי. וְיִחוּד זֶה שֶׁבַּמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי הוּא מִצַּד בְּחִינַת הָאֵשׁ שֶׁל מַעְלָה, בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא, כַּנַּ״ל. וְזֶהוּ הַטַּעַם שֶׁהַצִּוּוּי עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי בָּא לְאַחַר הַצִּוּוּי עַל הַמִּשְׁכָּן וְכָל כֵּלָיו[27], כִּי, הַתַּכְלִית דַּעֲשִׂיַּת הַמִּשְׁכָּן, וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם, הוּא עַל־יְדֵי הַמְשָׁכַת בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא, אֵשׁ שֶׁל מַעְלָה, שֶׁזֶּהוּ עִנְיָנוֹ שֶׁל מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת. אֶלָּא שֶׁתְּחִלָּה הֵצְרַךְ לִהְיוֹת הַצִּוּוּי עַל שְׁאָר כְּלֵי הַמִּשְׁכָּן, שֶׁזֶּהוּ בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא, וְדַוְקָא עַל־יְדֵי הָאִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא, וְהָאִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא הַנִּמְשֶׁכֶת עַל־יָדָהּ, נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא שֶׁאֵין אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא מַגַּעַת שָׁם[28], כִּי קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לֹא שַׁרְיָא אֶלָּא בַּאֲתַר שָׁלִים[29]. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶׁהֵצְרְכוּ לְהָבִיא גֶּחָלִים מִמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֶל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[30], כִּי, בַּתְּחִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא וְדַוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אַחַר־כָּךְ הַמְשָׁכַת בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת הָאוֹר שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא, שֶׁהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא תַּכְלִית וּשְׁלֵמוּת עִנְיַן הַמִּשְׁכָּן, וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם.**

ביאור בדרך אפשר

וְהָאִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא הַנִּמְשֶׁכֶת עַל־יָדָהּ, נִמְשָׁךְ אַחַר־כָּךְ בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא שֶׁאֵין אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא מַגַּעַת שָׁם[28], כִּי קוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לֹא שַׁרְיָא אֶלָּא בַּאֲתַר שָׁלִים[29]. וְזֶהוּ גַּם מַה שֶׁהֵצְרְכוּ לְהָבִיא גֶּחָלִים מִמִּזְבֵּחַ הַחִיצוֹן אֶל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי[30], כִּי, בַּתְּחִלָּה צְרִיכָה לִהְיוֹת הַמְשָׁכָה שֶׁעַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא וְדַוְקָא עַל־יְדֵי־זֶה אֶפְשָׁר לִהְיוֹת אַחַר־כָּךְ הַמְשָׁכַת בְּחִינַת אִתְעֲרוּתָא־דִּלְעֵילָא שֶׁלְּמַעְלָה מִבְּחִינַת הָאוֹר שֶׁנִּמְשָׁךְ עַל־יְדֵי אִתְעֲרוּתָא־דִּלְתַתָּא, שֶׁהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא תַּכְלִית וּשְׁלֵמוּת עִנְיַן הַמִּשְׁכָּן, וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם.

לוחשות **מזבח החיצון** – עבודת האדם בכוחות עצמו בבירור נפשו הבהמית וגופו בטירחה ויגיעה, להאיר את הגשמי, היינו לקרב (לשון קרבן) כל כוחותיו וחושיו לעבודת ה׳, **מזבח הפנימי** – עבודה שמצד עצם הנשמה הבאה מלמעלה בבחינת ׳עבודת מתנה׳, שאי אפשר לבוא לזה על ידי עבודת האדם בכוחות עצמו אלא שנותנים לו זאת מלמעלה במתנה (על כל פנים רק לאחר שלימות עבודתו מצד עצמו), **שֶׁהַמְשָׁכָה זוֹ הִיא תַּכְלִית וּשְׁלֵמוּת עִנְיַן הַמִּשְׁכָּן, וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹכָם.**

---

27) ראה גם רמב״ן (ועוד) עה״פ. לקו״ש ח״א ע׳ 171 ואילך. שיחת ש״פ תצוה תשנ״ב ס״ב ואילך (התוועדויות תשנ״ב ח״ב ע׳ 318 ואילך). 28) ראה לקו״ת שה״ש כד, א. 29) ראה זח״ג צ, ב. 30) ראה תמיד לג, א. רמב״ם תמידין ומוספין פ״ג ה״ז. תו״ח תרומה שה, ג. וראה גם המשך תרס״ו ע׳ קמד. רשימת המנורה ע׳ ק־קא.

בס"ד. משיחות שבת פרשת תצוה, ערב פורים קטן ה'תשמ"ט

א. התחלת פרשת השבוע[1] היא בהציווי דהדלקת המנורה – "ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד", "באוהל מועד גו' יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר גו'".

וידועים הדיוקים בזה[2], ובפרט בנוגע לביאור הענין דהדלקת המנורה בעבודה בנפש האדם[3]:

א) מאחר שהדלקת הנרות היא על־ידי אהרן – למה נצטוו "ויקחו אליך שמן גו'", שיביאו השמן אל משה דוקא?

ב) מהו הטעם שבפסוק הראשון, "ויקחו אליך", אל משה, נאמר "להעלות נר תמיד", ובפסוק השני, "יערוך אותו אהרן", נאמר רק "מערב עד בוקר"[4]?

ונקודת הביאור – שאחת מתורצת בחברתה – שהדלקת הנרות על־ידי אהרן היא "מערב עד בוקר" בלבד. ובכוחו של משה, "ויקחו אליך", נעשית גם ההדלקה שעל־ידי אהרן באופן ד"נר תמיד", כדלקמן.

ב. ויובן בהקדם ביאור כללות הענין דהדלקת המנורה בעבודה בנפש האדם[5]:

"מנורה" – קאי על כללות (נשמות) ישראל, כמו שכתוב[6] "מנורת זהב כולה", והנשמה בפרט קרויה נר, "נר ה' נשמת אדם"[7], ויש בזה ז' נרות, מתאים לעבודתם את ה' – ז' מדריגות בעבודת ה', עבודה מאהבה או מיראה כו', ועל־דרך־זה כל שבע המדות, ועבודתו של אהרן היא להעלות את הנרות, היינו, לעורר אצל נשמות ישראל את האהבה לה', שיהיה בהם הרצון והחפץ להכלל בעצמות אור אין־סוף ברוך־הוא[8], ועל־ידי־זה תהיה עבודתם בקיום התורה ומצוות מתוך שמחה ותענוג, מצד הגילוי שנמשך על־ידי קיום התורה ומצוות.

ובענין זה ישנם שני אופנים – (א) "מערב עד בוקר", (ב) "נר תמיד":

"מערב עד בוקר", - קאי על עבודה שהיא באופן של שינויים, שישנו מצב של ערב וחושך, וישנו מצב של בוקר וגילוי, "וזהו מערב ועד בוקר, כי ברישא חשוכא והדר נהורא[9], שמאיר בנפשו אור ה' מעט מעט מתוך החושך כו'"[10], היינו, שנמצא תחלה במצב של ערב וחושך, וצריך לבוא למצב של בוקר וגילוי – שינוי בתכלית, מן הקצה אל הקצה[11].

ו"נר תמיד" – קאי על עבודה שהיא באופן תמידי, ללא שינויים, היינו, שנמצא תמיד במעמד ומצב של אור וגילוי, להיותו דבוק במקורו בתמידות[12].

ג. וזהו החילוק שבין פעולתו של אהרן לפעולתו של משה (בעבודת האדם – בכלל) – תפילה (וכללות המצוות) ותורה:

ענינו של אהרן הוא – עבודה במשכן ומקדש, "בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות"[13], ודוגמתו בזמן הזה – "תפילות כנגד תמידים תקנום"[14], אשר, עבודת התפילה היא באופן של העלאה מלמטה למעלה, לברר ולזכך את הנפש הבהמית שגם היא תתעורר באהבה לה'[15], ועל־דרך־זה כללות המצוות שהם באופן של העלאה מלמטה למעלה, לברר ולזכך ולהעלות הדברים הגשמיים שבהם נעשים המצוות.

---

1) כפתגם והוראת רבינו הזקן ("היום יום" ב' חשון) שצריכים לחיות עם הזמן, לחיות עם פרשת השבוע (והיום), ובפרט ביום הש"ק, שבו קורין כל הפרשה כולה (וראה גם לקמן (ס"ו) בנוגע לסיום הפרשה – שיעור דיום הש"ק).

2) ראה ג"כ תו"א ריש פרשתנו (פא, א). הוספות לתו"א פרשתנו קיא, ד. אוה"ת ריש פרשתנו (ע' א'תקמא). ועוד. וראה גם ד"ה וקבל היהודים תרפ"ז פ"ג (וראה לקמן סי"א).

3) במשכן ומקדש הרוחני שבכאו"א מישראל, כמ"ש (תרומה כה, ח) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", בתוך כל אחד ואחד (וראה אלשיך עה"פ. ועוד) – שישנו בשלימותו גם בזמן הגלות, וכמ"ש בהמשך כתובים אלה "חוקת עולם לדורותם".

4) וגם לדעת הרמב"ם שמדליקים הנרות (לא רק בין הערבים, "מערב עד בוקר", אלא) גם בבוקר, כמ"ש בסוף פרשתנו "בבוקר בבוקר בהטיבו את הנרות", וס"ל ש"הדלקת הנרות היא הטבתם" (רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"ב. וראה לקו"ש חי"ח ע' 98. וש"נ) – הרי ההדלקה היא "כמדה שיהי' דולק מערב עד בוקר" (שם הי"א), כלומר, הדלקה לחצי מעת־לעת, ואח"כ (בבוקר) חוזר ומדליק לחצי מעת־לעת, ולא באופן ד"נר תמיד" כפשוטו.

5) ראה גם (נוסף על הדרושים דפרשתנו) לקו"ת ר"פ בהעלותך. ובכ"מ.

6) זכרי' ד, ב.

7) משלי כ, כז.

8) ובפרטיות יותר – עריכת הנרות והעלאת הנרות (ראה תו"א שם, ג. אוה"ת ע' א'תקמד), וכן הטבת הנרות (ראה אוה"ת שם ע' א'תקמה. א'תקסב. וראה גם ד"ה ואתה תצוה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע' רמה ואילך). ד"ה זאת תורת הבית תרפ"ט (בסה"מ קונטרסים ח"א) פ"ז.

9) שבת עז, ב.

10) תו"א שם. אוה"ת ע' א'תקמה.

11) כולל גם שינויים ועליות בקדושה גופא – שמתעלה ממצבו הקודם למצב אחר לגמרי, ועד לאין־ערוך.

12) כולל גם – שאין זה באופן של רצוא לעלות למעלה, להיותו בבחי' דביקות כו'.

13) רמב"ם ריש הל' ביהב"ח.

14) ברכות כו, ב.

15) ראה בארוכה ד"ה ואתה תצוה הנ"ל (ע' רנג ואילך).

ועניינו של משה הוא – תורה, כמו שכתוב[16] "זכרו תורת משה עבדי", "נקראת על שמו"[17], שהיא באופן של המשכה מלמעלה למטה.

והחילוק שביניהם:

תורה – להיותה דבר ה', חכמתו של הקב"ה, אלא שירדה למטה באופן שהאדם יוכל ללמדה ולהבינה בשכלו (המשכה מלמעלה למטה), הרי היא למעלה מהגבלות ה'מטה', למעלה מבחינת הזמן, "נר תמיד".

ותפילה – להיותה בקשת האדם, וכן מצוות, מעשה האדם, ונעשים בדברים גשמיים (העלאה מלמטה למעלה), הרי הן בהגבלות ה'מטה', בגדרי הזמן, "מערב עד בוקר"[18].

וענין זה מתבטא גם בחילוק שבין תפילה (וכללות המצוות) לתורה:

החיוב דתפילה הוא בזמן מסויים – בשחר ובין הערביים (כנגד תמיד של שחר ותמיד של בין הערביים[14]), וכן בלילה[19] (כנגד אברים ופדרים שהולכים וקרבים בלילה[14]). ויש בה חילוקי דרגות – תפלת שחרית כנגד אברהם - מדת החסד. תפלת מנחה כנגד יצחק - מדת הגבורה. ותפלת ערבית - כנגד יעקב[14], מדת התפארת, שכוללת חסד וגבורה להיותה למעלה משניהם[20].

ועל־דרך־זה בכל המצוות שהם במדידה והגבלה[21] כולל גם הגבלת הזמן, כמצות המנורה, מצוות שהזמן גרמא[22] וכו', ועד שריבוי מצוות אינן נוהגות אלא בזמן הבית, ולא בזמן הזה.

אבל התורה היא למעלה מהזמן[23] - שהרי החיוב דלימוד התורה הוא תמידי, ואינו תלוי בזמן, שכן, גם ההלכות שחיובן תלוי בזמן מסויים דוקא, הרי לימודם הוא בכל השנה כולה, ועל־דרך־זה בנוגע לכל המצוות שאינן נוהגות אלא בזמן הבית, שלימוד הלכותיהן ופרטיהן צריך להיות גם בזמן הזה, ולא עוד, אלא, ש"כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה"[24], וכן בנוגע לבנין הבית, "הגד את בית ישראל את הבית גו' צורת הבית ותכונתו וגו'"[25], ש"בשכר קרייתה שיתעסקו לקרות בה אני מעלה עליהם כאילו הם עוסקים בבנין הבית"[26].

ד. על־פי־זה יש לבאר טעם הציווי "ויקחו אליך גו'", למשה דוקא, אף־על־פי שהדלקת הנרות היא על־ידי אהרן:

כדי שתוכל להיות פעולתו של אהרן באופן של העלאה מלמטה למעלה, יש צורך בהקדמת פעולתו של משה באופן של המשכה מלמעלה למטה (תורה), שזהו מה שכתוב "ויקחו אליך", למשה דוקא, ועל־ידי־זה "יערוך אותו אהרן", "להיות[27] כח לאהרן . . להמשיך אור וגילוי האהבה בנפש האדם ולהיות בה אורה ושמחה של מצוה"[28].

ועוד, וגם זה עיקר – שעל־ידי ההקדמה ד"ויקחו אליך", פעולתו של משה ("תורה אור"[29]), תהיה גם פעולת אהרן בהדלקת הנרות ("נר מצוה")[29] לא רק "מערב עד בוקר", אלא באופן ד"נר תמיד":

בעשיית המצוות (מצד עצמם) – הרי כל מצוה ומצוה היא עשיה בפני־עצמה, ומברכים עליה ברכה בפני־עצמה כו', כלומר, באופן של התחלקות, כולל גם ההתחלקות לזמן, "מערב עד בוקר".

וישנו אופן נעלה יותר – שעשיית המצוות היא כתוצאה מזה שהוא "חי" עם התורה, שזוהי נקודה כללית שלמעלה מהתחלקות, כולל גם למעלה מהתחלקות הזמן, ונקודה כללית זו חודרת בכל פרטי עניניו[30], שעל־ידי־זה נעשה גם ה"נר מצוה" (שמצד

16) מלאכי ג, כב.

17) ראה שמו"ר פ"ל, ד. וש"נ.

18) "מערב עד בוקר הוא כללות הזמן בי"ב צירופים דלילה וי"ב צירופים דיום" (תו"א הוספות שם).

19) ועד"ז החיוב דק"ש (ענין האהבה) הוא פעמיים בכל יום, שחרית וערבית – בדוגמת הטבת והדלקת הנרות בבוקר ובערב (ראה סה"מ שבהערה 8).

20) ולכן יש בה העילוי ד"רשות" (גם לאחרי ש"קבעוה חובה") שלמעלה מחובה (ראה לקו"ת שה"ש כד, ב. ביאוה"ז (לאדהאמ"צ) יג, סע"ד ואילך. (ולהצ"צ) ע' פה ואילך. ועוד).

21) שהרי "רוב המצוות יש להם שיעור מצומצם כו'" – אגה"ק ס"י (קטו, א).

22) ואפילו המצוות שחיובן תמידי – הם גם בגדרי הזמן, אלא, שזמנם הוא בכל רגע ורגע (ראה קונטרס משיחות ש"פ וארא שנה זו הערה 38). ועצ"ע.

23) ראה לקו"ת במדבר יג, א־ב.

24) מנחות בסופה.

25) יחזקאל מג, יו"ד־יא – הפטרת שבת זו.

26) תנחומא צו יד. וראה לקו"ש חי"ח ע' 414 ואילך. וש"נ.

27) תו"א שם פא, ד. אוה"ת ע' א'תקנ.

28) ומבאר שם שזהו מ"ש בסיום הענין "מאת בני ישראל" – "פי' מאת היינו מבחי' אותיות התורה שמאל"ף ועד תי"ו, דהיינו, ע"י עסק התורה של בנ"י כו'", אשר, "המשכת התורה למטה בישראל הוא ע"י בחי' משה".

29) משלי ו, כג.

30) הן בעניני קדושה, לימוד התורה, וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה, קיום המצוות, והן בעניני הרשות, "כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" (נוסף על פשטות הענין – שבנוגע לכל פעולה ופעולה צריך להסתכל בתורה כדי לידע את המעשה אשר יעשה).

עצמה הוא בגדרי הזמן) — נר תמיד"[31], להיותו חדור בנקודה הכללית ד"תורה אור"[32].

ה. אבל, עדיין צריך להבין מה שכתוב "נר תמיד" לפני "מערב עד בוקר" — בנוגע לסדר העבודה בפועל[33]:

כיון שהעבודה בפועל היא מן הקל אל הכבד, צריך להתחיל באופן שמאיר "מערב עד בוקר", ואחר כך מתעלה לדרגא כזו שהתורה חודרת בכל מציאותו עד שנעשה בבחינת "נר תמיד"?

ונקודת הביאור — שההקדמה לכללות הציווי דהדלקת הנרות הוא "ואתה תצוה", שזהו ענין נעלה יותר הן מפעולתו של משה בענין ההמשכה (תורה), והן מפעולתו של אהרן בענין ההעלאה (תפילה ומצוות), ומצד בחינה זו ישנו כבר בתחילה הענין ד"נר תמיד".

ויובן בהקדם הדיוק במה שכתוב "ואתה תצוה" — דלכאורה אינו מובן[34]: מה נשתנה ציווי זה מכל הציוויים שבתורה שבהם נאמר צו את בני ישראל, וכאן נאמר ואתה תצוה את בני ישראל, היינו, שמשה עצמו יְצַוֶּה? ולאידך — אף־על־פי שהכתוב מדגיש שמשה עצמו יְצַוֶּה, מכל־מקום, לא נזכר שמו של משה (ועד שזוהי הפרשה היחידה בתורה (לאחרי לידת משה) שלא נתפרש שמו[35]), כי אם, "ואתה" סתם?!

והתירוץ על זה — שהיא הנותנת: "ואתה" — מורה על העצם דמשה שלמעלה גם משמו (כמו שנתבאר לעיל בארוכה[36]), והפירוש "ואתה תצוה" — שה"אתה" דמשה (העצם של משה) מחבר ("תצוה" מלשון צוותא וחיבור[37]) את ה"אתה" דבני ישראל עם ה"אתה" העיקרי והאמיתי, "אתה" שלמעלה, שעל־ידי־זה נעשים ישראל "נר תמיד".

ו. וביאור הענין:

"ואתה תצוה" — מורה על ההתקשרות העצמית דישראל עם הקב"ה מצד עצם מציאותם (של ישראל) שלמעלה מהתורה, כמאמר רבותינו ז"ל[38] שמחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, אפילו לתורה[39], אשר, ענין זה מתבטא בכח המסירת־נפש שבכל אחד ואחד מישראל[40], מצד נקודת היהדות שבו, עצם הנשמה, שהיא "חלק אלקה ממעל ממש"[41], "נר ה' נשמת אדם", שהיא באופן ד"נר תמיד", שלא שייך בזה שינוי והפסק חס־ושלום, כתורת רבינו הזקן הידועה[42] שיהודי אינו רוצה ואינו יכול[43] להיות נפרד חס־ושלום מאלקות[44].

וענין זה נרמז גם בתיבת "אתה" — למעלה משם[45]:

שם — הוא תואר נוסף על עצם מציאות האדם, ובפשטות, שעוד לפני שנותנים לו שם, ישנו עצם מציאותו, ואז לא נקרא בשם (דבר נוסף על מציאותו), מכיון שאין כאן אלא עצם מציאותו — "אתה".

ואף־על־פי שהשם מורה על שורש הנשמה, שעל־ידי אותיות השם (שמכוונים ההורים על־דרך נבואה[46])

---

31) ראה גם תו"א ואוה"ת שם: "התורה היא אור שהיא מאירה את הנר, שנר מצוה היא כלי לאור התורה, והתורה היא אור וחיות המצוות".

32) ודוגמתו בתורה עצמה — נוסף על הענין הכללי שבה ("תורה אור", האור והחיות דכל המצוות, כנ"ל הערה 31) יש בה גם ענין פרטי — א' מג' הקוין, ויתירה מזה — מצות תלמוד תורה, שהיא אחת ממצוות התורה. ובפרטיות יותר — הלכות החג בחג וכו'.

33) ואף שי"ל שהכתוב מקדים שתכלית העבודה שיהי' "נר תמיד" (אף שבפועל צ"ל מן הקל אל הכבד, תחלה "מערב עד בוקר", ואח"כ "נר תמיד"), מ"מ, מסתבר לומר, שהסדר בכתוב מתאים גם לסדר העבודה בפועל ממש, כדלקמן.

34) ראה ד"ה וקבל היהודים הנ"ל פ"ג. ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"א.

35) ראה לקו"ש חכ"ו ע' 204. וש"נ.

36) קונטרס משיחות ש"פ תרומה ס"ד ואילך.

37) תו"א שם פב, א. אוה"ת ע' א'תקנא.

38) ב"ר פ"א, ד.

39) ועד "שארז"ל שהתורה נק' כלה ומאורשה קהלת יעקב, וישראל הם בחי' חתן המשפיע כו' שהם המשפיעים להיות בחי' אוא"ס בחכמה, והן העוסקים בתורה לשמה, לשם התורה, דהיינו, שיהי' התהוות בחי' תורה" (תו"א שם, ד. אוה"ת ע' א'תקצו).

40) ראה ד"ה ואתה תצוה הנ"ל (ע' רנ): ולכן יש בהם כח המס"נ מפני שזהו למעלה מהחכמה כו', ונש"י שרשן ממקור החכ' למעלה מחכ' דתורה.

41) תניא רפ"ב.

42) "היום יום" — כ"א סיון. כ"ה תמוז. ובכ"מ.

43) אלא שאעפ"כ יש צורך בפעולתו של משה רבינו (שעליו נאמר "ואתה תצוה") — "רעיא מהימנא", שהוא רועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה, לחזק את האמונה בהוי' במס"נ בפועל בקיום המצוות, שלא תהי' בבחינת מקיף בלבד, אלא תומשך ותאיר בפנימיות כו' (ראה בארוכה ד"ה וקבל היהודים הנ"ל פ"ד ואילך). וראה גם לקמן בשוה"ג להערה 59.

44) וכפס"ד הרמב"ם (הל' גירושין ספ"ב) שרצונו האמיתי — רצון המוחלט כו' — של כל יהודי, הוא "להיות מישראל . . לעשות כל המצוות וכו'".

45) וענינו במשה — ששמו (ע"ש "מן המים משיתיהו") מורה על שייכותו לתורה, "שנמשך מן ההעלם שלמעלה מן ההשתלשלות מן המים בחי' מקור התורה, שכל התורה היא בחי' כד שנשאב מן הים, הם כ"ד ספרי דאורייתא" (תו"א ואוה"ת שם. ד"ה ואתה תצוה הנ"ל (ע' רמט). ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"ט), ואילו "אתה" — מורה על עצמותו של משה שלמעלה גם מבחי' מקור התורה.

וי"ל עד"ז גם בישראל — שהשם "ישראל" מורה על שייכותם לתורה, "ישראל" ר"ת יש ששים ריבוא אותיות לתורה (מגלה עמוקות אופן קפו), ואילו "אתה" — מורה על עצם מציאותם שלמעלה מהתורה, כפי שקדמו לתורה.

46) ראה ש' הגלגולים הקדמה כג. ש' מרז"ל בסופו. עמה"מ ש"א ספ"ד.

נמשכת החיות משרש הנשמה לבחינת הנשמה המלובשת בגוף[47] - הרי, שרש הנשמה מורה על תואר וציור מסויים, ובמילא, הרי זה כמו דבר נוסף על עצם מציאותו — עצם הנשמה ממש שלמעלה משם[48], שלכן נקראת "אתה", שאין כאן תואר וציור כלל, כי אם, עצם מציאותה, חלק[49] מן העצם דעצמותו ומהותו יתברך, "אתה" שלמעלה (עצמותו יתברך שלמעלה משמות ותוארים כו').

ולכן, גם הצוותא וחיבור[50] ("תצוה") אינה באופן שמחברים שני דברים, היינו, דבר נוסף[51] על מציאותו (כמו השם), אלא זוהי עצם מציאותו ממש — "אתה"[52], שהמציאות שלו ("אתה") היא המציאות ד"אתה" שלמעלה.

וענין זה נרמז גם בסיום וחותם הפרשה (נעוץ סופן בתחלתן[53]) — "ועשית[54] מזבח מקטר קטורת גו'"[55], ש"קטורת" הוא לשון התקשרות (כמו "תצוה"), "בחד קטירא אתקטרנא"[56], תכלית השלימות באופן ההתקשרות דעצם הנשמה[57] עם הקב"ה, "ישראל וקודשא־בריך־הוא כולא חד"[58].

ז. על־פי־זה יש לבאר הטעם שהכתוב מתחיל מיד ב"נר תמיד", לפני "מערב עד בוקר":

כל אחד ואחד מישראל, מבלי הבט על מעמדו ומצבו בפועל, בגלוי ובחיצוניות — הרי, מצד עצם מציאותו, "אתה", הוא בחיבור והתקשרות ("תצוה") עם מהותו ועצמותו יתברך[59].

וענין זה הוא אצל כל ישראל בשוה, מהגדול שבגדולים עד לקטן שבקטנים, האנשים והנשים והטף, שהרי, חילוקי הדרגות שבישראל אינם אלא בבחינת הגילויים, אבל בבחינת העצם, ההתקשרות העצמית של הנשמה באלקות, היא אצל כולם בשוה, גם אצל תינוק שזה־עתה יצא לאויר העולם ועדיין לא ניתן לו שם — כיון שישנו כבר (ואדרבה — רק) עצם מציאותו, למעלה גם משרש הנשמה (כאמור לעיל שהשם קשור עם שרש הנשמה), ועל־דרך־זה אצל "תינוק" בידיעות כו', פשוט שבפשוטים, כידוע[60] הפתגם שהפשיטות דאיש פשוט קשורה עם 'פשיטות העצמות'.

ומצד עצם מציאותו של יהודי — "ואתה תצוה" (על־ידי משה רבינו[61], כולל גם ניצוץ משה שבכל אחד ואחד מישראל[62], כפי שהוא בבחינת "אתה", העצם שלו, שמחבר ומקשר "אתה" דישראל עם "אתה" שלמעלה[63]) — הרי זה באופן ד"נר תמיד", חיבור והתקשרות תמידית, "אתה תצוה . . תמיד" (דכיון שאין זה חיבור של שני דברים, אלא זהו עצם מציאותו, הרי זה באופן תמידי שלא שייך בו הפסק ושינוי כלל).

ולכן נאמר תחילה "נר תמיד" — כי, התחלת ויסוד כל העבודה, היא "ואתה תצוה", ההתקשרות העצמית דישראל עם הקב"ה, שהיא באופן ד"נר תמיד".

---

47) ראה לקו"ת בהר מא, ב ואילך. ובכ"מ.

48) כולל גם — למעלה מהחמשה שמות שנקראו להנשמה, נר"נ ח"י (ב"ר פי"ד, ט).

49) ויתירה מזה — אפילו לא תואר של "חלק" מן העצם, כידוע שחלק הוא חלק רביעי, בחי' המלכות כו' (ד"ה ואתה תצוה הנ"ל (ע' רמו). ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"ד), כי אם, מה שעל ידה תופסים בהעצם, ולא רק "תפיסא" בהעצם, אלא העצם ממש.

50) לא רק חבירות (צוותא) אלא גם חיבור ממש.

51) ומ"ש "ואתה" (בתוספת וא"ו) — אין הכוונה לדבר נוסף, כי אם, לרמז על ההמשכה (בציור דאות וא"ו) מ"אתה, שלמעלה ל"אתה" דישראל, ועד שבכחם של ישראל (ע"י עבודתם בעניני העולם) לגלות ה"אתה" גם ביש הנברא, שמציאותו האמיתית היא "אמתת המצאו", "ה' אלקים אמת", כידוע ש"אמת דא אות וא"ו", שמורה על ההמשכה מלמעלה מעלה עד למטה מטה (ראה קונטרס משיחות ש"פ תרומה ס"ז. וש"נ).

52) וענין זה נעשה ע"י ה"אתה" דמשה — עצם מציאותו, למעלה משם ותואר, כולל גם התואר ד"ממוצע המחבר" (ראה ד"ה פנים בפנים תרנ"ט) — שמצד עצם מציאותו אין זה באופן של חיבור, דבר נוסף, אלא עצם מציאותו ממש.

53) ספר יצירה פ"א מ"ז.

54) ל, א ואילך.

55) ועפ"ז יומתק הטעם שציווי זה נכתב כאן, ולא בפ' תרומה, יחד עם הציווי על כל כלי המשכן, כקושיית המפרשים (רמב"ן, ספורנו, ועוד. וראה גם לקו"ש חכ"א ע' 179).

56) זח"ג רפח, א. וראה גם תו"א ואוה"ת שבהערה 37.

57) להעיר סיום וחותם הפרשה ממש הוא בענין "אחת בשנה", יוהכ"פ, שבו מתגלה בחי' אחת שבישראל, בחי' היחידה, "יחידה לייחדך".

58) ראה זח"ג עג, א.

59) ומרומז גם בענין הקטורת שבסיום הפרשה (כנ"ל סוף ס"ו) — שיש בה גם חלבנה כו' (ראה כריתות ו, ב), היינו, שגם אלו שהם בדוגמת "חלבנה"*, הרי עצם מציאותם היא באופן ד"בחד קטירא אתקטרנא". וענין זה בא בגילוי בהקטורת דיוהכ"פ, "אחת בשנה יכפר" — מצד גילוי בחי' היחידה (כנ"ל הערה 57. וראה גם לקו"ש שבהערה 55).

*) להעיר מד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"י שעיקר החידוש בפעולתו של משה רבינו ב"ואתה תצוה" היא — בנוגע להפשוטים ביותר כו'.

60) ראה כש"ט הוספות סקנ"ד ואילך. וש"נ.

61) ראה לעיל הערה 43.

62) ראה תניא רפמ"ב.

63) משא"כ בשאר הציוויים שנאמר בהם "וידבר ה' אל משה לאמר צו את בני ישראל", וכיו"ב — שאף שכל מצוה ("צו") הו"ע של צוותא וחיבור, ה"ז החיבור עם מקור התורה (בחינתו של משה, כנ"ל הערה 45, שעל ידה מתחברים עם הקב"ה, ישראל — ע"י אורייתא — וקב"ה כולא חד: ורק ע"י "ואתה", העצם דמשה שלמעלה ממקור התורה, מתגלה החיבור וההתקשרות העצמית דישראל עם הקב"ה שלמעלה מהתורה.

ח. ודוגמתו בעבודה דכל יום — התחלת היום באמירת "מודה אני לפניך":

כשיהודי ניעור משנתו, ונעשה זה עתה "בריה חדשה"[64] (כמו תינוק שזה־עתה יצא לאויר העולם) — עדיין לא ניכרים אצלו פרטי הדרגות שבנשמה ("נשמה שנתת בי טהורה היא, אתה בראתה כו' ואתה משמרה בקרבי", מאצילות עד עשיה[65]), כי אם, עצם מציאותו — "אני" (כמו "אתה").

ומצד עצם מציאותו הרי הוא במעמד ומצב ד"מודה אני לפניך", הודאה וביטול והתקשרות עם הפנימיות דלמעלה ("לפניך"), עד לעצמותו יתברך ("אתה" האמיתי) שלמעלה משמות ותוארים (שהרי באמירת "מודה אני לפניך" אין הזכרת שם[66]).

וכאמור, ענין זה הוא בהתחלת היום, ונעשה היסוד לעבודת כל היום כולו, היינו, שנקודת הביטול וההתקשרות דעצם הנשמה עם ה'עצם' דלמעלה, נמשכת ומתפשטת על ובכל היום, בבחינת "נר תמיד".

ט. אמנם, כדי שהענין ד"ואתה תצוה" (ההתקשרות העצמית ד"ואתה" שבישראל עם "אתה" שלמעלה) יומשך גם בגלוי ובפועל — הרי זה נעשה על־ידי התורה:

אף־על־פי שמחשבתן של ישראל קדמה (אפילו לתורה (כנ"ל סעיף ו), מכל־מקום, לאחרי שירדו למטה, נעשית ההתקשרות שלהם עם הקב"ה על־ידי התורה, שישראל מתקשראן באורייתא ואורייתא בקודשא־בריך־הוא[58], ובפרט (סתים ו)פנימיות התורה, שעל־ידה נעשית ההתקשרות ד(סתים ו)פנימיות שבישראל[67] עם ה(סתים ו)פנימיות דקודשא־בריך־הוא[68], ועל־ידי־זה מתגלית גם התקשרות העצם דישראל עם הקב"ה שלמעלה מהתורה[69].

ולכן, לאחרי ההקדמה ד"ואתה תצוה" (ההתקשרות העצמית דישראל עם הקב"ה), ממשיך בכתוב "ויקחו אליך[70] שמן זית זך כתית למאור" — "שמן" הוא בחינת החכמה, תורה[71], ובפרט פנימיות התורה, כידוע[72] ששמן מורה על רזין דרזין שבתורה, שזהו ענין ה"מאור"[73], כי, נגלה דתורה הוא בחינת אור, ופנימיות התורה היא בחינת "מאור"[74].

וענין זה נמשך גם בעבודה בפועל — "להעלות נר תמיד", היינו, שההתקשרות העצמית שלמעלה משינויים כו' ("ואתה תצוה . . תמיד") נמשכת ומאירה בגלוי ובפועל, "להעלות[75] נר תמיד",

והמשכה זו היא מלמעלה למטה: "נר תמיד" — תורה, שהיא "נר תמיד"[76], ו"מערב עד בוקר" — קיום המצוות וכו' (כנ"ל סעיף ג),

ועד שגם פרטי המצוות ("מערב עד בוקר") נעשים חדורים ב"נר תמיד, מכיון ש"חי" עם התורה (כנ"ל סעיף ד).

ועוד יש לומר, שב"מערב עד בוקר" יש גם ענין נעלה יותר מ"נר תמיד" (ולכן בא לאחרי "נר תמיד") — כי, השינויים דערב ובוקר, שינוי בתכלית מן הקצה אל הקצה, מורה על העליה וההוספה באופן שבאין־ערוך לגמרי, היינו שהעבודה היא לא רק באופן ד"תמידים כסדרם", "נר תמיד", אלא גם באופן של "מוספים כהלכתם"[77], "מערב עד בוקר"[78].

---

64) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ד. רס"ו.

65) ראה לקו"ת בחוקותי מז, א. ר"פ דברים. ובכ"מ.

66) ואף שהסיבה לכך היא מפני שנמצא במצב שאינו יכול להזכיר שם (לפני נט"י), היינו, להיותו במצב של קטנות כו' — הרי, ההתקשרות העצמית דישראל עם הקב"ה היא בשוה אצל כל ישראל בכל מעמד ומצב, ובמילא, גם בהודאה והתקשרות שבאה בנקודה חיצונית (לכאורה), הודאה וביטול שלמטה מהשגה, ישנה הנקודה הפנימית דהתקשרות עצם הנשמה עם העצם שלמעלה (ע"ד האמור שהפשיטות דאיש פשוט קשורה עם פשיטות העצמות).

67) ענינו של מזבח הפנימי (מזבח הקטורת) — עצמיות פנימיות הלב (לקו"ת דרושי סוכות עח, ד. דרמ"צ פו, ב. ועוד).

68) ראה לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א. ובכ"מ.

69) כמו שענין זה שמחשבתן של ישראל קדמה לתורה נתגלה ע"י התורה.

70) ולהעיר גם מהפירוש הפנימי ב"ויקחו אליך" (סד"ה ואתה תצוה תש"ד) — שיקחו את עצמם לבחינתו של משה, תורה. ועי"ז — "ויקחו לי תרומה" (תורה מ'), ש"אותי אתם לוקחים" (ראה תניא פמ"ז), "אותי" ממש (למעלה מתורה, בחי' החכמה).

71) ולהעיר גם ששמן זית מחזיר תלמודו של ע' שנה (הוריות יג, ב. וראה תו"א שם פא, סע"ג. אוה"ת ע' א'תקמו).

72) ד"ה ואתה תצוה הנ"ל (ע' רנ). ובארוכה — אמ"ב שער הק"ש פנ"ד ואילך.

73) וצ"ל גם "כתית (למאור)", ענין הביטול (תו"א ואוה"ת שם) — שזהו"ע ד"ונפשי כעפר לכל תהי' (ועי"ז) פתח לבי בתורתך", כולל גם שלימוד התורה עצמו הוא באימה וביראה כו', "מה להלן כו' אף כאן כו'" (ברכות כב, א. וש"נ — נתבאר בתו"א יתרו סז, ב).

74) כמאמר "המאור שבה מחזירו למוטב", דקאי על פנימיות התורה — ראה ד"ה ואתה תצוה הנ"ל (ע' רנ). ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"י.

75) "להעלות" דייקא, "מדליק עד שתהא שלהבת עולה מאלי'" (פרש"י ריש פרשתנו).

76) וראה סד"ה זאת תורת הבית הנ"ל (בפירוש "להעלות נר תמיד") ש"גם נר שהוא גליא שבתורה שהוא בחי' אור לבד, יהי' ג"כ במדריגת תמיד", ומסיים, שזהו ע"י משה דוקא, עיי"ש.

77) להעיר, שהחיבור דתמידים ומוספים מודגש ביותר בשנת העיבור, ובפרט בחודש העיבור, אדר ראשון* - כי, העיבור הוא בשביל להשוות שנת הלבנה לשנת החמה (כמבואר בשיעורי הרמב"ם דימים אלו), שענינו בעבודת האדם — החיבור דמוספים (לבנה, שיש בה שינוי וחידוש) עם תמידים (חמה).

ויש לקשר עם שיעור הרמב"ם דיום הש"ק, "בזמן שעושין ע"פ הראי' היו מחשבין ויודעין כו'" (הל' קדה"ח רפ"ו) — החיבור דראי', העדר השינוי, תמידים, עם חשבון, שינוי, כולל גם הוספה (ראה גם לקו"ש חכ"א ע' 67).

*) שלכן, מי שנולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור אינו

י. ויש לקשר כל האמור לעיל עם הזמן שבו קורין בתורה פרשת "ואתה תצוה" – בסמיכות לפורים, ובשנת העיבור – בסמיכות לפורים קטן, ובהדגשה מיוחדת בשנה זו – ששבת פרשת תצוה היא ערב פורים קטן:

פורים (ועל־דרך־זה פורים קטן) קשור עם ענין המסירת־נפש שמצד עצם נקודת היהדות, כידוע[79] ש"עיקר סיבת הצלת היהודים היה מפני שהיה להם מסירת נפש באחד", "שכל הימים שהיו בני ישראל בסכנה מפני גזירת המן, שנמשך הזמן כמעט משך שנה, היו כולם בבחינת מסירת נפש ממש בכל יום ובכל עת ובכל שעה, כי בכל שעה ושעה היו מוכנים למסור נפשם כו' ולא לעבור דת חס־ושלום, ולא עלתה על (דעת) שום אחד מהן מחשבת חוץ חס־ושלום", היינו, שהאיר אצלם בגילוי ההתקשרות העצמית עם הקב"ה[80], שזהו ענין ד"ואתה תצוה"[81].

וענין זה נמשך גם בפרטי העבודה דתורה ומצוות – כמו שכתוב[82] "קיימו וקבלו היהודים", "קיימו מה שקבלו כבר"[83], במתן תורה, וכמו שכתוב[84] "וקבל[85] היהודים את אשר החלו לעשות", שבמתן תורה היה רק "החלו לעשות", התחלה בלבד, ועיקר הקבלה היתה בפורים, היינו, שהמסירת־נפש חודרת גם בפרטי העבודה דתורה ומצוות[86].

ובפרטיות יותר – בלימוד התורה, כולל ובמיוחד פנימיות התורה, בחינת היין שבתורה, "לבסומי[87] (ביין, החל מיין שבתורה).. עד דלא ידע"[88] – על־דרך "ויקחו אליך שמן גו' למאור".

וכל זה מתוך שמחה (של תורה ושל מצוה), עד לשמחה שלמעלה ממדידה והגבלה ("עד דלא ידע") – על־דרך פעולתו של אהרן "הרועה ומפרנס וממשיך לכללות נשמות ישראל בחינת אורה ושמחה", שמחה של מצוה[89], בכל פרטי הענינים "מערב עד בוקר"[90].

ויש לומר, שהמשכת בחינת ה'עצם' ונקודת היהדות בעבודה באופן דהתחלקות בפרטים, היא בהדגשה יתירה בשנת העיבור – שיש בה פורים קטן ופורים גדול, היינו שהענין ד"פורים", "פור הוא הגורל"[91], שרומז לעצם הנפש[92], נמשך וחודר בהתחלקות לפרטים ד"גדול" ו"קטן"[93].

יא. ההוראה מכל האמור לעיל בנוגע לפועל:

שבת פרשת "ואתה תצוה", ערב פורים קטן – הוא זמן מסוגל ביותר ויש בו נתינת כח מיוחדת להתחזק בענין האמונה והמסירת־נפש (ההתקשרות העצמית דישראל עם הקב"ה) כפי שחודרת בכל פרטי העבודה דקיום התורה ומצוות בפועל ממש,

כולל ובמיוחד – על־ידי ההוספה בלימוד פנימיות התורה כפי שנתבארה בתורת החסידות, שעל־זה נאמר[94] "דע את אלקי אביך (ועל־ידי־זה) ועבדהו בלב שלם"[95],

ובפרט – תורת החסידות של נשיא הדור, כ"ק מורי וחמי אדמו"ר נשיא דורנו, אתפשטותא דמשה[96]

נעשה בר מצוה עד אדר השני (רמ"א או"ח סנ"ה ס"י. ושקו"ט בנ"כ שם).

78) כולל גם שענין העלי' וההוספה ("מערב עד בוקר") נעשה סדר תמידי ("נר תמיד") באופן קבוע ונצחי, כפי שמסיים בכתוב (לאחרי "מערב עד בוקר") "חוקת עולם לדורותם".

79) תו"א מג"א בהוספות קכ, ד. וראה גם שם צז, א.

80) להעיר, שבכל המגילה נקראים בנ"י "יהודים" – ע"ש המס"נ שמצד עצם נקודת היהדות, שי"ל שיש בו גם מעלה מהשם "ישראל". והתקשרותם היא לעצמותו ית' שלמעלה משמות ותוארים, כי אם ע"י הודאה (בכל התורה – כדרז"ל (ראה מגילה יג, א. קידושין מ, א)), שלכן, בכל המגילה לא נזכר שמו של הקב"ה (תו"א מג"א ק, ב. קכא, ב), בחי' דלא אתרמיז בשום אות וקוץ כו' (ראה לקו"ש חכ"א ע' 201 ואילך. וש"נ).

81) להעיר גם מהשייכות דפורים ליום הכפורים (כמו פורים, בכ"ף הדמיון בלבד – תקו"ז תכ"א (נז, ב)) שאודותיו נזכר בסיום וחותם פרשת "ואתה תצוה".

82) אסתר ט, כז.

83) שבת פח, א.

84) שם, כג.

85) "וקבל" לשון יחיד – "כי במ"ת נאמר ויחן שם ישראל, לשון יחיד, כאילו הם כולם איש אחד . . ולכן בפורים שאז הי' הגמר שקבלו מה שהחלו במ"ת, לכך נאמר וקבל לשון יחיד, כאילו הם איש אחד . . שנתדבקו בו ית' בבחינת רצון פשוט שלמעלה מהשכל והשגה, הנה בבחי' זו כולם משתווים בו יחד, כאילו אינו אלא רצון אחד מכולם יחד כאיש אחד" (תו"א מג"א צז, סע"ד ואילך).

86) ראה תו"א שם שגם בפסוק "קיימו וקבלו היהודים" הכתיב הוא "וקבל", ורק הקרי הוא "וקבלו" – כי, "אח"כ כשעבר הזמן ולא הי' המס"נ בגלוי, נאמר הקרי וקבלו, שמקבל כל אחד לפי השגתו כו', ומ"מ הכתיב וקבל, שהרי מ"מ בכל א' יש מס"נ . . בכח עכ"פ כו'", עיי"ש. ועיין ד"ה וקבל היהודים דפורים קטן תרפ"ז (נסמן לקמן הערה 99).

87) מגילה ז, ב.

88) "בחי' ההרגש דעצמות א"ס, והוא כענין תכלית הידיעה שלא נודע, היינו שיש בחי' הדעת בנפש לידע ולהכיר את הא"ס אשר לא נודע כו'" (ד"ה ואתה תצוה הנ"ל (ע' רמט). ובד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"י, שזהו ענין השמן שבתורה שלמעלה גם מיין, עיי"ש).

89) ראה תו"א ואוה"ת ריש פרשתנו. ובארוכה – ע' א'תקסה ואילך. ושם (ע' א'תקסח) מקשר זה לענין לבסומי בפוריא.

90) ראה ד"ה ואתה תצוה הנ"ל פ"י שהעלאת הנרות בערב והטבתם בבוקר הו"ע רננא ברמשא ושמחה בצפרא (וראה גם אוה"ת שם ע' א'תקנג).

91) אסתר ג, ז.

92) ראה תו"א מג"א צג, ד. קכא, א. ובכ"מ.

93) הפיל פור הוא הגורל, שהוא מלמעלה למטה, או מלמטה למעלה – (פורים) קטן, ואח"כ (פורים) גדול.

94) דה"א כח, ט. וראה תניא (קו"א) קנו, ב. ועוד.

95) ראה ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל פ"י.

96) ראה תקו"ז תס"ט (קיב, רע"א. קיד, רע"א).

שבדורנו, שעל־ידו נעשה הענין ד"ואתה תצוה", על־ידי־זה שרועה ומפרנס את ישראל בענין האמונה והמסירת־נפש שתומשך בפנימיות[97], אשר, "הסיוע לזה הוא על־ידי ההתקשרות בבחינת משה שהם ראשי אלפי ישראל אתפשטותא דמשה"[98], ובפרט על־ידי לימוד תורתו כו'.

ובעמדנו בערב פורים קטן — יש לעורר במיוחד אודות לימוד מאמרו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו 'דיבור המתחיל' וקבל היהודים דשנת תרפ"ז (פרז"ת)[99], שבו נתבאר בארוכה הענין ד"ואתה תצוה", פעולתו של משה לפרנס את האמונה והמסירת־נפש שבישראל, ובפרט בזמן הגלות, כמו (ועל־דרך זמן גזירת המן) בימי מרדכי ואסתר, במצב ד"כתית"[100], שעל־ידי־זה מגיעים למאור עצמו (כמבואר שם בארוכה) — כפי שהיה גם המעמד ומצב בעת אמירת המאמר בפורים קטן תרפ"ז, כידוע ומפורסם[101] פרשת הדברים דאמירת המאמר מבלי להתחשב בסכנות שבדבר, לאחרי שהזהירוהו תחילה כו', ובידעו שנמצאים מרגלים ששומעים את דבריו כו' (ועד שבעקבות זה בא המאסר בשנה ההיא), ואף־על־פי־כן, עורר את כל קהל השומעים בהתלהבות עצומה לעמוד על קיום התורה ומצוות בכל תוקף המסירת־נפש.

יב. ומפקחין על צרכי ציבור בשבת[102], ובפרט בשבת דערב פורים קטן, ומה טוב שהתחלת לימוד המאמר תהיה ביום השבת עצמו, ולהמשיך בלימוד המאמר בפורים קטן עצמו ובשושן פורים קטן וכו'.

וכל זה — נוסף על קיום כל עניני פורים קטן[103] ושושן פורים קטן, כולל גם ההכנה ל"פורים גדול"[104] (שבשנת העיבור ניתוסף בו עילוי לגבי פורים סתם, שאז נקרא "פורים גדול"[105]) — על־ידי לימוד הלכות פורים, ודרושי פורים בתורת החסידות וכו'.

ומה טוב — שביחד עם לימוד המאמר (תורה) בפורים ושושן פורים קטן, יוסיפו גם בצדקה (כרגיל בכגון־דא לקשר ב' הענינים דתורה וצדקה, משפט וצדקה[106]), שהרי, פורים קשור במיוחד עם ענין הצדקה — "מתנות לאביונים"[107], ובאופן ש"כל הפושט יד נותנים לו"[108].

ועל־אחת־כמה־וכמה — ההוספה בשמחה, "משנכנס אדר מרבים בשמחה"[109], שכולל גם אדר ראשון, כמרומז בפירוש רש"י "ימי נסים היו לישראל פורים ופסח", שגם הגאולה דפסח קשורה עם חודש אדר, שבו נולד משה רבינו, מושיען של ישראל, והרי גם לידת משה רבינו (כמו פטירתו) קשורה עם ז' אדר ראשון[110].

יג. ויהי־רצון שעוד לפני פורים קטן (בשבת פרשת תצוה) יהיה כבר "מיסמך גאולה לגאולה"[111] — גאולת פורים לגאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו, "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"[112].

ואף שמדובר אודות פורים קטן — הרי, בענין הקטנות מתבטאת מעלתם של ישראל, "יעקב כי קטן"[113], "דוד הוא הקטן"[114], ולכן דומין ללבנה ומונין ללבנה, "המאור הקטן"[115], ועל־ידי־זה באים לגדלות האמיתית — "זה הקטן גדול יהיה" - בגאולה האמיתית והשלימה, "שהם עתידים להתחדש כמותה"[116], ובפרט ב(סמיכות ל)י"ד בחודש (פורים

---

97) ראה ד"ה וקבל היהודים הנ"ל פ"ד ופט"ו.

98) ד"ה זאת תורת הבית הנ"ל.

99) נדפס ב"התמים" ח"ז ע' לו ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' קי ואילך. תשי"א ע' 180 ואילך.

100) ובימינו אלה (לאחרי כל מה שעברו בדורות שלפנ"ז) אין צורך ב"כתית" כפשוטו, ח"ו, כי אם, "כתית" בתורה*, ע"י הביטול ד"נפשי כעפר לכל תהי'", אבל, לא ח"ו באופן של שבירה**, אלא בדרכי נועם, ומתוך שמחה.

*) כידוע שע"י היגיעה בלימוד התורה, "בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכתא כו'", יוצאים י"ח שעבוד הגלות (ראה תו"א ר"פ שמות).

**) ולהעיר גם מהסיפור הידוע (סה"ש תש"ב ע' 90. ועוד) שאדמו"ר הזקן ביטל קופסת טבק (ביטול התאוה — ענין ה"כתית" בעבודה (ראה תו"א פרשתנו פא, ג)) לא ע"י שבירה, אלא ע"ז שהוציא החוט שמחבר המכסה לקופסא, והשתמש בו לענין של קדושה (לכוין התפילין) — ראה לקו"ש ח"ג ע' 854.

101) ראה "התמים" שם ע' עו ואילך. סה"מ תרפ"ז ע' רפח ואילך. תשי"א ע' 195 ואילך.

102) ראה שבת קנ, א. וש"נ.

103) פשטות לשון הרמ"א (סו"ס תרצז) ד"י"א שחייב להרבות במשתה ושמחה בי"ד שבאדר ראשון ואין נוהגין כן מ"מ ירבה קצת בסעודה כדי לצאת ידי המחמירים וטוב לב משתה תמיד", משמע, דב"משתה" כוונתו למשתה של שמחה. וצ"ע שלא כלל בזה גם שושן פורים קטן — כבהתחלת הסימן, ובפרט שמסיים "תמיד".

104) במכ"ש וק"ו מההכנה לפורים קטן — ע"י ההוספה בתורה תפלה וגמ"ח במשך כל השבוע (כולל גם יום השבת), כמדובר בהתוועדות דשבת שעברה בפרט קצת.

105) כ"ה בסידור אדה"ז (לפני למנצח יענך). השלמה לשו"ע אדה"ז או"ח סקל"א ס"ח.

106) ע"פ ישעי' א, כז. וראה לקו"ת ר"פ דברים.

107) אסתר ט, כב.

108) רמב"ם הל' מגילה פ"ב הט"ז. טושו"ע או"ח סתרצ"ד ס"ג.

109) תענית כט, סע"א.

110) ראה בארוכה לקו"ש חט"ז ע' 344. וש"נ.

111) מגילה ו, סע"ב.

112) מיכה ז, טו.

113) עמוס ז, ב. שם, ה.

114) ש"א יז, יד. וראה חולין ס, ב.

115) ראה סוכה כט, א (ובחדא"ג מהרש"א שם). ב"ר פ"ו, ג.

116) נוסח ברכת קידוש לבנה (סנהדרין מב, א).

קטן) שבו מתחיל הענין ד"קיימא"[117] סיהרא באשלמותא"[118], ובזה גופא – י"ד אדר ראשון, ש"ראשון" קשור עם משיח ובית המקדש, שנקראים "ראשון", "בנין בית המקדש, דכתיב[119] כסא כבוד מרום מראשון מקום מקדשנו ושמו של משיח דכתיב[120] ראשון לציון הנה הנם"[121].

ואז יהיה גם הענין ד"ואתה תצוה"[122] בתכלית השלימות והגילוי – כי, "לא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך"[123] (ועד שיתגלה ויאיר בכל העולם, מלשון העלם[124], "מערב עד בוקר", שמהפכים ה"ערב" ל"בוקר"[125]), ובאופן שמראה באצבעו ואומר זה, וב' פעמים זה[126], "הנה אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו"[127], ומתוך שלימות השמחה – "נגילה ונשמחה בישועתו"[127], "שמחת עולם על ראשם"[128].

וכן תהיה לנו - גאולה האמיתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו תיכף ומיד ממש, "בנערינו ובזקנינו גו' בבנינו ובבנותינו"[129], ו"הקיצו[130] ורננו שוכני עפר"[131], וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בראשם, וכולנו יחדיו, "קהל גדול"[132], - "ישובו הנה"[133], לארצנו הקדושה ולירושלים עיר הקודש, ובלשון הכתוב (במזמור פב בתהלים[134]) – "ולציון[135] יאמר איש ואיש יולד בה"[136], ש"הוא יכוננה[137] עליון".

117) זהר ח"א קנ, רע"א. רכה, סע"ב. רמט, ב. ח"ב פה, רע"א. רטו, א. וראה שמו"ר פט"ו, כו.

118) שהרי "הזמן שבין כל מולד ומולד" הוא "כ"ט יום וי"ב שעות ותשצ"ג חלקים" (רמב"ם הל' קדה"ח פ"ו ה"ג – שיעור דיום הש"ק), ונמצא, ששלימות הלבנה – אמצע הזמן שבין כל מולד ומולד – מתחיל כבר ביום השלושים. ולהעיר דחדשי שבט ואדר א' הם של שלושים יום.

119) ירמי' יז, יב.

120) ישעי' מא, כז.

121) פסחים ה, א. וראה לקו"ש חי"ט ע' 356. וש"נ.

122) כולל גם "שמן גו' למאור", גילוי פנימיות התורה – טעמי תורה שיתגלו לעתיד לבוא (ד"ה ואתה תצוה הנ"ל ע' רנ). ולהעיר מאוה"ת ע' א'תקמו: ארז"ל שמן למאור זהו משיח, כמ"ש קומי אורי כי בא אורך.

123) ישעי' ל, כ. וראה תניא פל"ו (מו, א).

124) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ואתחנן ב, ג. ובכ"מ.

125) כולל גם – עי"ז שמגלים בו הבחי' ד"ישת חושך סתרו", ששם "כחשיכה כאורה", ועד ש"לילה כיום יאיר" (וראה גם אוה"ת פרשתנו ע' א'תקנא).

126) שמו"ר ספכ"ג.

127) ישעי' כה, ט.

128) שם לה, יו"ד. נא, יא.

129) בא יו"ד, ט.

130) ישעי' כו, יט.

131) ובפרט אלו שזכו למלא שליחותו של נשיא דורנו בהפצת המעיינות חוצה, ובאופן דפירות ופירי פירות וכו' – ענין השייך במיוחד בקשר להקמת המצבה* ביום ראשון.

*) על קברו של הרה"ג הרה"ח ר' שמרי' גורארי' ז"ל, יו"ר ועד הפועל דמרכז הישיבות תומכי תמימים ליובאוויטש, חדב"נ כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, וגיסו של – יבדלח"ט – כ"ק אדמו"ר שליט"א (המו"ל).

132) ועד למציאות אחת ממש (שלא ניכר אפילו הענין ד"קהל", התקהלות של כו"כ), ע"ד "וקבל היהודים" לשון יחיד (כנ"ל הערה 85) – ע"י אהבת ישראל ואחדות ישראל, ביטול סיבת הגלות (ראה יומא ט, ב).

133) ירמי לא, ז.

134) פסוק ה.

135) להעיר מהמובא שציון בגימט' ו"פ הוי' ויעקב ז"פ הוי' (וראה אגה"ק ס"ז וס"ו).

136) שמתגלה אצל כאו"א מישראל מציאותו האמיתית – "ציון", בחי' היחידה (וראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ בשלח ס"ט ואילך ובהערות שם – השייכות לזמן אמירת המזמור, שנת הארבעים).

137) "יכוננה" דייקא, ע"ד מ"ש בביהמ"ק "מקדש אדנ־י כוננו ידיך", "כוננו" דייקא, כי, ענשייתו היא ע"י ישראל, כמובן ממארז"ל (כתובות ה, א) "גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, דבמעשה שמים וארץ כתיב אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, ובמעשה צדיקים כתיב מכון לשבתך פעלת ה' מקדש אדנ־י כוננו ידיך", היינו, ש"מקדש אדנ־י כוננו ידיך" הוא "מעשה צדיקים". וההסברה בזה – כי, הטעם ש"גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ", הוא, לפי שעושים מיש אין, שזהו"ע גדול יותר ממעשה שו"א, מאין ליש, שאינו אלא בכחם של ישראל ("מעשה צדיקים"), לפי ש"מן שמיא מיהב יהבי (מאין ליש) מישקל (מיש לאין) לא שקלי" (ראה ד"ה גדולים מעשה צדיקים תרפ"ה), ונמצא, שכללות ענין המשכן והמקדש (דירה לו ית' בתחתונים ע"י ביטול היש לאין) נעשה ע"י עבודתם של ישראל, "מעשה צדיקים".

אגרות קודש

ב"ה, ב' אד"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

... ובמ"ש בענין הבריאות, כמדומה כבר העירותי באחד ממכתבי במרז"ל הידוע אשר קדוש והבדלה נוגעים במאד למאור עיניו של אדם, ומלשון רז"ל בכגון דא "מאור עיניו" מובן ג"כ שמאור שבתורה זאת אומרת פנימיות התורה ועניני' נוגעים וסגולה מיוחדת להם ג"כ למאור שבאדם, וק"ל. ויהי רצון שיבשר טוב בהנ"ל וכן בענינים הכללים בטוב הנראה והנגלה.

בברכה - המחכה לבשו"ט.

לקוטי שיחות פרשת תצוה – ז׳ אדר כרך טז

מתורגם ללשון הקודש

א.

מדוע יש בפ׳ תצוה רמז רק לפטירת משה, ולא ללידתו?

ידוע שז׳ באדר, יום פטירת משה רבנו[1], חל, ברוב השנים, בקירוב לזמן קריאת פרשת תצוה בתורה. בספרים שונים[2] מובא הרמז לכך בעובדה שפרשת תצוה היא הפרשה היחידה בתורה, מלידת משה, לאחר פרשת שמות[3], שאין נזכר בה שמו של משה[4], וכך רמוזה הסתלקותו של משה בז׳ אדר.

זה מתאים לכתוב ב״מגן אברהם״[5], שבשנה מעוברת תענית ז׳ אדר היא באדר ראשון – כי דוקא ז׳ אדר ראשון חל בקירוב לפרשת תצוה.

יש להבין: ז׳ אדר הוא גם יום לידת משה[6], כדברי הגמרא[7] ״הקדוש־ברוך־ הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום ומחודש לחודש״[8] – ומדוע אין רמז בפרשת תצוה גם ללידת משה?

ב.

ניתן לומר שיש רמז בפרשה גם ללידת משה

באופן פשוט ניתן לומר שגם לידת משה רמוזה בפרשה – בכך ששמה של הפרשה הוא ״ואתה תצוה״[9], כאשר הכוונה[10] היא למשה רבנו[11]. וכיוון ששם הפרשה רומז על תוכנה של הפרשה כולה, יוצא, שבכל הפרשה רמוז הענין של לידת משה.

ואפילו לפי הדעות, שהפרשה נקראת ״תצוה״, ולפי מנהג ישראל (וכמודפס בחומשים). – הרי זה לשון יחיד לנוכח – כהמשך ל״וידבר[12] ה׳ אל משה לאמר״ אשר בתחילת הענין, ומיד לאחר ״תצוה״ כתוב ״אהרן אחיך״.

אך יש להבין כיצד מתיישבים ביניהם שני הרמזים הללו: מצד אחד, אין מוזכר בפרשה כלל שמו של משה (דבר המצביע על כך שבפרשה זו איננו קיים ענינו של משה) ומצד שני, כל מילה של פרשה זו נקראת מילה של פרשת ״ואתה תצוה״, כאשר הכוונה במילים אלו היא כלפי משה?

ג.

הדברים יובנו ע״י הסבר ענין תענית ז׳ אדר

לכאורה, מתעוררת השאלה מדוע קבעו את ז׳ אדר רק כיום תענית, בגלל מות משה[13], והלא בגמרא[14] ישנה שאלה בקשר לדינו של אדם שאומר ״כמשה בשבעה באדר״, אם זוהי קבלת נזירות. ב״תוספות״[15] מוסברת השאלה, ש״ביום הוולדו, דהיינו בז׳ אדר, שמחו שמחה

---

*) שענינו באדר ראשון – ראה בפנים סעיף א׳ (ממגן אברהם). וראה לקו״ש חכ״ו ע׳ 204 בהערה.

1) מגילה יג, ב. וש״נ. מאמר האחרון במגילת תענית. טושו״ע או״ח סי׳ תקפ ס״ב. וראה לקמן בפנים.

2) מאור עינים פרשתנו (ועוד). וכמובן אין בזה סתירה להטעם (זח״ג רמו, א ועוד – ראה לקמן הערה 4) שזהו מפני שאמר משה מחני נא מספרך – כי עדיין טעמא בעי למה דוקא בפ׳ תצוה (ואדרבה – לכאורה צ״ל בפרשיות שלאחרי אמירת מחני נא). – וראה לקו״ש חכ״א ע׳ 173 ואילך.

3) פי׳ הרא״ש הדר זקנים (משנולד משה עד משנה תורה). בעה״ט ריש פרשתנו (״משעה שנולד משה״ – ובחצע״ג הוסיפו כבפי׳ הרא״ש).

4) זח״ג רמו, א. מדרש הנעלם בזהר חדש שה״ש קרוב לתחלתו ד״ה פתח ואמר (הא׳). פי׳ הרא״ש (הדר זקנים), בעה״ט ופענח רזא ריש פרשתנו. רבותינו בעה״ת תשא לב, לב. ועוד. וראה לקו״ש [המתורגם] ח״ב ע׳ 348 ואילך.

5) או״ח שם סק״ח. מתשובת מהרי״ל סל״א. וכ״ה בתה״ד סרצ״ד. וראה שו״ת מהר״י מינץ ס״ס. רמ״א סתקס״ח ס״ז (ובנ״כ שם וש״נ). ובמהרי״ל שם, דאף שמת באדר הסמוך לניסן מתענין באד״ר. אבל במג״א ממשיך ״ועיין בילקוט יהושע דף ד׳ ע״ב דאיכא מ״ד שהיתה מעוברת ומת באד״ר״ (והוא ביל״ש שם רמז טו. ממכילתא בשלח טז, לה).

והנה צויין באחרונים דעות אלו שצ״ל באדר שני (הח״צ (בשאילת יעב״ץ ח״א סקי״ז). היעב״ץ בסידורו. פתח עינים (ר״ה, יא). חת״ס חאו״ח סקס״ג. שו״ת ויען יצחק חיו״ד סל״ט. שכיות החמדה לר״ד פארדו. ועוד) – אבל כבר כתבו בערוך השלחן, במשנה ברורה, ארחות חיים החדש (ועוד) דנוהגין להתענות בראשון. והרי במדינות אלו היו רוב מנין דבנ״י בדורם.

6) מגילה שם. וש״נ.

7) קידושין לח, א.

8) ועפ״ז מובן שבשנה מעוברת ענינו דלידת משה הוא באד״ר. וראה סוטה יב, ב דלחד מ״ד נולד בז׳ אד״ר. וראה שאילת יעב״ץ שם דלמ״ד זה כצ״ל ביום מיתתו שנפטר בז׳ אד״ר לפי שהקב״ה ממלא שנותיהן של צדיקים כו׳. וראה לקמן הערה 63.

9) ראה מגילה כט, סע״ב: ״חל להיות בואתה תצוה״, ושם יש לדחוק שהכוונה להתחלת קריאת היום. אבל בזח״ג שם מפורש ״דלא מדכר בפרשת ואתה תצוה״. וכ״ה בזח״ח שם (ברוב הדפוסים) ״ואיהי פרשת ואתה תצוה״. וכ״ה בסדר תפלות להרמב״ם. הל׳ תפלה פי״ג הכ״ב (אבל ראה לקו״ש [המתורגם] ח״ז ע׳ 105 שוה״ג להערה 3). ובכ״מ בפרש״י – תרומה כה, ו־ז. צו ח, ב. ה.

10) להעיר מחומת אנך להחיד״א ריש פרשתנו ״ולכבוד מרע״ה נאמרה פרשה זו בלשון הזה ואתה תצוה כו׳״. מאור עינים שם. לקו״ש [המתורגם] ח״ב ע׳ 356. חכ״א וחכ״ו שם.

11) והרי זוהי הסדרה היחידית שמודגש בשמה ענינו של משה. משא״כ פ׳ ״כי תשא״, ״נשא״ ועוד – אף שהכוונה למשה אין בזה ההדגשה ד(יתור) התיבה ״ואתה תצוה״ (ולא ״ותצוה״).

12) ר״פ תרומה. ראה חומת אנך שבהערה 10.

13) טושו״ע שם.

14) נזיר יד, א.

15) שם ד״ה אמר כמשה. ועד״ז בפי׳ הרא״ש.

גדולה, וביום מותו... רבים נדרו בנדר ורבו נזירים בישראל מחמת צער. והוא אמר בסתם אהא היינו כמו שהיה בדורו של משה בז׳ אדר ביום מותו, ונזירות קבל עלי׳, או כיום הוולדו קאמר, ושמחה קבל עלי׳?״

רואים אפוא שז׳ אדר הוא גם יום שמחה[16], ומדוע הוא נקבע רק כיום תענית?

לא ייתכן לומר שהספק בגמרא הוא אם כוונת הנודר היתה לז׳ באדר כפי שהוא לאחר מות משה – שזוהי קבלת נזירות, או שמא התכוון לז׳ אדר בחיי משה בעולם זה, שאז היה יום שמחה[17] מפני לידתו, אך כיום זהו יום תענית לכל הדעות,

וזאת מפני שבעניני נדרים קיים הכלל ״הלך אחר לשון בני אדם״[18], ובלשון בני אדם, כאשר אדם אומר ״ז׳ אדר״ זמן רב לאחר מות משה, הוא מתכוון בודאי לז׳ אדר כפי שהוא בזמן האמירה – לאחר מות משה, והנה למרות זאת, קיימת דעה, שהוא מתכוון ליום[19] שמחה[20].

השאלה היא יותר קשה לפי האמור להלן: במסכת מגילה[21] אומרת הגמרא ״כיוון שנפל פור בחודש אדר, שמח (המן) שמחה גדולה. אמר: נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד״. מדברי הגמרא הללו מובן שה״בשבעה באדר נולד״ גבר על ״בשבעה באדר מת״, והיה ״ונהפוך הוא״, נס פורים, שמחה.

רואים אפוא שיום לידת משה הוא יום שמחה בכל הזמנים, ובמיוחד לפי פירוש רש״י שם[22] ״כדאי הוא יום הלידה שיכפר[23] על המיתה״[24] – אשר מהם משתמע שזהו יום שמחה בלבד.

ד.
הקושי על רש״י לגבי השמחה בחודש אדר

בגמרא[25] נאמר ״כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה״[26]. ויש לברר: האם בשנה מעוברת הענין של ״מרבין בשמחה״ קיים גם באדר ראשון או רק באדר שני[27]?

לכאורה נראה שהסבר הענין לפי פירוש רש״י[28] – המפרש על הגמרא ״משנכנס אדר״ – ״ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח״ – הוא שהכוונה היא רק לאדר שני[29]. אבל מפירוש רש״י זה אין הוכחה לכך, ואדרבה: ניתן ללמוד ממנו את ההיפך, כפי שיוסבר להלן.

– ידועה השאלה: מדוע מוסיף רש״י כאן את ״פסח״ – כיצד קשור לכאן פסח?

יש מפרשים[30] האומרים שרש״י רוצה בדרך זו לענות על השאלה מדוע ״מרבין בשמחה״ קיים רק בחודש אדר, מפני נס פורים, ואיננו קיים בחודש ניסן, מפני הניסים של פסח?

לשם כך מוסיף רש״י: ״ופסח״ – כדי לציין שאכן, גם בניסן מרבין בשמחה מפני פסח שבו.

---

16) להעיר שמצינו שמחה ביום הולדת יצחק זמן רב אחר פטירתו (תנחומא ס״פ פקודי). ועד ״שחשב הקב״ה לערב שמחת המשכן בשמחת היום שנולד בו יצחק אבינו״ (תנחומא שם).

17) כדמשמע לכאורה מלשון התוס׳ ״דביום הוולדו דהיינו בז׳ באדר שמחו שמחה גדולה״ (ובשטמ״ק בשם הר׳ עזריאל ״ביום שנולד משה דאכלו ושתו וחדו״)*. וצע״ק הרי ״ותצפנהו ג׳ ירחים״ ומי ידע אז שישמח, לבד עמרם וב״ב. ולכאורה דוחק לומר שלהם כיוון באמרו ״כמשה בשבעה באדר״ – ואולי ותצפנהו רק מהמצרים.

18) נדרים ל, ב. וש״נ.

19) ובפי׳ הרא״ש (ועד״ז בתוספ׳ הרא״ש בשטמ״ק) נזיר שם מפורש ״שהרי גם בז׳ באדר נולד וכמו כן הוא יום משתה ושמחה״. ועד״ז בשיטה לחכמי איוורא נזיר שם ״והוה יום משתה ושמחה״.

20) במאירי נזיר שם: ״הן שיכוין לומר על משה שמת בו ולא שתה יין בכל אותו היום כלומר שיום מותו ודאי לא נתעסק בצרכי גופו כלל״. ועפ״ז לכאורה י״ל גם לאידך, שכוונתו ״כמשה בשבעה באדר״ כמו שמצינו ״ששמח משה״ ביום מותו – ראה פרש״י תבא כט, ג.

אבל – אינו, כי שמחת משה אז הי׳ מזה שאמרו בנ״י ״אף אנו עמדנו בסיני כו׳״, ופשיטא שאין מקום לומר שיהי׳ יום ז׳ באדר יום שמחה לכל הדורות מפני שאז אמרו בנ״י כו׳ (כמו שלא קבעו יום שמחה ביום דויחן ישראל נגד ההר, כשנדבו דים והותר למשכן בב׳ ימים (במדב״ר פי״ב, טז. וראה רמב״ן ויקהל לו, ג). ועוד). ועוד זאת – עד כ״כ שזה יבטל הצער שמת אז ! בסגנון אחר: הצער שמת קשור בז׳ אדר. משא״כ אמירת בנ״י הנ״ל – ה״ז גילוי מעמדם שהם דבקים וחפצים במקום. ופשוט.

21) יג, ב.

22) ד״ה ובשבעה.

23) להעיר משייכות פורים לכפרה ע״פ מש״כ בתקו״ז (תכ״א (נז, ב)) ד״כפורים״ הוא ״כ־פורים״.

24) כ״ה ברש״י שבע״י. וברש״י שבש״ס – בשינוי לשון קצת.

25) תענית כט, סע״א.

26) הובא במג״א סי׳ תרפ״ו סק״ה. וכבר שקו״ט בהטעם שלא כתבו הרמב״ם ולא בטושו״ע (ראה שו״ת חת״ס או״ח סק״ס. ומה שהקשה על דבריו בנמוקי או״ח סי׳ תרפו). וראה לקו״ש חי״א ע׳ 338 בהערה. ובארוכה – שיחת פורים וש״פ תשא תשל״א. ואכ״מ.

27) ראה שאילת יעב״ץ שבהערה 29. ומזה גופא מוכח שאי״ז פשוט כ״כ.

28) תענית שם ד״ה משנכנס.

29) ראה שו״ת שאילת יעב״ץ ח״ב ספ״ח ״וי״ל עוד כו׳״.

30) א״ר או״ח סי׳ תרפה סק״ח.

---

*) וכמו שמפרש בזה שמת (שאין כוונתו לז׳ אדר עתה לאחר מיתת משה, כ״א) ״ביום מותו בז׳ באדר מסתמא רבים נדרו בנדר ורבו נזירים בישראל״ ועד״ז בפי׳ הרא״ש ״ביום שנפטר כו׳״. וכ״ה בשטמ״ק בשם הר׳ עזריאל.

אך ברור הוא, שהסבר זה על רש״י הוא קשה, כי אם רש״י רוצה לומר דבר חדש, ובמיוחד דבר הנוגע למעשה (שגם בניסן צריך להיות ״מרבין בשמחה״), היה עליו לומר זאת באופן ברור, ולא לסמוך על כך, שיבינו את הכוונה מתוך רמז של מילה[31].

כמו כן קשה: לפי זה היה עלינו להרבות בשמחה גם בחודש כסלו, מפני נס חנוכה[32]. ואדרבה: כיוון שחנוכה היא רק מדרבנן, ודברי סופרים צריכין חיזוק[33] — היה עלינו להרבות אז בשמחה יותר מאשר בניסן (כי פסח הוא מדברי תורה ואין הם צריכין חיזוק[33]), ואפילו יותר מאשר באדר, כי קריאת המגילה של פורים איננה סתם מצוה דרבנן אלא מדברי קבלה[34].

אחרים מסבירים[35] שבאומרו ״פורים ופסח״ מתכוון רש״י להסביר, שכיוון שבחודש אדר התחילו ימי ניסים רצופים ותכופים זה לזה, לפיכך דווקא ״משנכנס אדר מרבין בשמחה״, אך לא כן בכסלו שבו לא היו ניסים ״רצופים ותכופים זה לזה״.

אך הסבר זה דורש הבהרה: מהו הקשר התוכני בין פסח לחודש אדר, שבגלל סמיכות זו של אדר לפסח מרבין בשמחה כבר מתחילת אדר[36].

ה.
מדוע השמחה היא מתחילת אדר?

הגמרא אומרת: ״משנכנס אדר מרבין בשמחה״ — מיד מתחילת החודש מרבין בשמחה ו״הלכך בר ישראל דאית ליה דינא בהדי נכרי לישתמיט מניה באב... ולימצי נפשי באדר (= ולכן יהודי שיש לו משפט עם גוי, ישתמט ממנו בחודש אב... וידון אתו באדר (דהיינו, סתם — גם בתחילת החודש) דבריא מזליא (= שמזלו מצליח)״ — ולכאורה תמוה: הרי הנס ארע בי״ג באדר, ומדוע יש להיות שרויים בשמחה כבר מתחילת אדר?

ולמרות שביטול גזירת אחשורוש היה זמן רב לפני י״ג אדר, כנאמר[37] ״בחודש השלישי הוא חודש סיון בשלושה ועשרים בו... ויכתב בשם המלך אחשורוש ויחתם בטבעת המלך... אשר נתן המלך ליהודים... להקהל ולעמוד על נפשם״, בכל זאת נשאר הקושי: הכתיבה והחתימה היתה עוד בחודש סיון ואילו באשר לפועל היה זה מחוסר מעשה, עד שהיו צריכים לאחר מכן עדיין להזדקק למלחמה ״להקהל ולעמוד על נפשם״ ו״נקהלו היהודים בעריהם... לשלוח יד במבקשי רעתם״ —[38] ורק בי״ג אדר התרחש הנס, ובי״ד באדר נחו מאויביהם[39]. ובכן, מדוע מרבין בשמחה מיד ״משנכנס אדר״, עוד לפני שאירעה ההצלה?

כן יש להבין את הכתוב במגילה[40] ״והחודש אשר נהפך להם מיגון לשמחה״, שהחודש כולו הפך לשמחה, ועל סמך זאת אומר ה״ירושלמי״[41] שאדם שאיננו יכול לחכות לקריאת המגילה בי״ד, יכול לקרוא אותה מתחילת החודש, כי ״כל החודש כשר לקריאת המגילה״ (והרמ״א אומר[42] על כך ״והכי נהוג״), והרי לכאורה אירעה ההצלה רק בי״ג?

קושי זה מתורץ בלשונו של רש״י ״ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח״, כדלקמן.

ו.
״מרבין בשמחה״ באדר הוא כ״ממעטין בשמחה״ באב

ההסבר לזה[43]: מדברי הגמרא ״כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה כך משנכנס אדר מרבין בשמחה״ מובן

---

31) ולהעיר מהמדובר כמ״פ (ראה לקו״ש ח״ה ע׳ 281. ח״י ע׳ 26) שהלכה צריך לומר בלשון ברור (ואפילו אם הוא לשון מגונה).

32) בפשטות י״ל כי אי אפשר שיהא בהמסובב מה שאין בהסיבה, כי גם ימי חנוכה עצמם לא קבעום למשתה ושמחה כ״א בהלל והודאה (שבת כא, ב. טושו״ע או״ח סי׳ עת״ר ס״ב), משא״כ פורים שקבעו למשתה ושמחה (וידוע דברי הלבוש וט״ז שם סק״ג בטעם החילוק).

אבל להעיר: א) לדעת הרמב״ם (הל׳ חנוכה פ״ג ה״ג) ועוד — גם חנוכה הם ימי שמחה (ראה הוספות לשו״ע אדה״ז חאו״ח סתר״ע — מבעהמ״ס דברי נחמי׳ (וש״נ). וראה בארוכה לקו״ש ח״י ע׳ 142 ואילך).

ב) ה״מרבין בשמחה״ (המדובר בפנים ״משנכנס אדר״) הוא לא ״שמחה ומשתה״ (ריבוי סעודות וכיו״ב) כבפורים, כ״א איזו שמחה שתהי׳, גם שמחה בעניני הרשות (ראה לקו״ש [המתורגם] ח״ד ע׳ 254. נמוקי או״ח שם בסופו).

וראה לקמן בפנים מהיעב״ץ.

33) תענית יז, ב. ר״ה יט א (ושם, שלכן הימים הכתובים במגילת תענית שם לפניהם ולאחריהם אסורין, משא״כ שבתות ויו״ט).

34) ראה בעל המאור ספ״א דמגילה, דבפורים (לבני ארביסר) לא נאסר יום שלפניו בתענית דדברי קבלה אין צריכין חיזוק. וראה אחרונים בשו״ע או״ח סתר״ע, שאסור להתענות לפניו בחנוכה. וראה ב״ח או״ח סי׳ תרפ״ו.

35) שו״ת שאילת יעב״ץ ח״ב שם. וראה שו״ת חת״ס שם.

36) בשאילת יעב״ץ שם ״דאי משום פורים גרידא א״כ לימא נמי ניסן וכסלו אלא ע״כ משום שהתחילו ימי ניסים רצופים ותכופים זל״ז״. ולכאורה י״ל שמפרש ״משנכנס אדר״ היינו ״משנכנס אדר״ ואילך — כולל חודש ניסן.

אבל (נוסף על השאלה שבפנים: מהי השייכות ל״משנכנס אדר״ — להתחלת אדר — הרי) אי״ז דומה ל״משנכנס אב״ שפשיטא שקאי רק על אב (ולא על החודש שלאח״ז). ואם כוונת רש״י דמרבין בשמחה קאי גם על חודש ניסן (דלא כ״משנכנס אב כו׳״) הו״ל לפרש זה בלשון ברור, וכנ״ל בפנים.

37) אסתר ח, ט ואילך.

38) ט, ב. וראה מנות הלוי (למגילת אסתר שם) מכמה מפרשים. דאגרות השניות לא הי׳ ביטול הגזירה שבאגרות הראשונות. וראה תו״א (קכ, ד) שבני ישראל היו בסכנה מפני גזירת המן ״שנמשך הזמן כמעט משך שנה היו כולם בבחי׳ מס״נ ממש״.

39) שם טז, יז.

40) שם כב.

41) מגילה פ״א ה״א.

42) או״ח סתרפ״ח ס״ז.

43) להעיר משו״ת חת״ס שם. וראה עיון יעקב לע״י תענית שם.

ש״מרבין בשמחה״ בחודש אדר הוא מאותו סוג של ״ממעטין בשמחה״ בחודש אב.

בהבדל שבין חודש אב לגבי החודשים האחרים שארעו בהם מאורעות בלתי רצויים, שדווקא עליו נאמר ״ממעטין בשמחה״, קיימים שני ענינים: (א) ״הוכפלו בו צרות״[44] (ב) הוא ״יום חייב״, כדברי הגמרא[45] על כך, שגם בית שני חרב בט׳ באב כי ״מגלגלין זכות ליום זכאי וחובה ליום חייב״. ואשר על כך יש לומר, שהכוונה איננה רק לחורבן הבית הראשון באותו יום, אלא גם לפני כן, כדברי הגמרא[45] על ״ויבכו העם בלילה ההוא״[46] ״תשעה באב היה, אמר להם הקדוש־ברוך־הוא אתם בכיתם בכיה של חנם, ואני קובע לכם בכיה לדורות״.

לפי האמור לעיל מתקבל שגם מרבין בשמחה של חודש אדר הוא דומה לכך, כלומר, שהוכפלו בו הניסים, והוא יום זכאי.

את היחוד של חודש אדר אנו מוצאים בגמרא הנ״ל במגילה: ״כיוון שנפל הפור בחודש אדר שמח שמחה גדולה. אמר: נפל לי פור בירח שמת בו משה, ולא היה יודע שבשבעה באדר מת ובשבעה באדר נולד״. מכאן רואים שהסיבה להתרחשות נס פורים בחודש אדר היא יום ז׳ אדר. כלומר, עצם העובדה שהגורל נפל בחודש אדר ביטלה את גזירת המן על החודש הזה, וכתוצאה מכך ארע נס פורים בחודש הזה.

החשיבות של ז׳ אדר היא, שביום זה נולד ״מושיען של ישראל״[47], שהוציא את בני ישראל מגלות מצרים.

מכל האמור לעיל יוצא שבחודש אדר קיימים שני הענינים הנ״ל: זהו חודש שיש בו יום זכאי – ז׳ אדר, וכן הוכפלו בו הניסים והגאולות – כי יום ז׳ אדר הוא המקור והסיבה לשתי הגאולות: גאולת מצרים וגאולת פורים[48].

ויש לומר שזוהי כוונת רש״י בהוסיפו ״פורים ופסח״. הענין של ״משנכנס אדר מרבין בשמחה״ איננו מפני שמחת פורים (י״ד אדר), אלא מפני שהחודש הזה הוא חודש זכאי[49], שגרם ל״ימי ניסים היו לישראל״ – גם לפסח. (כפי שהוסבר לעיל שלידתה, התחלתה וסיבתה של ישועת ישראל בפסח היא ז׳ אדר)[50], ולכן מיד לאחר ״משנכנס אדר״ – ״מרבין בשמחה״[51].

כך מובן מדוע אומרים ״החודש[52] אשר נהפך להם...״ ו״כל החודש כשר לקריאת המגילה״, כי נס פורים לא התחיל ביום י״ג באדר, אלא מיד בתחילת הגזירה היתה ההכנה לנס, מפני הגורל, שנפל בחודש אדר שבו נמצא ז׳ אדר[53].

ז.

שני הטעמים לימי התענית, והנובע מכך

את הטעם של ימי התענית המנויים בשולחן־ערוך[54] ״אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו וראוי להתענות בהם״, וביניהם ז׳ אדר, ניתן להסביר בשני אופנים:

(א) כיוון ש״אלו הימים שאירעו בהם צרות לאבותינו״, הרי הם היפך השמחה, ימים חייבים, וכתוצאה מכך ״ראוי להתענות בהם״ כדי למנוע התהוות ענינים בלתי רצויים. כי למרות ש״אין מזל לישראל״[55], הכוונה במאמר זה היא ש״ע״י תפילה וזכות משתנה מזלו לטובה״, כדברי רש״י[56], ולכן בימים אלו צריך להתענות כדי להסיר את הענין של ״חייב״.

(ב) כיוון שביום זה אירעו מאורעות שהם היפך

---

44) ר״ה יח, ב. משא״כ בשבעה עשר בתמוז כבתוס׳ שם ד״ה הואיל.

45) בתענית שם.

46) שלח יד, א.

47) וכבסוטה שם: ראו שמושיען של ישראל במים הוא לוקה עמדו וגזרו כל הבן כו׳ כיון דשדיוהו למשה כו׳.

48) וי״ל שעפ״ז הרי זה מתאים לפי׳ הב׳ בתוס׳ ר״ה שם דצרה אחת הוכפלה בו (ראה טו״א שם דפי׳ ב׳ עיקר. וראה חי׳ הריטב״א שם). ועד״ז בנדו״ד דהיו ב׳ גאולות (ראה מגילה ו, סע״ב ״מסמך גאולה לגאולה״).

49) להעיר שגם יום הולדת האבות פעל על כל החודש, שנק׳ ״ירח האיתנים״ (ר״ה יא, א).

50) ואין רש״י צריך לפרטו בפירוש כי מאחר שמעתיק תיבת ״משנכנס אדר״, ״ימי נסים היו לישראל פורים״ ויודעים השייכות דפורים (פרשת הנס דפורים) ל״משנכנס אדר״ – לכל ימי חודש אדר, אותה השייכות יש גם לפסח לה״משנכנס אדר״.

51) להעיר על השייכות דפורים לפסח דביום ב׳ דפסח בסעודת אסתר נתלה המן, ועוד שגם עכשיו ״טוב לעשות איזה דבר בסעודה ביום ב׳ לזכר זה״ זה (מג״א או״ח רסת״צ. שו״ע אדה״ז שם ס״ב).

52) כן להעיר מתרגום שני עה״פ דרק הפלת הפור מחודש לחודש עלתה בידו ולא ד״מיום ליום״ דמפרשו יום בשבוע (ולא כפרש״י). וצע״ק דעפ״ז – היום בחודש לא נקבע ע״פ הפור.

53) ע״פ כהנ״ל יומתק המשך הגמרא בתענית שם ״אר״פ הלכך בר ישראל דאית לי׳ דינא בהדי נכרי לישתמיט מיני׳ באב דריע מזלי׳ ולימצי נפשי׳ באדר דבריא מזלי׳״ ובתוס׳ שם ד״ה אמר ר״פ ״פירוש משום דאמר לעיל מגלגלין חובה ליום החייב״ (ראה שו״ת חת״ס שם ״ונדחקו התוס׳ דקאי אלעיל דמגלגלין כו׳ ורמב״ם ס״ל כפשוטו אדרב קאי״), וע״פ הנ״ל י״ל [נוסף על הפשוט שגם לתוס׳ קאי ״הלכך״ אדרב, אלא שמוסיף בטעם ר״פ ״משום דאמר לעיל מגלגלין״ לכן כיון שבאב ממעטין ובאדר מרבין ״הלכך״ באב לישתמיט כו׳, אבל זה לבד אינו מספיק כי דוחק לומר שרק מצד הענין דממעטין או מרבין בשמחה יקרא יום זכאי ויום חייב, וע״פ הנ״ל י״ל] שקאי בהמשך לתוכן הסברא דרב, שזה שמרבין בשמחה באדר הוא מצד ימים זכאין כו׳ שנלמד מהפכו באב, ולא רק מצד הדין ד״מרבין בשמחה״. וראה ריטב״א שם.

54) או״ח סי׳ תקפ.

55) שבת קנו, א.

56) שם ד״ה אין מזל. וכ״מ מדברי ר״י אמר רב שם ״צא מאיצטגנינות שלך וכו׳ מהדרנא ומוקמינא לי׳ במזרח״ דיש מזל. וכן מוכח מהמשך כל הסוגיא שם.

השמחה, ובמיוחד הסתלקות צדיקים, צריך להיות ״והחי יתן אל לבו״[57] ולכן מתענין ״כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה״[58].

ההבדל בין שני הסברים אלה בא לידי ביטוי ביום שבו קיימים שני הענינים גם יחד: גם שמחה, וגם היפך השמחה, לפי הטעם הראשון – שהתענית היא מפני שזהו יום חייב – אין צורך להתענות, כי מכיוון שזהו גם יום שמחה (שארעו בו מאורעות טובים) הרי זאת הוכחה לכך שזהו איננו יום חייב. לעומת זאת, לפי הטעם השני – שהתענית היא בגלל ענין התשובה – צריך להתענות, כי צריך לקיים את ״והחי יתן אל לבו״ – ״לפתוח דרכי התשובה״ [העובדה שזהו גם יום שמחה איננה מהווה סתירה לענין התשובה – ואדרבה מצאנו שבשמחת בית השואבה ש״מי שלא ראה שמחת בית השואבה לא ראה שמחה מימיו״[59], עוררו לחזור בתשובה ״מי שחטא ישוב וימחול לו״[60]].

לפי זה מובן גם ענינו של ז׳ אדר. הרי רואים שזהו יום שמחה, שזהו יום זכאי כל־כך, שגרם לכל הנס של פורים, עד כדי כך שזה מביא לכך שכל החודש נעשה זמן של מרבין בשמחה, ולפיכך מובן שהתענית של ז׳ באדר, בגלל מות משה רבנו, איננה מפני שזהו יום חייב, אלא ״לפתוח בדרכי התשובה״. והעובדה שביום זה נולד, אף מסייעת לכך שהתשובה תהיה באופן נעלה יותר וטוב יותר, מתוך שמחה[61] בדיוק כשם שאת כל המצוות יש לקיים מתוך שמחה[62].

וזאת כדברי רש״י בקשר לנס פורים ״כדאי הוא יום הלידה שיכפר על המיתה״, כלומר, שגם יום המיתה נגרם כתוצאה מיום הלידה.

ח.
מרבין בשמחה גם בשנה מעוברת

לפי זה יובן בנוגע לשנה מעוברת: הרי לפי ה״מגן אברהם״ תענית ז׳ אדר היא באדר ראשון, ומכך מובן שגם ענין השמחה, היות יום זה יום זכאי מפני לידת משה, גם הוא בז׳ אדר ראשון (כפי שצויין לעיל, שהקדוש־ברוך־הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום)[63].

יוצא אפוא מכל זה, שגם משנכנס אדר ראשון צריך להתקיים הענין של ״מרבין בשמחה״[64], לפי ההסבר שהובא לעיל על דברי רש״י, כיוון שבחודש זה[65] יש יום זכאי, ז׳ אדר, שהוא גרם לימי ניסים לישראל פורים ופסח[66], ובמיוחד כאשר ״ימי ניסים לישראל״ אלו קיימים גם בחודש אדר ראשון – פורים ושושן פורים קטן, ש״יומי נס והצלה הם״[67] [למרות שאין השמחה מגיעה בהם, כמובן, לדרגה של ״מרבין בשמחה״ שבאדר שחוגגים בו פורים ממש, שאז קיימים ״ימי ניסים לישראל״ בפועל ממש].

ט.
השמחה על לידת משה נעלית מכדי ביטוי בגלוי

לפי האמור לעיל לגבי חשיבות יום ז׳ אדר כיום לידת משה, מתהווה לכאורה חוסר בהירות: מדוע בשו״ע אנו מוצאים רק את העובדה שמתענים בז׳ אדר, שבו מת משה, ואין אנו מוצאים שום ענין של שמחה כזכר ללידתו בז׳ אדר?

ויש לומר, שדווקא משום שהענין של יום זכאי ביום זה הוא ענין נעלה ביותר, דוקא משום כך הוא איננו יכול לרדת למטה ולהתבטא בשמחה גלויה, אלא הוא נשאר ב״העלם״, ופועל לחוד, כגורם[68] בלבד.

---

57) קהלת ז, ב.

58) לשון הרמב״ם רפ״ה מהל׳ תעניות.

59) סוכה נא, א (במשנה).

60) שם נג, רע״א.

61) ראה אגה״ת פי״א. ובכ״מ.

62) ראה רמב״ם סוף הלכות לולב. תניא פכ״ו. ובכ״מ.

63) וגם: הרי הקב״ה מקדים רפואה למכה (ראה מגילה שם) וכדאי הוא יום הלידה שיכפר על המיתה (כפרש״י מגילה שם) שלכן גם יום זכאי דלידה מובן ש(ענינו) הוא באדר א׳.

וע״פ הנ״ל דיום ז׳ אדר הוא בעצם יום זכאי כו׳ (שהביא להניסים), י״ל שזהו כמו שנעשה לו נס באדר בשנה פשוטה וקבל עליו לעשותו יום שמחה בכל שנה – שיעשה אותו באדר ראשון (י״א במג״א סתרפ״ו סק״ה. וכן פסק בפר״ח או״ח סו״ס תרצ״ז), ולהעיר מהוכחת התרומת הדשן שם (הובא במג״א סי׳ תקס״ח סק״כ) בתענית יום שמת בו אביו שהוא באדר א׳ מדאמרינן בגמרא מגילה ו, ב. עיי״ש.

ולפי הנ״ל י״ל דאין שייך בזה הסברא ״אקדומי פורענותא לא מקדימין״ ועושין בשני (ראה שו״ת חת״ס שם סי׳ קסג), כיון שהוא יום שמחה וגם התענית אינו מחמת צער וכו׳ כנ״ל.

64) ולא כמ״ש בשאילת יעב״ץ שם ח״ב.

65) ולהעיר דאדר ראשון נקרא אדר סתם לענין שטרות ונדרים משא״כ אדר ב׳ (דעת ר״י בנדרים סג, א. וכ״ה להלכה טור או״ח סי׳ תכח. רמ״א שם סתכ״ז. טושו״ע חו״מ סי׳ מג סכ״ח).

66) ולהעיר מירושלמי מגילה פ״א ה״ה (הובא בשו״ת חת״ס שם) אותה השנה היתה מעוברת וא״כ הנס הי׳ באד״ר. וגם לפי פירוש החת״ס שם שהי׳ מובן שראוי להתעבר ונמלכו ב״ד ולא עברוהו להאי שתא (וראה עד״ז ביערות דבש ח״ב דרשה ב׳ (צד, ג) מירושלמי, דגזירת המן הי׳ על אדר ראשון כו׳, ומרדכי צוה כו׳), הרי ע״פ הנ״ל ממגילה (יג, ב) דז׳ אדר הפך הגזירה תיכף כשהפיל הגורל מיגון לשמחה, נמצא שפעולתו היתה באדר א׳, וראה שו״ת חת״ס שם. ויערות דבש שם.

67) ב״י סו״ס תרצז. וראה ב״י שם דלכמה דיעות הם ימי משתה ושמחה. ובדרכי משה שם ממנהגים וממהרי״ל. וראה חמד משה שם סק״א שאם אמר ועל הניסים בי״ד אד״ר אין מחזירין אותו שהרי מדינא הי׳ ראוי לעשות באדר א׳ כו׳ אלא שמסמך גאולה כו׳ עדיף א״כ מ״מ הוה מעין המאורע.

68) ראה ביאור החילוק דסיבת הסיבות ועילת העילות (מאמרי אדה״ז – הנחות הר״פ ע׳ קלא. אוה״ת יתרו ע׳ תשלה ואילך. ביאוה״ז (להצ״צ) ע׳ לט. המשך תער״ב פפ״ב. ובכ״מ).

דוגמא לדבר בהלכה: ביום־טוב שהוא רק מקרא קודש, ומבדילים בין קודש שלו לקודש של שבת, יש מצות עשה מן התורה ״ושמחת בחגך״[69], אך לא כן בשבת, שקודש היא (עד לידי הבדלה מקדושת יום־טוב ועד כדי כך שזה בא בהמשך להבדלות אחרות[70]).

י.

שלמות לידתם של צדיקים היא ביום הסתלקותם

הטעם הפנימי, בעמקם של דברים[71], ש״הקדוש־ברוך־הוא יושב וממלא שנותיהם של צדיקים מיום ליום״, שהם מתים ביום שבו נולדו, הוא שאצל צדיקים השלימות והשיא בענין לידתם והתגלותם היא ביום ההסתלקות, שאז מתגלה לתלמידים מ״רוח רבם העצמיות[72]״, באופן רב ונעלה יותר מאשר כשנשמתו היתה מלובשת בגוף, ואז מאירה גם הארה נעלית יותר, המאירה מלמעלה ״מעליית רוחו ונשמתו למקור חוצבו...״, והארה זו ״מאירה על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה׳״ ו״מכנסת בלבם הרהורי תשובה[73] ומעשים טובים״, אלא שהארה זו היא בהעלם והסתר גדול כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ כדאיתא בתיקונים על משה רבנו ע״ה, שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לשישים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לשישים רבוא כוכבים״[74].

אך לא כן בעת הלידה. אז גילויו של הצדיק[75] הוא רק בכוח, ולכן שלמות ענין הלידה וההתגלות של צדיק היא ביום הסתלקותו[76].

לפי זה מובן מדוע אין אנו מוצאים בשולחן־ערוך אודות עשיית שמחה בז׳ אדר, יום הולדת משה רבינו[77], כי שלימות הגילוי וההמשכה של יום ההולדת מתהווה ביום ההסתלקות, ואז זוהי המשכה נעלית ביותר, באופן של רוממות[78] ובגילוי. אך בלבושי עולם הזה נראה ענין המיתה, ומפני כך זהו יום תענית[79] — ״והחי יתן אל לבו״.

יא.

השייכות של פ׳ ״ואתה תצוה״ לעניני ז׳ באדר

לפי זה יובן הרמז והשייכות של עניני ז׳ אדר לפ׳ ואתה תצוה[80]: בגלוי אכן איננו מוזכר שמו של משה בפרשתנו, כי הענין של ז׳ אדר בגלוי הוא ענין של יום התענית — הסתלקות.

מצד שני, בפנימיותם של דברים, העובדה שאין כתוב שמו של משה היא מפני שמאירה עצמיותו של משה, הנעלית משם ומגילוי, וזה מתבטא בשמה של הפרשה ״ואתה תצוה״: הלשון ״ואתה מורה על עצמיות הנעלית משם ומתואר[81], ״תצוה״ — מלשון צוותא וחיבור[82]. כלומר, הצוותא והחיבור של בני־ישראל (המצווים) עם עצמיותו של משה, המקשר את בני ישראל עם עצמות אין־סוף של הקדוש־ברוך־הוא (המדבר אל ה״ואתה״)[83] —

וזהו התוכן הפנימי של ז׳ אדר, שאז הוא השיא בשלימות של לידתו והתגלותו של משה לכל בני ישראל, באופן הנשגב משם ומגילוי, באופן של ״ואתה תצוה״.

(משיחות ש״פ תצוה (ח׳ אד״ר)
ש״פ תשא (שושן פורים קטן) – תשכ״ז)

---

69) ראה טז, יד.

70) להעיר ממגילה (יז, ב) רש״י ד״ה אתחלתא ״כיון דשם גאולה עלה כו׳״.

71) ראה לקו״ש [המתורגם] ח״ה ע׳ 87 (שוה״ג הא׳ להערה 1) מספר רסיסי לילה. אלא דשם הוא לענין עליות הצדיק עצמו משא״כ בהמבואר לקמן בפנים הוא גם לענין השפעתו לצאן מרעיתו.

72) כן הוא בהדפוסים שראיתי – ולכאורה צ״ל ״העצמית״ וכמוש״כ תיכף בהמשך הענין.

73) עפ״ז מובן ביותר ביאור הנ״ל בפנים בתענית ז׳ אדר.

74) אדה״ז באגה״ק ביאור לסי׳ ז״ך. וראה דרושי ל״ג בעומר שם סידור (דש, ב־ג). ובכ״מ.

75) אפילו בלידת משה ״שנתמלאה כל הבית כולה אור״ (סוטה יג, א (וראה שם יב, א). וראה אוה״ת עה״פ) אין זה בדומה כלל להגילוי שלאח״ז, כמובן.

76) עפ״ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) מה שאיתא במגילה שם ״ולא הי׳ יודע שבז׳ באדר מת ובשבעה באדר נולד״ דלכאורה: א) הרי שבז׳ באדר מת – ידע, והול״ל ״ולא הי׳ יודע שבז׳ באדר נולד״ ב) באמרו ב׳ הענינים הול״ל בסדר הפוך, שהרי הלידה לפני המיתה* –

אלא שהמן לא הי׳ יודע ענינה של מיתת משה (מיתת צדיקים), שבז׳ באדר שמת אז בא לידי שלימות ענין הלידה והגילוי שלו (וזה פעל שהחודש יהפך כו׳). וראה לקו״ש ח״ו ע׳ 362. וראה יערות דבש ח״א דרשה ח (מה, סע״ג ובכ״מ שם). חכ״ו ע׳ 1 ואילך. תת״ס עה״ת פרשתנו (דרוש לז׳ אדר א׳, תקצט ד״ה ותרא אותו ואילך). ובכ״מ.

77) להעיר שגם כפשוטו – יש ללמוד מתוך הכתובים שבז׳ אדר מת (ראה קידושין לח, א), משא״כ לידתו בז׳ אדר, נלמד רק במדרש חכמים כו׳ (חדא״ג מגילה שם), וכן הי׳ בנוגע ללידתו כפשוטה, שהוצרך להיות ״ותצפנהו״ (שמות ב, ב. סוטה שם יב, ב), משא״כ מיתתו הי׳ מפורסמת ״ויבכו בנ״י״ (ברכה לד, ח. וראה סוטה יג, סע״ב).

78) ראה תו״א פט, ד. ד״ה באתי לגני השי״ת פ״א, דגילוי הסוכ״ע שלמעלה מעולמות נק׳ בשם אסתלק כי הגילוי הוא בבחי׳ רוממות.

79) עפ״ז יובן זה שנשיאי חב״ד – לאחרי שקבלו הנשיאות (כידוע סיפור החסידים בחילוק הנהגת כ״ק אדמו״ר מהר״ש בז׳ באדר בעברו לפני התיבה לאחרי פטירת אמו, ולאח״ז – בהסתלקות אביו כ״ק אדמו״ר הצ״צ) לא היו אומרים תחנון בשבעה באדר, כי באתפשטותא דמשה (־ נשיא) בכל דרא ודרא (ת״ז תס״ט) – מאיר בחי׳ משה בלי הסתרים וא״כ בהם נמצאת בגילוי שלימות הלידה דבחי׳ משה.

80) ראה גם בארוכה לקו״ש חכ״ו ע׳ 204 ואילך. וראה לקו״ש חכ״א הנ״ל הערה 2.

81) ראה ד״ה זאת תורת הבית תרפ״ט פי״א (סה״מ קונטרסים – ח״א ע׳ מה). וראה גם כלי יקר ריש פרשתנו ״לכך נאמר ואתה תצוה שני נוכחיות לומר ואתה כו׳״.

82) תו״א פרשתנו פב, א. מאור עינים פרשתנו.

83) ד״ה זאת תורת הבית שם. וראה אוה״ת פרשתנו ע׳ א׳תקנא.

---

*) וי״ג כן (ראה דק״ס שם).

פסוקים - פורים

שמונים ומאת יום[1].

סעודת אחשורוש היתה מאה ושמונים יום — כמנין שני חיי יצחק[2].

ומגלת אסתר שייכת ליצחק, כי מגל"ה — אותיות הגמ"ל את יצחק[3].

וכן בנישואי אסתר היה משתה גדול[4] — וכתיב[5] ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק.

וגזירת המן ונס פורים היו ביין, והמלך והמן ישבו לשתות[6], ובסעודת אסתר היה משתה יין — וביצחק כתיב[7] ויבא לו יין וישת.

ובפורים צריך להיות לבסומי עד דלא ידע[8], וביצחק נאמר[9] לא ידעתי יום מותי, וכשבירך את יעקב היה סבור שהוא עשו.

(תורת לוי יצחק עמ' שלח)

למגדול ועד קטן[10].

וכן כתיב[11] וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן, כי בפורים משתווים הגדול והקטן, בחינת השוה ומשווה קטן וגדול[12].

זהו שרבה ורבי זירא אכלו סעודת פורים ביחד[13], כי רבה פירושו גדול, ורבי זירא היה איש גוצא, ונקרא קטין חריך שקיה[14] (ושמו הוא זעירא, מלשון קטנות, רק שהעי"ן נבלע בהברה[15]).

וזהו ההיפך מהמן, שאמר וכל זה איננו שוה לי[16], שלא רצה בבחינת שוה.

ויצא ממנו, בתור בירור ותיקון, רב שמואל בר שילת, שהיה מלמד תינוקות[17] — חיבור גדול וקטן.

שילת — ראשי תיבות שויתי ה' כנגדי תמיד[18], שויתי דוקא.

(ליקוטים ואגרות עמ' רסז)

כדת מה לעשות במלכה ושתי על אשר לא עשתה את מאמר המלך[19].

כד"ת — עולה תכ"ד, והוא בחינת גבורות ודינים, כמספר יצח"ק גבור"ה. ויש ארבע מאות בתי דינין[20], ויש עשרים וארבע בתי דינין[21].

והיינו מה שאמר המלך, מלכו של עולם, שצריכים להמשיך את כל התכ"ד גבורות ודינים על המלכה ושתי, מלכות דקליפה.

מה שאין כן אסתר המלכה, מלכות דקדושה, אמרה ובכן אבוא אל המלך אשר לא כד"ת[22], שלא יהיו גבורות ודינים, אף שהמלך לא קרא לה[23].

(תורת לוי יצחק עמ' יז)

---

1) אסתר א, ד.
2) וישלח לה, כח.
3) וירא כא, ח.
4) אסתר ב, יח.
5) וירא שם.
6) אסתר ג, טו.
7) לך לך כז, כה.
8) מגילה ז, ב.
9) תולדות כז, ב.
10) אסתר א, ה.
11) שם, כ.
12) פיוט וכל מאמינים מתפלת ימים נוראים.
13) מגילה ז, ב.
14) בבא מציעא פה, א וברש"י שם ד"ה קטין.
15) חדא"ג מהרש"א שם ד"ה וקרו, מספר יוחסין (לקוטי שיחות חל"א עמ' 181 הערה 35).
16) אסתר ה, יג.
17) גיטין נז, ב — לפי הגירסה בעין יעקב סנהדרין צו, ב.
18) תהלים טז, ח.
19) אסתר א, טו.
20) זח"ג (אד"ר) קכט, א.
21) שם קלו, ב.
22) אסתר ד, טז.
23) ועל מצחו של משי"ח ב"ן דו"ד יהיה חקוק השם כד"ת, המבטל את הקליפות (קהלת יעקב מערכת כדת).

כז, כ – ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור להעלת נר תמיד

א. כתית למאור. כאן רמז לו עמידת שני בתים, בית ראשון ובית שני, וכן קיום בית שלישי לעולם. בית ראשון בית שני דכתיב כתית למאור, וכתי"ת בגמטריא תת"ל, וכן עמדו השנים בית ראשון ת"י ובית שני ת"כ. ואחר כתית למאור, להעלות נר תמיד, בית שלישי שאין לו הפסק. ורמז לו עמידתן במצות הדלקת המנורה, שכן נמשלה מלכות ישראל לנר שנאמר (תהלים קלב, יז) ערכתי נר למשיחי, וכתיב (זכריה ד, ב) ראיתי והנה מנורת זהב כלה.

תורת המנחה (תלמיד הרשב"א)

ב. "כתית" – רומז למספר השנים **שנתקיימו** בית ראשון ובית שני, "**כת**(ית)" דבית שני ו"(כת)**ית**" דבית ראשון[1]; ו"כתית" מלשון **כתישה** ("כותש במכתשת"[2]) – רומז על **החורבן** דבתי המקדשות ("שני חורבנין"[3]) שקיומם הי' למשך זמן (ת"כ ות"י שנים) בלבד[4].

וע"ז נאמר "כתית למאור" – שכוונת החורבן ("כתית" – כתישה) היא בשביל החידוש והעילוי ד"**מאור**" שלמעלה מ"אור" (מקור האור):

בית ראשון ובית שני היו מבחי' הגילויים ("אור"), ובהתאם לכך היתה גם עבודתם של ישראל במעמד ומצב של אור וגילוי (בלבד). וע"י החורבן ("כתית"), שלא הי' האור והגילוי דביהמ"ק, ועבודתם של ישראל היתה במעמד ומצב של העלם והסתר, עד לחושך כפול ומכופל דסוף זמן הגלות – מתגלה **החידוש** בעבודתם של ישראל בכח עצמם, ועי"ז מגיעים לבחי' "**מאור**" ("כתית למאור"), מהותו ועצמותו ית' (שלמעלה ואינו מוגדר כלל בבחי' הגילויים), ומתגלה המקדש דלעתיד, בנינא דקוב"ה[5], בית נצחי.

וע"פ הידוע[6] שבית ראשון הו"ע ההמשכה מלמעלה למטה (כנגד אברהם, חסד), ובית שני הו"ע ההעלאה מלמטה למעלה (כנגד יצחק, גבורה) – יש לומר, שע"י חורבן בית ראשון נתגלה **החידוש** בעבודתם של ישראל בהמשכה **מלמעלה למטה**, וע"י חורבן בית שני מתגלה **החידוש** בעבודתם של ישראל בהעלאה **מלמטה למעלה** (שהרי עיקר העבודה דבירור המטה במעמד ומצב של העלם והסתר וחושך הגלות היא לאחרי חורבן בית שני דוקא[7]).

ובצירוף שניהם יחדיו זוכים להחידוש דבית המקדש השלישי, שבו יהי' החיבור וההתאחדות דהמשכה מלמעלה למטה והעלאה מלמטה למעלה, "בשתי ידים" (יד ימין ויד שמאל, חסד וגבורה, המשכה והעלאה) – כיון שיהי' בו גילוי העצמות (כנגד יעקב, תפארת, שעולה עד הכתר) שלמעלה מכל ציור וגדר דמעלה ומטה, ומחברם יחד, היינו, שגם בהקוין דהמשכה והעלאה (בחי' הגילויים, אור) נמשך וחודר בחי' ה'עצמות' ("מאור"[8]), ודוגמתו בביהמ"ק השלישי – שכולל גם בית ראשון ובית שני[9], אלא שמוסיף ופועל (וגם **בהם**) מעלת הנצחיות, "מקדש[10] אדנ-י כוננו ידיך"[11], "בנינא דקוב"ה", בית נצחי לעולם ועד.

תורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ ח"ד עמוד 95-96

ג. זית זך כתית למאור להעלות נר תמיד. מורי ורבי בהפלאה דקדק זית לשון יחיד ה"ל למימר זיתים, ותי' ב' תירוצים לתירוץ א' קאי אפירי יחיד ולתי' ב' קאי אאילן זית ע"ש.

וי"ל דלפי האמור שלהי כתובות (קיא:) בברכתו של א"י ע"ש א"כ מפירי א' של זית יספיק להדליק כל נרות המנורה לילה א' א"כ יוצדק שפיר זית לשון יחיד אפירי א', ולפי מאחז"ל בפ' במה מדליקין (ל:) עתידה א"י שתוציא פירות בכל יום, א"כ אם הוציא שמן זית מזאת הפרי לצורך היום, שוב למחר כבר הוציא האילן פרי אחר במקומה של זה כיוצא בו וכן לעולם בכל יום, נמצא מאילן זית א' סגי להעלות נר תמיד. [תקפ"ט]

חתם סופר

כח, ג – ואתה תדבר אל כל חכמי לב אשר מלאתיו רוח חכמה ועשו את בגדי אהרן לקדשו לכהנו לי

ד. לכהנו. ג'[12], נגד בית ראשון ושני ולימות המשיח.

מכתיבת רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

כח, ד – ואלה הבגדים אשר יעשו חשן ואפוד ומעיל וכתנת תשבץ מצנפת ואבנט ועשו בגדי קדש לאהרן אחיך ולבניו לכהנו לי

ה. כתב הרב הקדוש מהר"ש מאסטרופולי זיע"א על מדרש הנעלם וז"ל כד ישראל חייבין אתקיים בהון (ישעי' נ, א) ובפשעכם שולחה אמכם ואשתאר אמחץ דא הוא אמחץ

---

1) בעה"ט עה"פ.

2) פרש"י עה"פ.

3) כמ"ש "משכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין" (פרש"י ר"פ פקודי).

4) ועפ"ז יומתק שבתיבת "כתית" (שפירושה כתישה) נרמזת גם המעלה דבית שני על בית ראשון, שמקדים "כת" (ת"כ שנים) דבית שני ל"ית" (ת"י שנים) דבית ראשון – כי הגדלות דבית שני בשנים (ת"**כ** שנים, "כת") היא בגלל החידוש שלאחרי הפסק החורבן, התוכן דתיבת "**כתית**".

5) זוהר חלק א כח, א. וראה גם חלק ג רכא, א.

6) ראה לקו"ש ח"ט ע' 26 ואילך. וש"נ.

7) ובפרט ע"פ הידוע שבזמן חורבן בית ראשון הי' גילוי נעלה יותר מאשר בזמן בית שני (ראה ע"ח שער מיעוט הירח פ"ב).

8) וי"ל דבזה גופא – "מאור הגדול", מקור לאור גדול, חסד, המשכה (בית ראשון), ו"מאור הקטן", מקור לאור קטן, גבורה, העלאה (בית שני).

9) ראה זח"ג רכא, א.

10) בשלח טו, יז.

11) "בשתי ידים, ואימתי יבנה בשתי ידים בזמן שה' ימלוך לעולם ועד, לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו" (פירוש רש"י על הפסוק).

12) ג' פעמים בפרשה לכהנו לי (כח, א. ג. ד), וכן ג' פעמים אהרן (שם פסוקים א. ב. ג), כ"ה ברוקח ובבעה"ט.

ראש אויביכם וכד אתהדרו ישראל בתיובתא אתהדר אמכם לאתרה בשעתא דא אשתלימו שמונה בגדים דלביש כהנא רבא ביומא דכפורי ע"כ לשון המדרש הנעלם.

ופירש הרב זלה"ה דכמו שיש כהן גדול למטה כן יש בחינת כ"ג למעלה[13], והנה הבגדים שמשתמש בהם כ"ג הם שמונה אבנט מצנפת כתונת מכנסים אפוד מעיל חשן ציץ, אבל כהן הדיוט משמש בד' בגדים דוקא וא"כ כמו שיש שמונה בגדים לכ"ג למטה כמו כן יש בחינת ח' בגדים הנז' ברוחניות ואורות בבחינת הכ"ג שיש למעלה[14].

והנה כשישראל חוטאים ח"ו אז יחסרו בחי' ד' בגדים למעלה והם ר"ת אמכ"ם **א**בנט **מ**צנפת **כ**תונת **מ**כנסים וישאר רק ד' בגדים היתרים שהם ר"ת אמח"ץ והם **א**פוד **מ**עיל **ח**שן **צ**יץ והכוונה שע"י החטא עושים גרעון, וכמו שכהן הדיוט גרוע מכ"ג למטה שהכ"ג משמש בשמונה וכהן הדיוט בארבעה כן הבחינה שלמעלה הרמוזה לזה לא ישאר בה כ"א ארבעה.

והגם שאפוד ומעיל וחשן וציץ הנשארים אינם של כהן הדיוט מכל מקום נשתוה הבחינה לכהן הדיוט בענין שלא ישאר כי אם ד'.

והמדרש הנז' הכי פירושו כד ישראל חייבין אתקיים בהון ובפשעכם שולחה אמכם ר"ל מכח פשעכם אנכי שולח ומסיר ד' בגדים הרמוזים במלת אמכ"ם ונשארים ד' בגדים הנרמזים בר"ת אמח"ץ ומרמז בזה שהקב"ה מוחץ ראש שונאי ישראל מחץ ראש על ארץ רבה וכד יחזרון בתיובתא אז יתחזר אמכם לאתרה פי' כאשר יחזרו בתשובה אזי הד' בגדים המרומזים במלת אמכ"ם יחזרו למקומם וארמון על משפטו ישב אז בשעתא דא אשתלימו ח' בגדים דלביש כהנא רבא ביומא דכפורא דבשעה שישראל יהיו זכאים וצדיקים ממילא יחזרו ד' בגדים המרומזים במלת אמכ"ם ויתחברו עם ד' בגדים המרומזים במלת אמח"ץ ותהי' אז הבחינה בשלימות גמורה ע"כ מהות דברי הרב זלה"ה בקיצור קצת ע"ש.

ר' שמשון אסטרפולי ז"ל – ניצוצי שמשון – אדרת אליהו

ו. ארז"ל[15] ש"חשן" אותיות "נחש" – נחש הקדמוני. ולאידך גיסא מבואר בשם ר' אפרים (מבעהתו"ס)[16], ש"חשן" בגי' "משיח". והנה בזמן הגלות (שבא מפני חטאינו – שסיבתם התגברות המשכא דחויא[17] על נפה"א) הרי ענין ה"נחש" הוא בגילוי, והחשן (בגימטריא משיח) הוא בהעלם; והיינו שישנו ה"חשן" גם בזמן הגלות אלא שהוא נמצא בהעלם – וזאת היא עבודתינו בזמן הגלות לפענח ולגלות את החשן (בגי' משיח) מהעלמו, עד שיהי' בבחי' "חשן **משפט**" – שתתגלה פעולתו וענינו בעולם.

ועי"ז הנה "חשן" הוא בגי' "משיח" שגילוי החשן (בבחי' "חשן משפט") מביא לידי גילוי המשיח – ובקרוב ממש.

לקוטי שיחות חלק י"א תצוה עמוד 138

כט, א – וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אתם לכהן לי לקח פר אחד בן בקר ואילם שנים תמימם

ז. וזה הדבר אשר תעשה להם לקדש אותם לכהן לי. לקדשם בעולם הזה בז' ימי המלואים, לכהן לי בעוה"ב.

שפתי כהן

כט, מב-מג – עלת תמיד לדרתיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי

ח. עולת תמיד לדורותיכם פתח אהל מועד לפני ה' אשר אועד לכם שמה לדבר אליך שם. ונועדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבודי. צריך לבאר אלו הב' כתובים הבאים כאחד כפולים ומכופלים גם השינוי **שמה שם שמה** לא בחנם.

ועל דרך רמז ירמוז על המשכן ושלשה מקדשים בית ראשון ובית שני ובית הג' המקווה.

זהו **עולת תמיד פתח אהל מועד** כנגד משכן שבמדבר שעשה משה שלא הי' אלא לפי שעה, **אשר אועד לכם שמה** כנגד בית ראשון ולזה כתב **אועד** שהי' וועד ועליו נאמר (תהלים קלב, יד) זאת מנוחתי עדי עד כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"א הל' בית הבחירה, ולזה כתב **שמה** על דרך שאמרו בגמרא (יומא כא:) כתיב (חגי א, ח) ואכבדה רמז לה' דברים שהי' בבית מקדש א' יותר מן הב', וזהו שמה בה"א רמז לה' דברים, **לדבר אליך שם** כנגד בית שני שחסרו ה' דברים.

ונועדתי שמה כנגד הבית הג' שיבואו החמשה דברים שחסרו וימצאו בו בשלמות, ועל זה נאמר **ונקדש בכבודי** כי הבית הג' לא יתקדש ע"י בשר ודם רק ע"י הב"ה עתיד לבנותה.

שמע שלמה[18]

13) עיין סנהדרין לט. אלקיכם כהן הוא. ועיין לקוטי שיחות חלק ז עמוד 153 ואילך.

14) עיין זוהר ויקרא עמוד שכא וברקנטי פרשתנו.

15) שער המצות וטעמי המצות להרח"ו פ' תצוה.

16) מאורי אור בערכו. חומת אנך בפרשתנו.

17) תניא פל"א. ובכ"מ.

18) ר' שלמה אלגאזי ז"ל, נדפס אמסטרדם ת"ע.

◆ יום ראשון ב׳ אדר א׳ ◆

כז (כ) **וְאַתָּה תְּצַוֶּה** ׀ **אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:**

כ **וְאַתְּ תְּפַקֵּד יָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִסְּבּוּן לָךְ מִשְׁחָא זֵיתָא דַכְיָא כָּתִישָׁא לְאַנְהָרָא לְאַדְלָקָא בּוֹצִינַיָּא תְּדִירָא:**

רש״י ◂**וְאַתָּה תְּצַוֶּה • זָךְ •** בְּלִי שְׁמָרִים, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בִּמְנָחוֹת: (דף פו) ׳מְגַרְגְּרוֹ בְּרֹאשׁ הַזַּיִת וְכוּ׳״. **כָּתִית •** הַזֵּיתִים הָיָה כּוֹתֵשׁ בְּמַכְתֶּשֶׁת וְאֵינוֹ טוֹחֲנָן בְּרֵיחַיִם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה בּוֹ שְׁמָרִים, וְאַחַר שֶׁהוֹצִיא טִפָּה רִאשׁוֹנָה, מַכְנִיסָן לָרֵיחַיִם וְטוֹחֲנָן, וְהַשֶּׁמֶן הַשֵּׁנִי פָּסוּל לִמְנוֹרָה וְכָשֵׁר לִמְנָחוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: ״כָּתִית לַמָּאוֹר״ וְלֹא כָּתִית לִמְנָחוֹת. **לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד •** מַדְלִיק עַד שֶׁתְּהֵא שַׁלְהֶבֶת עוֹלָה מֵאֵלֶיהָ (שבת כא)◂. **תָּמִיד •** כָּל לַיְלָה וְלַיְלָה קָרוּי תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁאַתָּה אוֹמֵר (במדבר כח) ״עוֹלַת תָּמִיד״ וְאֵינָהּ אֶלָּא מִיּוֹם לְיוֹם, וְכֵן בְּמִנְחַת חֲבִיתִין נֶאֱמַר (ויקרא ו) ״תָּמִיד״ וְאֵינָהּ אֶלָּא מַחֲצִיתָהּ בַּבֹּקֶר וּמַחֲצִיתָהּ בָּעֶרֶב, אֲבָל ״תָּמִיד״ הָאָמוּר בְּלֶחֶם הַפָּנִים מִשַّבָּת לְשַׁבָּת הוּא.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יא עמ׳ 127)

בְּלִי שְׁמָרִים (רש״י כז, כ) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַה מְחַדֵּשׁ בָּזֶה, וַהֲרֵי יָדוּעַ שֶׁ׳זָךְ׳ פֵּרוּשׁוֹ נָקִי מִתַּעֲרֹבֶת דָּבָר זָר. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבָּא לְלַמְּדֵנוּ שֶׁ׳זָךְ׳ קָאֵי עַל הַשֶּׁמֶן (שֶׁמֶן צָלוּל, בְּלִי שְׁמָרִים), לֹא עַל הַזַּיִת (זַיִת נָקִי וְיָפֶה). וְנִמּוּקוֹ עִמּוֹ: צִוּוּי זֶה נֶאֱמַר לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר, שָׁם הָיָה בִּרְשׁוּתָם שֶׁמֶן (שֶׁהֵבִיאוּ מִמִּצְרַיִם), וְלֹא זֵיתִים, שֶׁהֲרֵי בַּמִּדְבָּר אֵין עֲצֵי זַיִת. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כ) **וְאַתָּה תְּצַוֶּה.** צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה הֵצְרַךְ לוֹמַר וְאַתָּה אַחַר שֶׁעִמּוֹ הָיָה מְדַבֵּר, עוֹד לָמָּה אָמַר תְּצַוֶּה וְלֹא צַו, עוֹד לָמָּה אָמַר לְשׁוֹן צִוּוּי. וְרַבּוֹתֵינוּ ז״ל אָמְרוּ בָּזֶה דְּרָשׁוֹת מֵהֶם אָמְרוּ (תו״כ ס״פ אֱמֹר) אֵין צַו אֶלָּא זְרוּז לְצַד שֶׁיֵּשׁ חֶסְרוֹן כִּיס, וְאוּלַי כִּי לְצַד שֶׁהַדָּבָר אֵינוֹ מִן הַמּוּסָר לְצַוּוֹת ה׳ שֶׁיַּדְלִיקוּ נֵרוֹת בְּבֵית ה׳ אֲשֶׁר מִמֶּנּוּ תֵּצֵא אוֹרָה, אֲשֶׁר עַל כֵּן אָמַר לְמֹשֶׁה כִּי מִצְוָה זוֹ לֹא יֹאמְרֶנָּה לְיִשְׂרָאֵל עַל פִּי ה׳ אֶלָּא הוּא יְצַוֶּה פֵּרוּשׁ מִפִּי עַצְמוֹ שֶׁיִּנְהֲגוּ כָּבוֹד זֶה לְהָבִיא שֶׁמֶן לְהַדְלִיק, וְלָזֶה אָמַר וְאַתָּה, פֵּרוּשׁ מִלְּבַד מַה שֶּׁצִּוִּיתִיךָ הוֹסֵף אַתָּה לְצַוּוֹתָם עַל זֶה. וְדִקְדֵּק לוֹמַר תְּצַוֶּה וְלֹא תְּדַבֵּר לְהַצְדִּיק דְּבָרֵנוּ אֵלֶּה שֶׁיְּזָרְזֵם הוּא עַל הַדָּבָר שֶׁאִם אָמַר תְּדַבֵּר יִהְיֶה הַנִּשְׁמָע כִּי יְדַבֵּר דִּבְרֵי ה׳ כַּסֵּדֶר הָרָגִיל לְדַבֵּר מִבְּלִי צֹרֶךְ הַזְּרוּז, וְלָזֶה לֹא אָמַר צַו שֶׁאָז יִהְיֶה נִשְׁמַע שֶׁיֹּאמַר כִּי ה׳ אָמַר אֵלָיו לְצַוּוֹת אֶלָּא תְּצַוֶּה פֵּרוּשׁ מֵעַצְמְךָ. וְלֹא יֵרָאֶה בְּעֵינֶיךָ כִּי מִצְוָה זוֹ קַלָּה הִיא כֵּיוָן שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִפִּי מֹשֶׁה לֹא כֵּן הוּא שֶׁאֵין זֶה אֶלָּא מִשּׁוּם דֶּרֶךְ כָּבוֹד לְאֵל עֶלְיוֹן אֲבָל הַמְצַוֶּה הֲרֵי אָנוּ רוֹאִים כִּי ה׳ אָמַר אֵלָיו שֶׁיְּצַוֶּה. וְאוּלַי כִּי לָזֶה אָמַר וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פֵּרוּשׁ לְמַה שֶּׁאַתָּה בְּדַעְתְּךָ תְּצַוֶּה. עוֹד יִרְצֶה לְצַד שֶׁצִּוָּה ה׳ כָּל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן וְעִנְיָנָיו לְנוֹכַח שֶׁיִּרְאֶה שֶׁמְּצַוֶּה לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה הוּא כָּל הַנִּדְבָר אֵלָיו וְיָבִיא כָּל הַנִּדְבָה אֶל הַמִּשְׁכָּן, לְצַד הִתְלַהֲבוּתוֹ בַּעֲבוֹדַת ה׳ גַּם יַעֲשֶׂה מְלֹאכֶת הַמִּשְׁכָּן וַעֲבוֹדָתוֹ, לָזֶה אָמַר אֵלָיו וְאַתָּה תְּצַוֶּה פֵּרוּשׁ מַה שֶּׁיֵּשׁ לְךָ מֵהִיתְרוֹן עַל כָּל יִשְׂרָאֵל אֵינוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁתְּצַוֶּה אוֹתָם לְבַד, וְלָזֶה אָמַר תֵּבֵת וְאַתָּה וְתוֹסֶפֶת הַוָּא״ו לְצַד שֶׁיֵּשׁ עוֹשִׂים לְבַד מֹשֶׁה, וִידַיֵּק

גַּם כֵּן אוֹמְרוֹ תְּצַוֶּה וְלֹא אָמַר צַו:

עוֹד יִרְמֹז לְצַד כִּי הִגִּיעַ זְמַן תֵּת הַכְּהֻנָּה לְאַהֲרֹן בָּרַר ה׳ לְמֹשֶׁה הַמַּלְכוּת וְהִמְלִיכוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, וְהוּא אוֹמְרוֹ תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (ש״א י״ג) וַיְצַוֵּהוּ ה׳ לְנָגִיד וְגוֹ׳. וַהֲגַם שֶׁבְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אָמַר הַכָּתוּב לְעֵיל (ו׳ י״ג) וַיְצַוֵּם אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּפַרְשָׁנוּ שָׁם שֶׁעָשָׂאָם מוֹשְׁלִים בָּעָם כָּאן יַחֵד מֹשֶׁה לְמַלְכוּת יִשְׂרָאֵל וְאַהֲרֹן כֹּהֵן. וְאוּלַי כִּי לָזֶה נִתְכַּוֵּן מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב (לְעֵיל ט״ו ו׳) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מַמְלֶכֶת כֹּהֲנִים וְגוֹי קָדוֹשׁ, מַמְלֶכֶת חוֹזֵר אֶל מֹשֶׁה, כֹּהֲנִים אַהֲרֹן וּבָנָיו, וְגוֹי קָדוֹשׁ אֵלּוּ הַלְּוִיִּם. וְאוּלַי שֶׁיִּרְמֹז בְּאוֹמְרוֹ תְּצַוֶּה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (זֹהַר ח״א פ״ג) כִּי כָּל תַּלְמִיד חָכָם יֵשׁ לוֹ נִיצוּץ מִנִּשְׁמַת מֹשֶׁה, וְלָזֶה רַבּוֹתֵינוּ ז״ל (סֵכָה ל״ט.) הָיוּ קוֹרְאִים זֶה לָזֶה מֹשֶׁה כִּי הוּא זֶה הַמְדַבֵּר בִּבְחִינַת הַנֶּפֶשׁ הַלּוֹמֶדֶת תּוֹרָה, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאַתָּה תְּצַוֶּה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (תְּהִלִּים צ״א) כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָךְ שֶׁהוּא לְשׁוֹן צַוָּתָא לְווּי לְאִישׁ יִשְׂרָאֵל הַנִּכְבָּדִים, וּכְבָר יָדַעְתָּ כִּי אֵין חֲשִׁיבוּת אֶלָּא בְּאֶמְצָעוּת עֵסֶק הַתּוֹרָה. וּבְחַר ה׳ לִרְמֹז רֶמֶז זֶה בְּמִצְוַת שֶׁמֶן כִּי הוּא בְּחִינַת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא אוֹר הָעוֹלָם.

וְעַיֵּן בַּפָּסוּק שֶׁאַחַר זֶה:

וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ. אוֹמְרוֹ אֵלֶיךָ יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּמַסֶּכֶת שַׁבָּת דַּף כ״ב וְזֶה לְשׁוֹנָם מְחוּץ לְפָרֹכֶת הָעֵדֶת עֵדוּת הִיא לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל מַאי עֵדוּת אָמַר רַב זֶה נֵר הַמַּעֲרָבִי כוּ׳ עַד כָּאן. וְהִנֵּה אָמְרוּ ז״ל (שמו״ר פנ״ב) לֵיצָנֵי הַדּוֹר הָיוּ מִתְלוֹצְצִים עַל מֹשֶׁה לוֹמַר אֶפְשָׁר שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה עַל מַעֲשֶׂה שֶׁל מֹשֶׁה וְכוּ׳ עַד כָּאן. הֲרֵי כִּי לֹא הָיוּ מַצְדִּיקִים אֲפִלּוּ מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָה בַּמִּשְׁכָּן וּכְפִי זֶה הַגַּם שֶׁשָּׁרְתָה שְׁכִינָה בְּיוֹם א׳ בְּנִיסָן עִם כָּל זֶה אֵין זֶה סִימָן לְתַמִּידוּת שֶׁתִּקָּבַע הַשְּׁכִינָה מְקוֹמָהּ בַּמִּשְׁכָּן אֲבָל בְּנֵס נֵר הַמַּעֲרָבִי הוּא עֵדוּת לְכָל בָּאֵי עוֹלָם שֶׁהַשְּׁכִינָה שׁוֹרָה בְּיִשְׂרָאֵל, וְהוּא מַאֲמַר ה׳ וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פֵּרוּשׁ אֵלֶיךָ נוֹגֵעַ הַדָּבָר כִּי בָּזֶה תִּתְחַזֵּק נְבוּאָתְךָ שֶׁיַּכִּירוּ וַיַּצְדִּיקוּ נְבוּאָתְךָ שֶׁהַשְּׁכִינָה תִּשְׁרֶה בְּתוֹכָם כְּשֶׁיִּרְאוּ גַּם שֶׁיַּעֲשֶׂה בְּשֶׁמֶן הַמְּנוֹרָה. וְאוּלַי כִּי לָזֶה נִתְכַּוֵּן בְּאוֹמְרוֹ וְאַתָּה תְּצַוֶּה לוֹמַר שֶׁלֹּא יָחוּשׁ שֶׁלֹּא יֵאָמְנוּ דְּבָרָיו לִהְיוֹת הַדָּבָר תָּמוּהַּ שֶׁיָּדוּר אֵל עֶלְיוֹן בַּתַּחְתּוֹנִים וּכְמוֹ שֶׁכֵּן הָיָה וְאִם תֹּאמַר מִנַּיִן יַצְדִּיקוּ, וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פֵּרוּשׁ בְּדָבָר זֶה יֵשׁ לְךָ חִזּוּק וְהַצְדָּקַת הַדְּבָרִים כַּנִּזְכָּר: **וּבְדֶרֶךְ** רָמֵז יִתְבָּאֵר הַכָּתוּב עַל דֶּרֶךְ מַאֲמַר הוּבָא בְּסֵפֶר זֹהַר חָדָשׁ (בְּרֵאשִׁית ח׳)

כִּי ד׳ גְּלִיּוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל כָּל אֶחָד מֵהֶם נִגְאָלוּ מִמֶּנּוּ בִּזְכוּת אֶחָד, גָּלוּת הָרִאשׁוֹן נִגְאָלוּ בִּזְכוּת אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, ב׳ נִגְאָלוּ בִּזְכוּת יִצְחָק, ג׳ בִּזְכוּת יַעֲקֹב, וְהַד׳ תָּלוּי בִּזְכוּת מֹשֶׁה וְלָזֶה נִתְאָרֵךְ הַגָּלוּת כִּי כָּל עוֹד שֶׁאֵין עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְוֹת אֵין מֹשֶׁה חָפֵץ לִגְאֹל עַם בַּטְלָנִים מִן הַתּוֹרָה. וְזֶה הוּא שָׁרְמַז הַכָּתוּב כָּאן בְּאוֹמְרוֹ וְאַתָּה תְּצַוֶּה אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דֶּרֶךְ (תְּהִלִּים צ״א) כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה, אוֹ עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל אֵין צַו אֶלָּא מַלְכוּת כִּי הוּא יִמְלֹךְ עָלֵינוּ לְעָתִיד וּתְנַאי הוּא הַדָּבָר שֶׁיַּעֲסְקוּ יִשְׂרָאֵל בַּתּוֹרָה. וְזֶה הוּא אוֹמְרוֹ וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ יִרְמֹז אֶל הַתּוֹרָה שֶׁנִּמְשְׁלָה לְשֶׁמֶן מַה הַשֶּׁמֶן מֵאִיר לְעוֹלָם כָּךְ הַתּוֹרָה וְהֵם דִּבְרֵי הַזֹּהַר שֶׁכָּתַבְנוּ בְּסָמוּךְ, וְדִקְדֵּק לוֹמַר זָךְ שֶׁצְּרִיכִין לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה לִשְׁמָהּ בְּלִי שְׁמָרִים שֶׁהֵם לְקַנְתֵּר ח״ו אוֹ לְהִתְגַּדֵּל וְכַדּוֹמֶה אֵלֶּה הֵם שְׁמָרֶיהָ. וְאָמַר עוֹד כָּתִית פֵּרוּשׁ שֶׁצְּרִיכִין לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה וּלְכַתֵּת גּוּפָם וְכֹחָם עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (בַּמִּדְבָּר י״ט י״ד) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת (בְּרָכוֹת ס״ג:) וּכְבָר כָּתַבְתִּי עִנְיָן זֶה בְּחֶפְצִי (חֵפֶץ ה׳) בְּעִנְיָן הַמִּימִינִים בָּהּ יְעַיֵּן שָׁם. וְאוֹמְרוֹ לַמָּאוֹר

(כא) בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כא בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא מִבָּרָא לְפָרֻכְתָּא דְּעַל סַהֲדוּתָא יְסַדֵּר יָתֵהּ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי מֵרַמְשָׁא עַד צַפְרָא קֳדָם יְיָ קְיָם עָלָם לְדָרֵיהוֹן מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

רש״י ◄ מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר • תֵּן לָהּ מִדָּתָהּ, שֶׁתְּהֵא דּוֹלֶקֶת מֵעֶרֶב עַד בֹּקֶר, וְשִׁעֲרוּ חֲכָמִים חֲצִי לוֹג לְלֵילֵי טֵבֵת הָאֲרֻכִּין, וְכֵן לְכָל הַלֵּילוֹת, וְאִם יִוָּתֵר אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. אור החיים

כח (א) וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן:

א וְאַתְּ קָרֵב לְוָתָךְ יָת אַהֲרֹן אָחוּךְ וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּהּ מִגּוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמַי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן:

רש״י ◄ וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ • לְאַחַר שֶׁתִּגְמֹר מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן. אור החיים

(ב) וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: אור החיים

ב וְתַעְבֵּד לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן אָחוּךְ לִיקָר וּלְתֵשְׁבְּחָן:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

תִּתְפָּרֵשׁ גַּם כֵּן כְּפִי דַּרְכֵּנוּ כִּי בִּזְמַן הַגָּלוּת נֶחְשָׁךְ מְאוֹר הַלְּבָנָה שֶׁנִּקְרֵאת הַמָּאוֹר הַקָּטָן וְנִפְרָד אַלּוּף מִמֶּנָּה וְשִׁפְחָה תִּירַשׁ גְּבִירָתָהּ, וְלָזֶה יָצוּ כִּי יְכֵוֵן בְּשֶׁמֶן זַיִת לְהָאִיר לַמָּאוֹר וּלְיַחֲדוֹ בְּמָכוֹן, גַּם יְכַוֵּן אֶל הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל, כִּי כְּבָר יָדַעְתָּ מַאֲמָרָם ז״ל (מְגִלָּה כ״ט.) בַּפָּסוּק (דְּבָרִים ל׳ ג׳) וְשָׁב ה׳ מִמַּה שֶּׁלֹּא אָמַר וְהֵשִׁיב, גַּם מַאֲמָרָם ז״ל (תַּעֲנִית ה׳.) בַּפָּסוּק לֹא אָבוֹא בְּעִיר וְהָבֵן. וְאוֹמְרוֹ לְהַעֲלֹת וְגוֹ׳ עוֹלָה תָּמִיד וְתָמִיד זֶה אֵין לוֹ שִׁעוּר וְלֹא תָּשׁוּב לְרֵאֲבָה עוֹד וְהָיָה לָהּ ה׳ לְאוֹר עוֹלָם, וְאוּלַי שֶׁכַּוֵּן עוֹד לוֹמַר לַמָּאוֹר לְהַעֲלוֹת נֵר תָּמִיד כִּי הַמָּאוֹר הַגָּדוֹל הוּא יַעֲלֶה הַנֵּר תָּמִיד עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ (יְשַׁעְיָה ס״ב ח׳) נִשְׁבַּע ה׳ וְגוֹ׳ אִם אֶתֵּן אֶת דְּגָנֵךְ וְהָיִיתָ רַק לְמַעְלָה:

כא) מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּתוֹסֶפְתָּא דִּשְׁקָלִים (פ״ב) כָּל קָרְבְּנוֹת הַצִּבּוּר שֶׁנִּתְנַדְּבוּ מֵעַצְמָן כְּשָׁרִים וּבִלְבַד שֶׁיִּמְסְרוּם לַצִּבּוּר עַד כָּאן לְשׁוֹנָם, וְהוּא מַה שֶּׁאָמַר הַכָּתוּב מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל פֵּרוּשׁ כִּי שֶׁמֶן זֶה קָרְבַּן צִבּוּר וְלָזֶה לוֹ יִהְיֶה שֶׁיִּתְנַדְּבוּ יָחִיד צָרִיךְ שֶׁיִּמְסְרֵם לַצִּבּוּר וְתִהְיֶה הֲבָאָתוֹ לַמִּשְׁכָּן מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

א) וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ. טַעַם אוֹמְרוֹ וְאַתָּה, גַּם אָמַר לְשׁוֹן הַקְרָבָה, גַּם אָמַר תֵּבַת אֵלֶיךָ, יִתְבָּאֵר עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (שמו״ר פ״ג) כִּי הַכְּהֻנָּה לְמֹשֶׁה הָיְתָה לְמָנָה אֶלָּא לְצַד שֶׁמֵּאֵן לָלֶכֶת בִּדְבַר ה׳ אַחַר כַּמָּה פְּעָמִים חָרָה ה׳ בּוֹ וְהִסִּירוֹ מִגְּבִירַת הַכְּהֻנָּה בְּאוֹמְרוֹ (לְעֵיל ד׳ י״ד) הֲלֹא אַהֲרֹן אָחִיךָ הַלֵּוִי פֵּרוּשׁ שֶׁהָיָה לֵוִי וְעַכְשָׁו נַעֲשָׂה כֹּהֵן עַד כָּאן. לָזֶה אָמַר לוֹ בִּשְׁעַת מַעֲשֶׂה וְאַתָּה פֵּרוּשׁ לֹא לְצַד שֶׁאֲנִי מְצַוֶּךָּ לְבַד אֶלָּא גַּם אַתָּה מִצַּד עַצְמְךָ הַקְרֵב אֶת אַהֲרֹן בִּמְקוֹמְךָ וְתַעֲשֶׂה הַדָּבָר כְּאִלּוּ אַתָּה חָפֵץ בּוֹ כִּי זֶה לְךָ בִּמְקוֹם קָרְבָּן לְכַפָּרָה עַל אֲשֶׁר הֵעַזְתָּ פָּנֶיךָ לִפְנֵי ה׳, וְאוֹמְרוֹ אֵלֶיךָ לְכַפָּרָתְךָ בְּהַקְרִיב אֶת אַהֲרֹן וְיִתַּן לוֹ גְּדֻלָּתוֹ אֵין לְךָ קָרְבָּן גָּדוֹל מִזֶּה:

עוֹד יִרְמֹז בְּאוֹמְרוֹ הַקְרֵב אֵלֶיךָ כִּי עַל יְדֵי חֵטְא הָאָדָם מִתְרַחֵק בְּחִינַת עֲנַף נִשְׁמָתוֹ שֶׁכְּנֶגֶד אוֹתוֹ עָנָף שֶׁבּוֹ חָטָא מִשָּׁרְשׁוֹ הַגָּדוֹל כְּפִי גָּדְלוֹ וְהַקָּטָן וְכוּ׳, וְהִנֵּה בְּאֶמְצָעוּת הַהַפְצָרוֹת שֶׁהִפְצִיר בִּשְׁלִיחוּת ה׳ גָּרַם לְהִתְרַחֲקוּת עָנָף אֶחָד מֵעַנְפֵי נִשְׁמָתוֹ מִשָּׁרְשָׁהּ, וַהֲגַם כִּי ה׳ הֶעֱנִישוֹ אַף עַל פִּי כֵן כָּל עוֹד שֶׁלֹּא קִבֵּל הָעֹנֶשׁ הַפָּגָם עוֹמֵד בִּמְקוֹמוֹ וְהָרְחוֹק עוֹדֶנּוּ מְרֻחָק, לָזֶה בִּשְׁעַת תַּכְלִית הַדָּבָר הוֹדִיעוֹ כִּי בָּזֶה יִהְיֶה מִתְקָרֵב הָרְחוֹק, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ פֵּרוּשׁ הַקְרֵב לְצַעְמְךָ פֵּרוּשׁ לִבְחִינָתְךָ שֶׁרְחוֹקָה בְּאֶמְצָעוּת הַחֵטְא הַהוּא, וְנִתְכַּוֵּן ה׳ לְהוֹדִיעוֹ כִּי זֶה תִּקּוּנוֹ, וּמִזֶּה אֲנִי מַשְׂכִּיל עַל דָּבָר שֶׁאָמְרוּ ז״ל בְּסוֹף בְּרָכוֹת (נ״ד.) חַיָּב אָדָם לְבָרֵךְ עַל הָרָעָה כְּשֵׁם שֶׁהוּא מְבָרֵךְ עַל הַטּוֹבָה וְכוּ׳ וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא (שָׁם ס׳:) לְקַבֵּל הָרָעָה בְּשִׂמְחָה כְּשֵׁם שֶׁשָּׂמֵחַ בַּטּוֹבָה עַד כָּאן. וְהָיָה הַדָּבָר קָצָת בְּעֵינַי רָחוֹק, וְעַל פִּי הַדְּבָרִים הָאֲמוּרִים בָּעִנְיָן הִנֵּה הַיְסוּרִין הֵם מַקְרִיבִין עַנְפֵי הַנִּשְׁמָה שֶׁהָיוּ רְחוֹקִים מִשָּׁרְשָׁם, שֶׁאֵין לְךָ רַע וּמַר כְּעִזְבוֹ אֶת ה׳ אֱלֹהָיו, וּבְאֶמְצָעוּת הַיְסוּרִין יִתְקָרֵב הָרְחוֹק וְעַל זֶה יִשְׂמַח לֵב הַמַּשְׂכִּיל, וְאָמַר וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ וְגוֹ׳ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת שֶׁהֵם הֵם סִימָנֵי הַשִּׂמְחָה שֶׁיַּרְאֶה שֶׁהֶפֶץ בַּדָּבָר לְפָאֳרוֹ, אֲשֶׁר זֶה הוּא שָׂנוּאוּי לָעוֹשֶׂה הַדָּבָר מִצַּד הַהֶכְרֵחַ, וַהֲגַם שֶׁהַבְּגָדִים הֵם חוֹבַת גַּבְרָא הָעוֹמֵד לְשָׁרֵת, עִם כָּל זֶה רָצָה ה׳ לְזַכּוֹת לְגַלְגֵּל זְכוּת זֶה עַל יָדוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה אוֹתָם לְחִבָּה וּלְשִׂמְחָה בְּאָחִיו, וְדָבָר זֶה הוּא בְּחִינַת נְשָׁמָה לִנְשָׁמָה בְּעִקַּר מַעֲשֶׂה זֶה, וְאוּלַי שֶׁנִּתְכַּוֵּן ה׳ לוֹמַר לוֹ שֶׁיַּעֲשֶׂה הַבְּגָדִים מִשֶּׁלּוֹ, וַהֲגַם שֶׁשָּׁנִינוּ (יוֹמָא פ״ג מ״ז) בִּגְדֵי הַכֹּהֲנִים בָּאִים מִשֶּׁל צִבּוּר, הֲרֵי אָמְרוּ שֶׁיָּחִיד יָכוֹל לְהִתְנַדְּבָם וּלְמוֹסְרָם לְצִבּוּר וּכְמוֹ כֵן צִוָּה ה׳ לַעֲשׂוֹת:

ב) וְעָשִׂיתָ וְגוֹ׳ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. צָרִיךְ לָדַעַת מַה הִיא כַּוָּנַת ה׳ בְּאוֹמְרוֹ לְכָבוֹד וְגוֹ׳ אַחַר שֶׁמּוֹדִיעַ מַעֲשֵׂיהֶם וְאָפְנֵיהֶם, וְאִם לְהוֹדִיעוֹ שֶׁבְּגָדִים אֵלּוּ יֵשׁ בָּהֶם לְאַהֲרֹן כָּבוֹד וְתִפְאָרֶת מַה יָּצָא לָנוּ מִזֶּה. וְאוּלַי שֶׁיִּתְבָּאֵר עַל פִּי מַה שֶּׁאָמְרוּ בְּפֶרֶק אֵין מַעֲמִידִין (ע״ז ל״ד.) וְזֶה לְשׁוֹנָם שֶׁאָלוּ אֶת רַבִּי עֲקִיבָא בַּמֶּה שִׁמֵּשׁ מֹשֶׁה שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים לֹא הָיוּ בְּיָדֶיהָ אֶתָּא וְשָׁאַל בֵּי מִדְרָשָׁא אָמְרוּ לוֹ בְּחַלּוּק לָכֵן שֶׁאֵין בּוֹ אִמְרָא עַד כָּאן. הִנֵּה מִמַּה שֶּׁשִּׁמֵּשׁ מֹשֶׁה בְּשִׁבְעַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים בְּחַלּוּק זֶה יַגִּיד שֶׁאֵין הַבְּגָדִים מְעַכְּבִין אֶלָּא לְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֲבָל זוּלַת הַכֹּהֲנִים תִּתְרַצֶּה עֲבוֹדַת הַקָּרְבָּנוֹת בְּלֹא בְּגָדִים, וְהוּא מַה שֶּׁמּוֹדִיעוֹ בְּאוֹמְרוֹ לְכָבוֹד וְגוֹ׳ לוֹמַר לֹא תַּחְשֹׁב כִּי הַבְּגָדִים לְצָרְכֵי עֲבוֹדָה לְבַד וְיִתְחַיֵּב הַדָּבָר לְלָבְשָׁם מֹשֶׁה בַּעֲבוֹדַת יְמֵי הַמִּלּוּאִים לֹא כֵּן הוּא אֵינָם אֶלָּא לְכָבוֹד וְגוֹ׳ לִמְשֶׁרֶת קָבוּעַ לַעֲבוֹדָתוֹ אֲבָל לְצַד הָעֲבוֹדָה לְבַד כְּשֶׁתִּהְיֶה בְּזוּלַת אַהֲרֹן וּבָנָיו יַעַבְדוּ בְּחַלּוּק לָכֵן וּכְמוֹ שֶׁכֵּן שִׁמֵּשׁ מֹשֶׁה בְּנִזְכָּר:

אוֹ יֹאמַר כִּי בָּא ה׳ לָתֵת טַעַם לָמָּה צִוָּה ח׳ בִּבְגָדִים ד׳ לָכֵן וְד׳ זָהָב וְאָמַר הַטַּעַם הוּא לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת פֵּרוּשׁ עַל פִּי דִּבְרֵיהֶם ז״ל (הַקְדָּמַת תִּקּוּנִים) כִּי הַח׳ בִּבְגָדִים ד׳ שֶׁל בִּגְדֵי לָכֵן יִרְמְזוּ אֶל ד׳ אוֹתִיּוֹת שֶׁל שֵׁם הֲוָיָ״ה בָּרוּךְ הוּא וְד׳ בִּגְדֵי זָהָב יִרְמְזוּ אֶל ד׳ אוֹתִיּוֹת

(ג) **וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת־בִּגְדֵי אַהֲרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־לִי:**

ג וְאַתְּ תְּמַלֵּל עִם כָּל חַכִּימֵי לִבָּא דְּאַשְׁלֵמִית עִמֵּהּ רוּחַ חָכְמְתָא וְיַעְבְּדוּן יָת לְבוּשֵׁי אַהֲרֹן לְקַדָּשׁוּתֵהּ לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמָי:

רש״י ◄ **לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־לִי •** לְקַדְּשׁוֹ, לְהַכְנִיסוֹ בִּכְהֻנָּה עַל יְדֵי הַבְּגָדִים, שֶׁיְּהֵא כֹּהֵן לִי. וּלְשׁוֹן כְּהֻנָּה, שֵׁרוּת הוּא, שנטריא״ה בְּלַעַ״ז. **אור החיים**

(ד) **וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בִגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ־לִי:**

ד וְאִלֵּין לְבוּשַׁיָּא דִּי יַעְבְּדוּן חוּשְׁנָא וְאֵפוֹדָא וּמְעִילָא וְכִתּוּנָא מְרַמְּצָא מִצְנֶפְתָּא וְהֶמְיָנָא וְיַעְבְּדוּן לְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן אָחוּךְ וּלְבָנוֹהִי לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמָי:

רש״י ◄ **חֹשֶׁן •** תַּכְשִׁיט כְּנֶגֶד הַלֵּב. **וְאֵפוֹד •** לֹא שָׁמַעְתִּי (שהוא לבוש), וְלֹא מָצָאתִי בַּבְּרַיְתָא פֵּרוּשׁ תַּבְנִיתוֹ. וְלִבִּי אוֹמֵר לִי שֶׁהוּא חָגוּר לוֹ מֵאַחוֹרָיו, רָחְבּוֹ כְּרֹחַב גַּב אִישׁ, כְּמִין סִינָר שֶׁקּוֹרִין פרצינ״ט, שֶׁחוֹגְרוֹת הַשָּׂרוֹת כְּשֶׁרוֹכְבוֹת עַל הַסּוּסִים. כָּךְ מַעֲשֵׂהוּ מִלְּמַטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל ב ו) ״וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד״. לְמַדְנוּ, שֶׁהָאֵפוֹד חֲגוֹרָה הִיא. וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא חֲגוֹרָה לְבַדָּהּ, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר: (ויקרא ח) ״וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֵפוֹד״, וְאַחַר כָּךְ ״וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בְּחֹשֶׁב הָאֵפוֹד״, וְתִרְגֵּם אונְקְלוֹס: ׳בְּהֶמְיָן אֵפוֹדָא׳. לְמַדְנוּ, שֶׁהַחֹשֶׁב הוּא הַחֲגוֹר וְהָאֵפוֹד שֵׁם תַּכְשִׁיט לְבַדּוֹ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁעַל שֵׁם שְׁתֵּי הַכְּתֵפוֹת שֶׁבּוֹ הוּא קָרוּי אֵפוֹד, שֶׁהֲרֵי נֶאֱמַר שְׁתֵּי כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד, לְמַדְנוּ שֶׁהָאֵפוֹד שֵׁם לְבָד, וְהַכְּתֵפוֹת שֵׁם לְבָד, וְהַחֹשֶׁב שֵׁם לְבָד. לְכָךְ אֲנִי אוֹמֵר שֶׁעַל שֵׁם הַסִּינָר שֶׁל מַטָּה קָרוּי אֵפוֹד עַל שֵׁם שֶׁאוֹפְדוֹ וּמְקַשְּׁטוֹ בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַיֶּאְפֹּד לוֹ בּוֹ״. וְהַחֹשֶׁב הוּא חֲגוֹר שֶׁלְּמַעְלָה הֵימֶנּוּ, וְהַכְּתֵפוֹת קְבוּעוֹת בּוֹ. וְעוֹד אוֹמֵר לִי לִבִּי, שֶׁיֵּשׁ רְאָיָה שֶׁהוּא מִין לְבוּשׁ, שֶׁתִּרְגֵּם יוֹנָתָן ״וְדָוִד חָגוּר אֵפוֹד בָּד״, ׳כַּרְדּוֹט דְּבוּץ׳. וְתִרְגֵּם כְּמוֹ כֵן: ״מְעִילִים״, כַּרְדּוֹטִין, בְּמַעֲשֵׂה תָּמָר אֲחוֹת אַבְשָׁלוֹם: (שמואל ב יג) ״כִּי כֵן תִּלְבַּשְׁן בְּנוֹת הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלוֹת מְעִילִים״. **וּמְעִיל •** הוּא כְּמִין חָלוּק, וְכֵן הַכֶּתֹנֶת, אֶלָּא שֶׁהַכֶּתֹנֶת סָמוּךְ לִבְשָׂרוֹ, וּמְעִיל קָרוּי חָלוּק הָעֶלְיוֹן. **תַּשְׁבֵּץ •** עֲשׂוּיִין מִשְׁבְּצוֹת לְנוֹי, וְהַמִּשְׁבְּצוֹת הֵם כְּמִין גֵּמוֹת הָעֲשׂוּיוֹת בְּתַכְשִׁיטֵי זָהָב, לְמוֹשַׁב קְבִיעַת אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּאַבְנֵי הָאֵפוֹד: ״מוּסַבּוֹת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב״, וּבְלַעַ״ז קוֹרְאִין אוֹתוֹ קשטונ״ש. **מִצְנֶפֶת •** כְּמִין כִּפַּת כּוֹבַע שֶׁקּוֹרִין קופי״א, שֶׁהֲרֵי בְּמָקוֹם אַחֵר קוֹרֵא לָהֶם ׳מִגְבָּעוֹת׳ וּמִתַּרְגְּמִינָן כּוֹבָעִין (עיין יומא כה). **וְאַבְנֵט •** הִיא חֲגוֹרָה עַל הַכֶּתֹנֶת, וְהָאֵפוֹד הִיא חֲגוֹרָה עַל הַמְּעִיל, כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּסִדֶר לְבִישָׁתָן: ״וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הַכֻּתֹּנֶת וַיַּחְגֹּר אוֹתוֹ בָּאַבְנֵט וַיַּלְבֵּשׁ אוֹתוֹ אֶת הַמְּעִיל וַיִּתֵּן עָלָיו אֶת הָאֵפוֹד״. **בִּגְדֵי־קֹדֶשׁ •** מִתְּרוּמָה הַמְקֻדֶּשֶׁת לִשְׁמִי, יַעֲשׂוּ אוֹתָם. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

שֶׁל שֵׁם אדנ״י, וְדַע כִּי שֵׁם הֶוְיָ״ה בָּרוּךְ הוּא יִתְיַחֵס אֵלָיו כִּנּוּי הַתִּפְאֶרֶת כַּיָּדוּעַ וְשֵׁם אָדנ״י יִתְיַחֵס אֵלָיו כִּנּוּי הַכָּבוֹד, וְהוּא אוֹמְרוֹ וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ וְגוֹ׳ לְכָבוֹד כְּנֶגֶד בִּגְדֵי זָהָב וּלְתִפְאֶרֶת כְּנֶגֶד בִּגְדֵי לָבָן, וְסִדֵּר הַכָּתוּב סֵדֶר הַדְּרָגוֹת הַקֹּדֶשׁה זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ וְהַקְּדִים לְכָבוֹד וְהָבֵן. וְצִוָּה ה׳ עֲשׂוֹת ח׳ בְּגָדִים שֶׁבְּאֶמְצָעוּתָם יִתְכַּפֵּר פְּגָמִים אֲשֶׁר יִסְבְּבוּ בְּנֵי הָאָדָם אֲשֶׁר יַגִּיעַ לְמָקוֹם עֶלְיוֹן וּבָזֶה יְכַפֵּר הֶעָוֹן הַהוּא. וּלְדֶרֶךְ זֶה יֵשׁ לָתֵת טוּב טַעַם לָמָּה הִקְפִּיד ה׳ עַל הַבְּגָדִים בְּאַהֲרֹן וְלֹא בְּמֹשֶׁה עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרָם ז״ל (עֲרָכִין ט״ז.) כִּי ח׳ בִּגְדֵי כְּהֻנָּה מְכַפְּרִים עַל ח׳ מִינֵי עֲבֵרוֹת שֶׁיִּהְיֶה בִּבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עַל כֵּן לֹא צִוָּה ה׳ הַדָּבָר אֶלָּא לְהַכֹּהֵן הָעוֹמֵד לְשָׁרֵת הוּא וּבָנָיו כָּל הַיָּמִים לְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מַה שֶּׁאֵין כֵּן מֹשֶׁה שֶׁכָּל מַה שֶּׁשִּׁמֵּשׁ בָּז׳ יְמֵי הַמִּלּוּאִים לֹא הָיָה אֶלָּא לְכַפֶּרֶת אַהֲרֹן וּבָנָיו לְמַלֵּא אֶת יָדָם לַעֲבֹד לְפָנַי ה׳ לֹא הָיָה צָרֵךְ לְמַה שֶׁיְּכַפְּרוּ הַבְּגָדִים כַּנִּזְכָּר לָזֶה שִׁמֵּשׁ בְּחַלּוּק וְגוֹ׳:

ג) **וְאַתָּה תְּדַבֵּר.** טַעַם אוֹמְרוֹ וְאַתָּה, שֶׁצָּרִיךְ הוּא בְּעַצְמוֹ לְהִתְטַפֵּל בַּדָּבָר לְדַבֵּר לְחַכְמֵי לֵב, וַהֲגַם שֶׁאָמַר וְעָשִׂיתָ בִּגְדֵי וְגוֹ׳ חָזַר ה׳ וּפֵרֵשׁ דְּבָרָיו כִּי לֹא הוּא יַעֲשֶׂה אֶלָּא עַל פִּיו יִהְיוּ נַעֲשִׂים וּכְדֵי שֶׁלֹּא יָבִין שֶׁהָעִקָּר הוּא שֶׁיִּהְיוּ נַעֲשִׂים עַל פִּי מֹשֶׁה וְאֵין צָרֵךְ בַּדָּבָר שֶׁיְּדַבֵּר מֹשֶׁה מִפִּיו אֶל חַכְמֵי לֵב לָזֶה בָּאָה הַמִּצְוָה וְאָמַר וְאַתָּה בְּפִיךָ תְּדַבֵּר אֶל כָּל וְגוֹ׳, וְדִקְדֵּק לוֹמַר אֶל כָּל כִּי זֶה הוּא אֶחָד מִסִּימָנִים הַמַּבְהִקִים שֶׁהַדָּבָר הוּא מֵהַשְׁלָמַת הַדַּעַת וּמִרְצוֹן הַלֵּב שֶׁיְּדַבֵּר הַדְּבָרִים לְכָלָם יַחַד שֶׁאִם הָיָה הַדָּבָר בָּא בְּדַאֲבוֹן נָפֶשׁ יִשְׁתַּדֵּל לוֹמַר הַדְּבָרִים שֶׁלֹּא בִּפְנֵי רַבִּים וְכָל עוֹד שֶׁיָּכוֹל לְדַבֵּר דְּבָרָיו לִפְנֵי אֶחָד לֹא יְדַבֵּר בִּפְנֵי שְׁנַיִם כִּי הַדָּבָר הוּא פְּחִיתוּת לְמֹשֶׁה שֶׁלֹּא יִהְיֶה הוּא רָאוּי לְשָׁרֵת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, אֲשֶׁר עַל כֵּן צִוָּה ה׳ לַעֲשׂוֹת סִימָן לְדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב וּבָזֶה יִוָּדַע לְעֵינֵי הַכֹּל כִּי נָפֶשׁ חֶפְצָה וְלֵב שָׁלֵם:

עוֹד נִרְאֶה כִּי טַעַם שֶׁאָמַר ה׳ בְּה׳ פְּסוּקִים אֵלּוּ ג׳ פְּעָמִים וְאַתָּה כִּי בָא לָתֵת לוֹ מַעֲלָה בְּג׳ דְּבָרִים וְהֵם נִדְבַּת הַמִּשְׁכָּן בִּכְלָלוֹתֶיהָ א׳, וּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן וְכֵלָיו וּבִגְדֵי כְּהֻנָּה א׳, וַעֲבוֹדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ א׳. וְאָמַר ה׳ אֵלָיו כִּי הוּא נוֹטֵל שָׂכָר כְּאִלּוּ הוּא עָשָׂה הַכֹּל, כְּנֶגֶד הַבָּאַת נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן אָמַר וְאַתָּה תְּצַוֶּה וְגוֹ׳ וְאֵלֶיךָ הֵם מְבִיאִין וְהוּא מַה שֶּׁגָּמַר אֹמֶר וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פֵּרוּשׁ אֲנִי לְךָ מְצַוֶּה לְהָבִיא וְהֵם יָבִיאוּ אֵלֶיךָ לַעֲשׂוֹת, וּכְנֶגֶד מְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן אָמַר וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל כָּל חַכְמֵי לֵב וּבָזֶה אֵינָם אֶלָּא שְׁלוּחֶיךָ. וְדִקְדֵּק לוֹמַר אֶל כָּל כְּדֵי שֶׁכָּל הַמַּעֲשִׂים שֶׁיִּהְיוּ נַעֲשִׂים בַּמִּשְׁכָּן יִהְיוּ נַעֲשִׂים בִּשְׁלִיחוּתְךָ וּכְאִלּוּ הוּא עֲשָׂאָם, וּכְנֶגֶד עֲבוֹדַת בֵּית ה׳ אָמַר וְאַתָּה הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת אַהֲרֹן וְגוֹ׳ שֶׁיָּבוֹא וְיַעֲבֹד בִּשְׁלִיחוּתְךָ, וְלָזֶה דִּקְדֵּק לוֹמַר אֵלֶיךָ, וּלְטַעַם זֶה מְצַוֶּה ה׳ אֶל מֹשֶׁה כָּל מַעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן וּמְלַאכְתּוֹ וַעֲבוֹדָתוֹ לְנוֹכֵחַ כִּי אַחַר הָאֱמֶת עָלָיו הוּא הַמִּצְוָה אֶלָּא שֶׁצִּוָּה לוֹ שֶׁהוּא יְצַוֶּה אֲחֵרִים בִּמְקוֹמוֹ:

ד) **וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים וְגוֹ׳.** קָשֶׁה לָמָּה לֹא מָנָה הַכָּתוּב אֶלָּא שִׁשָּׁה בְּגָדִים וְהִשְׁמִיט צִיץ הַקֹּדֶשׁ וּמִכְנָסַיִם. וְאוּלַי שֶׁרְמָזָם הַכָּתוּב שְׁנֵיהֶם. הַצִּיץ רְמָזוֹ בַּפָּסוּק שֶׁלְּפָנַי זֶה וְעָשׂוּ אֶת בִּגְדֵי אַהֲרֹן לְקַדְּשׁוֹ שֶׁלֹּא הָיָה נִצְרָךְ לוֹמַר אֶלָּא וְאֵלֶּה

(ה) וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת וְאֶת־הָאַרְגָּמָן
וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ:

ה וְאִנּוּן יִסְבּוּן יָת דַּהֲבָא וְיָת תְּכְלָא וְיָת אַרְגְּוָנָא וְיָת צְבַע זְהוֹרִי וְיָת בּוּצָא:

רש״י◄ **וְהֵם יִקְחוּ** • אוֹתָם חַכְמֵי לֵב שֶׁיַּעֲשׂוּ הַבְּגָדִים, יְקַבְּלוּ מִן הַמִּתְנַדְּבִים אֶת הַזָּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת, לַעֲשׂוֹת מֵהֶן אֶת הַבְּגָדִים.

(ו) וְעָשׂוּ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ
מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב:

ו וְיַעְבְּדוּן יָת אֵפוֹדָא דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא צְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר עוֹבַד אֻמָּן:

רש״י◄ **וְעָשׂוּ אֶת־הָאֵפֹד** • אִם בָּאתִי לְפָרֵשׁ מַעֲשֵׂה הָאֵפוֹד וְהַחֹשֶׁן עַל סֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת, הֲרֵי פֵּרוּשָׁן פְּרָקִים, וְיִשְׁגֶּה הַקּוֹרֵא בְּצִרּוּפָן, לְכָךְ אֲנִי כּוֹתֵב מַעֲשֵׂיהֶם כְּמוֹת שֶׁהוּא לְמַעַן יָרוּץ הַקּוֹרֵא בּוֹ, וְאַחַר כָּךְ אֲפָרֵשׁ עַל סֵדֶר הַמִּקְרָאוֹת. הָאֵפוֹד עָשׂוּי כְּמִין סִינָר שֶׁל נָשִׁים רוֹכְבוֹת סוּסִים, וְחוֹגֵר אוֹתוֹ מֵאֲחוֹרָיו, כְּנֶגֶד לִבּוֹ לְמַטָּה מֵאַצִּילָיו. רָחְבּוֹ כְּמִדַּת רֹחַב גַּבּוֹ שֶׁל אָדָם וְיוֹתֵר וּמַגִּיעַ עַד עֲקֵבָיו, וְהַחֹשֶׁב מְחֻבָּר בְּרֹאשׁוֹ עַל פְּנֵי רָחְבּוֹ מַעֲשֵׂה אוֹרֵג וּמַאֲרִיךְ לְכָאן, כְּדֵי לְהַקִּיף וְלַחְגֹּר בּוֹ, וְהַכְּתֻפּוֹת מְחֻבָּרוֹת בַּחֹשֶׁב, אַחַת לְיָמִין וְאַחַת לִשְׂמֹאל מְרֻחָקוֹת זוֹ מִזּוֹ שִׁעוּר הַבְדָּלַת כְּתֵפַיִם, מֵאֲחוֹרֵי הַכֹּהֵן, לִשְׁנֵי קְצוֹת רָחְבּוֹ שֶׁל סִינָר. וּכְשֶׁזּוֹקְפָן, עוֹמְדוֹת לוֹ עַל שְׁנֵי כְּתֵפָיו וְהֵן כְּמִין שְׁתֵּי רְצוּעוֹת עֲשׂוּיוֹת מִמִּין הָאֵפוֹד, אֲרֻכּוֹת כְּדֵי שִׁעוּר לְזָקְפָן אֵצֶל צַוָּארוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן, וְנִקְפָּלוֹת לְפָנָיו לְמַטָּה מִכְּתֵפָיו מְעַט, וְאַבְנֵי הַשֹּׁהַם קְבוּעוֹת בָּהֶם, אַחַת עַל כֶּתֶף יָמִין וְאַחַת עַל כֶּתֶף שְׂמֹאל, וְהַמִּשְׁבְּצוֹת נְתוּנוֹת בְּרָאשֵׁיהֶם לִפְנֵי כְּתֵפָיו, וּשְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזָّהָב תְּחוּבוֹת בִּשְׁתֵּי טַבָּעוֹת שֶׁבַּחֹשֶׁן בִּשְׁנֵי קְצוֹת רָחְבּוֹ הָעֶלְיוֹן, אַחַת לְיָמִין וְאַחַת לִשְׂמֹאל, וּשְׁנֵי רָאשֵׁי הַשַּׁרְשְׁרוֹת תְּקוּעִים בְּמִשְׁבְּצוֹת לְיָמִין, וְכֵן שְׁנֵי רָאשֵׁי הַשַּׁרְשְׁרוֹת הַשְּׂמָאלִיּוֹת תְּקוּעִין בְּמִשְׁבְּצוֹת שֶׁבְּכֶתֶף שְׂמֹאל. נִמְצָא, הַחֹשֶׁן תָּלוּי בְּמִשְׁבְּצוֹת הָאֵפוֹד עַל לִבּוֹ מִלְּפָנָיו, וְעוֹד שְׁתֵּי טַבָּעוֹת בִּשְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן בְּתַחְתִּיתוֹ, וּכְנֶגְדָּם שְׁתֵּי טַבָּעוֹת בִּשְׁתֵּי כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד מִלְּמַטָּה בְּרֹאשׁוֹ הַתַּחְתּוֹן הַמְחֻבָּר בַּחֹשֶׁב, וְטַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן, אֶל מוּל טַבָּעוֹת הָאֵפוֹד, שׁוֹכְבִים זֶה עַל זֶה וּמְרַכְּסָן בִּפְתִיל תְּכֵלֶת תָּחוּב בְּטַבָּעוֹת הָאֵפוֹד וְהַחֹשֶׁן, שֶׁיְּהֵא תַּחְתִּית הַחֹשֶׁן דָּבוּק לְחֹשֶׁב הָאֵפוֹד וְלֹא יְהֵא נָד וְנִבְדָּל, הוֹלֵךְ וְחוֹזֵר. **זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר** • חֲמֵשֶׁת מִינִים הַלָּלוּ שְׁזוּרִין בְּכָל חוּט וְחוּט. הָיוּ מְרַדְּדִין אֶת הַזָּהָב כְּמִין טַסִּים דַּקִּים וְקוֹצְצִין פְּתִילִים מֵהֶם, וְטוֹוִין אוֹתָן: חוּט שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְחוּט שֶׁל זָהָב עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל אַרְגָּמָן וְכֵן בְּתוֹלַעַת שָׁנִי, וְכֵן בַּשֵּׁשׁ. שֶׁכָּל הַמִּינִין חוּטָן כְּפוּל שִׁשָּׁה וְחוּט שֶׁל זָהָב עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאַחַר כָּךְ שׁוֹזֵר אֶת כֻּלָּם כְּאֶחָד, נִמְצָא חוּטָן כְּפוּל עֶשְׂרִים וּשְׁמוֹנֶה, וְכֵן מְפֹרָשׁ בְּמַסֶּכֶת יוֹמָא, וְלָמֵד מִן הַמִּקְרָא הַזֶּה: ״וַיַּרְקְעוּ אֶת פַּחֵי הַזָּהָב, וְקִצֵּץ פְּתִילִים לַעֲשׂוֹת (אֶת פְּתִילֵי הַזָּהָב) בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאַרְגָּמָן וְגוֹ׳״. לָמַדְנוּ, שֶׁחוּט שֶׁל זָהָב שָׁזוּר עִם כָּל מִין וּמִין. **מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב** • כְּבָר פֵּרַשְׁתִּי שֶׁהִיא אֲרִיגַת שְׁתֵּי קִירוֹת, שֶׁאֵין צוּרַת שְׁנֵי עֲבָרֶיהָ דּוֹמוֹת זוֹ לָזוֹ.

(ז) שְׁתֵּי כְתֵפֹת חֹבְרֹת יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֻבָּר:

ז תַּרְתֵּין כַּתְפִּין מְלַפְּפָן יְהוֹן לֵהּ עַל תְּרֵין סְטְרוֹהִי וְיִתְלַפַּף:

רש״י◄ **שְׁתֵּי כְתֵפֹת וְגוֹ׳** • הַסִּינָר מִלְּמַטָּה וְחֹשֶׁב הָאֵפוֹד הִיא הַחֲגוֹרָה וּצְמוּדָה לוֹ מִלְּמַעְלָה, דֶּגְמַת סִינַר הַנָּשִׁים, וּמִגַּבּוֹ שֶׁל כֹּהֵן הָיוּ מְחֻבָּרוֹת בַּחֹשֶׁב שְׁתֵּי חֲתִיכוֹת כְּמִין שְׁתֵּי רְצוּעוֹת רְחָבוֹת, אַחַת כְּנֶגֶד כָּל כָּתֵף וְכָתֵף, וְזוֹקְפָן עַל שְׁתֵּי כִּתְפוֹתָיו עַד שֶׁנִּקְפָּלוֹת לְפָנָיו כְּנֶגֶד הֶחָזֶה, וְעַל יְדֵי חִבּוּרָן לְטַבָּעוֹת

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

הַבְּגָדִים וְגוֹ׳ אֶלָּא נִתְכַּוֵּן אֶל הַציץ, שֶׁלֹּא הִזְכִּיר בַּפָּסוּק וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים, וְלָזֶה אָמַר לְאַהֲרֹן וְלֹא הִזְכִּיר לְבָנָיו כִּי לֹא נִתְכַּוֵּן אֶלָּא עַל הַציץ, וְאוֹמְרוֹ לְשׁוֹן רַבִּים לְצַד שֶׁהוּא לְבַדּוֹ לֹא יוֹעִיל כִּי ח׳ בְּגָדִים מְעֻכָּבִין זֶה אֶת זֶה לָכֵן אָמַר עָלָיו לְשׁוֹן רַבִּים, וּבָזֶה יְדַיֵּק גַּם כֵּן אוֹמְרוֹ וְאֵלֶּה שֶׁנִּרְאֶה כְּמוֹסִיף עַל בְּגָדִים אֲחֵרִים, לְצַד שֶׁכְּבָר קָדַם וְצִוָּה עַל קֶצֶת וְלֹא הֵצִרַךְ לְבָאֵר כִּי סָמַךְ עַל מַה שֶׁעָתִיד הוּא לְפָרְטָם אֶחָד אֶחָד וּבִפְרָטָן תִּמְצָא מְבֹאָר הָרְמוּז, וּכְנֶגֶד הַמִּכְנָסַיִם אַחַר שֶׁהִזְכִּיר וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים וְגוֹ׳ אָמַר וְעָשׂוּ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו וּפָסוּק זֶה מְיֻתָּר הוּא לוֹמַר עַל הַמִּכְנָסַיִם, וְלָזֶה הִזְכִּיר אַהֲרֹן וּבָנָיו כִּי הַמִּכְנָסַיִם צְרִיכִין בֵּין לְכֹהֵן גָּדוֹל בֵּין לְכֹהֵן הֶדְיוֹט. וְנִשְׁאַר לְדַעַת לָמָּה לֹא סִדְּרָם הַכָּתוּב יַחַד עִם הַשִּׁשָּׁה וְלֹא הָיָה צָרִיךְ לְכָל זֶה, וְאוּלַי ב׳ דְּבָרִים אֵלּוּ אֵינָם בְּגֶדֶר אֶחָד עִם הַשִּׁשָּׁה, הַציץ לְצַד מַעֲלָתוֹ יוֹתֵר מִג׳ בִּגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל וְלָזֶה הִקְדִּימוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהַמִּכְנָסַיִם לְצַד הֱיוֹתָם בְּהַדְרָגָה פְּחוּתָה מִג׳ בִּגְדֵי כֹּהֵן הֶדְיוֹט, וְלָזֶה אַחֲרוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ, וְהַשִּׁשָּׁה הֵם הַדְרָגָה שָׁוָה. עוֹד נִרְאֶה טַעַם עֲשׂוֹתוֹ כָּכָה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת בִּגְדֵי כְּהוּנָה לִשְׁמָן, לָזֶה פֵּרֵט בַּפָּסוּק וְעָשׂוּ בִּגְדֵי קֹדֶשׁ שֶׁפֵּרַשְׁנוּהוּ בַּמִּכְנָסַיִם וְאָמַר לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו לְכַהֲנוֹ לִי פֵּרוּשׁ שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹתָם לְשֵׁם אַהֲרֹן לְשֶׁרֶת לְפָנַי ה׳ וּמִזֶּה תִּלְמֹד לִשְׁאָר בְּגָדִים. וּבְפָסוּק רִאשׁוֹן שֶׁפֵּרַשְׁנוּ בַּציץ אָמַר לְקָדְשׁוֹ וְגוֹ׳ כִּי מִלְּבַד שֶׁיַּעֲשֵׂהוּ לְשֵׁם כְּהֻנָּה עוֹד יוֹסִיף לִכְתֹּב בּוֹ קֹדֶשׁ לַה׳:

הַחֹשֶׁן נֶאֱחָזִין מִלְּפָנָיו כְּנֶגֶד לִבּוֹ, שֶׁאֵין נוֹפְלוֹת, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בָּעִנְיָן, וְהָיוּ זְקוּפוֹת וְהוֹלְכוֹת כְּנֶגֶד כְּתֵפָיו, וּשְׁתֵּי אַבְנֵי שֹׁהַם קְבוּעוֹת בָּהֶן, אַחַת בְּכָל אַחַת. **אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו** • אֶל רָחְבּוֹ שֶׁל אֵפוֹד, שֶׁלֹּא הָיָה רָחְבּוֹ אֶלָּא כְּנֶגֶד גַּבּוֹ שֶׁל כֹּהֵן, וְגָבְהוֹ עַד כְּנֶגֶד הָאַצִּילִים שֶׁקּוֹרִין קודי״ש, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל מד): ״לֹא יַחְגְּרוּ בַּיָּזֵע״, אֵין חוֹגְרִין בִּמְקוֹם זֵיעָה, לֹא לְמַעְלָה מֵאַצִּילֵיהֶם וְלֹא לְמַטָּה מִמָּתְנֵיהֶם, אֶלָּא כְּנֶגֶד אַצִּילֵיהֶם. **וְחֻבָּר** • הָאֵפוֹד עִם אוֹתָן שְׁתֵּי כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד יְחֻבַּר אוֹתָם בְּמַחַט לְמַטָּה בְּחֵשֶׁב, וְלֹא יַאַרְגֵּם עִמּוֹ, אֶלָּא אוֹרְגָם לְבַד וְאַחַר כָּךְ מְחַבְּרָם.

(ח) וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר׃

ח וְהֶמְיַן תִּקּוּנֵהּ דִּי עֲלוֹהִי כְּעוֹבָדוֹהִי מִנֵּהּ יְהֵי דַּהֲבָא תְּכְלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר׃

רש״י ◄ **וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ** • וַחֲגוֹר שֶׁעַל יָדוֹ הוּא מְאַפְּדוֹ וּמְתַקְּנֵהוּ לַכֹּהֵן וּמְקַשְּׁטוֹ. **אֲשֶׁר עָלָיו** • לְמַעְלָה בִּשְׂפַת הַסִּינָר, הִיא הַחֲגוֹרָה. **כְּמַעֲשֵׂהוּ** • כַּאֲרִיגַת הַסִּינָר, מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב וּמֵחֲמֵשֶׁת מִינִים, כָּךְ אֲרִיגַת הַחֵשֶׁב, מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב וּמֵחֲמֵשֶׁת הַמִּינִים. **מִמֶּנּוּ יִהְיֶה** • עִמּוֹ יִהְיֶה אָרוּג וְלֹא יַאַרְגֶּנּוּ לְבָד וִיחַבְּרֶנּוּ.

(ט) וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אַבְנֵי־שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ אור החיים

ט וְתִסַּב יָת תַּרְתֵּין אַבְנֵי בּוּרְלָא וְתִגְלוֹף עֲלֵיהֶן שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃

(י) שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמֹת הַשִׁّשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתֹולְדֹתָם׃

י שִׁתָּא מִשְׁמָהָתְהוֹן עַל אַבְנָא חֲדָא וְיָת שְׁמָהַת שִׁתָּא דְּאִשְׁתָּאֲרוּ עַל אַבְנָא תִנְיָתָא כְּתוּלְדָתְהוֹן׃

רש״י ◄ **כְּתוֹלְדוֹתָם** • כַּסֵּדֶר שֶׁנּוֹלְדוּ: רְאוּבֵן, שִׁמְעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, דָּן וְנַפְתָּלִי עַל הָאַחַת. וְעַל הַשְּׁנִיָּה: גָּד וְאָשֵׁר, יִשָּׂשכָר, זְבוּלֻן, יוֹסֵף, וּבִנְיָמִין מָלֵא, שֶׁכֵּן הוּא כָּתוּב בִּמְקוֹם תּוֹלַדְתּוֹ, כ״ה אוֹתִיּוֹת בְּכָל אַחַת וְאַחַת. אור החיים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ט) **וְלָקַחְתָּ אֶת שְׁתֵּי וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה אָמַר אֶת וְגוֹ׳. וְאוּלַי שֶׁיְּכַוֵּן אֶל אַבְנֵי שֹׁהַם שֶׁכְּבָר הִזְכִּיר בִּתְחִלַּת הַמִּצְוָה בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה. וְזֶה הוּא שֶׁעִוּר הַכָּתוּב וְלָקַחְתָּ אֶת שְׁתֵּי אַבְנֵי שֹׁהַם אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְהָבִיא. וּבָזֶה נִתְכַּוֵּן בְּמֶתֶק דְּבָרָיו יִתְבָּרֵךְ לָתֵת לוֹ טַעַם לָמָּה פֵּרֵט אַבְנֵי שֹׁהַם מִכְּלַל כָּל הָאֲבָנִים, כִּי אַבְנֵי שֹׁהַם יֵשׁ בָּהֶם מִצְוָה אַחַת פְּרָטִית מִלְּבַד אַבְנֵי הַמִּלּוּאִים, וְלָזֶה אָמַר אֵלָיו וְלָקַחְתָּ אוֹתָם אַבְנֵי שֹׁהַם שֶׁפֵּרַטְתִּי לְךָ:

י) **שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לָדַעַת לָמָּה אָמַר מִשְּׁמֹתָם וְלֹא אָמַר שִׁשָּׁה שֵׁמוֹת וְגוֹ׳ וְשִׁשָּׁה שֵׁמוֹת עַל וְגוֹ׳ כְּתוֹלְדוֹתָם. גַּם לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר הַנּוֹתָרִים כִּי רוֹאֶה אֲנִי שֶׁנּוֹתָרִים הֵם. וּבְהֶכְרֵחַ לְפָרֵשׁ נוֹתָרִים הַפְּחוּתִים עַל דֶּרֶךְ אוֹמְרוֹ עַל אֶלְעָזָר וְגוֹ׳ הַנּוֹתָרִים וְדָרְשׁוּ ז״ל (יוֹמָא פ״ז זֹהַר ח״ג נ״ו:) הַפְּחוּתִים כו׳ וּכְמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ גַּם כֵּן (ב״ר פע״ג) בַּפָּסוּק צֹאן לָבָן הַנּוֹתָרוֹת יְעִיֵּן שָׁם, וְזֶה יַבְהִיל כִּי מֵאוֹמְרוֹ כְּתוֹלְדוֹתָם מַשְׁמָע כְּסֵדֶר שֶׁנּוֹלְדוּ לְיַעֲקֹב וְאִם כֵּן לָמָּה הַנּוֹלָדִים בָּאַחֲרוֹנָה פְּחוּתִים מֵהָרִאשׁוֹנִים וּמַה גַּם שֶׁיֵּשׁ בָּאַחֲרוֹנָה בְּנֵי הַגְּבִירוֹת יוֹסֵף וּבִנְיָמִין זְבוּלוּן וְיִשָּׂשכָר בֶּן תּוֹרָה וְיֵשׁ בָּרִאשׁוֹנִים מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת וְאֵיךְ יִקְרָא הַכָּתוּב לִבְנֵי הַגְּבִירָה נוֹתָרִים בְּעֶרֶךְ בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת. וּלְהָבִין הָעִנְיָן אֶל זֶה אַבִּיט לְמַה שֶׁאָמְרוּ בְּסוֹטָה (ל״ו.) וְזֶה לְשׁוֹנָם תָּנוּ רַבָּנָן שְׁתֵּי אֲבָנִים הָיוּ לְכֹהֵן גָּדוֹל עַל כְּתִפּוֹ וְגוֹ׳ וּשְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּתוּב עֲלֵיהֶן שִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוֹ וְשִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שִׁשָּׁה וְגוֹ׳ שְׁנֵיָה כְּתוֹלְדוֹתָם וְלֹא רִאשׁוֹנָה כְּתוֹלְדוֹתָם מִפְּנֵי שֶׁיְּהוּדָה מֻקְדָּם וַחֲמִשִּׁים אוֹתִיּוֹת כ״ה עַל אֶבֶן זוֹ וְכ״ה עַל אֶבֶן זוֹ רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר לֹא כְּדֶרֶךְ שֶׁחֲלוּקִים בְּחֵמֵשׁ הַפְּקוּדִים, אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁחֲלוּקִים בְּחֵמֵשׁ שֵׁנִי, כֵּיצַד בְּנֵי לֵאָה כְּסִדְרָן בְּנֵי רָחֵל אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן וּבְנֵי הַשִּׁפְחוֹת בָּאֶמְצַע וְאֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם כְּתוֹלְדוֹתָם כִּשְׁמוֹתָם שֶׁקָּרָא לָהֶם יַעֲקֹב וְלֹא כַּשֵּׁמוֹת שֶׁקָּרָא לָהֶם מֹשֶׁה רְאוּבֵנִי שִׁמְעוֹנִי וְגוֹ׳ עַד כָּאן, פְּשָׁטָן שֶׁל דְּבָרִים הוּא כִּי לְתִנָּא קַמָּא כְּתוֹלְדוֹתָם חוֹזֵר עַל שְׁמוֹת ב׳ הָאֲבָנִים אֶלָּא שֶׁיַּקְדִּימוּ יְהוּדָה לְרְאוּבֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ יְהוּדָה רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן לֵוִי דָּן נַפְתָּלִי בְּאֶבֶן אַחַת וּבָאֶבֶן הַשֵּׁנִית גָּד אָשֵׁר יִשָּׂשכָר זְבוּלֻן יוֹסֵף וּבִנְיָמִין כְּסֵדֶר לֵידָתָן, וּכְשֶׁתַּחְשֹׁב הָאוֹתִיּוֹת תִּמְצָא כ״ה בְּאַחַת וְכ״ד בְּאַחַת, וְאָמְרוּ בַּשֵּׁ״ס (שָׁם) ר׳ יִצְחָק אָמַר הוֹסִיף לוֹ יְהוֹסֵ״ף, רַב נַחְמָן אָמַר בִּנְיָמִין מָלֵא, וְחֶשְׁבּוֹן זֶה לֹא נִרְמַז בַּפָּסוּק אֶלָּא שֶׁכָּךְ בָּאָה לָהֶם הַקַּבָּלָה כ״ה בְּאַחַת וְכ״ה בְּאַחַת. וְהַקַּדְמַת יְהוּדָה לְרְאוּבֵן אֲנִי אוֹמֵר כִּי מֵהַכָּתוּב דּוֹרֵשׁ לֵהּ מִמַּה שֶׁכָּתַב כְּתוֹלְדוֹתָם בָּאַחֲרוֹנָה וְלֹא כָּתַב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּתוֹלְדוֹתָם וְאָז יִהְיֶה נִשְׁמַע שֶׁבָּאָה מִצְוַת כְּתוֹלְדוֹתָם עַל סֵדֶר ב׳ הָאֲבָנִים. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת מִי גִּלָּה כִּי מַה שֶׁאֶבֶן רִאשׁוֹנָה אֵינָהּ כְּתוֹלְדוֹתָם הִיא לְצַד הַקְדָּמַת יְהוּדָה וְדִלְמָא לוֹמַר שֶׁאֵין בָּהֶם סֵדֶר כָּל עִקָּר, זֶה אֵינוֹ כִּי בְּהֶכְרֵחַ כְּשֶׁתְּבוֹא לוֹמַר בְּאֶבֶן רִאשׁוֹנָה סֵדֶר אַחֵר שֶׁאֵינוֹ כְּתוֹלְדוֹתָם תִּבְחַר בְּאַחַד מֵהַסְּדָרִים שֶׁיֶּשְׁנָם בַּכָּתוּב אוֹ סֵדֶר שֶׁכָּתוּב בְּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים אוֹ בְּחֵמֶשׁ שֵׁנִי וּלְכָל אֶחָד מֵהֶם כְּשֶׁתְּבוֹא לְסַדֵּר אֶבֶן רִאשׁוֹנָה שֶׁלֹּא כְּתוֹלְדוֹתָם הֲלֹא בְּהֶכְרֵחַ אֶבֶן הַשֵּׁנִית שֶׁלֹּא כְּתוֹלְדוֹתָם וְאִם כֵּן הֲרֵי בִּטַּלְתָּ כְּתוֹלְדוֹתָם בב׳ הָאֲבָנִים אֲשֶׁר עַל כֵּן תִּתְחַיֵּב לוֹמַר שֶׁהַשִּׁנּוּי שֶׁמְּבַטֵּל כְּתוֹלְדוֹתָם בְּאֶבֶן רִאשׁוֹנָה הוּא בְּאֹפֶן שֶׁאֵינוֹ מְבַטֵּל גַּם בִּשְׁנִיָּה וְהֵיכִי דָּמִי בְּהֶכְרֵחַ בִּבְהַאי גַּוְנָא שֶׁיַּקְדִּים יְהוּדָה וְדָבָר זֶה סְבָרָא הִיא כִּי הוּא מֶלֶךְ וְלוֹ רָאוּי לְהַקְדִּים וְגַם מָצִינוּ לוֹ שֶׁקָּדַם בְּהַקְרָבַת חֲנֻכַּת הַמִּזְבֵּחַ, וַהֲגַם שֶׁגַּם יִשָּׂשכָר קָדַם, אִם בָּאנוּ לְהַקְדִּימוֹ כָּאן הֲרֵי בִּטַּלְנוּ כְּתוֹלְדוֹתָם שֶׁל אֶבֶן שְׁנִיָּה, וּלְדֶרֶךְ זֶה מַה שֶּׁדִּקְדַּקְנוּ בַּפָּסוּק בִּמְקוֹמוֹ מֻנָּח. וְאֶפְשָׁר לוֹמַר כִּי נִתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁאֵין הַסֵּדֶר מַפְסִיל בְּאַבְנֵי הָאֵפוֹד שֶׁאִם הִקְדִּים שִׁמְעוֹן לְרְאוּבֵן אֵינוֹ מְעַכֵּב, לָזֶה אָמַר שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם וְגוֹ׳, וְאֶת שְׁמוֹת וְגוֹ׳ הַנּוֹתָרִים פֵּרוּשׁ אֵין לִכְתֹּב אֶלָּא הַנּוֹתָר בְּיָדְךָ שֶׁלֹּא כָּתַבְתָּ אוֹתוֹ עַל הָרִאשׁוֹנָה. וְיֵשׁ לְהוֹכִיחַ כֵּן מִמַּה שֶׁלֹּא תָּנָא בְּתוֹסֶפְתָּא דִּמְנָחוֹת (פ״ה) סֵדֶר כְּתִיבַת הַשֵּׁמוֹת מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה כִּדְתָנֵי בִּגְדֵי כֹהֲנִים מְעַכְּבִין

(יא) מַעֲשֵׂה חָרַשׁ אֶבֶן פִּתּוּחֵי חֹתָם תְּפַתַּח אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל־שֵׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְסֻבֹּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

יא עוֹבַד אֻמַּן אֶבֶן טָבָא כְּתַב מְפָרַשׁ כִּגְלוּף דְּעִזְקָן תִּגְלוּף יָת תַּרְתֵּין אַבְנַיָּא עַל שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁקְעָן מְרַמְּצָן דְּדַהַב תַּעְבֵּד יָתְהוֹן:

רש״י◄ **מַעֲשֵׂה חָרַשׁ אֶבֶן** • מַעֲשֵׂה אֻמָּן שֶׁל אֲבָנִים. ׳חָרַשׁ׳ זֶה, דָּבוּק הוּא לַתֵּיבָה שֶׁלְּאַחֲרָיו, וּלְפִיכָךְ הוּא נָקוּד פַּתָּח בְּסוֹפוֹ, וְכֵן: (ישעיה מד) ״חָרַשׁ עֵצִים נָטָה קָו״, חָרָשׁ שֶׁל עֵצִים. וְכֵן: (שם יב) ״חָרַשׁ בַּרְזֶל מַעֲצָד״, כָּל אֵלֶּה דְּבוּקִים

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

זֶה אֶת זֶה אַבְנֵי שֹׁהַם וְאַבְנֵי מִלּוּאִים מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה כְּתָב שֶׁעַל גַּבֵּיהֶן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה הָיָה לוֹ לוֹמַר גַּם כֵּן סֵדֶר הַשֵּׁמוֹת מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה וְאֶפְשָׁר שֶׁסּוֹבֵר שֶׁאֵין מְעַכֵּב:

וְר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל סוֹבֵר בְּאֶבֶן רִאשׁוֹן בְּנֵי לֵאָה כֻּלָּן כְּסִדְרָן פֵּרוּשׁ וְאֵין לְהַקְדִּים בְּנֵי בִלְהָה וְזִלְפָּה הֲגַם שֶׁקָּדְמוּ בִּלְדָה וּבִשְׁנִיָּה בִּנְיָמִין בְּרֹאשׁ הָאֶבֶן קֹדֶם בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת שֶׁכֵּן כָּתוּב בְּחֻמָּשׁ ב׳ וְאַחֲרָיו בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת כְּסֵדֶר לִדָתָן וְיוֹסֵף בְּסוֹף הָאֶבֶן וְהוּא אוֹמְרוֹ אֶחָד מִכָּאן, וּלְפִי סֵדֶר זֶה נִמְצָא חֶשְׁבּוֹן הָאוֹתִיּוֹת אֵינָם חֲלוּקִים כ״ה עַל אֶבֶן זוֹ וְכ״ה עַל אֶבֶן זוֹ כִּי אֶבֶן רִאשׁוֹנָה שֶׁבָּהּ בְּנֵי לֵאָה כְּסִדְרָן יֵשׁ בָּהּ כ״ח אוֹתִיּוֹת וּבְאֶבֶן שְׁנִיָּה כ״א וְלִכְשֶׁתּוֹסִיף הָאוֹת אוֹ הֵ״א בְּיוֹסֵף אוֹ יוֹ״ד בְּבִנְיָמִין יִהְיוּ כ״ב. וְלִסְבָרָא זוֹ יִתְבָּאֵר מַה שֶּׁדִּקְדְּקוּ בַּכָּתוּב עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שִׁשָּׁה מִשְׁמֹתָם פֵּרוּשׁ שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן מֵהֶם שֶׁנּוֹלְדוּ תְּחִלָּה וּמֵהֶם שֶׁנּוֹלְדוּ אַחַר הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים וְהֵם יִשָּׂשְׂכָר וּזְבוּלֻן שֶׁנּוֹלְדוּ אַחַר כָּל בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, וְאוֹמְרוֹ וְהַנּוֹתָרִים פֵּרוּשׁ שֶׁנַּעֲשׂוּ נוֹתָר מִסֵּדֶר הַחֶשְׁבּוֹן כְּשֶׁתָּבוֹא לְסַדֵּר סֵדֶר הַנּוֹלָדִים תְּחִלָּה תִּמְצָא שֶׁהַב׳ קָדְמוּ לב׳ בְּנֵי לֵאָה וְהוֹתִירָם ה׳ אַחֲרֵיהֶם וְלָזֶה קָרָא לָהֶם נוֹתָרִים, וְהַגַּם שֶׁעִמָּהֶם יוֹסֵף וּבִנְיָמִין אָמַר הַנּוֹתָרִים לְצַד הָאַרְבָּעָה שֶׁבָּהֶם:

וָאָבוֹא אֶל הָעִין מַה שֶּׁכָּתַב הָרַמְבָּ״ם בְּפֶרֶק ט׳ מֵהִלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוֹ וְשִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוֹ וְכוֹתְבִין שֵׁם יְהוֹסֵף וְנִמְצָא כ״ה אוֹתִיּוֹת בְּאֶבֶן זוֹ וְכ״ה אוֹתִיּוֹת בְּאֶבֶן זוֹ וְכָךְ הָיוּ כוֹתְבִין.

רְאוּבֵן שִׁמְעוֹן נַפְתָּלִי דָּן
לֵוִי יְהוּדָה גָּד אָשֵׁר
יִשָּׂשְׂכָר זְבוּלֻן יְהוֹסֵף בִּנְיָמִן

עַד כָּאן. וּדְבָרָיו ז״ל אֵינָם לֹא כְּתַנָּא קַמָּא וְלֹא כְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אֵין זֶה אֶלָּא בִּנְיָן חָדָשׁ וְלֹא כְּסִבְרַת רַב כַּהֲנָא שֶׁהֵבִיא הַשַּׁ״ס וּדְחָאֲהּ שֶׁהוּא אָמַר בְּאֶבֶן רִאשׁוֹנָה רְאוּבֵן גָּד אָשֵׁר זְבוּלוּן דָּן נַפְתָּלִי וּבְאֶבֶן הַב׳ שִׁמְעוֹן לֵוִי יְהוּדָה יִשָּׂשְׂכָר יוֹסֵף בִּנְיָמִין וְגוֹ׳, וּמוֹרֵנוּ הָרַב יוֹסֵף קָרוֹ (בְּכֶסֶף מִשְׁנֶה) דָּחֵק וּפֵרֵשׁ כִּי פָּסַק רַמְבָּ״ם כְּר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל וּמְפָרֵשׁ דִּבְרֵי ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל עַל זֶה הָאֹפֶן בְּנֵי לֵאָה כְּסִדְרָן פֵּרוּשׁ אֶחָד כָּאן וְאֶחָד כָּאן בְּנֵי רָחֵל אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן בִּשְׁנֵי קְצָווֹת הָאֲבָנִים מִלְּמַטָּה וּבְנֵי הַשְּׁפָחוֹת בָּאֶמְצַע פֵּרוּשׁ בָּאֶמְצַע ב׳ הָאֲבָנִים עַד כָּאן:

וְלִי נִרְאֶה שֶׁאֵין דְּבָרִים אֵלּוּ מִתְקַבְּלִים בְּלֵב כָּל חֲכַם לֵב מִב׳ טְעָמִים, א׳ אֵיךְ יַנִּיחַ תַּנָּא קַמָּא וְיִפְסֹק כְּר׳ חֲנִינָא, וּמַה שֶּׁאָמַר הָרַב שֶׁטַּעֲמוֹ שֶׁל ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל מִסְתַּבֵּר אַדְרַבָּא טַעֲמוֹ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא מִסְתַּבֵּר כְּלָל דְּמַפִּיק הַכָּתוּב מִמַּשְׁמָעוּתוֹ שֶׁפֵּרֵשׁ כְּתוֹלְדוֹתָם כַּשֵּׁמוֹת שֶׁקָּרָא לָהֶם אֲבִיהֶם וְלֹא כַּשֵּׁמוֹת שֶׁקָּרָא לָהֶם מֹשֶׁה כִּי מִנַּיִן יַעֲלֶה עַל דַּעַת אֱנוֹשׁ שֶׁיִּכְתֹּב רְאוּבֵנִי וְגָדִי שֶׁהֵצְרַךְ לְמַעֲטָה, וְעוֹד כְּתוֹלְדוֹתָם לֹא מַשְׁמָע שַׁפִּיר שֶׁרְצוֹנוֹ לוֹמַר עַל שְׁמוֹתָם בִּלְדָתָם וְאֵין הֶכְרֵחַ לְהוֹצִיא הַתֵּבָה מִפְּשָׁטָהּ שֶׁהוּא כְּסֵדֶר לִדָתָם כִּסְבָרַת תַּנָּא קַמָּא וְיוֹתֵר מִסְתַּבֵּר טַעֲמִיָּה דְּתַנָּא קַמָּא. וְקַשְׁיָא זוֹ קַלָּה מִמַּה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ, ב׳ לִסְבָרַת הָרַב שֶׁאָמַר שֶׁבְּנֵי לֵאָה אֶחָד מִכָּן כְּבְנֵי רָחֵל, לְמָה אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּנֵי לֵאָה כְּסִדְרָן בְּנֵי רָחֵל אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן שֶׁמּוֹרֶה בְּאֶצְבַּע שֶׁבְּנֵי לֵאָה אֵינָם אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן שֶׁאִם פֵּרוּשׁ כְּסִדְרָן הוּא אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן גַּם בְּנֵי רָחֵל כְּסִדְרָן שֶׁל בְּנֵי לֵאָה הֵם וְלֹא הָיָה לוֹ לוֹמַר אֶלָּא בְּנֵי רָחֵל לְבַסּוֹף וְעוֹד מַשְׁמָעוּת אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן לֹא יַגִּיד כִּדְבָרָיו כִּי הָיָה לוֹ לוֹמַר אֶחָד בְּאֶבֶן זוֹ וְאֶחָד בְּאֶבֶן זוֹ כִּי אֶחָד מִכָּן וְכוּ׳ יַגִּיד כִּדְבְרֵי רַשַׁ״י שֶׁהוּא אֶחָד בְּרֹאשׁ הָאֶבֶן וְאֶחָד בְּסוֹפָהּ, וְקַשְׁיָא זוֹ קַלָּה מִשֶּׁלְּאַחֲרֶיהָ, ג׳ כְּפִי פֵּרוּשׁ דִּבְרֵי הָרַב אֵין סֵדֶר זֶה בְּחֻמָּשׁ שֵׁנִי כִּי בְּחֻמָּשׁ ב׳ בְּנֵי לֵאָה בָּזֶה אַחַר זֶה וּבִנְיָמִין אַחֲרֵיהֶם וּבְנֵי הַשְּׁפָחוֹת אַחַר בִּנְיָמִין וְיוֹסֵף לְבַסּוֹף וּלְר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל לְדִבְרֵי רַמְבָּ״ם יוֹסֵף אַחַר ב׳ בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת בָּאֶבֶן הָרִאשׁוֹנָה וּבִנְיָמִין מְאֻחָר אַחַר שְׁנֵי בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת הָאַחֲרוֹנִים בָּאֶבֶן הַשֵּׁנִית וְאֵיךְ קָאָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל כְּדֶרֶךְ שֶׁחֲלוּקִים בְּחֻמָּשׁ שֵׁנִי וַהֲלֹא בְּחֻמָּשׁ שֵׁנִי בִּנְיָמִן קֹדֶם כָּל בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת:

וְעוֹד לָמָּה הִקְדִּים יוֹסֵף לְבִנְיָמִין וַהֲלֹא בְּחֻמָּשׁ ב׳ בִּנְיָמִין קוֹדֵם, וְאֵין לִדְחוֹת שֶׁהֶפְכָּם כְּדֵי לְדַיֵּק חֶשְׁבּוֹן כ״ה בְּכָל אֶבֶן שֶׁהֲרֵי חֶשְׁבּוֹנָם שָׁוֶה הוּא ה׳ בְּכָל אֶחָד. וּבְאֱמֶת אִם יַעֲמֹד רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל וְיֹאמַר כִּי לְכָךְ נִתְכַּוֵּן לֹא יַצְדִּיקוּ דִּבְרָיו כֵּיוָן שֶׁתְּלָה הַדָּבָר וְאָמַר כְּדֶרֶךְ שֶׁחֲלוּקִים בְּחֻמָּשׁ ב׳, וְגַם אֵין דְּבָרָיו מִתְקַבְּלִין כִּי הַכָּתוּב הִקְדִּים בִּנְיָמִין לִבְנֵי הַשְּׁפָחוֹת וְלִדְבָרָיו הוּא בָּאַחֲרוֹנָה שֶׁבָּאַחֲרוֹנוֹת, הַד׳ מִנַּיִן מָצָא רַמְבָּ״ם לְסַדֵּר בְּנֵי לֵאָה חֶצְיָם בְּאֶבֶן זוֹ וְחֶצְיָם בְּאֶבֶן זוֹ הֲלֹא פְּשָׁטָן שֶׁל דְּבָרִים שֶׁאָמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל בְּנֵי לֵאָה כְּסִדְרָן לֹא מַשְׁמָע כֵּן וּמִנַּיִן נִתְהַוָּה לְרַמְבָּ״ם סְבָרָה זוֹ בְּדִבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל. וְאַחֲרוֹן הִכְבִּיד מַה שֶּׁכָּתַב הַכֶּסֶף מִשְׁנֶה בְּטַעַם רַמְבָּ״ם שֶׁכָּתַב לְהַשִּׁלִּים הַחֲמִשִּׁים אוֹתִיּוֹת בְּתוֹסֶפֶת הֵ״א בְּיוֹסֵף וְהִקְשָׁה עַל זֶה מֵהַשַּׁ״ס דִּקְאָמַר הָתָם וְזֶה לְשׁוֹנָם הַנֵּי חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים נַכִּי חָדָא הַוְיָן אָמַר רַבִּי יִצְחָק יוֹסֵף הוֹסִיפוּ לוֹ אוֹתָ אַחַת שֶׁנֶּאֱמַר עֵדוּת בִּיהוֹסֵף מַתְקִיף לָהּ רַב נַחְמָן כְּתוֹלְדוֹתָם בְּעִינָן אֶלָּא בְּכָל הַתּוֹרָה בִּנְיָמִן וְהָכָא בִּנְיָמִין שָׁלֵם דִּכְתִיב וְאָבִיו קָרָא לוֹ בִּנְיָמִין עַד כָּאן חֲרֵי שֶׁדָּחָה הַשַּׁ״ס תֵּרוּץ יְהוֹסֵף דְּלָא מִתּוֹקְמָא יְהוֹסֵף, וְהֲֵעָלָה אֶלָּא בִּנְיָמִין כָּתוּב בְּב׳ יוּדִין. וְתֵרֶץ הָרַב כִּי קָשֵׁית הַשַּׁ״ס כְּתוֹלְדוֹתָם לֹא הַוֵּי אֶלָּא לִסְבָרַת תַּנָּא קַמָּא אֲבָל לְדַעְתֵּיהּ דְּרַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא מַקְשֶׁה כִּי הוּא לֹא אָמַר שֶׁשָּׁלַל כְּתוֹלְדוֹתָם אֶלָּא שֶׁלֹּא יִכְתֹּב רְאוּבֵנִי שִׁמְעוֹנִי וְכֵיוָן שֶׁכֵּן אוֹקִימְתָּא רִאשׁוֹנָה דְּיִהוֹסֵף בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת וְרַבֵּינוּ פָּסַק כְּר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל כַּנִּזְכָּר עַד כָּאן:

וּדְבָרָיו תְּמוּהִים בְּעֵינַי עַד לְמֹאד הֲלֹא לְדַעַת תַּנָּא קַמָּא לֹא דִּקְדֵּק בַּשֵּׁמוֹת כְּלָל וּמְפָרֵשׁ תֵּבַת כְּתוֹלְדוֹתָם עַל סֵדֶר לִדָתָם רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן וּמַה מָּקוֹם לְהַקְשׁוֹת הַשַּׁ״ס לְדַעַת תַּנָּא קַמָּא מִכְּתוֹלְדוֹתָם, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁלֹּא הִקְשָׁה מֵעִקָּרָא אֶלָּא לְדַעַת ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁמְּפָרֵשׁ כְּתוֹלְדוֹתָם כַּשֵּׁמוֹת שֶׁקָּרָא לָהֶם אֲבִיהֶם וְתֵרֶץ רַב נַחְמָן בִּנְיָמִין מְלֵא. וְלִכְשֶׁנִּגִּיחַ הַנָּחָה סוֹבֶרֶת כִּי תִּהְיֶה הַקַּשְׁיָא לְדַעַת תַּנָּא קַמָּא כָּל שֶׁכֵּן וְקַל וָחֹמֶר שֶׁתִּהְיֶה לִסְבָרַת ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁמְּדַיֵּק כְּתוֹלְדוֹתָם עַל הַשֵּׁמוֹת, וְעוֹד מִדִּבְרֵי הָרַמְבָּ״ם מוּכָח שֶׁמְּפָרֵשׁ כְּתוֹלְדוֹתָם עַל הַסֵּדֶר וְלֹא עַל הַשֵּׁמוֹת שֶׁכָּתַב וְזֶה לְשׁוֹנוֹ שִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוֹ וְשִׁשָּׁה עַל אֶבֶן זוֹ כְּתוֹלְדוֹתָם עַד כָּאן, וְאִם הָיְתָה כַּוָּנַת רַמְבָּ״ם לְפָסֹק כְּר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיָה סוֹתֵם לוֹמַר כְּתוֹלְדוֹתָם שֶׁמָּצִינוּ רָאִינוּ כִּי הַשַּׁ״ס הִקְשָׁה אוֹתָהּ וְהֶצְרַךְ לְפָרְשָׁהּ אֶלָּא וַדַּאי שֶׁלֹּא פָּסַק כְּר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲשֶׁר עַל כֵּן יוֹתֵר הָיָה נָכוֹן לְהַנִּיחַ הַדָּבָר בְּצָרִיךְ עִיּוּן מִלּוֹמַר כָּזֶה:

וּפִתּוּחֵי. **פִּתּוּחֵי חֹתָם** • כְּתַרְגּוּמוֹ: כְּתַב מְפָרַשׁ כִּגְלוּף דְּעִזְקָא, חֲרוּצוֹת הָאוֹתִיּוֹת בְּתוֹכָן כְּמוֹ שֶׁחוֹרְצִין חוֹתְמֵי טַבָּעוֹת, שֶׁהֵם לַחְתֹּם אִגְּרוֹת כְּתָב נִכָּר וּמְפֹרָשׁ. **עַל־שְׁמֹת** • כְּמוֹ בִּשְׁמוֹת. **מְסַבּוֹת מִשְׁבְּצוֹת** • מֻקָּפוֹת הָאֲבָנִים בְּמִשְׁבְּצוֹת זָהָב, שֶׁעוֹשֶׂה מוֹשַׁב הָאֶבֶן בְּזָהָב, כְּמִין גֻּמָּא לְמִדַּת הָאֶבֶן וּמִשְׁקָעָה בַּמִּשְׁבְּצוֹת. נִמְצֵאת הַמִּשְׁבֶּצֶת סוֹבֶבֶת אֶת הָאֶבֶן סָבִיב וּמְחַבֵּר הַמִּשְׁבְּצוֹת בְּכִתְפוֹת הָאֵפוֹד.

(יב) וְשַׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כִּתְפֹת הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרֹן:

יב וּתְשַׁוִּי יָת תַּרְתֵּין אַבְנַיָּא עַל כִּתְפֵּי אֵפוֹדָא אַבְנֵי דָכְרָנָא לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יָת שְׁמָהָתְהוֹן קֳדָם יְיָ עַל תְּרֵין כִּתְפּוֹהִי לְדָכְרָנָא:

רש״י◄ **לְזִכָּרֹן** • שֶׁיְּהֵא רוֹאֶה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הַשְּׁבָטִים כְּתוּבִים לְפָנָיו, וְיִזְכֹּר צִדְקָתָם.

◆ יום שני ג׳ אדר א׳ ◆

(יג) וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת זָהָב:

יג וְתַעְבֵּד מְרַמְּצָן דְּדָהָב:

רש״י◄ **וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת** • מְעוּט מִשְׁבְּצוֹת, שְׁתַּיִם, וְלֹא פֵּרַשׁ לְךָ עַתָּה בְּפָרָשָׁה זוֹ, אֶלָּא מִקְצָת צָרְכָּן, וּבְפָרָשַׁת הַחֹשֶׁן גּוֹמֵר לְךָ פֵּרוּשָׁן.

(יד) וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב טָהוֹר מִגְּבֻלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְנָתַתָּה אֶת־שַׁרְשְׁרֹת הָעֲבֹתֹת עַל־הַמִּשְׁבְּצֹת:

יד וְתַרְתֵּין תִּכִּין דְּהַב דְּכִי מִתַּחְמָן תַּעְבֵּד יָתְהוֹן עוֹבַד גְּדִילוּ וְתִתֵּן יָת תִּכַּיָּא גְּדִילָתָא עַל מְרַמְּצָתָא:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְאָפְשָׁר לוֹמַר כִּי רַמְבָּ״ם לֹא גָּרַס בְּמִלְּתֵיהּ דְּתַנָּא קַמָּא מִפְּנֵי שֶׁיְּהוּדָה רִאשׁוֹן אֶלָּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ שְׁנֵיָּה כְּתוֹלְדוֹתָם פֵּרוּשׁ בְּהִצְטָרְפוּת שְׁנֵיָּה הוּא שֶׁיִּהְיוּ נִמְצָאִים סְדוּרִים כְּתוֹלְדוֹתָם עַל זֶה הַדֶּרֶךְ רְאוּבֵן בְּאַחַת שִׁמְעוֹן בַּשְּׁנִיָּה לֵוִי בְּאַחַת יְהוּדָה בַּשְּׁנִיָּה וְכֵן עַל זֶה הַדֶּרֶךְ, נִמְצֵאתָ כְּשֶׁאַתָּה בָּא לְקָרוֹתָם בְּסֵדֶר ב׳ שׁוּרוֹת יִהְיוּ כְּתוֹלְדוֹתָם וְהוּא אוֹמְרוֹ שְׁנֵיָּה כְּתוֹלְדוֹתָם אֲבָל רִאשׁוֹנָה אֵינָהּ כְּתוֹלְדוֹתָם כִּי הֵם סְדוּרִים בָּהּ עַל זֶה הַדֶּרֶךְ רְאוּבֵן לֵוִי יִשָּׂשְׂכָר וְאֵין זֶה כְּתוֹלְדוֹתָם בְּשׁוּם אֹפֶן, וּפֵרוּשׁ כְּתוֹלְדוֹתָם לְפָנֵינוּ ב׳ דְּרָכִים, הָא׳ הוּא סֵדֶר חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים שֶׁהוּא עַל זֶה הַדֶּרֶךְ בְּנֵי לֵאָה יַחַד בְּנֵי רָחֵל אַחֲרֵיהֶם בְּנֵי הַשִּׁפָּחוֹת אַחֲרֵיהֶן, וְהַב׳ הָאָמוּר בְּחֲמֵשׁ ב׳ בְּנֵי לֵאָה רִאשׁוֹנִים בְּנֵי הַשִּׁפָּחוֹת בָּאַחֲרוֹנָה בְּנֵי רָחֵל יוֹסֵף לְבַסּוֹף וּבִנְיָמִין בֵּין בְּנֵי לֵאָה וּבֵין בְּנֵי הַשִּׁפָּחוֹת, וְתַנָּא קַמָּא לֹא בֵּאֵר בַּמֶּה בָּחַר, וַהֲגַם שֶׁאָמַר כְּתוֹלְדוֹתָם אֵין הוֹכָחָה לִסְבָרָתוֹ כִּי יָכוֹל לֵאָמֵר כְּתוֹלְדוֹתָם הֲגַם שֶׁיַּקְדִּים כָּל בְּנֵי לֵאָה לְצַד שֶׁלֹּא יַפְסִיק בֵּין בְּנֵי אֵם אַחַת וַהֲגַם שֶׁהַמְּעוּט מֵהֶם נוֹלְדוּ אַחַר בְּנֵי בִלְהָה יָכוֹל לֵאָמֵר כְּתוֹלְדוֹתָם בְּסֵדֶר הָאִמָּהוֹת לֵאָה יָלְדָה רִאשׁוֹנָה וְכָל הַבָּנִים יֵחָשְׁבוּ כְּבֵן אֶחָד לְהַקְדִּים כֻּלָּם יַחַד, אוֹ גַּם כֵּן לְצַד שֶׁרֹב הַבָּנִים הֵם קֶדְמוּ, וְגַם לְצַד שֶׁלֹּא מָצִינוּ שֶׁנִּסְדְּרוּ בְּכָל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ כְּסֵדֶר לַדָּתָן עַל זֶה הָאֹפֶן, וְדַיֵּק רַמְבָּ״ם דִּבְרֵי ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁאָמַר לֹא כְּסֵדֶר שֶׁחֲלוּקִים בְּחֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים חֲלוּקִים וְכוּ׳ זֶה יַגִּיד כִּי דָּבָר זֶה יָכוֹל לְכַנֵּס בִּדְבָרֵי תַּנָּא קַמָּא שֶׁבָּא לִשְׁלֹל אוֹתוֹ וְזֶה לְךָ הָאוֹת כִּי כַּוָּנַת תַּנָּא קַמָּא בְּאוֹמְרוֹ כְּתוֹלְדוֹתָם שֶׁהוּא בְּאַחַד מִב׳ הַדְּרָכִים אוֹ כְּסֵדֶר חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים אוֹ סֵדֶר חֲמֵשׁ ב׳ וּבָא ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל וְשָׁלַל חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים וּבָחַר בְּחֲמֵשׁ ב׳, וְסָבַר רַמְבָּ״ם שֶׁאֵין הֶכְרֵחַ בִּדְבְרֵי תַּנָּא קַמָּא וְאָפְשָׁר שֶׁכָּךְ הוּא דַּעַת תַּנָּא קַמָּא לְפָרֵשׁ בּוֹ כְּסֵדֶר חֲמֵשׁ הַפְּקוּדִים, וַהֲגַם שֶׁמִּדִּבְרֵי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל נִרְאֶה כִּי תַּנָּא קַמָּא סוֹבֵר כֵּן, לִהְיוֹת שֶׁדְּבָרָיו שְׁקוּלִים הֵם לְזֶה הַצָּרוּךְ לְבָאֵר אֲבָל אֲנוּ אֵין לָנוּ לְפָרֵשׁ בִּדְבְרֵי תַּנָּא קַמָּא אֶלָּא כְּדַעַת ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל כָּל שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּפֵרוּשׁ שֶׁחָלַק עָלָיו. וּמַחֲלֹקֶת ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל וְתַנָּא קַמָּא הִיא בְּמַשְׁמָעוּת כְּתוֹלְדוֹתָם תַּנָּא קַמָּא סוֹבֵר שְׁנֵיָּה כְּתוֹלְדוֹתָם עַל דֶּרֶךְ שֶׁפֵּרַשְׁנוּ אֲבָל ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר בְּנֵי לֵאָה כְּסִדְרָן פֵּרוּשׁ בְּאֶבֶן אַחַת בְּנֵי רָחֵל א׳ בְּרֹאשׁ הָאֶבֶן וְא׳ בַּסּוֹף וּבְנֵי הַשִּׁפָּחוֹת בְּאֶמְצַע הָאֶבֶן אִם כֵּן אֵינָם כְּתוֹלְדוֹתָם וְהֶצְרֵךְ לְפָרֵשׁ כַּשֵּׁמוֹת וְגוֹ׳. וּפְסַק הָרַב כְּתַנָּא קַמָּא וְסִדֵּר בְּנֵי לֵאָה א׳ בְּאֶבֶן זוֹ וְא׳ בְּאֶבֶן זוֹ כְּדֵי שֶׁתָּבוֹא הַשְּׁנִיָּה כְּתוֹלְדוֹתָם וּבְנֵי הַשִּׁפָּחוֹת אַחֲרֵיהֶם כַּסֵּדֶר הַנִּזְכָּר, וְטַעַם שֶׁהִקְדִּימָם כִּי הֵם נִסְדְּרוּ בְּחֲמֵשׁ ב׳ קֹדֶם יוֹסֵף וְגַם בָּזֶה יִצְטַדֵּק אוֹמְרוֹ כְּתוֹלְדוֹתָם שֶׁאִם יַקְדִּים יוֹסֵף וּבִנְיָמִין אָז אֲפִלּוּ הַשְּׁנִיָּה אֵינָהּ כְּתוֹלְדוֹתָם שֶׁהֲרֵי קָדְמוּ בְּנֵי רָחֵל לִבְנֵי הַשִּׁפָּחוֹת. וְטַעַם שֶׁהִקְדִּים נִפְתָּלִי לָדָן לְהַשְּׁלִים כ״ה אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ שֶׁאָמַר תַּנָּא קַמָּא כִּי לֹא ר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אָמַר דָּבָר זֶה, וַהֲגַם שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לוֹמַר כִּי מִן הַסְּתָם אֵינוֹ חוֹלֵק מֵאֶמְצָעוּת הַדְּבָרִים תִּתְחַיֵּב לוֹמַר שֶׁחוֹלֵק כֵּיוָן שֶׁחִלֵּק אוֹתָם בְּסֵדֶר שֶׁיִּהְיוּ כ״ח בְּאַחַת וְכ״ב בְּאַחַת. וְאַחַר כָּךְ סִדֵּר יוֹסֵף וּבִנְיָמִין וְהִשְׁלִים הַמִּנְיָן בְּאוֹת בִּיהוֹסֵף כִּי לֹא דָּחָה הַתַּלְמוּד סְבָרָא זוֹ אֶלָּא לְר׳ חֲנִינָא בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲבָל לֹא לְתַנָּא קַמָּא כִּי אֵינוֹ מְפָרֵשׁ כְּתוֹלְדוֹתָם עַל הַשֵּׁמוֹת. וְלֹא כָּתַב יְהוּדָה בִּתְחִלָּה כִּי לֹא גָּרַס לָהּ בַּשַּׁ״ס כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְנוּ, זֶה הוּא מַה שֶּׁנִּרְאֶה לִדְחֹק לְיַשֵּׁב הַבָּרִיתָא לִסְבָרַת רַמְבָּ״ם. וְאוּלַי שֶׁנִּזְדַּמְּנָה לוֹ אֵיזֶה בָּרִיתָא וּפָסַק אוֹתָהּ. וִיהִי מָה לְדֶרֶךְ זוֹ שֶׁל רַמְבָּ״ם יִתְיַשְּׁבוּ הַדִּקְדּוּקִים שֶׁדִּקְדַּקְנוּ בַּכָּתוּב עַל נָכוֹן. אוֹמְרוֹ שִׁשָּׁה מִשְּׁמוֹתָם וְלֹא אָמַר שִׁשָּׁה שֵׁמוֹת שֶׁאָז תָּבִין שֶׁהֵם כְּסִדְרָן כְּתוֹלְדוֹתָם בְּכָל אֶבֶן וְאֶבֶן אֶלָּא מִשְּׁמוֹתָם פֵּרוּשׁ מִכָּל ב׳ וּב׳ מֵהֶם תִּקַּח אֶחָד וְתִכְתְּבֵנוּ עַל הָאֶבֶן הָא׳ וְיִהְיֶה נוֹתֵר א׳ וְכֵן לַזּוּג הַב׳ וְהַג׳ וְכוּ׳ וְאַחַר כָּךְ תִּקַּח אוֹתָם הַו׳ שֶׁנּוֹתְרוּ מִכָּל זוּג וְזוּג וְיִהְיוּ עַל הָאֶבֶן הַב׳, וְעַל זֶה דִּקְדֵּק לוֹמַר וְאֶת שְׁמוֹת הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים פֵּרוּשׁ שֶׁנּוֹתְרוּ בְּיָדֶיךָ כָּאָמוּר, וּכְפִי זֶה אוֹמְרוֹ כְּתוֹלְדוֹתָם הוּא עַל סִדְרָן בְּב׳ הָאֲבָנִים וְלָזֶה אִחֵר לוֹמַר כְּתוֹלְדוֹתָם אַחַר שֶׁהִזְכִּיר ב׳ הָאֲבָנִים וְהָבֵן:

רש״י◄ **שַׁרְשֹׁרֹת זָהָב** • שַׁלְשְׁלָאוֹת. **מִגְבֶּלֶת** • לְסוֹף גְּבוּל הַחֹשֶׁן תַּעֲשֶׂה אוֹתָם. **מַעֲשֵׂה עֲבֹת** • מַעֲשֶׂה קְלִיעַת חוּטִין וְלֹא מַעֲשֵׂה נְקָבִים וּכְפָלִים, כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין לְבוֹרוֹת, אֶלָּא כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין לְעַרְדַּסְקָאוֹת, שֶׁקּוֹרִין אינשינשיי״ר״ש (ביצה כב). **וְנָתַתָּה אֶת שַׁרְשֹׁרֹת** • שֶׁל עֲבוֹתוֹת, הָעֲשׂוּיוֹת מַעֲשֵׂה עֲבֹת, עַל מִשְׁבְּצוֹת הַלָּלוּ, וְלֹא זֶה הוּא מְקוֹם צַוָּאַת עֲשִׂיָּתָן שֶׁל שַׁרְשֹׁרוֹת וְלֹא צַוָּאַת קְבִיעוּתָן. וְאֵין ״תַּעֲשֶׂה״ הָאָמוּר כָּאן לְשׁוֹן צִוּוּי, וְאֵין ״וְנָתַתָּה״ הָאָמוּר כָּאן לְשׁוֹן צִוּוּי, אֶלָּא לְשׁוֹן עָתִיד, כִּי בְּפָרָשַׁת הַחֹשֶׁן חוֹזֵר וּמְצַוֵּהוּ עַל עֲשִׂיָּתָן וְעַל קְבִיעוּתָן, וְלֹא נִכְתַּב כָּאן אֶלָּא לְהוֹדִיעֲךָ מִקְצָת צֹרֶךְ הַמִּשְׁבְּצוֹת שֶׁצִּוָּה לַעֲשׂוֹת עִם הָאֵפוֹד. וְכָתַב לְךָ זֹאת לוֹמַר לְךָ, הַמִּשְׁבְּצוֹת הַלָּלוּ יֶזְקְקוּ לְךָ לִכְשֶׁתַּעֲשֶׂה שַׁרְשֹׁרוֹת מִגְבֶּלֶת עַל הַחֹשֶׁן, תִּתְּנֵם עַל הַמִּשְׁבְּצוֹת הַלָּלוּ.

(טו) **וְעָשִׂיתָ חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:**

טו וְתַעְבֵּד חֹשֶׁן דִּינָא עוֹבַד אֻמָּן כְּעוֹבַד אֵפוֹדָא תַּעְבְּדִנֵּהּ דַּהֲבָא תְּכֵלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי וּבוּץ שְׁזִיר תַּעְבֵּד יָתֵהּ:

רש״י◄ **חֹשֶׁן מִשְׁפָּט** • שֶׁמְּכַפֵּר עַל קִלְקוּל הַדִּין. דָּבָר אַחֵר: מִשְׁפָּט, שֶׁמְּבָרֵר דְּבָרָיו וְהַבְטָחָתוֹ אֱמֶת, דרישנמ״ט בְּלַעַ״ז, שֶׁהַמִּשְׁפָּט מְשַׁמֵּשׁ ג׳ לְשׁוֹנוֹת: דִּבְרֵי טַעֲנוֹת בַּעֲלֵי הַדִּין, וּגְמַר הַדִּין וְעֹנֶשׁ הַדִּין, אִם עֹנֶשׁ מִיתָה, אִם עֹנֶשׁ מַכּוֹת, אִם עֹנֶשׁ מָמוֹן. וְזֶה, מְשַׁמֵּשׁ לְשׁוֹן בֵּרוּר דְּבָרִים, שֶׁמְּפָרֵשׁ וּמְבָרֵר דְּבָרָיו. **כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד** • מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב וּמֵחֲמֵשֶׁת מִינִין.

(טז) **רָבוּעַ יִהְיֶה כָּפוּל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:**

טז מְרַבַּע יְהֵי עִיף זֶרְתָּא אֲרֻכֵּהּ וְזֶרְתָּא פְּתֵיהּ:

רש״י◄ **זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ** • כָּפוּל וּמֻטָּל לוֹ לְפָנָיו כְּנֶגֶד לִבּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְהָיוּ עַל לֵב אַהֲרֹן״, תָּלוּי בְּכִתְפּוֹת הָאֵפוֹד הַבָּאוֹת מֵאֲחוֹרָיו עַל כְּתֵפָיו, וְנִקְפָּלוֹת וְיוֹרְדוֹת לְפָנָיו מְעַט, וְהַחֹשֶׁן תָּלוּי בָּהֶן בְּשַׁרְשְׁרוֹת וְטַבָּעוֹת, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בָּעִנְיָן.

(יז) **וּמִלֵּאתָ בוֹ מִלֻּאַת אֶבֶן אַרְבָּעָה טוּרִים אֶבֶן טּוּר אֹדֶם פִּטְדָה וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד:**

יז וְתַשְׁלֵם בֵּהּ אַשְׁלְמוּת אַבְנָא אַרְבְּעָא סִדְרִין אֶבֶן טָבָא סִדְרָא קַדְמָאָה סַמְקָן יַרְקָן וּבַרְקָן סִדְרָא חַד:

רש״י◄ **וּמִלֵּאתָ בוֹ** • עַל שֵׁם שֶׁהָאֲבָנִים מְמַלְּאוֹת גֻּמּוֹת הַמִּשְׁבְּצוֹת הַמְתֻקָּנוֹת לָהֶן, קוֹרֵא אוֹתָן בְּלְשׁוֹן מִלּוּאִים.

(יח) **וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי נֹפֶךְ סַפִּיר וְיָהֲלֹם:**

יח וְסִדְרָא תִּנְיָנָא אִזְמָרְגְּדִין וְשַׁבְזִיז וְסִבְהֲלוֹם:

(יט) **וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ וְאַחְלָמָה:**

יט וְסִדְרָא תְּלִיתָאָה קַנְבִּירֵי טַרְקִיָּא וְעֵין עֶגְלָא:

(כ) **וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וְיָשְׁפֵה מְשֻׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוּאֹתָם:**

כ וְסִדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יַמָּא וּבוּרְלָא וּפַנְטְרֵי מְרַמְּצַן דְּדַהַב יְהוֹן בְּאַשְׁלְמוּתְהוֹן:

רש״י◄ **מְשֻׁבָּצִים זָהָב** • יִהְיוּ הַטּוּרִים בְּמִלּוּאֹתָם, מֻקָּפִים מִשְׁבְּצוֹת זָהָב בְּעֹמֶק שִׁעוּר שֶׁיִּתְמַלֵּא בָּעֲבִי הָאֶבֶן, זֶהוּ לְשׁוֹן בְּמִלּוּאוֹתָם, כְּשִׁעוּר מִלּוּי עָבְיָן שֶׁל אֲבָנִים יִהְיֶה עֹמֶק הַמִּשְׁבְּצוֹת, לֹא פָּחוֹת וְלֹא יוֹתֵר.

(כא) **וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיךְ עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם פִּתּוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיֶיךְ לִשְׁנֵי עָשָׂר שָׁבֶט:**

כא וְאַבְנַיָּא יְהֻוְיָן עַל שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּרֵתֵי עֲסָרֵי עַל שְׁמָהָתְהוֹן כְּתַב מְפָרַשׁ כִּגְלוּף דְּעִזְקָא גְּבַר עַל שְׁמֵהּ תְּהֻוְיָן לִתְרֵין עֲסַר שִׁבְטִין:

רש״י◄ **אִישׁ עַל־שְׁמוֹ** • כְּסֵדֶר תּוֹלְדוֹתָם, סֵדֶר הָאֲבָנִים: אֹדֶם לְרָאוּבֵן, פִּטְדָה לְשִׁמְעוֹן, וְכֵן כֻּלָּם.

(כב) וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שַׁרְשֹׁת גַּבְלֶת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב טָהוֹר׃

כב וְתַעְבֵּד עַל חוּשְׁנָא תִּכִּין מְתַחְמָן עוֹבַד גְּדִילוּ דְּהַב דְּכִי׃

רש״י◄ **עַל הַחֹשֶׁן** • בִּשְׁבִיל הַחֹשֶׁן, לְקָבְעָם בְּטַבְּעוֹתָיו, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ לְמַטָּה בָּעִנְיָן. **שַׁרְשֹׁת** • לְשׁוֹן שָׁרְשֵׁי אִילָן הַמַּאֲחִיזִין לָאִילָן לְהֵאָחֵז וּלְהִתָּקַע בָּאָרֶץ. אַף אֵלּוּ יִהְיוּ מַאֲחִיזִין לַחֹשֶׁן, שֶׁבָּהֶם יִהְיֶה תָּלוּי בָּאֵפוֹד, וְהֵן שְׁתֵּי שַׁרְשְׁרוֹת הָאֲמוּרוֹת לְמַעְלָה, בְּעִנְיַן הַמִּשְׁבְּצוֹת. וְאַף שַׁרְשְׁרוֹת, פָּתַר מְנַחֵם בֶּן סָרוּק לְשׁוֹן שָׁרָשִׁים, וְאָמַר שֶׁהֲרֵי״שׁ יְתֵרָה כְּמוֹ מֵ״ם שֶׁבְּשִׁלְשֹׁם וּמֵ״ם שֶׁבְּרִיקָם. וְאֵינִי רוֹאֶה אֶת דְּבָרָיו, אֶלָּא שַׁרְשֶׁרֶת בִּלְשׁוֹן עִבְרִית כְּשַׁלְשֶׁלֶת בִּלְשׁוֹן מִשְׁנָה. **גַּבְלֶת** • הוּא מִגְּבָלוֹת הָאָמוּר לְמַעְלָה, שֶׁתִּתְקָעֵם בַּטַּבָּעוֹת שֶׁיִּהְיוּ בִּגְבוּל הַחֹשֶׁן, וְכָל גְּבוּל לְשׁוֹן קָצֶה, אשומי״ל בְּלַעַ״ז. **מַעֲשֵׂה עֲבֹת** • מַעֲשֵׂה קְלִיעָה.

(כג) וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן׃

כג וְתַעְבֵּד עַל חוּשְׁנָא תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדָהַב וְתִתֵּן יָת תַּרְתֵּין עִזְקָתָא עַל תְּרֵין סִטְרֵי חוּשְׁנָא׃

רש״י◄ **עַל הַחֹשֶׁן** • לְצֹרֶךְ הַחֹשֶׁן, כְּדֵי לְקָבְעָם בּוֹ, וְלֹא יִתָּכֵן לוֹמַר שֶׁתְּהֵא תְּחִלַּת עֲשִׂיָּתָן עָלָיו, שֶׁאִם כֵּן מַהוּ שֶׁחוֹזֵר וְאוֹמֵר: ״וְנָתַתָּ אֶת שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת״, וַהֲלֹא כְּבָר נְתוּנִים בּוֹ? הָיָה לוֹ לִכְתֹּב בִּתְחִלַּת הַמִּקְרָא: ׳וְעָשִׂיתָ עַל קְצוֹת הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב׳?! וְאַף בְּשַׁרְשְׁרוֹת צָרִיךְ אַתָּה לִפְתֹּר כֵּן. **עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן** • לִשְׁתֵּי פֵּאוֹת שֶׁכְּנֶגֶד הַצַּוָּאר, לַיְמָנִית וְלַשְּׂמָאלִית הַבָּאִים מוּל כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד.

(כד) וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת אֶל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן׃

כד וְתִתֵּן יָת תַּרְתֵּין גְּדִילָן דְּדָהַב עַל תְּרֵין עִזְקָתָא לְסִטְרֵי חוּשְׁנָא׃

רש״י◄ **וְנָתַתָּה אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב** • הֵן הֵן ״שַׁרְשֹׁת גַּבְלֶת״ הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, וְלֹא פֵּרַשׁ מְקוֹם קִבּוּעָן בַּחֹשֶׁן. עַכְשָׁו, מְפָרֵשׁ לְךָ שֶׁיְּהֵא תּוֹחֵב אוֹתָן בַּטַּבָּעוֹת, וְתֵדַע לְךָ שֶׁהֵן הֵן הָרִאשׁוֹנוֹת, שֶׁהֲרֵי בְּפָרָשַׁת ״אֵלֶּה פְקוּדֵי״ לֹא הֻכְפְּלוּ.

(כה) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצוֹת וְנָתַתָּה עַל־כִּתְפוֹת הָאֵפֹד אֶל־מוּל פָּנָיו׃

כה וְיָת תַּרְתֵּין גְּדִילָן דְּעַל תַּרְתֵּין סִטְרוֹהִי תִּתֵּן עַל תַּרְתֵּין מְרַמְּצָתָא וְתִתֵּן עַל כִּתְפֵּי אֵפוֹדָא לָקֳבֵל אַפּוֹהִי׃

רש״י◄ **וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת** • שֶׁל שְׁתֵּי הָעֲבוֹתוֹת, ב׳ רָאשֵׁיהֶם שֶׁל כָּל אַחַת וְאַחַת. **תִּתֵּן עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצוֹת** • הֵן הֵן הַכְּתוּבוֹת לְמַעְלָה, בֵּין פָּרָשַׁת הַחֹשֶׁן וּפָרָשַׁת הָאֵפוֹד, וְלֹא פֵּרַשׁ אֶת צָרְכָּן וְאֶת מְקוֹמָן. עַכְשָׁו, מְפָרֵשׁ שֶׁיִּתְקַע בָּהֶן רָאשֵׁי הָעֲבוֹתוֹת הַתְּחוּבוֹת בְּטַבְּעוֹת הַחֹשֶׁן, לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל אֵצֶל הַצַּוָּאר, שְׁנֵי רָאשֵׁי שַׁרְשְׁרוֹת: הַיְמָנִית תּוֹקֵעַ בַּמִּשְׁבְּצוֹת שֶׁל יָמִין, וְכֵן בְּשֶׁל שְׂמֹאל, שְׁנֵי רָאשֵׁי שַׁרְשְׁרוֹת הַשְּׂמָאלִית. **וְנָתַתָּה** • הַמִּשְׁבְּצוֹת. **עַל כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד** • אַחַת בְּזוֹ וְאַחַת בְּזוֹ. נִמְצְאוּ כִּתְפוֹת הָאֵפוֹד מַחֲזִיקִין אֶת הַחֹשֶׁן שֶׁלֹּא יִפֹּל וּבָהֶן הוּא תָּלוּי. וַעֲדַיִן שְׂפַת הַחֹשֶׁן הַתַּחְתּוֹנָה הוֹלֶכֶת וּבָאָה וְנוֹקֶשֶׁת עַל כְּרֵסוֹ, וְאֵינָהּ דְּבוּקָה לוֹ יָפֶה, לְכָךְ הָצְרַךְ עוֹד ב׳ טַבָּעוֹת לְתַחְתִּיתוֹ כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ וְהוֹלֵךְ. **אֶל מוּל פָּנָיו** • שֶׁל אֵפוֹד, שֶׁלֹּא יִתֵּן הַמִּשְׁבְּצוֹת בְּעֵבֶר הַכְּתֵפוֹת שֶׁכְּלַפֵּי הַמְּעִיל, אֶלָּא בָּעֵבֶר הָעֶלְיוֹן שֶׁכְּלַפֵּי הַחוּץ, וְהוּא קָרוּי מוּל פָּנָיו שֶׁל אֵפוֹד, כִּי אוֹתוֹ עֵבֶר שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה, אֵינוֹ קָרוּי פָּנִים.

(כו) וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֵפוֹד בָּיְתָה׃

כו וְתַעְבֵּד תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדָהַב וּתְשַׁוִּי יָתְהוֹן עַל תְּרֵין סִטְרֵי חוּשְׁנָא עַל סִפְתֵּה דִּי לְעִבְרָא דְּאֵפוֹדָא מִלְּגָיו׃

רש״י◄ **עַל שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן** • הֵן שְׁתֵּי פֵּאוֹתָיו הַתַּחְתּוֹנוֹת, לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל. **עַל שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל עֵבֶר הָאֵפוֹד בָּיְתָה** • הֲרֵי לְךָ שְׁנֵי סִימָנִין: הָאֶחָד שֶׁיִּתְנֵם בִּשְׁנֵי קְצָווֹת שֶׁל תַּחְתִּיתוֹ, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד הָאֵפוֹד, שֶׁעֶלְיוֹנוֹ אֵינוֹ כְּנֶגֶד הָאֵפוֹד, שֶׁהֲרֵי סָמוּךְ לַצַּוָּאר הוּא, וְהָאֵפוֹד נָתוּן עַל מָתְנָיו. וְעוֹד נָתַן סִימָן שֶׁלֹּא יִקְבְּעֵם בְּעֵבֶר הַחֹשֶׁן שֶׁכְּלַפֵּי הַחוּץ, אֶלָּא בָּעֵבֶר שֶׁכְּלַפֵּי פְּנִים, שֶׁנֶּאֱמַר: ״בָּיְתָה״, וְאוֹתוֹ הָעֵבֶר הוּא לְצַד הָאֵפוֹד, שֶׁחֵשֶׁב הָאֵפוֹד חוֹגְרוֹ לַכֹּהֵן וְנִקְפָּל הַסִּינָר לִפְנֵי הַכֹּהֵן עַל מָתְנָיו, וּקְצָת כְּרֵסוֹ מִכָּאן וּמִכָּאן, עַד כְּנֶגֶד קְצוֹת הַחֹשֶׁן, וּקְצוֹתָיו שׁוֹכְבִין עָלָיו.

(כז) וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבָּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כִתְפוֹת הָאֵפֹד מִלְּמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו לְעֻמַּת מַחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל לְחֵשֶׁב הָאֵפוֹד:

כז וְתַעְבֵּד תַּרְתֵּין עִזְקָן דְּדָהַב וְתִתֵּן יָתְהוֹן עַל תַּרְתֵּין כִּתְפֵּי אֵפוֹדָא מִלְּרַע מִלְּקֳבֵל אַפּוֹהִי לְקֳבֵל בֵּית לוּפֵי מֵעֲלָוֵי לְהֵמְיַן אֵפוֹדָא:

רש״י◄ **עַל שְׁתֵּי כִתְפוֹת הָאֵפוֹד מִלְּמַטָּה** • שֶׁהַמִּשְׁבְּצוֹת נְתוּנוֹת בְּרָאשֵׁי כִתְפוֹת הָאֵפוֹד הָעֶלְיוֹנִים הַבָּאִים עַל כְּתֵפָיו כְּנֶגֶד גְּרוֹנוֹ, וְנִקְפָּלוֹת וְיוֹרְדוֹת לְפָנָיו, וְהַטַּבָּעוֹת צָוָה לִיתֵּן בְּרֹאשָׁן הַשֵּׁנִי שֶׁהוּא מְחֻבָּר לָאֵפוֹד, וְהוּא שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְעֻמַּת מַחְבַּרְתּוֹ״, סָמוּךְ לִמְקוֹם חִבּוּרָן בָּאֵפוֹד לְמַעְלָה מִן הַחֲגוֹרָה מְעַט, שֶׁהַמַּחְבֶּרֶת לְעֻמַּת הַחֲגוֹרָה, וְאֵלּוּ נְתוּנִים מְעַט בְּגֹבַהּ זְקִיפַת הַכְּתֵפוֹת, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר: ״מִמַּעַל לְחֵשֶׁב הָאֵפוֹד״, וְהֵן כְּנֶגֶד סוֹף הַחֹשֶׁן, וְנוֹתֵן פְּתִיל תְּכֵלֶת בְּאוֹתָן הַטַּבָּעוֹת וּבְטַבָּעוֹת הַחֹשֶׁן, וְרוֹכְסָן בְּאוֹתוֹ פְּתִיל לְיָמִין וְלִשְׂמֹאל שֶׁלֹּא יְהֵא תַּחְתִּית הַחֹשֶׁן הוֹלֵךְ לְפָנִים וְחוֹזֵר לְאָחוֹר וְנוֹקֵשׁ עַל כְּרֵסוֹ, וְנִמְצָא מְיַשֵּׁב עַל הַמְּעִיל יָפֶה. **מִמּוּל פָּנָיו** • בָּעֵבֶר הַחִיצוֹן.

(כח) וְיִרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן כתיב מטבעתו קרי מִטַּבְּעֹתָיו אֶל־טַבְּעֹת הָאֵפוֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל־חֵשֶׁב הָאֵפוֹד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד:

כח וְיַחְדּוּן יָת חוּשְׁנָא מֵעִזְקָתֵהּ לְעִזְקָתָא דְּאֵפוֹדָא בְּחוּטָא דִּתְכֶלְתָּא לְמֶהֱוֵי עַל הֵמְיַן אֵפוֹדָא וְלָא יִתְפְּרַק חוּשְׁנָא מֵעִלְּוֵי אֵפוֹדָא:

רש״י◄ **וְיִרְכְּסוּ** • לְשׁוֹן חִבּוּר, וְכֵן (תהלים לא) ״מַרְכְּסֵי אִישׁ״, חִבּוּרֵי חֶבְלֵי רְשָׁעִים, וְכֵן (ישעיה מד) ״וְהָרְכָסִים לְבִקְעָה״, הָרִים הַסְּמוּכִים זֶה לָזֶה, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לֵירֵד לַגַּיְא שֶׁבֵּינֵיהֶם אֶלָּא בְּקֹשִׁי גָּדוֹל, שֶׁמִּתּוֹךְ סְמִיכָתָן הַגַּיְא זְקוּפָה וַעֲמֻקָּה, יִהְיוּ לְבִקְעַת מִישׁוֹר וְנוֹחָה לֵילֵךְ. **לִהְיוֹת עַל־חֵשֶׁב הָאֵפוֹד** • לִהְיוֹת הַחֹשֶׁן דָּבוּק אֶל חֵשֶׁב הָאֵפוֹד. **וְלֹא יִזַּח** • לְשׁוֹן נִתּוּק, וְלָשׁוֹן עַרְבִי הוּא, כְּדִבְרֵי דוּנָשׁ בֶּן לַבְרַט.

(כט) וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכָּרֹן לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד:

כט וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יָת שְׁמָהַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן דִּינָא עַל לִבֵּהּ בְּמֵעֲלֵהּ לְקוּדְשָׁא לְדוּכְרָנָא קֳדָם יְיָ תְּדִירָא:

(ל) וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים וְהָיוּ עַל־לֵב אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד:

ל וְתִתֵּן בְּחֹשֶׁן דִּינָא יָת אוּרַיָּא וְיָת תֻּמַּיָּא וִיהוֹן עַל לִבָּא דְּאַהֲרֹן בְּמֵעֲלֵהּ קֳדָם יְיָ וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יָת דִּינָא דִבְנֵי יִשְׂרָאֵל עַל לִבֵּהּ קֳדָם יְיָ תְּדִירָא:

רש״י◄ **אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים** • הוּא כְּתַב שֵׁם הַמְּפֹרָשׁ שֶׁהָיָה נוֹתְנוֹ בְּתוֹךְ כִּפְלֵי הַחֹשֶׁן שֶׁעַל יָדוֹ הוּא מֵאִיר דְּבָרָיו, וּמְתַמֵּם אֶת דְּבָרָיו (יומא עג). וּבְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי הָיָה הַחֹשֶׁן, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְכֹהֵן גָּדוֹל לִהְיוֹת מְחֻסַּר בְּגָדִים, אֲבָל אוֹתוֹ הַשֵּׁם לֹא הָיָה בְּתוֹכוֹ, וְעַל שֵׁם אוֹתוֹ הַכָּתֻב הוּא קָרוּי מִשְׁפָּט, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר כז): ״וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים״. **אֶת־מִשְׁפַּט בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל** • דָּבָר שֶׁהֵם נִשְׁפָּטִים וְנוֹכְחִים עַל יָדוֹ, אִם לַעֲשׂוֹת דָּבָר אוֹ לֹא לַעֲשׂוֹת. וּלְפִי הַמִּדְרָשׁ אַגָּדָה שֶׁהַחֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל מְעֻוָּתֵי הַדִּין, נִקְרָא מִשְׁפָּט עַל שֵׁם סְלִיחַת הַמִּשְׁפָּט.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות יא עמ׳ 133)

וּבְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי הָיָה הַחֹשֶׁן . . אֲבָל אוֹתוֹ הַשֵּׁם לֹא הָיָה בְּתוֹכוֹ (רש״י כח, ל) יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ מַזְכִּיר דָּבָר זֶה. וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה הַשֵּׁם הָיָה חֵלֶק מֵהַחֹשֶׁן, שֶׁכֵּן עַל יָדוֹ מִלֵּא הַחֹשֶׁן אֶת תַּפְקִידוֹ. אָמְנָם, מִזֶּה שֶׁהַכָּתוּב מַפְרִיד בֵּין מַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן וּבֵין נְתִינַת הָאוּרִים וְתוּמִים מַשְׁמַע שֶׁאֵינָם חֵלֶק מֵהַחֹשֶׁן. וְעַל כָּרְחֲךָ, שֶׁהַחֹשֶׁן עַצְמוֹ, בְּתוֹר **בֶּגֶד כְּהֻנָּה** – אֵינוֹ תָּלוּי בַּשֵּׁם, וְעַל כָּךְ מִסְתַּיֵּעַ רַשׁ״י מִבֵּית שֵׁנִי; וְאֵלּוּ תַּפְקִידוֹ כְּחֹשֶׁן **מִשְׁפָּט** – כֵּן תָּלוּי בַּשֵּׁם.

◆ יום שלישי ד׳ אדר א׳ ◆

(לא) וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֵפוֹד כֻּלִּיל תְּכֵלֶת:

לא וְתַעְבֵּד יָת מְעִילָא דְּאֵפוֹדָא גְּמִיר תְּכֶלְתָּא:

רש״י◄ **אֶת־מְעִיל הָאֵפוֹד** • שֶׁהָאֵפוֹד נִתָּן עָלָיו לַחֲגוֹרָה. **כֻּלִּיל תְּכֵלֶת** • כֻּלּוֹ תְּכֵלֶת, שֶׁאֵין מִין אַחֵר מְעֹרָב בּוֹ.

(לב) **וְהָיָה פִי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקָּרֵעַ:**

לב **וִיהֵי פּוּם רֵישֵׁהּ כָּפִיל לְגַוֵּהּ תּוֹרָא יְהֵי מַקַּף לְפוּמֵהּ סְחוֹר סְחוֹר עוֹבַד מָחֵי כְּפוּם שִׁרְיָן יְהֵי לֵהּ לָא יִתְבְּזָע:**

רש״י ◄ **וְהָיָה פִי־רֹאשׁוֹ** • פִּי הַמְּעִיל בְּגָבְהוֹ, הוּא פְּתִיחַת בֵּית הַצַּוָּאר. **בְּתוֹכוֹ** • כְּתַרְגּוּמוֹ: ״כָּפִיל לְגַוֵּהּ״, כָּפוּל לְתוֹכוֹ, לִהְיוֹת לוֹ לְשָׂפָה כְּפִילָתוֹ, וְהָיָה מַעֲשֵׂה אוֹרֵג וְלֹא בְּמַחַט. **כְּפִי תַחְרָא** • לָמַדְנוּ, שֶׁהַשִּׁרְיוֹנִים שֶׁלָּהֶם פִּיהֶם כָּפוּל לְתוֹכָן. **לֹא יִקָּרֵעַ** • כְּדֵי שֶׁלֹּא יִקָּרַע. וְהַקּוֹרְעוֹ עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁזֶּה מִמִּנְיַן לָאוִין שֶׁבַּתּוֹרָה, וְכֵן: ״וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן״, וְכֵן ״לֹא יָסוּרוּ מִמֶּנּוּ״, הַנֶּאֱמָר בְּבַדֵּי הָאָרוֹן.

(לג) **וְעָשִׂיתָ עַל־שׁוּלָיו רִמֹּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב:**

לג **וְתַעְבֵּד עַל שִׁיפּוֹלוֹהִי רִמּוֹנֵי תְּכֶלָא וְאַרְגְּוָנָא וּצְבַע זְהוֹרִי עַל שִׁיפּוֹלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְזַגִּין דְּדַהֲבָא בֵּינֵיהוֹן סְחוֹר סְחוֹר:**

רש״י ◄ **רִמֹּנֵי** • עֲגֻלִּים וַחֲלוּלִים הָיוּ כְּמִין רִמּוֹנִים הָעֲשׂוּיִים כְּבֵיצַת תַּרְנְגֹלֶת. **וּפַעֲמֹנֵי זָהָב** • זָגִין עִם עִנְבָּלִים שֶׁבְּתוֹכָם. **בְּתוֹכָם סָבִיב** • בֵּינֵיהֶם סָבִיב, בֵּין שְׁנֵי רִמּוֹנִים פַּעֲמוֹן אֶחָד דָּבוּק וְתָלוּי בְּשׁוּלֵי הַמְּעִיל.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טז עמ׳ 336)

כְּמִין רִמּוֹנִים (רש״י כח, לג) וְאֵלּוּ כַּפְּתּוֹרֵי הַמְּנוֹרָה הָיוּ ״כְּמִין **תַּפּוּחִים**״ (רַשִׁ״י תרומה כה, לא). וְיֵשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה יְהוּדִי שֶׁנִּמְצָא בְּדַרְגָּה נַעֲלִית נִמְשָׁל לְתַפּוּחַ (״כְּתַפּוּחַ בַּעֲצֵי הַיַּעַר״), וְאֵלּוּ יְהוּדִי שֶׁהוּא בְּשֵׁפֶל הַמַּדְרֵגָה נִמְשָׁל לְרִמּוֹן (״אֲפִלּוּ רֵיקָנִין שֶׁבְּךָ, מְלֵאִים מִצְוֹת כְּרִמּוֹן״). לָכֵן בַּמְּנוֹרָה, שֶׁרוֹמֶזֶת לִיהוּדִי שֶׁזּוֹהֵר וּמֵאִיר, הָיוּ 'תַּפּוּחִים'; וּבְשׁוּלֵי הַמְּעִיל, הָרוֹמְזִים לִיהוּדִי שֶׁנִּמְצָא בְּדַרְגָּה פְּחוּתָה, הָיוּ 'רִמּוֹנִים'.

(לד) **פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב:**

לד **זַגָּא דְּדַהֲבָא וְרִמּוֹנָא זַגָּא דְּדַהֲבָא וְרִמּוֹנָא עַל שִׁיפּוֹלֵי מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר:**

רש״י ◄ **פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמּוֹן וְגוֹ׳** • פַּעֲמוֹן זָהָב, וְרִמּוֹן אֶצְלוֹ.

(לה) **וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת:**

לה **וִיהֵי עַל אַהֲרֹן לְשַׁמָּשָׁא וְיִשְׁתְּמַע קָלֵהּ בְּמֵעֲלֵהּ לְקוּדְשָׁא קֳדָם יְיָ וּבְמִפְּקֵהּ וְלָא יְמוּת:**

רש״י ◄ **וְלֹא יָמוּת** • מִכְּלַל לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן: אִם יִהְיוּ לוֹ, לֹא יִתְחַיֵּב מִיתָה. הָא אִם יִכָּנֵס מְחֻסַּר אֶחָד מִן הַבְּגָדִים הַלָּלוּ, חַיָּב מִיתָה בִּידֵי שָׁמַיִם. **אור החיים**

(לו) **וְעָשִׂיתָ צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:**

לו **וְתַעְבֵּד צִיצָא דִּדְהַב דְּכִי וְתִגְלוּף עֲלוֹהִי כְּתַב מְפָרַשׁ קֹדֶשׁ לַיְיָ:**

רש״י ◄ **צִיץ** • (סוכה ה) כְּמִין טָס שֶׁל זָהָב הָיָה, רֹחַב שְׁנֵי אֶצְבָּעוֹת, מַקִּיף עַל הַמֵּצַח מֵאֹזֶן לְאֹזֶן. **אור החיים**

(לז) **וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מוּל פְּנֵי־הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה:**

לז **וּתְשַׁוִּי יָתֵהּ עַל חוּטָא דִּתְכֶלְתָּא וִיהֵי עַל מִצְנֶפְתָּא לְקֳבֵל אַפֵּי מִצְנֶפְתָּא יְהֵי:**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לה) **וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת.** נִרְאֶה שֶׁאִם לֹא הָיוּ לוֹ הַפַּעֲמוֹנִים שֶׁמַּשְׁמִיעִים אֶת הַקּוֹל חַיָּב מִיתָה לַשָּׁמַיִם שֶׁאִם לֹא כֵּן וְלֹא הָיְתָה כַּוָּנָתוֹ אֶלָּא לִמְחֻסָּר בְּגָדִים הָיָה אוֹמֵר וְלֹא יָמוּת אַחַר תַּשְׁלוּם הַבְּגָדִים אוֹ לְפָחוֹת אַחַר תַּשְׁלוּם ד׳ בִּגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל וְלֹא בְּאֶמְצַע אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַפֶּרֶט בָּא שֶׁחַיָּב אֲפִלּוּ עַל הַפַּעֲמוֹנִים, וּבַפָּסוּק הָאָמוּר בְּסוֹף מַעֲשֵׂה הַבְּגָדִים דִּכְתִיב וְהָיוּ עַל אַהֲרֹן וְגוֹ׳ וְלֹא יִשְׂאוּ עָוֹן וּמֵתוּ שָׁם חִיֵּב עַל הָעוֹבֵד מְחֻסָּר בְּגָדִים:

לו) **קֹדֶשׁ לַה׳.** מִשְּׁמָע שֶׁכָּל מְציאוּת שֶׁיִּכְתֹּב קֹדֶשׁ לַה׳ כָּשֵׁר, וּמַה שֶׁאָמְרוּ בַּגְּמָרָא (שַׁבָּת ס״ג:) שֶׁהָיָה כָּתוּב שְׁנֵי שִׁיטִין יו״ד הֵ״א לְמַעְלָה קֹדֶשׁ לָמֵ״ד לְמַטָּה לֹא לְעִכּוּבָא. וְלָזֶה תִּמְצָא שָׁם שֶׁאָמַר ר׳ אֱלִיעֶזֶר בְּר׳ יוֹסֵי אֲנִי רְאִיתִיו בְּרוֹמִי כָּתוּב עָלָיו קֹדֶשׁ לַה׳ בְּשִׁיטָה אַחַת וְגוֹ׳ הֲרֵי שֶׁאֵין הַדָּבָר מְעַכֵּב וַאֲפִלּוּ לְתִנָּא קַמָּא אֵינוֹ מְעַכֵּב, וּבְזֶה לֹא יִקְשֶׁה בְּעֵינֶיךָ פְּסַק רַמְבַּ״ם פֶּרֶק ט׳ מֵהִלְכוֹת כְּלֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יְעַיֵּן שָׁם:

רש״י◄ **עַל פְּתִיל תְּכֵלֶת •** וּבְמָקוֹם אַחֵר הוּא אוֹמֵר (שמות לט): ״וַיִּתְּנוּ עָלָיו פְּתִיל תְּכֵלֶת״, וְעוֹד כְּתִיב כָּאן: ״וְהָיָה עַל הַמִּצְנֶפֶת״, וּלְמַטָּה הוּא אוֹמֵר: ״וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן״, וּבִשְׁחִיטַת קָדָשִׁים (זבחים יט), שָׁנִינוּ: ׳שְׁעָרוֹ הָיָה נִרְאֶה בֵּין צִיץ לַמִּצְנֶפֶת – שֶׁשָּׁם מַנִּיחַ תְּפִלִּין׳. לָמַדְנוּ, שֶׁהַמִּצְנֶפֶת לְמַעְלָה בְּגֹבַהּ הָרֹאשׁ, וְאֵינָהּ עֲמֻקָּה לְהִכָּנֵס בָּהּ כָּל הָרֹאשׁ עַד הַמֵּצַח, וְהַצִּיץ מִלְּמַטָּה וְהַפְּתִילִים הָיוּ בַּנְּקָבִים וּתְלוּיִין בּוֹ בִּשְׁנֵי רָאשִׁים, וּבְאֶמְצָעוֹ שִׁשָּׁה. בְּג׳ מְקוֹמוֹת הַלָּלוּ פְּתִיל מִלְּמַעְלָה, אֶחָד מִבַּחוּץ וְאֶחָד מִבִּפְנִים כְּנֶגְדּוֹ, וְקוֹשֵׁר רָאשֵׁי הַפְּתִילִים מֵאֲחוֹרֵי הָעֹרֶף שְׁלָשְׁתָּן, וְנִמְצְאוּ בֵּין אֹרֶךְ הַטָּס וּפְתִילֵי רָאשָׁיו, מַקִּיפִין אֶת הַקָּדְקֹד, וּפְתִיל הָאֶמְצָעִי שֶׁבְּרֹאשׁוֹ קָשׁוּר עִם רָאשֵׁי הַשְּׁנַיִם וְהוֹלֵךְ עַל פְּנֵי רֹחַב הָרֹאשׁ מִלְּמַעְלָה. נִמְצָא עָשׂוּי כְּמִין כּוֹבַע, וְעַל פְּתִיל הָאֶמְצָעִי הוּא אוֹמֵר ״וְהָיָה עַל הַמִּצְנֶפֶת״, וְהָיָה נוֹתֵן הַצִּיץ עַל רֹאשׁוֹ כְּמִין כּוֹבַע עַל הַמִּצְנֶפֶת, וְהַפְּתִיל הָאֶמְצָעִי מַחֲזִיקוֹ שֶׁאֵינוֹ נוֹפֵל, וְהַטָּס תָּלוּי כְּנֶגֶד מִצְחוֹ, וְנִתְקַיְּמוּ כָּל הַמִּקְרָאוֹת: פְּתִיל עַל הַצִּיץ, וְצִיץ עַל הַפְּתִיל וּפְתִיל עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה.

(לח) **וְהָיָה עַל־מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה:**

לח וִיהֵי עַל בֵּית עֵינוֹהִי דְּאַהֲרֹן וְיִטּוֹל אַהֲרֹן יָת עֲוֵיַת קוּדְשַׁיָּא דִּי יְקַדְּשׁוּן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל מַתְּנַת קוּדְשֵׁיהוֹן וִיהֵי עַל בֵּית עֵינוֹהִי תְּדִירָא לְרַעֲוָא לְהוֹן קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ **וְנָשָׂא אַהֲרֹן •** לְשׁוֹן סְלִיחָה, וְאַף עַל פִּי כֵן אֵינוֹ זָז מִמַּשְׁמָעוֹ: אַהֲרֹן נוֹשֵׂא אֶת הַמַּשָּׂא שֶׁל עָוֹן. נִמְצָא מְסֻלָּק הֶעָוֹן מִן הַקָּדָשִׁים. **אֶת־עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים •** לְרַצּוֹת עַל הַדָּם וְעַל הַחֵלֶב שֶׁקָּרְבוּ בְּטֻמְאָה, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ (מנחות כה): אֵי זֶה עָוֹן הוּא נוֹשֵׂא? אִם עָוֹן פִּגּוּל, הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר: ״לֹא יֵרָצֶה״. וְאִם עָוֹן נוֹתָר, הֲרֵי נֶאֱמַר: ״לֹא יֵחָשֵׁב״. וְאֵין לוֹמַר שֶׁיְּכַפֵּר עַל עָוֹן הַכֹּהֵן שֶׁהִקְרִיב טָמֵא, שֶׁהֲרֵי ״עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים״ נֶאֱמַר, וְלֹא עָוֹן הַמַּקְרִיבִים, הָא אֵינוֹ מְרַצֶּה, אֶלָּא לְהַכְשִׁיר הַקָּרְבָּן. **וְהָיָה עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד •** אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁיְּהֵא עַל מִצְחוֹ תָּמִיד, שֶׁהֲרֵי אֵינוֹ עָלָיו אֶלָּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, אֶלָּא ׳תָּמִיד׳, לְרַצּוֹת לָהֶם אֲפִלּוּ אֵינוֹ עַל מִצְחוֹ, שֶׁלֹּא הָיָה כֹּהֵן גָּדוֹל עוֹבֵד בְּאוֹתָהּ שָׁעָה. וּלְדִבְרֵי הָאוֹמֵר: עוֹדֵהוּ עַל מִצְחוֹ, מְכַפֵּר וּמְרַצֶּה, וְאִם לָאו, אֵינוֹ מְרַצֶּה, נִדְרָשׁ: ״עַל מִצְחוֹ תָּמִיד״, מְלַמֵּד שֶׁמְּמַשְׁמֵשׁ בּוֹ בְּעוֹדוֹ עַל מִצְחוֹ, שֶׁלֹּא יָסִיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ. **אור החיים**

(לט) **וְשִׁבַּצְתָּ הַכְּתֹנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה מַעֲשֵׂה רֹקֵם:**

לט וּתְרַמֵּץ כִּתּוּנָא בּוּצָא וְתַעְבֵּד מִצְנֶפְתָּא דְּבוּצָא וְהֶמְיָנָא תַּעְבֵּד עוֹבַד צַיָּר:

רש״י◄ **וְשִׁבַּצְתָּ •** עֲשֵׂה אוֹתָם מִשְׁבְּצוֹת מִשְׁבְּצוֹת, וְכֻלָּם שֶׁל שֵׁשׁ.

(מ) **וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֻתֹּנֹת וְעָשִׂיתָ לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת:**

מ וּלְבָנֵי אַהֲרֹן תַּעְבֵּד כִּתּוּנִין וְתַעְבֵּד לְהוֹן הֶמְיָנִין וְכוֹבָעִין תַּעְבֵּד לְהוֹן לִיקָר וּלְתֵשְׁבֻּחָן:

רש״י◄ **וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֻתֹּנֹת •** אַרְבָּעָה בְּגָדִים הַלָּלוּ וְלֹא יוֹתֵר: כֻּתֹּנֶת וְאַבְנֵט וּמִגְבָּעוֹת – הִיא מִצְנֶפֶת, וּמִכְנָסַיִם הַכְּתוּבִים לְמַטָּה בַּפָּרָשָׁה. **אור החיים**

(מא) **וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהֲנוּ־לִי:**

מא וְתַלְבֵּשׁ יָתְהוֹן יָת אַהֲרֹן אָחוּךָ וְיָת בְּנוֹהִי עִמֵּהּ וּתְרַבֵּי יָתְהוֹן וּתְקָרֵב יָת קָרְבַּנְהוֹן וּתְקַדֵּשׁ יָתְהוֹן וִישַׁמְּשׁוּן קֳדָמָי:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לח) **לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי ה׳.** צָרִיךְ לָדַעַת מָה עִנְיָן גַּיְדוּ ב׳ תֵּבוֹת אֵלּוּ שֶׁבָּהֶם יִהְיֶה לְרָצוֹן לִפְנֵי ה׳, וְאוּלַי שֶׁיְּכַוֵּן בְּאוֹמְרוֹ קֹדֶשׁ עַל יִשְׂרָאֵל כְּאוֹמְרוֹ (יִרְמְיָה ב׳) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל, וְתֵבַת לַה׳ יִרְצֶה כִּי כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל הַנִּקְרָאִים קֹדֶשׁ הֵם לַה׳ חֲשׁוּקִים דְּבוּקִים מְשֻׁעְבָּדִים וְלָזֶה יִהְיֶה לְרָצוֹן לִפְנֵי ה׳ שֶׁיֵּשׁ לוֹ רָצוֹן בְּיִשְׂרָאֵל בְּאֶמְצָעוּת הַכְּתָב, וְהוּא סוֹד (שה״ש ו׳) אֲנִי לְדוֹדִי וּבֶזֶה יִתְרַצֶּה דּוֹדִי לִי:

מ) **לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת.** טַעַם שֶׁאָמַר כֵּן פַּעַם ב׳ לִרְמֹז מַה שֶׁאָמְרוּ בִּזְבָחִים (י״ח:) וְזֶה לְשׁוֹנָם הָיוּ מְטַשְׁטְשִׁין אוֹ מְקַרְעִין וְעָבַד עֲבוֹדָתוֹ פְּסוּלָה. וְתַנְיָא עוֹד שָׁם בַּד שֶׁיִּהְיוּ חֲדָשִׁים. וְאָמְרוּ בַּשַּׁ״ס [שם] חֲדָשִׁים אֵין שְׁחָקִים לֹא וְהַתַּנְיָא מְשֻׁחָקִים כְּשָׁרִים וְכוּ׳ אֶלָּא לְמִצְוָה וְכוּ׳, וְהוּא אוֹמְרוֹ לְכָבוֹד כְּנֶגֶד קְרוּעִים וְזֶה לְעִכּוּבָא, וּלְתִפְאָרֶת כְּנֶגֶד חֲדָשִׁים וְזֶה לְמִצְוָה, וְלָזֶה הַצָּרוּךְ הַכָּתוּב לוֹמַר שְׁנֵיהֶם וְזוּלַת זֶה הָיָה לוֹ לוֹמַר לְתִפְאָרֶת שֶׁהוּא יוֹתֵר מֵאוֹמְרוֹ לְכָבוֹד:

רש״י◂ **וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן** • אוֹתָם הָאֲמוּרִים בְּאַהֲרֹן: חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת־תַּשְׁבֵּץ, מִצְנֶפֶת וַאֲבַנֵּט וְצִיץ, וּמִכְנָסַיִם הַכְּתוּבִים לְמַטָּה בְּכֻלָּם. **וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ** • אוֹתָם הַכְּתוּבִים בָּהֶם. **וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם** • אֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו, בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. **וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם** • כָּל מִלּוּי יָדַיִם, לְשׁוֹן חִנּוּךְ הוּא, כְּשֶׁהוּא נִכְנָס לְדָבָר לִהְיוֹת מֻחְזָק בּוֹ מֵאוֹתוֹ יוֹם וָהָלְאָה. וּבִלְשׁוֹן לַעַ״ז, כְּשֶׁמְּמַנִּין אָדָם עַל פְּקִידַת דָּבָר נוֹתֵן הַשַּׁלִּיט בְּיָדוֹ בֵּית יָד שֶׁל עוֹר, שֶׁקּוֹרִין גוואנט״ו (האנדשו״ה), וְעַל יָדוֹ הוּא מַחֲזִיקוֹ בַּדָּבָר, וְקוֹרִין לְאוֹתָה מְסִירָה ווירסטי״ר וְהוּא מִלּוּי יָדַיִם. **אור החיים**

(מב) **וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי־בָד לְכַסּוֹת בְּשַׂר עֶרְוָה מִמָּתְנַיִם וְעַד־יְרֵכַיִם יִהְיוּ:**

מב וְעַבֵּד לְהוֹן מִכְנְסִין דְּבוּץ לְכַסָּאָה בְּשַׂר עֶרְיָתָא מֵחַרְצָן וְעַד יַרְכָּן יְהוֹן:

רש״י◂ **וַעֲשֵׂה לָהֶם** • לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו. **מִכְנְסֵי־בָד** • הֲרֵי ח׳ בְּגָדִים לְכֹהֵן גָּדוֹל וְאַרְבָּעָה לְכֹהֵן הֶדְיוֹט. **אור החיים**

(מג) **וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאָם׀ אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ עָוֹן וָמֵתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו:**

מג וִיהוֹן עַל אַהֲרֹן וְעַל בְּנוֹהִי בְּמֵעֲלְהוֹן לְמַשְׁכַּן זִמְנָא אוֹ בְּמִקְרְבְהוֹן לְמַדְבְּחָא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא וְלָא יְקַבְּלוּן חוֹבָא וִימוּתוּן קְיָם עָלָם לֵהּ וְלִבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי:

רש״י◂ **וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן** • כָּל הַבְּגָדִים הָאֵלֶּה עַל אַהֲרֹן הָרְאוּיִין לוֹ. **וְעַל־בָּנָיו** • הָאֲמוּרִים בָּהֶם. **בְּבֹאָם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד** • לַהֵיכָל, וְכֵן לַמִּשְׁכָּן. **וָמֵתוּ** • הָא לָמַדְתָּ, שֶׁהַמְשַׁמֵּשׁ מְחֻסַּר בְּגָדִים בְּמִיתָה. **חֻקַּת־עוֹלָם לוֹ** • כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "חֻקַּת עוֹלָם", הוּא גְּזֵרָה מִיָּד וּלְדוֹרוֹת, לְעַכֵּב בּוֹ.

◆ יום רביעי ה׳ אדר א׳ ◆

כט (א) **וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אֹתָם לְכַהֵן לִי קַח פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם תְּמִימִם:**

א וְדֵין פִּתְגָּמָא דִּי תַעְבֵּד לְהוֹן לְקַדָּשָׁא יָתְהוֹן לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמָי סַב תּוֹר חָד בַּר תּוֹרֵי וְדִכְרִין תְּרֵין שַׁלְמִין:

רש״י◂ **לְקַח** • כְּמוֹ קַח, וּשְׁתֵּי גְּזֵרוֹת הֵן: אַחַת שֶׁל קִיחָה וְאַחַת שֶׁל לְקִיחָה וְלָהֶן פִּתְרוֹן אֶחָד. **פַּר אֶחָד** • לְכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה הָעֵגֶל, שֶׁהוּא פַּר. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מא) **וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם וְגוֹ׳ וּמָשַׁחְתָּ וְגוֹ׳.** פֵּרוּשׁ אַחַר שֶׁיַּלְבִּישֵׁם בְּעוֹד הַבְּגָדִים עֲלֵיהֶם יִמְשְׁחֵם וְלֹא קֹדֶם וּבָזֶה הִגִּיעַתָּה הַכְּהֻנָּה לְיָדָם, וְהוּא אוֹמְרוֹ וּמִלֵּאתָ אֶת יָדָם, וְאוּלַי כִּי יְכַוֵּן בְּאוֹמְרוֹ אֶת יָדָם בָּזֶה לוֹמַר כִּי בְּאֶמְצָעוּת הַמַּעֲשֶׂה הֵם נִשְׁפָּעִים בִּבְחִינַת הַחֶסֶד הַמִּתְיַחֶסֶת לַיָּד הַגְּדוֹלָה וְהָבֵן:

וְקִדַּשְׁתָּ. פֵּרוּשׁ בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת כְּאוֹמְרוֹ וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ אוֹתָם. וְטַעַם שֶׁהִזְכִּיר הַדָּבָר כָּאן לוֹמַר שֶׁלֹּא יְקַדֵּשׁ אוֹתָם עַד שֶׁיַּקְדִּים לַעֲשׂוֹת הַלְּבִישָׁה וְהַמְּשִׁיחָה וְהָבֵן:

מב) **וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי בָד.** קָשֶׁה לָמָּה אַחַר מִצְוַת הַמִּכְנְסַיִם, וְיֵשׁ לוֹמַר לְצַד שֶׁאָמַר וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת אַהֲרֹן לָזֶה אַחַר הַמִּכְנְסַיִם לוֹמַר שֶׁאֵינוֹ חוֹזֵר עָלָיו מִצְוַת וְהִלְבַּשְׁתָּ וְגוֹ׳. וְאֵין לוֹמַר שֶׁיְּכַוֵּן לוֹמַר שֶׁתִּהְיֶה לְבִישָׁתָם בָּאַחֲרוֹנָה שֶׁהֲרֵי אָמַר הַכָּתוּב בִּמְקוֹם אַחֵר (וַיִּקְרָא ט״ז ד׳) וּמִכְנְסֵי בַד יִהְיוּ עַל בְּשָׂרוֹ וְדָרְשׁוּ בְּיוֹמָא (כ״ג:) שֶׁלֹּא יִהְיֶה דָּבָר קוֹדֵם לַמִּכְנְסַיִם אֶלָּא וַדַּאי לַטַּעַם שֶׁכָּתַבְנוּ. עוֹד נִרְאֶה שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְכָתְבוֹ בָּאַחֲרוֹנָה וּלְהַסְמִיךְ לוֹ מִצְוַת וְהָיוּ עַל אַהֲרֹן וְגוֹ׳ וְלֹא יִשְׂאוּ עָוֹן וּמֵתוּ, וְאִם הָיָה כּוֹלְלוֹ עִם שְׁאָר הַבְּגָדִים וְאוֹמֵר וְהָיוּ עַל אַהֲרֹן וְגוֹ׳ תָּבוֹא הַסְּבָרָא לוֹמַר כִּי לֹא בָּאָה הָאַזְהָרָה אֶלָּא עַל שְׁאָר בְּגָדִים אֲבָל הַמִּכְנְסַיִם אֵינָם בָּאִים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּגָּלֶה עֶרְוָה וְאֵין בָּהֶם צֹרֶךְ קְדֻשַּׁת עֲבוֹדָה, לָזֶה אָמְרָם לְבַסּוֹף וְסָמַךְ לָהֶם הָאַזְהָרָה וְהָעֹנֶשׁ לוֹמַר כִּי מְעַכֵּב הוּא לְקִדֻּשַּׁת הַכְּהוּנָה כִּשְׁאָר בְּגָדִים:

א) **וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְגוֹ׳.** הַכַּוָּנָה לִהְיוֹת שֶׁקֶּדֶם אֵלָיו מְנִיעַת הַמַּעֲשֶׂה כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה (כ״ז כ׳) שֶׁאֵין עָלָיו אֶלָּא מִצְוַת הַדִּבּוּר לְעוֹשִׂים, לָזֶה אָמַר וְזֶה הַדָּבָר זֶה יָצָא מֵהַכְּלָל הַמֻּשְׁלָל וְיֵשׁ לוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ לְהַקְרִיב קָרְבְּנוֹתָיו ז׳ יָמִים, וְאוֹמְרוֹ וְזֶה לְצַד שֶׁקֶּדֶם וְצִוָּה שַׁיַּלְבִּישֵׁנוּ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו וְגָמַר אֹמֶר וְזֶה גַּם כֵּן תַּעֲשֶׂה, וְאִם לֹא אָמַר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֶלָּא לְקַח פַּר וְגוֹ׳ יֵשׁ מָקוֹם לוֹמַר כִּי יְצַוֶּה לְאַהֲרֹן אוֹ לְבָנָיו לַעֲשׂוֹת, לָזֶה אָמַר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה כִּי הוּא הָעוֹשֶׂה. וְלִהְיוֹת שֶׁיֵּשׁ מָקוֹם לוֹמַר שֶׁלֹּא הֵכְשַׁר לְהַקְרִיב אֶלָּא קָרְבַּן שָׁעָה שֶׁהֵם קָרְבְּנוֹת יְמֵי הַמִּלּוּאִים שֶׁל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֲבָל קָרְבָּן שֶׁהוּא קָבוּעַ לְדוֹרוֹת שֶׁהֵם הַתְּמִידִים שֶׁל כֶּבֶשׂ אֶחָד בַּבֹּקֶר וְכֶבֶשׂ אֶחָד בֵּין הָעַרְבַּיִם לֹא, לָזֶה חָזַר וְאָמַר וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה וְגוֹ׳ כְּבָשִׂים בְּנֵי שָׁנָה שְׁנַיִם לְיוֹם תָּמִיד, וְשֶׁלֹּא יָבִין כִּי הֵתֵר בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת תָּמִיד, לָזֶה אָמַר וְזֶה לוֹמַר אֵין לוֹ לְהַקְרִיב אֶלָּא ז׳ יָמִים הָאֲמוּרִים בָּעִנְיָן, וְאוֹמְרוֹ הַדָּבָר תִּתְבָּאֵר לְמָאן דְּאָמַר בְּיוֹמָא (ד׳:) מִלּוּאִים כָּל הַכָּתוּב בָּהֶן מְעַכֵּב, לָזֶה אָמַר וְזֶה הַדָּבָר כָּל הַדָּבָר הָאָמוּר כָּאן לְעִכּוּב, וּלְמָאן דְּאָמַר דָּבָר שֶׁאֵין מְעַכֵּב בְּדוֹרוֹת אֵין מְעַכֵּב בַּמִּלּוּאִים אוֹמְרוֹ הַדָּבָר לוֹמַר וְלֹא כָּל דָּבָר מְעַכֵּב:

לְקַח פַּר וְגוֹ׳. אוּלַי כִּי רְשׁוּת נְתוּנָה לְהָבִיא אוֹ מִשֶּׁל אַהֲרֹן וּבָנָיו אוֹ מִשֶּׁל מֹשֶׁה וְאֵין עַכָּבָה בַּדָּבָר:

(ב) וְלֶחֶם מַצּוֹת וְחַלֹּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן סֹלֶת חִטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

ב וּלְחֵם פַּטִּיר וּגְרִיצִין פַּטִּירִין דְּפִילָן בִּמְשַׁח וְאֶסְפּוּגִין פַּטִּירִין דִּמְשִׁיחִין בִּמְשָׁח סַלְתָּא חִטִּין תַּעְבֵּד יָתְהוֹן:

רש״י ◄ **וְלֶחֶם מַצּוֹת וְחַלֹּת מַצֹּת וּרְקִיקֵי מַצּוֹת** • הֲרֵי אֵלּוּ ג׳ מִינִין: רְבוּכָה, וְחַלּוֹת וּרְקִיקִין, לֶחֶם מַצּוֹת הִיא הַקְּרוּיָה לְמַטָּה בָּעִנְיָן. חַלֹּת לֶחֶם שֶׁמֶן, עַל שֵׁם שֶׁנּוֹתֵן שֶׁמֶן בִּרְבוּכָה כְּנֶגֶד הַחַלּוֹת וְהָרְקִיקִין, וְכָל הַמִּינִין בָּאִים עֶשֶׂר עֶשֶׂר חַלּוֹת (מנחות עו). **בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן** • כְּשֶׁהֵן קֶמַח, יוֹצֵק בָּהֶן שֶׁמֶן וּבוֹלְלָן (שם עה). **מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן** • אַחַר אֲפִיָּתָן מוֹשְׁחָן כְּמִין כָּ״ף יְוָנִית, שֶׁהִיא עֲשׂוּיָה כְּנוּ״ן שֶׁלָּנוּ (שם).

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כו עמ׳ 239)

מוֹשְׁחָן כְּמִין כָּ״ף יְוָנִית (רש״י כט, ב) לְכָאוֹרָה הָיָה לוֹ לוֹמַר בְּקִצּוּר שֶׁהַמְּשִׁיחָה הִיא כְּצוּרַת אוֹת נו״ן, וּלְשֵׁם מַה מַאֲרִיךְ וּמְפָרֵשׁ "כְּמִין כָּ״ף יְוָנִית". וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁהַמְּשִׁיחָה הִיא כְּמִין **כָּ״ף** יְוָנִית כְּדֵי לִרְמֹז עַל הַכְּהֻנָּה, שֶׁכֵּן הַמִּלִּים 'כֹּהֵן' וּ'כְהֻנָּה' מַתְחִילוֹת בָּאוֹת כָּ״ף; וְלָכֵן מַדְגִּישׁ שֶׁהַמְּשִׁיחָה הִיא "כְּמִין **כָּ״ף** יְוָנִית" דַּוְקָא (וראה אברבנאל פסוק ז).

(ג) וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סַל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם בַּסָּל וְאֶת־הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם:

ג וְתִתֵּן יָתְהוֹן עַל סַלָּא חַד וּתְקָרֵב יָתְהוֹן בְּסַלָּא וְיָת תּוֹרָא וְיָת תְּרֵין דִּכְרִין:

רש״י ◄ **וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם** • אֶל חֲצַר הַמִּשְׁכָּן, בְּיוֹם הֲקָמָתוֹ.

(ד) וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ אֹתָם בַּמָּיִם:

ד וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא וְתַסְחֵי יָתְהוֹן בְּמַיָּא:

רש״י ◄ **וְרָחַצְתָּ** • זוֹ טְבִילַת כָּל הַגּוּף.

(ה) וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־אַהֲרֹן אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאָפַדְתָּ לּוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפוֹד:

ה וְתִסַּב יָת לְבוּשַׁיָּא וְתַלְבֵּשׁ יָת אַהֲרֹן יָת כִּתּוּנָא וְיָת מְעִיל אֵפוֹדָא וְיָת אֵפוֹדָא וְיָת חוּשְׁנָא וְתַתְקֵן לֵהּ בְּהֶמְיַן אֵפוֹדָא:

רש״י ◄ **וְאָפַדְתָּ** • קַשֵּׁט וְתַקֵּן הַחֲגוֹרָה וְהַסִּינָר סְבִיבוֹתָיו.

(ו) וְשַׂמְתָּ הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל־הַמִּצְנֶפֶת:

ו וּתְשַׁוִּי מִצְנֶפְתָּא עַל רֵישֵׁהּ וְתִתֵּן יָת כְּלִילָא דְּקוּדְשָׁא עַל מִצְנֶפְתָּא:

רש״י ◄ **נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ** • זֶה הַצִּיץ. **עַל־הַמִּצְנֶפֶת** • כְּמוֹ שֶׁפֵּרַשְׁתִּי לְמַעְלָה עַל יְדֵי הַפְּתִיל הָאֶמְצָעִי, וּשְׁנֵי פְּתִילִין שֶׁבְּרֹאשׁוֹ הַקְּשׁוּרִין שְׁלָשְׁתָּן מֵאַחוֹרֵי הָעֹרֶף, הוּא נוֹתְנוֹ עַל הַמִּצְנֶפֶת כְּמִין כּוֹבַע.

(ז) וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל־רֹאשׁוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ:

ז וְתִסַּב יָת מִשְׁחָא דִּרְבוּתָא וּתְרִיק עַל רֵישֵׁהּ וּתְרַבֵּי יָתֵהּ:

רש״י ◄ **וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ** • (תורת כהנים) אַף מְשִׁיחָה זוֹ כְּמִין כָּ״ף יְוָנִית. נוֹתֵן שֶׁמֶן עַל רֹאשׁוֹ וּבֵין רִיסֵי עֵינָיו וּמְחַבְּרָן בְּאֶצְבָּעוֹ. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

ז) **וְיָצַקְתָּ עַל רֹאשׁוֹ וּמָשַׁחְתָּ.** פֵּרוּשׁ צָרִיךְ יְצִיקָה עַל רֹאשׁוֹ וְצָרִיךְ מְשִׁיחָה בִּפְנֵי עַצְמוֹ וּכְמוֹ כֵן לְבָנָיו כִּי הַכָּתוּב הִשְׁוָה אוֹתָם יַחַד דִּכְתִיב (לְעֵיל כ״ח מ״א) וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם, וּכְמוֹ כֵן בְּפָרָשַׁת פְּקוּדֵי (לְקַמָּן מ׳ ט״ו) כְּתִיב וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם כַּאֲשֶׁר מָשַׁחְתָּ אֶת אֲבִיהֶם,

(ח) וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם כֻּתֳּנֹת׃

ח וְיָת בְּנוֹהִי תְּקָרֵב וְתַלְבֵּשִׁנּוּן כִּתּוּנִין׃

(ט) וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחָבַשְׁתָּ לָהֶם מִגְבָּעֹת וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם וּמִלֵּאתָ יַד־אַהֲרֹן וְיַד־בָּנָיו׃

ט וּתְזָרֵז יָתְהוֹן הֶמְיָנִין אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי וְתַתְקֵן לְהוֹן כּוֹבָעִין וּתְהֵי לְהוֹן כְּהֻנְּתָא לְקָיְמָם עָלָם וּתְקָרֵב קָרְבָּנָא דְּאַהֲרֹן וְקָרְבָּנָא דִּבְנוֹהִי׃

רש״י◄ **וְהָיְתָה לָהֶם** • מִלּוּי יָדַיִם זֶה, לִכְהֻנַּת עוֹלָם. **וּמִלֵּאתָ** • עַל יְדֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. **יַד־אַהֲרֹן וְיַד־בָּנָיו** • בְּמִלּוּי וּפְקֻדַּת הַכְּהֻנָּה. אור החיים

(י) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הַפָּר׃ אור החיים

י וּתְקָרֵב יָת תּוֹרָא לְקֳדָם מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ תּוֹרָא׃

(יא) וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד׃

יא וְתִכּוֹס יָת תּוֹרָא קֳדָם יְיָ לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י◄ **פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** • בַּחֲצַר הַמִּשְׁכָּן שֶׁלִּפְנֵי הַפֶּתַח.

(יב) וְלָקַחְתָּ מִדַּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ׃

יב וְתִסַּב מִדְּמָא דְתוֹרָא וְתִתֵּן עַל קַרְנַת מַדְבְּחָא בְּאֶצְבְּעָךְ וְיָת כָּל דְּמָא תֵּישׁוֹד לִיסוֹדָא דְּמַדְבְּחָא׃

רש״י◄ **עַל־קַרְנֹת** • (זבחים נג) לְמַעְלָה בַּקְּרָנוֹת מַמָּשׁ. **וְאֶת־כָּל־הַדָּם** • שְׁיָרֵי הַדָּם. **אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ** • (פרק ג׳ דמדות) כְּמִין בְּלִיטַת בֵּית קִבּוּל עָשׂוּי לוֹ סָבִיב סָבִיב, לְאַחַר שֶׁעָלָה אַמָּה מִן הָאָרֶץ.

(יג) וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה׃

יג וְתִסַּב יָת כָּל תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת חִצְרָא דְּעַל כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן וְתַסֵּיק לְמַדְבְּחָא׃

רש״י◄ **הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב** • הוּא הַקְּרוּם שֶׁעַל הַכֶּרֶס, שֶׁקּוֹרִין טיל״א. **וְאֵת הַיֹּתֶרֶת** • הוּא טַרְפְּשָׁא דְּכַבְדָּא, שֶׁקּוֹרִין אובר״ש. **עַל־הַכָּבֵד** • אַף מִן הַכָּבֵד יִטֹּל עִמָּהּ (תורת כהנים).

(יד) וְאֶת־בְּשַׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה חַטָּאת הוּא׃

יד וְיָת בִּסְרָא דְתוֹרָא וְיָת מַשְׁכֵּהּ וְיָת אוּכְלֵהּ תּוֹקִיד בְּנוּרָא מִבָּרָא לְמַשְׁרִיתָא חַטָּאתָא הוּא׃

רש״י◄ **תִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ** • לֹא מָצִינוּ חַטָּאת חִיצוֹנָה נִשְׂרֶפֶת, אֶלָּא זוֹ.

(טו) וְאֶת־הָאַיִל הָאֶחָד תִּקָּח וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל׃

טו וְיָת דִּכְרָא חַד תִּסַּב וְיִסְמְכוּן אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

וְכֵן הוּא מְפֹרָשׁ בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים (פ׳ צו):

ט) **וּמִלֵּאתָ יַד אַהֲרֹן וְיַד בָּנָיו.** פֵּרוּשׁ שֶׁיִּמְשַׁח אַהֲרֹן וּבָנָיו כְּמוֹ שֶׁאָמַר לְמַעְלָה וּמָשַׁחְתָּ אֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת יָדָם וְכָאן לֹא הִזְכִּיר הַמְּשִׁיחָה וּרְמָזָהּ בְּאוֹמְרוֹ וּמִלֵּאתָ אֶת יָדָם:

י) **וְסָמַךְ וְגוֹ׳.** וְלֹא אָמַר וְסָמְכוּ שֶׁאַהֲרֹן יִסְמֹךְ בִּפְנֵי עַצְמוֹ וְאַחַר כָּךְ יִסְמְכוּ בָּנָיו. שׁוּב בָּא בְּיָדֵי תּוֹסֶפְתָּא בְּפ״י דִּמְנָחוֹת וְזֶה לְשׁוֹנָם ה׳ שֶׁהֵבִיאוּ זֶבַח אֶחָד כֻּלָּן סוֹמְכִין עָלָיו לֹא כֻּלָּן כְּאֶחָד אֶלָּא כָּל אֶחָד סוֹמֵךְ וּמִסְתַּלֵּק עַד כָּאן, וּפְסָקוֹ רַמְב״ם בְּפ״ג מֵהִלְכוֹת מַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת, וּכְפִי זֶה אָמַר הַכָּתוּב וְסָמַךְ לוֹמַר שֶׁיִּסְמְכוּ אֶחָד אֶחָד וְלֹא יַחַד. אֶלָּא שֶׁצָּרִיךְ לָדַעַת לָמָּה אָמַר ב׳ פְּעָמִים וְלֹא הִסְפִּיק בְּאֶחָד כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּמַּעֲשֶׂה בְּפָרָשַׁת צַו (וַיִּקְרָא ח׳ י״ח). וְאוּלַי כִּי מֵאֶחָד הָיִיתִי אוֹמֵר כִּי לְצַד שֶׁבּוֹ תָּלוּי הַחֵטְא שֶׁעָלָיו בָּא הַקָּרְבָּן כִּי הוּא עָשָׂה הָעֵגֶל וְלֹא בָּנָיו לָזֶה פֵּרְטוֹ לְהַקְדִּים לְרִמּוֹז עַל הַדָּבָר וְאֵין לְמַדִּין מִמֶּנּוּ לְכָל זֶבַח, לָזֶה כָּפַל וְאָמַר ב׳ פְּעָמִים וְסָמַךְ לְשׁוֹן יָחִיד, וּמֵעַתָּה יֵשׁ טַעַם נָכוֹן לָמָּה בְּפָרָשַׁת צַו בְּהוֹדַעַת הַמַּעֲשֶׂה לֹא אָמַר לְשׁוֹן יָחִיד אֶלָּא בְּאֶחָד, כִּי יַסְפִּיק לַלִּמּוּד שֶׁאָנוּ צְרִיכִין לוֹ, כִּי לֹא הֻכְפַּל בַּמִּצְוָה אֶלָּא לְהָסִיר הַטָּעוּת וְהָבֵן:

(טז) וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הָאַיִל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמוֹ וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

טז וְתִכּוֹס יָת דִּכְרָא וְתִסַּב יָת דְּמֵהּ וְתִזְרוֹק עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש״י◄ **וְזָרַקְתָּ** • (זבחים נב) בִּכְלִי, אוֹחֵז בַּמַּזְרֵק וְזוֹרֵק כְּנֶגֶד הַקֶּרֶן כְּדֵי שֶׁיַּרְאֶה לְכָאן וּלְכָאן, וְאֵין קָרְבָּן טָעוּן מַתָּנָה בְּאֶצְבַּע אֶלָּא חַטָּאת בִּלְבָד, אֲבָל שְׁאָר זְבָחִים אֵינָן טְעוּנִין קֶרֶן וְלֹא אֶצְבַּע, שֶׁמַּתַּן דָּמָם מֵחֲצִי הַמִּזְבֵּחַ וּלְמַטָּה, וְאֵינוֹ עוֹלֶה בַּכֶּבֶשׁ, אֶלָּא עוֹמֵד בָּאָרֶץ וְזוֹרֵק. **סָבִיב** • כָּךְ מְפֹרָשׁ בִּשְׁחִיטַת קָדָשִׁים, שֶׁאֵין ׳סָבִיב׳ אֶלָּא ב׳ מַתָּנוֹת שֶׁהֵן אַרְבַּע: הָאַחַת, בְּקֶרֶן זָוִית זוֹ, וְהָאַחַת, בַּקֶּרֶן שֶׁכְּנֶגְדָּהּ בַּאֲלַכְסוֹן, וְכָל מַתָּנָה גְּרִאית בִּשְׁנֵי צִדֵּי הַקֶּרֶן אֵילָךְ וָאֵילָךְ. נִמְצָא, הַדָּם נָתוּן בְּד׳ רוּחוֹת סָבִיב, לְכָךְ קָרוּי ׳סָבִיב׳.

(יז) וְאֶת־הָאַיִל תְּנַתֵּחַ לִנְתָחָיו וְרָחַצְתָּ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנָתַתָּ עַל־נְתָחָיו וְעַל־רֹאשׁוֹ:

יז וְיָת דִּכְרָא תְּפַלֵּג לְאַבְרוֹהִי וּתְחַלִּיל גַּוֵּהּ וּכְרָעוֹהִי וְתִתֵּן עַל אַבְרוֹהִי וְעַל רֵישֵׁהּ:

רש״י◄ **עַל־נְתָחָיו** • עִם נְתָחָיו, מוּסָף עַל שְׁאָר הַנִּתָּחִים.

(יח) וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה עֹלָה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה הוּא:

יח וְתַסִּיק יָת כָּל דִּכְרָא לְמַדְבְּחָא עֲלָתָא הוּא קֳדָם יְיָ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳרָבָנָא קֳדָם יְיָ הוּא:

רש״י◄ **רֵיחַ נִיחֹחַ** • נַחַת רוּחַ לְפָנַי, שֶׁאָמַרְתִּי וְנַעֲשָׂה רְצוֹנִי. **אִשֶּׁה** • לְשׁוֹן אֵשׁ, וְהִיא הַקְטָרַת אֵבָרִים שֶׁעַל הָאֵשׁ.

◆ יום חמישי ו׳ אדר א׳ ◆

(יט) וְלָקַחְתָּ אֵת הָאַיִל הַשֵּׁנִי וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל:

יט וְתִסַּב יָת דִּכְרָא תִּנְיָנָא וְיִסְמוֹךְ אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת יְדֵיהוֹן עַל רֵישׁ דִּכְרָא:

(כ) וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הָאַיִל וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן אַהֲרֹן וְעַל־תְּנוּךְ אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:

כ וְתִכּוֹס יָת דִּכְרָא וְתִסַּב מִדְּמֵהּ וְתִתֵּן עַל רוּם אוּדְנָא דְּאַהֲרֹן וְעַל רוּם אוּדְנָא דִּבְנוֹהִי דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן יְדֵיהוֹן דְּיַמִּינָא וְעַל אִלְיוֹן רַגְלֵיהוֹן דְּיַמִּינָא וְתִזְרוֹק יָת דְּמָא עַל מַדְבְּחָא סְחוֹר סְחוֹר:

רש״י◄ **תְּנוּךְ** • (תורת כהנים, פרשת צו): הוּא הַסְּחוּס, גֶּדֶר הָאֶמְצָעִי שֶׁבְּתוֹךְ הָאֹזֶן, שֶׁקּוֹרִין טנדרו״ס. **בֹּהֶן יָדָם** • הַגּוּדָל, וּבַפֶּרֶק הָאֶמְצָעִי.

(כא) וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְהִזֵּיתָ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ וְקָדֹשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבָנָיו וּבִגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ:

כא וְתִסַּב מִן דְּמָא דִּי עַל מַדְבְּחָא וּמִמִּשְׁחָא דְּרִבּוּתָא וְתַדֵּי עַל אַהֲרֹן וְעַל לְבוּשׁוֹהִי וְעַל בְּנוֹהִי וְעַל לְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ וְיִתְקַדַּשׁ הוּא וּלְבוּשׁוֹהִי וּבְנוֹהִי וּלְבוּשֵׁי בְנוֹהִי עִמֵּהּ:

(כב) וְלָקַחְתָּ מִן־הָאַיִל הַחֵלֶב וְהָאַלְיָה וְאֶת־הַחֵלֶב ׀ הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת יֹתֶרֶת הַכָּבֵד וְאֶת ׀ שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְאֶת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלֻּאִים הוּא:

כב וְתִסַּב מִן דִּכְרָא תַּרְבָּא וַאֲלִיתָא וְיָת תַּרְבָּא דְּחָפֵי יָת גַּוָּא וְיָת חֲצַר כַּבְדָּא וְיָת תַּרְתֵּין כָּלְיָן וְיָת תַּרְבָּא דִּי עֲלֵיהֶן וְיָת שׁוֹקָא דְּיַמִּינָא אֲרֵי דְּכַר קֻרְבָּנָא הוּא:

רש״י◄ **הַחֵלֶב** • זֶה חֵלֶב הַדַּקִּים, אוֹ הַקִּיבָה (חולין מט). **וְהָאַלְיָה** • מִן הַכְּלָיוֹת וּלְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁמְּפֹרָשׁ בְּוַיִּקְרָא (ג ט) שֶׁנֶּאֱמַר: ״לְעֻמַּת הֶעָצֶה יְסִירֶנָּה״, מָקוֹם שֶׁהַכְּלָיוֹת יוֹצְאוֹת. וּבְאֵמוּרֵי הַפָּר לֹא נֶאֱמַר ׳אַלְיָה׳, שֶׁאֵין אַלְיָה קְרֵבָה

אֶלָּא בְּכֶבֶשׁ וְכִבְשָׂה וְאַיִל, אֲבָל שׁוֹר וָעֵז אֵין טְעוּנִים אַלְיָה. **וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין** • לֹא מָצִינוּ הַקְּטָרָה בְּשׁוֹק הַיָּמִין עִם הָאֵמוּרִים, אֶלָּא זוֹ בִּלְבָד. **כִּי אֵיל מִלֻּאִים הוּא** • שְׁלָמִים לְשׁוֹן שְׁלֵמוּת, שֶׁהֵשְׁלַם בַּכֹּל. מַגִּיד הַכָּתוּב שֶׁהַמִּלּוּאִים שְׁלָמִים, שֶׁמְּשִׁימִים שָׁלוֹם לַמִּזְבֵּחַ, וּלְעוֹבֵד הָעֲבוֹדָה וְלַבְּעָלִים. לָכֵן אֲנִי מַצְרִיכוֹ הֶחָזֶה לִהְיוֹת לוֹ לְעוֹבֵד הָעֲבוֹדָה לְמָנָה, וְזֶהוּ מֹשֶׁה שֶׁשִּׁמֵּשׁ בַּמִּלּוּאִים, וְהַשְּׁאָר אָכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו, שֶׁהֵם בְּעָלִים כַּמְּפֹרָשׁ בָּעִנְיָן.

(כג) וְכִכַּר לֶחֶם אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד מִסַּל הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה:

כג וּפִתָּא דִלְחֵם חַד וּגְרִצְתָּא דִלְחֵם מְשַׁח חֲדָא וְאֶסְפּוֹג חַד מִסַּלָּא דְּפַטִּירַיָּא דִּי קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ **וְכִכַּר לֶחֶם** • מִן הַחַלּוֹת. **וְחַלַּת לֶחֶם שָׁמֶן** • מִמִּין הָרְבוּכָה (תורת כהנים). **וְרָקִיק** • (מנחות עה) מִן הָרְקִיקִין, אֶחָד מֵעֶשֶׂר שֶׁבְּכָל מִין וָמִין. וְלֹא מָצִינוּ תְּרוּמַת לֶחֶם הַבָּא עִם זֶבַח נִקְטֶרֶת אֶלָּא זוֹ בִּלְבַד, שֶׁתְּרוּמַת לַחְמֵי תוֹדָה וְאֵיל נָזִיר נְתוּנָה לַכֹּהֲנִים עִם חָזֶה וְשׁוֹק, וּמִזֶּה לֹא הָיָה לְמֹשֶׁה לְמָנָה, אֶלָּא חָזֶה בִּלְבַד.

(כד) וְשַׂמְתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה:

כד וּתְשַׁוִּי כֹּלָּא עַל יְדָא דְּאַהֲרֹן וְעַל יְדָא דִּבְנוֹהִי וּתְרִים יָתְהוֹן אֲרָמוּתָא קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ **עַל כַּפֵּי אַהֲרֹן וְגוֹ׳ וְהֵנַפְתָּ** • שְׁנֵיהֶם עֲסוּקִין בִּתְנוּפָה, הַבְּעָלִים וְהַכֹּהֵן, הָא כֵּיצַד? כֹּהֵן מַנִּיחַ יָדוֹ תַּחַת יַד הַבְּעָלִים וּמֵנִיף, וּבָזֶה הָיוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּעָלִים וּמֹשֶׁה כֹּהֵן. **תְּנוּפָה** • (מנחות סב) מוֹלִיךְ וּמֵבִיא לְמִי שֶׁאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם שֶׁלּוֹ, וּתְנוּפָה מְעַכֶּבֶת וּמְבַטֶּלֶת פֶּרְעָנֻיּוֹת וְרוּחוֹת רָעוֹת. תְּרוּמָה, מַעֲלֶה וּמוֹרִיד לְמִי שֶׁהַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ שֶׁלּוֹ, וּמְעַכֶּבֶת טְלָלִים רָעִים.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ו עמ׳ 175)

אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּעָלִים, וּמֹשֶׁה כֹּהֵן (רש״י כט, כד) וְאִלּוּ בְּפָרָשַׁת שְׁמוֹת (ד, יד) כָּתַב שֶׁמֹּשֶׁה נֶעֱנַשׁ בְּכָךְ שֶׁאַהֲרֹן יִהְיֶה כֹּהֵן "**וְאַתָּה הַלֵּוִי**". וְיֵשׁ לוֹמַר: **א.** הַכְּהֻנָּה פָּסְקָה מִמֶּנּוּ לְאַחַר יְמֵי הַמִּלּוּאִים. **ב.** לֹא פָּסְקָה הַכְּהֻנָּה אֶלָּא מִזַּרְעוֹ. אֲבָל אֵין מִסְתַּבֵּר לוֹמַר שֶׁנַּעֲשָׂה כֹּהֵן רַק לִימֵי הַמִּלּוּאִים, שֶׁכֵּן לְפִי זֶה נִמְצָא שֶׁבִּתְחִלָּה נֶעֱנַשׁ וְלֹא נִתְּנָה לוֹ כְּהֻנָּה; לְאַחַר מִכֵּן נִתְּנָה לוֹ כְּהֻנָּה לְמֶשֶׁךְ יְמֵי הַמִּלּוּאִים; וּלְאַחַר מִכֵּן שׁוּב נִלְקְחָה מִמֶּנּוּ.

(כה) וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה עַל־הָעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשֶּׁה הִוא לַיהוָה:

כה וְתִסַּב יָתְהוֹן מִידֵיהוֹן וְתַסִּיק לְמַדְבְּחָא עַל עֲלָתָא לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ קָרְבָּנָא הוּא קֳדָם יְיָ:

רש״י◄ **עַל הָעֹלָה** • עַל הָאֵיל הָרִאשׁוֹן שֶׁהֶעֱלִיתָ עוֹלָה. **לְרֵיחַ נִיחוֹחַ** • לְנַחַת רוּחַ, לְמִי שֶׁאָמַר וְנַעֲשָׂה רְצוֹנוֹ. **אִשֶּׁה** • לְאֵשׁ נִתַּן. **לַה׳** • לִשְׁמוֹ שֶׁל מָקוֹם.

(כו) וְלָקַחְתָּ אֶת־הֶחָזֶה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וְהֵנַפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ לְמָנָה:

כו וְתִסַּב יָת חֲדָיָא מִדְּכַר קָרְבָּנַיָּא דִּי לְאַהֲרֹן וּתְרִים יָתֵהּ אֲרָמוּתָא קֳדָם יְיָ וִיהֵי לָךְ לְחֻלָּק:

רש״י◄ **תְּנוּפָה** • לְשׁוֹן הוֹלָכָה וַהֲבָאָה, וינטלי״ר בְּלַעַ״ז.

(כז) וְקִדַּשְׁתָּ אֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרַם מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו:

כז וּתְקַדֵּשׁ יָת חֲדָיָא דַּאֲרָמוּתָא וְיָת שׁוֹקָא דְּאַפְרָשׁוּתָא דִּי אִתְּרַם וְדִי אִתַּפְרַשׁ מִדְּכַר קָרְבָּנַיָּא מִדִּי לְאַהֲרֹן וּמִדִּי לִבְנוֹהִי:

רש״י◄ **וְקִדַּשְׁתָּ אֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה וְגוֹ׳** • קַדֵּשׁם לְדוֹרוֹת, לִהְיוֹת נוֹהֶגֶת תְּרוּמָתָם וַהֲנָפָתָם כֶּחָזֶה (נ״א בֶּחָזֶה) וְשׁוֹק שֶׁל שְׁלָמִים, אֲבָל לֹא לְהַקְטָרָה, אֶלָּא: "וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו" לֶאֱכֹל. **הוּרַם** • לְשׁוֹן מַעֲלֶה וּמוֹרִיד. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

כז) מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר וְגוֹ׳. צָרִיךְ לְדַעַת לָמָה הֵצְרַךְ לוֹמַר, וְאוּלַי שֶׁיְּכַוֵּן לוֹמַר שֶׁלֹּא יֹאכַל מִכָּל חֲזֵה וְשׁוֹק הַנִּתָּנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו זוּלַת אֵלּוּ:

(כח) וְהָיָה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה הִוא וּתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה:

כח וִיהֵי לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי לִקְיָם עָלָם מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲרֵי אַפְרָשׁוּתָא הוּא וְאַפְרָשׁוּתָא יְהֵי מִן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִנִּכְסַת קוּדְשֵׁיהוֹן אַפְרָשׁוּתְהוֹן קֳדָם יְיָ׃

רש״י◄ **לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל** • שֶׁהַשְּׁלָמִים לַבְּעָלִים, וְאֶת הֶחָזֶה וְאֶת הַשּׁוֹק יִתְּנוּ לַכֹּהֵן. **כִּי תְרוּמָה הוּא** • הֶחָזֶה וָשׁוֹק הַזֶּה.

(כט) וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לִמְשִׁחָה בָהֶם וּלְמַלֵּא־בָם אֶת־יָדָם:

כט וּלְבוּשֵׁי קוּדְשָׁא דִּי לְאַהֲרֹן יְהוֹן לִבְנוֹהִי בַּתְרוֹהִי לְדַכָּאָה בְהוֹן וּלְקָרְבָא בְהוֹן יָת קָרְבָּנְהוֹן׃

רש״י◄ **לְבָנָיו אַחֲרָיו** • לְמִי שֶׁבָּא בִּגְדֵלָה אַחֲרָיו. **לִמְשִׁחָה** • לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, שֶׁיֵּשׁ מְשִׁיחָה שֶׁהִיא לְשׁוֹן שָׁרָרָה, כְּמוֹ (במדבר יח): ״לְךָ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה״, (תהלים קה): ״אַל תִּגְּעוּ בִּמְשִׁיחָי״. **וּלְמַלֵּא־בָם אֶת־יָדָם** • עַל יְדֵי הַבְּגָדִים הוּא מִתְלַבֵּשׁ בִּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה.

(ל) שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשָׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ:

ל שִׁבְעַת יוֹמִין יַלְבְּשִׁנּוּן כַּהֲנָא תְּחוֹתוֹהִי מִבְּנוֹהִי דִּי יֵעוֹל לְמַשְׁכַּן זִמְנָא לְשַׁמָּשָׁא בְּקוּדְשָׁא׃

רש״י◄ **שִׁבְעַת יָמִים** • רְצוּפִין. **יִלְבָּשָׁם הַכֹּהֵן** • אֲשֶׁר יָקוּם מִבָּנָיו תַּחְתָּיו לִכְהֻנָּה גְּדוֹלָה, כְּשֶׁיְּמַנּוּהוּ לִהְיוֹת כֹּהֵן גָּדוֹל. **אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד** • (יומא עג) אוֹתוֹ כֹּהֵן הַמּוּכָן לִיכָּנֵס לִפְנֵי וְלִפְנִים בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְזֶהוּ כֹּהֵן גָּדוֹל, שֶׁאֵין עֲבוֹדַת יוֹם הַכִּפּוּרִים כְּשֵׁרָה אֶלָּא בּוֹ. **תַּחְתָּיו מִבָּנָיו** • מְלַמֵּד, שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל בֵּן מְמַלֵּא אֶת מְקוֹמוֹ, יְמַנּוּהוּ כֹּהֵן גָּדוֹל תַּחְתָּיו (תורת כהנים). **הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו מִבָּנָיו** • מִכָּאן רְאָיָה: כָּל לְשׁוֹן כֹּהֵן לְשׁוֹן פּוֹעֵל, עוֹבֵד מַמָּשׁ. לְפִיכָךְ, נִגּוּן תְּבִיר נִמְשָׁךְ לְפָנָיו.

(לא) וְאֵת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקָּח וּבִשַּׁלְתָּ אֶת־בְּשָׂרוֹ בְּמָקוֹם קָדֹשׁ:

לא וְיָת דְּכַר קָרְבָּנַיָּא תִּסַּב וּתְבַשֵּׁל יָת בִּסְרֵהּ בַּאֲתַר קַדִּישׁ׃

רש״י◄ **בְּמָקוֹם קָדֹשׁ** • בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד, שֶׁהַשְּׁלָמִים הַלָּלוּ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים הָיוּ.

(לב) וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בְּשַׂר הָאַיִל וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסָּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד:

לב וְיֵכוּל אַהֲרֹן וּבְנוֹהִי יָת בְּסַר דִּכְרָא וְיָת לַחְמָא דִּי בְסַלָּא לִתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא׃

רש״י◄ **פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד** • כָּל הֶחָצֵר קָרוּי כֵּן.

(לג) וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם:

לג וְיֵיכְלוּן יָתְהוֹן דִּי יִתְכַּפַּר בְּהוֹן לְקָרְבָא יָת קָרְבָּנְהוֹן לְקַדָּשָׁא יָתְהוֹן וְחִלּוֹנַי לָא יֵיכוּל אֲרֵי קוּדְשָׁא אִנּוּן׃

רש״י◄ **וְאָכְלוּ אֹתָם** • אַהֲרֹן וּבָנָיו, לְפִי שֶׁהֵם בַּעֲלֵיהֶם. **אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם** • לָהֶם, כָּל זָרוּת וְתִעוּב. **לְמַלֵּא אֶת־יָדָם** • בְּאַיִל וְלֶחֶם הַלָּלוּ. **לְקַדֵּשׁ אֹתָם** • שֶׁעַל יְדֵי הַמִּלּוּאִים הַלָּלוּ נִתְמַלְּאוּ יְדֵיהֶם וְנִתְקַדְּשׁוּ לִכְהֻנָּה. **כִּי קֹדֶשׁ הֵם** • קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, וּמִכָּאן לָמַדְנוּ אַזְהָרָה לְזָר הָאוֹכֵל קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, שֶׁנָּתַן הַמִּקְרָא טַעַם לַדָּבָר מִשּׁוּם דְּקֹדֶשׁ הֵם. **אור החיים**

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לג) **וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כֻּפַּר.** פֵּרוּשׁ לְצַד שֶׁהֵם בְּעָלָיו וְלֹא לְצַד שֶׁהֵם כֹּהֲנִים, וְהוּא אוֹמְרוֹ אֲשֶׁר כֻּפַּר בָּהֶם כִּי אֲכִילַת שְׁלָמִים לַבְּעָלִים תַּפְעִיל הַכַּפָּרָה, וַאֲפִלּוּ לְמִשֶּׁה אֲסוּרִים הֲגַם שֶׁאוֹכֵל הֶחָזֶה שֶׁאָסוּר לְאַהֲרֹן:

(לד) וְאִם־יִוָּתֵר מִבְּשַׂר הַמִּלֻּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרַפְתָּ אֶת־הַנּוֹתָר בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא: אור החיים

לד וְאִם יִשְׁתָּאַר מִבְּסַר קָרְבָּנַיָּא וּמִן לַחְמָא עַד צַפְרָא וְתוֹקִיד יָת דְּאִשְׁתָּאַר בְּנוּרָא לָא יִתְאֲכֵל אֲרֵי קוּדְשָׁא הוּא:

(לה) וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתָכָה שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם:

לה וְתַעְבֵּד לְאַהֲרֹן וְלִבְנוֹהִי כְּדֵין כְּכֹל דִּי פַקֵּדִית יָתָךְ שִׁבְעַת יוֹמִין תְּקָרֵב קָרְבָּנְהוֹן:

רש״י◄ **וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו כָּכָה** • שָׁנָה הַכָּתוּב וְכָפַל, לְעַכֵּב, שֶׁאִם חִסֵּר דָּבָר אֶחָד מִכָּל הָאָמוּר בָּעִנְיָן, לֹא נִתְמַלְּאוּ יְדֵיהֶם לִהְיוֹת כֹּהֲנִים וַעֲבוֹדָתָם פְּסוּלָה. **אֹתָכָה** • כְּמוֹ אוֹתְךָ. **שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא וְגוֹ׳** • בָּעִנְיָן הַזֶּה וּבַקָּרְבָּנוֹת הַלָּלוּ, בְּכָל יוֹם.

(לו) וּפַר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־הַכִּפֻּרִים וְחִטֵּאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרְךָ עָלָיו וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ:

לו וְתוֹרָא דְחַטָּאתָא תַּעְבֵּד לְיוֹמָא עַל כִּפּוּרַיָּא וּתְדַכֵּי עַל מַדְבְּחָא בְּכַפָּרוּתָךְ עֲלוֹהִי וּתְרַבֵּי יָתֵהּ לְקַדָּשׁוּתֵהּ:

רש״י◄ **עַל הַכִּפֻּרִים** • בִּשְׁבִיל הַכִּפּוּרִים, לְכַפֵּר עַל הַמִּזְבֵּחַ מִכָּל זָרוּת וְתִעוּב, וּלְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״שִׁבְעַת יָמִים תְּמַלֵּא יָדָם״, אֵין לִי אֶלָּא דָּבָר הַבָּא בִּשְׁבִילָם, כְּגוֹן הָאֵילִים וְהַלֶּחֶם, אֲבָל הַבָּא בִּשְׁבִיל הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן פַּר שֶׁהוּא לְחִטּוּי הַמִּזְבֵּחַ לֹא שָׁמַעְנוּ, לְכָךְ הֵצְרַךְ מִקְרָא זֶה. וּמִדְרַשׁ ׳תּוֹרַת כֹּהֲנִים׳ אוֹמֵר: כַּפָּרַת הַמִּזְבֵּחַ הֵצְרַךְ, שֶׁמָּא הִתְנַדֵּב אִישׁ דָּבָר גָּזוּל בִּמְלֶאכֶת הַמִּשְׁכָּן וְהַמִּזְבֵּחַ. **וְחִטֵּאתָ** • וּתְדַכֵּי, לְשׁוֹן מַתְּנַת דָּמִים הַנְּתוּנִים בְּאֶצְבַּע, קָרוּי חִטּוּי. **וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ** • בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וְכָל הַמִּשִּׁיחוֹת כְּמִין כָּ״ף יְוָנִית.

(לז) שִׁבְעַת יָמִים תְּכַפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל־הַנֹּגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ:

לז שִׁבְעַת יוֹמִין תְּכַפַּר עַל מַדְבְּחָא וּתְקַדֵּשׁ יָתֵהּ וִיהֵי מַדְבְּחָא קֹדֶשׁ קוּדְשַׁיָּא כָּל דְּיִקְרַב בְּמַדְבְּחָא יִתְקַדָּשׁ:

רש״י◄ **וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ** • וּמַה הִיא קְדֻשָּׁתוֹ? ״כָּל הַנּוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ״, אֲפִלּוּ קָרְבָּן פָּסוּל שֶׁעָלָה עָלָיו, קִדְּשׁוֹ הַמִּזְבֵּחַ לְהַכְשִׁירוֹ שֶׁלֹּא יֵרֵד. מִתּוֹךְ שֶׁנֶּאֱמַר: ״כָּל הַנּוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ״, שׁוֹמֵעַ אֲנִי בֵּין רָאוּי בֵּין שֶׁאֵינוֹ רָאוּי, כְּגוֹן דָּבָר שֶׁלֹּא הָיָה פְּסוּלוֹ בַּקֹּדֶשׁ, כְּגוֹן: הָרוֹבֵעַ וְהַנִּרְבָּע, וּמֻקְצֶה וְנֶעֱבָד וְהַטְּרֵפָה וְכַיּוֹצֵא בָהֶן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה״ הַסָּמוּךְ אַחֲרָיו (תורת כהנים פרשת צו), מָה עוֹלָה רְאוּיָה, אַף כָּל רְאוּיָה, שֶׁנִּרְאָה לוֹ כְּבָר וְנִפְסַל מִשֶּׁבָּא לַעֲזָרָה, כְּגוֹן: הַלָּן וְהַיּוֹצֵא וְהַטָּמֵא וְשֶׁנִּשְׁחַט בְּמַחְשֶׁבֶת חוּץ לִזְמַנּוֹ וְחוּץ לִמְקוֹמוֹ וְכַיּוֹצֵא בָהֶן (זבחים נז).

◆ יום שישי ז׳ אדר א׳ ◆

(לח) וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד:

לח וְדֵין דִּי תַעְבֵּד עַל מַדְבְּחָא אִמְרִין בְּנֵי שְׁנָא תְּרֵין לְיוֹמָא תְּדִירָא:

(לט) אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם: אור החיים

לט יָת אִמְּרָא חַד תַּעְבֵּד בְּצַפְרָא וְיָת אִמְּרָא תִּנְיָנָא תַּעְבֵּד בֵּין שִׁמְשַׁיָּא:

(מ) וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כָּתִית רֶבַע הַהִין וְנֶסֶךְ רְבִיעִת הַהִין יָיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד:

מ וְעִסְרוֹנָא סְלֶתָא דְּפִילָא בִּמְשַׁח כָּתִישָׁא רַבְעוּת הִינָא וְנִסְכָּא רַבְעוּת הִינָא חַמְרָא לְאִמְּרָא חַד:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

לד) **כִּי קֹדֶשׁ הוּא.** פֵּרוּשׁ וְלָזֶה יִשָּׁרֵף:

לט) **אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד וְגוֹ׳.** אָמַר אֶת הַכֶּבֶשׂ כְּדֵי שֶׁלֹּא תִּסְתַּפֵּק שֶׁהוּא זוֹלֶת ב׳ כְּבָשִׂים הָאֲמוּרִים בְּסָמוּךְ, לָזֶה אָמַר אֶת הַכֶּבֶשׂ פֵּרוּשׁ אֶחָד מֵהַמְּזֻכָּרִים, וְאוֹמְרוֹ הָאֶחָד נִתְכַּוֵּן לוֹמַר שֶׁהֻגַּם שֶׁלֹּא הָיָה לָהֶם אֶלָּא כֶּבֶשׂ אֶחָד בַּנִּמְצָא יַקְרִיבוּהוּ בַּבֹּקֶר וְאֵין כֶּבֶשׂ שֵׁנִי שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם מְעַכֵּב, וְהִנֵּה אוֹמְרוֹ הָאֶחָד פֵּרוּשׁ הֻגַּם שֶׁיֵּשׁ אֶחָד וְאֵין לוֹ שֵׁנִי, וַאֲפִלּוּ בְּחִנּוּךְ שֶׁמְּעַכֵּב רִאשׁוֹן לְבַ׳ כְּאוֹמְרָם בְּפֶרֶק הַתְּכֵלֶת (מְנָחוֹת פ״ד מ״ד), אֵין ב׳ מְעַכֵּב לָרִאשׁוֹן:

רש״י◄ **וְעִשָּׂרוֹן סֹלֶת** • עֲשִׂירִית הָאֵיפָה, מ״ג בֵּיצִים וְחֹמֶשׁ בֵּיצָה. **בְּשֶׁמֶן כָּתִית** • לֹא לְחוֹבָה נֶאֱמַר ׳כָּתִית׳, אֶלָּא לְהַכְשִׁיר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר ״כָּתִית לַמָּאוֹר״, וּמַשְׁמָע לְמָאוֹר וְלֹא לִמְנָחוֹת, יָכוֹל לְפָסְלוֹ לִמְנָחוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר כָּאן ״כָּתִית״, וְלֹא נֶאֱמַר ״כָּתִית לַמָּאוֹר״ אֶלָּא לְמַעֵט מְנָחוֹת שֶׁאֵין צָרִיךְ כָּתִית, שֶׁאַף הַטָּחוּן בָּרֵיחַיִם כָּשֵׁר בָּהֶן (מנחות פו). **רֶבַע הַהִין** • שְׁלֹשָׁה לוֹגִין. **וְנַסְךָ** • לִסְפָלִים, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ בְּמַסֶּכֶת סֻכָּה: שְׁנֵי סְפָלִים שֶׁל כֶּסֶף הָיוּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ וּמְנֻקָּבִים כְּמִין שְׁנֵי חֲטָטִין דַּקִּים. נוֹתֵן הַיַּיִן לְתוֹכוֹ, וְהוּא מְקֻלָּח וְיוֹצֵא דֶּרֶךְ הַחֹטֶם וְנוֹפֵל עַל גַּג הַמִּזְבֵּחַ וּמִשָּׁם יוֹרֵד לַשִּׁיתִין בְּמִזְבַּח בֵּית עוֹלָמִים, וּבְמִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת יוֹרֵד מִן הַמִּזְבֵּחַ לָאָרֶץ.

(מא) **וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר וּכְנִסְכָּהּ תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה:**

מא וְיָת אִמְּרָא תִּנְיָנָא תַּעְבֵּד בֵּין שִׁמְשַׁיָּא כְּמִנְחַת צַפְרָא וּכְנִסְכַּהּ תַּעְבֵּד לַהּ לְאִתְקַבָּלָא בְּרַעֲוָא קֳדָם יְיָ׃

רש״י◄ **לְרֵיחַ נִיחֹחַ** • עַל הַמִּנְחָה נֶאֱמַר, שֶׁמִּנְחַת נְסָכִים כֻּלָּהּ כָּלִיל, וְסֵדֶר הַקְרָבָתָם: הָאֵבָרִים בִּתְחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ הַמִּנְחָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כג): ״עוֹלָה וּמִנְחָה״.

(מב) **עֹלַת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:**

מב עֲלָתָא תְּדִירָא לְדָרֵיכוֹן בִּתְרַע מַשְׁכַּן זִמְנָא קֳדָם יְיָ דְּאֶזְדַּמַּן מֵימְרִי לְכוֹן תַּמָּן לְמַלָּלָא עִמָּךְ תַּמָּן׃

רש״י◄ **תָּמִיד** • מִיּוֹם אֶל יוֹם, וְלֹא יַפְסִיק יוֹם בֵּינָתַיִם. **אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם** • כְּשֶׁאֶקְבַּע מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵלֶיךָ, שָׁם אֶקְבָּעֵנוּ לָבֹא. וְיֵשׁ מֵרַבּוֹתֵינוּ לְמֵדִים מִכָּאן, שֶׁמֵּעַל מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת הָיָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְדַבֵּר עִם מֹשֶׁה מִשֶּׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: ״מֵעַל הַכַּפֹּרֶת״, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כה): ״וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת״, וַ״אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם״ הָאָמוּר כָּאן אֵינוֹ אָמוּר עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֶלָּא עַל אֹהֶל מוֹעֵד הַנִּזְכָּר בַּמִּקְרָא.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לא עמ׳ 166)

כְּשֶׁאֶקְבַּע מוֹעֵד לְדַבֵּר אֵלֶיךָ . . אֶתְוַעֵד עִמָּם בְּדִבּוּר (רש״י כט, מב־מג) לְפִי פֵּרוּשׁוֹ עוֹסְקִים אֵלֶּה בִּשְׁנֵי עִנְיָנִים שׁוֹנִים שֶׁהָיוּ בַּמִּשְׁכָּן. **אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה** – לְשׁוֹן קְבִיעַת מוֹעֵד, הַיְינוּ שֶׁמָּקוֹם זֶה נִקְבַּע עַל יְדֵי הַקָּבָּ״ה לְדַבֵּר אֶל מֹשֶׁה. **וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל** – לְשׁוֹן בֵּית וַעַד וְהִתְקַהֲלוּת, הַיְינוּ שֶׁבְּמָקוֹם זֶה יִתְקַהֲלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵן כְּדֵי לִשְׁמֹעַ אֶת דְּבַר ה׳ מִפִּי מֹשֶׁה וְהֵן כְּדֵי לְדַבֵּר וּלְהִתְפַּלֵּל אֶל הַקָּבָּ״ה (״כְּמֶלֶךְ הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם מוּעָד לְדַבֵּר עִם עֲבָדָיו שָׁם״).

(מג) **וְנָעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי:**

מג וְאֶזְדַּמַּן מֵימְרִי תַּמָּן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִתְקַדַּשׁ בִּיקָרִי׃

רש״י◄ **וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה** • אֶתְוַעֵד עִמָּם בְּדִבּוּר, כְּמֶלֶךְ הַקּוֹבֵעַ מָקוֹם מוֹעֵד לְדַבֵּר עִם עֲבָדָיו שָׁם. **וְנִקְדַּשׁ** • הַמִּשְׁכָּן. **בִּכְבֹדִי** • שֶׁתִּשְׁרֶה שְׁכִינָתִי בּוֹ, וּמִדְרַשׁ אַגָּדָה: אַל תִּקְרֵי בִּכְבֹדִי, אֶלָּא בִּמְכֻבָּדַי, בַּמְכֻבָּדִים שֶׁלִּי. כָּאן רָמַז לוֹ מִיתַת בְּנֵי אַהֲרֹן בְּיוֹם הֲקָמָתוֹ, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה (ויקרא י): ״הוּא אֲשֶׁר דִּבֶּר ה׳ לֵאמֹר בִּקְרוֹבַי אֶקָּדֵשׁ״, וְהֵיכָן דִּבֵּר? ״וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי״. **אור החיים**

(מד) **וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי:**

מד וַאֲקַדֵּשׁ יָת מַשְׁכַּן זִמְנָא וְיָת מַדְבְּחָא וְיָת אַהֲרֹן וְיָת בְּנוֹהִי אֲקַדֵּשׁ לְשַׁמָּשָׁא קֳדָמָי׃

(מה) **וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים:**

מה וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתִּי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶהֱוֵי לְהוֹן לֶאֱלָהּ׃

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מג) **וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ וְגוֹ׳.** צָרִיךְ לָדַעַת כַּוָּנַת הַכָּתוּב מַה בָּא לְלַמְּדֵנוּ בְּאוֹמְרוֹ וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְיֵרָאֶה כִּי בָּא לָתֵת טַעַם לְמַה שֶּׁאוֹמֵר בִּגְמַר דְּבָרָיו וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי וְאָמְרוּ ז״ל (זְבָחִים קט״ו:) שֶׁכָּאן נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה בִּקְרֹבַי אֶקָּדֵשׁ, לָזֶה הַקְּדִים לוֹמַר וְנוֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל פֵּרוּשׁ לְצַד שֶׁאֲנִי מְזַמֵּן שְׁכִינָתִי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל חוֹשְׁשַׁנִי לָהֶם מִפְּרִיצַת גֶּדֶר וּמִעוּט כָּבוֹד מֵהֶם לָזֶה צָרִיךְ לְקַדְּשׁוֹ בִּקְרוֹבַי כְּדֵי שֶׁיִּירְאוּ מִמִּקְדָּשִׁי, וְרָמַז לוֹ שֶׁלֹּא הֵצַרְתָּ עֲשׂוֹת דָּבָר אֶלָּא לְצַד יִשְׂרָאֵל אֲבָל לְצִדּוֹ אֵינוֹ צָרִיךְ לְאִיּוּם זֶה:

(מו) וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְשָׁכְנִי בְתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם:

מו וְיִדְּעוּן אֲרֵי אֲנָא יְיָ אֱלָהֲהוֹן דִּי אַפֵּקִית יָתְהוֹן מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם לְאַשְׁרָאָה שְׁכִנְתִּי בֵּינֵיהוֹן אֲנָא יְיָ אֱלָהֲהוֹן:

רש״י ◄ **לְשָׁכְנִי בְתוֹכָם** • עַל מְנַת לִשְׁכֹּן אֲנִי בְּתוֹכָם. אור החיים

◆ שבת קודש ח׳ אדר א׳ ◆

ל (א) וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ:

א וְתַעְבֵּד מַדְבְּחָא לְאַקְטָרָא עֲלוֹהִי קְטֹרֶת בּוּסְמָיָא דְּאָעֵי שִׁטִּין תַּעְבֵּד יָתֵהּ:

רש״י ◄ **מִקְטַר קְטֹרֶת** • לְהַעֲלוֹת עָלָיו קִיטוֹר עֲשַׁן סַמִּים. אור החיים

(ב) אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו:

ב אַמְּתָא אֶרְכֵּהּ וְאַמְּתָא פְּתֵיהּ מְרַבַּע יְהֵי וְתַרְתֵּין אַמִּין רוּמֵהּ מִנֵּהּ קַרְנוֹהִי:

(ג) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר אֶת־גַּגּוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב:

ג וְתַחֲפֵי יָתֵהּ דְּהַב דְּכִי יָת אִגָּרֵהּ וְיָת כָּתְלוֹהִי סְחוֹר סְחוֹר וְיָת קַרְנוֹהִי וְתַעְבֵּד לֵהּ דֵּיר דְּדְהַב סְחוֹר סְחוֹר:

רש״י ◄ **אֶת גַּגּוֹ** • זֶה הָיָה לוֹ גַּג, אֲבָל מִזְבַּח הָעוֹלָה לֹא הָיָה לוֹ גַּג, אֶלָּא מְמַלְּאִים חֲלָלוֹ אֲדָמָה בְּכָל חֲנִיָּתָם. **זֵר זָהָב** • סִימָן הוּא לְכֶתֶר כְּהֻנָּה.

(ד) וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב תַּעֲשֶׂה־לּוֹ מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ בָּהֵמָּה:

ד וְתַרְתֵּין עִזְקַן דְּדְהַב תַּעְבֵּד לֵהּ מִלְּרַע לְדֵירֵהּ עַל תַּרְתֵּין זְוָיָתֵהּ תַּעְבֵּד עַל תְּרֵין סִטְרוֹהִי וִיהֵי לַאֲתָרָא לַאֲרִיחַיָּא לְמִטַּל יָתֵהּ בְּהוֹן:

רש״י ◄ **צַלְעֹתָיו** • כָּאן הִיא לְשׁוֹן זָוִיּוֹת, כְּתַרְגּוּמוֹ, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר: ״עַל שְׁנֵי צִדָּיו״, עַל שְׁתֵּי זָוִיּוֹתָיו שֶׁבִּשְׁנֵי צִדָּיו. **וְהָיָה** • מַעֲשֵׂה הַטַּבָּעוֹת הָאֵלֶּה. **לְבָתִּים לְבַדִּים** • לְכָל בַּיִת תִּהְיֶה הַטַּבַּעַת לְבָד.

(ה) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב:

ה וְתַעְבֵּד יָת אֲרִיחַיָּא דְּאָעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפֵי יָתְהוֹן דַּהֲבָא:

(ו) וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה:

ו וְתִתֵּן יָתֵהּ קֳדָם פָּרְכְתָּא דִּי עַל אֲרוֹנָא דְסַהֲדוּתָא לְקֳדָם כַּפֻּרְתָּא דִּי עַל סַהֲדוּתָא דִּי אִזְדַּמַּן מִימְרִי לָךְ תַּמָּן:

רש״י ◄ **לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת** • שֶׁמָּא תֹּאמַר מָשׁוּךְ מִכְּנֶגֶד הָאָרוֹן לְצָפוֹן אוֹ לְדָרוֹם? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת״, מְכֻוָּן כְּנֶגֶד הָאָרוֹן מִבַּחוּץ.

(ז) וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה:

ז וְיַקְטַר עֲלוֹהִי אַהֲרֹן קְטֹרֶת בּוּסְמִין בְּצַפַּר בְּצַפַּר בְּאַתְקָנוּתֵהּ יָת בּוּצִינַיָּא יַסֵּקִנַּהּ:

אור החיים על התורה – מהדורת בלום, אברמוביץ

מו) **אֲנִי ה׳ אֱלֹהֵיהֶם.** טַעַם שֶׁכָּפַל לוֹמַר כֵּן פַּעַם ב׳, אוּלַי שֶׁנִּתְכַּוֵּן לְרַבּוֹת אֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁאֵין שְׁכִינָתוֹ בְּתוֹכֵנוּ הוּא ה׳ אֱלֹהֵינוּ וְלוֹ אֲנַחְנוּ. אוֹ יִרְצֶה עַל זֶה הַדֶּרֶךְ בִּידִיעָתָם וּבְהַכָּרָתָם הַדָּבָר כְּאוֹמְרוֹ בִּתְחִלָּה וְיָדְעוּ וְגוֹ׳ בָּזֶה יִהְיוּ רְאוּיִים לִקְרוֹת שְׁמִי עֲלֵיהֶם לוֹמַר ה׳ אֱלֹהֵיהֶם אֲבָל זוּלַת זֶה יִפְרְקוּ עֹל וְיִהְיוּ לֵאלֹהִים אֲחֵרִים ב״מ:

א) **וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ וְגוֹ׳.** טַעַם שֶׁסִּדֵּר כְּלִי זֶה שֶׁל פָּנִים מֵאֵחַר מִכָּל הַמִּשְׁכָּן וַעֲבוֹדָתוֹ, כְּבָר פֵּרַשְׁתִּי בְּפָרָשַׁת תְּרוּמָה בַּפָּסוּק (לְעֵיל כ״ה ט׳) וְכֵן תַּעֲשׂוּ, וְאוֹמְרוֹ תַּעֲשֶׂה לְמַעַט מַעֲשֶׂה שֶׁעֲשָׂה שְׁלֹמֹה שֶׁלֹּא הָיָה עֲצֵי שִׁטִּים שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ זָהָב:

חֲסָלַת פָּרָשַׁת תְּצַוֶּה

רש״י◄ **בְּהֵיטִיבוֹ** • לְשׁוֹן נִקּוּי הַבְּזִיכִין שֶׁל הַמְּנוֹרָה מִדֶּשֶׁן הַפִּתִּילוֹת שֶׁנִּשְׂרְפוּ בַּלַּיְלָה, וְהָיָה מֵטִיבָן בְּכָל בֹּקֶר וּבֹקֶר. **הַנֵּרֹת** • לוצי״ש בְּלַעַ״ז, וְכֵן כָּל נֵרוֹת הָאֲמוּרוֹת בַּמְּנוֹרָה, חוּץ מִמָּקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם הַעֲלָאָה, שֶׁהוּא לְשׁוֹן הַדְלָקָה.

(ח) **וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם:**

ח **וּבְאַדְלָקוּת אַהֲרֹן יָת בּוּצִינַיָּא בֵּין שִׁמְשַׁיָּא יַסֵּקְנַהּ קְטֹרֶת בּוּסְמַיָּא תְּדִירָא קֳדָם יְיָ לְדָרֵיכוֹן:**

רש״י◄ **וּבְהַעֲלֹת** • כְּשֶׁיַּדְלִיקֵם לְהַעֲלוֹת לַהַבְתָּן. **יַקְטִירֶנָּה** • בְּכָל יוֹם, פְּרָס מַקְטִיר שַׁחֲרִית וּפְרָס מַקְטִיר בֵּין הָעַרְבַּיִם.

(ט) **לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְּכוּ עָלָיו:**

ט **לָא תַסְּקוּן עֲלוֹהִי קְטֹרֶת בּוּסְמִין נוּכְרָאִין וַעֲלָתָא וּמִנְחָתָא וְנִסְכָּא לָא תְנַסְּכוּן עֲלוֹהִי:**

רש״י◄ **לֹא־תַעֲלוּ עָלָיו** • עַל מִזְבֵּחַ זֶה. **קְטֹרֶת זָרָה** • שׁוּם קְטֹרֶת שֶׁל נְדָבָה, כֻּלָּן זָרוֹת לוֹ חוּץ מִזּוֹ. **וְעֹלָה וּמִנְחָה** • וְלֹא עוֹלָה וּמִנְחָה. עוֹלָה שֶׁל בְּהֵמָה וְעוֹף, וּמִנְחָה הִיא שֶׁל לֶחֶם.

(י) **וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה:**

י **וִיכַפֵּר אַהֲרֹן עַל קַרְנוֹהִי חֲדָא בְּשַׁתָּא מִדְּמָא חַטָּאת כִּפּוּרַיָּא חֲדָא בְּשַׁתָּא יְכַפֵּר עֲלוֹהִי לְדָרֵיכוֹן קֹדֶשׁ קוּדְשִׁין הוּא קֳדָם יְיָ:פפפ**

רש״י◄ **וְכִפֶּר אַהֲרֹן** • מַתַּן דָּמִים. **אַחַת בַּשָּׁנָה** • בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, הוּא שֶׁנֶּאֱמַר בְּ״אַחֲרֵי מוֹת״ (ויקרא יז): ״וְיָצָא אֶל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי ה׳ וְכִפֶּר עָלָיו״. **חַטַּאת הַכִּפֻּרִים** • הֵם פַּר וְשָׂעִיר שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים הַמְכַפְּרִים עַל טֻמְאַת מִקְדָּשׁ וְקָדָשָׁיו. **קֹדֶשׁ קָדָשִׁים** • הַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ לַדְּבָרִים הַלָּלוּ בִּלְבַד וְלֹא לַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות ו עמ׳ 179)

הַמִּזְבֵּחַ מְקַדֵּשׁ לַדְּבָרִים הַלָּלוּ בִּלְבַד, וְלֹא לַעֲבוֹדָה אַחֶרֶת (רש״י ל, י) הַקְרָבַת קָרְבָּן מְסַמֶּלֶת אֶת הַשִּׁמּוּשׁ בְּדָבָר גַּשְׁמִי, כְּגוֹן אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה, לְשֵׁם שָׁמַיִם, לְצֹרֶךְ עֲבוֹדַת ה׳. וַעֲבוֹדָה זוֹ צְרִיכָה לְהֵעָשׂוֹת עַל מִזְבֵּחַ **הַחִיצוֹן**, הַיְינוּ בְּ׳חִצוֹנִיּוּת הַלֵּב׳, בְּלִי הִתְלַהֲבוּת יְתֵרָה. וְאִלּוּ עֲבוֹדָה רוּחָנִית, כְּגוֹן תְּפִלָּה לִמּוּד וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, יֵשׁ לַעֲשׂוֹת עַל הַמִּזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, עִם ׳פְּנִימִיּוּת׳ הַלֵּב, הַיְינוּ בְּלַהַט וּבְהִתְלַהֲבוּת.

ק״א פסוקים, מיכא״ל סימן. חסלת פרשת תצוה

הפטרה לפרשת תצוה נדפסה בעמ׳ קסד

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תצוה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ב' אדר א' מפרק י עד סוף פרק יז	**יום רביעי - ה' אדר א'** מפרק כט עד סוף פרק לד
יום שני - ג' אדר א' מפרק יח עד סוף פרק כב	**יום חמישי - ו' אדר א'** מפרק לה עד סוף פרק לח
יום שלישי - ד' אדר א' מפרק כג עד סוף פרק כח	**יום שישי - ז' אדר א'** מפרק לט עד סוף פרק מג
שבת קודש - ח' אדר א' מפרק מד עד סוף פרק מח	

יום ראשון ב' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 66, פרק כז. ואם העצבות... עד עמ' לד, עשה ממש.

פֶּרֶק כז. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן ש"עצבות" יש בה משום הפרעה לעבודת ה', ושאין ביכלתו של האדם לנצח את היצר־הרע בהיותו שקוע בעצבות. בהתאם לזה באות בפרק האמור עצות כיצד להיפטר מהעצבות הנובעת מקשיים גשמיים, גם ביחס לעצבות הנובעת ממצבו הרוחני שאינו כמו שצריך להיות – כמו הדאגה מעוונות – הרי אם העצבות שורה עליו בשעה שהוא עובד את ה', כשהוא לומד או מתפלל, עליו בודאי להשתדל להיפטר ממנה, שהרי היא מפריעה לעבודת ה' הצריכה להיות בשמחה – וגם אם העצבות שורה עליו שלא בשעת העבודה, אלא כשהוא עסוק בענינים גשמיים – עליו להתבונן, שאין זה הזמן המתאים לעצבות, שכן, לכך נדרשת שעה קבועה ומתאימה. בפרק זה, שאנו מתחילים ללמוד, באה שורה של עצות לעצבות הנובעת מסיבות אחרות:

ליקוטי אמרים

פרק כז ואם העצבות אינה מדאגת עונות אלא מהרהורים רעים ותאוות רעות שנופלות במחשבתו. הנה אם נופלות לו שלא בשעת העבודה אלא בעת עסקיו בעסקיו ודרך ארץ וכהאי גוונא אדרבה יש לו לשמוח בחלקו שאף שנופלות לו במחשבתו הוא מסיח דעתו מהן לקיים מה שנאמר ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם. ואין הכתוב מדבר בצדיקי' לקראם זונים ח"ו אלא בבינונים כיוצא בו שנופלים לו הרהורי ניאוף במחשבתו בין בהיתר כו' וכשמסיח דעתו מקיים לאו זה ואמרו רז"ל ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שכר כאלו עשה מצוה ועל כן צריך לשמוח בקיום הלאו כמו בקיום מצות עשה ממש

וְאִם הָעֲצֻבוּת אֵינָהּ מִדְּאָגַת עֲוֹנוֹת, אֶלָּא מֵהִרְהוּרִים רָעִים וְתַאֲוֹת רָעוֹת שֶׁנּוֹפְלוֹת בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, – ומאחר שלא מדובר כאן בעצבות שמחמת עבירות ממש – שעל כך נדרשת, כאמור לעיל, שעה מיוחדת ומתאימה לעורר בתוכו מרירות **אמיתית** – כי אם שבאותה שעה נופלים במחשבתו רעיונות רעים, הרי העצה לכך היא אחרת: **הִנֵּה אִם נוֹפְלוֹת לוֹ** – אותן מחשבות רעות, **שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה,** – לא בשעה שהוא לומד או מתפלל, **אֶלָּא בְּעֵת עָסְקוֹ בַּעֲסָקָיו וְדֶרֶךְ אֶרֶץ וּכְהַאי גַּוְנָא** – וכדומה, הרי **אַדְּרַבָּה** – לא זו בלבד שאין הוא צריך להיות עצוב, אלא להיפך: **יֵשׁ לוֹ לִשְׂמֹחַ בְּחֶלְקוֹ,** – במצבו הרוחני, וכל כך למה? – **שֶׁאַף שֶׁנּוֹפְלוֹת לוֹ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ** – המחשבות הרעות, **הוּא מַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן,** – שכן, אם אין הוא מסיח דעתו מהמחשבות הרעות, אלא ממשיך להגות בהן, זה נכלל אז בסוג של "דאגת עוונות" – כי, גם המחשבה בהרהורים רעים ברצון היא עבירה – ועל דאגת עוונות, כבר למדנו בפרק הקודם. כאן מדובר על מי שמסיח דעתו מהמחשבות הרעות, ועצבותו נובעת מעצם העובדה שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה – ובמקרה כזה, עליו להיות שמח על שהוא מצליח לשלוט בהרהורים אלה – **לְקַיֵּם מַה שֶׁנֶּאֱמַר**[1]**: "וְלֹא תָתוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם",** – הרי, דוקא על־ידי כך שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה, והוא דוחה אותם – הוא מקיים את ה"לא־תעשה" שבפסוק האמור. שכן, מדריגה כזו, שלא יעלו במחשבתו מלכתחילה הרהורים רעים, שייכת בצדיקים בלבד, שאין "רע" בנפשם שממנו ינבעו ההרהורים הרעים – והפסוק האמור הרי אינו דן בצדיקים. הפסוק מדבר במי שעולים במחשבתו הרהורים כאלה – אלא שהתורה מצוה עליו, לדחות מעליו מיד את ההרהורים; ועל־ידי שהוא מבצע צו זה – הוא מקיים את ה"לאו" האמור. ובלשון ה"תניא": **וְאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר בְּצַדִּיקִים לְקָרְאָם "זוֹנִים" חַס וְשָׁלוֹם,** – כמו שנאמר: "אשר אתם **זונים** אחריהם", **אֶלָּא בְּבֵינוֹנִים כַּיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנּוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי נִאוּף בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ, בֵּין בְּהֶתֵּר** – גם אם ההרהורים הם באופן של היתר, **כו'**, – וגם אם הם באופנים של איסור, **וּכְשֶׁמַּסִּיחַ דַּעְתּוֹ** – מאותם ההרהורים, **מְקַיֵּם לָאו זֶה,** – של "ולא תתורו". **וְאָמְרוּ רַז"ל**[2]**: "יָשַׁב וְלֹא עָבַר עֲבֵרָה** - **נוֹתְנִים לוֹ שָׂכָר כְּאִלּוּ עָשָׂה מִצְוָה", וְעַל כֵּן צָרִיךְ** – עליו, **לִשְׂמֹחַ בְּקִיּוּם הַלָּאו כְּמוֹ בְּקִיּוּם מִצְוַת עֲשֵׂה מַמָּשׁ.** – כך, שלא זו בלבד שאין דבר זה צריך לעורר בו עצבות – כי אם להיפך: זה צריך לעורר בו שמחה.

יום שני ג' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לד, ואדרבה העצבות... עד עמ' לד, ידים כנ"ל.

וְאַדְּרַבָּה, הָעֲצֻבוּת – הבאה ממה שנופלים בו הרהורים כאלה, **הִיא מַגֵּפוּת הָרוּחַ, שֶׁאֵינוֹ מַכִּיר מְקוֹמוֹ,** – הוא לא מכיר את מדריגתו, **וְעַל כֵּן יֵרַע לְבָבוֹ עַל שֶׁאֵינוֹ בְּמַדְרֵגַת צַדִּיק, שֶׁלְּצַדִּיקִים בְּוַדַּאי אֵין נוֹפְלִים לָהֶם הִרְהוּרֵי שְׁטוּת כָּאֵלּוּ.** – ומאחר שבמחשבתו נופלים הרהורים כאלה – חורה לו

ליקוטי אמרים

ואדרבה העצבות היא מגסות הרוח שאינו מכיר מקומו ועל כן ירע לבבו על שאינו במדרגת צדיק שלצדיקים בודאי אין נופלים להם הרהורי שטות כאלו כי אילו היה מכיר

---

1. במדבר טו, לא. 2. קדושין לט, ב.

על שאין הוא כמו הצדיקים; **כִּי אִלּוּ הָיָה מַכִּיר מְקוֹמוֹ, שֶׁהוּא רָחוֹק מְאֹד מִמַּדְרֵגַת צַדִּיק, וְהַלְוַאי הָיָה בֵּינוֹנִי, וְלֹא רָשָׁע כָּל יָמָיו אֲפִלּוּ שָׁעָה אַחַת** – ואילו ידע את דרגתו, שהוא עדיין רחוק מאד מלהיות צדיק, הלואי שיהיה "בינוני" ש"לזה צריך להשתוקק עתה" – **הֲרֵי זֹאת הִיא מִדַּת הַבֵּינוֹנִים וַעֲבוֹדָתָם, לְכַבֵּשׁ הַיֵּצֶר וְהַהִרְהוּר הָעוֹלֶה מֵהַלֵּב לַמֹּחַ, וּלְהַסִּיחַ דַּעְתּוֹ לְגַמְרֵי מִמֶּנּוּ,** – מאותו הרהור, **וְלִדְחוֹתוֹ בִּשְׁתֵּי יָדַיִם,** – שלא לרצות לחשוב בהם, **כַּנִּזְכָּר לְעֵיל.** – בפרק י"ב, שהרע של הנפש הבהמית ב"בינוני" הוא עדיין בתוקף אצלו, אלא שאינו נותן ל"רע" לבוא לידי ביטוי, לחשוב ברצון בהרהורים הרעים, או לחטוא בדיבור ובמעשה – אך ה"רע" שבו, עדיין די חזק כדי להעלות במחשבתו הרהורים רעים, שעליו לדחותם ממחשבתו. ברם, אין הוא עדיין אדון על עצמו, שמלכתחילה לא יעלו במחשבתו הרהורים רעים אלה. דבר זה אמור בצדיקים בלבד, שאין בהם "רע" כלל, שממנו באים הרהורים אלו.

ליקוטי אמרים

מקומו שהוא רחוק מאד ממדרגת צדיק והלואי היה בינוני ולא רשע כל ימיו אפי' שעה אחת הרי זאת היא מדת הבינונים ועבודתם לכבוש היצר וההרהור העולה מהלב למוח ולהסיח דעתו לגמרי ממנו ולדחותו בשתי ידים כנ"ל

יום שלישי ד' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לד, ובכל דחי' ודחי'... עד עמ' לד, ע"י צדיקים.

וּבְכָל דְּחִיָּה וּדְחִיָּה שֶׁמַּדְחֵהוּ מִמַּחֲשַׁבְתּוֹ – שלא לחשוב בהם, **אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא לְתַתָּא,** – כופים את ה"סטרא אחרא" למטה, **וּבְאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא - אִתְעָרוּתָא דִּלְעֵילָא,** – על־ידי ההתעוררות למטה (שהאדם משפיע למטה לכפות את ה"סטרא אחרא") נעשה התעוררות למעלה, בעולמות העליונים, **וְאִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא דִּלְעֵילָא** – כופים את ה"סטרא אחרא" שלמעלה, את ה"שורש" של ה"סטרא אחרא", **הַמַּגְבִּיהַּ עַצְמָהּ כַּגֶּשֶׁר, לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר:[3] "אִם תַּגְבִּיהַּ כַּגֶּשֶׁר וְגוֹ' מִשָּׁם אוֹרִידְךָ, נְאֻם ה'".** וּכְמוֹ שֶׁהִפְלִיג בַּזֹּהַר פָּרָשַׁת תְּרוּמָה [דף קכח], בְּגֹדֶל נַחַת רוּחַ לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא לְתַתָּא, – כשכופים את ה"סטרא אחרא" למטה, לקדושה, דְּאִסְתַּלַּק יְקָרָא דְּקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לְעֵילָא עַל כֻּלָּא, – על־ידי כך מתעלה כבודו של הקב"ה על הכל, יָתִיר מִשְּׁבָחָא אָחֳרָא, – יותר מאשר על־ידי שבח אחר, וְאִסְתַּלְקוּתָא דָא יָתִיר מִכֻּלָּא וְכוּ'. – והתעלות זו היא למעלה מכל ההתעלויות האחרות. על כל פנים, הרי על־ידי שנופלים במחשבתו הרהורים רעים, והוא מסיח דעתו מהם, הוא מקיים את ה"לאו" (של "ולא תתורו"), ובכך טמונה מעלת העבודה של "אתכפיא", של כפיה, **וְלֵבֶן אַל יִפֹּל לֵב אָדָם עָלָיו, וְלֹא יֵרַע לְבָבוֹ מְאֹד,** – מכך שנופלים במחשבתו הרהורים כאלה. אמנם צריך להיות איכפת לו קצת, שכן, אם לא יהיה איכפת לו כלל ויהיה אדיש כלפיהם, הדבר עלול להשפיע עליו חלילה לחדול מלהילחם בהרהורים ולדחותם – אלא ש"לא ירע לבבו **מאד**" מזה, **גַּם אִם יִהְיֶה בֵּן כָּל יָמָיו בְּמִלְחָמָה זוֹ,** – שתמיד יעלו במחשבתו הרהורים רעים, ותמיד יהיה עליו להילחם בהם, מבלי שיוכל להתעלות לאותה מדריגה, שמלכתחילה לא יהיו להרהורים הרעים דריסת רגל אליו – ובכל זאת, אל "יקח" דבר זה ללבו, **כִּי אוּלַי לְכָךְ נִבְרָא, וְזֹאת עֲבוֹדָתוֹ לְאִתְכַּפְיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא תָּמִיד.** – לכפות את ה"סטרא אחרא" תמיד. **וְעַל זֶה אָמַר אִיּוֹב:** – להקב"ה, **"בְּרָאתָ רְשָׁעִים"[4];** – על כך שאל בפרק הראשון: "והא צדיק ורשע לא קאמר?" (והרי צדיק ורשע לא נאמר) – כשמכריזים למעלה, לפני הלידה, מה יהיה תכונתו של הילוד: חכם או טפש, גבור או חלוש וכדומה, אין מזכירים אם יהיה צדיק או רשע, שכן, אם יכריזו גם על כך – תתבטל הרי הבחירה החופשית של האדם; כיצד, איפוא, אמר איוב "בראת רשעים"? – אלא, בהתאם לאמור יוסבר הדבר: לא מדובר על כאלה שנבראים לכתחילה כרשעים אמיתיים לעתיד, אלא הקב"ה ברא אנשים כאלה, שבמובן מסויים הם נשארים במצב דומה לרשעים, ואלה הם ה"בינונים" שתמיד נופלים במחשבתם הרהורי עבירה, כמו ברשעים – והכוונה היא, שהם ידחו מחשבות אלו, ויבצעו את העבודה של "אתכפיא סטרא אחרא", לכפות את הסטרא אחרא. ובלשון ה"תניא": **וְלֹא** – שהם נבראים לכתחילה, **שֶׁיִּהְיוּ רְשָׁעִים בֶּאֱמֶת חַס וְשָׁלוֹם,** – ולחטוא ממש במחשבה, או בדיבור או במעשה, **אֶלָּא שֶׁיַּגִּיעַ אֲלֵיהֶם** – שיארע בהם, **כְּמַעֲשֵׂה הָרְשָׁעִים[5]**

ליקוטי אמרים

ובכל דחיה ודחיה שמדחהו ממחשבתו אתכפיא ס"א לתתא ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא ואתכפיא ס"א דלעילא המגביה עצמה כנשר לקיים מ"ש אם תגביה כנשר וגו' משם אורידך נאם ה' וכמו שהפליג בזהר פ' תרומה [דף קכח] בגודל נחת רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א לתתא דאסתלק יקרא דקב"ה לעילא על כולא יתיר משבח' אחרא ואסתלקות' דא יתיר מכולא וכו'. ולכן אל יפול לב אדם עליו ולא ירע לבבו מאד גם אם יהיה כן כל ימיו במלחמה זו כי אולי לכך נברא וזאת עבודתו לאכפיא לס"א תמיד. ועל זה אמר איוב בראת רשעים ולא שיהיו רשעים באמת ח"ו אלא שיגיע אליהם כמעשה הרשעים

---

3. עובדיה א, ד. **4.** בבא בתרא טז, א. **5.** "על פי קהלת ח, יד" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר: דברי רבנו הזקן: "שיגיע אליהם כמעשה הרשעים" הם בהתאם לפסוק בקהלת, בו נאמר: "אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים". לשם מה נוגע לנו לדעת מקור הלשון? - משמע, שכ"ק

בְּמַחֲשַׁבְתָּם וְהִרְהוּרָם לְבַד, – שבמחשבתם יוכלו לעלות הרהורי עבירה כמו שזה אצל רשעים, **וְהֵם יִהְיוּ נִלְחָמִים תָּמִיד לְהַסִּיחַ דַּעְתָּם מֵהֶם,** – מהרהורי העבירה, **כְּדֵי לְאַכְּפִיָּא לְסִטְרָא אָחֳרָא,** – לכפות את ה"סטרא אחרא" – הם נבראו בצורה כזו, שזה יהיה אופן עבודתם, **וְלֹא יוּכְלוּ לְבַטְּלָהּ מִכֹּל וָכֹל,** – שלא יוכלו לבטל לגמרי את ה"סטרא אחרא" של נפשם הבהמית. כלומר: הם לא יוכלו להגיע לכך, שלא תתעוררנה בהם תאוות, שהן הסיבה להעלאתם של ההרהורים הרעים, **כִּי זֶה נַעֲשֶׂה עַל יְדֵי צַדִּיקִים.** – ה"קליפה" וה"רע" של הנפש הבהמית בצדיקים, בטלים לגמרי ל"טוב", שאין מקום כלל לתאוות שתוכלנה לעורר הרהורים רעים. ואילו המדריגות אודותן אנו לומדים כאן, אין ביכולתן להתעלות לכך מצד ה"בריאה" שלהן, וממילא **אפשר** שתעלינה בבעלי מדריגות אלו מזמן לזמן, מחשבות רעות, ועבודתם היא ללחום נגד מחשבות אלו.

ליקוטי אמרים

במחשבתם והרהורם לבד והם יהיו נלחמים תמיד להסיח דעתם מהם כדי לאכפי' לס"א ולא יוכלו לבטלה מכל וכל כי זה נעשה ע"י צדיקים.

יום רביעי ה' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לד, ושני מיני נחת... עד עמ' 68, דקב"ה לעילא.

וּשְׁנֵי מִינֵי נַחַת רוּחַ – בעבודתם של בני ישראל, **לְפָנָיו יִתְבָּרֵךְ לְמַעְלָה: אֶחָד** - **מִבִּטּוּל הַסִּטְרָא אָחֳרָא לְגַמְרֵי, וְאִתְהַפְּכָא מִמְּרִירוּ לְמִתְקָא** – ומהפיכת המריר למתוק, **וּמֵחֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא,** – ומחושך לאור, וזה נעשה **עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים;** – המבטלים את ה"סטרא אחרא" לגמרי, ואת ה"מריר", ה"רע" של המדות שמנפשם הבהמית, הם הופכים ל"טוב", ואת "חושך" המוחין וה"שכל" של נפשם הבהמית, הם הופכים ל"אור" ולקדושה – כל זה גורם למעלה אופן אחד של נחת רוח; **וְהַשֵּׁנִית** – האופן השני של נחת רוח, הוא: **כַּד אִתְכַּפְיָא הַסִּטְרָא אָחֳרָא** – כשכופים את ה"סטרא אחרא", **בְּעוֹדָהּ בִּתְקִפָּהּ וּגְבוּרָתָהּ** – כשה"סטרא אחרא" היא עדיין בכל תוקפה וגבורתה, **וּמַגְבִּיהַּ עַצְמָהּ כַּנֶּשֶׁר, וּמִשָּׁם** – ממקום הגבהתה, **מוֹרִידָהּ ה' בְּאִתְעָרוּתָא דִּלְתַתָּא** – ע"י התעוררותו של יהודי למטה, לשבור את ה"סטרא אחרא". אופן זה של נחת רוח למעלה, נגרם **עַל יְדֵי הַבֵּינוֹנִים.** – על־ידי עבודת ה"בינונים", הלוחמים להכניע את הקליפה בנפש הבהמית. הרי, שקיים "נחת רוח" למעלה מעבודת הבינונים, במאבקם במחשבות ובהרהורים הרעים. לכך רומזים שני הסוגים: "בראת צדיקים" ו"בראת רשעים" – כאלה שעומדים במלחמה תמידית. **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב**[6]**: "וַעֲשֵׂה לִי מַטְעַמִּים כַּאֲשֶׁר אָהַבְתִּי"** - **"מַטְעַמִּים" לְשׁוֹן רַבִּים,** – שמשמעותה ברוחניות, בעבודת ה' היא: **שְׁנֵי מִינֵי נַחַת רוּחַ,** – למעלה, מעבודתם של בני ישראל, **וְהוּא** – "ועשה לי מטעמים וגו'", **מַאֲמַר הַשְּׁכִינָה לְבָנֶיהָ כְּלָלוּת יִשְׂרָאֵל כִּדְפֵרַשׁ בַּתִּקּוּנִים,** – כמו שמפרש ב"תיקוני זוהר", שמלים אלו אומרת השכינה לבני ישראל, המבקשת שבעבודתם יגרמו ל"מטעמים" – נחת רוח. **וּכְמוֹ שֶׁבְּמַטְעַמִּים וַּשְׁמִיִּים, דֶּרֶךְ מָשָׁל, יֵשׁ שְׁנֵי מִינֵי מַעֲדָנִים: אֶחָד מִמַּאֲכָלִים עֲרָבִים וּמְתֻקִּים, וְהַשֵּׁנִי מִדְּבָרִים חֲרִיפִים אוֹ חֲמוּצִים,** – שלפני שעורכים אותם למאכל ערב, אין הם טובים למאכל מפאת חריפותם או חמיצותם, **רַק שֶׁהֵם מְתֻבָּלִים וּמְתֻקָּנִים הֵיטֵב עַד שֶׁנַּעֲשׂוּ מַעֲדָנִים לְהָשִׁיב הַנֶּפֶשׁ.** – כך ישנם גם למעלה שני סוגי נחת רוח: א) "נחת רוח" הנגרם מדברים "טובים" ו"מתוקים" – עבודת הצדיקים, שאינם צריכים יותר להילחם עם ה"סטרא אחרא", וכל עבודתם היא ל"המשיך" מהקדושה יותר אור; ב) "נחת רוח" הנגרם למעלה, מעבודתם של ה"בינונים", שעדיין יש להם "עסק" עם הדברים ה"מרים", הלא־טובים, להיאבק עם ה"רע" שבנפשם הבהמית ולדחות את המחשבות וההרהורים הרעים. **וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַכָּתוּב**[7]**: "כֹּל פָּעַל ה' לְמַעֲנֵהוּ, וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה";** – הכל עשה הקב"ה למענו, וכן גם את הרשע "ליום רעה". כיצד,

ליקוטי אמרים

ושני מיני נחת רוח לפניו ית' למעלה. א' מביטול הס"א לגמרי ואתהפכא ממרירו למתקא ומחשוכא לנהורא ע"י הצדיקים. והשנית כד אתכפיא הס"א בעודה בתקפה וגבורתה ומגביה עצמה כנשר ומשם מורידה ה' באתערותא דלתתא ע"י הבינונים. וז"ש הכתוב ועשה לי מטעמים כאשר אהבתי מטעמים לשון רבים שני מיני נחת רוח והוא מאמר השכינה לבניה כללות ישראל כדפי' בתיקונים. וכמו שבמטעמים גשמיים ד"מ יש שני מיני מעדנים אחד ממאכלים ערבים ומתוקים. והשני מדברים חריפים או חמוצי' רק שהם מתובלים ומתוקני' היטב עד שנעשו מעדנים להשיב הנפש. וז"ש הכתו' כל פעל ה' למענהו וגם רשע ליום רעה פי' שישוב

אדמו"ר שליט"א מתכוון לכך, שרבנו הזקן משתמש כאן - בגלל טעם מסויים - בלשון הפסוק, ובכך מוסבר לנו שהביטוי "כמעשה הרשעים" אינו כפי פירושה הפשוט של המלה "כמעשה" (שכן, הרי מדובר כאן על מדריגה כזו של יהודי, שמבחינת "מעשה" הוא מופרש לגמרי מה"רע" ואין הוא דומה לחלוטין בכך לרשעים, הדמיון שבינו לבין ה"רשע" הוא רק ביחס לכך, שיכולים לעלות במוחו הרהורים רעים), אלא זהו לשון הפסוק, המתאים כאן לפי הביטוי הכללי. **6.** בראשית כז, ז. **7.** משלי טז, ד.

לכאורה, נברא גם הרשע למען הקב"ה? – אלא, **פֵּרוּשׁ, שֶׁיָּשׁוּב מֵרִשְׁעוֹ וְיַעֲשֶׂה הָרַע שֶׁלּוֹ יוֹם וְאוֹר לְמַעֲלָה,** – כדי שיהפוך ל"יום" את ה"רעה", שזו משמעות "וגם רשע, ליום־רעה". וזאת על־ידי, **כַּד אִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא** – כשיכוף את ה"סטרא אחרא", **וְאִסְתַּלֵּק יְקָרָא דְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא לְעֵילָא.** – ויתעלה כבודו של הקב"ה למעלה. זהו פירוש הכתוב "וגם רשע **ליום רעה**" – שגם הרשע יהפוך את ה"רעה" ל"יום", כלומר – לאור. למדנו עד כאן, שעל־ידי שנופלות מחשבות רעות במוחו של יהודי, והוא משתלט עליהן – הוא כופה בכך את ה"סטרא אחרא" וגורם נחת רוח למעלה.

ליקוטי אמרים

מרשעו ויעשה הרע שלו יום ואור למעלה כד אתכפיא ס"א ואסתלק יקרא דקב"ה לעילא.

יום חמישי ו' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 68, ולא עוד אלא... עד עמ' 68, לעילא הרבה.

להלן יסביר רבנו הזקן, שמדובר לא רק ביחס למחשבות רעות – שאילולא היה דוחה אותן היה עובר על חטא – אלא גם ביחס לדיבורים ומעשים של **היתר**, שאין בהם איסור כלל: שכן, מאחר שאם מדברים או עושים ענינים גשמיים אלה שלא בכוונה לשם שמים – מקבלים דברים אלה וכן לבושי הנפש הקשורים בהם, את חיותם מה"סטרא אחרא", כי "צד הקדושה" הוא רק כשעושים את הדבר לשם שמים (למשל: לאכול – כדי לאגור כוח ללמוד ולהתפלל או לקיים מצות עונג שבת; להשמיע מילתא דבדיחותא (דברי בדיחה) כדי ללמוד מתוך שמחה, וכדומה) – ולכן, כשיהודי נמנע מלעשות דברים מותרים אלה, כשאינם לשם שמים, וכוונתו לכפות בכך את ה"סטרא אחרא" – הוא גורם על ידי זה נחת רוח למעלה – וכדלהלן: **וְלֹא עוֹד,** – לא זו בלבד שעל־ידי ההשתלטות על המחשבות הרעות, גורמים לנחת רוח למעלה, כי על ידי כך כופים את ה"סטרא אחרא" **אֶלָּא אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים הַמֻּתָּרִים לְגַמְרֵי, כָּל מַה שֶּׁאָדָם זוֹבֵחַ יִצְרוֹ** – "מקריב" ושולט ביצרו הרע, **אֲפִלּוּ שָׁעָה קַלָּה,** – מדובר כאן בדבר שמותר לעשותו, והוא יצטרך לעשותו, אלא שהוא דוחה אותו לזמן מאוחר יותר, **וּמִתְכַּוֵּן לְאִכַּפְיָא לְסִטְרָא אָחֳרָא שֶׁבֶּחָלָל הַשְּׁמָאלִי,** – שבלב, **כְּגוֹן שֶׁחָפֵץ לֶאֱכֹל, וּמְאַחֵר סְעוּדָתוֹ עַד לְאַחַר שָׁעָה אוֹ פָּחוֹת, וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה בְּאוֹתָהּ שָׁעָה,** – שכן, אם באותה שעה, הוא עוסק בענינים גשמיים אחרים שהנפש הבהמית רוצה בהם, אין בכך משום "אתכפיא" (כפיה), כי הרי בין כך הוא נוהג לפי רצון הנפש הבהמית. רק, אם באותה שעה, הוא עוסק בתורה – ואף שאין הוא מרוויח בכך זמן של לימוד תורה, שכן, גם אחרי האכילה ימשיך ללמוד. זאת ועוד, גם את האכילה עצמה אין הוא דוחה לגמרי, כי אחרי אותה "שעה" – אכן יאכל – מכל מקום, עצם העובדה שהוא **מאחר** את סעודתו – יש בה משום כפיית ה"סטרא אחרא", דבר הגורם נחת רוח למעלה. **כְּדְאִיתָא** – כמו שאנו מוצאים, **בַּגְּמָרָא**[8]: **"שָׁעָה רְבִיעִית** – משעות הבוקר, **מַאֲכַל כָּל אָדָם, שָׁעָה שִׁשִּׁית מַאֲכַל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים",** – מדוע, באמת, איחרו תלמידי החכמים את סעודתם בשעתיים? **וְהָיוּ** – תלמידי החכמים, **מַרְעִיבִים עַצְמָם שְׁתֵּי שָׁעוֹת לְכַוָּנָה זוֹ,** – כדי לכפות את ה"סטרא אחרא", **אַף שֶׁגַּם אַחַר הַסְּעוּדָה הָיוּ לוֹמְדִים כָּל הַיּוֹם,** – הרי הם לא עשו זאת כדי להרוויח זמן ללימוד, אלא אך ורק כדי לכפות את ה"סטרא אחרא". וכך גם בשאר לבושי הנפש: דיבור ומחשבה, **וְכֵן אִם בּוֹלֵם פִּיו מִלְּדַבֵּר דְּבָרִים שֶׁלִּבּוֹ מִתְאַוֶּה מְאֹד לְדַבְּרָם מֵעִנְיְנֵי הָעוֹלָם,** – גם אם בדיבור עצמו אין משום איסור כלל – רק מחמת שהוא מתאווה כל כך לומר דיבורים אלה – הוא מתאפק, כדי לשבור את יצרו הרע. **וְכֵן בְּהַרְהוּרֵי מַחֲשַׁבְתּוֹ,** – שהוא מתאווה להרהר בענין גשמי, ונמנע מכך, **אֲפִלּוּ בִּמְעַט מִזְעִיר דְּאִתְכַּפְיָא סִטְרָא אָחֳרָא לְתַתָּא** – גם בכפיה מועטה של ה"סטרא אחרא" למטה, **אִסְתַּלֵּק יְקָרָא דְקֻדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא וּקְדֻשָּׁתוֹ לְעֵילָא הַרְבֵּה.** – מתעלה בהרבה כבודו של הקב"ה וקדושתו למעלה.

ליקוטי אמרים

ולא עוד אלא אפי'

בדברים המותרים לגמרי כל מה שהאדם זובח יצרו אפי' שעה קלה ומתכוין לאכפיא לס"א שבחלל השמאלי כגון שחפץ לאכול ומאחר סעודתו עד לאחר שעה או פחות ועוסק בתורה באותה שעה. כדאיתא בגמ' שעה רביעית מאכל כל אדם שעה ששית מאכל ת"ח. והיו מרעיבים עצמם שתי שעות לכוונה זו אף שגם אחר הסעודה היו לומדים כל היום. וכן אם בולם פיו מלדבר דברים שלבו מתאוה מאד לדברם מענייני העולם וכן בהרהורי מחשבתו אפי' במעט מזעיר דאתכפיא ס"א לתתא אסתלק יקרא דקב"ה וקדושתו לעילא הרבה

---

8. שבת י, א.

יום שישי ז' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 68, ומקדושה זו נמשכת... עד עמ' לה, מעט מעט.

וּמִקְדֻּשָּׁה זוֹ – שלמעלה, **נִמְשֶׁכֶת קְדֻשָּׁה עֶלְיוֹנָה עַל הָאָדָם לְמַטָּה, לְסַיְּעוֹ סִיּוּעַ רַב וְעָצוּם לַעֲבוֹדָתוֹ יִתְבָּרֵךְ.** – בעבודת השם שלו. **וְזֶהוּ שֶׁאָמְרוּ רַז"ל[9]: "אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט לְמַטָּה - מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְּמַעְלָה", לְבַד מַה שֶּׁמְּקַיְּם** – בכך, **מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל תּוֹרָה[10]: "וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם וְכוּ'"**, – שהוא מקיים, **כְּשֶׁמְּקַדֵּשׁ עַצְמוֹ כַּמֻּתָּר לוֹ.** – בדברים המותרים לו. מצות "והתקדשתם" היא, שגם בדברים המותרים, ימנע יהודי מלעשותם לשם תאוותו הגופנית, אלא, אך ורק לשם שמים. מצוה זו של "והתקדשתם" הרי לא נאמרה לצדיקים בלבד, שאין להם שום שייכות ל"רע", אלא דוקא לאותם אנשים שיש להם עסק עם ה"רע", כפי שיוסבר להלן; **וּפֵרוּשׁ "וְהִתְקַדַּשְׁתֶּם" - שֶׁתַּעֲשׂוּ עַצְמְכֶם קְדוֹשִׁים; כְּלוֹמַר, אַף שֶׁבֶּאֱמֶת אֵינוֹ קָדוֹשׁ וּמְבֻדָּל מִסִּטְרָא אָחֳרָא,** – "קדושה" משמעה – פרישה והתבדלות מה"קליפה" ומה"רע". הרי, אף שמבחינת מדריגתו, עליו עדיין לקדש עצמו ולהתרחק מה"סטרא אחרא", כלומר: אין הוא בדרגה שאין בלבו שום תאוה לדברים המקבלים חיותם מה"סטרא אחרא", **כִּי הִיא** – ה"סטרא אחרא" שמנפשו הבהמית, **בְּתָקְפָּהּ וּבִגְבוּרָתָהּ כְּתוֹלַדְתָּהּ בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי,** – שבלב, שבו מיקומה של הנפש הבהמית והיצר הרע, **רַק שֶׁכּוֹבֵשׁ יִצְרוֹ וּמְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ.** – ומנתק את עצמו מה"סטרא אחרא", הרי אם הוא עושה כן ומקיים בכך את "והתקדשתם", הוא מגיע לקיום האמור אחרי "והתקדשתם", ככתוב בהמשך: **"וְהְיִיתֶם קְדוֹשִׁים"** – נוסף על הפירוש הפשוט, בלשון ציווי, **שתהיו** קדושים, אפשר גם לפרש "והייתם קדושים" בלשון של הבטחה, על־ידי "והתקדשתם" פעילות כפויה של התקדשות, ישנה הבטחה שאכן "תהיו קדושים", **כְּלוֹמַר, סוֹפוֹ לִהְיוֹת קָדוֹשׁ וּמֻבְדָּל בֶּאֱמֶת מֵהַסִּטְרָא אָחֳרָא, עַל יְדֵי שֶׁמְּקַדְּשִׁים אוֹתוֹ הַרְבֵּה מִלְּמַעְלָה,** – כפי שלמדנו, שעל־ידי שאדם מקדש עצמו **מעט** למטה – מקדשים אותו **הרבה** מלמעלה, **וּמְסַיְּעִים אוֹתוֹ לְגָרְשָׁהּ** – את ה"סטרא אחרא" **מִלִּבּוֹ מְעַט מְעַט:** – שגם מלבו, יהיה בידו, לגרש את ה"סטרא אחרא", שגם בלבו לא תהיה שום תאווה לענינים ש"חיותם" היא מה"סטרא אחרא".

ליקוטי אמרים

ומקדושה זו נמשכת קדושה עליונה על האדם למטה לסייעו סיוע רב ועצום לעבודתו ית'. וז"ש רז"ל אדם מקדש עצמו מעט למטה מקדשין אותו הרבה מלמעלה לבד מה שמקיים מצות עשה של תורה והתקדשתם וכו' כשמקדש עצמו במותר לו ופי' והתקדשתם שתעשו עצמכם קדושים כלומר אף שבאמת אינו קדוש ומובדל מס"א כי היא בתקפה ובגבורתה כתולדתה בחלל השמאלי רק שכובש יצרו ומקדש עצמו. והייתם קדושים כלומר סופו להיות קדוש ומובדל באמת מהס"א ע"י שמקדשים אותו הרבה מלמעלה ומסייעים אותו לגרשה מלבו מעט מעט:

יום שבת קודש ח' אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' לה, פרק כח. ואפילו... עד עמ' 70, ממש עמו.

פֶּרֶק כח. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שאם נופלים במחשבתו של אדם הרהורי עבירה ותאוות – בשעה שהוא עסוק בענייניו הגשמיים – אל יפול רוחו מכך; אדרבה – עליו לשמוח, שהרי על־ידי השתלטותו על אותן מחשבות והסחת דעתו מהן, הוא מקיים מצות "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם", כופה את ה"סטרא אחרא" תחת שלטון ה"קדושה", וגורם נחת רוח רב למעלה.

וַאֲפִלּוּ אִם נוֹפְלִים לוֹ הִרְהוּרֵי תַּאֲוֹת וּשְׁאָר מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת בִּשְׁעַת הֲעֲבוֹדָה – בשעה שהוא עסוק בעבודת ה' **בַּתּוֹרָה אוֹ בִּתְפִלָּה בְּכַוָּנָה** – וכאן הרי אין מקום ל"חשבון" שבפרק הקודם, שעליו להיות שמח על שהוא מקיים מצות לא־תעשה וכופה את ה"סטרא אחרא" – שהרי ההרהורים והמחשבות הרעות מפריעות לו, בשעה זו, לעבודת ה', **אַל יָשִׁית לֵב אֲלֵיהֶן,** – למחשבות ולהרהורים הרעים, **אֶלָּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מֵהֶן כְּרֶגַע,** – מיד, **וְגַם אַל יְהִי שׁוֹטֶה לַעֲסֹק בְּהַעֲלָאַת הַמִּדּוֹת שֶׁל הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה, כַּנּוֹדַע[1],** – קיימת צורת עבודה של "העלאת המדה" מהמחשבה הזרה, שכן, כל מחשבה זרה מקורה במדה מסויימת בנפש הבהמית. למשל: מדת החסד מתבטאת במחשבה של תאוה; מדת היראה מעוררת יראה

ליקוטי אמרים

פרק כח ואפילו אם נופלים לו הרהורי תאוות ושאר מחשבות זרות בשעת העבודה בתורה או בתפלה בכוונה אל ישית לב אליהן אלא יסיח דעתו מהן כרגע. וגם אל יהי שוטה לעסוק בהעלאת המדות של המחשבה זרה כנודע כי לא

---

9. יומא לט, ב. **10.** כ"ק אדמו"ר שליט"א העיר כאן: "ע"כ (עד כאן) נתבאר שלא ירע לבבו כו' מפני שיש בעבודתו נח"ר (נחת רוח) מה שאין בצדיקים, אבל הרי היתרון צ"ל (צריר להיות) גם בקו דועש"ט (ד-ועשה טוב-) ולזה מוסיף שהנ"ל הוא - לבד מה שמקיים מ"ע (מצות עשה) וכו'". **1.** כתר שם טוב סי' קעא, ועוד.

זרה שאין ליהודי להיות נזקק לה, וכדומה – וישנו סוג "עבודה" שבשעה שנופלת לו מחשבה זרה, יברר מאיזו מדה רעה נובעת אותה מחשבה, ויגביר בנפשו אותה מדה כפי שהיא בנפש האלקית, שעל ידי כך יעלה את המדה הרעה של הנפש הבהמית שהיא הסיבה לאותה מחשבה זרה, ובכך יעלה את המחשבה הזרה.

למשל: אם המחשבה הזרה נובעת מתאוה – יגביר בנפשו את האהבה להקב"ה, דבר המשפיע על תאות הנפש הבהמית, וכדומה – רבנו הזקן אומר כאן שבל יהיה ה"בינוני" – אודותו מדובר כאן – שוטה, להתעסק בעבודה זו, **כִּי לֹא נֶאֱמְרוּ דְּבָרִים הָהֵם** – להעלות את המחשבות הזרות, **אֶלָּא לְצַדִּיקִים, שֶׁאֵין נוֹפְלִים לָהֶם מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת שֶׁלָּהֶם** – מחשבות זרות הנובעות ממדותיהם הם, **כִּי אִם מִשֶּׁל אֲחֵרִים,** – שכן, לצדיק אין מחשבות זרות עצמיות, מאחר שמדות נפשו הבהמית כבר נהפכו לקדושה. המחשבות הזרות, העלולות לעלות, אי פעם, במוחו, מקורן מהזולת, שנשמתו שייכת לאותו צדיק. ומחמת שלא כל אחד יכול לייעץ לעצמו ולמצוא בתוכו כוחות להתגבר על המדה הרעה – עליו להזדקק לעזרתו של הצדיק, אליו הוא מקושר. מתעוררות אז מחשבות זרות במחשבתו של הצדיק, שאצלו אלו הן רק אותיות של מחשבה, בלי כל זיקה למדה רעה מוחשית. ועל־ידי שהצדיק מכיר את המדה ממנה נובעת אותה מחשבה, ומגביר בתוכו אותה מדה כפי שהיא ב"קדושה" – הוא משפיע בכך על אותו יהודי, שיוכל להתגבר על המדה הרעה שלו, ואותה מדה שמן הנפש הבהמית – של הזולת – מתעלה, על־ידי הצדיק, ל"קדושה". הרי כל זה שייך לצדיק בלבד שאין בו מדות רעות כלל. **אֲבָל מִי שֶׁנּוֹפֵל לוֹ** – מחשבות זרות, **מִשֶּׁלּוֹ,** – מה"רע" שלו, **מִבְּחִינַת הָרַע שֶׁבְּלִבּוֹ בֶּחָלָל הַשְּׂמָאלִי** – ממדותיו הרעות שמנפשו הבהמית – **אֵיךְ יַעֲלֶהוּ** – את ה"רע", **לְמַעְלָה, וְהוּא עַצְמוֹ מְקֻשָּׁר לְמַטָּה:** – לכן שטות היא ל"בינוני" להתעסק ב"עבודה" שאין לו כל שייכות אליה. **אַךְ אַף־עַל־פִּי־כֵן, אַל יִפֹּל לִבּוֹ בְּקִרְבּוֹ לִהְיוֹת מִזֶּה עֶצֶב נִבְזֶה כִּשְׁעַת הָעֲבוֹדָה, שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת בְּשִׂמְחָה רַבָּה,** – בשעה שהוא עובד את ה', **אֶלָּא אַדְּרַבָּה יִתְחַזֵּק יוֹתֵר וְיוֹסִיף אֹמֶץ בְּכָל כֹּחוֹ בְּכַוָּנַת הַתְּפִלָּה בְּחֶדְוָה וְשִׂמְחָה יְתֵרָה, בְּשׂוּמוֹ אֶל לִבּוֹ, כִּי נְפִילַת הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה הִיא מֵהַקְּלִיפָּה שֶׁבְּחָלָל הַשְּׂמָאלִי,** – מהנפש הבהמית שמן הקליפה, שמיקומה בחלל השמאלי שבלב, וממנה נובעות המחשבות הזרות, **הָעוֹשָׂה** – המנהלת, **מִלְחָמָה בְּבֵינוֹנִי עִם נֶפֶשׁ אֱלֹהִית שֶׁבּוֹ, וְנוֹדַע דֶּרֶךְ הַנִּלְחָמִים** – שמטרתו של כל לוחם, לנצח ואפילו להרוג את הנלחם נגדו, **וְכֵן הַנֶּאֱבָקִים יַחַד,** – שכל אחד מתכוון להפיל את השני – הרי הנוהג הוא: **כְּשֶׁאֶחָד מִתְגַּבֵּר,** – ומראה את גבורתו, **אֲזַי הַשֵּׁנִי מִתְאַמֵּץ לְהִתְגַּבֵּר גַּם כֵּן בְּכָל מַאֲמַצֵּי כֹּחוֹ, וְלֶכֶן** – כך גם במלחמה שבין הנפש האלקית לבין הנפש הבהמית, **כְּשֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית מִתְאַמֶּצֶת וּמִתְגַּבֶּרֶת לְהִתְפַּלֵּל,** – שעל־ידי התפילה בכוונה, ברצונו להחליש ולנצח את הנפש הבהמית, **אֲזַי גַּם הַקְּלִפָּה** – של הנפש הבהמית, **מִתְגַּבֶּרֶת כְּנֶגְדָּהּ,** – כנגד הנפש האלקית, **לְבַלְבְּלָהּ וּלְהַפִּילָהּ בְּמַחֲשָׁבָה זָרָה שֶׁלָּהּ.** – בראות הנפש הבהמית את הנפש האלקית, מתגברת להתפלל בכוונה, היא משתדלת להפריע לנפש האלקית על־ידי מחשבות זרות, בכך היא רוצה לבלבל את כוונת המתפלל בתפילה, לפי זה, המחשבה הזרה מוכיחה, שהוא אכן מתפלל בכוונה; סימן יש בכך שהנפש הבהמית חשה שבתפילתו יש משום סכנה למעמדה, ולכן היא משתדלת להפר כוונה זו. – הרי, אדרבה – עובדה זו צריכה להוסיף בו אומץ בתפילתו בכוונה. **וְלֹא בְּטָעוּת הָעוֹלָם, שֶׁטּוֹעִים לְהוֹכִיחַ מִנְּפִילַת הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה - מִכְּלָל שֶׁאֵין תְּפִלָּתָם כְּלוּם,** – החושבים בטעות שנפילת המחשבה מוכיחה שאין תפילתם שווה כלום, משום **שֶׁאִלּוּ הִתְפַּלֵּל כָּרָאוּי וְנָכוֹן - לֹא הָיוּ נוֹפְלִים לוֹ מַחֲשָׁבוֹת זָרוֹת.** – ומאחר שאכן נופלות במוחו מחשבות זרות, הם מסיקים מכך, שתפילתם איננה מתוך כוונה, **וְהָאֱמֶת הָיָה כְּדִבְרֵיהֶם, אִם הָיְתָה נֶפֶשׁ אַחַת לְבַדָּהּ, הִיא הַמִּתְפַּלֶּלֶת וְהִיא הַמַּחֲשֶׁבֶת וּמְהַרְהֶרֶת הַמַּחֲשָׁבוֹת זָרוֹת.** – הדבר היה נכון, אילו היתה זו נפש **אחת** שעושה את כל האמור, אז היה במחשבות הזרות משום הוכחה, שה"מתפלל" אינו כפי שצריך להיות, שכן, אם הנפש היחידה הזו שקועה כל כולה בתפילה – אין מקום אז לשום מחשבות זרות, **אֲבָל בֶּאֱמֶת לַאֲמִתּוֹ הֵן שְׁתֵּי נְפָשׁוֹת, הַנִּלְחָמוֹת זוֹ עִם זוֹ בְּמֹחוֹ שֶׁל אָדָם,** – הרי האמת היא שקיימות שתי נפשות שונות והן נלחמות ביניהן על השליטה במוחו של האדם, שיהיה ממולא בעניניה היא בלבד, **כָּל אַחַת חֶפְצָהּ וּרְצוֹנָהּ לִמְשֹׁל בּוֹ** – במוח, **וְלִהְיוֹת הַמֹּחַ מְמֻלָּא מִמֶּנָּה לְבַדָּהּ, וְכָל הִרְהוּרֵי תּוֹרָה וְיִרְאַת שָׁמַיִם** – נובעים, **מִנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית,** –

ליקוטי אמרים

נאמרו דברים ההם אלא לצדיקים שאין נופלים להם מחשבות זרות שלהם כ"א משל אחרים. אבל מי שנופל לו משלו מבחי' הרע שבלבו בחלל השמאלי איך יעלהו למעלה והוא עצמו מקושר למטה: אך אעפ"כ אל יפול לבו בקרבו להיות מזה עצב נבזה בשעת העבודה שצריך להיות בשמחה רבה אלא אדרבה יתחזק יותר ויוסיף אומץ בכל כחו בכוונת התפלה בחדוה ושמחה יתירה בשומו אל לבו כי נפילת המחשבה זרה היא מהקליפה שבחלל השמאלי העושה מלחמה בבינוני עם נפש אלהית שבו. ונודע דרך הנלחמים וכן הנאבקים יחד כשאחד מתגבר אזי השני מתאמץ להתגבר ג"כ בכל מאמצי כחו. ולכן כשנפש האלהית מתאמצת ומתגברת להתפלל אזי גם הקליפה מתגברת כנגדה לבלבלה ולהפילה במחשב' זרה שלה ולא כטעות העולם שטועים להוכיח מנפילת המחשבה זרה מכלל שאין תפלתם כלום שאילו התפלל כראוי ונכון לא היו נופלים לו מחשבות זרות. והאמת היה כדבריהם אם היתה נפש אחת לבדה היא המתפללת והיא המחשבת ומהרהרת המחשבות זרות. אבל באמת לאמיתו הן שתי נפשות הנלחמו' זו עם זו במוחו של אדם כל אחת חפצה ורצונה למשול בו ולהיות המוח ממולא ממנה לבדה. וכל הרהורי תורה ויראת

ומאידך **וְכָל מִלֵּי דְּעָלְמָא** – כל המחשבות וההרהורים בעניני עולם נובעים **מִנֶּפֶשׁ הַבְּהֵמִית,** – הרי, שכוונת התפילה היא מהנפש האלקית, ואילו המחשבות הזרות הן מהנפש הבהמית, מכאן – שאין במחשבות הזרות משום הוכחה שאין התפילה כמו שצריכה להיות. ברם, אם כך, שהנפש האלקית היא היא העסוקה בכוונות התפילה – מה מפריע לה, מה שהנפש הבהמית מהרהרת במחשבות זרות?! – אומר על כך רבנו הזקן: **רַק שֶׁהָאֱלֹהִית מְלֻבֶּשֶׁת בָּהּ.** – הנפש האלקית מלובשת בנפש הבהמית, ולכן מבלבלות המחשבות הזרות של הנפש הבהמית, לנפש האלקית בכוונות התפילה[2]. **וְהוּא כִּמְשַׁל אָדָם הַמִּתְפַּלֵּל בְּכַוָּנָה, וְעוֹמֵד לְנֶגְדּוֹ עָרֵל** – גוי, **רָשָׁע, וּמְשִׂיחַ וּמְדַבֵּר עִמּוֹ כְּדֵי לְבַלְבְּלוֹ,** – ולהפריע לו בתפילתו. לולא היה בדעתו של הגוי לבלבל את היהודי, אלא רק לשאול אותו שאלה מסוימת – קיימת אז העצה, לענות לו על שאלתו, והוא יפסיק מלבלבלו בתפילתו. אך, מאחר שכוונתו של הרשע היא לבלבל את תפילתו, לא תועיל ההתדיינות אתו, **שֶׁזֹּאת עֲצָתוֹ בְּוַדַּאי,** – העצה הטובה למתפלל, היא, **שֶׁלֹּא לְהָשִׁיב לוֹ מִטּוֹב וְעַד רַע,** – שלא לענות לרשע מטוב עד רע, **וְלַעֲשׂוֹת עִצְמוֹ כְּחֵרֵשׁ לֹא יִשְׁמָע, וּלְקַיֵּם מַה שֶּׁכָּתוּב[3]: "אַל תַּעַן כְּסִיל כְּאִוַּלְתּוֹ, פֶּן תִּשְׁוֶה לּוֹ גַּם אָתָּה".** כָּךְ – כשנופלות במוחו מחשבות זרות, **אַל יָשִׁיב מְאוּמָה וְשׁוּם טַעֲנָה וּמַעֲנֶה נֶגֶד הַמַּחֲשָׁבָה זָרָה,** – אל יכנס לשום ויכוח ולמחשבות והרהורים כיצד לנצח את המחשבה הזרה, **כִּי הַמִּתְאַבֵּק עִם מְנֻוָּל - מִתְנַוֵּל גַּם בֵּן;** – ולכן, אל יתעסק כלל עם המחשבה הזרה, **רַק יַעֲשֶׂה עִצְמוֹ כְּלֹא יוֹדֵעַ וְלֹא שׁוֹמֵעַ הַהַרְהוּרִים שֶׁנִּפְלוּ לוֹ, וִיסִירֵם מִדַּעְתּוֹ, וְיוֹסִיף אֹמֶץ בְּכֹחַ כַּוָּנָתוֹ.** – בתפילתו. **וְאִם יִקְשֶׁה לוֹ לַהֲסִירָם** – את המחשבות הזרות, **מִדַּעְתּוֹ, מִפְּנֵי שֶׁטּוֹרְדִים דַּעְתּוֹ מְאֹד בְּחָזְקָה - אַזַּי יַשְׁפִּיל נַפְשׁוֹ לַה' וְיִתְחַנֵּן לוֹ יִתְבָּרֵךְ בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ,** – אם הוא עוסק אז בקטעי התפילה שאסור להפסיק בהם בדיבור, אלא יתפלל במחשבתו להשי"ת, **לְרַחֵם עָלָיו בְּרַחֲמָיו הַמְּרֻבִּים, כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים הַנִּמְשָׁכִים מִמֹּחוֹ, וְכָכָה יְרַחֵם ה' עַל נַפְשׁוֹ הַנִּמְשֶׁכֶת מֵאִתּוֹ יִתְבָּרֵךְ, לְהַצִּילָהּ מִ"מַּיִם הַזֵּדוֹנִים",** – מהמחשבות הזרות שמן הנפש הבהמית, **וּלְמַעַנוֹ יַעֲשֶׂה,** – הקב"ה יעשה למען עצמו כביכול, **כִּי[4] חֵלֶק ה' מַמָּשׁ עַמּוֹ:** – שכן, אם יתפלל שירחמו **עליו** – הוא עלול, לפעמים, לעורר על עצמו דינים חלילה: ישפטו אותו אם הוא זכאי שירחמו עליו, ואילו אם בקשתו היא "למענו", למען הקב"ה – מובן הדבר, שאין אז מקום לשפוט את ה"מתפלל" אם הוא זכאי לרחמנות. פירוש נוסף יש בכך: רבנו הזקן מבטיח, שהקב"ה אכן יעשה זאת למענו, וירחם עליו, שכן, הנשמה היא חלק מה'.

ליקוטי אמרים

שמים מנפש האלהית וכל מילי דעלמא מנפש הבהמית רק שהאלהית מלובשת בה. והוא כמשל אדם המתפלל בכוונ' ועומד לנגדו עו"ג רשע ומשיח ומדבר עמו כדי לבלבלו שזאת עצתו בודאי שלא להשיב לו מטוב ועד רע ולעשות עצמו כחרש לא ישמע ולקיים מה שכתו' אל תען כסיל באולתו פן תשוה לו גם אתה כך אל ישיב מאומה ושום טענה ומענה נגד המחשבה זרה כי המתאבק עם מנוול מתנוול ג"כ רק יעשה עצמו כלא יודע ולא שומע ההרהורי' שנפלו לו ויסירם מדעתו ויוסיף אומץ בכח כוונתו ואם יקשה לו להסירם מדעתו מפני שטורדים דעתו מאד בחזקה אזי ישפיל נפשו לה' ויתחנן לו ית' במחשבתו לרחם עליו ברחמיו המרובים כרחם אב על בנים הנמשכים ממוחו וככה ירחם ה' על נפשו הנמשכת מאתו ית' להצילה ממים הזדונים ולמענו יעשה כי חלק ה' ממש עמו:

---

2. אלא, אף על פי כן, כתוב, שכל זה מדובר בהכנה ובהתחלת ההתבוננות העמוקה בענין האלקי שבתפילה - אז אין במחשבה הזרה משום הוכחה שאין ה"מתפלל" כמו שצריך להיות. אך בעיצומה של ההתבוננות, כשהוא נתון בעומק הענין - יש בכך משום הוכחה על אי-ההצלחה המלאה של ההתבוננות; שכן, אכן פועלות כאן שתי נפשות, אך המוח הוא הרי אותו אחד. לו היה המוח כולו שקוע באותה התבוננות שבתפילה - אין כל מקום אז במוח שתעלה בו מחשבה זרה. **3.** משלי כו, ד. **4.** דברים לב, ט.

המשך מעמוד קיד

כתובים – תהלים פרק יג

יהל אור

(ב) עו"ש במדרש תלים משל לבן מלך שארס בת מלך כו' המכוון כי יחוד העליון זהו ישועה להמשפיע ולהמקבל כנודע מענין הצדיק אבד כו' ובענין בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו דוקא וכמ"ש בזהר ויקרא ד"ה ע"א ע"פ גדול ה' כו' בעיר אלקינו. אימתי אקרי קוב"ה גדול בזמנא דכנס"י משתכחת עמי' הה"ד בעיר אלקינו כו' דמלכא בלא מטרוניתא לאו הוא גדול כו'. היינו ע"ד אין נותנין פרנסה לאדם אלא בשביל אשתו כו'. ע' בפרק הבע"י דס"ב סע"ב. ובמשה כלום דק"ע ע"א ומספר את רובע ישראל זהו ישועתו של המשפיע. ע' בזהר בלק דר"ד בפי' רובע ישראל דקאי על היסוד. וזהו"ע בשוב ה' ציון הנז' בזהר בשלח דנ"ה. והיינו ע"י הארת הכתר כמ"ש בענין אל עליון גומל חסדים טובים וקונה הכל כו' ואפ"ל שכנגד המקבל נאמר יגל יעקב וכנגד המשפיע נאמר ישמח ישראל:

(ג) בחיי פ' ויחי ויגוע יעקב ענין יגל יעקב כו'. בשלח פ"ו ב' ע"פ ויהי לי לישועה אבל גאולה העתידה שאין אחריה

יום ראשון

יום ראשון — ב אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: י־יז.
תניא: פרק כז. ואם . . . לד עשה ממש.

רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט . האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאוונען כדבעי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א רבוי און פארשטיין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

רַבֵּנוּ הַגָּדוֹל – הַזָּקֵן – סִדֵּר לִפְנֵי אַנַ"שׁ [=אַנְשֵׁי שְׁלוֹמֵנוּ, חֲסִידֵי חַבַּ"ד] הָעֲבוֹדָה בַּמֹּחַ וּלְחַפֵּשׂ אֶת הָאֱמֶת, לְבַקֵּר כָּל תְּנוּעָה שֶׁתִּהְיֶה רַק כְּפִי הָאֱמֶת וּבָאָה עַל יְדֵי עֲבוֹדָה.

וְעֲבוֹדָה זוֹ אֵינָהּ כְּמוֹ שֶׁטּוֹעִים בָּזֶה טָעוּת גָּמוּר, לַחֲשֹׁב שֶׁצָּרִיךְ לְפָרֵק הָרִים וּלְשַׁבֵּר סְלָעִים, 'לַהֲפֹךְ אֶת הָעוֹלָם'. הָאֱמֶת הַגָּמוּר הוּא, אֲשֶׁר כָּל עֲבוֹדָה וּפֹעַל, אֵיזֶה שֶׁיִּהְיוּ, בְּכַוָּנָה אֲמִתִּית – דַּי וּמַסְפִּיק: בְּרָכָה בְּכַוָּנָה, מִלָּה בַּתְּפִלָּה כָּרָאוּי בַּהֲכָנַת הַלֵּב וּבִידִיעָה לִפְנֵי מִי אַתָּה עוֹמֵד, פָּסוּק חֻמָּשׁ בִּידִיעָה שֶׁהוּא דְּבַר ה', פָּסוּק תְּהִלִּים, וּמִדָּה טוֹבָה לְקָרֵב לִבּוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ בְּאַהֲבָה וְחִבָּה.

אֱמֶת הַדָּבָר, אֲשֶׁר בִּכְדֵי לְהַגִּיעַ לָזֶה צְרִיכִים יְגִיעָה רַבָּה וַעֲצוּמָה, פָּשׁוּט לִלְמֹד הַרְבֵּה וּלְהָבִין – כָּל אֶחָד לְפִי עֶרְכּוֹ – וְאָז ה' בְּעֶזְרוֹ שֶׁיִּהְיֶה כְּפִי הָאֱמֶת.

יום שני

יום שני — ג אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י.
תהלים: יח־כב.
תניא: ואדרבה . . . לד ידים כנ"ל.

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן אָמַר: מִצְוַת אַהֲבַת יִשְׂרָאֵל הוּא לִילִיד עַם יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מֵעוֹלָם לֹא רָאָה אוֹתוֹ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן לְחָבֵר עֵדַת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בִּמְקוֹם מְגוּרוֹ, שֶׁהוּא בֶּן אוֹ בַּת עֲדָתוֹ.

יום שלישי

יום שלישי — ד אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כג־כח.
תניא: ובכל דחי' . . . לד צדיקים.

רֵאשִׁית הַהֲכָנָה לְהִתְעַסְּקוּת בִּשְׁכָלִים עִיּוּנִיִּים, וּבְשֵׂכֶל אֱלֹקִי בִּפְרָט, הוּא: א) יְגִיעַת בָּשָׂר לְהָסִיר הַטּוּב טַעַם מֵעִנְיְנֵי עוֹלָם, ב) יְגִיעַת נֶפֶשׁ לְעוֹרֵר הַטּוּב טַעַם בַּמַּשְׂכָּלוֹת בִּכְלָל, וּבְעִנְיְנֵי אֱלֹקוּת בִּפְרָט.

יום רביעי

יום רביעי — ה אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כט־לד.
תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.

בְּלִי שׂוּם צֵל סָפֵק וּסְפֵק סְפֵקָא, הִנֵּה בְּכָל מְקוֹם מִדְּרַךְ כַּף רַגְלֵינוּ, הַכֹּל הוּא לְזַכּוֹת וּלְטַהֵר אֶת הָאָרֶץ בְּאוֹתִיּוֹת הַתּוֹרָה וְהַתְּפִלָּה, וַאֲנַחְנוּ כָּל יִשְׂרָאֵל שְׁלוּחֵי דְּרַחֲמָנָא אָנוּ, אִישׁ אִישׁ כַּאֲשֶׁר גָּזְרָה עָלָיו הַשְּׁגָחָה הָעֶלְיוֹנָה, אֵין חָפְשִׁי מֵעֲבוֹדַת הַקֹּדֶשׁ, אֲשֶׁר הָעִמְסָה עַל שִׁכְמֵנוּ.

יום חמישי

יום חמישי — ו אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.
תהלים: לה־לח.
תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עס איז א מעלה נפלאה, וואָס דער אויבערשטער ב"ה איז מזכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאַק א אידען אַ טובה טאָן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואָס עס קומט איהם זאָל, ח"ו, זיין ניט גוט, אָבער אויף דעם אַנדערען איז דאָס ניט שייך כלל.

מִשִּׂיחוֹת אֲדֹנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הָרַשַׁ"ב]: זוֹ מַעֲלָה נִפְלָאָה, שֶׁהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַכֶּה, וּמַשִּׂיגִים חוּשׁ וְעֹנֶג בַּעֲשִׂיַּת טוֹבָה לִיהוּדִי, עַד שֶׁהַזּוּלַת בְּעֵינָיו יָקָר יוֹתֵר מִשֶּׁהוּא בְּעֵינֵי עַצְמוֹ. שֶׁכֵּן עַל עַצְמוֹ יָכוֹל הוּא לִמְצֹא כַּמָּה נִמּוּקִים מַדּוּעַ מַגִּיעַ שֶׁיִּהְיֶה לוֹ, חַס וְשָׁלוֹם, לֹא טוֹב, אַךְ עַל הַזּוּלַת זֶה כְּלָל לֹא שַׁיָּךְ.

יום ששי

יום ששי — ז אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, ששי עם פירש"י.
תהלים: לט־מג.
תניא: ומקדושה זו . . . מעט מעט.

כָּל אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל עָלָיו לָדַעַת, כִּי הוּא שְׁלִיחַ אֲדוֹן כֹּל, לְמַעַן הָבִיא לְפֹעַל – בְּכָל מָקוֹם שֶׁהוּא – רְצוֹנוֹ יִתְבָּרֵךְ וְכַוָּנָתוֹ בִּבְרִיאַת הָעוֹלָם, שֶׁהֵם לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם בְּאוֹר תּוֹרָה וַעֲבוֹדָה, וְהוּא עַל יְדֵי קִיּוּם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וְהַשְׁרָשַׁת מִדּוֹת טוֹבוֹת.

שבת קודש

שבת — ח אדר א — ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שביעי עם פירש"י.
תהלים: מד־מח.
תניא: פרק כח. ואפילו . . . ממש עמו.

דער אלטער רבי האָט אַמאָל אריינגערופען א יונגערמאַן פון דעם מגיד'ס תלמידים, און האָט איהם געזאָגט – מיט א ניגון, כדרכו – : "איך האָב א מצוה פון ולמדתם אותם את בניכם, דו האָסט א מצוה פון זן ומפרנס בני ביתו, לאָמיר זיך בייטען: איך וועל דיר געבען דו זאָלסט קענען מקיים זיין דיין מצוה, און דו לערען מיט מיין זון – דאָס איז געווען דער מיטעלער רבי – און האָט איהם מבאר געווען סדר הלימוד: דאָס ערשטע לערענט מען אותיות א. ב . . . וואָס איז אן אלף – א פינטעלע פון אויבען, א פינטעלע

פון אונטען, א קו באמצע – דאָס איז אן אלף. א קינד מוז וויסען, אז דער אלף פון תורה איז דער יוד פון אויבען דער יוד פון אונטען מיט דעם קו פון אמונה וואָס באהעפט זיי. נאָך א נוסחא איז דאָ: "א יוד למעלה דאָס איז די נשמה, א איד למטה דאָס איז דער גוף און א קו של יראת שמים באמצע".

רַבֵּנוּ הַזָּקֵן זִמֵּן אֵלָיו פַּעַם אַבְרֶךְ מִתַּלְמִידֵי הַמַּגִּיד, וְאָמַר לוֹ – בְּנִגּוּן, כְּדַרְכּוֹ – "עָלַי יֵשׁ מִצְוַת "וְלִמַּדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם", עָלֶיךָ יֵשׁ מִצְוַת לָזוּן וּלְפַרְנֵס בְּנֵי בֵּיתוֹ, הָבָה נִתְחַלֵּף: אֲנִי אֶתֵּן לְךָ כְּדֵי שֶׁתּוּכַל לְקַיֵּם אֶת הַמִּצְוָה שֶׁלְּךָ, וְאַתָּה לְמַד עִם בְּנִי – הָיָה זֶה אַדְמוֹ"ר הָאֶמְצָעִי, – וּבֵאֵר לוֹ סֵדֶר הַלִּמּוּד: רֵאשִׁית לוֹמְדִים אוֹתִיּוֹת א־ב... מַהִי "אָלֶף"? – נְקֻדָּה מִמַּעַל, נְקֻדָּה מִתַּחַת, קַו בָּאֶמְצַע – זוֹהִי "אָלֶף". יֶלֶד חַיָּב לָדַעַת, שֶׁהָ"אָלֶף" שֶׁל תּוֹרָה הוּא הַ"יּוּד" שֶׁמִּמַּעַל, הַ"יּוּד" שֶׁמִּתַּחַת, עִם קַו הָאֶמּוּנָה שֶׁמְּחַבְּרָם".

יֶשְׁנָה גִּרְסָה נוֹסֶפֶת: ""יוּד" לְמַעְלָה זוֹהִי הַנְּשָׁמָה, "יְהוּדִי" לְמַטָּה – זֶהוּ הַגּוּף, וְקַו שֶׁל יִרְאַת שָׁמַיִם בָּאֶמְצַע".

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

מתי אין השואל חייב באונסין?

יום ראשון ב' אדר א' ה'תשע"א

הלכות שכירות פרק א, הלכה ב: הַשּׁוֹאֵל - מְשַׁלֵּם הַכֹּל, בֵּין שֶׁאָבַד הַדָּבָר הַשָּׁאוּל... בֵּין שֶׁאֵרְעוֹ אֹנֶס גָּדוֹל מִזֶּה.

מעשה באחד ששאל ספר קודש מחבירו ובאו שודדים ושדדו ממנו את הספר. ופסק הר"ן (שו"ת סי' י"ט) שהשואל פטור מלשלם תמורת הספר, כי אף ששואל חייב באונסין – שונה הוא דין השאלת ספר קודש.

וטעם השינוי: שואל חייב באונסין כי "כל הנאה שלו" (ב"מ צד, ב), היינו שרק הוא נהנה מהחפץ ששאל ואילו למשאיל אין כל הנאה מכך, ולכן חייבו את השואל להחזיר למשאיל את החפץ או תמורתו גם באונס.

אך בהשאלת ספר קודש גם למשאיל יש לו הנאה והיא "פרוטה דרב יוסף". כלומר, לדעת רב יוסף (ב"ק נו, ב) שומר אבידה דינו כשומר שכר החייב בגניבה ואבידה, כי בעת עיסוקו באבידה פטור הוא מנתינת צדקה לעני ("העוסק במצוה פטור מן המצוה") וחסכון זה נחשב כשכר. ולכן אף המשאיל את הספר ומקיים בכך מצוה, פטור מצדקה כשומר אבידה, וגם הוא נהנה. וכיון שלא רק השואל נהנה, אין לחייבו באונסין (ש"ך חו"מ סי' עב ס"ק כט).

אך לדעת ה'מחנה אפרים' גם השואל ספר קודש חייב באונסין, כי ממשמעות לשון הרמב"ם (בהל' ד') יש לדייק שהמצוה בהשאלת הספר קיימת רק בעת שהשואל לומד מתוך הספר. ואם כן, אין למשאיל הנאה מ'פרוטה דרב יוסף', כי בעת השאלת הספר איננו מקיים מצוה, ואם יזדמן לפניו עני חייב הוא לתת לו צדקה. וגם אחר כך, כשהשואל ילמד מתוך ספרו בוודאי מחויב המשאיל בנתינת צדקה, כי באותה שעה אין הוא עסוק במצוה, והרי רק ה'עוסק' במצוה פטור מן המצוה.

השכרת רכב בלי רשות

יום שני ג' אדר א ה'תשע"א

הלכות שכירות פרק ד, הלכה ו: אִם הוֹסִיף חֵלֶק מֻשְׁלָשִׁים, כְּגוֹן שֶׁדְּרָכָה לָשֵׂאת שְׁלֹשִׁים וְטָעַן עָלֶיהָ אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים, וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה - חַיָּב.

ה'תרומות הדשן' (סי' שטז) דן בשאלה דלקמן:

ראובן השתמש, ללא רשות, בסוס של שמעון. סוס זה היה מיועד להשכרה, ובדעתו של ראובן היה לשלם אחר כך את דמי השכירות. לאסונו, נפל הסוס בדרך ומת. עתה יש להסתפק האם חייב ראובן לשלם את דמי הסוס לבעליו?

במבט ראשון, העובדה שראובן השתמש בסוס ללא הסכמת בעליו – הופכת אותו לגזלן (חו"מ שח, ז). בתור גזלן, עליו לשלם גם אם אירע אונס. זו אכן דעת הרי"ף. אך יש לפסוק בהתאם להכרעת רוב הפוסקים, שכאשר מדובר בדבר המיועד להשכרה – אין הוא מוגדר כגזלן.

מדברי הרמב"ם שלפנינו יש להוכיח שגם הוא סובר כשיטת ה'תרומת הדשן'.

כי משתמע מדבריו שהשוכר חייב רק על נזק שבא כתוצאה ישירה ממעשיו, כמו הטענת הבהמה במשקל עודף, ולא על נזק עקיף. ולכאורה מדוע הוא פטור, והלוא הנזק אירע בעת שהשוכר השתמש בצורה המנוגדת לדעת המשכיר?

אלא שאכן, כך הוא ההסבר: למרות היותו "שוכר שלא מדעת", אין לחייבו במקרה של אונס, כי בדבר המיועד להשכרה ובדעתו לשלם – שימוש ללא רשות אינו מוגדר כגזל.

(תרומת הכרי, סימן שזז)

האם חייבים לתת פיצויים?

יום שלישי ד' אדר א' ה'תשע"א

הלכות שכירות פרק ט, הלכה א: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ שֶׁלֹּא לְהַשְׁכִּים וְשֶׁלֹּא לְהַעֲרִיב - אֵינוֹ יָכוֹל לְכָפָן... הַכֹּל כְּמִנְהַג הַמְּדִינָה.

רבים מדיני מעסיק־עובד מבוססים על מנהג המקום, וכגון המנהג להעניק לעובד שפוטר פיצויים של חודש עבור כל שנת עבודה.

והנה, כתב ה'אור זרוע' (מובא ב'מרדכי' ב"מ סי' שס"ו) שההסתמכות על מנהג היא רק ב"מנהג קבוע ע"פ חכמי המקום... אבל מנהג שאין לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשיקול הדעת".

אך המהרי"ק (שורש ק"ב) מוכיח מדברי הגמרא (ב"ק קטז, ב) לענין ספינה שנקלעה לסערה וזקוקים להשליך חלק ממשאה, האם הנטל מתחלק בין הנוסעים לפי כמות המשא או לפי השווי - "לא ישנו ממנהג הספנים", שגם מנהג הציבור תקף להלכה. ולכן פירש שדברי ה'אור זרוע' נאמרו רק לגבי מנהג באיסור והיתר, אך בדיני ממונות יש תוקף גם למנהג הציבור.

אך יש שתמהו על כך, שהרי דברי ה'אור זרוע' נאמרו במפורש בדיני פועלים! (שו"ת באר שבע סי' כ"ב).

ויש לתווך לפי דברי 'תרומת הדשן' (סי' שמב) המחלק בין ענייני מסים של בני העיר, מנהגי חמרים וספנים וכל דבר הנוגע לרבים המצורפים יחד, שבזה הולכים אחר מנהגם, כי אם נצריכם להזדקק בכל דבר לדין תורה, לעולם תהא ביניהם מריבה, אך במנהגי שכירות פועלים ובתים שאינם נוגעים לרבים המצטרפים יחד, המנהג קובע רק אם יש לו עיקר בדברי חכמים וראיה מהתורה.

לפי זה לכאורה אין חובה הלכתית לתת פיצויי פיטורין כי לא מדובר ברבים שהצטרפו. והמנהג לא נקבע על ידי הפוסקים.

אך יתכן ליישב את דברי ה'אור זרוע' שדבריו נאמרו רק במנהג הבא לבטל הלכה, כגון המנהג הבא לבטל את דין הגמרא שהפועלים עובדים מזריחת החמה עד צאת הכוכבים, אך מנהג שאינו מבטל הלכה תקף גם כשנקבע על ידי הציבור. ולפי זה גם מנהג הפיצויים מחייב (ראה 'בית ראובן – הלכות מנהג' סי' ב).

מתי אין עוברים על 'בל תלין'?

יום רביעי ה' אדר א' ה'תשע"א

הלכות שכירות פרק יא, הלכה ד: הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: צֵא וּשְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים, אָמַר לָהֶם: שְׂכַרְכֶם עַל בַּעַל הַבַּיִת - שְׁנֵיהֶם אֵינָן עוֹבְרִין מִשּׁוּם בַּל תָּלִין, זֶה לְפִי שֶׁלֹּא שְׂכָרָן, וְזֶה לְפִי שֶׁאֵין פְּעֻלָּתָן אֲצֻלוֹ.

מהלשון "האומר לשלוחו..." (ולא "אומר אדם לשלוחו"), דייק בספר 'מאמר קדישין', שאין לעשות כן לכתחילה, כי אף שלא יעבור על 'בל תלין' אם לא ישולם שכר הפועלים, יעבור על האיסור מדרבנן "אל תאמר לרעך לך ושוב", כדברי הרמב"ם להלן בהלכה ה' (פתחי תשובה חו"מ סי' שלט סק"ד).

אך אדמו"ר הזקן בשולחנו (חו"מ שאלה ושכירות י"ח) הביא מדברי הגמרא (ב"מ יא, א) ש"גדולי החכמים היו נוהגים לשכור פועלים ע"י שליח... כדי שלא יבואו לעבור בלא תעשה, אם יהיו טרודים ולא יהיה להם פנאי לפורעם בזמנה", הרי שהדבר מותר לכתחילה.

ומדוע אינו עובר על "אל תאמר לרעך לך ושוב" כשישהה תשלום הפועלים? כי האיסור הוא כאשר משהה את התשלום בכוונה אך אם ההשהיה נובעת מטרדה וחוסר פנאי, אינו עובר (תוס' שם ד"ה אמר).

ואם אי אפשר לשכור את הפועלים ע"י שליח, הביא הש"ך (חו"מ שם ס"ק ב) בשם 'ספר חסידים' שיש להתנות עם הפועל ששוכרו על מנת שלא יתחייב לפורעו בזמנו "שמא כשיתבע לא יהיה לך ליתן לו". ותמה על זה ה'כנסת הגדולה': הרי כאשר אין לבעל הבית כסף לשלם לשכירו אכן אינו עובר ב'בל תלין', ומדוע צריך להתנות על כך עם השכיר?

אך אדה"ז כתב (שם) "אם אי אפשר ע"י שליח טוב להתנות עם השכיר... שמא לא יהיה לו מעות בריוח שיכול לפרעו, אלא יהיה לו ויצטרך להוציאם ונמצא עובר בלא תעשה". כלומר, אם אין לו מעות כלל, אכן אינו עובר ב'בל תלין', אך כאן החשש הוא שמא "לא יהיה לו מעות בריוח" ויוציאם לדברים אחרים – ובמקרה כזה כן יעבור ב'בל תלין' אם לא יפרע לשכירו בזמנו, ולכן "טוב להתנות עם השכיר... שלא יתחייב לפורעו בזמנו" (אמרי יעקב, שאלה ושכירות ס"ק י"ח).

"בעליו עמו"

יום חמישי ו' אדר א' ה'תשע"א

הלכות שאלה ופקדון פרק ב, הלכה ג: מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת, וְהַנּוֹטֵעַ לִבְנֵי הַמְּדִינָה, וְהַמַּקִּיז לָהֶם אֶת הַדָּם, וְהַסּוֹפֵר שֶׁלָּהֶן... בַּיּוֹם שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בּוֹ לַעֲסֹק בִּמְלַאכְתָּן, אִם הִשְׁאִיל אוֹ הִשְׂכִּיר לְאֶחָד מֵאֵלּוּ שֶׁהוּא עוֹסֵק בִּמְלַאכְתָּם - הֲרֵי זוֹ שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים, וַאֲפִלּוּ פָּשַׁע בָּהּ הַשּׁוֹמֵר - פָּטוּר.

לדברי רבא (בבא מציעא צז, ב), העובדים בקהילה נחשבים כעובדים של כל תושבי האזור, ולא רק כעובדים של המקבל שרות באותו רגע. ולכן, אם ישאילו חפץ לאחד התושבים, יהיה השואל פטור מכל נזק כי 'בעליו עמו'. ומכל מקום, נראה שמדובר רק בעת העבודה ממש ואם החפץ מושאל מחוץ לשעות העבודה דינו ככל שואל.

ומדברי רבא מוכח שהתחייבות להתחיל בעבודה בעתיד לא תשפיע על דין 'בעליו עמו'. ואם, למשל, מורה התחייב ללמד בשעות מסויימות, הרי הוא בגדר 'בעליו עמו' רק בשעה שעוסק בעבודתו ואילו בשעות שלאחר העבודה אינו מוגדר כעובד של אנשי העיר.

אמנם, לעיל (צד, ב) קובעת הגמרא כי למרות שהשואל מקבל את החפץ לאחריותו מרגע שהוציאו מרשות המשאיל, הרי

המשאיל נחשב עובד של השואל מרגע שסיכמו על העבודה ("בעלים באמירה"). ואם כן, כדי שהדבר ייחשב 'בעליו עמו' די בהסכמה עקרונית על עבודה, גם אם המשאיל לא התחיל לעבוד בפועל!

וביארו התוספות (שם, ד"ה פרה): הבעלים לא נחשבים עובדים של השואל רק על בסיס הסכם לא כתוב בין שני הצדדים, והבעלים נחשבים עובדים רק כאשר הם מתכוננים לעבודה או בדרכם לעבודה. כלומר, יום העבודה יכול להתחיל לפני שאדם מגיע לעבודתו או מתחיל לעבוד בפועל.

ואילו הר"ן מסביר את הביטוי "בעלים באמירה" באופן מילולי, כלומר הבעלים הופכים להיות עובדים של השואל ברגע הסיכום על העבודה בדיבור גם אם לא התחילו לעבוד. ואף שהסכם בעל־פה אינו מחייב, הרי הוא מחוייב לעמוד בדיבורו משום "שארית ישראל לא יעשו עולה".

הטמנה לפני הבדלה

יום שישי ז' אדר א ה'תשע"א

הלכות שאלה ופקדון פרק ד, הלכה ה: וְאִם נִתְאַחֵר לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּדֵי לְקָבְרָן וְלֹא קְבָרָן... חַיָּב. וְאִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּשְׁהֶה אַחַר שֶׁיַּבְדִּיל כְּדֵי לְקָבְרָן.

נחלקו הראשונים לגבי משך הזמן שמותר לשומר לעכב את הטמנת המעות: לדעת הרא"ש יכול להמתין עד אור הבוקר, אך הרמב"ם כתב שישהה "אחר שיבדיל" ולא יותר.

והמחלוקת תלויה בטעם ההבדל בין תלמיד חכם לכל אדם: לדעת הרמב"ם הטעם הוא משום שתלמיד חכם מבדיל בעצמו ולא שומע מאחרים, ואולי יבוא לבקש את מעותיו כדי לרכוש יין (מגיד משנה). ולכן אין להמתין אלא כדי שיעור הזמן שבו הספיק להבדיל. אך הרא"ש סובר שתלמיד חכם מקפיד להבדיל על היין ולא על שכר או שאר משקים, ויתכן שלא מצא יין בתחילת הלילה ולכשימצא יבוא ויקח את מעותיו (פרישה חו"מ סי' רצ"א סקי"ח). ולכן השומר יכול לעכב את ההטמנה עד אור הבוקר, כי אם רשאי להמתין רק עד לאחר שיעור זמן ההבדלה הממוצע, הרי במפקיד שאינו ת"ח אין השומר רשאי להמתין אפילו משך זמן זה אלא עליו להטמין מיד (שאם לא כן מה ההבדל בין תלמיד חכם לכל אדם).

ועדיין יש לתמוה: איך נחייב את הנפקד לעשות מלאכה (הטמנת המעות) קודם שהבדיל (ב"י ופרישה שם)?

לדעת הרמב"ם יש לומר שאדם רגיל אינו מקפיד שלא לעסוק במלאכתו קודם הבדלה, ולכן חייב לעסוק בשעה זו גם בהטמנת הפיקדון (ב"ח שם).

ויש מפרשים, שגם לדעת הרמב"ם לעולם אין הנפקד חייב להטמין קודם ההבדלה, אלא שכשהמפקיד תלמיד חכם יכול הנפקד להמתין כל זמן שיודע שהמפקיד עדיין לא הבדיל שמא יבוא ליטול את מעותיו, אך בכל אדם חייב להטמין מיד לאחר שמבדיל בעצמו (משנה למלך).

שתי פשיעות שונות

שבת קודש ח' אדר א ה'תשע"א

הלכות שאלה ופקדון פרק ו, הלכה ג: שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁהֵבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא פָּשַׁע בָּהּ - פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה, וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁמָּא שָׁלַח בּוֹ יָד קֹדֶם שֶׁיֵּאָבֵד.

לכאורה, דברי הרמב"ם כאן, מהם עולה שהשבועה המרכזית היא שבועה שלא פשע ושבועה זו אינה באה בגלגול, סותרים לדבריו לעיל (פ"ד ה"א) "המפקיד אצל חבירו בחנם ונגנב או אבד, הרי זה נשבע ונפטר... ומגלגלין עליו בתוך השבועה שלא פשע בה אלא שמר כדרך השומרין"!

ומבאר ה'נתיבות המשפט' (חו"מ סי' ה סק"ב):

שומר חנם אינו צריך להישבע בעיקר השבועה שלא פשע, כי אין אנו מחזיקים אותו כפושע, ואילו שומר שכר צריך להישבע שנאנסה כי חוששים שמא רשלנותו גרמה (ואין בכך החזקה בפשיעה, כי אין הדבר מוגדר כפשיעה).

אמנם, אמר אביי (בבא קמא קח, ב) ששומר חנם נשבע כשהוכר הגנב, על אף שידוע שנגנבה. ואם כן, השבועה של שומר חנם שלא פשע היא כן מעיקר השבועה!

לכן מוסיף ה'נתיבות' ומחלק בין שני סוגי פשיעות: א) פשיעה בשעת המקרה. ב) פשיעה קודם המקרה.

וכתבו הפוסקים ששבועה שלא שלח בה יד באה בגלגול, ודייקו זאת מהפסוקים - "אין רואה", הא אם יש רואה, מביא ונפטר. מכאן שהפטור הוא גם מהשבועה שלא שלח ידו, שאם לא כן, הרי במקרה שיש רואה היה לו להישבע שלא שלח ידו.

אכן, שבועה שלא פשע בשעת המקרה אינה באה על ידי גלגול אלא היא עיקר השבועה. אך במקרה של "יש רואה" הוא אכן נפטר מהשבועה, מפני שהעדים יכולים להעיד אם היה באונס אם לאו.

אבל בפשיעה הקודמת למקרה, על אף שעצם המקרה הוא באונס גמור, יש לחוש שמא פשע קודם לכן ולכן חייב אפילו באונסים (שיש לתלות שבאו מחמת הפשיעה). אמנם, העיקרון הוא שאין חושדים בו בכך, כי מאחר שאנו רואים כי נאנסה בלא פשיעתו, אין לנו לתלות שפשע קודם לכן, ולכן שבועה זו באה על ידי גלגול.

לפי זה מיישב ה'נתיבות' את הסתירה לכאורה בדברי הרמב"ם:

בפרק ד', שכתב 'ומגלגלין עליו שלא פשע' מדובר בפשיעה שקודם המקרה ואם כן השבועה על שלא פשע באה בתורת גלגול, ואילו כאן שכתב 'שומר חנם שהביא ראיה שלא פשע', מדובר על שבועה שלא פשע עכשיו, בעת הגניבה, וזה עיקר השבועה.

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום – ב'־ח' אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון ב' אדר א' ה'תשע"א

אוֹדְךָ בְּיֹשֶׁר לֵבָב, בְּלָמְדִי מִשְׁפְּטֵי צִדְקֶךָ

סֵפֶר שְׁלֹשָׁה עָשָׂר

וְהוּא סֵפֶר מִשְׁפָּטִים

הִלְכוֹתָיו חָמֵשׁ. וְזֶהוּ סִדּוּרָן:

א. הִלְכוֹת שְׂכִירוּת. ב. הִלְכוֹת שְׁאֵלָה וּפִקָּדוֹן. ג. הִלְכוֹת מַלְוֶה וְלוֹוֶה. ד. הִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן. ה. הִלְכוֹת נְחָלוֹת.

הִלְכוֹת שְׂכִירוּת

יֵשׁ בִּכְלָלָן שֶׁבַע מִצְוֹת. שָׁלֹשׁ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וְאַרְבַּע מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶהוּ פֵרָטָן: א) דִּין[1] שָׂכִיר וְשׁוֹמֵר שָׂכָר. ב) לִתֵּן שְׂכַר שָׂכִיר בְּיוֹמוֹ[2]. ג) שֶׁלֹּא יְאַחֵר שְׂכַר שָׂכִיר אַחַר זְמַנּוֹ[3]. ד) שֶׁיֹּאכַל[4] הַשָּׂכִיר מִן הַמְּחֻבָּר שֶׁעוֹשֶׂה בּוֹ[5]. ה) שֶׁלֹּא יֹאכַל הַשָּׂכִיר מִן הַמְּחֻבָּר בִּשְׁעַת מְלָאכָה[6]. ו) שֶׁלֹּא יוֹלִיךְ הַשָּׂכִיר בְּיָדוֹ יָתֵר עַל מַה שֶּׁיֹּאכַל. ז) שֶׁלֹּא יַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. אַרְבָּעָה שׁוֹמְרִים נֶאֱמְרוּ בַּתּוֹרָה[2], וּשְׁלֹשָׁה דִּינִין יֵשׁ לָהֶם[3]. וְאֵלּוּ הֵן הָאַרְבָּעָה שׁוֹמְרִין: שׁוֹמֵר חִנָּם[4], וְהַשּׁוֹאֵל[5], וְנוֹשֵׂא שָׂכָר[6], וְהַשּׂוֹכֵר[7].

ב. וְאֵלּוּ הֵן שְׁלֹשָׁה דִּינִין שֶׁלָּהֶן: שׁוֹמֵר חִנָּם, שֶׁנִּגְנַב הַפִּקָּדוֹן מִמֶּנּוּ אוֹ אָבַד, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם נֶאֱנַס הַפִּקָּדוֹן אֹנֶס גָּדוֹל[8], כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה בְּהֵמָה וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבֵּית - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שֶׁשָּׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין[9], וּפָטוּר[10]; שֶׁנֶּאֱמַר: וְגֵנַב מִבֵּית הָאִישׁ וְגוֹ', וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים[11]. הַשּׁוֹאֵל - מְשַׁלֵּם הַכֹּל, בֵּין שֶׁאָבַד הַדָּבָר הַשָּׁאוּל אוֹ נִגְנַב בֵּין שֶׁאֵרְעוֹ אֹנֶס גָּדוֹל מִזֶּה[12], כְּגוֹן שֶׁמֵּתָה הַבְּהֵמָה הַשְּׁאוּלָה אוֹ נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁבֵּית; שֶׁכָּךְ כָּתוּב בְּשׁוֹאֵל: וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת, בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם[13]. נוֹשֵׂא שָׂכָר אוֹ הַשּׂוֹכֵר - שְׁנֵיהֶם דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן[14]: אִם נִגְנַב אוֹ אָבַד הַדָּבָר הַשָּׂכוּר אוֹ שֶׁנָּטַל שָׂכָר עַל שְׁמִירָתוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ מְשַׁלְּמִים[15]; וְאִם אֵרְעוֹ אֹנֶס גָּדוֹל מִזֶּה, כְּגוֹן שֶׁהָיְתָה בְּהֵמָה וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה אוֹ נִשְׁבֵּית אוֹ נִטְרְפָה - הֲרֵי אֵלּוּ נִשְׁבָּעִין שֶׁנֶּאֱנְסָה, וּפְטוּרִין[16]. שֶׁנֶּאֱמַר: וּמֵת אוֹ נִשְׁבַּר אוֹ נִשְׁבָּה אֵין רֹאֶה, שְׁבוּעַת יְיָ וְגוֹ'; וּכְתִיב: אִם גָּנֹב יִגָּנֵב מֵעִמּוֹ, יְשַׁלֵּם לִבְעָלָיו וְגוֹ'[17]. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר[18]:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) שנצטווינו לדון (שמות כב, ט). 2) דברים כד, טו. 3) שם. 4) שירשה בעל הבית לשכיר לאכול (שם כג, כה־כו). 5) ונגמרה מלאכתו. 6) ולא נגמרה מלאכתו [בכתב־יד תימן הנוסחא: "שלא בשעת גמר מלאכה"]. 1) יבאר ארבעת סוגי השומרים שנאמרו בתורה ואחריות השמירה המוטלת עליהם. 2) שמות כב, ו־יד. 3) ששניים מהם - נושא שכר והשוכר - דין אחד להם (בבא מציעא צג.) כמבואר בסמוך הלכה ב. 4) שקיבל עליו לשמור בחינם (שם כב, ו־ח. בסמוך בהלכה ב יתבאר, שפרשה זו בשומר חינם נאמרה). 5) שם יג־יד. 6) שומר שקיבל עליו לשמור בשכר (שם ט־יב. בהלכה ב יתבאר שפרשה זו בשומר שכר נאמרה). 7) שם יד. 8) גמור. 9) ולא פשע בשמירתו, ששומר חינם שלא שמר כראוי חייב לשלם אפילו באונס גמור. וכן נשבע שארעו כך וכך ואינו ברשותו, ושלא שלח יד (פירוש, שלא השתמש בו לצורך עצמו) קודם שארעו המאורע הפוטר אותו (בבא מציעא ו.). ראה פרק ו מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. 10) מלשלם (שבועות מד:). 11) ואמרו חז"ל (בבא מציעא מא:) שאלוהים - זה בית דין, וקריבה זו לשבועה היא [בתורה לא נתפרש שבשומר חינם הכתוב מדבר כאן ולמדו זאת חז"ל (שם צד:) ממה שחייבה התורה בפרשה זו את השומר בשבועה כשנגנב או אבד ופטרתו מלשלם, ובפרשה שנייה (שם ט־יב) חייבה התורה בתשלומים על גניבה ואבידה ומסתבר ששומר חינם - שאין לו כל הנאה משמירתו - הוא שפטור מלשלם, והפרשה השנייה המחייבת לשלם בגניבה ואבידה - בשומר שכר]. 12) מגניבה ואבידה. 13) לא נתפרש בתורה שהשואל חייב בגניבה ואבידה ולמדוהו חז"ל (שם צה.) מקל וחומר משומר שכר - שפטור משבורה ומתה וחייב בגניבה ואבידה (כמבואר בסמוך), שואל שחייב בשבורה ומתה, אינו דין (לא כל שכן) שחייב בגניבה ואבידה. "וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה". וכן למדוהו חז"ל (שם) ממה שכתוב וכי ישאל בוא"ו, וא"ו זו מחברת פרשה זו עם הפרשה שקדמה לה ומוסיפה, שהשואל מתחייב גם באונסים נוסף על חיובי גניבה ואבידה שנאמרו בפרשה שקדמה לה. 14) כרבי יהודה (שם פ:), שהשוכר - שלא פורש דין שמירתו בתורה - דינו כשומר שכר. מפני ששניהם נהנים במה שהפיקדון נמצא ברשותם - השומר שכר מקבל שכר בעד שמירתו והשוכר משתמש בו לצורכו - לפיכך דינם שווה. 15) שהשומר שכר חייב באחריות על כל מאורע שיארע לפיקדון ואשר יש לייחסו לחיסרון בשמירה - והרי הגניבה או האבידה בידו היה למנוע אילו ישב ושמרו כל היום. 16) שהרי אין ביד השומר למנוע אונסים אלו ואפילו אונס שבוייה אי אפשר למנוע מבלי שיסתכן, ולא הטילה תורה על השומר שמירה הכרוכה בסכנה. 17) וכתוב "הטריפה לא ישלם". ואבידה שלא נתפרשה בתורה למדוה חז"ל (שם צד:) בקל וחומר מגניבה: מה גניבה שקרובה לאונס - משלם, אבידה שקרובה לפשיעה לא כל שכן. כלומר, קרוב יותר לייחס את האבידה לחיסרון בשמירה מגניבה שנגנבה על ידי אחרים והשומר שמרו כדרך השומרים, ואם הוא חייב בגניבה, מפני שהיה בידו למנוע על ידי שמירה מעולה, קל וחומר שחייב על האבידה. [נתבאר למעלה שהפרשה המחייבת את השומר בגניבה ואבידה - בשומר שכר נאמרה]. 18) ממה שאמרנו אתה למד, שחלוקת דיניהם כך הוא. במורה נבוכים חלק ג פרק מב מסביר רבינו דיני "ארבעה שומרים" וזה לשונו: ואופני היושר בו מבואר, והוא, ששומר חינם, שאין תועלת בו כלל בזה העניין, ואמנם הוא גומל חסד - הוא פטור מן הכול. וכל נזק שיארע בו הוא מכיס בעל הממון, ושואל שהתועלת כולה שלו, ובעל הממון הוא הגומל אותו חייב בכול, וכל הנזקים המתחדשים הם מכיס השואל. אבל

מתוך מהדורת וגשל

1 שׁוֹמֵר חִנָּם - נִשְׁבָּע עַל הַכֹּל. וְהַשּׁוֹאֵל - מְשַׁלֵּם אֶת הַכֹּל,
2 חוּץ מִן הַמֵּתָה בִּשְׁעַת מְלָאכָה, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[19]. נוֹשֵׂא שָׂכָר
3 וְהַשּׁוֹכֵר - מְשַׁלְּמִין אֶת הָאֲבֵדָה וְאֶת הַגְּנֵבָה, וְנִשְׁבָּעִין עַל
4 הָאֲנָסִין הַגְּדוֹלִים, כְּגוֹן שְׁבוּרָה וּשְׁבוּיָה וּמֵתָה וּטְרֵפָה, אוֹ
5 שֶׁאָבַד הַדָּבָר בִּסְפִינָה שֶׁטָּבְעָה בַּיָּם[20], אוֹ נִלְקַח בְּלִסְטִים
6 מְזֻיָּן[21], וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ מִשְּׁאָר אֲנָסִין הַגְּדוֹלִים[22].
7 **ג.** הַמַּפְקִיד[23] אֵצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין בְּחִנָּם בֵּין בְּשָׂכָר, אוֹ הִשְׁאִילוֹ
8 אוֹ הִשְׁכִּירוֹ, אִם שָׁאַל הַשּׁוֹמֵר אֶת הַבְּעָלִים[24] עִם הַדָּבָר
9 שׁ[25]לָּהֶן אוֹ שְׂכָרָן - חֲרֵי הַשּׁוֹמֵר פָּטוּר מִכָּלּוּם[26]. אֲפִלּוּ
10 פָּשַׁע[27] בַּדָּבָר שֶׁשָּׁמַר וְאָבַד מֵחֲמַת הַפְּשִׁיעָה - חֲרֵי זֶה פָּטוּר.
11 שֶׁנֶּאֱמַר[28]: אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם, אִם שָׂכִיר הוּא בָּא
12 בִּשְׂכָרוֹ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁשָּׁאַל הַבְּעָלִים אוֹ שְׂכָרָן
13 בְּעֵת שֶׁנָּטַל הַחֵפֶץ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַבְּעָלִים שָׁם עִמּוֹ בְּעֵת
14 הַגְּנֵבָה וְהָאֲבֵדָה אוֹ בְּעֵת שֶׁנֶּאֱנַס. אֲבָל נָטַל הַחֵפֶץ וְנַעֲשָׂה
15 עָלָיו שׁוֹמֵר תְּחִלָּה, וְאַחַר כָּךְ שָׂכַר הַבְּעָלִים אוֹ שְׁאָלָן, אַף
16 עַל פִּי שֶׁהָיוּ הַבְּעָלִים עוֹמְדִין שָׁם בְּעֵת שֶׁנֶּאֱנַס הַדָּבָר הַשָּׁמוּר
17 - חֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם. מִפִּי
18 הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ[29]: הָיָה עִמּוֹ בִּשְׁעַת הַשְּׁאֵלָה, אַף עַל פִּי
19 שֶׁאֵינוֹ בְּעֵת הַגְּנֵבָה וְהַמִּיתָה - פָּטוּר; לֹא הָיָה עִמּוֹ בִּשְׁעַת
20 הַשְּׁאֵלָה, אַף עַל פִּי שֶׁהָיָה עִמּוֹ בְּעֵת הַמִּיתָה אוֹ הַשְּׁבִיָּה -
21 חַיָּב. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַשּׁוֹמְרִין[30], שֶׁכֻּלָּן בַּבְּעָלִים פְּטוּרִין.
22 אֲפִלּוּ פְּשִׁיעָה בַּבְּעָלִים - פָּטוּר[31].
23 **ד.** כָּל שׁוֹמֵר שֶׁפָּשַׁע בִּתְחִלָּתוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱנַס בְּסוֹפוֹ -
24 חַיָּב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר[32]. וְאֵין הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לְהַשְׁאִיל[33]. אֲפִלּוּ
25 שָׁאַל סֵפֶר תּוֹרָה, שֶׁכֹּל שֶׁקּוֹרֵא בּוֹ עוֹשֶׂה מִצְוָה - לֹא
26 יַשְׁאִילֶנּוּ לְאַחֵר[34]. וְכֵן אֵין הַשּׁוֹכֵר רַשַּׁאי לְהַשְׂכִּיר. אֲפִלּוּ
27 הִשְׂכִּירוֹ סֵפֶר תּוֹרָה - לֹא יַשְׂכִּירֶנּוּ לְאַחֵר[35]. שֶׁחֲרֵי זֶה אוֹמֵר
28 לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיִּהְיֶה פִּקְדּוֹנִי בְּיַד אַחֵר[36]. עָבַר הַשּׁוֹמֵר[37]
29 וּמָסַר לְשׁוֹמֵר שֵׁנִי: אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁשְּׁמָרָהּ הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי
30 כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱנַס[38] - פָּטוּר הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן, שֶׁחֲרֵי יֵשׁ
31 עֵדִים שֶׁנֶּאֱנַס; וְאִם אֵין שָׁם עֵדִים[39] - חַיָּב הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן
32 לְשַׁלֵּם לַבְּעָלִים, מִפְּנֵי שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר אַחֵר, וְיַעֲשֶׂה הוּא[40] דִּין
33 עִם הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי[41]. אֲפִלּוּ הָיָה הָרִאשׁוֹן שׁוֹמֵר חִנָּם, וּמָסַר
34 לְשׁוֹמֵר שָׂכָר[42] - חַיָּב; שֶׁחֲרֵי יֵשׁ לְבַעַל הַחֵפֶץ לוֹמַר לוֹ:
35 אַתָּה נֶאֱמָן אֶצְלִי לְהִשָּׁבַע, וְזֶה אֵינוֹ נֶאֱמָן[43]. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה
36 דֶּרֶךְ הַבְּעָלִים לְהַפְקִיד תָּמִיד[44] דָּבָר זֶה[45] אֵצֶל הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי
37 - חֲרֵי זֶה הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם; שֶׁחֲרֵי הוּא אוֹמֵר
38 לַבְּעָלִים: זֶה הַדָּבָר שֶׁהִפְקַדְתֶּם אֶצְלִי אוֹ הִשְׁאַלְתֶּם, אֶמֶשׁ[46]

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נושא שכר והשוכר - כל אחד משניהם, רצוני לומר השומר ובעל הממון, משתתפים בתועלת. ולזה נחלקו הנזקים בין שניהם, מה שיבוא מנזק מפני מיעוט השמירה הוא מכיס השומר והוא גניבה ואבידה, כי הגניבה והאבידה באה מפני שלא שמר שמירה מעולה, והנזקים שאין תחבולה למונעם, והם שבורה ושבוייה ומתה, הם מכיס בעל הממון. 19) בפרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א. 20) בבא מציעא כט: 21) שם, וצג: 22) שם, וצג: 23) שהצלתם כרוכה בסכנה. 23) דין שאלה בבעלים שנינו במשנה שם צד. ובגמרא שם (צה.) למדו שהוא הדין בשומרים. 24) בעל החפץ שהופקד או השואל. 25) לאו דוקא לעשות באותה עבודה עצמה, אלא אפילו קיבלו עליהם לעשות איזו שהיא מלאכה אחרת אצל השואל או השוכר (ברייתא שם צה.). 26) מלשונו משמע, שפטור גם משבועת השומרים (ראה למעלה הלכה ב) ואפילו משבועה שאינו ברשותו. ובקצות החושן סימן רצא אות יח מסתפק בזה והביא ראייה מתוספות בבא קמא נז: דיבור המתחיל ונמצא, שחייב בשבועה ובירושלמי שבועות פרק ה נחלקו אמוראים בדבר. אולם בנתיבות המשפט שם ביאורים סעיף קטן לד, פסק שחייב שבועה שלא שלח בו יד ושאינו ברשותו. 27) מחלוקת רב אחא ורבינא שם ופסק רבינו לקולא לנתבע, שאין להוציא ממון מספק (ראה הגהות מיימוניות כאן). 28) בשואל. 29) כלומר, דין זה אינו מפורש בתורה, אלא נמסר איש מפי איש עד משה רבינו לדרוש כך מן הכתוב. שם צה: דרשו: כתוב אחד אומר "בעליו אין עימו שלם ישלם" ומשמע שלא היה לא בשעת שאלה ולא בשעת האונס, אבל היה באחד מהם פטור; וכתוב אחד אומר: "אם בעליו עימו לא ישלם", ומשמע שצריך שיהיה עימו בשעת שאלה ובשעת האונס, אבל אם היה באחד מהם חייב. ומוכרחים אנו לפרש שהמלה "עימו" מובנה באחת מהם - או בשעת שאלה או בשעת האונס - ולא פירשה תורה איזו פוטרת ואיזו אינה פוטרת. ומסתבר, ששעת שאלה היא הפוטרת, שהרי היא הגורמת חובת האונס והטיפול בפרה ומזונותיה. 30) שומר חינם, שומר שכר והשוכר. ולמדו זה (שם צה.) משואל שכתוב בו "וכי ישאל" בוא"ו והיא מחברת פרשת שואל עם הפרשיות שקדמו לה, ואנו למדים מסמיכות הפרשיות שכדין השואל כן דין שאר השומרים, כשם ששואל בבעלים פטור - כן שאר השומרים בבעלים פטורים. 31) בכל השומרים כמו בשואל. 32) בפרק ד מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ג. 33) תוספתא בבא מציעא פרק ג, הלכה א: "אין השואל רשאי להשאיל ואין השוכר רשאי להשכיר וכו' ולא זה שמפקידים אצלו רשאי להפקידם אצל אחר אלא אם כן נותן לו בעל הבית רשות". ודין זה מנמק רבינו בסמוך, מפני שאנו אומרים, שאין רצונו של המפקיד שיהא פקדונו ביד אחר. 34) ואין אנו אומרים "ניחא ליה לאינש דתיעביד מצוה בממוניה" (אין אנו אומרים "רצונו של אדם שתיעשה מצוה בממונו") במקום שיש לחשוש לאיבוד הספר, שהרי אין השני נאמן על הבעלים שייזהר שלא יפסיד כשישתמש בו (גמרא שם כט:). 35) שם. 36) גיטין כט. 37) על רצון הבעלים. 38) ואין בעל הפיקדון יכול לבוא בטענה שאין השומר השני נאמן עליו בשבועה (ראה בסמוך) שבמקום שיש עדים אין השומר צריך שבועה (רי"ף בבא מציעא לו). וטענתו של בעל הפיקדון "אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר" כוחה יפה רק לאסור על השומר לכתחילה למסור לשומר אחר, אבל אם עבר ומסר אינו חייב לשלם (לחם משנה). 39) ויש כאן חיוב שבועה. 40) השומר הראשון. 41) משביעו שבועת השומרים. 42) והוסיף בזה שמירה, ששומר שכר חייב לשמור שמירה יותר מעולה משמירת שומר חינם. 43) בשבועה. כדברי רבא (שם לו:). ומכיוון שהראשון אינו יכול להישבע, שהרי אינו יודע אם אמת הדבר שנאנסה - חייב הראשון לשלם לבעלים. ומזה יוצא שאם הראשון ראה את האונס - הרי זה נשבע ופטור (מגיד משנה). 44) לעיתים קרובות. 45) כערכו של פיקדון זה. 46) לאו דוקא "אמש" והכוונה - לפני זמן קצר.

הֲֵיתֶם מַפְקִידִין אוֹתוֹ אֵצֶל זֶה שֶׁהִפְקַדְתִּי אֲנִי[47] אֶצְלוֹ[48].
וְהוּא[49] שֶׁלֹּא יְמַעֵט שְׁמִירָתוֹ. כֵּיצַד יְמַעֵט שְׁמִירָתוֹ[50]? כְּגוֹן
שֶׁהָיָה מֵפְקֵד אֶצְלוֹ בְּשָׂכָר[51], וְהִפְקִידוֹ אֵצֶל אוֹתוֹ הַשֵּׁנִי
בְּחִנָּם; אוֹ שֶׁהָיָה שָׁאוּל אֶצְלוֹ, וְהִפְקִידוֹ אֵצֶל אוֹתוֹ הַשֵּׁנִי
בְּשָׂכָר. הוֹאִיל וּמִעֵט שְׁמִירָתוֹ[52] - פּוֹשֵׁעַ הוּא וּמְשַׁלֵּם[53]. אַף
עַל פִּי שֶׁשָּׁאַל אוֹ שֶׁשָּׂכַר בַּבְּעָלִים[54] - הֲרֵי הוּא הוֹצִיא הַדָּבָר
הַשָּׁמוּר מִיָּדוֹ לְיַד שׁוֹמֵר אַחֵר[55].

ה. וְאִם הֵבִיא הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי הָרְאָיָה שֶׁיִּפָּטֵר בָּהּ שׁוֹמֵר
רִאשׁוֹן כְּדִין שְׁמִירָתוֹ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[56]. כֵּיצַד? שׁוֹמֵר שָׂכָר
שֶׁנָּתַן הַבְּהֵמָה הַשְּׁמוּרָה אֶצְלוֹ לְשׁוֹמֵר חִנָּם, אִם הֵבִיא
הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי עֵדִים שֶׁמֵּתָה הַבְּהֵמָה כְּדַרְכָּהּ - הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר
הָרִאשׁוֹן פָּטוּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָזֶה[57].

ו. שׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר לְשׁוֹמֵר אַחֵר[58], וְהוֹסִיף בִּשְׁמִירָתוֹ, וָמֵתָה -
הַהֲנָאָה[59] לַבְּעָלִים. כֵּיצַד? הַשּׁוֹכֵר פָּרָה מֵחֲבֵרוֹ וְהִשְׁאִילָהּ
לְאַחֵר, וּמֵתָה כְּדַרְכָּהּ[60] בְּיַד הַשּׁוֹאֵל, הוֹאִיל וְהַשּׁוֹאֵל חַיָּב
בַּכֹּל - יַחְזִרוּ דְּמֵי הַפָּרָה לַבְּעָלִים; שֶׁאֵין זֶה הַשּׁוֹכֵר עוֹשֶׂה
סְחוֹרָה בְּפָרָתוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ[61]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָזֶה. הָיָה בְּיָדוֹ
פִּקָּדוֹן, וְשִׁלְּחוֹ בְּיַד אַחֵר לִבְעָלָיו, הוֹאִיל וְהַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן
חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ[62] עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְיַד הַבְּעָלִים, אִם בָּא לַחֲזוֹר
וּלְהַחֲזִיר הַפִּקָּדוֹן מִיַּד הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי - מַחֲזִיר[63]. וְאִם הֶחְזִיק
הַשּׁוֹמֵר הָרִאשׁוֹן כַּפְּרָן[64] - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִיר הַפִּקָּדוֹן מִיַּד
הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי[65], אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן הַפִּקָּדוֹן בְּאַחֲרָיוּתוֹ שֶׁל
רִאשׁוֹן[66].

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. שְׁלֹשָׁה דִּינִין הָאֲמוּרִין בַּתּוֹרָה בְּאַרְבָּעָה הַשּׁוֹמְרִין, אֵינָן

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

47) כלומר, לא חל שום שינוי בנאמנותו ובמצבו של השומר השני, שאין הדבר מצוי שתשתנה בן־לילה נאמנותו של אדם, ואם נשתנה נאמנותו, שנעשה חשוד, או שנשתנה מצבו - שנעשה עני, אין השומר הראשון יכול לפטור את עצמו בטענה שהבעלים היו רגילים להפקיד אצלו (כסף משנה). **48)** ויישבע השני וייפטר (רי"ף שם). **49)** מה שאמרנו שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אצל השני פטור הראשון. **50)** ויהא הראשון חייב, אפילו שמסרו למי שהבעלים רגילים להפקיד אצלו. **51)** בתורת שכירות ושוכר דינו כשומר שכר שחייב לשלם בגניבה ואבידה (נתיבות המשפט סימן רצא סעיף קטן כט). **52)** והרי המפקיד גילה דעתו במה שמסרו לשומר שכר שרוצה בשמירה יותר מעולה משמירת שומר חינם. וכן אם מסרו לשואל גילה דעתו שרוצה בשמירת שואל שהיא יותר מעולה משמירת שוכר. **53)** אפילו אם השני טוען שאירע אונס שהראשון אינו חייב בו, כגון מתה כדרכה בשומר שכר שמסר לשומר חינם או מתה מחמת מלאכה בשואל שמסר לשוכר ונשבע על זה - אין שבועתו פוטרת את הראשון מתשלומים, מפני שהמפקיד יכול לטעון: לא התחייבתי כלל לקבל את שבועתו של השני. אמנם אמרנו למעלה, שברגיל להפקיד אצל השני אין המפקיד יכול לטעון שאינו מאמין לשני בשבועה, אבל זה נאמר כשלא מיעט בשמירתו. ומתקבל על הדעת, שהמפקיד מסכים מראש למעשה המסירה וקיבל על עצמו גם לגבי השני דיני השמירה שקבעה התורה לגבי שומר מסוג זה, וכאילו נעשה השני שומרו של הבעלים, ולפיכך מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה כמו לראשון, אבל במקום שמיעט שמירתו לא נעשה השני כשומרו של הבעלים, שהרי הבעלים לא היו מסכימים למסירה זו ואנו מגדירים אותה כפשיעה מצד הראשון, ולפיכך, אין מחובת המפקיד להאמין לשני בשבועה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן לא). **54)** ואמרנו למעלה בהלכה ג, שפשיעה בבעלים פטור, שהתורה פטרה אותו מכל תשלום שהוא. **55)** ופשיעה בבעלים פוטרת רק מאירועים ברשותו של הראשון שהבעלים נשכרו או נשאלו לו ביחד עם הבהמה, ואינה פוטרת מאירועים שברשות השני, שלא נשכר או נשאל לו, ולפיכך הראשון חייב על האירוע שברשות השני (מגיד משנה), ואין לפרש שהמדובר בשואל שמסר לשומר שכר, מפני ששומר שכר אסור לו להשתמש בפיקדון ולפיכך חייב במתה מחמת מלאכה ויוצא מזה שאין לך כל מאורע שהוא, ששניהם פטורים בו (נתיבות המשפט שם סעיף קטן כט. ובהתאם לביאורו זה הוא מגיה בשולחן ערוך שם סעיף כו "שוכר" במקום "שומר שכר"). ואף על פי שבבעלים פטור לגמרי יש בזה מיעוט בשמירתו, מפני ששמירה בבעלים פוטרת רק מן התשלומים בלבד, אבל לא מחובת שמירה מעולה (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ל). **56)** כמבואר לעיל הלכה ד שבמקום שיש עדים שנאנס פטור השומר הראשון אפילו כשאין דרכו של בעל הפיקדון להפקיד אצל השני, וכן אין לחייבו מצד "תחילתו בפשיעה וסופו באונס", מפני שדין תחילה בפשיעה וסופו באונס חייב לא נאמר, אלא כשיש איזה שהוא קשר סיבתי בין הפשיעה ובין האונס וכאן המדובר כשאין לייחס לפשיעה שום סיבה לאונס שבא בסוף (ש"ך חושן משפט סימן רצא סעיף קטן מו וראה לחם משנה). **57)** באונס שהיה פוקד גם את השומר הראשון, כגון שבא גייס ושדד כל העיר. **58)** כגון שנתנו הבעלים רשות לשומר למסור את השמירה לאחרים (ש"ך חושן משפט סימן שז סעיף קטן ב). **59)** כשאירע הפסד שהשני חייב לשלם והראשון פטור. **60)** בפני עדים או שביכולת הראשון לישבע שהאונס אירע בנוכחותו, כי אין הדבר מתקבל על הדעת, שהשני יסכים להישבע שמתה כדרכה, שהרי לא ירוויח כלום בזה. **61)** כדברי רבי יוסי בבבא מציעא לה: ונחלקו חכמים בדין זה: תנא קמא אומר יישבע השוכר למשכיר (במקרה שהאונס אירע בנוכחותו וביכולתו להישבע) שמתה כדרכה (ופטור כי השוכר אינו חייב באונסין), והשואל ישלם לשוכר. אמר רבי יוסי כיצד הלה עושה סחורה בפרתו של חבירו? "אלא תחזור פרה לבעלים", כלומר, הרי הפרה אינה של השוכר ואיך אתה דן שהשואל ישלם לשוכר כאילו הוא בעל הפרה, אלא אנו דנים את השוכר, כאילו השאיל את הפרה בשליחות המשכיר ומעתה - המשכיר הוא בעל דינו של השואל (רא"ש שם). **62)** של הפיקדון בדרך לבית הבעלים, אבל אם היה בעל הפיקדון רגיל להפקיד אצל השליח ונפטר המשלח מאחריות הפיקדון (כמבואר לעיל הלכה ד), אינו יכול להחזיר הפיקדון (מגיד משנה). **63)** כלומר, לא יצא הפיקדון מרשותו ולא זכו הבעלים בפיקדון במה שמסרו לשליח. ואף על פי שבמִלוה הדין שהשליח זכה למַלוה (ראה פרק ט"ז מהלכות מלוה ולוה הלכה ב) אין הדין כן בפיקדון, מפני שאנו אומרים שאין רצונו של המפקיד בזכיית השליח, כדי שלא תסולק אחריותו של הנפקד, ויהא פיקדונו ביד אחר (גיטין יד.). **64)** בפיקדון זה, שהבעלים כבר תבעוהו לשומר להחזיר הפיקדון וכפר. **65)** שבמקרה זה מתקבל על הדעת שרצונו של המפקיד להוציאו מתחת יד השומר הזה ולפיכך זכה בפיקדון כשהגיע ליד השליח (גיטין שם). **66)** ברייתא שם. ורש"י מנמק, מפני שהמפקיד לא ציווה לשלוח לו על ידי השליח. **1)** יבאר שדין ארבעת השומרים אינו אלא

אֶלָּא בְּמִטַּלְטְלִין שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְשֶׁל הֶדְיוֹט. שֶׁנֶּאֱמַר: כֶּסֶף אוֹ כֵּלִים וְכָל בְּהֵמָה - יָצְאוּ קַרְקָעוֹת. וְיָצְאוּ הָעֲבָדִים, שֶׁהֵקְשׁוּ לְקַרְקָעוֹת. וְיָצְאוּ הַשְּׁטָרוֹת, שֶׁאֵין גּוּפָן מָמוֹן. וְיָצְאוּ הֶקְדֵּשׁוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ. וְיָצְאוּ נִכְסֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. מִכָּאן אָמְרוּ חֲכָמִים: הָעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַקַּרְקָעוֹת וְהַהֶקְדֵּשׁוֹת - שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁלָּהֶן אֵינוֹ נִשְׁבָּע, וְנוֹשֵׂא שָׂכָר אוֹ שׁוֹכֵר אֵינוֹ מְשַׁלֵּם. וְאִם קָנוּ מִיָּדוֹ - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן.

ב. וְתִקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁנִּשְׁבָּעִין עַל הַהֶקְדֵּשׁוֹת שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְזַלְזְלוּ בַּהֶקְדֵּשׁוֹת.

ג. יֵרָאֶה לִי, שֶׁאִם פָּשַׁע הַשּׁוֹמֵר בַּעֲבָדִים וְכַיּוֹצֵא בָהֶן - חַיָּב לְשַׁלֵּם. שֶׁאֵינוֹ פָּטוּר בַּעֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּשְׁטָרוֹת אֶלָּא מִדִּין גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה וּמִתָּה וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁאִם הָיָה שׁוֹמֵר חִנָּם עַל מִטַּלְטְלִין וְנִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ - יִשָּׁבַע, וּבַעֲבָדִים וְקַרְקָעוֹת וּשְׁטָרוֹת - פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה; וְכֵן אִם הָיָה שׁוֹמֵר שָׂכָר, שֶׁמְּשַׁלֵּם גְּנֵבָה וַאֲבֵדָה בְּמִטַּלְטְלִין, פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם בְּאֵלּוּ; אֲבָל אִם פָּשַׁע בָּהּ - חַיָּב לְשַׁלֵּם. שֶׁכָּל הַפּוֹשֵׁעַ - מַזִּיק הוּא, וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין דִּין הַמַּזִּיק קַרְקַע לְדִין הַמַּזִּיק מִטַּלְטְלִין. וְדִין אֱמֶת הוּא זֶה לַמְּבִינִים, וְכֵן רָאוּי לָדוּן. וְכֵן הוֹרוּ רַבּוֹתַי: שֶׁהַמּוֹסֵר כַּרְמוֹ לְשׁוֹמֵר, בֵּין בַּאֲרִיסוּת בֵּין בִּשְׁמִירוּת חִנָּם, וְהִתְנָה עִמּוֹ שֶׁיַּחְפּוֹר אוֹ יִזְמֹר אוֹ יְאַבֵּק מִשֶּׁלּוֹ, וּפָשַׁע וְלֹא עָשָׂה - חַיָּב כְּמִי שֶׁהִפְסִיד בַּיָּדַיִם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁהִפְסִיד בַּיָּדַיִם - חַיָּב עַל כָּל פָּנִים.

ד. הַמּוֹסֵר לַחֲבֵרוֹ דָּבָר הַמְחֻבָּר לַקַּרְקַע לִשְׁמֹר, אֲפִלּוּ הָיוּ עֲנָבִים הָעוֹמְדוֹת לְהִבָּצֵר - הֲרֵי הֵן כְּקַרְקַע בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין.

ה. הִפְקִיד הֶקְדֵּשׁ וְאַחַר כָּךְ פָּדָהוּ, וַהֲרֵי הוּא חֻלִּין בְּעֵת שֶׁנְּטָלוֹ מִיַּד הַשּׁוֹמֵר; אוֹ שֶׁהִשְׁאִילוֹ חֻלִּין, וְאַחַר כָּךְ הִקְדִּישׁ וְהוּא בְּיַד הַשּׁוֹאֵל; וְכֵן עוֹבֵד כּוֹכָבִים שֶׁהִפְקִיד וְאַחַר כָּךְ נִתְגַּיֵּר - כָּל אֵלּוּ אֵין בָּהֶן כָּל דִּינֵי הַשּׁוֹמְרִין, עַד שֶׁתִּהְיֶה תְּחִלָּתָן וְסוֹפָן נִכְסֵי הֶדְיוֹט וְנִכְסֵי יִשְׂרָאֵל.

ו. אֶחָד הָאִישׁ וְאֶחָד הָאִשָּׁה בְּדִין הַשּׁוֹמְרִין, בֵּין שֶׁהָיָה הַדָּבָר הַשָּׁמוּר שֶׁל אִשָּׁה אוֹ שֶׁהָיָה בְּיַד הָאִשָּׁה.

ז. קָטָן שֶׁהִפְקִיד בְּיַד גָּדוֹל אוֹ הִשְׁאִילוֹ - הֲרֵי זֶה הַגָּדוֹל נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים לַקָּטָן. הוֹרוּ רַבּוֹתַי, שֶׁאֵין זֶה נִשְׁבָּע בְּטַעֲנַת הַקָּטָן כְּדֵי שֶׁנֹּאמַר: אֵין נִשְׁבָּעִין עַל טַעֲנַת קָטָן; שֶׁכָּל הַשּׁוֹמְרִין - שְׁבוּעָתָן שְׁבוּעַת שֶׁמָּא הִיא.

ח. כְּדֶרֶךְ שֶׁתִּקְּנוּ חֲכָמִים מְשִׁיכָה בִּלְקוּחוֹת, כָּךְ תִּקְּנוּ מְשִׁיכָה בְּשׁוֹמְרִין. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: שְׁמֹר לִי זֶה, וְאָמַר לוֹ: הַנַּח לְפָנַי - הֲרֵי זֶה שׁוֹמֵר חִנָּם. אָמַר לוֹ: הַנַּח לְפָנֶיךָ, אוֹ הַנַּח סְתָם, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ: הֲרֵי הַבַּיִת לְפָנֶיךָ - אֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר חִנָּם וְלֹא שׁוֹמֵר שָׂכָר, וְאֵינוֹ חַיָּב שְׁבוּעָה כְּלָל; אֲבָל מַחֲרִים עַל מִי שֶׁלָּקַח הַפִּקָּדוֹן שֶׁלּוֹ וְלֹא יַחֲזִירוֹ לִבְעָלָיו. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָזֶה. אֶחָד הַמַּפְקִיד אוֹ הַמַּשְׁאִיל אוֹ הַמַּשְׁכִּיר אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים אוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים - דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן. כֵּיוָן שֶׁהוֹדָה זֶה מִפִּי עַצְמוֹ שֶׁשָּׁמַר לוֹ אוֹ שֶׁשָּׁאַל מִמֶּנּוּ - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין; שֶׁאֵין אוֹמְרִים 'מִגּוֹ' לְפָטְרוֹ מִשְּׁבוּעָה, אֶלָּא לְפָטְרוֹ מִלְּשַׁלֵּם. אֲפִלּוּ הָיָה הַדָּבָר הַשָּׁאוּל אוֹ הַמֻּפְקָד אוֹ הַמַּשְׁכָּר שָׁוֶה פְּרוּטָה - הֲרֵי זֶה הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע עָלָיו, וְאֵין אֶחָד מִן הַשּׁוֹמְרִים צָרִיךְ לְהוֹדָיָה בְּמִקְצָת.

ט. מַתְנֶה שׁוֹמֵר חִנָּם לִהְיוֹת פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה, וְהַשּׁוֹאֵל - לִהְיוֹת פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. וְכֵן מַתְנֶה בַּעַל הַפִּקָּדוֹן עַל שׁוֹמֵר חִנָּם אוֹ נוֹשֵׂא שָׂכָר וְשׁוֹכֵר לִהְיוֹת חַיָּבִין בַּכֹּל כְּשׁוֹאֵל. שֶׁכָּל תְּנַאי בְּמָמוֹן אוֹ בִּשְׁבוּעוֹת שֶׁל מָמוֹן - קַיָּם, וְאֵין צָרִיךְ קִנְיָן וְלֹא עֵדִים.

י. טָעַן זֶה: שֶׁהָיָה שָׁם תְּנַאי, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי - נִשְׁבָּע הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין, וּמְגַלְגֵּל בָּהּ שֶׁלֹּא הָיָה שָׁם תְּנַאי.

יא. טָעַן שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ, וְזֶה אוֹמֵר: לֹא אָמַרְתִּי אֶלָּא הַנַּח לְפָנֶיךָ, וְלֹא נַעֲשֵׂיתִי לוֹ שׁוֹמֵר - נִשְׁבָּע הֶסֵּת שֶׁלֹּא קִבְּלוֹ אֶלָּא בְּדֶרֶךְ זוֹ, וְכוֹלֵל בִּשְׁבוּעָתוֹ: שֶׁלֹּא שָׁלַח בּוֹ יָד, וְלֹא אִבְּדוֹ בַּיָּדַיִם, וְלֹא בִּגְרָם שֶׁגָּרַם לוֹ שֶׁיִּהְיֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם.

יב. זֶה אוֹמֵר: הִשְׁאַלְתִּיךָ, אוֹ הִשְׁכַּרְתִּיךָ, אוֹ הִפְקַדְתִּיךָ, וְהַלָּה אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מֵעוֹלָם, אוֹ שֶׁאָמַר: כֵּן הָיָה, אֲבָל הֶחֱזַרְתִּי לְךָ, וְנִסְתַּלְּקָה הַשְּׁמִירָה, וְלֹא נִשְׁאֲרָה בֵּינֵינוּ תְּבִיעָה - הֲרֵי הַנִּתְבָּע נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הֶסֵּת וְנִפְטָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁלֹּא הָיָה שָׁם שְׁטָר; אֲבָל אִם הִפְקִיד אוֹ הִשְׁכִּיר אוֹ הִשְׁאִיל בִּשְׁטָר, וְאָמַר לוֹ: הֶחֱזַרְתִּי לְךָ - הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ. מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁנִּגְנַב אוֹ אָבַד, וְהַשּׁוֹאֵל - מֵתָה בִּשְׁעַת מְלָאכָה, נֶאֱמָן לוֹמַר הֶחֱזַרְתִּי; וּכְשֵׁם שֶׁאִם טָעַן שֶׁנֶּאֱנַס - נִשְׁבָּע מִן הַתּוֹרָה בִּנְקִיטַת חֵפֶץ, כָּךְ אִם טָעַן הֶחֱזַרְתִּי - יִשָּׁבַע כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה, הוֹאִיל וְיֵשׁ שָׁם שְׁטָר בְּיַד הַתּוֹבֵעַ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַשּׁוֹמֵר יָכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר נֶאֱנַסוּ, וְלֹא נַצְרִיךְ אוֹתוֹ לְהָבִיא רְאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ; אֲבָל אִם הָיָה חַיָּב לְהָבִיא רְאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר - אֵינוֹ נֶאֱמָן לוֹמַר הֶחֱזַרְתִּי, אֶלָּא יִשָּׁבַע בַּעַל הַשְּׁטָר בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁלֹּא הֶחֱזִיר לוֹ, וְיִשָּׁלֵם. אֵין לְךָ מִי שֶׁנִּשְׁבָּע מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר כָּךְ וְכָךְ וְיִשָּׁבַע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ, אֶלָּא זֶה הַשּׁוֹמֵר בִּלְבַד שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שְׁטָר; אֲבָל שְׁאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּדִין מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר - אֵינָן נִשְׁבָּעִין אֶלָּא הֶסֵּת.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. שׁוֹמֵר שֶׁטָּעַן שֶׁנֶּאֱנַס אֹנֶס גָּדוֹל, כְּגוֹן שְׁבוּרָה וּמִתָּה: אִם נֶאֱנַס בְּמָקוֹם שֶׁהָעֵדִים מְצוּיִין שָׁם - מַצְרִיכִין אוֹתוֹ רְאָיָה עַל טַעֲנָתוֹ שֶׁנֶּאֱנַס, וְיִפָּטֵר אַף מִשְּׁבוּעַת שׁוֹמְרִים; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה - יְשַׁלֵּם. שֶׁנֶּאֱמַר: אֵין רֹאֶה, שְׁבוּעַת יְיָ תִּהְיֶה בֵּין שְׁנֵיהֶם. הָא בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר לְהָבִיא רְאָיָה - אֵין שָׁם

במטלטלים, ולא בעבדים, ולא בקרקעות ולא בהקדשות, ודין שתיקנו משיכה בשומרים, ודין תנאי בארבעה שומרים, ודין קטן שהפקיד, ודין שומר שטען החזרתי, או לא קיבלתי עלי כלל שמירת החפץ. 1) יבאר דין שומרים שטענו שאירעם אונס ועל אי זה אונס פטורים או חייבים, ודין שומר ששכר מצילים מידי גזלן או מציפורני חיות טרף.

מתוך מהדורת וגשל

שְׁבוּעָה, אֶלָּא אוֹ יָבִיא רְאָיָה אוֹ יְשַׁלֵּם. אֲבָל אִם טָעַן שֶׁנֶּאֱנַס בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָעֵדִים מְצוּיִין שָׁם - אֵין מַצְרִיכִין אוֹתוֹ רְאָיָה, אֶלָּא יִשָּׁבַע שֶׁנֶּאֱנַס וְיִפָּטֵר. וְאִם הֵבִיא עֵדִים שֶׁלֹּא פָּשַׁע בָּהּ - נִפְטָר אַף מִן הַשְּׁבוּעָה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד, שֶׁהֵבִיא חָבִית שֶׁל יַיִן בְּשָׂכָר, וְשִׁבְּרָהּ בַּשּׁוּק שֶׁל מָחוֹזָא. וּבָאוּ לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: שׁוּק זֶה, שֶׁטָּעֲנָתָ שֶׁנִּשְׁבְּרָה בּוֹ הֶחָבִית - בְּנֵי אָדָם מְצוּיִין שָׁם; אוֹ תָּבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא פָּשַׁעְתָּ, אֶלָּא נִתְקַלְקַלְתָּ וְנָפַלְתָּ, אוֹ תְּשַׁלֵּם דָּמָיו. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ב. הַמַּעֲבִיר חָבִית מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּשָׂכָר, וְנִשְׁבְּרָה - דִּין תּוֹרָה הוּא שֶׁיְּשַׁלֵּם, שֶׁאֵין זֶה אֹנֶס גָּדוֹל, וַהֲרֵי הִשְׁבִּירָהּ כְּגְנֵבָה וַאֲבֵדָה שֶׁהוּא חַיָּב בָּהֶן; אֲבָל תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁיִּהְיֶה חַיָּב שְׁבוּעָה שֶׁלֹּא פָּשַׁע בָּהּ. שֶׁאִם אַתָּה אוֹמֵר יְשַׁלֵּם - אֵין לְךָ אָדָם שֶׁיַּעֲבִיר חָבִית לַחֲבֵרוֹ, לְפִיכָךְ עָשׂוּ בּוֹ שְׁבִירַת הֶחָבִית כְּמִיתַת הַבְּהֵמָה וּשְׁבִירָתָהּ. וְעוֹד תִּקְּנוּ בְּדָבָר זֶה: שֶׁאִם נָשְׂאוּ אוֹתָהּ שְׁנַיִם בְּמוֹט, וְנִשְׁבְּרָה - מְשַׁלְּמִין חֲצִי דָּמָיהָ. הוֹאִיל וּמַשּׂוֹי זֶה גָּדוֹל לְגַבֵּי אֶחָד וְקַל לְגַבֵּי שְׁנַיִם - הֲרֵי הוּא כְּאֹנֶס וְאֵינוֹ אֹנֶס, וּמְשַׁלְּמִין מֶחֱצָה, אִם יֵשׁ עֵדִים שֶׁלֹּא פָּשְׁעוּ בָּהּ. נִשְׁבְּרָה בְּמָקוֹם שֶׁאֵין הָעֵדִים מְצוּיִין - נִשְׁבָּעִין שֶׁלֹּא שִׁבְּרוּהָ בִּפְשִׁיעָה, וּמְשַׁלְּמִין חֲצִי דָּמָיהָ. שֶׁהֲרֵי לֹא הָיָה לְכָל אֶחָד לְהַעֲבִיר אֶלָּא מַשּׂוֹי שֶׁיָּכוֹל לְהַעֲבִירוֹ בִּפְנֵי עַצְמוֹ. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד, שֶׁהָאֶחָד שֶׁהֶעֱבִיר חָבִית גְּדוֹלָה, שֶׁאֵין דֶּרֶךְ כָּל הַסַּבָּלִים לְהַעֲבִירָהּ - שֶׁהוּא פּוֹשֵׁעַ; וְאִם נִשְׁבְּרָה בְּיָדוֹ - מְשַׁלֵּם הַכֹּל.

ג. הַסַּבָּל שֶׁשִּׁבֵּר חָבִית שֶׁל יַיִן לְחֶנְוָנִי, וְנִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם, וַהֲרֵי הִיא שָׁוָה בְּיוֹם הַשּׁוּק אַרְבָּעָה, וּבִשְׁאָר הַיָּמִים שְׁלֹשָׁה: אִם הֶחֱזִירוּ בְּיוֹם הַשּׁוּק - חַיָּבִין לְהַחֲזִיר חָבִית שֶׁל יַיִן, אוֹ יְשַׁלְּמוּ לוֹ אַרְבָּעָה. וְהוּא שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ יַיִן לִמְכֹּר בְּיוֹם הַשּׁוּק; אֲבָל אִם הָיָה לוֹ יַיִן - מַחֲזִירִין לוֹ שְׁלֹשָׁה. הֶחֱזִירוּ לוֹ בִּשְׁאָר הַיָּמִים - מַחֲזִירִין לוֹ שְׁלֹשָׁה. וּמְנַכִּין לוֹ בְּכָל זְמַן, טֹרַח שֶׁהָיָה טוֹרֵחַ בִּמְכִירָתָהּ, וּפְגַם הַנֶּקֶב שֶׁהָיָה נוֹקֵב הֶחָבִית. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. רוֹעֶה, שֶׁבָּאוּ זְאֵבִים וְטָרְפוּ מִמֶּנּוּ: אִם הָיָה זְאֵב אֶחָד - אֵין זֶה אֹנֶס, אֲפִלּוּ בִּשְׁעַת מִשְׁלַחַת זְאֵבִים; וְאִם הָיוּ שְׁנֵי זְאֵבִים - הֲרֵי זֶה אֹנֶס. שְׁנֵי כְּלָבִים - אֵינָן אֹנֶס, אֲפִלּוּ בָּאוּ מִשְׁתֵּי רוּחוֹת; הָיוּ יָתֵר עַל שְׁנַיִם - הֲרֵי זֶה אֹנֶס. לִסְטִים מְזֵיָּן - הֲרֵי הוּא אֹנֶס. וַאֲפִלּוּ הָיָה הָרוֹעֶה מְזֵיָּן, וּבָא לוֹ לִסְטִים אַחֵר מְזֵיָּן - הֲרֵי זֶה אֹנֶס; שֶׁאֵין הָרוֹעֶה מוֹסֵר נַפְשׁוֹ כַּלִּסְטִים. הָאָרִי וְהַדֹּב וְהַנָּמֵר וְהַבַּרְדְּלָס וְהַנָּחָשׁ - הֲרֵי אֵלּוּ אֳנָסִין. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁבָּאוּ מֵאֵלֵיהֶן; אֲבָל אִם הוֹלִיכָם לִמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיּוֹת וְלִסְטִים - אֵין אֵלּוּ אֳנָסִין, וְחַיָּב לְשַׁלֵּם.

ה. רוֹעֶה שֶׁמָּצָא גַּנָּב, וְהִתְחִיל לְהִתְגָּרוֹת בּוֹ וּלְהַרְאוֹתוֹ שֶׁאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ מִמֶּנּוּ, וְאָמַר לוֹ: הֲרֵי אָנוּ בְּמָקוֹם פְּלוֹנִי, וְכָךְ וְכָךְ רוֹעִים אֲנַחְנוּ, וְכָךְ וְכָךְ כְּלֵי מִלְחָמָה יֵשׁ לָנוּ, וּבָא אוֹתוֹ הַלִּסְטִים וְנִצְּחוֹ וְלָקַח מֵהֶן - הֲרֵי הָרוֹעֶה חַיָּב; שֶׁאֶחָד הַמּוֹלִיךְ אֶת הַבְּהֵמָה לִמְקוֹם גְּדוּדֵי חַיּוֹת וְלִסְטִים, אוֹ מֵבִיא אֶת הַלִּסְטִים בְּהִתְגָּרוּתוֹ לִמְקוֹם הַבְּהֵמָה.

ו. רוֹעֶה שֶׁהָיָה לוֹ לְהַצִּיל הַטְּרֵפָה אוֹ הַשְּׁבוּיָה בְּרוֹעִים אֲחֵרִים וּבְמַקְלוֹת, וְלֹא קָרָא רוֹעִים אֲחֵרִים וְלֹא הֵבִיא מַקְלוֹת לְהַצִּיל - הֲרֵי זֶה חַיָּב. אֶחָד שׁוֹמֵר חִנָּם וְאֶחָד שׁוֹמֵר שָׂכָר. אֶלָּא שֶׁשּׁוֹמֵר חִנָּם - קוֹרֵא רוֹעִים וּמֵבִיא מַקְלוֹת בְּחִנָּם; וְאִם לֹא מָצָא - פָּטוּר. אֲבָל שׁוֹמֵר שָׂכָר - חַיָּב לִשְׂכֹּר הָרוֹעִים וְהַמַּקְלוֹת עַד כְּדֵי דְּמֵי הַבְּהֵמָה, כְּדֵי לְהַצִּיל, וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ שְׂכָרָן מִבַּעַל הַבַּיִת; וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, וְהָיָה לוֹ לִשְׂכֹּר וְלֹא שָׂכַר - הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ, וְחַיָּב.

ז. רוֹעֶה שֶׁטָּעַן: שֶׁהִצַּלְתִּי עַל יְדֵי רוֹעִים בְּשָׂכָר - נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל מַה שֶּׁטָּעַן. שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן אֶלָּא עַד כְּדֵי דְּמֵיהֶן, וְיָכוֹל הָיָה לוֹמַר נִטְרְפָה. וְיִשְׁבַּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ, כְּדִין כָּל הַנִּשְׁבָּעִין וְנוֹטְלִין.

ח. רוֹעֶה שֶׁהִנִּיחַ עֶדְרוֹ וּבָא לָעִיר, בֵּין בְּעֵת שֶׁדֶּרֶךְ הָרוֹעִים לְהִכָּנֵס וּבֵין בְּעֵת שֶׁאֵין דֶּרֶךְ הָרוֹעִים לְהִכָּנֵס, וּבָאוּ זְאֵבִים וְטָרְפוּ, אֲרִי וְדָרַס - אֵין אוֹמְרִים: אִלּוּ הָיָה שָׁם הָיָה מַצִּיל; אֶלָּא אוֹמְדִין אוֹתוֹ: אִם יָכֹל לְהַצִּיל עַל יְדֵי רוֹעִים וּמַקְלוֹת - חַיָּב, וְאִם לָאו - פָּטוּר. וְאִם אֵין הַדָּבָר יָדוּעַ - חַיָּב לְשַׁלֵּם.

ט. מֵתָה הַבְּהֵמָה כְּדַרְכָּהּ - הֲרֵי זֶה אֹנֶס, וְהָרוֹעֶה פָּטוּר. סִגְּפָהּ וָמֵתָה - אֵינוֹ אֹנֶס. תְּקָפָתוּ וְעָלְתָה לְרָאשֵׁי צוּקִין, וּתְקָפָתוּ וְנָפְלָה - הֲרֵי זֶה אֹנֶס. הֶעֱלָהּ לְרָאשֵׁי צוּקִין, אוֹ שֶׁעָלְתָה מֵאֵלֶיהָ וְהוּא יָכֹל לְמָנְעָהּ וְלֹא מְנָעָהּ, אַף עַל פִּי שֶׁתְּקָפָתוּ וְנָפְלָה, וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה - חַיָּב; שֶׁכֹּל שֶׁתְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאֹנֶס - חַיָּב. וְכֵן רוֹעֶה שֶׁהֶעֱבִיר הַבְּהֵמוֹת עַל הַגֶּשֶׁר, וְדָחְפָה אַחַת מֵהֶן לַחֲבֶרְתָּהּ, וְנָפְלָה לְשִׁבֹּלֶת הַנָּהָר - חַיָּב זֶה חַיָּב; שֶׁהָיָה לוֹ לְהַעֲבִירָן אַחַת אַחַת. שֶׁאֵין הַשּׁוֹמֵר נוֹטֵל שָׂכָר אֶלָּא לִשְׁמֹר שְׁמִירָה מְעֻלָּה, וְהוֹאִיל וּפָשַׁע בַּתְּחִלָּה וְהֶעֱבִירָן כְּאַחַת, אַף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱנַס בַּסּוֹף בְּעֵת הַנְּפִילָה - הֲרֵי הוּא חַיָּב.

י. פָּשַׁע בָּהּ וְיָצְאָה לָאֲגַם, וּמֵתָה שָׁם כְּדַרְכָּהּ - פָּטוּר; שֶׁאֵין יְצִיאָתָהּ גְּרָמָה לָהּ שֶׁתָּבוֹא לִידֵי אֹנֶס זֶה. הוֹאִיל וּכְדַרְכָּהּ מֵתָה - מַה לִּי בְּבֵית שׁוֹמֵר, מַה לִּי בָּאֲגַם? אֲבָל אִם גְּנָבָהּ גַּנָּב מֵהָאֲגַם, וּמֵתָה כְּדַרְכָּהּ בְּבֵית הַגַּנָּב - הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר חַיָּב, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא שׁוֹמֵר חִנָּם; שֶׁאַפִּלּוּ לֹא מֵתָה, הֲרֵי הִיא אֲבֵדָה בְּיַד הַגַּנָּב, וּיְצִיאָתָהּ גְּרָמָה לָהּ לְהִגָּנֵב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יום שני ג' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר[2] לְהוֹלִיכָהּ בָּהָר[3], וְהוֹלִיכָהּ בַּבִּקְעָה: אִם הֶחְלִקָה[4] - פָּטוּר[5], אַף עַל פִּי שֶׁעָבַר עַל דַּעַת הַבְּעָלִים[6];

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר דין שוכר בהמה ללכת בדרך מסויימת או להוליך משוי מסויים ועבר והלך או הוליך בדרך אחרת, ודין שוכר בהמה מה מותר לו להניח עליה. 2) משנה בבא מציעא עח. 3) על תנאי שיוליכה דרך ההר. 4) מעדה. 5) שמעידת החמור בבקעה מעוטה מבהר, נמצא שמעידתה אינה תוצאה מהשינוי. 6) שהשכירה לדרך הרים. כחכמים במשנה שם ולא כרבי מאיר (בגמרא שם) האומר: כל המעביר על דעת בעל הבית נקרא גזלן. כלומר, כל עבירה על תנאי כגזלן שחייב אפילו באונסים.

1 וְאִם הוּחַמָּה - חַיָּב[7]. שֶׁכָּרָהּ לְהוֹלִיכָהּ בַּבִּקְעָה, וְהוֹלִיכָהּ
2 בָּהָר: אִם הֶחְלְקָה - חַיָּב, שֶׁהַחַלְקוּת יָתֵר בָּהָר מִן הַבִּקְעָה;
3 וְאִם הוּחַמָּה - פָּטוּר, שֶׁהַחֲמִימוּת בַּבִּקְעָה יָתֵר מִן הָהָר,
4 מִפְּנֵי הָרוּחַ שֶׁמְּנַשֶּׁבֶת בְּרֹאשׁ הֶהָרִים. וְאִם הוּחַמָּה מֵחֲמַת
5 הַמַּעֲלֶה[8] - חַיָּב[9]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַשּׂוֹכֵר אֶת
6 הַפָּרָה[10] לַחֲרֹשׁ בָּהָר, וְחָרַשׁ בַּבִּקְעָה, וְנִשְׁבַּר הַקַּנְקַן, וְהוּא
7 הַכְּלִי[11] שֶׁחוֹרֵשׁ בּוֹ - הֲרֵי הַשּׂוֹכֵר פָּטוּר[12], וְדִין בַּעַל הַפָּרָה
8 עִם הָאֻמָּנִין שֶׁחָרְשׁוּ[13]. וְכֵן אִם לֹא שִׁנָּה עַל דַּעַת הַבְּעָלִים,
9 וְנִשְׁבַּר הַקַּנְקַן - דִּין בַּעַל הַפָּרָה עִם הָאֻמָּנִין[14]. שֶׁכָּרָהּ לַחֲרֹשׁ
10 בַּבִּקְעָה, וְחָרַשׁ בָּהָר, וְנִשְׁבַּר הַקַּנְקַן - הַשּׂוֹכֵר חַיָּב[15], וְדִינוֹ
11 שֶׁל שּׂוֹכֵר עִם הָאֻמָּנִים[16].

12 **ב.** וּמַהוּ דִּין הָאֻמָּנִין שֶׁשִּׁבְּרוּ בְּעֵת חֲרִישָׁה? שֶׁמְּשַׁלְּמִין. מִי
13 מְשַׁלֵּם[17]? זֶה הָאוֹחֵז אֶת הַכְּלִי בְּעֵת הַחֲרִישָׁה[18]. וְאִם הָיְתָה
14 הַשָּׂדֶה מַעֲלוֹת מַעֲלוֹת - שְׁנֵיהֶם חַיָּבִים בִּדְמֵי הַקַּנְקַן:
15 הַמַּנְהִיג אוֹתָהּ בַּמַּלְמָד[19] וְהָאוֹחֵז אֶת הַכֶּלִי[20].

16 **ג.** שֶׁכָּרָהּ לָדוּשׁ בְּקִטְנִית[21], וְדָשׁ בִּתְבוּאָה, וְהֶחְלְקָה - פָּטוּר.
17 בִּתְבוּאָה, וְדָשׁ בְּקִטְנִית - חַיָּב, שֶׁהַקִּטְנִית מַחְלֶקֶת[22].
18 מַעֲשֶׂה[23] בְּאֶחָד, שֶׁהִשְׁכִּיר חֲמוֹר לַחֲבֵרוֹ, וְאָמַר לוֹ: לֹא תֵלֵךְ
19 בּוֹ בְּדֶרֶךְ נְהַר פְּקוֹד, שֶׁהַמַּיִם מְצוּיִין שָׁם, אֶלָּא בְּדֶרֶךְ נָרָשׁ,
20 שֶׁאֵין בָּהּ מַיִם. הָלַךְ בְּדֶרֶךְ נְהַר פְּקוֹד, וּמֵת הַחֲמוֹר, וְלֹא הָיוּ
21 שָׁם עֵדִים שֶׁמְּעִידִים בְּאֵי זֶה דֶּרֶךְ הָלַךְ, אֶלָּא הוּא מֵעַצְמוֹ
22 אָמַר: בִּנְהַר פְּקוֹד הָלַכְתִּי, וְלֹא הָיוּ שָׁם מַיִם, וּמֵחֲמַת עַצְמוֹ
23 מֵת. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: הוֹאִיל וְיֵשׁ עֵדִים[24] שֶׁהַמַּיִם בְּנְהַר פְּקוֹד
24 מְצוּיִין - חַיָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁהֲרֵי שִׁנָּה עַל דַּעַת הַבְּעָלִים[25], וְאֵין
25 אוֹמְרִים 'מַה לִּי לְשַׁקֵּר'[26] בִּמְקוֹם עֵדִים.

26 **ד.** הַשּׂוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה[27] לְהָבִיא עָלֶיהָ מָאתַיִם לִטְרִין[28] שֶׁל
27 חִטִּים, וְהֵבִיא מָאתַיִם לִטְרִין שֶׁל שְׂעוֹרִים, וָמֵתָה - חַיָּב;
28 מִפְּנֵי שֶׁהַנֶּפַח קָשֶׁה לַמַּשּׂוֹי, וְהַשְּׂעוֹרִין יֵשׁ לָהֶן נֶפַח[29]. וְכֵן
29 אִם שְׁכָרָהּ לְהָבִיא תְּבוּאָה, וְהֵבִיא בְּמִשְׁקָלָהּ תֶּבֶן[30]. אֲבָל אִם
30 שְׁכָרָהּ לְהָבִיא עָלֶיהָ שְׂעוֹרִים, וְהֵבִיא בְּמִשְׁקָלָן חִטִּים, וּמֵתָה
31 - פָּטוּר[31]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

32 **ה.** שָׂכַר אֶת הַבְּהֵמָה[32] לִרְכֹּב עָלֶיהָ אִישׁ - לֹא יַרְכִּיב עָלֶיהָ
33 אִשָּׁה[33]. שְׁכָרָהּ לִרְכֹּב עָלֶיהָ אִשָּׁה - מַרְכִּיב עָלֶיהָ אִישׁ.
34 וּמַרְכִּיב עָלֶיהָ כָּל אִשָּׁה, בֵּין קְטַנָּה בֵּין גְּדוֹלָה, וַאֲפִלּוּ
35 מְעֻבֶּרֶת שֶׁהִיא מְנִיקָה[34].

36 **ו.** הַשּׂוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה לָשֵׂאת עָלֶיהָ מִשְׁקָל יָדוּעַ[35], וְהוֹסִיף
37 עַל מַשָּׂאוֹ: אִם הוֹסִיף חֵלֶק מִשְּׁלִשִׁים[36] עַל הַשִּׁעוּר שֶׁפָּסַק
38 עִמּוֹ, וּמֵתָה - חַיָּב[37]; פָּחוֹת מִכָּאן - פָּטוּר[38], אֲבָל נוֹתֵן הוּא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

7) שמשב הרוח בבקעה חלש מבהר, נמצא שהשינוי גרם לריבוי החמימות (שם). 8) שהתאמצה בעלייתה להר. 9) שהשינוי גרם לה חמימות יתירה. 10) עם כלי החרישה. 11) קנה המחרישה. 12) כי המכשולים בבקעה מעוטים מאשר בהר שמצויים בו סלעים, נמצא ששבירת הקנקן אינה תוצאה מהשינוי (שם פ.). 13) כלומר, תביעת בעל הבית מופנית כלפיהם, שבסיבתם נשבר הקנקן, ואם אין להם לשלם מפסיד בעל הפרה. 14) משמיענו, שהאומנים חייבים לשלם לבעל הפרה, אף על פי שהשוכר לא שינה, ואפילו אם שכרו לחרוש בהר שיש בו סלעים ונתקלה בהם המחרישה ונשברה, מפני שבעל הפרה יכול לטעון לאומנים מחוייבים אתם להישמר מנגיעה בסלעים. 15) שהרי פשע במה ששינה מחרישת בקעה הקלה לחרישת הר הקשה. 16) כלומר, והם חייבים להחזיר לו מה ששילם למשכיר, שהרי הם חייבים גם בחרישת הר כמו שביארנו למעלה (מגיד משנה). 17) החרישה נעשית בשניים - אחד המנהיג את הבהמה ומכוון את פסיעותיה והשני אוחז במחרישה ומכוון את עומק החרישה. ושואל רבינו: מי משניהם משלם? כלומר, למי אנו מייחסים את שבירת הקנקן, אם למנהיג, שאפשר שלא כיוון יפה את צעדי הפרה ועיקם בזה את השורה של המענה וגרם שהקנקן נתקל באבן ונשבר, או לזה האוחז במחרישה, שאנו אומרים שבמה שהעמיק את הקנקן יותר מן הדרוש, גרם לשבירתו. 18) כלומר, יותר יש לייחס שבירת הקנקן להאוחז במחרישה שאילו לא העמיק יותר מן הדרוש לא היה נשבר על ידי עיוות התלם. 19) מקל שבאמצעותו מכוונים את הפרה החורשת. 20) במקרה זה יש לייחס שבירת הקנקן למנהיג ולהאוחז במחרישה במידה שווה, שבמקום שיש מעלות שהמכשולים מרובים, גם בעיוות השורה על ידי המנהיג לבד עלול הקנקן להישבר והדבר בספק מי גרם לשבירתה, ולכן שניהם חייבים (רש"י שם). 21) משנה שם. 22) שם. מפני שהן חלקות לא מחוספסות - המעידה מצוייה בשעת דישתן יותר מבדישה בתבואה, ולכן מקטנית לתבואה פטור שהרי לא השינוי גרם למעידתה, ומתבואה לקטנית חייב, שגרם בזה למעידתה. 23) שם פא: עובדא לפני אביי ורבא. 24) כלומר, ברור לנו, כאילו היו עדים מעידים על זה לפנינו, שהיו שם מים שחזקת נהר פקוד שהמים מצויים בו תמיד. 25) שינוי שגרם למיתתה. 26) כלומר, אינו נאמן במיגו שאם רצה לשקר היה אומר שהלך בדרך נרש, - שהרי אין עדים המעידים שהלך בדרך פקוד - והיה פטור ומעתה יש להאמין לטענתו שלא היו מים בנהר פקוד, במקום עדים - אין מקום להאמינו אפילו בסיוע המיגו, שהרי עדים מכחישים מה שהוא אומר. 27) שם פ. 28) ליטרה; יחידת משקל, ושיעורה כתב רבינו בפרק ג מהלכות חובל ומזיק הלכה ה. 29) שהשעורים משקלם פחות ממשקל החיטים וכשהוא משווה משקל השעורים למשקל החיטים, הרי הוא מוסיף במידת השעורים ומרבה בנפח, ולפיכך, יש לייחס מיתתה לתוספת הנפח המכבידה על הבהמה במשאה (שם כרבא). 30) שנפחה גדול משל תבואה - חייב. 31) שהרי לא שינה לרעה. ראה לקמן הלכה ו דין שיעור התוספת. 32) שם עט: 33) שאינה שולטת בבהמה כאיש ולא תוכל לשמור עליה ממכשול (ראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ז). 34) כלומר, עם היונק המוסיף משא (מגיד משנה). 35) כפי מה שהוסכם ביניהם. 36) כגון ששכרה להטעינה שלושים סאה והטעין שלושים ואחד. 37) דברי רבינו ניתנים להתפרש שדעתו שכל שהוסיף במשאה יותר מכפי מה שהוסכם, אף על פי שמנהג המקום להטעינה משא כבד מזה - חייב, שהרי הדגים חיוב תוספת המשא בשכרו למשקל ידוע, ומשמע, שאף שהבהמה עומדת היא להישכר למשא שהטעינה אם היה מוסיף שכר, מכל מקום, אם הוסיף על מה שהוסכם - חייב. אולם הרמב"ן והרשב"א (הובאו במגיד משנה כאן) חולקים על רבינו ודעתם שמכיוון שהבהמה עומדת להישכר גם למשא כזו, הרי אין לייחס מיתתה לתוצאה מתוספת המשא ולפיכך, אין לחייבו אלא בתוספת שכר בלבד. והבית יוסף בסימן שח מבאר, שהמדובר כאן, כשהמשכיר קבע את משקל המשא ואמר לשוכר אני משכירה לך למשא כזו, ואנו אומרים שהמשכיר יודע שבהמתו חלשה ואינה ראוייה לטעינת משא כפי הנהוג באותו מקום ולכן קבע משקל

שְׂכַר הַתּוֹסֶפֶת[39]. שָׂכַר סְתָם - אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֶלָּא בַּמִּשְׁקָל הַיָּדוּעַ בַּמְּדִינָה לְאוֹתָהּ בְּהֵמָה; וְאִם הוֹסִיף חֵלֶק מִשְּׁלִשִׁים, כְּגוֹן שֶׁדַּרְכָּהּ לָשֵׂאת שְׁלִשִׁים וְטָעַן עָלֶיהָ אֶחָד וּשְׁלִשִׁים, וּמֵתָה אוֹ נִשְׁבְּרָה - חַיָּב[40]. וְכֵן סְפִינָה[41] שֶׁהוֹסִיף בָּהּ אֶחָד מִשְּׁלִשִׁים עַל מַשָּׂאָהּ, וְטָבְעָה - חַיָּב לְשַׁלֵּם דָּמֶיהָ.

ז. הַכַּתָּף[42] שֶׁהוֹסִיף[43] עַל מַשָּׂאוֹ קַב אֶחָד[44], וְהֵזִיק בְּמַשָּׂא זֶה - חַיָּב בְּנִזְקָיו. שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁהוּא[45] בֶּן דַּעַת וַהֲרֵי הוּא מַרְגִּישׁ בְּכֹבֶד הַמַּשָּׂא[46] - יַעֲלֶה עַל לִבּוֹ, שֶׁמָּא מֵחֲמַת חָלְיוֹ הוּא זֶה הַכֹּבֶד[47].

ח. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר[48] לִרְכֹּב עָלֶיהָ - יֵשׁ לוֹ לְהַנִּיחַ עָלֶיהָ כְּסוּתוֹ[49] וּלְגִינוֹ[50] וּמְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ[51], לְפִי שֶׁאֵין דֶּרֶךְ[52] הַשּׂוֹכֵר לַחֲזֹר בְּכָל מָלוֹן[53] וּמָלוֹן לִקְנוֹת מְזוֹנוֹת; יָתֵר עַל זֶה - הֲרֵי מְעַכֵּב עָלָיו בַּעַל הַחֲמוֹר. וְכֵן יֵשׁ לְבַעַל הַחֲמוֹר לְהַנִּיחַ עָלֶיהָ שְׁעוֹרִים וְתֶבֶן מְזוֹנוֹת[54] שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם; יָתֵר עַל זֶה - הַשּׂוֹכֵר מְעַכֵּב, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לִקְנוֹת בְּכָל מָלוֹן וּמָלוֹן[55]. לְפִיכָךְ, אִם אֵין שָׁם מֵאַיִן יִקְנֶה[56] - מַנִּיחַ עָלָיו מְזוֹנוֹתָיו וּמְזוֹנוֹת בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל כָּל אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ[57]. וְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים - בְּשׂוֹכֵר סְתָם, וּבְמָקוֹם שֶׁאֵין מִנְהָג יָדוּעַ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג - הַכֹּל לְפִי הַמִّנְהָג[58].

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה, וְחָלְתָה אוֹ נִשְׁתַּטִּית אוֹ נִלְקְחָה לַעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפָהּ לַחֲזֹר, אִם נִלְקְחָה דֶּרֶךְ הֲלִיכָה - הֲרֵי הַמַּשְׂכִּיר אוֹמֵר לַשּׂוֹכֵר: הֲרֵי שֶׁלְּךָ לְפָנֶיךָ, וְחַיָּב לִתֵּן לוֹ שְׂכָרוֹ מֻשְׁלָם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁשְּׂכָרָהּ לָשֵׂאת עָלֶיהָ מַשּׂוֹי שֶׁאֶפְשָׁר לְהַשְׁלִיכוֹ בְּלֹא הַקְפָּדָה; אֲבָל אִם שְׂכָרָהּ לִרְכֹּב עָלֶיהָ אוֹ לָשֵׂאת עָלֶיהָ כְּלֵי זְכוּכִית וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר, אִם שָׂכַר מִמֶּנּוּ חֲמוֹר; וְאִם לֹא הֶעֱמִיד - יַחֲזִיר הַשָּׂכָר, וִיחַשֵּׁב עִמּוֹ עַל שְׂכַר כַּמָּה שֶׁהָלַךְ בָּהּ.

ב. מֵתָה הַבְּהֵמָה אוֹ נִשְׁבְּרָה, בֵּין שֶׁשְּׂכָרָהּ לָשֵׂאת בֵּין שֶׁשְּׂכָרָהּ לִרְכֹּב, אִם אָמַר לוֹ: חֲמוֹר סְתָם אֲנִי מַשְׂכִּיר לְךָ - חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר אַחֵר מִכָּל מָקוֹם; וְאִם לֹא הֶעֱמִיד - יֵשׁ לַשּׂוֹכֵר לִמְכֹּר לַבְּהֵמָה, וְלִקַּח בָּהּ בְּהֵמָה אַחֶרֶת, אוֹ שׂוֹכֵר בְּהֵמָה בְּדָמֶיהָ, אִם אֵין בְּדָמֶיהָ לִקַּח, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק בּוֹ. אָמַר לוֹ: חֲמוֹר זֶה אֲנִי מַשְׂכִּיר לְךָ, אִם שְׂכָרָהּ לִרְכֹּב עָלֶיהָ אוֹ לִכְלֵי זְכוּכִית, וּמֵתָה בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ: אִם יֵשׁ בְּדָמֶיהָ לִקַּח בְּהֵמָה אַחֶרֶת - יִקַּח, וְאִם אֵין בְּדָמֶיהָ לִקַּח - שׂוֹכֵר אֲפִלּוּ בִּדְמֵי כֻּלָּהּ, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק עִמּוֹ; וְאִם אֵין בְּדָמֶיהָ לֹא לִקַּח וְלֹא לִשְׂכֹּר - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ, וְאֵין לוֹ עָלָיו אֶלָּא תַּרְעֹמֶת. שְׂכָרָהּ לְמַשָּׂא, הוֹאִיל וְאָמַר לוֹ חֲמוֹר זֶה, וּמֵת בַּחֲצִי הַדֶّרֶךְ - אֵינוֹ חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ אַחֵר, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ וּמַנִּיחַ לוֹ נְבֵלָתוֹ.

ג. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה, וְטָבְעָה לוֹ בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ: אִם אָמַר לוֹ: סְפִינָה זוֹ אֲנִי מַשְׂכִּיר לְךָ, וּשְׂכָרָהּ הַשּׂוֹכֵר לְהוֹלִיךְ בָּהּ יַיִן סְתָם, אַף עַל פִּי שֶׁנָּתַן לוֹ הַשָּׂכָר - יַחֲזִיר כָּל הַשָּׂכָר; שֶׁהֲרֵי זֶה אוֹמֵר לוֹ: הָבֵא לִי הַסְּפִינָה עַצְמָהּ שֶׁשָּׂכַרְתִּי, שֶׁהַקְּפָדָה גְּדוֹלָה יֵשׁ בִּסְפִינָה זוֹ, וַאֲנִי אָבִיא יַיִן מִכָּל מָקוֹם וְאוֹלִיךְ בָּהּ. אָמַר לוֹ: סְפִינָה סְתָם אֲנִי מַשְׂכִּיר לְךָ, וּשְׂכָרָהּ הַשּׂוֹכֵר לְהוֹלִיךְ בָּהּ יַיִן זֶה, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָתַן לוֹ מִן הַשָּׂכָר כְּלוּם - חַיָּב לִתֵּן כָּל הַשָּׂכָר; שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: הָבֵא לִי הַיַּיִן עַצְמוֹ, וַאֲנִי אָבִיא לְךָ סְפִינָה מִכָּל מָקוֹם וְאוֹלִיכוֹ. אֲבָל צָרִיךְ לְנַכּוֹת כְּדֵי הַטֹּרַח שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ, שֶׁאֵינוֹ דוֹמֶה הַמִּטַּפֵּל בְּהוֹלָכַת הַסְּפִינָה לְיוֹשֵׁב וּבָטֵל. אָמַר לוֹ: סְפִינָה זוֹ אֲנִי מַשְׂכִּיר, וְשָׂכַר הַשּׂוֹכֵר לְהוֹלִיךְ בָּהּ יַיִן זֶה: אִם נָתַן הַשָּׂכָר - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ, וְאִם לֹא נָתַן - לֹא יִתֵּן; שֶׁאֵין זֶה יָכוֹל לְהָבִיא הַסְּפִינָה עַצְמָהּ, וְלֹא זֶה יָכוֹל לְהָבִיא יַיִן עַצְמוֹ. שָׂכַר סְפִינָה סְתָם לְיַיִן סְתָם - הֲרֵי אֵלּוּ חוֹלְקִין הַשָּׂכָר.

ד. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה, וּפְרָקָהּ בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ - נוֹתֵן לוֹ שְׂכַר כָּל הַדֶּרֶךְ. וְאִם מָצָא הַשּׂוֹכֵר מִי שֶׁיַּשְׂכִּיר אוֹתָהּ לוֹ עַד הַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק - שׂוֹכֵר; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסְּפִינָה עָלָיו תַּרְעֹמֶת. וְכֵן אִם מָכַר כָּל הַסְּחוֹרָה שֶׁבַּסְּפִינָה לְאִישׁ אַחֵר בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ, וְיָרַד, וְעָלָה הַלּוֹקֵחַ - נוֹטֵל שְׂכַר חֲצִי הַדֶּרֶךְ מִן הָרִאשׁוֹן וּשְׂכַר הַחֲצִי מִזֶּה הָאַחֲרוֹן; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסְּפִינָה עָלָיו תַּרְעֹמֶת,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נמוך מהנהוג והשוכר שהוסיף - פשע, אבל אם הצעת השכירות למשקל ידוע באה מצד השוכר, אף על פי שאסור לו להוסיף מבלי שיקבל רשות מהמשכיר - אם הוסיף פטור. 38) שאין לייחס לתוספת כזו סיבה למותה. 39) שהרי שכרו לפי המשא ולכן משלם שכר התוספת. 40) שיעור התוספת המחייב הוא אחד משלושים של המשא המקובל באותו מקום - למדנו ממה שאמרו במשנה שם: "להביא לתך חיטים וכו' פטור ואם מוסיף על משאו חייב. וכמה יוסיף על משאו ויהא חייב? סומכוס אומר משום רבי מאיר וכו' שלושה קבין לחמור". כלומר, אם שכר בהמה במקום שהמנהג הוא שמטעינין עליה לתך - משקל תשעים קב - הוסיף עליה שלושה קבין, היינו, חלק משלושים ממידת הטעינה הנהוגה חייב, והוא הדין לכל המקומות, תוספת של אחד משלושים מן הנהוג - מחייבת. 41) ברייתא שם. 42) סבל. 43) השוכרו בלי ידיעת הסבל. 44) משא האדם הממוצע הוא שלושים קב והוסיף אחד משלושים (רש"י שם דיבור המתחיל קב). 45) הסבל. 46) והיה לו להבין שהוסיף עליו משא ולפרוק המשא מעליו מייד, ואם לא פרק והוזק - הוא בעצמו גרם לכך. 47) לא עלתה על דעתו לייחס הכובד לתוספת משא אלא ייחסו לחולשה זמנית שתקפתו. וסבור, שאחר שינוח מעט, יחזור לאיתנו ולפיכך, לא פרק המשא ואם כן גרם השוכר את הנזק (שם כרב אשי). 48) שם עט: 49) בגדים שיצטרך להם כשיגיע למחוז חפצו להחליף בגדי הדרך (שיטה מקובצת שם בשם הריטב"א). 50) כד המים. 51) עד שיגיע למחוז חפצו. 52) אינו רגיל בכך. 53) שהוא פוגש בדרכו. 54) בדפוס רומא (ר"מ): ומזונות. 55) שהחמר דרכו לחזר אחר מזונותיו ומזון החמור בכל מקום שהם חונים ללינת לילה. 56) שאין עוברים במקום יישוב. 57) שם. 58) כמו שאמרו בעניין שכירות פועלים (שם פג.): "הכל כמנהג המדינה" (מגיד משנה). 1) יבאר דין שוכר בהמה או ספינה ואירע בהן אונס אם חייב המשכיר להעמיד לו בהמה או ספינה אחרת, ודין משכיר בית לזמן קצוב ורצה השוכר להשכירו לאחר, ודין בית זה או בית כזה אני משכיר לך ודין משכיר בית סתם או עלייה סתם.

שֶׁגָּרַם לוֹ לִסְבֹּל דַּעַת אִישׁ אַחֵר שֶׁעַדַיִן לֹא הֵרְגַּל בּוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ה. מִכָּאן אֲנִי אוֹמֵר: שֶׁהַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ עַד זְמַן קָצוּב, וְרָצָה הַשּׁוֹכֵר לְהַשְׁכִּיר הַבַּיִת לְאַחֵר עַד סוֹף זְמַנּוֹ - מַשְׁכִּיר לַאֲחֵרִים, אִם יֵשׁ בְּנֵי בַיִת כְּמִנְיַן בְּנֵי בֵיתוֹ; אֲבָל אִם הָיוּ אַרְבָּעָה - לֹא יַשְׁכִּיר לַחֲמִשָּׁה. שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין הַשּׁוֹכֵר רַשַּׁאי לְהַשְׁכִּיר - אֶלָּא מִטַּלְטְלִין, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר לוֹ: אֵין רְצוֹנִי שֶׁיְּהֵא פִּקְדוֹנִי בְּיַד אַחֵר; אֲבָל בְּקַרְקַע אוֹ בִּסְפִינָה, שֶׁהֲרֵי בַּעֲלָהּ עִמָּהּ - אֵין אוֹמֵר כֵּן. וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר: אִם אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת לַשּׁוֹכֵר: לָמָּה תִּטְרַח וְתַשְׁכִּיר בֵּיתִי לַאֲחֵרִים? אִם לֹא תִּרְצֶה לַעֲמֹד בּוֹ, צֵא וְהַנִּיחוֹ וְאַתָּה פָּטוּר מִשְּׁכִירוּתוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר. שֶׁזֶּה בְּאַל תִּמְנַע טוֹב מִבַּעֲלָיו; עַד שֶׁאַתָּה מַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר, תַּנִּיחַ לָזֶה בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּירוֹ לְאַחֵר כְּלָל, וְיִתֵּן שְׂכָרוֹ עַד סוֹף זְמַנּוֹ. וְלֹא יֵרָאֶה לִי שֶׁדִּין זֶה אֱמֶת.

ו. בַּיִת זֶה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ, וְאַחַר שֶׁהִשְׁכִּירוֹ נָפַל - אֵינוֹ חַיָּב לִבְנוֹתוֹ, אֶלָּא מְחַשֵּׁב עַל מָה שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ וּמַחֲזִיר לוֹ שְׁאָר הַשְּׂכִירוּת; אֲבָל אִם סְתָרוֹ - חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ בַּיִת אַחֵר, אוֹ יַשְׁכִּיר לוֹ כְּמוֹתוֹ. וְכֵן אִם חָזַר אַחַר שֶׁהִשְׁכִּירוֹ לָזֶה וְהִשְׁכִּירוֹ אוֹ מָכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים אוֹ אַנָּס, שֶׁהִפְקִיעַ שְׂכִירוּת הָרִאשׁוֹן - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְהַשְׁכִּיר לוֹ בַּיִת אַחֵר כְּמוֹתוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ז. הִשְׁכִּיר לוֹ בַּיִת סְתָם, וְאַחַר שֶׁנָּתַן לוֹ בַּיִת נָפַל - חַיָּב לִבְנוֹתוֹ אוֹ יִתֵּן לוֹ בַּיִת אַחֵר. וְאִם הָיָה קָטָן מִן הַבַּיִת שֶׁנָּפַל - אֵין הַשּׁוֹכֵר יָכוֹל לְעַכֵּב עָלָיו. וְהוּא שֶׁיִּהְיֶה קָרוּי בַּיִת. שֶׁלֹּא הִשְׁכִּיר אֶלָּא בַּיִת סְתָם. אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: בַּיִת כָּזֶה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ - חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ בַּיִת כְּמִדַּת אָרְכּוֹ וּמִדַּת רָחְבּוֹ שֶׁל בַּיִת זֶה שֶׁהֵרְאָהוּ; וְאֵינוֹ יָכוֹל לוֹמַר לוֹ: לֹא הָיָה עִנְיָן דְּבָרַי אֶלָּא שֶׁיִּהְיֶה קָרוֹב לַנָּהָר אוֹ לַשּׁוּק אוֹ לַמֶּרְחָץ כָּזֶה, אֶלָּא חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ בַּיִת כְּמִדָּתוֹ וּכְצוּרָתוֹ. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה קָטָן - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ גָּדוֹל; גָּדוֹל - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ קָטָן; אֶחָד - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ שְׁנַיִם; שְׁנַיִם - לֹא יַעֲשֶׂנּוּ אֶחָד. וְלֹא יִפְחֹת מִן הַחַלּוֹנוֹת שֶׁהָיוּ בּוֹ, וְלֹא יוֹסִיף עֲלֵיהֶן, אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם.

ח. הַמַּשְׁכִּיר עֲלִיָּה סְתָם - חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ עֲלִיָּה. אָמַר לוֹ: עֲלִיָּה זוֹ שֶׁעַל גַּבֵּי בַּיִת זֶה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ - הֲרֵי שִׁעְבֵּד בַּיִת לַעֲלִיָּה. לְפִיכָךְ, אִם נִפְחֲתָה הָעֲלִיָּה בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים אוֹ יָתֵר - חַיָּב הַמַּשְׁכִּיר לְתַקֵּן; וְאִם לֹא תִּקֵּן - הֲרֵי הַשּׁוֹכֵר יוֹרֵד וְדָר בַּבַּיִת עִם בַּעַל הַבַּיִת עַד שֶׁיְּתַקֵּן. הָיוּ שְׁתֵּי עֲלִיּוֹת זוֹ עַל גַּבֵּי זוֹ, וְנִפְחֲתָה הָעֶלְיוֹנָה - דָּר בַּתַּחְתּוֹנָה; נִפְחֲתָה הַתַּחְתּוֹנָה - הֲרֵי זֶה סָפֵק אִם יָדוּר בָּעֶלְיוֹנָה אוֹ בַּבַּיִת. לְפִיכָךְ לֹא יָדוּר, וְאִם דָּר - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתוֹ מִשָּׁם. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לַחֲבֵרוֹ: דָּלִית זוֹ שֶׁעַל גַּבֵּי הַפַּרְסֵק הַזֶּה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ, וְנֶעֱקַר אִילַן הַפַּרְסֵק מִמְּקוֹמוֹ; וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ לוֹ: חַיָּב אַתָּה לְהַעֲמִיד הַפַּרְסֵק כָּל זְמַן שֶׁהַדָּלִית קַיֶּמֶת. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

פֶּרֶק שִׁשִּׁי

א. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בְּבִירָה גְּדוֹלָה - מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּזִיזֶיהָ וּבִכְתָלֶיהָ עַד אַרְבַּע אַמּוֹת, וּבַתַּרְבֵּץ שֶׁל חָצֵר, וּבָרְחָבָה שֶׁאֲחוֹרֵי הַבָּתִּים. וּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֲבִי הַכְּתָלִים - מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּעֲבִי הַכְּתָלִים. וּבְכָל אֵלּוּ הַדְּבָרִים הוֹלְכִין אַחַר מִנְהַג הַמְּדִינָה וְהַשֵּׁמוֹת הַיְדוּעִין לָהֶם, כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמַרְנוּ בְּעִנְיַן מֶקַח וּמִמְכָּר.

ב. הַמַּשְׁכִּיר חֲצֵרוֹ סְתָם - לֹא הִשְׁכִּיר הֶרֶפֶת שֶׁבָּהּ.

ג. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ - חַיָּב לְהַעֲמִיד לוֹ דְּלָתוֹת, וְלִפְתּוֹחַ לוֹ הַחַלּוֹנוֹת שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, וּלְחַזֵּק אֶת הַתִּקְרָה, וְלִסְמֹךְ אֶת הַקּוֹרָה שֶׁנִּשְׁבְּרָה, וְלַעֲשׂוֹת נֶגֶר וּמַנְעוּל, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ מִדְּבָרִים שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה אֻמָּן וְהֵם עִקָּר גָּדוֹל בִּישִׁיבַת הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרוֹת. הַשּׁוֹכֵר חַיָּב לַעֲשׂוֹת מַעֲקֶה וּמְזוּזָה, וּלְתַקֵּן מְקוֹם הַמְּזוּזָה מִשֶּׁלּוֹ. וְכֵן אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת סֵלָם אוֹ מַרְזֵב אוֹ לְהָטִיחַ גַּגּוֹ - הֲרֵי זֶה עוֹשֶׂה מִשֶּׁל עַצְמוֹ.

ד. הַמַּשְׁכִּיר עֲלִיָּה לַחֲבֵרוֹ וְנִפְחֲתָה בְּאַרְבָּעָה אוֹ יָתֵר - חַיָּב לְתַקֵּן הַתִּקְרָה וְהַמַּעֲזִיבָה שֶׁעָלֶיהָ; שֶׁהַמַּעֲזִיבָה חִזּוּק הַתִּקְרָה הִיא.

ה. הַזֶּבֶל שֶׁבַּחָצֵר - הֲרֵי הוּא שֶׁל שּׁוֹכֵר. לְפִיכָךְ הוּא מְטַפֵּל בּוֹ לְהוֹצִיאוֹ. וְאִם יֵשׁ שָׁם מִנְהָג - הוֹלְכִין אַחַר הַמִּנְהָג. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיוּ הַבְּהֵמוֹת שֶׁעָשׂוּ הַזֶּבֶל שֶׁל שּׁוֹכֵר; אֲבָל אִם הַבְּהֵמוֹת שֶׁל אֲחֵרִים - הַזֶּבֶל שֶׁל בַּעַל הֶחָצֵר; שֶׁחֲצֵרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁכוּרָה בְּיַד אֲחֵרִים.

ו. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת אוֹ חָצֵר אוֹ מֶרְחָץ אוֹ חֲנוּת אוֹ שְׁאָר הַמְּקוֹמוֹת עַד זְמַן קָצוּב - הֲרֵי זֶה כּוֹפֵהוּ לְצֵאת בְּסוֹף זְמַנּוֹ, וְאֵינוֹ מַמְתִּין לוֹ אֲפִלּוּ שָׁעָה אֶחָת. שָׂכַר לוֹ בַּיִת סְתָם: לְלִינָה - אֵין פָּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד; לִשְׁבִיתָה - אֵין פָּחוֹת מִשְּׁנֵי יָמִים; לְנִשּׂוּאִין - אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשֶׁת יָמִים.

ז. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ סְתָם - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ שְׁלֹשֶׁת יָמִים מִקֹּדֶם, כְּדֵי לְבַקֵּשׁ מָקוֹם וְלֹא יִהְיֶה מַשְׁלִךְ בַּדֶּרֶךְ. וּלְסוֹף הַשְּׁלֹשֶׁת יֵצֵא. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּימוֹת הַחַמָּה; אֲבָל בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ מִן הֶחָג וְעַד הַפֶּסַח. קָבַע לוֹ שְׁלֹשִׁים לִפְנֵי הֶחָג, אִם נִשְׁאַר מִן הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם אֲפִלּוּ יוֹם אֶחָד לְאַחַר הֶחָג - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד מוֹצָאֵי הַפֶּסַח. וְהוּא שֶׁיּוֹדִיעוֹ שְׁלֹשִׁים יוֹם מִקֹּדֶם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בָּעֲיָרוֹת; אֲבָל בַּכְּרַכִּים - אֶחָד יְמוֹת הַחַמָּה וְאֶחָד יְמוֹת הַגְּשָׁמִים, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שְׁנֵים עָשָׂר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר דין משכיר בית לחבירו בבירה גדולה, וכן משכיר בית לחבירו מה הוא חייב להמיד לשוכר, ודין משכיר עלייה ונפתחה, ודין זבל שבחצר למי הוא, ודין משכיר בית או חצר וכיוצא בהם עד זמן קצוב שכופהו לצאת בסוף הזמן הקצוב, ודין שוכר בית ללינה או לשביתה, ודין משכיר בית סתם שצריך להודיעו שלושים יום קודם שיוציאו, ושוכר גם כן צריך להודיע למשכיר, ודין הוקרו והוזלו הבתים, ודין נפל הבית או נתנו לבנו או מכרו או הורישו.

חֹדֶשׁ מִקֹּדֶם. וְכֵן בַּחֲנוּת - בֵּין בַּכְּרַכִּים בֵּין בָּעֲיָרוֹת, צָרִיךְ לְהוֹדִיעוֹ שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִקֹּדֶם.

ח. כְּשֵׁם שֶׁהַמַּשְׁכִּיר חַיָּב לְהוֹדִיעוֹ, כָּךְ הַשּׂוֹכֵר חַיָּב לְהוֹדִיעוֹ מִקֹּדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם בָּעֲיָרוֹת, אוֹ מִקֹּדֶם שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ בְּכְּרַכִּים, כְּדֵי שֶׁיְּבַקֵּשׁ שָׁכֵן, וְלֹא יִשָּׁאֵר בֵּיתוֹ פָּנוּי. וְאִם לֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לָצֵאת, אֶלָּא יִתֵּן הַשָּׂכָר.

ט. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַמַּשְׁכִּיר יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ וְלֹא הַשּׂוֹכֵר יָכוֹל לָצֵאת עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ מִקֹּדֶם, אִם הוּקְרוּ הַבָּתִּים - יֵשׁ לַמַּשְׁכִּיר לְהוֹסִיף עָלָיו וְלוֹמַר לַשּׂוֹכֵר: אוֹ שְׁכֹר בְּשָׁוֶה עַד שֶׁתִּמְצָא אוֹ תֵּצֵא. וְכֵן אִם הוּזְלוּ הַבָּתִּים - יֵשׁ לַשּׂוֹכֵר לִפְחֹת הַשָּׂכָר וְלוֹמַר לַמַּשְׁכִּיר: אוֹ הַשְׁכֵּר לִי כְּשַׁעַר שֶׁל עַתָּה, אוֹ הֲרֵי בֵּיתְךָ לְפָנֶיךָ. נָפַל בֵּית הַמַּשְׁכִּיר שֶׁהָיָה דָר בּוֹ - הֲרֵי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא הַשּׂוֹכֵר מִבֵּיתוֹ, וְאוֹמֵר לוֹ: אֵינוֹ בְּדִין שֶׁתִּהְיֶה אַתָּה יוֹשֵׁב בְּבֵיתִי עַד שֶׁתִּמְצָא מָקוֹם, וַאֲנִי מֵשִׁלְךָ בַּדֶּרֶךְ; שֶׁאֵין אַתָּה בַּעַל זְכוּת בְּבַיִת זֶה יוֹתֵר מִמֶּנִּי.

י. נָתַן הַבַּיִת לִבְנוֹ לִשָּׂא בּוֹ אִשָּׁה: אִם הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁבְּנוֹ נַעֲשָׂה חָתָן בִּזְמַן פְּלוֹנִי, וְהָיָה אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹדִיעוֹ מִקֹּדֶם וְלֹא הוֹדִיעוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ; וְאִם עַכְשָׁו נִזְדַּמְּנָה לוֹ אִשָּׁה, וַהֲרֵי הוּא נוֹשְׂאָהּ מִיָּד - הֲרֵי זֶה יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיאוֹ; שֶׁאֵינוֹ בְּדִין שֶׁיִּהְיֶה זֶה יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ, וּבֶן בַּעַל הַבַּיִת יִשְׂכֹּר בַּיִת שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ חֲתֻנָּה.

יא. מָכַר אֶת הַבַּיִת אוֹ נְתָנוֹ אוֹ הוֹרִישׁוֹ - אֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לְהוֹצִיאוֹ עַד שֶׁיּוֹדִיעוֹ מִקֹּדֶם שְׁלֹשִׁים יוֹם אוֹ מִקֹּדֶם שְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ; שֶׁהֲרֵי הַשּׂוֹכֵר אוֹמֵר לוֹ: אֵין כֹּחְךָ יָתֵר מִכֹּחַ זֶה שֶׁזָּכִיתָ בְּבַיִת זֶה מֵחֲמָתוֹ.

יום שלישי ד' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

א. כְּשֵׁם שֶׁמַּתְנֶה אָדָם כָּל תְּנַאי שֶׁיִּרְצֶה בְּמֶקַח וּמִמְכָּר[2], כָּךְ מַתְנֶה בִּשְׂכִירוּת; שֶׁהַשְּׂכִירוּת מְכִירָה לִזְמַן קָצוּב[3] הִיא. וְכֹל שֶׁמִּמְכָּרוֹ בִּנְכָסָיו מִמְכָּר[4], שׂוֹכֵר[5] שְׂכִירוּתוֹ שְׂכִירוּת; וְכֹל שֶׁאֵין לוֹ לִמְכֹּר[6], כָּךְ אֵין לוֹ לִשְׂכֹּר. אֶלָּא אִם כֵּן יֵשׁ לוֹ פֵּרוֹת בִּלְבַד בְּאוֹתָהּ הַקַּרְקַע[7], הֲרֵי זֶה שׂוֹכֵר[8] וְאֵינוֹ מוֹכֵר[9].

ב. הַמַּשְׁכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ[10] לְשָׁנָה[11], וְנִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה[12] - נִתְעַבְּרָה לַשּׂוֹכֵר[13]. הִשְׁכִּיר לָחֳדָשִׁים[14] - נִתְעַבְּרָה לַמַּשְׁכִּיר[15]. הִזְכִּיר לוֹ חֳדָשִׁים וְשָׁנָה, בֵּין שֶׁאָמַר לוֹ: דִּינָר לְחֹדֶשׁ, שְׁנֵים עָשָׂר דִּינָר בְּשָׁנָה[16], בֵּין שֶׁאָמַר לוֹ: שְׁנֵים עָשָׂר דִּינָר לְשָׁנָה, דִּינָר בְּכָל חֹדֶשׁ[17] - הֲרֵי חֹדֶשׁ הָעִבּוּר[18] שֶׁל מַשְׁכִּיר[19]; שֶׁהַקַּרְקַע[20] בְּחֶזְקַת בְּעָלִים, וְאֵין מוֹצִיאִין דָּבָר מִיַּד בַּעַל הַקַּרְקַע אֶלָּא בִּרְאָיָה בְּרוּרָה[21]. וְכֵן בַּעַל הַבַּיִת שֶׁאָמַר: לִזְמַן זֶה הִשְׁכַּרְתִּי לְךָ[22], וְהַשּׂוֹכֵר אוֹמֵר: לֹא שָׂכַרְתִּי אֶלָּא סְתָם[23], אוֹ לִזְמַן אָרֹךְ[24] - עַל הַשּׂוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה; וְאִם לֹא הֵבִיא[25] - בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁבָּע הֶסֵּת[26] וּמוֹצִיאוֹ מִן הַבַּיִת[27].

1) יבאר שתנאי מועיל בשכירות, ודין משכיר בתים לחדשים או לשנה ונתעברה השנה, ודין שוכר אומר נתתי שכר הדירה ומשכיר אומר לא נטלתי, ודין משכיר בשטר לזמן קבוע ואין זמן בשטר, ודין שוכר פרדס, ודין מכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו, ודין שוכר ריחיים. 2) ואם נתקיים התנאי נקנה הדבר שהוקנה, ואם לא נתקיים לא קנה כמו שנתבאר בפרק יא מהלכות מכירה הלכה א. 3) כן אמרו בבבא מציעא נו: לעניין אונאה (ראה פרק י"ג מהלכות מכירה הלכה יט) וסובר רבינו שלכל הדברים שכירות כמכר (ולא כדעת התוספות שם דיבור המתחיל והאי. וראה למעלה פרק ו הלכה ה בהגדרת מהות קניין השוכר בדבר הנשכר). 4) להוציא חרש שוטה וקטן שממכרם אינו ממכר, כמו שנתבאר בפרק כ"ט מהלכות מכירה. 5) בכתב יד תימן חסרה המלה "שוכר". 6) כגון דבר שלא בא לעולם או דבר שאינו ברשותו ודבר שאין בו ממש (ראה שם פרק כ"ב). 7) כגון הכותב נכסיו לבנו מהיום ולאחר מיתה, שבגוף הקרקע זוכה הבן מהזמן שכתוב בשטר, והפירות הם לאב כל ימי חייו, כמבואר בפרק י"ב מהלכות זכייה ומתנה הלכה י"ג. 8) מעביר לאחרים בתורת שכירות, הזכות שיש לו בקרקע לפירותיה. 9) ואינו רשאי להעביר זכותו בתורת מכירה, שמא הלוקח אדם אלים הוא ולא יהיה ביכולת הבן לאחר מיתת האב להוציא מייד הלוקח את הקרקע שבאה לידו בתורת מכירה. ואם עבר האב ומכרו - מכור עד שימות האב, כמו שכתב רבינו בהלכות זכייה שם (על פי הב"ח סימן רנז, שטז). 10) שם קב. 11) בשנים עשר דינר לשנה. 12) ואפילו לא היה ידוע להמשכיר בשעת השכירות, ששנה מעוברת היא (תשובת הרי"ף הובאה בשיטה מקובצת שם). 13) אין השוכר מרבה בדמי השכירות בעד החודש השלושה עשר שניתוסף, שחודש העיבור בכלל השנה הוא. מסתימת לשון רבינו נראה, שאפילו כשהשכירו באמצע השנה ואמר לשנה אחת, אין אנו אומרים שהתכוון לשנה כפי שהיא ברוב השנים כלומר לי"ב חודש, אלא אנו מפרשים כוונתו שהוא משכירו עד שיתמלא מחזור השנה ויגיע לתאריך (יום וחודש) שנעשית בו השכירות, והעיבור בכלל (ראה במגיד משנה). וכן דעת רבו רבי יוסף מיגאש בתשובה הובאה בשיטה מקובצת שם (ובתשובה שם כותב הר"י מיגאש, שבתחילה הורה שאין דין זה אלא כשנעשית השכירות בתחילת השנה (השווה דעת הרשב"א מובא במגיד משנה כאן) ואחר כך חזר בו והורה שאין לחלק בין תחילת השנה לאמצעה, ומסתמך על זה שלא מצא חילוק זה בשום מקום, ואומר: "לפי שאמרתי, שמה שלא חילק אותו התלמוד אין לנו לחלק אותו אלא ניקח אותו בהחלט כמו שבא מוחלט"). 14) דינר בכל חודש - ונתעברה השנה. 15) שם. 16) שהקדים בלשון השכירות, שכירות חודש. 17) שהקדים שכירות שנה, - ואין אנו יודעים אם נתכוון לשכירות שנה או לחדשים, כלומר, אם העיקר הוא הלשון שהזכיר בראשונה או מה שהזכיר באחרונה. 18) דמי השכירות של חודש העיבור. 19) פסק כרב נחמן שם קב: 20) אף על פי שהיא שכורה ביד אחרים. 21) בעדים או בשטר ולא בספק, ולכן אפילו בא המשכיר בסוף החודש לתבוע את שכרו, מוציאים מן השוכר ואין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעליו (ראה ש"ך חושן משפט סימן שיב סעיף קטן טו). מפני שהספק לא נתעורר עתה עם התביעה אלא בשעת השכירות, ואנו דנים בחזקת מי היה הבית בתחילת החודש ומעמידים את הבית בחזקת בעליו נמצא שהשוכר דר בחודש העיבור ולא שילם דמי שכירות ולכן מוציאים ממנו. 22) לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן - ועליך לצאת מביתי מיד. 23) ואין לך רשות להוציאני מן הבית בלי הודעה מוקדמת (כמו שנתבאר למעלה בפרק ו הלכה ז, ח). 24) ועדיין לא הגיע זמני לצאת. 25) השוכר ראייה. 26) שהשכירו לזמן קצוב וכבר הגיע הזמן (ועיין ש"ך סימן שיב סעיף קטן ז). 27) מיד,

ג. הַשּׂוֹכֵר שֶׁאָמַר: נָתַתִּי שְׂכַר הַבַּיִת שֶׁנִּתְחַיַּבְתִּי בּוֹ, וְהַמַּשְׂכִּיר אוֹמֵר: עֲדַיִן לֹא נָטַלְתִּי, בֵּין שֶׁהָיְתָה בִּשְׂטָר[28] בֵּין שֶׁהָיְתָה בְּעֵדִים[29]: אִם תְּבָעוֹ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם[30] - עַל הַשּׂוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה[31], אוֹ יִתֵּן[32] וְיַחֲרִים[33] עַל מִי שֶׁלָּקַח מִמֶּנּוּ[34], אוֹ יִטְעַן עָלָיו[35] בַּדָּמִים שֶׁנָּתַן תְּחִלָּה טַעֲנָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ[36] וְיַשְׁבִּיעֵהוּ הֶסֵּת[37]; תְּבָעוֹ הַמַּשְׂכִּיר לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם הַשְּׁלֹשִׁים[38] - עַל הַמַּשְׂכִּיר לְהָבִיא רְאָיָה[39], אוֹ יִשָּׁבַע הַשּׂוֹכֵר[40] שֶׁכְּבָר נָתַן לוֹ שְׂכָרוֹ וְיִפָּטֵר. וְכֵן אִם שָׂכַר מִמֶּנּוּ וּפֵרֵשׁ שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַשָּׂכָר שָׁנָה בְּשָׁנָה[41], וּתְבָעוֹ בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה - עַל הַשּׂוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה; תְּבָעוֹ לְאַחַר הַשָּׁנָה, וַאֲפִלּוּ בְּיוֹם תִּשְׁעָה וְעֶשְׂרִים בֶּאֱלוּל[42] - עַל הַמַּשְׂכִּיר לְהָבִיא רְאָיָה[43].

ד. הַמַּשְׂכִּיר בַּיִת לַחֲבֵרוֹ בִּשְׂטָר לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְאֵין בּוֹ זְמַן[44], הַשּׂוֹכֵר אוֹמֵר: עֲדַיִן לֹא עָבַר מִזְּמַן הַשְּׂטָר אֶלָּא שָׁנָה, וְהַמַּשְׂכִּיר אוֹמֵר: כְּבָר עָבְרוּ וְשָׁלְמוּ שְׁנֵי הַשְּׂכִירוּת וְשֶׁכַנְתָּ עֶשֶׂר שָׁנִים - עַל הַשּׂוֹכֵר לְהָבִיא רְאָיָה; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה - יִשָּׁבַע הַמַּשְׂכִּיר הֶסֵּת וְיוֹצִיאוּ[45].

ה. הַשּׂוֹכֵר[46] פַּרְדֵּס[47] אוֹ שֶׁהָיָה מַשְׁכּוֹן בְּיָדוֹ[48] לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְיָבֵשׁ הַפַּרְדֵּס בְּתוֹךְ הַזְּמַן[49] - יִמְכְּרוּ עֵצָיו[50], וְיִלָּקַח בָּהֶן קַרְקַע, וְיֹאכַל פֵּרוֹתָיו עַד סוֹף זְמַן שְׂכִירוּתוֹ אוֹ זְמַן הַמַּשְׁכּוֹן. וְגוּף הָאֵילָנוֹת שֶׁיָּבְשׁוּ אוֹ נִקְצְצוּ - שְׁנֵיהֶן אֲסוּרִין בָּהֶן מִשּׁוּם רִבִּית, הַמַּלְוֶה וְהַלּוֶה[51].

ו. שְׁטַר הַשְּׂכִירוּת אוֹ שְׁטַר הַמַּשְׁכּוֹן שֶׁכָּתוּב בּוֹ שָׁנִים סְתָם[52], בַּעַל הַפֵּרוֹת[53] אוֹמֵר שָׁלֹשׁ[54], וּבַעַל הַקַּרְקַע אוֹמֵר שְׁתַּיִם, וְקָדַם זֶה הַשּׂוֹכֵר אוֹ הַמַּלְוֶה[55] וְאָכַל הַפֵּרוֹת[56] - הֲרֵי הַפֵּרוֹת בְּחֶזְקַת אוֹכְלֵיהֶן עַד שֶׁיָּבִיא בַּעַל הַקַּרְקַע רְאָיָה[57]. אֲכָלָהּ הַשּׂוֹכֵר אוֹ הַמְמַשְׁכְּנָן[58] שָׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָבַשׁ הַשְּׁטָר[59], וְאָמַר[60]: לְחָמֵשׁ שָׁנִים יֵשׁ לִי פֵּרוֹת, וּבַעַל הַקַּרְקַע אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ, אָמְרוּ לוֹ[61]: הָבֵא שְׁטָרְךָ[62], וְאָמַר: אָבַד - הַשּׂוֹכֵר נֶאֱמָן; שֶׁאִלּוּ[63] רָצָה, אָמַר[64]: לְקוּחָה[65] הִיא בְּיָדִי[66], שֶׁהֲרֵי אֲכָלָהּ שָׁלֹשׁ שָׁנִים.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שהקרקע בחזקת בעליה עומדת. 28) שנעשה שטר על השכירות. 29) הדין אחד וכמו שמבאר רבינו והולך. 30) זמן תשלום שכר הבית - בהשכירו סתם ולא קבעו מועדי התשלומים - הוא כל שלושים יום, והשוכר טוען שבתוך שלושים יום שכר את הבית (מרכבת המשנה, וראה באבן האזל). 31) גירסת רבינו בגמרא שם: "כל ל' יום בחזקת שלא נתן עד שיביא (השוכר) ראייה שנתן" ומפרש רבינו שהיא שנוייה בדין שכירות בסתם. וגירסת רש"י שם כנוסחת הגמרא שלפנינו (מגיד משנה). והטעם, שאין אדם פורע תוך זמנו והלוואי שיפרע בזמן (ראה בבא בתרא ה.). 32) אם לא הביא ראייה. 33) קודם הפירעון (מתקנת הגאונים. ראה מגיד משנה למעלה פרק ב הלכה ח. וראה בטור ושולחן ערוך חושן משפט סימן עא דיני החרם). 34) מעות שלא כדין. 35) אחר הפירעון (ש"ך סימן עח סעיף קטן טו וראה הפלאה הלכות כתובה סימן צו). 36) תביעה חדשה, כלומר, פרעתיך פעמיים. 37) שבועת היסת, שלא פרעו אלא פעם אחת - כדין כופר הכול. 38) "דעביד איניש דפרע ביומא דמשלם זמניה" (האדם עשוי לפרוע ביום שנשלם בו הזמן) שם, כרבי יוחנן. 39) שם - וכנוסחת רבינו: "לאחר שלושים יום בחזקת שנתן עד שיביא (המשכיר) ראייה שלא נתן". 40) שבועת היסת כדין כל כופר הכול. שם כרבי יוחנן "שוכר מהימן בשבועה". 41) כלומר, שקבעו מועד התשלומים בכל שנה. 42) ביום האחרון של השנה. 43) וכדין שכירות סתם בשלושים יום (ועיין מרכבת המשנה ואבן האזל). 44) אין בשטר תאריך המעיד מתי התחלת השכירות. 45) שהקרקע בחזקת בעליה עומדת, כמו שנתבאר בהלכה ב (בבא מציעא קג. וכנוסחת רש"י וכפירושו. וכן הוא בתוספות שם דיבור המתחיל נקיטת, בלשון ראשון בשם רבינו חננאל). 46) שם קט: 47) לאכול פירותיו. 48) שבעל הפרדס לווה כסף ומישכן למלווה את פרדסו על מנת שיאכל פירותיו וינכה דמיהם מדמי ההלוואה ובפרק ו מהלכות מלוה ולוה הלכה ז והלכה ח יתבאר, שאכילת הפירות מותרת אם מנכין מדמי ההלוואה בעד הפירות שאוכל ואף על פי שדמי הפירות מרובים מסכום ההלוואה. עיין שם. 49) לפני שנשלם זמן השכירות או המשכון. 50) שהעצים, כלומר, גוף האילנות שיבשו, אינם בכלל "פירות" המשועבדים לשוכר או למלוה (שם קט: וכרבא) ואף על פי שהעצים היו קשישים ויבשו כשהגיע זמנם להתייבש. 51) שם: "יבש האילן או נקצץ שניהם אסורים בו" ומפרש רבינו בטעם האיסור, שהוא מפני ריבית; שהרי אם המלווה לוקח גוף האילנות לפירעון החוב, נמצא שהפירות שאכל עד עתה ריבית הם בידו, וכן אם הלווה לוקח אותם ויצטרך להחזיר דמי ההלוואה - יש כאן ריבית (על פי המגיד משנה ומסיים "ועדיין צריך עיון" וראה במרכבת המשנה). ומלשון רבינו שכתב "המלוה והלוה" נראה, שאין דין זה אמור אלא במשכון ולא בשכירות, ובטעם הדבר כתב הלחם משנה, מפני שדמי שכירות אינם משתלמים אלא לבסוף (ראה שם סה.) נמצא שלא נתן כסף וממילא אין מקום לאיסור ריבית. 52) שאין מפורש בשטר לכמה שנים היא שכורה או מושכנת ואין כתוב בה אלא "שנים" בלבד. 53) כלומר, השוכר או המלווה. 54) לשלוש שנים היה המדובר. 55) לפני שתבעוהו לדין. 56) של השנה השלישית. 57) שם קי. כרב כהנא. ולמה אין אומרים כאן "קרקע בחזקת בעליה עומדת" כמו למעלה (הלכה ב) שמוציאים מן השוכר שכר הבית אפילו כשכבר דר בו? נתבאר בגמרא שם שלא אמרו מוציאים, אלא במקום שהספק לא ניתן להתברר לעולם, כמו בהלכה ב שהספק הוא אם העיקר הוא מה שהזכיר בראשונה או באחרונה, אבל כאן הספק הוא לכמה שנים הייתה השכירות, ודבר זה ניתן להתברר על ידי העדים החתומים על השטר, ואף שעתה אין העדים לפנינו אפשר שיבואו ביום מן הימים ויתברר על פיהם, שהדין עם המלווה, ואם יוציא בית דין עכשיו את הפירות מיד המלווה יצטרך לטרוח שנית ולהוציאם מייד הלווה, "ואטרוחי בי דינא תרי זימני לא מטרחינן" (אין להטריח את בית הדין פעמיים) ולפיכך, כל עוד שייתכן שהספק יתברר - בית הדין משאיר הפירות בחזקת אוכליהם. ואם ייראה לבית דין שהמלווה לא יוכל לאשר טענתו, כגון שמתו העדים ונשתקע הדבר - מוציאים הפירות מידי המלוה ללוה (חושן משפט שיז סעיף ג בשם "ויש מי שאומר"). 58) מי שהשדה ברשותו בתורת משכון. 59) השטר נעלם. 60) השוכר או המלווה. 61) לשוכר או למלווה. 62) הראה השטר ונתבאר על פיו לכמה שנים נעשית השכירות. 63) לשקר. 64) היה אומר. 65) קניתיה. 66) והיה נאמן. מבואר בפרק י"א מהלכות טוען ונטען הלכה ב שהמחזיק בשדה ואוכל פירותיה שלוש שנים ובעל השדה לא מיחה - נאמן המחזיק לומר: קניתי ממך את השדה, ולכן יש להאמין לטענתו ששכרה לחמש שנים. [מובן שבשדה מושכרת אין

ז. מִי שֶׁהִכְנִיס פֵּרוֹתָיו לְבֵית חֲבֵרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אוֹ שֶׁהִטְעָהוּ עַד שֶׁהִכְנִיס פֵּרוֹתָיו[67], וְהִנִּיחָם וְהָלַךְ - יֵשׁ לְבַעַל הַבַּיִת לִמְכֹּר לוֹ מֵאוֹתָן הַפֵּרוֹת כְּדֵי לִתֵּן שְׂכַר הַפּוֹעֲלִים שֶׁמּוֹצִיאִין אוֹתָן וּמַשְׁלִיכִין אוֹתָם לַשּׁוּק. וּמִדַּת חֲסִידוּת הִיא, שֶׁיּוֹדִיעַ לְבֵית דִּין[68], וְיִשְׁכְּרוּ מִמְּקָצָת דְּמֵיהֶן מָקוֹם[69], מִשּׁוּם הָשֵׁב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא עָשָׂה כַּהֶגֶן.

ח. הַשּׂוֹכֵר רֵחַיִם מֵחֲבֵרוֹ[70] שֶׁיִּטְחַן לוֹ עֶשְׂרִים סְאָה בְּכָל חֹדֶשׁ בִּשְׂכָרוֹ[71], וְהֶעֱשִׁיר בַּעַל הָרֵחַיִם[72] וַהֲרֵי אֵינוֹ צָרִיךְ לִטְחֹן שָׁם[73]: אִם יֵשׁ לַשּׂוֹכֵר חִטִּים שֶׁצָּרִיךְ לִטְחֹן לְעַצְמוֹ אוֹ לַאֲחֵרִים[74] - כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן דְּמֵי טְחִינַת עֶשְׂרִים סְאָה, שֶׁזּוֹ מִדַּת סְדֹם הִיא[75]; וְאִם אֵין לוֹ[76] - יָכוֹל לוֹמַר: אֵין לִי דָּמִים, וַהֲרֵינִי טוֹחֵן לְךָ כְּמוֹ שֶׁשָּׂכַרְתִּי, וְאִם אֵין אַתָּה צָרִיךְ[77] - מְכֹר לַאֲחֵרִים[78]. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

א. אֶחָד הַשּׂוֹכֵר מֵחֲבֵרוֹ שָׂדֶה לִזְרָעָהּ אוֹ כֶּרֶם לֶאֱכֹל פֵּרוֹתָיו בְּדָמִים, אוֹ שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ בְּפֵרוֹת קְצוּבִים, כְּגוֹן שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ שָׂדֶה זוֹ בְּעֶשְׂרִים כּוֹר בְּשָׁנָה וְכֶרֶם זֶה בְּעֶשְׂרִים כַּדֵּי יַיִן בְּכָל שָׁנָה - שְׁנֵיהֶן דִּין אֶחָד יֵשׁ לָהֶן. וְהַשּׂוֹכֵר בְּפֵרוֹת הוּא הַנִּקְרָא חוֹכֵר.

ב. הַמְקַבֵּל שָׂדֶה אוֹ פַּרְדֵּס כְּדֵי לַעֲבֹד אוֹתוֹ וּלְהוֹצִיא עָלָיו יְצִיאוֹת, וְיִתֵּן לְבַעַל הַקַּרְקַע שְׁלִישׁ הַתְּבוּאוֹת אוֹ רְבִיעַ אוֹ מַה שֶּׁיַּתְנוּ בֵּינֵיהֶן, זֶה הוּא הַנִּקְרָא מְקַבֵּל. כָּל דָּבָר שֶׁהוּא לִסְיַג הָאָרֶץ - בַּעַל הַקַּרְקַע חַיָּב בּוֹ; וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא שְׁמִירָה יְתֵרָה - הַחוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל חַיָּב בּוֹ. הַקַּרְדֹּם שֶׁחוֹפְרִין בּוֹ הָאָרֶץ, וְהַכֵּלִים שֶׁנּוֹשְׁאִין בָּהֶן הֶעָפָר, וְהַדְּלִי וְהַכַּד וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁדּוֹלִין בָּהֶן הַמַּיִם - עַל בַּעַל הַקַּרְקַע; וְחַטִּיטַת הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמְּקַבְּצִין בָּהֶן הַמַּיִם - עַל הַחוֹכֵר אוֹ עַל הַמְקַבֵּל.

ג. הַשּׂוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ לְשָׁנִים מוּעָטוֹת - לֹא יִזְרָעֶנָּה פִּשְׁתָּן; שִׁכְרָהּ אוֹ קִבְּלָהּ שֶׁבַע שָׁנִים - זוֹרְעָהּ שָׁנָה רִאשׁוֹנָה פִּשְׁתָּן. וְאֵין הַשְּׁבִיעִית מִן הַמִּנְיָן; שִׁכְרָהּ אוֹ קִבְּלָהּ שְׁבוּעַ אֶחָד - שְׁבִיעִית מִן הַמִּנְיָן.

ד. הַחוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ, וְהִיא בֵּית הַשִּׁלְחִין אוֹ בֵּית הָאִילָן, וְיָבֵשׁ מַעְיַן בֵּית הַשִּׁלְחִין, וְלֹא פָּסַק הַנָּהָר הַגָּדוֹל, אֶלָּא אֶפְשָׁר לְהָבִיא מִמֶּנּוּ בְּדֵלִי, אוֹ שֶׁנִּקְצַץ הָאִילָן שֶׁל בֵּית הָאִילָנוֹת - אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכִירוֹ. וְאִם מַכַּת מְדִינָה הִיא, כְּגוֹן שֶׁיָּבֵשׁ הַנָּהָר - מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכִירוֹ. הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְאָמַר לוֹ: בֵּית הַשִּׁלְחִין הַזֶּה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ, בֵּית הָאִילָן הַזֶּה אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ, יָבֵשׁ הַמַּעְיָן אוֹ נִקְצַץ הָאִילָן - מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכִירוֹ; שֶׁהֲרֵי הוּא עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ, וְלֹא אָמַר לוֹ 'הַזֶּה' אֶלָּא כְּמִי שֶׁאוֹמֵר: כְּמוֹת שֶׁהִיא עַתָּה אֲנִי מַשְׁכִּיר. לְפִיכָךְ, אִם לֹא הָיָה עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ, וְאָמַר לוֹ: בֵּית הַשִּׁלְחִין אֲנִי מַשְׁכִּיר לְךָ, אוֹ בֵּית הָאִילָן, וְיָבֵשׁ הַמַּעְיָן אוֹ שֶׁנִּקְצַץ הָאִילָן - אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכִירוֹ.

ה. הַשּׂוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ, וַאֲכָלָהּ חָגָב אוֹ נִשְׁתַּדְּפָה: אִם אֵרַע דָּבָר זֶה לְרֹב הַשָּׂדוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר - מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכִירוֹ, הַכֹּל לְפִי הַהֶפְסֵד שֶׁאֵרְעוֹ; וְאִם לֹא פָּשְׁטָה הַמַּכָּה בְּרֹב הַשָּׂדוֹת - אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכִירוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ כָּל הַשָּׂדוֹת שֶׁל בַּעַל הַקַּרְקַע. נִשְׁתַּדְּפוּ כָּל הַשָּׂדוֹת שֶׁל הַשּׂוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל, אַף עַל פִּי שֶׁפָּשְׁטָה הַמַּכָּה בְּרֹב הַשָּׂדוֹת - אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכִירוֹ; שֶׁאֵין זֶה הַהֶפְסֵד תָּלוּי אֶלָּא בַּשּׂוֹכֵר, שֶׁהֲרֵי כָּל שְׂדוֹתָיו נִשְׁתַּדְּפוּ. הִתְנָה עָלָיו בַּעַל הַקַּרְקַע שֶׁיִּזְרָעֶנָּה חִטִּים וּזְרָעָהּ שְׂעוֹרִים, אוֹ שֶׁלֹּא זְרָעָהּ כְּלָל, אוֹ שֶׁזְּרָעָהּ וְלֹא צָמְחָה, אַף עַל פִּי שֶׁבָּא חָגָב אוֹ שִׁדָּפוֹן וְהֵכְּתָה רֹב הַמְּדִינָה - אֵינוֹ מְנַכֶּה לוֹ מֵחֲכִירוֹ. וְעַד מָתַי חַיָּב לְהַטַּפֵּל וְלִזְרֹעַ פַּעַם אַחֶרֶת אִם לֹא צָמְחָה? כָּל זְמַן שֶׁרָאוּי לִזְרִיעָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם.

ו. הַשּׂוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מֵחֲבֵרוֹ: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לִקְצֹר -

מקום למחות על אכילת פירות, אולם בעל השדה צריך להצהיר בפני עדים שמסר את השדה לפירות (ראה רבינו שם הלכה ז)]. וכתב המגיד משנה, ודווקא כשאין כאן עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות והמשכיר לא הצהיר בפני עדים בתוך שלוש השנים, שהשדה שכורה ולא מכורה אבל אם יש עדים שהשדה באה לידו בתורת שכירות, או העדים מעידים שהמשכיר מסר הצהרה כזו, ואינו נאמן לטעון לקוחה היא בידי (ראה טוען ונטען שם) - אינו נאמן לומר לחמש שנים שכרתיה, שהרי אין לו מיגו. 67) בהסכמתו, וכמעשה המובא בגמרא (שם קא:) באדם שלא מצא מקום לאחסן את יינו וביקש מאשה שתשכיר לו מקום ולא הסכימה, הלך וקידשה, ונתנה לו מקום ליינו ואחרי כן הלך האיש לביתו וכתב גט ושלח לה ושכרה האשה סבלים והוציאו את היין לשוק ושילמה שכרם מדמי חלק היין. ואמר על זה רב הונא בנו של רב יהושע: "כאשר עשה כן ייעשה לו גמולו ישוב בראשו", כלומר, הוא התנהג בערמה ושלא כהוגן כן יש להתנהג עימו שלא כהוגן. וסובר רבינו שבכל מקום שאדם מתנהג שלא כהוגן - אף שלא נהג בערמה - מותר לגמול לו כגמולו, ולכן כתב רבינו בתחילת הלכה שדין זה הוא גם במי שהכניס פירותיו לבית חבירו שלא מדעתו אף שאין כאן התנהגות ערמומית. 68) אחר שהוציאם בשוק. (ועיין סמ"ע שיט סעיף קטן א). 69) שלא יפסידו בשוק. 70) כתובות קג. 71) בעד השכרת הריחיים. 72) וקנה ריחיים וחמור וטוחן בו צריכת ביתו. 73) אצל השוכר, ובא המשכיר ודורש שהשוכר ישלם כסף במקום טחינת חיטים. 74) כלומר, שאינו בטל אף אם לא יטחון בעד המשכיר שיש לו לקוחות רבים לטחינת חיטים. 75) שמידת אנשי סדום היא שאפילו כשחבירו נהנה והוא אינו מפסיד (בגמרא: זה נהנה וזה לא חסר) לא היו עושים טובה, וכאן הלא אין לשוכר כל הפסד אם ישלם כסף, שהרי באותו זמן שהוא טוחן טחינת המשכיר, יש לו לטחון בשביל אחרים בכסף ויכול לתת למשכיר אותו הכסף, ונמצא המשכיר נהנה והשוכר אינו חסר. 76) שאין לשוכר לקוחות לטחינת חיטים ואם לא יטחן טחינת המשכיר נמצא מפסיד. 77) לטחינתי. 78) כלומר, אין לי להפסיד ולישב בטל אלא טחון טחינת ביתך אצלי, כפי שהוסכם בתנאי השכירות, ומה שאתה טוחן בריחיים שלך - מכור לאחרים (על פי רש"י שם. וראה בסמ"ע בסימן שיח סעיף קטן א, שכתב לפרש מה שאמר רבינו "והעשיר בעל הריחיים" שהעשיר וקונה לחם מהנחתום, ומה שכתב "מכור לאחרים" פירושו מכור לאחרים זכותך שיש לך בריחיים. עיין שם מה שהכריחו לכך). 1) מבאר דין חכירת שדה או קבלנות.

מתוך מהדורת וגשל

יקצר, ואינו רשאי לעקר; לעקר - יעקר, ואינו רשאי לקצר.
ושניהם מעבבין זה על זה. ומקום שנהגו לחרש אחריו - יחרש. מקום שנהגו להשכיר אילנות על גב קרקע - משכירין, ואף על פי שהשכיר לו סתם בפחות מן הידוע; ומקום שנהגו שלא להשכיר אילנות - אין לו אילנות, אף על פי ששכר ממנו ביתר על הידוע. הכל כמנהג המדינה.

ז. החוכר שדה מחברו בעשרה כור חטים, ולקחה - נותן לו מתוכה. היו חטיה יפות - לא יאמר לו: הריני לוקח לך מן השוק, אלא נותן לו מתוכה. חכר ממנו כרם בעשרה סלי ענבים, והקריסו אחר שנבצרו, וכן עמרים שלקו אחר שנקצרו - נותן לו מתוכן. חכרו בעשרה כדי יין, והחמיץ - חייב לתן לו יין טוב. חכרה ממנו במאה עמרים של אספסתא, וזרעה מין אחר, ואחר כך חרשה, וזרעה אספסתא, ולקחה, או שזרעה בתחילה אספסתא, וחרשה, ואחר כך זרעה פעם אחרת, ולקחה - אינו נותן לו מתוכה, אלא נותן לו אספסתא טובה, שהרי שנה. וכן כל כיוצא בזה.

ח. החוכר שדה מחברו ולא רצה לנכש, ואמר לו: מה הפסד יש לך? הריני נותן לך חכירך! - אין שומעין לו; שהרי הוא אומר לו: למחר אתה יוצא ממנה, והיא מעלה עשבים. ואפלו אמר לו: באחרונה אני חורש אותה - אין שומעין לו.

ט. החוכר שדה מחברו לזרעה שעורים - לא יזרענה חטים, מפני שהחטין מכחישות את הקרקע יתר מהשעורים. שכרה לזרעה חטים - יזרענה שעורים. קטנית - לא יזרענה תבואה; תבואה - יזרענה קטנית. ובכבל וכיוצא בה - לא יזרענה קטנית, מפני שהקטנית שם מכחשת את הארץ.

י. המקבל שדה מחברו לשנים מועטות - אין למקבל כלום בקורת השקמה וכיוצא בה, ולא בשבח האילנות שיצאו מאליהן בשדה; אבל מחשבין לו מקום האילנות כאלו היה בהן אותו זרע שזרע בכל השדה. והוא שצמחו האילנות במקום הראוי לזריעה; אבל אם יצאו במקום שאינו ראוי לזריעה - אין מחשבין לו כלום. ואם קבלה שבע שנים או יתר - יש לו בקורת השקמה וכיוצא בה. הגיע זמנו להסתלק מן השדה, והיו שם זרעים שעדין לא הגיעו להמכר, או שנגמרו ולא הגיע יום השוק למכרן - שמין אותן ונוטל מבעל הקרקע. כשם שחולקין המקבל ובעל הקרקע בתבואה, כך חולקין בתבן ובקש. כשם שחולקין בין, כך חולקין בזמורות. אבל הקנים המעמידים תחת הגפנים: אם קנו אותן בשתפות - הרי אלו חולקין בהן; ואם הן משל אחד מהן - זה שקנה אותן הרי הן שלו. וכן כל כיוצא בזה.

יא. המקבל שדה מחברו לטע - מקבל עליו בעל השדה עשרה בורות לסאה. יתר על זה - מגלגלין עליו את הכל.

יב. המקבל שדה מחברו ולא עשתה, אם יש בה כדי שתוציא סאתים יתר על ההוצאה - חייב המקבל לטפל בה. שכך כותב לבעל הקרקע: אנא איקום ואניר ואזרע ואקצר ואעמר ואדוש ואזרה ואעמיד כרי לפניך ותטל את חציו, או מה שיתנו, ואני אטל השאר בשכר עמלי ובמה שהוצאתי.

יג. המקבל שדה מחברו, ואחר שזכה בה הוברה - שמין אותה כמה היא ראויה לעשות, ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו. שכך כותב לבעל הקרקע: אם אוביר ולא אעבד, אשלם במיטבא. והוא הדין אם הוביר מקצתה. ומפני מה נתחייב לשלם? מפני שלא פסק על עצמו דבר קצוב כדי שנאמר: הרי היא כאסמכתא, אלא התנה שישלם במיטבא, ולפיכך גמר ושעבד עצמו. אבל אם אמר: אם אוביר ולא אעבד, אתן לך מאה דינרין - הרי זה אסמכתא, ואינו חייב לשלם, אלא נותן כפי מה שראויה לעשות בלבד.

יד. המקבל שדה לזרעה שמשמין, וזרעה חטים, ועשתה חטים שעשוין כמה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין - אין לו עליו אלא תרעמת. עשתה פחות ממה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין - משלם לו המקבל כפי מה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין. עשתה חטים יתר ממה שהיא ראויה לעשות מן השמשמין - חולקין לפי התנאי שביניהן, אף על פי שמשתכר בעל הקרקע.

פרק תשיעי[1]

א. השוכר את הפועלים, ואמר להם להשכים ולהעריב, מקום שנהגו שלא להשכים ושלא להעריב - אינו יכול לכפן. מקום שנהגו לזון - יזון; לספק בגרוגרות או בתמרים וכיוצא בהן לפועלים - יספק. הכל כמנהג המדינה.

ב. השוכר את הפועל ואמר לו: כאחד וכשנים מבני העיר - רואין הפחות שבשכירות והיתר שבשכירות, ומשתמנין ביניהן.

ג. אמר לשלוחו: צא ושכר לי פועלים בשלשה, והלך ושכרן בארבעה: אם אמר להם השליח: שכרכם עלי - נותן להם ארבעה, ונוטל מבעל הבית שלשה, ומפסיד אחד מכיסו. אמר להם: שכרכם על בעל הבית - נותן להם בעל הבית כמנהג המדינה. היה במדינה מי שנשכר בשלשה ומי שנשכר בארבעה - אינו נותן להם אלא שלשה, ויש להם תרעמת על השליח. במה דברים אמורים? כשאין מלאכתן נכרת; אבל היתה מלאכתן נכרת והרי היא שוה ארבעה - נותן להם בעל הבית ארבעה; שאלו לא אמר להם שלוחו ארבעה, לא טרחו ועשו שוה ארבעה. אמר לו בעל הבית: שכר לי בארבעה, והלך השליח ושכר בשלשה, אף על פי שהרי מלאכתן שוה ארבעה - אין להם אלא שלשה, שהרי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר דין שוכר את הפועלים, שהכול כמנהג המדינה, ודין פועלים שחזרו בהם באמצע העבודה, ודין שוכר על ידי שליח, ודין שכיר יום שמצא מציאה.

מתוך מהדורת וגשל

קִבְּלוּ עַל עַצְמָן, וְיֵשׁ לָהֶם תַּרְעֹמֶת עַל הַשָּׁלִיחַ. אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת בִּשְׁלִשָׁה, וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בְּאַרְבָּעָה, וְאָמְרוּ: הֲרֵינוּ כְּמָה שֶׁאָמַר בַּעַל הַבַּיִת - אֵין דַּעְתָּן אֶלָּא שֶׁיִּתֵּן בַּעַל הַבַּיִת יָתֵר עַל אַרְבָּעָה. לְפִיכָךְ שָׁמִין מַה שֶּׁעָשׂוּ: אִם שָׁוֶה אַרְבָּעָה - נוֹטְלִין אַרְבָּעָה מִבַּעַל הַבַּיִת; וְאִם אֵינוֹ יָדוּעַ אוֹ אֵינוֹ שָׁוֶה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלִשָׁה. אָמַר לוֹ בַּעַל הַבַּיִת בְּאַרְבָּעָה, וְהָלַךְ הַשָּׁלִיחַ וְאָמַר לָהֶם בִּשְׁלִשָׁה, וְאָמְרוּ לוֹ: כְּמָה שֶׁאָמַר בַּעַל הַבַּיִת, אַף עַל פִּי שֶׁמְּלַאכְתָּן שָׁוָה אַרְבָּעָה - אֵין לָהֶם אֶלָּא שְׁלִשָׁה, שֶׁהֲרֵי שָׁמְעוּ שְׁלִשָׁה וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם.

ד. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֲלִים, וְהִטְעוּ אֶת בַּעַל הַבַּיִת אוֹ בַּעַל הַבַּיִת הִטְעָה אוֹתָם - אֵין לָהֶם זֶה עַל זֶה אֶלָּא תַּרְעֹמֶת. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הָלְכוּ; אֲבָל הָלְכוּ הַחַמָּרִין וְלֹא מָצְאוּ תְּבוּאָה, פּוֹעֲלִים וּמָצְאוּ שָׂדֶה כְּשֶׁהִיא לַחָה, אוֹ שֶׁשָּׂכַר לְהַשְׁקוֹת הַשָּׂדֶה וּמָצְאוּהָ שֶׁנִּתְמַלְּאָה מַיִם: אִם בִּקֵּר בַּעַל הַבַּיִת מְלַאכְתּוֹ מִבָּעֶרֶב וּמָצָא שֶׁצְּרִיכָה פּוֹעֲלִים - אֵין לַפּוֹעֲלִים כְּלוּם; מַה בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת? וְאִם לֹא בִּקֵּר - נוֹתֵן לָהֶם שְׂכָרָן כְּפוֹעֵל בָּטֵל; שֶׁאֵינוֹ דוֹמֶה הַבָּא טָעוּן לַבָּא רֵיקָן, וְעוֹשֶׂה מְלָאכָה לְבָטֵל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הִתְחִילוּ בַּמְּלָאכָה; אֲבָל אִם הִתְחִיל הַפּוֹעֵל בַּמְּלָאכָה וְחָזַר בּוֹ, אֲפִלּוּ בַּחֲצִי הַיּוֹם - חוֹזֵר; שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי לִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים - וְלֹא עֲבָדִים לַעֲבָדִים. וְכֵיצַד דִּין הַפּוֹעֵל שֶׁחָזַר בּוֹ אַחַר שֶׁהִתְחִיל? שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁעָשָׂה וְנוֹטֵל. וְאִם קַבְּלָן הוּא - שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. בֵּין שֶׁהוּזְלוּ בְּעֵת שֶׁשְּׂכָרָן בֵּין לֹא הוּזְלוּ, בֵּין שֶׁהוּזְלָה מְלָאכָה אַחַר כֵּן בֵּין לֹא הוּזְלָה - שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת. כֵּיצַד? קִבֵּל מִמֶּנּוּ קָמָה לִקְצֹר בִּשְׁתֵּי סְלָעִים, קָצַר חֶצְיָהּ וְהִנִּיחַ חֶצְיָהּ; בֶּגֶד לֶאֱרֹג בִּשְׁתֵּי סְלָעִים, אָרַג חֶצְיוֹ וְהִנִּיחַ חֶצְיוֹ - שָׁמִין לוֹ מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת: אִם הָיָה שָׁוֶה שִׁשָּׁה דִינָרִין - נוֹתֵן לוֹ שֶׁקֶל, אוֹ יִגְמְרוּ אֶת מְלַאכְתָּן; וְאִם הָיָה הַנִּשְׁאָר יָפֶה שְׁנֵי דִינָרִין - אֵינוֹ נוֹתֵן לָהֶם אֶלָּא סֶלַע, שֶׁהֲרֵי לֹא עָשׂוּ אֶלָּא חֲצִי מְלָאכָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ אָבוּד; אֲבָל בְּדָבָר הָאָבוּד, כְּגוֹן פִּשְׁתָּנוֹ לְהַעֲלוֹת מִן הַמִּשְׂרָה, אוֹ שֶׁשָּׂכַר חֲמוֹר לְהָבִיא חֲלִילִין לְמֵת אוֹ לְכַלָּה, וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן - אֶחָד פּוֹעֵל וְאֶחָד קַבְּלָן אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן נֶאֱנַס, כְּגוֹן שֶׁחָלָה אוֹ שָׁמַע שֶׁמֵּת לוֹ מֵת. וְאִם לֹא נֶאֱנַס וְחָזַר בּוֹ - שׂוֹכֵר עֲלֵיהֶן אוֹ מַטְעָן. כֵּיצַד מַטְעָן? אוֹמֵר לָהֶם: סֶלַע קָצַצְתִּי לָכֶם, בּוֹאוּ וּטְלוּ שְׁתַּיִם! עַד שֶׁיִּגְמְרוּ מְלַאכְתָּן, וְלֹא יִתֵּן לָהֶם אֶלָּא מַה שֶּׁפָּסַק תְּחִלָּה. וַאֲפִלּוּ נָתַן לָהֶם הַשְּׁתַּיִם - מַחֲזִיר מֵהֶן הַתּוֹסֶפֶת. כֵּיצַד שׂוֹכֵר עֲלֵיהֶן? שׂוֹכֵר פּוֹעֲלִים אֲחֵרִים, וְגוֹמְרִים מְלַאכְתָּן שֶׁלֹּא תֹּאבַד, וְכֹל שֶׁיּוֹסִיף לְאֵלּוּ הַפּוֹעֲלִין הָאֲחֵרִים עַל מַה שֶּׁפָּסַק לָרִאשׁוֹנִים נוֹטֵל מִן הָרִאשׁוֹנִים. עַד כַּמָּה? עַד כְּדֵי שְׂכָרָן שֶׁל רִאשׁוֹנִים. וְאִם הָיָה לָהֶם מָמוֹן תַּחַת יָדוֹ - שׂוֹכֵר לְהַשְׁלִים הַמְּלָאכָה עַד אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים זוּז בְּכָל יוֹם לְכָל פּוֹעֵל, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׂכַר הַפּוֹעֵל שְׁלִשָׁה אוֹ אַרְבָּעָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁאֵין שָׁם פּוֹעֲלִים לִשְׂכֹּר בִּשְׂכָרָן לְהַשְׁלִים הַמְּלָאכָה; אֲבָל יֵשׁ פּוֹעֲלִים לִשְׂכֹּר בִּשְׂכָרָן, וְאָמְרוּ לוֹ: צֵא וּשְׂכֹר מֵאֵלּוּ לְהַשְׁלִים מְלַאכְתְּךָ וְלֹא תֹאבַד - בֵּין שׂוֹכֵר בֵּין קַבְּלָן, אֵין לוֹ עֲלֵיהֶן אֶלָּא תַּרְעֹמֶת, וְשָׁמִין לַשּׂוֹכֵר מַה שֶּׁעָשָׂה, וְלַקַּבְּלָן מַה שֶּׁעָתִיד לַעֲשׂוֹת.

ה. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל, וְנֶאֱחַז לַעֲבוֹדַת הַמֶּלֶךְ - לֹא יֹאמַר לוֹ: הֲרֵינִי לְפָנֶיךָ, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ שְׂכַר מַה שֶּׁעָשָׂה.

ו. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהַשְׁקוֹת אֶת הַשָּׂדֶה מִזֶּה הַנָּהָר, וּפָסַק הַנָּהָר בַּחֲצִי הַיּוֹם: אִם אֵין דַּרְכּוֹ לְהַפְסִיק - אֵין לָהֶן אֶלָּא שְׂכַר מַה שֶּׁעָשׂוּ; וְכֵן אִם דַּרְכּוֹ שֶׁיַּפְסִיקוּ אוֹתוֹ בְּנֵי הָעִיר, וְהִפְסִיקוּהוּ בַּחֲצִי הַיּוֹם - אֵין לָהֶן אֶלָּא שְׂכַר מַה שֶּׁעָשׂוּ, שֶׁהֲרֵי יָדְעוּ הַפּוֹעֲלִים דַּרְכּוֹ שֶׁל נָהָר; וְאִם דַּרְכּוֹ לְהַפְסִיק מֵאֵלָיו - נוֹתֵן לָהֶם שְׂכַר כָּל הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה לוֹ לְהוֹדִיעָם. שְׂכָרָן לְהַשְׁקוֹת הַשָּׂדֶה, וּבָא הַמָּטָר וְהִשְׁקָהּ - אֵין לָהֶן אֶלָּא מַה שֶּׁעָשׂוּ. בָּא הַנָּהָר וְהִשְׁקָהּ - נוֹתֵן לָהֶן כָּל שְׂכָרָן; מִן הַשָּׁמַיִם נִסְתַּיְּעוּ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפוֹעֵל; אֲבָל מִי שֶׁפָּסַק עִם אֲרִיסוֹ, שֶׁאִם יַשְׁקֶה שָׂדֶה זוֹ אַרְבַּע פְּעָמִים בַּיּוֹם - יִטֹּל חֲצִי הַפֵּרוֹת, וְכָל הָאֲרִיסִין שֶׁהֵן מַשְׁקִין שְׁתֵּי פְּעָמִים אֵינָן נוֹטְלִין אֶלָּא רְבִיעַ הַפֵּרוֹת, וּבָא הַמָּטָר וְלֹא הֵצְרַךְ לִדְלוֹת וּלְהַשְׁקוֹת - נוֹטֵל חֲצִי הַפֵּרוֹת כְּמוֹ שֶׁפָּסַק עִמּוֹ; שֶׁהָאֲרִיס כְּשֻׁתָּף, וְאֵינוֹ כְּפוֹעֵל.

ז. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה כָּל הַיּוֹם, וְשָׁלְמָה הַמְּלָאכָה בַּחֲצִי הַיּוֹם: אִם יֵשׁ לוֹ מְלָאכָה אַחֶרֶת כְּמוֹתָהּ אוֹ קַלָּה מִמֶּנָּה - עוֹשֶׂה שְׁאָר הַיּוֹם; וְאִם אֵין לוֹ מַה יַּעֲשֶׂה - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ כְּפוֹעֵל בָּטֵל. וְאִם הָיָה מִן הַחוֹפְרִים אוֹ עוֹבְדֵי אֲדָמָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, שֶׁדַּרְכּוֹ לִטְרֹחַ הַרְבֵּה, וְאִם לֹא יַעֲשֶׂה בִּמְלָאכָה יֶחֱלֶה - נוֹתֵן לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ.

ח. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לְהָבִיא לוֹ שְׁלִיחוּת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְהָלַךְ וְלֹא מָצָא שָׁם מַה יָּבִיא - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מָשְׁלָם. שְׂכָרוֹ לְהָבִיא קָנִים לְכֶרֶם, וְהָלַךְ וְלֹא מָצָא וְלֹא הֵבִיא - נוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ מָשְׁלָם. שְׂכָרוֹ לְהָבִיא כְּרוּב וְדוֹרְמַסְקָנִין לְחוֹלֶה, וְהָלַךְ וּמְצָאוֹ שֶׁמֵּת אוֹ הִבְרִיא - לֹא יֹאמַר לוֹ: טֹל מַה שֶּׁהֵבֵאתָ בִּשְׂכָרְךָ, אֶלָּא נוֹתֵן לוֹ כָּל שְׂכָרוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ט. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּשֶׁלּוֹ, וְהֶרְאָהוּ בְּשֶׁל חֲבֵרוֹ - נוֹתֵן כָּל שְׂכָרוֹ, וְחוֹזֵר וְלוֹקֵחַ מֵחֲבֵרוֹ מַה שֶּׁנֶּהֱנָה בְּזוֹ הַמְּלָאכָה.

י. הַשּׂוֹכֵר אֶת הַפּוֹעֵל לַעֲשׂוֹת עִמּוֹ בְּתֶבֶן וְקַשׁ וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן, וְאָמַר לוֹ: טֹל מַה שֶּׁעָשִׂיתָ בִּשְׂכָרְךָ - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ. וְאִם מִשֶּׁקִּבֵּל עָלָיו אָמַר לוֹ: הֵילֵךְ שְׂכָרְךָ וַאֲנִי אָטֹל אֶת שֶׁלִּי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

יא. מְצִיאַת הַפּוֹעֵל - לְעַצְמוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ: עֲשֵׂה עִמִּי מְלָאכָה הַיּוֹם, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם אָמַר לוֹ: עַדֹּר עִמִּי הַיּוֹם. אֲבָל אִם שְׂכָרוֹ לְלַקֵּט מְצִיאוֹת, כְּגוֹן שֶׁחָסַר הַנָּהָר וּשְׂכָרוֹ לְלַקֵּט הַדָּגִים הַנִּמְצָאִין בָּאֲגַם - הֲרֵי מְצִיאָתוֹ לְבַעַל הַבַּיִת, וַאֲפִלּוּ מָצָא כִּיס מָלֵא דִינָרִין.

יום רביעי ה' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק עֲשִׂירִי[1]

א. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמַּשְׁכּוֹן, בֵּין שֶׁהִלְוָהוּ מָעוֹת בֵּין שֶׁהִלְוָהוּ פֵּרוֹת[2], בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ בִּשְׁעַת הַלְוָאָתוֹ בֵּין שֶׁמִּשְׁכְּנוֹ אַחַר שֶׁהִלְוָהוּ - הֲרֵי זֶה שׁוֹמֵר שָׂכָר[3]. לְפִיכָךְ, אִם אָבַד הַמַּשְׁכּוֹן אוֹ נִגְנַב - חַיָּב בְּדָמָיו[4]. וְאִם נֶאֱנַס הַמַּשְׁכּוֹן, כְּגוֹן שֶׁנִּלְקַח בְּלִסְטִים מְזֻיָּן וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִשְּׁאָר אֲנָסִין - יִשָּׁבַע שֶׁנֶּאֱנַס[5], וִישַׁלֵּם בַּעַל הַמַּשְׁכּוֹן אֶת חוֹבוֹ עַד פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה[6].

ב. כָּל הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: שְׁמֹר לִי וְאֶשְׁמֹר לְךָ[7] - הֲרֵי זֶה שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים[8]. אָמַר לוֹ: שְׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאֶשְׁמֹר לְךָ לְמָחָר[9], הַשְּׁאִילֵנִי הַיּוֹם וַאֲנִי אַשְׁאִילְךָ לְמָחָר[10], שְׁמֹר לִי הַיּוֹם וְאַשְׁאִילְךָ לְמָחָר, הַשְּׁאִילֵנִי הַיּוֹם וְאֶשְׁמֹר לְךָ לְמָחָר - כֻּלָּן נַעֲשׂוּ שׁוֹמְרֵי שָׂכָר זֶה לָזֶה[11].

ג. כָּל הָאֲמָנִין - שׁוֹמְרֵי שָׂכָר הֵן[12]. וְכֻלָּן שֶׁאָמְרוּ: טֹל אֶת שֶׁלְּךָ וְהָבֵא מָעוֹת, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הָאֲמָן: גְּמַרְתִּיו, וְלֹא לָקְחוּ הַבְּעָלִים אֶת הַכְּלִי - הָאֲמָן שׁוֹמֵר חִנָּם[13]. אֲבָל אִם אָמַר הָאֲמָן: הָבֵא מָעוֹת וְטֹל אֶת שֶׁלְּךָ[14] - עֲדַיִן הוּא נוֹשֵׂא שָׂכָר כְּשֶׁהָיָה[15].

ד. נָתַן לָאֲמָנִין[16] לְתַקֵּן, וְקִלְקְלוּ - חַיָּבִין לְשַׁלֵּם. כֵּיצַד? נָתַן לְחָרָשׁ[17] שְׂדֶה תֵּבָה וּמִגְדָּל[18] לִקְבֹּעַ בָּהֶן מַסְמֵר, וְשִׁבְּרָן; אוֹ שֶׁנָּתַן לוֹ אֶת הָעֵצִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶן שְׂדֶה תֵּבָה וּמִגְדָּל, וְנִשְׁבְּרוּ אַחַר שֶׁנַּעֲשׂוּ - מְשַׁלֵּם לוֹ דְּמֵי שְׂדֶה תֵּבָה וּמִגְדָּל[19]; שֶׁאֵין הָאֲמָן קוֹנֶה בְּשֶׁבַח הַכֶּלִי[20]. נָתַן צֶמֶר לְצַבֵּעַ, וְהִקְדִּימַחוּ יוֹרָה[21] - נוֹתֵן לוֹ דְּמֵי צַמְרוֹ. צְבָעוֹ כָּעוּר[22], אוֹ נְתָנוֹ לוֹ לְצָבְעוֹ אָדֹם וּצְבָעוֹ שָׁחוֹר, שָׁחוֹר וּצְבָעוֹ אָדֹם, נָתַן עֵצִים לְחָרָשׁ לַעֲשׂוֹת מֵהֶן כִּסֵּא נָאֶה וְעָשָׂה כִּסֵּא רַע אוֹ סַפְסָל[23]: אִם הַשֶּׁבַח יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה - נוֹתֵן בַּעַל הַכְּלִי אֶת הַהוֹצָאָה, וְאִם הַהוֹצָאָה יְתֵרָה עַל הַשֶּׁבַח - נוֹתֵן לוֹ אֶת הַשֶּׁבַח בִּלְבַד[24]. אָמַר בַּעַל הַכְּלִי: אֵינִי רוֹצֶה בְּתַקָּנָה זוֹ, אֶלָּא יִתֵּן לִי דְּמֵי הַצֶּמֶר אוֹ דְּמֵי הָעֵצִים[25] - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ[26]. וְכֵן אִם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) יבאר דין מלווה את חבירו על המשכון ונאנס, ודין שמירה בבעלים, ודין אומנים שהם שומרי שכר, ודין נתן לאומנים לתקן וקלקלו, ודין מוליך חיטים לטוחן ועשאן סובים, ודין מראה דינר לשולחני ואמר השולחני שהוא יפה ונמצא רע, ודין טבח או סופר העיר או מלמד תינוקות או הנוטע אילנות בשכר בשביל כל בני העיר שגרמו הפסד מפני שנתעצלו, שמסלקים אותם בלי התראה מוקדמת. 2) כחכמים (בבא מציעא פ:) ולא כרבי יהודה האומר הלווהו מעות שומר חינם, פירות שומר שכר. 3) לפי שהוא נושא שכר, שאם יזדמן לו עני בשעה שהוא עוסק בשמירת המשכון שלא יתקלקל, כגון, שטיחה וניעור (השווה שם כט:) יהא פטור מלתת לו פרוטה כפי הכלל שבידינו "העוסק במצוה פטור מן המצוה" והמלוה ממון לחבירו מצוה הוא עושה, ומחמת הנאה זו דינו כשומר שכר. ומטעם זה דן רב יוסף (בבא קמא נו:) את שומר אבידה כשומר שכר (ועל שם כך קראו בתלמוד (נדרים לג:) "פרוטה דרב יוסף" לכל הנאת שכר דוגמת זו, שאינה הנאה בטוחה, שהרי ייתכן, שלא יזדמן לו עני בשעה שהוא עסוק בשמירתה (בבא מציעא שם וברי"ף, על פי תשובת הרא"ש הובאה בטור חושן משפט סוף סימן עב). 4) "ואם היה שווה המשכון כדי דמי החוב אין לאחד על חבירו כלום, ואם החוב יתר על המשכון משלם הלווה הייתרון, ואם דמי המשכון יתרים על החוב נותן המלווה ללווה הייתרון" (לשון השולחן ערוך סימן עב סעיף ב). 5) כדין שומר שכר שנתבאר למעלה פרק א הלכה ב. 6) היינו, אפילו מה שכנגד המשכון, ולא כשמואל (שם) האומר, שהמלווה אלף זוז וקיבל ידית של מגל למשכון: "אבד קתא דמגלא (ידית המגל שנתן במשכון) - אבדו אלפא זוזי" (מגיד משנה). 7) בזמן אחד. 8) שנתבאר בפרק א הלכה ג שהשומר פטור אפילו על פשיעה, שהרי כל אחד ואחד שומר את של חבירו בהתחלת השמירה (שם פא.). 9) אין זה שמירה בבעלים שאין הבעלים עוסקים במלאכתו בהתחלת השמירה. 10) אבל אם אמר השאילני היום ואשאילך היום הרי זה שאלה בבעלים (מגיד משנה. ודעת רש"י שגם במקרה זה אין לו דין שאלה בבעלים). 11) שם, היינו, שאם נגנב אצל השומר או אצל השואל - חייב, שכל אחד משאיל או שומר תחת שאלתו או שמירתו של השני וזהו שכרו. ואם נאנס בידי השואל - פטור, שאין זו שמירה בבעלים, כמו שביארנו בדין שמור לי היום ואשמור לך מחר (והאומר השאילני ואשאילך או שמור ואשאילך בזמן אחד, לפי המגיד משנה דעת רבינו שזה שאלה בבעלים ופטור ולפי הכסף משנה אין הכרע בדברי רבינו וראה במשנה למלך מה שהקשה על המגיד משנה וראה בש"ך סימן שה סעיף קטן ו שמיישבו). 12) אף על גב שאינו נוטל שכר שמירה לפי שהוא נהנה במה שהכלי בשמירתו שעל ידו הוא מקבל שכר אומנתו ודומה לשוכר שנתבאר בפרק א הלכה א שדינו כשומר שכר לפי שהוא נהנה שמשתמש בו לצורכו (שם פא: על פי המשנה למלך כאן וש"ך סימן שו סעיף קטן א). 13) לפי שנגמרה מלאכתו ואינו משתכר עוד על ידה, והרי הוא כשאר שומר שכר, שאחר שנגמר זמן שמירתו חייב כשומר חינם בלבד (נתיבות המשפט שם סעיף קטן ב, על פי שולחן ערוך סימן שמג סעיף ב). 14) שהקדים נתינת המעות לנטילת החפץ גילה דעתו שמעכב החפץ עד שיקבל שכרו. 15) שהרי הוא נהנה במה שהחפץ ברשותו, שהוא תופסו בתור משכון להבטחת שכרו, וזהו שכרו (שם). 16) בבא קמא צח: 17) נגר. 18) מיני ארגזים וארונות. בפירוש המשנה במסכת שבת (קכ.) כותב רבינו: "שידה צורתה ידועה אצלנו והיא תיבה קטנה ... ומגדל - אוצר של עץ ידוע אצלנו ונקרא בערבית מנשא"ר". 19) גמורים, אף על פי שנתן לו עצים. 20) פירוש, האומן עושה הכלי בשביל בעל הבית שמשלם לו שכר עבודתו, וכל מה שמשביחים העצים בשוויים מתוך שנעשו כלים - שייך לבעל הבית ואין האומן קונה כלום בשבח זה ומשום זה הוא נוטל שכרו בלבד ומשלם מה שהזיק (שם כרבא). 21) "שרפתו היורה שהרתיחה יותר מדאי" (שם ק: רש"י שם). 22) שצבעו בשיירי צבע שנשתיירו ביורה וקיבל הצבע מראה (גוון) מכוער (שם). 23) והואיל ושינה אין בעל הבית נותן שכרו כפי מה שקצץ עימו, אלא יד האומן על התחתונה וכמו שמבאר רבינו והולך. 24) "כגון אם היה הבגד שווה דינר ואחר צביעתו שווה דינר וחצי והוציא בו הצבע רבע דינר לא ייתן אלא רבע דינר, ואם הוציא עליו שלושה רבעי דינר ייתן לו החצי (הדינר), מאשר הותיר בדמיו" (=שהשביח בבגד) (רבינו בפירוש המשנה שם). 25) וייטול לו הכלי שעשה (רבינו שם ועיין קצות החושן סימן שו). 26) "לפי שאמרנו 'אם השבח יתר על ההוצאה ואם ההוצאה יתרה על השבח' היא תקנה לכל אחד משניהם" (רבינו שם).

אָמַר הָאֵמֶן: הֵא לְךָ דְּמֵי צַמְרְךָ אוֹ דְּמֵי עֵצֶיךָ וָלֵךְ[27] - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁאֵין הָאֵמֶן קוֹנֶה בִּשֶׁבַח כְּלִי שֶׁעָשָׂה[28].

ה. הַמּוֹלִיךְ חִטִּין[29] לְטָחוֹן[30], וְלֹא לְתָתָן[31] וַעֲשָׂאָן סֵבִין[32] אוֹ מֵרְסָן; נָתַן הַקֶּמַח לְנַחְתּוֹם[33], וַעֲשָׂאוֹ פַּת נִפּוּלִין[34]; בְּהֵמָה לְטַבָּח, וְנִבְלָה - חַיָּבִין לְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נוֹשְׂאֵי שָׂכָר[35]. לְפִיכָךְ, אִם הָיָה טַבָּח מֵמְחֶה[36], וְשָׁחַט בְּחִנָּם - פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם[37]; וְאֵינוֹ מֵמְחֶה, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּחִנָּם - חַיָּב לְשַׁלֵּם[38]. וְכֵן הַמַּרְאֶה דִינָר לְשֵׁלְחָנִי[39], וְאָמַר לוֹ "פֶּה הוּא"[40], וְנִמְצָא רַע[41]: אִם בְּשָׂכָר רָאָהוּ - חַיָּב לְשַׁלֵּם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בָּקִי[42] וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְלַמֵּד; וְאִם בְּחִנָּם[43] רָאָהוּ - פָּטוּר, וְהוּא[44] שֶׁיִּהְיֶה בָּקִי שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִתְלַמֵּד; וְאִם אֵינוֹ בָּקִי - חַיָּב לְשַׁלֵּם, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּחִנָּם. וְהוּא שֶׁיֹּאמַר לַשֵּׁלְחָנִי: עָלֶיךָ אֲנִי סוֹמֵךְ[45], אוֹ שֶׁהָיוּ הַדְּבָרִים מַרְאִין שֶׁהוּא סוֹמֵךְ עַל רְאִיָּתוֹ, וְלֹא יַרְאֶה לַאֲחֵרִים[46]. טַבָּח שֶׁעָשָׂה בְּחִנָּם וְנִבֵּל, וְכֵן שֵׁלְחָנִי שֶׁאָמַר "פֶּה" וְנִמְצָא רַע, וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - עֲלֵיהֶן לְהָבִיא רְאָיָה שֶׁהֵן מֵמְחִין; וְאִם לֹא הֵבִיאוּ רְאָיָה - מְשַׁלְּמִין[47].

ו. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ[48] שֶׁיִּהְיֶה הַנּוֹטֵעַ אִילָנוֹת[49] נוֹטֵל חֲצִי הַשֶּׁבַח וּבַעַל הַקַּרְקַע חֲצִי, וְנָטַע וְהִשְׁבִּיחַ וְנָטַע וְהִפְסִיד[50] - מְחַשְּׁבִין לוֹ חֲצִי הַשֶּׁבַח שֶׁיֵּשׁ לוֹ, וּמְנַכִּין מִמֶּנּוּ מַה שֶּׁהִפְסִיד[51], וְנוֹטֵל הַשְּׁאָר. וַאֲפִלּוּ הִתְנָה עַל עַצְמוֹ, שֶׁאִם הִפְסִיד לֹא יִטֹּל כְּלוּם - הֲרֵי זֶה אַסְמַכְתָּא[52], וְאֵין מְנַכִּין לוֹ אֶלָּא מַה שֶּׁהִפְסִיד[53].

הָיָה מִנְהָגָם שֶׁיִּטֹּל הַנּוֹטֵעַ מֶחֱצָה[54] וּבַעַל הַקַּרְקַע מֶחֱצָה, [אם] הָיָה[55] מִנְהָגָם שֶׁיִּטֹּל הָאָרִיס[56] שְׁלִישׁ, אִם נָטַע הַנּוֹטֵעַ וְהִשְׁבִּיחַ וְרָצָה לְהִסְתַּלֵּק, שֶׁנִּמְצָא בַּעַל הַקַّרְקַע צָרִיךְ לְהוֹרִיד לָהּ אָרִיס - הֲרֵי בַּעַל הַקַּרְקַע מוֹרִיד אָרִיס, וְיִטֹּל בַּעַל הַקַּרְקַע חֶצְיוֹ, וְלֹא יַפְסִיד בַּעַל הַקַּרְקַע כְּלוּם, וְיִטֹּל הָאָרִיס שְׁלִישׁ, וְהַשְּׁתוּת הַנִּשְׁאָר שֶׁל נוֹטֵעַ[57], שֶׁהֲרֵי סִלֵּק עַצְמוֹ בִּרְצוֹנוֹ.

ז. הַנּוֹטֵעַ[58] אִילָנוֹת לִבְנֵי הַמְּדִינָה שֶׁהִפְסִיד[59], וְכֵן טַבָּח שֶׁל בְּנֵי הָעִיר שֶׁנִּבֵּל הַבְּהֵמוֹת[60], וְהַמַּקִּיז דָּם שֶׁחָבַל, וְהַסּוֹפֵר שֶׁטָּעָה בַּשִּׁטָּרוֹת[61], וּמְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת שֶׁפָּשַׁע בַּתִּינוֹקוֹת וְלֹא לִמֵּד, אוֹ לִמֵּד בְּטָעוּת[62], וְכֹל כַּיּוֹצֵא בְּאֵלּוּ הָאֲמָנִים שֶׁאֵי־אֶפְשָׁר שֶׁיֵּחָזִירוּ הַהֶפְסֵד שֶׁהִפְסִידוּ - מְסַלְּקִין אוֹתָן בְּלֹא הַתְרָאָה; שֶׁהֵן כְּמֵתְרִין וְעוֹמְדִין[63] עַד שֶׁיִּשְׁתַּדְּלוּ בִּמְלַאכְתָּן, הוֹאִיל וְהֶעֱמִידוּ אוֹתָן הַצִּבּוּר עֲלֵיהֶם[64].

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר[1]

א. מִצְוַת עֲשֵׂה לִתֵּן שְׂכַר הַשָּׂכִיר בִּזְמַנּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ וְגוֹ'. וְאִם אֵחֲרוֹ לְאַחַר זְמַנּוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ. וְאֵין לוֹקִין עָלָיו, שֶׁהֲרֵי הוּא חַיָּב לְשַׁלֵּם. אֶחָד שְׂכַר הָאָדָם וְאֶחָד שְׂכַר הַבְּהֵמָה וְאֶחָד שְׂכַר הַכֵּלִים - חַיָּב לִתֵּן בִּזְמַנּוֹ, וְאִם אֵחַר לְאַחַר זְמַן - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְגֵר תּוֹשָׁב - יֵשׁ בּוֹ מִשּׁוּם בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ, וְאִם אֵחֲרוֹ - אֵינוֹ עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה.

27) או תן לי כפי השבח שהשביח הבגד. 28) ואין לו אלא דמי ההוצאה, כמו שנתבאר (על פי סוגיית הגמרא שם קב). 29) שם צט: 30) אדם המקבל חיטים של אחרים לטוחנן בשכר, ועליו ללתות (לשרות) החיטים במים לרככן ולכותשם אחר כך במכתשת להסיר קליפתן לפני הטחינה, כדי שיהיה הקמח דק ונקי. 31) כל צרכן, שאם לא לתתן כלל - הרי הוא פושע ממש וכמזיק בידיים (חסדי דוד על התוספתא בבא קמא פרק י הלכה ד). 32) קליפה גסה הנושרת בשעת כתישת החיטים (על פי פירוש רש"י בשבת עו:). ורבינו בפירושו למשנה שם כתב: "סובין ... והוא הקמח הבינוני; מורסן - היא הקליפה העליונה היוצאת בנפה תחילה". 33) אופה. 34) "נשבר ונופל כשאוחזין בו" (רש"י שם). 35) ואפילו היה מומחה זאת אומרת מאומן במקצוע זה והרי זה כאונס - חייב, שאין זה אונס גמור, שבזהירות מרובה היה מונע את התקלה ואין השומר שכר פטור אלא על אונס גמור, שלא היה בידו למנעו (כמו שנתבאר למעלה בפרק א הלכה ג). 36) שידיו מאומנות לשחיטה (מאירי שם). 37) שהרי זה כאונס והשומר חינם פטור על אונס שכזה (כמו שנתבאר שם) - וכן טחון ונחתום מומחים ועשו בחינם - פטורים (מגיד משנה). 38) שהרי פושע הוא שלא היה לו לשחוט כשאינו מומחה (שם כרבי יוחנן). 39) לחלפן כספים - ושואל על טיבה. 40) וקיבלה מחבירו. 41) כגון שפסלתו מלכות. 42) בטיב המטבעות. 43) שם. בגמרא לא הוזכר בראיית המטבעות חילוק בין בשכר בין בחינם, ודעת רבינו שיש להשוות דין השולחני לדין הטבח (מגיד משנה). 44) זה שאמרנו שהאינו בקי חייב. 45) שאם לא הודיעו יכול השולחני לטעון לא ידעתי שעלי אתה סומך. 46) כגון שהיו עומדים לפני גמר עיסקא וגמרו העיסקא בפניו, אינו צריך להודיעו (רי"ף שם על פי עובדא בגמרא שם (צט: ק.) ברבי חייא, ובריש לקיש). 47) שם. עובדא לפני רבי יוחנן בטבח שעשה בחינם - ולמד רבינו שהוא הדין בשולחני (מגיד משנה). 48) שם קט. 49) המקבל שדה מחבירו לנוטעה ולטפל בנטיעות. 50) כלומר, בחלק מן הנטיעות השביח ובחלק הפסיד, היינו שלא השביחה כמו החלק שהשביח. 51) בהשוואה לחלק שהשביח ומוסיפין לחלקו של בעל הבית, כדי שיהיה לו חצי השבח מכל היבול שהייתה השדה מוציאה אלמלי השביחה כולה. 52) "שכל האומר: אם יהיה או לא יהיה לא גמר והקנה, שהרי דעתו עדיין סומכת שמא יהיה שמא לא יהיה" (רבינו, בפרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו). 53) ונוטל השאר (שם כרבא - וראה למעלה פרק ח הלכה יב). 54) בעד הנטיעה והטיפול בעיבוד האילנות. 55) כלומר, והיה. 56) היורד לשדה נטועה לעבד אותה. 57) כגון, אם היה השבח שנים עשר דינרים, נוטל בעל השדה שישה, שהם חצי השבח. ומהחצי השני של הנוטע ייקח האריס ארבעה שהם שליש, והנוטע שניים, שהם שתות (שם כרבא. על פי הטור סימן של). 58) שם. 59) שאין הנטיעות גדילות כראוי, והפסד שאי אפשר להחזיר הוא (הגהות מיימוניות). 60) בין שהוא בחינם בין בשכר, שאפילו בשכר שמשלם ההפרש בין כשירה לנבילה (כמבואר למעלה הלכה ה) - הפסד שאי אפשר להחזיר הוא, שלפעמים יש צורך בהרבה בשר ואין בהמות אחרות מצויות (מגיד משנה). 61) שכתבו שלא כדין (הגהות מיימוניות). 62) שאותה שעה שלא לימדם או לימדם בטעות מופסדת ואינה חוזרת לעולם (שם). 63) לסלקם כשיפשעו. 64) עליהם להשתדל ביותר. 1) מבאר שמצוות עשה ליתן שכר שכיר בזמנו, ודין כובש שכר שכיר, ודין סיכסוך שבין שכיר לבעל הבית.

ב. כָּל הַכּוֹבֵשׁ שְׂכַר שָׂכִיר - כְּאִלּוּ נָטַל נַפְשׁוֹ מִמֶּנּוּ; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ. וְעוֹבֵר בְּאַרְבַּע אַזְהָרוֹת וַעֲשֵׂה: עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּעֲשֹׁק, וּמִשּׁוּם בַּל תִּגְזֹל, וּמִשּׁוּם לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר, וּמִשּׁוּם לֹא תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ, וּמִשּׁוּם בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ. אֵי זֶהוּ זְמַנּוֹ? שְׂכִיר יוֹם - גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה, וְעָלָיו נֶאֱמַר: לֹא תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד בֹּקֶר; וּשְׂכִיר לַיְלָה - גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם, וְעָלָיו נֶאֱמַר: בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ. וּשְׂכִיר שָׁעוֹת שֶׁל יוֹם - גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם; וּשְׂכִיר שָׁעוֹת שֶׁל לַיְלָה - גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה. שְׂכִיר שַׁבָּת, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, שְׂכִיר שָׁבוּעַ: יָצָא בַּיּוֹם - גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם; יָצָא בַּלַּיְלָה - גּוֹבֶה כָּל (אוֹתוֹ) הַלַּיְלָה.

ג. נָתַן טַלִּיתוֹ לְאֻמָּן, וּגְמָרָהּ, וְהוֹדִיעוֹ, אֲפִלּוּ אֵחֲרוֹ עֲשָׂרָה יָמִים - כָּל זְמַן שֶׁהַכְּלִי בְּיַד הָאֻמָּן אֵינוֹ עוֹבֵר. נְתָנָהּ בַּחֲצִי הַיּוֹם - כֵּיוָן שֶׁשָּׁקְעָה עָלָיו חַמָּה עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תָּלִין; שֶׁהַקַּבְּלָנוּת כִּשְׂכִירוּת הִיא, וְחַיָּב לִתֵּן לוֹ בִּזְמַנּוֹ.

ד. הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: צֵא וּשְׂכֹר לִי פּוֹעֲלִים, אָמַר לָהֶם: שְׂכַרְכֶּם עַל בַּעַל הַבַּיִת - שְׁנֵיהֶם אֵינָן עוֹבְרִין מִשּׁוּם בַּל תָּלִין, זֶה לְפִי שֶׁלֹּא שְׂכָרָן, וְזֶה לְפִי שֶׁאֵין פְּעֻלָּתָן אֶצְלוֹ; וְאִם לֹא אָמַר לָהֶם: שְׂכַרְכֶּם עַל בַּעַל הַבַּיִת - הַשָּׁלִיחַ עוֹבֵר. אֵין הַשּׁוֹכֵר עוֹבֵר אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁתְּבָעוֹ הַשָּׂכִיר וְלֹא נָתַן לוֹ; אֲבָל אִם לֹא תְּבָעוֹ, אוֹ שֶׁתְּבָעוֹ וְלֹא הָיָה לוֹ מַה יִּתֵּן לוֹ, אוֹ שֶׁהִמְחָהוּ אֵצֶל אַחֵר וְקִבֵּל - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

ה. הַמַּשְׁהֶה שְׂכַר שָׂכִיר עַד אַחַר זְמַנּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר עָבַר בַּעֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה - הֲרֵי זֶה חַיָּב לִתֵּן מִיָּד. וְכָל עֵת שֶׁיַּשְׁהֶה - עוֹבֵר עַל לָאו שֶׁל דִּבְרֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: אַל תֹּאמַר לְרֵעֲךָ לֵךְ וָשׁוּב.

ו. כָּל שָׂכִיר שֶׁשְּׂכָרוֹ בְּעֵדִים, וּתְבָעוֹ בִּזְמַנּוֹ, וְאָמַר בַּעַל הַבַּיִת: נָתַתִּי לְךָ שְׂכָרְךָ, וְהַשָּׂכִיר אוֹמֵר: לֹא נָטַלְתִּי כְּלוּם - תִּקְּנוּ חֲכָמִים, שֶׁיִּשָּׁבַע הַשָּׂכִיר בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְיִטֹּל, כְּדֵין כָּל נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל; מִפְּנֵי שֶׁבַּעַל הַבַּיִת טָרוּד בְּפוֹעֲלָיו, וְזֶה הַשָּׂכִיר נוֹשֵׂא נַפְשׁוֹ לָזֶה. אֲפִלּוּ הָיָה הַשָּׂכִיר קָטָן - הַשָּׂכִיר נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל. שְׂכָרוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים - מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר: לֹא הָיוּ דְבָרִים מֵעוֹלָם וְלֹא שְׂכַרְתִּיךָ, נֶאֱמָן לוֹמַר: שְׂכַרְתִּיךָ וְנָתַתִּי לְךָ שְׂכָרְךָ; וְיִשָּׁבַע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵּת שֶׁנָּתַן, אוֹ שִׁבּוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת, כִּשְׁאָר הַטְּעָנוֹת. הָיָה לוֹ עֵד אֶחָד שֶׁשְּׂכָרוֹ - אֵינוֹ מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם. וְכֵן אִם תְּבָעוֹ אַחַר זְמַנּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׂכָרוֹ בְּעֵדִים - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה - יִשָּׁבַע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵּת. הֵבִיא רְאָיָה שֶׁתְּבָעוֹ כָּל זְמַנּוֹ - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל תְּבִיעָה. כֵּיצַד? הָיָה עוֹשֶׂה עִמּוֹ בְּיוֹם שֵׁנִי עַד הָעֶרֶב - זְמַנּוֹ כָּל לֵיל שְׁלִישִׁי, וּבַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי אֵינוֹ נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל; וְאִם הֵבִיא עֵדִים שֶׁהָיָה תּוֹבְעוֹ כָּל לֵיל שְׁלִישִׁי - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל כָּל יוֹם שְׁלִישִׁי, אֲבָל מִלֵּיל רְבִיעִי וָהָלְאָה - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְכֵן אִם הֵבִיא עֵדִים שֶׁהָיָה תּוֹבְעוֹ וְהוֹלֵךְ עַד יוֹם חֲמִישִׁי - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל כָּל יוֹם חֲמִישִׁי.

ז. בַּעַל הַבַּיִת אוֹמֵר: שְׁתַּיִם קָצַצְתִּי לְךָ, וְהַשָּׂכִיר אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ קָצַצְתָּ לִי - לֹא תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁיִּשָּׁבַע הַשָּׂכִיר כָּאן, אֶלָּא הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה, אַף עַל פִּי שֶׁכְּבָר נָתַן לוֹ שְׁתַּיִם, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הֵילָךְ - הֲרֵי בַּעַל הַבַּיִת נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ. וְדָבָר זֶה תַּקָּנַת חֲכָמִים הוּא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵלֵךְ הַשָּׂכִיר בְּפַחֵי נֶפֶשׁ. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁשְּׂכָרוֹ בְּעֵדִים וְלֹא יָדְעוּ כַּמָּה פָּסַק לוֹ, וּתְבָעוֹ בִּזְמַנּוֹ; אֲבָל אִם שְׂכָרוֹ שֶׁלֹּא בְּעֵדִים, אוֹ שֶׁתְּבָעוֹ אַחַר זְמַנּוֹ - יִשָּׁבַע בַּעַל הַבַּיִת הֶסֵּת שֶׁלֹּא קָצַץ לוֹ אֶלָּא מַה שֶׁכְּבָר נָתַן לוֹ, אוֹ שֶׁלֹּא נִשְׁאַר לוֹ אֶצְלוֹ אֶלָּא זֶה שֶׁאָמַר לוֹ הֵילָךְ, כְּדֵין כָּל הַטְּעָנוֹת.

ח. הַנּוֹתֵן טַלִּיתוֹ לְאֻמָּן, אֻמָּן אוֹמֵר: שְׁתַּיִם קָצַצְתָּ לִי, וְהַלָּה אוֹמֵר: לֹא קָצַצְתִּי אֶלָּא אַחַת, כָּל זְמַן שֶׁהַטַּלִּית בְּיַד הָאֻמָּן, אִם יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהִיא לְקוּחָה בְּיָדוֹ - הֲרֵי הָאֻמָּן נִשְׁבָּע בִּנְקִיטַת חֵפֶץ וְנוֹטֵל; וְיָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהִיא בִּשְׁכָרוֹ עַד כְּדֵי דָּמֶיהָ. וְאִם יָצְאַת טַלִּית מִתַּחַת יָדוֹ, אוֹ שֶׁאֵין לוֹ בָּהּ חֲזָקָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִטְעֹן שֶׁהִיא לְקוּחָה בְּיָדוֹ - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה - יִשָּׁבַע בַּעַל הַטַּלִּית הֶסֵּת, אוֹ שִׁבּוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת, כְּדֵין כָּל הַטְּעָנוֹת, שֶׁאֵין זֶה כְּדֵין הַשָּׂכִיר.

ט. שָׂכִיר הַבָּא לְהִשָּׁבַע - אֵין מַחְמִירִין עָלָיו, וְאֵין מְגַלְגְּלִין עָלָיו כְּלָל, אֶלָּא נִשְׁבָּע שֶׁלֹּא נָטַל וְיִטֹּל. וּלְכָל הַנִּשְׁבָּעִין אֵין מְקַיְּלִין, חוּץ מִן הַשָּׂכִיר שֶׁמְּקַיְּלִין עָלָיו, וּפוֹתְחִין לוֹ תְּחִלָּה וְאוֹמְרִים לוֹ: אַל תְּצַעֵר עַצְמְךָ, הִשָּׁבַע וָטֹל. אֲפִלּוּ הָיָה שְׂכָרוֹ פְּרוּטָה אַחַת, וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר נְתַתִּיהָ - לֹא יִטֹּל אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁבָּע וְנוֹטֵל, אֲפִלּוּ לֹא יִטְעַן אֶלָּא פְּרוּטָה אַחַת - לֹא יִטֹּל אוֹתָהּ אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה.

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר[1]

א. הַפּוֹעֲלִים שֶׁהֵן עוֹשִׂין בְּדָבָר שֶׁגִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ וַעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, בֵּין בְּתָלוּשׁ בֵּין בִּמְחֻבָּר, וְיִהְיוּ מַעֲשֵׂיהֶן גְּמִירַת הַמְּלָאכָה - הֲרֵי עַל בַּעַל הַבַּיִת מִצְוָה שֶׁיַּנִּיחַ אוֹתָן לֶאֱכֹל מִמַּה שֶׁהֵן עוֹשִׂין בּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְגוֹ', וְכָתוּב: כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּשָׂכִיר. וְכִי אִלּוּ לֹא שְׂכָרוֹ, מִי הִתִּיר לוֹ שֶׁיָּבוֹא בְּכֶרֶם רֵעֵהוּ אוֹ בַּקָּמָה שֶׁלּוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ? אֶלָּא כָּךְ הוּא אוֹמֵר: כִּי תָבֹא לִרְשׁוּת בְּעָלִים לַעֲבוֹדָה - תֹּאכַל.

ב. מַה בֵּין הָעוֹשֶׂה בְּתָלוּשׁ לָעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר? שֶׁהָעוֹשֶׂה בְּתָלוּשׁ - אוֹכֵל בַּדָּבָר עַד שֶׁלֹּא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ, וּמִשֶּׁתִּגָּמֵר מְלַאכְתּוֹ - אָסוּר לוֹ לֶאֱכֹל; וְהָעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר, כְּגוֹן בּוֹצֵר וְקוֹצֵר - אֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא כְּשֶׁיִּגְמֹר עֲבוֹדָתוֹ. כְּגוֹן שֶׁיִּבְצֹר וְיִתֵּן בַּסַּל עַד שֶׁיְּמַלְּאֶנּוּ, וּינַפֵּץ הַסַּל לְמָקוֹם אַחֵר, וְיַחֲזוֹר וְיִבְצֹר וִימַלְּאֶנּוּ, וְאֵינוֹ אוֹכֵל אֶלָּא עַד אַחַר שֶׁיְּמַלֵּא הַסַּל. אֲבָל מִפְּנֵי הָשֵׁב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים, אָמְרוּ חֲכָמִים: שֶׁיִּהְיוּ הַפּוֹעֲלִין אוֹכְלִין בַּהֲלִיכָתָן מֵאוֹתָן לְאוֹתָן, וּבַחֲזִירָתָן מִן הַגַּת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְבַטְּלוּ

1) מבאר דין הפועלים שאוכלים במה שהם עושים.

מִמְּלַאכְתָּן וְיֵשְׁבוּ לֶאֱכֹל, אֶלָּא אוֹכְלִין בְּתוֹךְ הַמְּלָאכָה כְּשֶׁהֵן מְהַלְּכִין וְאֵינָן מְבַטְּלִין.

ג. הַמְבַטֵּל מִמְּלַאכְתּוֹ וְאָכַל, אוֹ שֶׁאָכַל שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת גְּמַר מְלָאכָה - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְחָרְמֵשׁ לֹא תָנִיף וְגוֹ'. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁכָּל זְמַן שֶׁהוּא עוֹסֵק בִּקְצִירָה - לֹא יָנִיף חָרְמֵשׁ לַאֲכִילָתוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן פּוֹעֵל שֶׁהוֹלִיךְ בְּיָדוֹ מִמַּה שֶׁעָשָׂה, אוֹ שֶׁלָּקַח יָתֵר עַל אֲכִילָתוֹ וְנוֹתֵן לַאֲחֵרִים - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן. וְאֵין לוֹקִין עַל שְׁנֵי לָאוִין אֵלּוּ, שֶׁאִם אָכַל אוֹ הוֹלִיךְ - חַיָּב לְשַׁלֵּם.

ד. הַחוֹלֵב וְהַמְחַבֵּץ וְהַמְגַבֵּן - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָן גִּדּוּלֵי קַרְקַע. הַמְנַכֵּשׁ בִּבְצָלִים וּבְשׁוּמִין, אַף עַל פִּי שֶׁתּוֹלְשִׁין קְטַנִּים מִבֵּין הַגְּדוֹלִים, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲשֵׂיהֶם גְּמַר מְלָאכָה. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שׁוֹמְרֵי גַּנּוֹת וּפַרְדֵּסִים וְכָל דָּבָר הַמְחֻבָּר, כַּמִּקְשָׁאוֹת וְהַמִּדְלָעוֹת, שֶׁאֵין אוֹכְלִין כְּלָל.

ה. הַבּוֹדֵל בִּתְמָרִים וּבְגְרוֹגְרוֹת - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְמַעֲשֵׂר. הָעוֹשֶׂה בְּחִטִּים וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן אַחַר שֶׁעָשׂוּ, כְּגוֹן שֶׁשְּׂכָרָן לָבֹר צְרוֹרוֹת אוֹ לְנַפֵּחַ אוֹתָן אוֹ לִטְחֹן - הֲרֵי אֵלּוּ אוֹכְלִין, שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְחַלָּה. אֲבָל הַלָּשׁ וְהַמְקַשֵּׁף וְהָאוֹפֶה - אֵינוֹ אוֹכֵל, מִפְּנֵי שֶׁנִּגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְחַלָּה, וְאֵין הַפּוֹעֵל אוֹכֵל אֶלָּא מִדָּבָר שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתּוֹ לְחַלָּה וּלְמַעֲשֵׂר. נִתְפָּרְסוּ עִגּוּלָיו וְנִתְפַּתְּחוּ חָבִיּוֹתָיו [וְנָחְתְּכוּ דְּלוּעָיו], וּשְׂכָרָן לַעֲשׂוֹת בָּהֶן - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ, שֶׁהֲרֵי נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן וְנִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר וַהֲרֵי הֵן טֶבֶל. וְאִם לֹא הוֹדִיעָן - מְעַשֵּׂר וּמַאֲכִילָן. אֵין הַפּוֹעֲלִים אוֹכְלִין בְּשֶׁל הֶקְדֵּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכֶרֶם רֵעֶךָ.

ז. שָׂכַר פּוֹעֲלִין לַעֲשׂוֹת בְּנָטַע רְבָעִי שֶׁלּוֹ - הֲרֵי אֵלּוּ לֹא יֹאכְלוּ. וְאִם לֹא הוֹדִיעָם - פּוֹדֶה וּמַאֲכִילָן.

ח. הַקּוֹצֵר וְהַדָּשׁ וְהַזּוֹרֶה וְהַבּוֹרֵר וְהַמּוֹסֵק וְהַבּוֹצֵר וְהַדּוֹרֵךְ וְכֹל כַּיּוֹצֵא בִּמְלָאכוֹת אֵלּוּ - הֲרֵי הֵם אוֹכְלִין מִן הַתּוֹרָה.

ט. שׁוֹמְרֵי גִּתּוֹת וַעֲרֵמוֹת וְכָל דָּבָר הַתָּלוּשׁ מִן הַקַּרְקַע שֶׁעֲדַיִן לֹא נִגְמְרָה מְלַאכְתָּן לְמַעֲשֵׂר - אוֹכְלִין מֵהֵלְכוֹת מְדִינָה; שֶׁהַשּׁוֹמֵר אֵינוֹ כְּעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה. אֲבָל אִם עָשָׂה בְּאֵיבָרָיו, בֵּין בְּיָדָיו בֵּין בְּרַגְלָיו, אֲפִלּוּ בִּכְתֵפָיו - הֲרֵי זֶה אוֹכֵל מִן הַתּוֹרָה.

י. הָיָה עוֹשֶׂה בִּתְאֵנִים - לֹא יֹאכַל בַּעֲנָבִים, בַּעֲנָבִים - לֹא יֹאכַל בִּתְאֵנִים; שֶׁנֶּאֱמַר: בְּכֶרֶם וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים. וְהָעוֹשֶׂה בְּגֶפֶן זוֹ - אֵינוֹ אוֹכֵל בְּגֶפֶן אַחֶרֶת. וְלֹא יֹאכַל עֲנָבִים וְדָבָר אַחֵר. וְלֹא יֹאכַל בְּפַת וְלֹא בְּמֶלַח. וְאִם קָצַץ עִם בַּעַל הַבַּיִת עַל שִׁעוּר מַה שֶּׁיֹּאכַל - אוֹכֵל אוֹתוֹ בֵּין בְּמֶלַח בֵּין בְּפַת בֵּין בְּכָל דָּבָר שֶׁיִּרְצֶה. אָסוּר לְפוֹעֵל לָמֹץ בָּעֲנָבִים; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים. וְלֹא יִהְיוּ בָּנָיו אוֹ אִשְׁתּוֹ מְהַבְהֲבִין לוֹ הַשַּׁבְּלִין בָּאוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ - עֲנָבִים כְּמוֹת שֶׁהֵן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

יא. אָסוּר לְפוֹעֵל לֶאֱכֹל מִמַּה שֶּׁהוּא אוֹכֵל אֲכִילָה גַּסָּה; שֶׁנֶּאֱמַר: כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ. וּמֵתָּר לוֹ לִמְנֹעַ אֶת עַצְמוֹ עַד מָקוֹם הַיָּפוֹת וְאוֹכֵל. וְיֵשׁ לוֹ לֶאֱכֹל קְשׁוּת אֲפִלּוּ בְּדִינָר, וְכוֹתֶבֶת אֲפִלּוּ בְּדִינָר, אַף עַל פִּי שֶׁשְּׂכָרוֹ בְּמָעָה כֶּסֶף; שֶׁנֶּאֱמַר: כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ. אֲבָל מְלַמֵּדִין אֶת הָאָדָם שֶׁלֹּא יִהְיֶה רַעֲבָתָן, וְיִהְיֶה סוֹתֵם אֶת הַפֶּתַח בְּפָנָיו. הָיָה מְשַׁמֵּר אַרְבַּע אוֹ חָמֵשׁ עֲרֵמוֹת - לֹא יְמַלֵּא כְּרֵסוֹ מֵאַחַת מֵהֶן, אֶלָּא אוֹכֵל מִכָּל אַחַת וְאַחַת לְפִי חֶשְׁבּוֹן.

יב. הַפּוֹעֲלִים שֶׁלֹּא הָלְכוּ שְׁתֵּי וָעֵרֶב בַּגַּת - אוֹכְלִין עֲנָבִים וְאֵין שׁוֹתִין יַיִן, שֶׁעֲדַיִן אֵינָן עוֹשִׂין אֶלָּא בַּעֲנָבִים בִּלְבָד. וּמִשֶּׁיִּדְרְכוּ בַּגַּת וְיִהַלְּכוּ בָּהּ שְׁתֵּי וָעֵרֶב - יֵשׁ לָהֶן לֶאֱכֹל מִן הָעֲנָבִים וְלִשְׁתּוֹת מִן הַתִּירוֹשׁ, שֶׁהֲרֵי הֵן עוֹשִׂין בַּעֲנָבִים וּבְיַיִן.

יג. פּוֹעֵל שֶׁאָמַר: תְּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבָנַי מַה שֶּׁאֲנִי אוֹכֵל, אוֹ שֶׁאָמַר: הֲרֵינִי נוֹתֵן מְעַט מִזֶּה שֶׁנָּטַלְתִּי לֶאֱכֹל לְאִשְׁתִּי וּבָנַי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁלֹּא זָכְתָה תּוֹרָה אֶלָּא לַפּוֹעֵל עַצְמוֹ. אֲפִלּוּ נָזִיר שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה בַּעֲנָבִים, וְאָמַר: תְּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבָנַי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ.

יד. פּוֹעֵל שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וַעֲבָדָיו, וְהִתְנָה עִם בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ מִמַּה שֶּׁהֵן עוֹשִׂין, לֹא הוּא וְלֹא הֵם - הֲרֵי אֵלּוּ אֵינָן אוֹכְלִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּגְדוּלִים, מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם דַּעַת וַהֲרֵי מָחֲלוּ; אֲבָל קְטַנִּים - אֵינוֹ יָכוֹל לִפְסֹק עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ; שֶׁאֵינָן אוֹכְלִין מִשֶּׁל אֲבִיהֶן אוֹ מִשֶּׁל אֲדוֹנֵיהֶם, אֶלָּא מִשֶּׁל שָׁמַיִם.

יום חמישי ו' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר[1]

א. הַבְּהֵמָה אוֹכֶלֶת כָּל זְמַן שֶׁהִיא עוֹשָׂה בְּגִדּוּלֵי קַרְקַע[2], בֵּין בִּמְחֻבָּר בֵּין בִּתְלוּשׁ[3]. וְאוֹכֶלֶת מִמַּשֹּׂאוֹ שֶׁעַל גַּבָּהּ עַד שֶׁתִּהְיֶה פּוֹרֶקֶת[4]. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִטֹּל[5] בְּיָדוֹ וְיַאֲכִילֶנָּה[6].

ב. כָּל הַמּוֹנֵעַ הַבְּהֵמָה מִלֶּאֱכֹל בִּשְׁעַת מְלַאכְתָּהּ[7] - לוֹקֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ. אֶחָד שׁוֹר וְאֶחָד כָּל מִינֵי בְּהֵמָה וְחַיָּה[8], בֵּין טְמֵאִין בֵּין טְהוֹרִין, וְאֶחָד הַדִּישָׁה וְאֶחָד כָּל שְׁאָר הַמְּלָאכוֹת שֶׁל גִּדּוּלֵי קַרְקַע[9], וְלֹא נֶאֱמַר שׁוֹר בְּדִישׁוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מבאר שבהמה אוכלת במה שהיא עושה כמו שנאמר בתורה "לא תחסום שור בדישו". 2) בבא מציעא פח: 3) כמו הפועל ובהתאם לפרטי הדין, שנתבארו למעלה בפרק י"ב הלכה א והלכה ב. 4) מפורקת, ולאחר שפרקוה אינה אוכלת, שאין הבהמה אוכלת אלא בשעה שהיא בעבודה. 5) החמר. 6) שם צב. אכילת שור בתלוש למדנו מהכתוב (דברים כה, ד): "לא תחסום" ולא הזהירה תורה אלא על החסימה, ולא התירה להאכילה בידיים. 7) כגון "שתדוש בגורן או שתישא תבן על גבה ממקום למקום" (לשון רבינו בספר המצוות לאווין ריט, וראה מגיד משנה בהלכה א). 8) בבא קמא נד: 9) סיפרי דברים, רפז, ועיין בבא מציעא פט.

אֶלָּא בַּהֹוֶה[10]. וְהַחוֹסֵם אֶת הַפּוֹעֵל[11] - פָּטוּר[12]. אֶחָד הַחוֹסֵם אוֹתָהּ בִּשְׁעַת מְלָאכָה[13] וְאֶחָד הַחוֹסֵם אוֹתָהּ מִקֹּדֶם וְעָשָׂה בָהּ מְלָאכָה וְהִיא חֲסוּמָה[14], אֲפִלּוּ חֲסָמָהּ בְּקוֹל[15] - לוֹקֶה[16]. שָׂכַר בְּהֵמָה וַחֲסָמָהּ וְדָשׁ בָּהּ - לוֹקֶה, וּמְשַׁלֵּם[17] לַבְּעָלִים[18] אַרְבָּעָה קַבִּין לְפָרָה וּשְׁלוֹשָׁה קַבִּין לַחֲמוֹר[19]; שֶׁמִּשְׁעַת מְשִׁיכָה נִתְחַיֵּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ, וְאֵינוֹ חַיָּב מַלְקוּת עַד שֶׁיָּדוּשׁ בָּהּ חֲסוּמָה[20].

ג. יִשְׂרָאֵל[21] הַדָּשׁ בְּפָרָתוֹ שֶׁל עוֹבֵד כּוֹכָבִים[22] - עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּחְסֹם[23]. וְהָעוֹבֵד כּוֹכָבִים הַדָּשׁ בְּפָרָתוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל[24] - אֵינוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּחְסֹם[25]. אָמַר לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים: חֲסֹם פָּרָתִי וְדוּשׁ בָּהּ[26]; יָשַׁב לָהּ קוֹץ[27] בְּפִיהָ וְדָשׁ בָּהּ, וַהֲרֵי אֵינָהּ אוֹכֶלֶת; הִרְבִּיץ לָהּ אֲרִי[28] מִבַּחוּץ, אוֹ שֶׁהִרְבִּיץ בְּנָהּ מִבַּחוּץ[29]; הֲרֵי שֶׁצָּמְאָה וְאֵינוֹ מַשְׁקֶה אוֹתָהּ[30]; פָּרַס עוֹר עַל גַּבֵּי הַדַּיִשׁ[31] כְּדֵי שֶׁלֹּא תֹּאכַל - כָּל זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ אָסוּר, וְאֵינוֹ לוֹקֶה[32]. הָיָה הַדָּבָר שֶׁהִיא עוֹשָׂה בּוֹ רַע לִבְנֵי מֵעֶיהָ וּמַזִּיקָהּ, אוֹ שֶׁהָיְתָה חוֹלָה וְאִם תֹּאכַל מִזֶּה מַתְרֶזֶת - מֻתָּר לְמָנְעָהּ; שֶׁלֹּא הִקְפִּידָה תּוֹרָה אֶלָּא עַל הֲנָאָתָהּ[33], וַהֲרֵי אֵינָהּ נֶהֱנֵית[34].

ד. פָּרָה[35] שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהָיָה כֹּהֵן דָּשׁ בָּהּ[36] בִּתְרוּמָה[37] וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דַּאי[38], וְכֵן פָּרוֹת הַדָּשׁוֹת בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי[39], וּפָרוֹת[40] הַמְהַלְּכוֹת עַל הַתְּבוּאָה לְפִי שֶׁרַצְתָּ[41] לָהֶן הַדֶּרֶךְ - אֵינוֹ עוֹבֵר עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם בַּל תַּחְסֹם[42]. אֲבָל מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן[43], אִם הָיוּ דָשׁוֹת בִּתְרוּמָה וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מֵבִיא מְעַט מֵאוֹתוֹ הַמִּין וְתוֹלֶה לָהֶן בִּקְרַסְטָלִין[44] שֶׁבְּפִיהֶן.

ה. הַדָּשׁ בְּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי שֶׁל דְּמַאי[45] וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי וּבְגִדּוּלֵי תְּרוּמָה[46] - עוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תַּחְסֹם[47].

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

10) רגיל להיות, זאת אומרת מצוי הוא השימוש בשור לעבודה, ומשתמשים בו בדרך כלל לדישת תבואה. 11) לאכול בשעה שהוא עושה במלאכה - שהפועל אוכל ממה שהוא עושה בהם כמבואר למעלה בפרק י"ב. 12) בבא מציעא פח: "כנפשך (כן נאמר בפועל ואכלת ענבים כנפשך) כנפשו של פועל, מה נפשו (ברצונו) אם חסמתו פטור אף פועל אם חסמתו (חסמו בעל הבית בעל כורחו) פטור". וכתב הטור (סימן שלז) "ודווקא לעניין מלקות קאמר שהוא פטור אבל איסורא איכא אם חסמו בעל כורחו". 13) בשעה שהיא כבר במלאכה. 14) שם צ: "בשעת דישה לא תהא חסימה". 15) "כשהייתה שוחה לאכול היה גוער בה" (לשון רש"י שם). 16) אף על פי שלאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. וטעמו של דבר, מפני שעקימת פיו בחסימה היא כמעשה, שעל ידי קולו הבהמה נחסמת ואינה אוכלת כשהיא דשה (כרבי יוחנן שם. ראה תוספות דיבור המתחיל רבי יוחנן). ואין מכאן סתירה למה שמתבאר מדברי רבינו (בפרק י"ח מהלכות סנהדרין הלכה ב) שאין לוקין על עקימת שפתיים שלא אמרו אין לוקין אלא בדיבור שאינו בא לכלל מעשה (מגיד משנה). 17) שם צא. 18) בעד כל יום ויום. 19) כך שיערו חכמים כמות האכילה ליום של פרה ושל חמור. 20) כלומר, משום כך אין לפוטרו מן התשלומין על פי הכלל שאין אדם לוקה ומשלם (כתובות לג), לפי שחיוב התשלומים והמלקות אינם באים כאחת, שהרי נתחייב כבר במזונותיה לפני שבא לכלל חיוב מלקות ולא אמרו אין לוקים ומשלמים אלא כשהם באים כאחד, כמבואר בפרק ג מהלכות גניבה (שם צא.). 21) שם צ. 22) ואפילו התבואה של האינו יהודי. 23) שלא תחסום שור בדישו, סתמא נאמר, בכל שור ודישה שהיא (סמ"ע שלח סעיף קטן יא). 24) על פי הוראתו של הישראל. 25) שאין כאן מעשה חסימה ביד הישראל. אך אם התבואה של ישראל אסור ואינו לוקה כמו שמבאר רבינו בסמוך. 26) דישתי, זאת אומרת בתבואת הישראל ואמירה לגוי לעשות בשביל ישראל מעשה, שהישראל אסור בה - אסורה מדבריהם, כשם שאמרו לעניין שבת "אמירה לנכרי שבות" (שם). 27) מאליו - אבל הושיב לה קוץ לוקה שהרי זו מעשה חסימה גמור (גמרא שם). 28) ולאימתו אינה אוכלת. בגמרא שלפנינו כתוב: "הרביץ לה חסימה מעלייתא (מעולה) היא? אלא רבץ לה ארי מבחוץ". והכסף משנה מסתמך על גירסא זו ומתקן הגירסא כאן "רבץ" במקום "הרביץ". וגם הלחם משנה דעתו נוטה לתקן כך. 29) ומרוב הגעגועים לבנה אינה אוכלת. ואין בזה משום מעשה חסימה גמורה כמו בהרביץ ארי, משם שאינה נמנעת לגמרי מלאכול, אלא ממעטת באכילתה (תוספות שם דיבור המתחיל עמד). 30) ומחמת הצימאון אינה אוכלת. 31) "ואינה רואה את הדישה מי קרינא ביה (האם זה נקרא) בדישו או לא" (רש"י שם). 32) שורת שאלות בגמרא (שם) שלא נפתרו, ולפיכך פסק רבינו - אסור ואינו לוקה. 33) ולתועלתה. 34) אם תאכל. 35) שם צ. 36) חסומה. 37) כגון שהקדימו וקראו שם תרומה ומעשר בעודם שיבולים (רש"י שם). 38) של טבל וודאי, שאסור להאכיל פרת ישראל מהן, כמבואר בפרק ט מהלכות תרומות הלכה ח: "כהן ששכר בהמת ישראל אף על פי שהוא חייב במזונותיה לא יאכילנה תרומה מפני שאינה קניין כספו". 39) שם, שהוא ממון גבוה (כמבואר בפרק ג מהלכות מעשר שני הלכה יז) ואין אני קורא בו "בדישו". 40) שהן חסומות. 41) עיקום מלשון הכתוב (במדבר כב, לב) כי ירט הדרך לנגדי (וכפירוש הרב אברהם בן עזרא שם) כלומר פרות המהלכות בדרך ודורסות על התבואה לא למגמת דישה, אלא לפי שעיוותו דרכם ועלו על התבואה (ריטב"א בשיטה מקובצת בבא מציעא פט:). 42) שם פט: צ. "פרות המרכסות בתבואה והדשות בתרומה ומעשר אינו עובר משום בל תחסום" ומפרש רבינו "מרכסות" הוא מלשון "והרכסים לבקעה" (ישעיה מ, ד) שפירושו (לפי הרב אברהם בן עזרא שם) מקום מעוות, וכן אמרו בירושלמי (תרומות פרק ט הלכה א) "בדישו" ולא בדרכו. כלומר, לא דרך הליכתה (מגיד משנה בשם הרמב"ן). 43) שלא יאמרו, שהוא דש בפרה חסומה. ובפרות המהלכות אין צריך לכך שהלא אינם לשם דישה שם (לחם משנה). 44) כעין שק שתולים בצוואר הבהמה והיא אוכלת ממה שבתוכו (שם). 45) תבואת עמי הארץ שספק לנו אם הפריש ממנה מעשרות וגזרו חכמים להפריש ממנה תרומת מעשר ומעשר שני כמבואר בפרק ט מהלכות מעשר הלכה א־ב. דמאי, מלה מורכבת: "דא מאי" כלומר, פירות אלו מה הם? מעושרים או לא? (רבינו בפירוש המשנה ברכות פרק ז משנה א). 46) שזרע תרומה וגזרו חכמים עליהם שיהיו אסורים לזרים כתרומה, כמבואר בפרק י"א מהלכות תרומה הלכה כא. 47) שם צ. לפי שמדברי תורה, חולין גמורים הם. ורבינו שם בהלכה כח בדין דש בגידולי תרומה מוסיף: "וכיצד יעשה? (לקיים דבר תורה שלא יחסום וגם גזירת חכמים שלא להאכיל) תולה כפיפות בצוואר הבהמה ונותן לתוכן מאותו המין נמצא לא זומם את הבהמה ולא מאכילה את התרומה". [בשיטה מקובצת מפרש שנותן כדי שיעור אכילתם דהיינו ארבעה קבים לפרה ושלושה לחמור (כמו שנתבאר למעלה הלכה ב)] ומה שכתב רבינו בהלכה ד: "מביא מעט

ו. רַשַׁאי[48] בַּעַל הַפָּרָה[49] לְהַרְעִיב פָּרָתוֹ וּלְסַגְּפָהּ, כְּדֵי שֶׁתֹּאכַל הַרְבֵּה מִן הַדַּיִשׁ; וְרַשַׁאי[50] הַשּׁוֹכֵר לְהַאֲכִילָהּ פְּקִיעֵי עָמִיר[51], כְּדֵי שֶׁלֹּא תֹּאכַל הַרְבֵּה מִן הַדַּיִשׁ. כֵּיוֹצֵא בוֹ: רַשַׁאי בַּעַל הַבַּיִת לְהַשְׁקוֹת פּוֹעֲלִים יַיִן, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה; וְרַשָּׁאִין[52] פּוֹעֲלִין לִטְבֹּל פִּתָּן בְּצִיר[53], כְּדֵי שֶׁיֹּאכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה[54]. אֲבָל אֵין הַפּוֹעֵל[55] רַשַׁאי לַעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ בַּלַּיְלָה וּלְהַשְׁכִּיר עַצְמוֹ בַּיּוֹם, אוֹ לָדוּשׁ בְּפָרָתוֹ עַרְבִּית וּלְהַשְׁכִּירָהּ שַׁחֲרִית. וְלֹא יִהְיֶה מַרְעִיב וּמְסַגֵּף עַצְמוֹ וּמַאֲכִיל מְזוֹנוֹתָיו[56] לְבָנָיו, מִפְּנֵי גֶּזֶל מְלַאכְתּוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת; שֶׁהֲרֵי תָּשַׁשׁ כֹּחוֹ וְתֶחֱלַשׁ דַּעְתּוֹ, וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּכֹחַ.

ז. כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּזְהָר בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹּא יִגְזֹל שְׂכַר עָנִי[57] וְלֹא יְעַכְּבֶנּוּ[58], כָּךְ הֶעָנִי מַזְהָר שֶׁלֹּא יִגְזֹל מְלֶאכֶת בַּעַל הַבַּיִת וִיבַטֵּל מְעַט בְּכָאן וּמְעַט בְּכָאן, וּמוֹצִיא כָּל הַיּוֹם בְּמִרְמָה, אֶלָּא חַיָּב לְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ בַּזְּמַן, שֶׁהֲרֵי הִקְפִּידוּ עַל בְּרָכָה רְבִיעִית שֶׁל בִּרְכַּת הַמָּזוֹן[59] שֶׁלֹּא יְבָרֵךְ אוֹתָהּ[60]. וְכֵן חַיָּב לַעֲבֹד בְּכָל כֹּחוֹ. שֶׁהֲרֵי יַעֲקֹב הַצַּדִּיק אָמַר: כִּי בְּכָל כֹּחִי עָבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן. לְפִיכָךְ נָטַל שְׂכַר זֹאת אַף בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד.

סְלִיקוּ לְהוּ הִלְכוֹת שְׂכִירוּת

הִלְכוֹת שְׁאֵלָה וּפִקָּדוֹן

יֵשׁ בִּכְלָלָן שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה. רִאשׁוֹנָה - דִּין הַשּׁוֹאֵלִים. שְׁנִיָּה - דִּין שׁוֹמֵר חִנָּם.

וּבֵאוּר מִצְוֹת אֵלּוּ בִּפְרָקִים אֵלּוּ:

פֶּרֶק רִאשׁוֹן[1]

א. הַשּׁוֹאֵל כֵּלִים אוֹ בְהֵמָה וְכֵיוֹצֵא בָּהֶן מִשְּׁאָר מִטַּלְטְלִין מֵחֲבֵרוֹ, וְאָבַד אוֹ נִגְנַב, אֲפִלּוּ נֶאֱנַס אֹנֶס גָּדוֹל, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבְּרָה הַבְּהֵמָה אוֹ נִשְׁבֵּית אוֹ מֵתָה - חַיָּב לְשַׁלֵּם הַכֹּל; שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִי יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ וְגוֹ' וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת, בְּעָלָיו אֵין עִמּוֹ שַׁלֵּם יְשַׁלֵּם. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁנֶּאֱנַס שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת מְלָאכָה; אֲבָל אִם שָׁאַל בְּהֵמָה מֵחֲבֵרוֹ לַחְרֹשׁ בָּהּ, וּמֵתָה כְּשֶׁהִיא חוֹרֶשֶׁת - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. אֲבָל אִם מֵתָה קֹדֶם שֶׁיַּחְרֹשׁ בָּהּ אוֹ אַחַר שֶׁחָרַשׁ בָּהּ, אוֹ שֶׁרָכַב עָלֶיהָ אוֹ דָשׁ בָּהּ וּמֵתָה כְּשֶׁהִיא דָשָׁה אוֹ בִּשְׁעַת רְכִיבָה - הֲרֵי זֶה חַיָּב לְשַׁלֵּם. וְכֵן כֹּל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה. וְכֵן הַשּׁוֹאֵל בְּהֵמָה מֵחֲבֵרוֹ לֵילֵךְ בָּהּ לִמְקוֹם פְּלוֹנִי, וּמֵתָה תַּחְתָּיו בְּאוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ; אוֹ שֶׁשָּׁאַל דְּלִי לְמַלֹּאת בּוֹ, וְנִקְרַע בַּבּוֹר בִּשְׁעַת מִלּוּי; אוֹ שֶׁשָּׁאַל קַרְדֹּם לְפַצֵּל בּוֹ עֵצִים, וְנִשְׁבַּר בְּעֵת שֶׁפִּצֵּל בּוֹ מֵחֲמַת הַבִּקּוּעַ; וְכֹל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה - הֲרֵי זֶה פָּטוּר. שֶׁלֹּא שָׁאַל אֶלָּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה זוֹ, וַהֲרֵי לֹא שִׁנָּה.

ב. הַשּׁוֹאֵל בְּהֵמָה מֵחֲבֵרוֹ וּמֵתָה, וְטָעַן הַשּׁוֹאֵל שֶׁבִּשְׁעַת מְלָאכָה מֵתָה, אִם הָיָה הַמָּקוֹם שֶׁשְّאֵלָהּ לֵילֵךְ בּוֹ מָקוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם מְצוּיִין שָׁם - יָבִיא רְאָיָה שֶׁמֵּתָה אוֹ נֶאֱנְסָה בִּשְׁעַת מְלָאכָה, וְשֶׁלֹּא שִׁנָּה בָּהּ, וְיִפְּטֵר; וְאִם לֹא הֵבִיא רְאָיָה - מְשַׁלֵּם. שְׁאֵלָה מְמֻנוּ לְמַלֹּאת בָּהּ עָפָר שֶׁבְּחֵרְבָּתוֹ, שֶׁאֵין הָעֵדִים מְצוּיִין שָׁם, אוֹ שֶׁשָּׁאַל מְמֻנוּ דְּלִי לְמַלֹּאת בּוֹ הַבּוֹר בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ, וְנִקְרַע בַּבּוֹר: אִם הֵבִיא רְאָיָה - יִפָּטֵר אַף מִשְּׁבוּעָה; וְאִם לָאו - יִשְׁבַּע הַשּׁוֹאֵל שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִים שֶׁמֵּתָה בִּשְׁעַת מְלָאכָה וְיִפָּטֵר. וְכֵן כֹּל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה.

ג. הַשּׁוֹאֵל כְּלִי מֵחֲבֵרוֹ וְנִשְׁבַּר - שָׁמִין לוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁשָּׁמִין בִּנְזָקִין: אוֹמְדִין כַּמָּה הָיָה שָׁוֶה שָׁלֵם, וְכַמָּה הוּא שָׁוֶה עַתָּה, וּמַחֲזִיר לוֹ הַכְּלִי אוֹ הַבְּהֵמָה הַשְּׁבוּרָה, וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת. וְכֵן אִם מֵתָה הַבְּהֵמָה - מַחֲזִיר הַנְּבֵלָה, וּמְשַׁלֵּם הַפְּחָת.

ד. הַשּׁוֹאֵל בְּהֵמָה - חַיָּב בִּמְזוֹנוֹתֶיהָ מִשָּׁעָה שֶׁמְּשָׁכָהּ עַד סוֹף יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ. וְאִם כָּחַשׁ בְּשָׂרָהּ מֵחֲמַת הַמְּלָאכָה - פָּטוּר; שֶׁפָּחֲתָה בְּדָמֶיהָ. כָּחַשׁ בְּשָׂרָהּ מֵחֲמַת מְלָאכָה וְיִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין שֶׁמֵּחֲמַת מְלָאכָה פָּחֲשָׁה.

ה. הַשּׁוֹאֵל כְּלִי מֵחֲבֵרוֹ אוֹ בְּהֵמָה סְתָם - הֲרֵי הַמַּשְׁאִיל מַחֲזִירוֹ בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה. שְׁאָלוֹ לִזְמַן קָצוּב - כֵּיוָן שֶׁמָּשַׁךְ וְזָכָה אֵין הַבְּעָלִים יְכוֹלִין לְהַחֲזִירוֹ מִתַּחַת יָדוֹ עַד סוֹף יְמֵי הַשְּׁאֵלָה. וַאֲפִלּוּ מֵת הַשּׁוֹאֵל - הֲרֵי הַיּוֹרְשִׁין מִשְׁתַּמְּשִׁין בַּשְּׁאֵלָה עַד סוֹף הַזְּמַן. וְדִין הוּא: הַלּוֹקֵחַ קוֹנֶה הַגּוּף קִנְיַן עוֹלָם בַּדָּמִים שֶׁנָּתַן, וּמְקַבֵּל מַתָּנָה קָנָה הַגּוּף קִנְיַן עוֹלָם וְלֹא נָתַן כְּלוּם; וְהַשּׁוֹכֵר קָנָה הַגּוּף לְפֵרוֹתָיו עַד זְמַן קָצוּב בַּדָּמִים שֶׁנָּתַן, וְהַשּׁוֹאֵל קָנָה הַגּוּף לְפֵרוֹתָיו עַד זְמַן קָצוּב וְלֹא נָתַן כְּלוּם; כְּשֵׁם שֶׁהַנּוֹתֵן כַּמּוֹכֵר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בּוֹ לְעוֹלָם, כָּךְ הַמַּשְׁאִיל כַּמַּשְׁכִּיר שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזֹר בְּתוֹךְ הַזְּמַן. הִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם פָּרָה שְׁאוּלָה וּמֵתָה - אֵין חַיָּבִין בָּאֲנָסֶיהָ. חָשְׁבוּ שֶׁהִיא שֶׁל אֲבִיהֶם, טְבָחוּהָ וַאֲכָלוּהָ - מְשַׁלְּמִין דְּמֵי בָּשָׂר בְּזוֹל. וְאִם הִנִּיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם נְכָסִים, וּמֵתָה אוֹ שֶׁטְּבָחוּהָ - מְשַׁלְּמִין אֶת דָּמֶיהָ מִנְּכָסָיו.

ו. הַשּׁוֹאֵל כְּלִי מֵחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה פְּלוֹנִית - אֵין הַמַּשְׁאִיל יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ מִתַּחַת יָדוֹ עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ אוֹתָהּ מְלָאכָה. וְכֵן אִם שָׁאַל מְמֻנוּ בְּהֵמָה לֵילֵךְ בָּהּ לִמְקוֹם פְּלוֹנִי - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִירָהּ מִיַּד הַשּׁוֹאֵל עַד שֶׁיֵּלֵךְ בָּהּ לְשָׁם וַיַּחֲזֹר.

ז. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: הַשְּׁאִילֵנִי קַרְדֹּם לַעְדֹּר בּוֹ הַפַּרְדֵּס הַזֶּה - עוֹדֵר בּוֹ אוֹתוֹ הַפַּרְדֵּס בִּלְבַד, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי לַעְדֹּר בּוֹ פַּרְדֵּס אַחֵר. אָמַר לוֹ פַּרְדֵּס סְתָם - עוֹדֵר בּוֹ פַּרְדֵּס אַחֵר אֵי זֶה שֶׁיִּרְצֶה. שְׁאָלוֹ לַעְדֹּר בּוֹ פַּרְדֵּסִים הַרְבֵּה שֶׁלּוֹ - עוֹדֵר בּוֹ כָּל הַפַּרְדֵּסִים שֶׁלּוֹ. וַאֲפִלּוּ נִשְׁחַת כָּל הַבַּרְזֶל בַּעֲדִירָה - מַחֲזִיר לוֹ הַנִּצָּב שֶׁל עֵץ. וְכֵן כֹּל כֵּיוֹצֵא בָּזֶה.

מאותו המין", היינו, דווקא בדש בתרומה וודאית, שמותר לחסום ותולה הכפיפה משום מראית עין ומשם כך אינו מחוייב להאכיל את הפרה כדי אכילתה (וראה חסדי דוד על התוספתא בבא מציעא פרק ח). **48)** שם. **49)** קודם השכרת הפרה. **50)** שם. **51)** אגודות קש. **52)** שם. **53)** רוטב של דגים כבושים. **54)** לאחר אכילת הפת, כי באותה שעה שהוא אוכל הפת הרי אסור הוא באכילת הענבים עם פת כמו שנתבאר למעלה פרק י"ב הלכה י. **55)** תוספתא שם פרק ח. **56)** שבביתו. **57)** כלשון הכתוב (דברים כד, יד) "לא תעשוק שכיר עני". ובהווה הכתוב מדבר שהעניים והאביונים והגרים משכירין עצמם" (רמב"ן שם). **58)** לא ילין שכרו. **59)** ברכת הטוב והמטיב. **60)** הפועל כלל (וכן הוא כולל את הברכה השלישית בתוך השנייה) כדי שלא יבטל מלאכת בעל הבית (ברכות טז. פרק ב מהלכות ברכות הלכה ב). **1)** מבאר דין שואל.

מתוך מהדורת וגשל

ח. הַשּׁוֹאֵל כְּלִי מֵחֲבֵרוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, וְאָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי דָּבָר פְּלוֹנִי בְּטוֹבָתְךָ. כְּלוֹמַר: אֵין אַתָּה מַשְׁאִיל לִי דָּבָר זֶה כְּדֶרֶךְ כָּל הַמַּשְׁאִילִין, אֶלָּא כְּפִי טוֹבַת לִבְּךָ וְנִדְבוֹתֶיךָ, שֶׁאֵינְךָ מַקְפִּיד עַל הַזְּמַן אִם אָרַךְ. אִם קָנוּ מִיַּד הַמַּשְׁאִיל עַל זֶה - חֲרֵי הַשּׁוֹאֵל מִשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ לְעוֹלָם, עַד שֶׁיִּתְבַּטֵּל הַכְּלִי מִלַּעֲשׂוֹת מְלַאכְתּוֹ, וְיַחֲזִיר שְׁבָרָיו אוֹ שְׁיָרָיו. וְאֵין הַשּׁוֹאֵל רַשַּׁאי לַחֲזוֹר וּלְתַקֵּן הַכְּלִי אוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ פַּעַם אַחֶרֶת.

ט. הָאוֹמֵר לַחֲבֵרוֹ: הַשְׁאִילֵנִי שֹׁקֶת זוֹ שֶׁל מַיִם, וְנֶהֱרְסָה - אֵינוֹ יָכוֹל לִבְנוֹתָהּ. אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי שֹׁקֶת סְתָם, וְנֶהֱרְסָה - יֵשׁ לוֹ לִבְנוֹתָהּ. אָמַר לוֹ: הַשְׁאִילֵנִי מְקוֹם שֹׁקֶת, אִם קָנוּ מִיַּד הַמַּשְׁאִיל - חֲרֵי הַשּׁוֹאֵל בּוֹנֶה וְהוֹלֵךְ בְּקַרְקַע הַמַּשְׁאִיל עַד שֶׁתָּבוֹא לְיָדוֹ שֹׁקֶת שֶׁאֶפְשָׁר לְהַשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בְּהֶמְתּוֹ אוֹ אַרְצוֹ, כְּמוֹ שֶׁהִתְנָה עִם הַמַּשְׁאִיל.

י. הַשּׁוֹאֵל פִּנְדָּק מֵחֲבֵרוֹ: לְלִינָה - אֵין פָּחוֹת מִיּוֹם אֶחָד; לִשְׁבִיתָה - אֵין פָּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים; לְנִשּׂוּאִים - אֵין פָּחוֹת מִשְּׁלֹשִׁים יוֹם. שָׁאַל חָלוּק מֵחֲבֵרוֹ לִילֵךְ בּוֹ לְבֵית הָאֵבֶל - כְּדֵי שֶׁיֵּלֵךְ וְיַחֲזֹר; שְׁאָלוֹ לְבֵית הַמִּשְׁתֶּה - כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם; שְׁאָלוֹ לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁתֶּה שֶׁלּוֹ - אֵין פָּחוֹת מִשִּׁבְעָה יָמִים.

פֶּרֶק שֵׁנִי[1]

א. הַשּׁוֹאֵל בַּבְּעָלִים, אֲפִלּוּ נִגְנַב אוֹ אָבַד בִּפְשִׁיעָה - פָּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם. וּבִלְבַד שֶׁשָּׁאַל הַבְּעָלִים תְּחִלָּה עִם הַחֵפֶץ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. וְאֶחָד הַשּׁוֹאֵל אֶת הַבְּעָלִים אוֹ שֶׁשְּׂכָרָן, וְאֶחָד הַשּׁוֹאֵל אֶת הַבְּעָלִים לְאוֹתָהּ הַמְּלָאכָה אוֹ שֶׁשְּׁאָלָן וּשְׂכָרָן לִמְלָאכָה אַחֶרֶת אוֹ לְשׁוּם דָּבָר בָּעוֹלָם. אֲפִלּוּ אָמַר לַחֲבֵרוֹ: הַשְׁקֵנִי מַיִם, וְשָׁאַל מִמֶּנּוּ בְּהֶמְתּוֹ, וְהִשְׁקָהוּ וְנָתַן לוֹ אֶת הַבְּהֵמָה - חֲרֵי זוֹ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים, וּפָטוּר. מָשַׁךְ אֶת הַבְּהֵמָה בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ הִשְׁקָהוּ - אֵינָהּ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ב. הִשְׁאִיל בְּהֶמְתּוֹ אוֹ הִשְׁכִּירָהּ לְמַשּׂוֹי, וְיָצָא עִמָּהּ לְסַעֲדָהּ עִם הַשּׁוֹאֵל אוֹ הַשּׂוֹכֵר וְלִטְעָן עִמּוֹ בְּמַשָּׂאוֹ - חֲרֵי זוֹ שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים. וְאִם יָצָא לְבַקֵּר הַמַּשָּׂאוֹי בִּלְבַד וּלְרְאוֹת שֶׁלֹּא יִטְעָנוּ עָלֶיהָ יָתֵר מִן הָרָאוּי - אֵינָהּ שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים.

ג. מְלַמֵּד תִּינוֹקוֹת, וְהַנּוֹטֵעַ לִבְנֵי הַמְּדִינָה, וְהַמַּקִּיז לָהֶם אֶת הַדָּם, וְהַסּוֹפֵר שֶׁלָּהֶן, כָּל אֶחָד מֵאֵלּוּ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן, בַּיּוֹם שֶׁהוּא יוֹשֵׁב בּוֹ לַעֲסֹק בִּמְלַאכְתָּן, אִם הִשְׁאִיל אוֹ הִשְׁכִּיר לְאֶחָד מֵאֵלּוּ שֶׁהוּא עוֹסֵק בִּמְלַאכְתָּם - חֲרֵי זוֹ שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים, וַאֲפִלּוּ פָּשַׁע בָּהּ הַשּׂוֹמֵר - פָּטוּר. אֲבָל הוּא שֶׁשָּׁאַל אוֹ שֶׁשָּׂכַר מֵהֶן - חַיָּב, שֶׁאֵינָן שְׁאוּלִין לוֹ.

ד. הָרַב שֶׁהוּא מַקְרִיא בִּרְצוֹנוֹ לַתַּלְמִידִים בְּכָל עֵת שֶׁיִּרְצֶה וְאֵיזוֹ מַסֶּכְתָּא שֶׁיִּרְצֶה, וְהֵם הָיוּ קְבוּעִים לָבוֹא תָּמִיד, וְנִשְׁמָט לָהֶן מִמַּסֶּכְתָּא לְמַסֶּכְתָּא - חֲרֵי הֵן שְׁאוּלִין אֶצְלוֹ, וְאֵין הוּא שָׁאוּל לָהֶם. וּבְיוֹם הַפֶּרֶק, שֶׁהַכֹּל בָּאִין לִשְׁמֹעַ עִנְיָן אוֹתוֹ מוֹעֵד - חֲרֵי הוּא שָׁאוּל לָהֶם, וְהֵם אֵינָן שְׁאוּלִין לוֹ.

ה. הָאוֹמֵר לִשְׁלוּחוֹ: צֵא וְהִשָּׁאֵל עִם פָּרָתִי - אֵינָהּ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים; שֶׁנֶּאֱמַר: אִם בְּעָלָיו עִמּוֹ לֹא יְשַׁלֵּם - הַבְּעָלִים עַצְמָן, לֹא שְׁלִיחַ. אָמַר לְעַבְדּוֹ הַכְּנַעֲנִי: צֵא וְהִשָּׁאֵל עִם פָּרָתִי - חֲרֵי זוֹ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים; שֶׁיַּד הָעֶבֶד כְּיַד רַבּוֹ. נִשְׁאַל הָעֶבֶד עִמָּהּ שֶׁלֹּא מִדַּעַת רַבּוֹ - אֵינָהּ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים.

ו. הַשּׁוֹאֵל מִן הָאִשָּׁה, וְנִשְׁאַל לוֹ בַּעְלָהּ - אֵינָהּ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים; שֶׁקִּנְיַן פֵּרוֹת - אֵינוֹ כְּקִנְיַן הַגּוּף, וְאֵין לַבַּעַל אֶלָּא פֵּרוֹת.

ז. הַשּׁוֹאֵל מֵאִשְׁתּוֹ, אוֹ שֵׁתָּפִין שֶׁשָּׁאֲלוּ זֶה מִזֶּה - חֲרֵי זוֹ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים. וְאִם אָמַר הַשֵּׁתָּף לַחֲבֵרוֹ: הַשְׁאִילֵנִי הַיּוֹם וַאֲשַׁאִילְךָ לְמָחָר - אֵינָהּ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים.

ח. שָׁאַל מִן הַשֵּׁתָּפִין וְנִשְׁאַל לוֹ אֶחָד מֵהֶן, וְכֵן הַשֵּׁתָּפִין שֶׁשָּׁאֲלוּ וְנִשְׁאַל לְאֶחָד מֵהֶן - חֲרֵי זֶה סָפֵק אִם הִיא שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים אִם אֵינָהּ. לְפִיכָךְ: אִם מֵתָה - אֵינוֹ מְשַׁלֵּם, וְאִם תָּפְסוּ הַבְּעָלִים - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם; פָּשַׁע בָּהּ - חֲרֵי זֶה מְשַׁלֵּם.

ט. הַשּׁוֹאֵל אֶת הַבְּהֵמָה בַּבְּעָלִים לִרְבָעָהּ, אוֹ לְהַרְאוֹת בָּהּ, אוֹ לַעֲשׂוֹת בָּהּ פָּחוֹת מִשְּׁוֵה פְּרוּטָה, אוֹ שֶׁשָּׁאַל שְׁתֵּי פָּרוֹת לַעֲשׂוֹת בָּהֶן שְׁוֵה פְּרוּטָה - חֲרֵי כָּל אֵלּוּ סָפֵק שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים.

י. שְׁאָלָהּ בַּבְּעָלִים וּשְׂכָרָהּ שֶׁלֹּא בַּבְּעָלִים - פָּטוּר; שֶׁהַשְּׂכִירוּת תָּלוּי בַּשְּׁאֵלָה. אֲבָל אִם שְׂכָרָהּ בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וּשְׁאָלָהּ שֶׁלֹּא בַּבְּעָלִים; אוֹ שֶׁשְּׁאָלָהּ בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וּשְׂכָרָהּ שֶׁלֹּא בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וּשְׁאָלָהּ שֶׁלֹּא בַּבְּעָלִים; אוֹ שֶׁשְּׂכָרָהּ בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וּשְׁאָלָהּ שֶׁלֹּא בַּבְּעָלִים, וְחָזַר וּשְׂכָרָהּ שֶׁלֹּא בַּבְּעָלִים - כָּל אֵלּוּ סָפֵק שְׁמִירָה בַּבְּעָלִים הוּא.

יא. אִשָּׁה שֶׁשָּׁאֲלָה וְאַחַר כָּךְ נִשֵּׂאת - חֲרֵי הַבַּעַל כְּלוֹקֵחַ מִמֶּנָּה, וְאֵינוֹ לֹא שׁוֹמֵר שָׂכָר וְלֹא שׁוֹאֵל. לְפִיכָךְ, אִם הָיְתָה דְּבַר הַשְּׁאֵלָה בְּהֵמָה, וָמֵתָה - הַבַּעַל פָּטוּר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כָּל יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ, אֲפִלּוּ פָּשַׁע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלוֹקֵחַ; וְהָאִשָּׁה חַיֶּבֶת לְשַׁלֵּם כְּשֶׁיִּהְיֶה לָהּ מָמוֹן. וְאִם הוֹדִיעָה אֶת בַּעְלָהּ שֶׁהִיא שְׁאוּלָה - חֲרֵי זֶה נִכְנָס תַּחְתֶּיהָ. כֹּל שֶׁאָמַרְנוּ שֶׁהִיא שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים, כָּךְ אִם הָיָה שׂוֹכֵר אוֹ נוֹשֵׂא שָׂכָר - חֲרֵי הִיא שְׂכִירוּת בַּבְּעָלִים וּפָטוּר; וְכֹל שֶׁאֵינָהּ שְׁאֵלָה בַּבְּעָלִים, כָּךְ אֵינָהּ שְׂכִירוּת בַּבְּעָלִים; וְכֹל שֶׁהוּא סָפֵק בִּשְׁאֵלָה, כָּךְ הוּא סָפֵק בִּשְׂכִירוּת.

יום שישי ז' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי[1]

א. הַשּׁוֹאֵל[2] אֶת הַפָּרָה מֵחֲבֵרוֹ, וּשְׁלָחָהּ לוֹ הַמַּשְׁאִיל בְּיַד בְּנוֹ[3] אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ[4], אֲפִלּוּ שְׁלָחָהּ לוֹ בְּיַד בְּנוֹ אוֹ בְּיַד עַבְדּוֹ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ שֶׁל שׁוֹאֵל[5], וּמֵתָה קֹדֶם שֶׁתִּכָּנֵס

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מבאר דין שאלה בבעלים או שכירות בבעלים. 1) מבאר דין שואל פרה ושלחה לו המשאיל ביד עבדו, ודין שאלה חצי היום ושכרה חצי היום, ודין שאל אחת ושכר אחת, זה אומר שאולה מתה וזה אומר שכורה מתה. 2) משנה בבא מציעא צח: 3) של המשאיל. 4) בין עבד עברי ובין כנעני. 5) השואל עשה אותו שליח לקבל את הפרה מיד המשאיל, ולא אמר למשאיל: שלח

מתוך מהדורת וגשל

לִרְשׁוּת הַשּׁוֹאֵל - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[6]. וְאִם אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: שַׁלְּחֶהָ לִי בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי, בְּיַד שְׁלוּחִי, אוֹ בְּיַד עַבְדְּךָ הָעִבְרִי אוֹ בְּיַד שְׁלוּחֲךָ, אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הַמַּשְׁאִיל: הֲרֵינִי מְשַׁלְּחָהּ בְּיַד בִּנְךָ, בְּיַד עַבְדְּךָ, בְּיַד שְׁלוּחֲךָ, בְּיַד בְּנִי, בְּיַד עַבְדִּי הָעִבְרִי, בְּיַד שְׁלוּחִי, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: שְׁלַח, וּשְׁלָחָהּ, וּמֵתָה בַּדֶּרֶךְ - הֲרֵי זֶה חַיָּב[7]. שְׁלָחָהּ לוֹ הַמַּשְׁאִיל בְּיַד עַבְדּוֹ הַכְּנַעֲנִי, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל שְׁלַח, וָמֵתָה - פָּטוּר[8]; מִפְּנֵי שֶׁיָּדוֹ כְּיַד רַבּוֹ, וַעֲדַיִן לֹא יָצְאַת מֵרְשׁוּת הַמַּשְׁאִיל.

ב. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: הַכְּישֵׁהּ בְּמַקֵּל וְהִיא תָּבוֹא מֵאֵלֶיהָ, וְעָשָׂה הַמַּשְׁאִיל כָּךְ - אֵין הַשּׁוֹאֵל חַיָּב בָּהּ עַד שֶׁתִּכָּנֵס לִרְשׁוּתוֹ[9], אֲבָל מֵתָה בַּדֶּרֶךְ - פָּטוּר. וְכֵן בְּשָׁעָה שֶׁמַּחֲזִירָהּ[10] הַשּׁוֹאֵל לַבְּעָלִים[11], אִם שְׁלָחָהּ בְּיַד אַחֵר, וּמֵתָה קֹדֶם שֶׁתַּגִּיעַ לִרְשׁוּת הַמַּשְׁאִיל - הֲרֵי זֶה חַיָּב, שֶׁעֲדַיִן הִיא בְּאַחֲרָיוּת הַשּׁוֹאֵל. וְאִם שְׁלָחָהּ מִדַּעַת הַמַּשְׁאִיל עַל יְדֵי אַחֵר, וָמֵתָה - פָּטוּר. שְׁלָחָהּ בְּיַד עַבְדּוֹ הַכְּנַעֲנִי, אַף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ הַמַּשְׁאִיל שְׁלַח, אִם מֵתָה בַּדֶּרֶךְ - חַיָּב; שֶׁיַּד הָעֶבֶד כְּיַד רַבּוֹ, וַעֲדַיִן לֹא יָצְאַת מִיַּד הַשּׁוֹאֵל. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים[12]? בְּשֶׁהֶחֱזִירָהּ בְּתוֹךְ יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ; אֲבָל אִם הֶחֱזִירָהּ אַחַר יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ - הֲרֵי זֶה פָּטוּר[13]; שֶׁאַחַר יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ יָצְאַת מִדִּין שְׁאֵלָה, וַהֲרֵי הוּא כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר[14]. לְפִיכָךְ, אִם נִשְׁבֵּית אוֹ מֵתָה אַחֲרֵי יְמֵי שְׁאֵלָתָהּ[15] - פָּטוּר[16].

וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ג. הַשּׁוֹאֵל פָּרָה מֵחֲבֵרוֹ[17], שְׁאָלָהּ חֲצִי הַיּוֹם וּשְׁכָרָהּ חֲצִי הַיּוֹם, שְׁאָלָהּ הַיּוֹם וּשְׁכָרָהּ לְמָחָר, שָׁאַל אַחַת וְשָׁכַר אַחַת וּמֵתָה אַחַת מֵהֶן, הַמַּשְׁאִיל אוֹמֵר: שְׁאוּלָה מֵתָה[18], בַּיּוֹם שֶׁהָיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה[19], בַּשָּׁעָה[20] שֶׁהָיְתָה שְׁאוּלָה מֵתָה, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שֶׁאָמַר הַשּׁוֹאֵל: שְׁכוּרָה מֵתָה, בַּיּוֹם שֶׁהָיְתָה שְׁכוּרָה מֵתָה, בַּשָּׁעָה שֶׁהָיְתָה שְׁכוּרָה מֵתָה, וְהַמַּשְׁאִיל אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, אוֹ שֶׁאָמַר זֶה: אֵינִי יוֹדֵעַ, וְזֶה אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - הַמּוֹצִיא מֵחֲבֵרוֹ עָלָיו הָרְאָיָה. לֹא הָיְתָה שָׁם רְאָיָה - יִשָּׁבַע הַשּׁוֹכֵר עַל הַשְּׁכוּרָה שֶׁמֵּתָה, אוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ, וְיִפָּטֵר[21]. זֶה אוֹמֵר שְׁאוּלָה, וְזֶה אוֹמֵר שְׁכוּרָה - יִשָּׁבַע הַשּׁוֹמֵר עַל הַשְּׁכוּרָה שֶׁמֵּתָה כְּדַרְכָּהּ[22] כְּמוֹ שֶׁטָּעַן, וְיִגָּלְגֵּל עָלָיו שֶׁהַשְּׁכוּרָה הִיא שֶׁמֵּתָה.

ד. הִשְׁאִילוֹ שְׁתֵּי פָּרוֹת, חֲצִי הַיּוֹם בִּשְׁאֵלָה וַחֲצִי הַיּוֹם בִּשְׁכִירוּת, הַמַּשְׁאִיל[23] אוֹמֵר: בִּזְמַן הַשְּׁאֵלָה מֵתוּ, וְהַלָּה אוֹמֵר: אַחַת מֵתָה[24] בִּזְמַן הַשְּׁאֵלָה[25], וְהָאַחֶרֶת אֵינִי יוֹדֵעַ[26] -

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

לי ביד פלוני. 6) רבינו אינו מחלק כאן בין עשאו שליח בעדים לעשאו שלא בעדים וגם כתב סתם: "שלוחו של שואל" ומשמע אפילו שליח ממש וזה נגד דעת רב חסדא (בבא קמא קד.) שהמדובר במשנה בשכירו ולקיטו (באדם המושכר לו או לוקט אצלו שיבולים בקביעות) ואין עדים שעשאו שליח לדבר זה. ופליאה היא, שהרי בהלכות גזילה פרק ז הלכה י פסק כרב חיסדא. אולם מצאנו בכמה מקומות שרבינו מביא לשון המשנה ככתבה וסומך על הביאורים שנאמרו בגמרא ונראה שגם כאן נהג כך. 7) מכיוון שאמר למשאיל: "שלח" עשה יד השליח כידו ממש. 8) במשנה נאמר סתם: שלחה לי ביד וכו' עבדך וכו' חייב ולא חילקו בין עבד עברי לעבד כנעני, אלא בגמרא שם (צט.) מפרש שמואל מה ששנינו "שלחה לי ביד עבדך חייב" היינו בעבד עברי שאין גופו קנוי לבעליו, אבל בעבד כנעני פטור מפני שלא יצאה מרשותו. ראה הלכה הבאה. 9) בגמרא שם אמר רב, שהמשנה האומרת, "ביד עבדך חייב" התכוונה גם לעבד כנעני וכגון שאמר שהעבד יכישה במקל ותלך מאליה, ושמואל מעמידה בעבד עברי בלבד, ולמד רבינו מזה, ששמואל חולק על רב בדין הכישה במקל, ולפיכך לא מצא אפשרות להעמיד את המשנה בעבד כנעני, ובהתאם לכלל שבידינו: הלכה כשמואל בדיני ממונות - פסק כמותו (מגיד משנה). 10) משנה שם צח: 11) הרי היא ברשות השואל כל זמן שלא הגיעה ליד המשאיל או ליד אדם שהמשאיל הסכים מראש לשלוח על ידו. 12) שהפרה נשארת ברשותו של השואל לעניין חיוב אונסים כל זמן שלא הגיעה לרשות המשאיל (רש"י שם). 13) מימרא של רב חיסדא שם פא. 14) אמימר שם, והוא מנמק: מכיוון שהשואל נהנה מן הפרה בימי שאלתה תיקנו שיהא חייב בגניבה ואבידה גם אחר שכלו ימי השאלה (סמ"ע חושן משפט סימן שמ סעיף קטן יב). 15) אפילו נמצאת עדיין בבית השואל. 16) מאונסים. מלמדנו רבינו, שאין כל הבדל בין החזירה וטרם הגיעה לרשות המשאיל ובין לא עשה שום פעולה של החזרה. וכן נפסקה הלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן שמ, ח ראה בית יוסף שם). 17) משנה שם צז: כפי שנתבארה בגמרא שם צח. 18) זה נמשך לדין שאל אחת ושכר אחת. 19) שייך לדין שאלה היום ושכרה למחר. 20) שייך לשאלה חצי יום ולשכרה חצי יום. 21) רבינו אינו מחלק בין משאיל טוען ברי לטוען שמא ובשניהם אמר יישבע השוכר וייפטר. ובנימוקי יוסף בסוגייה שלנו מקשה למה הוא פטור כשטוען איני יודע? הלא הוא מודה ששאל את הפרה ונתחייב אז באונסים לפי שיטת רבינו למעלה (פרק א הלכה ו) שהלכה כלשון ראשון של רבא, אלא שאינו יודע אם מתה בזמן שהייתה שאולה או אחר שעבר זמן זה, ואם כן הרי זה כאומר לוויתי ואיני יודע אם פרעתי, שהוא חייב (ראה פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט)? ובשיטה מקובצת בסוגייה שלנו מתרץ בשם הריטב"א, שאפילו לדעת האומר שבשעת משיכת הפרה נתחייב באונסים אין זה חיוב גמור, שהרי הפרה עודה בריאה ושלימה, אלא הכוונה לשעבוד נכסיו של השואל ואם יארע אונס יגבה המשאיל בתוקף אותו השעבוד את הנכסים אפילו ימכרם בינתיים, ולפיכך כשהשואל טוען איני יודע אם מתה כשהייתה שאולה - הרי זה כאומר איני יודע אם נתחייבתי שהוא נשבע ונפטר (רבינו שם הלכה ח. ראה מה שכתבנו למעלה בפרק א הלכה ה בשם הכסף משנה וראה לחם משנה כאן). ושבועה זו היא שבועת היסת מתקנת רב נחמן, אבל מדין המשנה פטור גם משבועה (כסף משנה). ומה שפסק רבינו בהלכות טוען ונטען שם, שאין נשבעים אפילו היסת על טענת שמא היינו בהלוואה, שעל התובע לידע אם הלווה או לא, אבל המשאיל שלא היה נוכח בזמן האונס אינו יכול לדעת אם זה אירע בתקופת השאלה או לא וטענת שמא שלו מבוססת ולפיכך על השואל להישבע (לחם משנה). 22) ולא פשע בה, וגם לא נגנבה או אבדה, שהרי השוכר חייב בכל אלה האירועים (ראה ש"ך חושן משפט סימן שדמ סעיף קטן ג־ד וראה כאן הלכה ד). 23) שם צד. 24) שלא מחמת מלאכה. 25) ועליו לשלם דמיה. 26) הרי זה כדין תבעו מאה והוא מודה שחייב חמישים שהטילה עליו התורה שבועת מודה במקצת.

מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁבַּע[27] יְשַׁלֵּם הַשְּׁתַּיִם. וְכֵן[28] אִם מָסַר לוֹ שָׁלֹשׁ פָּרוֹת, שְׁתַּיִם שְׁאוּלוֹת וְאַחַת שְׁכוּרָה, הַמַּשְׁאִיל אוֹמֵר: שְׁתַּיִם הַשְּׁאוּלוֹת הֵן שֶׁמִּתּוֹ, וְהַשּׁוֹאֵל אוֹמֵר: אַחַת הַשְּׁאוּלָה מֵתָה וַדַּאי, אֲבָל הַשְּׁנִיָּה שֶׁמֵּתָה אֵינִי יוֹדֵעַ אִם הַשְּׁאוּלָה הָאַחֶרֶת אוֹ הַשְּׁכוּרָה - מִתּוֹךְ שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לִשְׁבַּע, שֶׁהֲרֵי אוֹמֵר אֵינִי יוֹדֵעַ, יְשַׁלֵּם הַשְּׁתַּיִם. וּבְהִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן יִתְבָּאֵר דִּין זֶה וְכַיּוֹצֵא בּוֹ מִכָּל הַטּוֹעֲנִין שֶׁאֵינָן יְכוֹלִים לְהִשָּׁבַע, וְכֵיצַד מְשַׁלְּמִין, וּמֵאֵי זֶה טַעַם הֵם מְשַׁלְּמִים.

פֶּרֶק רְבִיעִי[1]

א. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ בְּחִנָּם, וְנִגְנַב אוֹ אָבַד - הֲרֵי זֶה נִשְׁבָּע וְנִפְטָר; שֶׁנֶּאֱמַר: וְגֵנַב מִבֵּית הָאִישׁ וְגוֹ', וְנִקְרַב בַּעַל הַבַּיִת אֶל הָאֱלֹהִים אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בִּמְלֶאכֶת רֵעֵהוּ. וּמְגַלְגְּלִין עָלָיו בְּתוֹךְ הַשְּׁבוּעָה: שֶׁלֹּא פָּשַׁע, אֶלָּא שָׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין, וְלֹא שָׁלַח בּוֹ יָד וְאַחַר נִגְנַב; שֶׁאִם נִגְנַב אַחַר שֶׁשָּׁלַח יָד בַּפִּקָּדוֹן - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ.

ב. הוֹאִיל וּפָטַר הַכָּתוּב אֶת שׁוֹמֵר חִנָּם מִן הַגְּנֵבָה, קַל וָחֹמֶר מִן הָאֲנָסִין הַגְּדוֹלִים, כְּגוֹן שְׁבוּרָה וּשְׁבוּיָה וּמֵתָה. וְהוּא שֶׁלֹּא שָׁלַח יָד בַּפִּקָּדוֹן; אֲבָל שָׁלַח יָד בַּפִּקָּדוֹן - חַיָּב בָּאֲנָסָיו. כֵּיצַד דֶּרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים? הַכֹּל לְפִי הַפִּקָּדוֹן: יֵשׁ פִּקָּדוֹן, שֶׁדֶּרֶךְ שְׁמִירָתוֹ לְהַנִּיחוֹ בְּבֵית שַׁעַר, כְּגוֹן הַקּוֹרוֹת וְהָאֲבָנִים; וְיֵשׁ פִּקָּדוֹן, שֶׁדֶּרֶךְ שְׁמִירָתוֹ לְהַנִּיחוֹ בֶּחָצֵר, כְּגוֹן חֲבִילוֹת פִּשְׁתָּן הַגְּדוֹלוֹת וְכַיּוֹצֵא בָהֶן; וְיֵשׁ פִּקָּדוֹן, שֶׁדֶּרֶךְ שְׁמִירָתוֹ לְהַנִּיחוֹ בַּבַּיִת, כְּגוֹן שִׂמְלָה וְטַלִּית; וְיֵשׁ פִּקָּדוֹן, שֶׁדֶּרֶךְ שְׁמִירָתוֹ לְהַנִּיחוֹ בְּתֵבָה אוֹ בְּמִגְדָּל וְנוֹעֵל עָלָיו, כְּגוֹן בִּגְדֵי מֶשִׁי וּכְלֵי כֶסֶף וּכְלֵי זָהָב וְכַיּוֹצֵא בָהֶן.

ג. הַשּׁוֹמֵר שֶׁהִנִּיחַ הַפִּקָּדוֹן בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לוֹ, וְנִגְנַב מִשָּׁם אוֹ אָבַד, אֲפִלּוּ נֶאֱנַס שָׁם, כְּגוֹן שֶׁנָּפְלָה דְּלֵקָה וְשָׂרַף כָּל הַבַּיִת - הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְחַיָּב לְשַׁלֵּם. וְאַף עַל פִּי שֶׁהִנִּיחַ הַפִּקָּדוֹן עִם שֶׁלּוֹ: אִם רָאוּי לִשְׁמִירָה - פָּטוּר, וְאִם אֵין הַמָּקוֹם רָאוּי לִשְׁמִירָה - חַיָּב; בְּשֶׁלּוֹ הוּא רַשַּׁאי, וְאֵינוֹ רַשַּׁאי בְּשֶׁל אֲחֵרִים.

ד. הַכְּסָפִים וְהַדִּינָרִין - אֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בַּקַּרְקַע, וְיִתֵּן עֲלֵיהֶם טֶפַח עָפָר. אוֹ יִטְמְנֵם בַּכֹּתֶל בַּטֶּפַח הַסָּמוּךְ לַקּוֹרָה; אֲבָל לֹא בְּאֶמְצַע הַכֹּתֶל, שֶׁמָּא יַחְפְּרוּ הַגַּנָּבִים שָׁם וְיִגְנְבוּ. אֲפִלּוּ נָעַל עֲלֵיהֶם כָּרָאוּי בְּתֵבָה, אוֹ הֶחְבִּיא אוֹתָם בְּמָקוֹם שֶׁאֵין אָדָם מַכִּירוֹ וְלֹא מַרְגִּישׁ בּוֹ - הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְחַיָּב לְשַׁלֵּם. הוֹרוּ מִקְצָת הַמְּבִינִים, שֶׁהוּא הַדִּין לְכָל דָּבָר שֶׁמַּשָּׁאוֹ קַל וְאֵין הַקַּרְקַע מְאַבֶּדֶת אוֹתוֹ בִּמְהֵרָה, כְּגוֹן לְשׁוֹנוֹת שֶׁל כֶּסֶף, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר לְשׁוֹנוֹת שֶׁל זָהָב וַאֲבָנִים טוֹבוֹת, שֶׁאֵין לָהֶם שְׁמִירָה אֶלָּא בַּקַּרְקַע. וְלָזֶה דַּעְתִּי נוֹטָה.

ה. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ כְּסָפִים עֶרֶב שַׁבָּת בֵּין הַשִּׁמְשׁוֹת - אֵינוֹ חַיָּב לִטְרֹחַ וְלִקְבֹּר אוֹתָן עַד מוֹצָאֵי שַׁבָּת. וְאִם נִתְאַחֵר לְמוֹצָאֵי שַׁבָּת כְּדֵי לְקָבְרָן וְלֹא קָבְרָן, וְנִגְנְבוּ אוֹ נֶאֱנְסוּ - חַיָּב. וְאִם תַּלְמִיד חָכָם הוּא - אֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיִּשְׁהֶה אַחַר שֶׁיַּבְדִּיל כְּדֵי לְקָבְרָן.

ו. הִפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ כְּסָפִים בַּדֶּרֶךְ לְהוֹלִיכָם לְבֵיתוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח עִמּוֹ מָעוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - צְרִיכִין שֶׁיִּהְיוּ צְרוּרִים וּמֻנָּחִים בְּיָדוֹ, אוֹ קְשׁוּרִים כָּרָאוּי עַל בִּטְנוֹ מִכְּנֶגֶד פָּנָיו, עַד שֶׁיַּגִּיעַ לְבֵיתוֹ וְיִקְבְּרֵם כָּרָאוּי. וְאִם לֹא קְשָׁרָן בַּדֶּרֶךְ הַזֹּאת, אֲפִלּוּ נֶאֱנְסוּ - חַיָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁהֲרֵי תְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד, שֶׁהִפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וְהִנִּיחָם בִּמְחִיצָה שֶׁל קָנִים, וְהָיוּ טְמוּנִים בָּעֲבִי הַמְּחִיצָה, וְנִגְנְבוּ מִשָּׁם; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אַף עַל פִּי שֶׁזּוֹ שְׁמִירָה מְעֻלָּה לְעִנְיַן גְּנֵבָה - אֵינָהּ שְׁמִירָה כָּרָאוּי לְעִנְיַן הָאֵשׁ; וּמֵאַחַר שֶׁלֹּא טְמָנוֹ בַּקַּרְקַע אוֹ בְּכֹתֶל בִּנְיָן - פּוֹשֵׁעַ הוּא; וְכֹל שֶׁתְּחִלָּתוֹ בִּפְשִׁיעָה וְסוֹפוֹ בְּאֹנֶס - חַיָּב. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ז. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין כֵּלִים בֵּין מָעוֹת, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי פִּקְדוֹנִי, וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ אָנָה הִנַּחְתִּי פִּקָּדוֹן זֶה, אוֹ בְּאֵי זֶה מָקוֹם קָבַרְתִּי הַכְּסָפִים, הַמְתֵּן לִי עַד שֶׁאֲבַקֵּשׁ וְאֶמְצָא וְאַחֲזִיר לְךָ - הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ, וְחַיָּב לְשַׁלֵּם מִיָּד.

ח. כָּל הַמַּפְקִיד אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין כֵּלִים בֵּין מָעוֹת - עַל דַּעַת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הַגְּדוֹלִים הוּא מַפְקִיד. אֲבָל אִם מְסָרָן לְבָנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הַקְּטַנִּים, אוֹ לַעֲבָדָיו, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים, אוֹ לְאֶחָד מִקְּרוֹבָיו שֶׁאֵינָן שְׁרוּיִין עִמּוֹ בַּבַּיִת וְאֵין סוֹמְכִין עַל שֻׁלְחָנוֹ, וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר אִם מְסָרָן לְאַחֵר - הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ, וְחַיָּב לְשַׁלֵּם; אֶלָּא אִם כֵּן הֵבִיא הַשּׁוֹמֵר הַשֵּׁנִי רְאָיָה שֶׁלֹּא פָּשַׁע, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד, שֶׁהִפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וּנְתָנָם הַשּׁוֹמֵר לְאִמּוֹ, וְהֶחְבִּיאָה אוֹתָן וְלֹא טָמְנָה אוֹתָן, וְנִגְנְבוּ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין הַשּׁוֹמֵר חַיָּב לְשַׁלֵּם מִפְּנֵי שֶׁנְּתָנָם לְאִמּוֹ, שֶׁכָּל הַמַּפְקִיד - עַל דַּעַת בָּנָיו וּבְנֵי בֵיתוֹ הוּא מַפְקִיד; וְאַף עַל פִּי שֶׁלֹּא אָמַר לָהּ: פִּקָּדוֹן הֵם - יֵשׁ לוֹ לִטְעֹן: כָּל שֶׁכֵּן שֶׁהִיא נִזְהֶרֶת בָּהֶן, אִם הָיְתָה סְבוּרָה שֶׁהֵן שֶׁלִּי; וְכֵן אֵין אִמּוֹ חַיֶּבֶת לְשַׁלֵּם, שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר לָהּ שֶׁהֵן פִּקָּדוֹן. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר שֶׁאוֹתָן הַמָּעוֹת עַצְמָן הֵן שֶׁנְּתָנָן לְאִמּוֹ, וְתִשָּׁבַע הָאֵם שֶׁהֶחְבִּיאָה אוֹתָן וְנִגְנְבוּ, וְיִפָּטְרוּ שְׁנֵיהֶם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ט. מִכָּאן אַתָּה לָמֵד: שֶׁהַשּׁוֹמֵר שֶׁמָּסַר הַפִּקָּדוֹן לְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵי בֵיתוֹ, וְהוֹדִיעָן שֶׁהוּא פִּקָּדוֹן, וְלֹא שָׁמְרוּ כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין - שֶׁהֵן חַיָּבִין לְשַׁלֵּם לְבַעַל הַפִּקָּדוֹן, וּבַעַל הַבַּיִת פָּטוּר; שֶׁכָּל הַמַּפְקִיד - עַל דַּעַת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו הוּא מַפְקִיד. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהִפְקִיד כְּשׁוּת אֵצֶל אֶחָד, וְהָיָה לוֹ לַשּׁוֹמֵר כְּשׁוּת אַחֶרֶת,

27) שאינו חייב, שהרי אינו יודע. ולמה בשואל פרה אחת (בהלכה הקודמת) וטוען איני יודע אין מטילים עליו שבועת השומרים, שמתה כדרכה ולא פשע בה ועל ידי גלגול יחוייב לישבע ששכורה מתה ומתוך שאינו יכול להישבע - ישלם? מפני ששבועת שלא פשע היא על טענת שמא אין כוחה יפה לחייבו ממון על ידי גלגול (מגיד משנה). [בש"ך שם מפרש שהמדובר, כשיש עדים שמתה כדרכה או שהמשאיל מאמין לו, והבית יוסף שם כותב ששבועת היסת של השואל האומר איני יודע היא מטעם גלגול ולא ביאר למה אין מגלגלים שבועת התורה ואומרים מתוך וכו'. ראה שולחן ערוך שם, סמ"ע וש"ך שהאריכו לברר סוגייה זו]. 28) גמרא שם. 1) מבאר דיני שומר חינם ודין שמירת הפיקדון, כיצד ישמור אותו, ודין שומר שמסר לאשתו ובניו.

וְאָמַר לְשַׁמָּשׁוֹ: מִזֶּה הַכְּשׁוּת תַּשְׁלִיךְ לְתוֹךְ הַשֵּׁכָר, וְהָלַךְ הַשַּׁמָּשׁ וְהִשְׁלִיךְ מִכְּשׁוּת שֶׁל פִּקָּדוֹן; אָמְרוּ חֲכָמִים: שֶׁהַשַּׁמָּשׁ פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי לֹא אָמַר: מִזֶּה הַשְׁלֵךְ וּמִזֶּה אַל תַּשְׁלֵךְ, וְדַמָּה שֶׁהוּא מַרְאֶה מָקוֹם וְאֵינוֹ מַקְפִּיד עַל זֶה; וְכֵן בַּעַל הַבַּיִת פָּטוּר, שֶׁהֲרֵי אָמַר לוֹ: מִזֶּה הַשְׁלֵךְ; וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא דְּמֵי מַה שֶּׁנֶּהֱנָה בִּלְבַד. לְפִיכָךְ, אִם נַעֲשָׂה הַשֵּׁכָר חֹמֶץ - פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם. וּבֵין כָּךְ וּבֵין כָּךְ - חַיָּב הַשּׁוֹמֵר שְׁבוּעָה שֶׁכָּךְ אֵרַע. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

פֶּרֶק חֲמִישִׁי[1]

א. מִי שֶׁהִפְקִידוּ אֶצְלוֹ מָעוֹת שֶׁל עֲנִיִּים אוֹ שֶׁל פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים, וּפָשַׁע בָּהֶם וְנִגְנְבוּ - פָּטוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: לִשְׁמֹר - וְלֹא לְחַלֵּק לַעֲנִיִּים, וַהֲרֵי הוּא מָמוֹן שֶׁאֵין לוֹ תּוֹבְעִים. אֲפִלּוּ בָּאוּ עָלָיו גַּנָּבִים, וְקָדַם וְהִצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן שְׁבוּיִים - פָּטוּר; אֵין לְךָ פִּדְיוֹן שְׁבוּיִים גָּדוֹל מִזֶּה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁאֵין זֶה הַמָּמוֹן מֻפְקָד לַעֲנִיֵּי מָקוֹם זֶה אוֹ לִשְׁבוּיִים אֵלּוּ; אֲבָל אִם הָיָה לַעֲנִיִּים אֵלּוּ אוֹ לִשְׁבוּיִים אֵלּוּ, וַהֲרֵי הוּא קָצוּץ לָהֶן - הֲרֵי זֶה הַמָּמוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹ תּוֹבְעִין, וִישַׁלֵּם אִם פָּשַׁע, אוֹ יִשְׁבַּע שֶׁלֹּא פָּשַׁע, כְּדֶרֶךְ כָּל הַשּׁוֹמְרִים.

ב. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ מָמוֹן אוֹ כֵּלִים חֲשׁוּבִין, וּבָאוּ עָלָיו גַּנָּבִים, וְקָדַם וְנָתַן לָהֶם הַפִּקָּדוֹן לְהַצִּיל עַצְמוֹ: אִם הָיָה אָמוּד שֶׁהוּא בַּעַל מָמוֹן - חַיָּב, שֶׁחֻזְקָתוֹ שֶׁבִּגְלָלוֹ בָּאוּ הַגַּנָּבִים, וְנִמְצָא זֶה מַצִּיל עַצְמוֹ בְּמָמוֹן חֲבֵרוֹ; וְאִם אֵינוֹ אָמוּד - חֻזְקָתוֹ שֶׁלֹּא בָּאוּ אֶלָּא לְשֵׁם הַפִּקָּדוֹן, וּפָטוּר. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ג. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ כֵּלִים אוֹ פֵּרוֹת, וּבָאוּ גַּנָּבִים וּגְנָבוּם בְּפָנָיו, וְאִלּוּ הָיָה צוֹוֵחַ הָיוּ בָּאִין בְּנֵי אָדָם וּמַצִּילִין אוֹתָן, הוֹאִיל וְלֹא צָוַח - הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ וְחַיָּב לְשַׁלֵּם. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה.

ד. שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ אֵצֶל אֶחָד, זֶה מֵאָה וְזֶה מָאתַיִם, וְכָל אֶחָד מִשְּׁנֵיהֶם אוֹמֵר: אֲנִי הוּא שֶׁהִפְקַדְתִּי הַמָּאתַיִם, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - יִשָּׁבַע כָּל אֶחָד מֵהֶן שֶׁהִפְקִיד מָאתַיִם וְנוֹטֵל, כְּדֵין כָּל נִשְׁבָּע וְנוֹטֵל, וְיִתֵּן מָאתַיִם לָזֶה וּמָאתַיִם לָזֶה, וּמַפְסִיד מֵאָה מִבֵּיתוֹ; שֶׁהֲרֵי הוּא פּוֹשֵׁעַ, שֶׁהָיָה לוֹ לִכְתֹּב שֵׁם כָּל אֶחָד עַל כִּיס שֶׁלּוֹ. לְפִיכָךְ, אִם הֵבִיאוּ לוֹ הַשְּׁנַיִם כְּאֶחָד שְׁלֹשׁ מֵאוֹת בְּכֶרֶךְ אֶחָד, וּבָאוּ וְתָבְעוּ, וְכָל אֶחָד אוֹמֵר: הַמָּאתַיִם שֶׁלִּי - נוֹתֵן מָנֶה לָזֶה וּמָנֶה לָזֶה, וְהַשְּׁאָר יִהְיֶה מֻנָּח אֶצְלוֹ עַד לְעוֹלָם אוֹ עַד שֶׁיּוֹדֶה הָאֶחָד לַחֲבֵרוֹ. שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר לָהֶם: כֵּיוָן שֶׁרָאִיתִי שֶׁאֵין אַתֶּם מַקְפִּידִין זֶה עַל זֶה וְהֵבֵאתֶם בְּכֶרֶךְ אֶחָד, לֹא הִטְרַחְתִּי עַצְמִי לִידַע וְלִזְכֹּר תָּמִיד מִי בַּעַל הַמֵּאָה וּמִי בַּעַל הַמָּאתַיִם. וְכֵן אִם הִפְקִידוּ אֶצְלוֹ שְׁנֵי כֵּלִים, אֶחָד גָּדוֹל וְאֶחָד קָטָן, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד אוֹמֵר: אֲנִי הוּא בַּעַל הַגָּדוֹל, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - יִשָּׁבְעוּ שְׁנֵיהֶם, וְיִתֵּן הַגָּדוֹל לְאֶחָד מֵהֶם, וּדְמֵי הַגָּדוֹל לַשֵּׁנִי, וְיִשָּׁאֵר לוֹ הַקָּטָן. וְאִם הֵבִיאוּם בְּכֶרֶךְ אֶחָד כְּאֶחָד - נוֹתֵן הַקָּטָן לְאֶחָד, וּדְמֵי הַקָּטָן לַשֵּׁנִי, וְהַשְּׁאָר יִהְיֶה מֻנָּח אֶצְלוֹ עַד לְעוֹלָם. וְכֵן מִי שֶׁתְּבָעוּהוּ שְׁנַיִם, זֶה אוֹמֵר: אֲנִי הוּא בַּעַל הַפִּקָּדוֹן, וְזֶה אוֹמֵר: אֲנִי הוּא, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֶחָד מִכֶּם הוּא, וְאֵינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא - יְשַׁלֵּם לִשְׁנֵיהֶם. וְכֵן שְׁנַיִם שֶׁהִפְקִידוּ שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת אֵצֶל רוֹעֶה, וּמִתָּה אַחַת מֵהֶן, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ שֶׁל מִי הָיְתָה - יְשַׁלֵּם לִשְׁנֵיהֶם. וְאִם הִפְקִידוּ בְּעֶדְרוֹ שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ - מַנִּיחַ הַבְּהֵמָה בֵּינֵיהֶם וּמִסְתַּלֵּק, וְתִהְיֶה מֻנַּחַת עַד שֶׁיּוֹדֶה הָאֶחָד לַחֲבֵרוֹ אוֹ עַד שֶׁיִּרְצוּ לַחֲלֹק אוֹתָהּ.

ה. הַמַּפְקִיד פֵּרוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה לֹא יְעָרְבֵם עִם פֵּרוֹתָיו. עָבַר וְעֵרַב - יְחַשֵּׁב כַּמָּה הָיָה הַפִּקָּדוֹן, וְיִרְאֶה כַּמָּה חָסַר הַכֹּל, וִיחַשֵּׁב חֶסְרוֹן הַפִּקָּדוֹן וְיִתֵּן לוֹ אַחַר שֶׁיִּשָּׁבַע. נִסְתַּפֵּק מֵהֶן, וְלֹא יָדַע כַּמָּה נִסְתַּפֵּק - יוֹצִיא לוֹ חֶסְרוֹנוֹ: לְחִטִּים וּלְאֹרֶז קָלוּף - אַרְבָּעָה קַבִּין וּמֶחֱצָה לְכָל כּוֹר, לִשְׁעוֹרִים וּלְדֹחַן - תִּשְׁעָה קַבִּין לְכָל כּוֹר, לְכֻסְּמִין וּלְזֶרַע פִּשְׁתָּן בְּגִבְעוֹלָיו וּלְאֹרֶז שֶׁאֵינוֹ קָלוּף - שָׁלֹשׁ סְאִין לְכָל כּוֹר. וְכַמִּדָּה הַזֹּאת לְכָל שָׁנָה וְשָׁנָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? שֶׁמִּדַּד לוֹ בִּימוֹת הַגֹּרֶן, וְהֶחֱזִיר לוֹ בִּימוֹת הַגֹּרֶן; אֲבָל מִדַּד בִּימוֹת הַגֹּרֶן, וְהֶחֱזִיר לוֹ בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים - אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ חֶסְרוֹנוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מוֹתִירוֹת. וְכֵן מוֹצִיא לוֹ שְׁתוּת לְיַיִן, וּשְׁלוֹשָׁה לַגִּין שֶׁמֶן לְמֵאָה לַגִּין: לֹג וּמֶחֱצָה שְׁמָרִים, וְלֹג וּמֶחֱצָה בֶּלַע. אִם הָיָה מְזֻקָּק - אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ שְׁמָרִים; וְאִם הָיוּ הַקַּנְקַנִּים יְשָׁנִים - אֵינוֹ מוֹצִיא לוֹ בֶּלַע.

ו. הִפְקִיד אֶצְלוֹ פֵּרוֹת שֶׁאֵינָן מְדוּדִין, וְעֵרְבָן עִם פֵּרוֹתָיו וְלֹא מִדָּדָן - הֲרֵי זֶה פּוֹשֵׁעַ. בַּעַל הַפִּקָּדוֹן אוֹמֵר: כָּךְ וְכָךְ הָיוּ, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ - יִשָּׁבַע בְּלֹא שְׁבוּעָה; שֶׁהֲרֵי חַיָּב עַצְמוֹ בְּתַשְׁלוּמִין, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ כַּמָּה הוּא חַיָּב, וְנִמְצָא חַיָּב שְׁבוּעָה שֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁבַע. וְכָזֶה הוֹרוּ רַבּוֹתַי הָרַב רַבִּי יוֹסֵף הַלֵּוִי וְרַבּוֹ ז"ל. וְכֵן כָּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם, וְאָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה דָּמִים אֲנִי חַיָּב לְשַׁלֵּם, וְהַבְּעָלִים אוֹמְרִים: אָנוּ יוֹדְעִין, וְכָךְ וְכָךְ הָיָה שָׁוֶה - יִטְּלוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְהוּא שֶׁיִּטְעָנוּ דָּבָר שֶׁהֵן אֲמוּדִין בּוֹ. וְיֵשׁ לַשּׁוֹמֵר לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁלּוֹקֵחַ מִמֶּנּוּ יָתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ. וּמִנַּיִן שֶׁהַדִּין כָּךְ הוּא? הַגַּע עַצְמְךָ, שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ כִּיס מָלֵא זְהוּבִים, וּפָשַׁע בּוֹ, הַבְּעָלִים אוֹמְרִים: מָאתַיִם דִּינָר הָיוּ, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: דַּאי שֶׁהָיוּ בּוֹ דִּינָרִים, אֲבָל אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה הָיוּ - נִמְצָא זֶה כְּטוֹעֵן מָאתַיִם וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצָת, וְאָמַר: הַשְּׁאָר אֵינִי יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא מְחַיָּב שְׁבוּעָה וְאֵינוֹ יָכוֹל לִשָּׁבַע, וּמְשַׁלֵּם, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

ז. מֵת אָבִיו וְהִנִּיחַ לוֹ שַׂק צְרוּר, וְהִפְקִידוֹ אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וּפָשַׁע בּוֹ, הַמַּפְקִיד אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ מֶה הָיָה בּוֹ, שֶׁמָּא מַרְגָּלִיּוֹת הָיוּ בּוֹ, וְכֵן הַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ כַּמָּה אֲנִי חַיָּב לְשַׁלֵּם, שֶׁמָּא זְכוּכִית הָיָה מָלֵא - שׁוּרַת הַדִּין שֶׁאֲנִי אוֹמֵר בְּטַעֲנָה זוֹ: שֶׁיִּשָּׁבַע הַשּׁוֹמֵר בְּתַקָּנַת חֲכָמִים שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וְיִכְלֹל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מבאר דין מציל עצמו בממון הפיקדון, ודין שניים שהפקידו זה מנה וזה מאתיים, או כלים אחד גדול ואחד קטן, ודין תבעוהו שניים, כל אחד אומר אני הוא בעל הפיקדון, ודין מפקיד פירות כמה חסרונות יוציא ודין מחלוקת שיש בין המפקיד והנפקד כמה הפקיד.

בִּשְׁבוּעָתוֹ שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁהָיָה בּוֹ יָתֵר עַל שְׁוֵה כֶּסֶף וְכָךְ, וּישַׁלֵּם מַה שֶּׁהוֹדָה בּוֹ. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד, שֶׁהִפְקִיד שַׂק צְרוּר אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וּפְשַׁע בּוֹ, הַמַּפְקִיד אוֹמֵר: חֲלִי זָהָב וּמַרְגָּלִיּוֹת וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן הָיוּ בּוֹ, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: אֵינִי יוֹדֵעַ, שֶׁמָּא סִיגִים אוֹ חוֹל הָיוּ בּוֹ; וְאָמְרוּ חֲכָמִים: יִשְׁבַּע בַּעַל הַפִּקָּדוֹן וְיִטֹּל. וְהוּא שֶׁיִּטְעַן דָּבָר שֶׁהוּא אָמוּד בּוֹ אוֹ אָמוּד לְהַפְקִידוֹ אֶצְלוֹ. וְלָמָּה נִשְׁבָּע כָּאן בַּעַל הַפִּקָּדוֹן? לְפִי שֶׁאֵין הַשּׁוֹמֵר מְחֻיָּב שְׁבוּעָה; שֶׁאֲפִלּוּ הוֹדָה וְאָמַר: בָּרֵי לִי שֶׁהָיָה מָלֵא סִיגִים, וְהַמַּפְקִיד אוֹמֵר: מַרְגָּלִיּוֹת הָיוּ - הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע הֶסֵּת וְנִפְטָר, כְּמוֹ שֶׁטָּעָנוּ חִטִּים וְהוֹדָה לוֹ בִּשְׁעוֹרִים. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וּבְהִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן יִתְבָּאֲרוּ עִקְּרֵי הַדְּבָרִים.

שבת קודש ח' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שִׁשִּׁי[1]

א. שׁוֹמֵר חִנָּם[2] שֶׁאָמַר: חֲרִיבִי מְשֻׁלָּם וְאֵינִי נִשְׁבָּע, אִם הַפִּקָּדוֹן דָּבָר שֶׁכָּל מִינוֹ שָׁוֶה וּמָצוּי בַּשּׁוּק לִקְנוֹת כְּמוֹתוֹ, כְּגוֹן פֵּרוֹת, אוֹ יְרִיעוֹת שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל פִּשְׁתָּן הַשָּׁווֹת בְּכָל עִנְיָנָם, אוֹ קוֹרוֹת שֶׁאֵינָן מְצֻיָּרוֹת, וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן - חֲרֵי זֶה מְשֻׁלָּם וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע. אֲבָל אִם הָיָה הַפִּקָּדוֹן בְּהֵמָה אוֹ בֶּגֶד מְצֻיָּר אוֹ כְּלִי מְחֻקָּק אוֹ דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מוֹצֵא לִקְנוֹת כְּמוֹתוֹ בַּשּׁוּק - חוֹשְׁשִׁין שֶׁמָּא עֵינָיו נָתַן בּוֹ, וּמַשְׁבִּיעִין אוֹתוֹ בְּתַקָּנַת חֲכָמִים שְׁבוּעָה בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וְאַחַר כָּךְ מְשֻׁלָּם. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַשּׁוֹמְרִין, כְּגוֹן הַשּׁוֹאֵל שֶׁאָמַר: מֵתָה אוֹ נִגְנְבָה, וְשׁוֹמֵר שָׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר שֶׁאָמַר: נִגְנְבָה אוֹ שֶׁאָבְדָה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן חַיָּבִין לְשַׁלֵּם - מַשְׁבִּיעִין אוֹתָן שְׁבוּעָה שֶׁאֵינָהּ בִּרְשׁוּתָן, וְאַחַר כָּךְ מְשַׁלְּמִין דְּמֵי הַבְּהֵמָה אוֹ הַחֵפֶץ; שֶׁאָנוּ חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עֵינָיו נָתַן בָּהּ. וְאִם אָמְרוּ הַבְּעָלִים: יָתֵר עַל זֶה הָיָה שָׁוֶה - כּוֹלֵל בִּשְׁבוּעָתוֹ[3] שֶׁאֵינָהּ שָׁוָה אֶלָּא כָּךְ וְכָךְ. נִמְצָא, כָּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין - כּוֹלֵל בִּשְׁבוּעָתוֹ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים[4]: שֶׁשָּׁמַר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין[5], וְשֶׁאֵרְעוֹ כָּךְ וְכָךְ וְאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וְשֶׁלֹּא שָׁלַח בּוֹ יָד[6] קֹדֶם שֶׁאֵרְעוֹ הַמְּאֹרָע הַפּוֹטֵר אוֹתוֹ. וְאִם רָצָה לְשַׁלֵּם - נִשְׁבָּע שֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וְכוֹלֵל בִּשְׁבוּעָתוֹ שֶׁכָּךְ וְכָךְ הָיָה שָׁוֶה.

ב. יֵשׁ לְשׁוֹמֵר לְהַתְנוֹת[7] שֶׁאֵינוֹ שׁוֹמֵר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין, אֶלָּא מָעוֹת אֵלּוּ שֶׁהִפְקִיד אֶצְלִי - בְּזָוִית בֵּיתִי אֲנִי מַנִּיחַ אוֹתָן[8], וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה. טָעַן הַשּׁוֹמֵר, שֶׁתְּנַאי הָיָה בֵּינֵינוּ, וּבַעַל הַפִּקָּדוֹן אוֹמֵר: לֹא הָיָה שָׁם תְּנַאי, אַף עַל פִּי שֶׁהִפְקִיד אֶצְלוֹ בְּעֵדִים[9] - מִתּוֹךְ שֶׁיָּכוֹל לוֹמַר: שָׁמַרְתִּי כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין וְנֶאֱנַסְתִּי[10], נֶאֱמָן לוֹמַר שֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶן תְּנַאי[11]. לְפִיכָךְ יִשְׁבַּע[12] שֶׁלֹּא שָׁלַח יָד בּוֹ, וְשֶׁאֵינוֹ בִּרְשׁוּתוֹ, וְשֶׁהָיָה בֵּינֵיהֶן תְּנַאי.

ג. שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁהֵבִיא רְאָיָה שֶׁלֹּא פָּשַׁע בָּהּ[13] - פָּטוּר מִשְּׁבוּעָה[14], וְאֵין אוֹמְרִים שֶׁמָּא שָׁלַח בּוֹ יָד[15] קֹדֶם שֶׁיֹּאבַד. וּבַעַל הַפִּקָּדוֹן שֶׁהֵבִיא רְאָיָה שֶׁפָּשַׁע הַשּׁוֹמֵר - מְשֻׁלָּם. וְאִם טָעַן וְאָמַר: תְּנַאי הָיָה בֵּינֵינוּ[16] - אֵינוֹ נֶאֱמָן, שֶׁהֲרֵי יֵשׁ עֵדִים שֶׁפָּשַׁע[17].

ד. הִפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים, וּבָאוּ עֵדִים שֶׁזֶּה הַחֵפֶץ[18] בְּפָנֵינוּ הִפְקִידוֹ אֶצְלוֹ - אֵין הַשּׁוֹמֵר יָכוֹל לִטְעֹן וְלוֹמַר: חָזַרְתִּי וּלְקַחְתִּיו מִמֶּנּוּ[19] אוֹ נְתָנוֹ לִי בְּמַתָּנָה. לְפִיכָךְ, אִם מֵת הַשּׁוֹמֵר - מוֹצִיאִין הַפִּקָּדוֹן עַצְמוֹ מִן הַיְתוֹמִים[20] בְּלֹא שְׁבוּעָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא מִי שֶׁבָּא[21] וְאָמַר[22]: כָּךְ וְכָךְ הִפְקַדְתִּי אֵצֶל אֲבִיכֶם, וְנָתַן סִימָנִין מֵבְהָקִין, וְנִמְצָא הַפִּקָּדוֹן כְּמוֹ שֶׁאָמַר[23], וְהָיָה יוֹדֵעַ הַדַּיָּן[24] שֶׁלֹּא הָיָה הַמֵּת אָמוּד שֶׁזֶּה

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) מבאר דין שומרים שרצו לשלם ולא רצו להישבע, ודין מי שאמר הפקדתי אצל אביכם והוא לא ציווה כשמת, ודין טוען קניתי ממך את הפיקדון או החזרתיו לך ודין מפקיד טוען אני הפקדתי אצלך חפץ אחר. 2) בבבא מציעא לד: אמר רב הונא: "משביעין אותו שבועה שאינה ברשותו, חיישינן (חוששים אנו) שמא עיניו נתן בה", פירוש שמא חמד את הדבר הזה ורוצה לשלם שוויו ולהשאירו בידו. ומדבריו למד רבינו, שאם דבר כזה מצוי לקנות בשוק אין משביעים אותו. 3) זה נקרא "גלגול שבועה", שלולא שבועה אחרת המוטלת עליו לא היה חייב שבועה זו. 4) בבא קמא קז: אמר רב ששת שלוש שבועות משביעין אותו. 5) שלא פשע בשמירתו. 6) לא השתמש בו לצורך עצמו, שאם שלח בו יד, אפילו הוא שומר חינם, דינו כגזלן וחייב גם באונסים. 7) שנינו (שם צד.) "מתנה שומר חינם להיות פטור משבועה והשואל להיות פטור מלשלם וכו'". ובגמרא שם ביארו הטעם, שכל תנאי בדבר שבממון, אפילו כשהוא נגד האמור בתורה - קיים. 8) ואם הניח אותן במקום שהתנה ונגנבו - פטור, אף על פי שכספים אין להם שמירה אלא בקרקע (כאמור למעלה פרק ד הלכה ד). 9) והם לא שמעו את התנאי. 10) והיה נאמן בשבועה. 11) כלומר, לפני שהפקיד אצלו בעדים הותנה ביניהם התנאי שלמעלה ואחר כך הפקיד בעדים סתם, ותנאי אינו צריך עדים. ואם טען שאמר לו כך בפני העדים - אינו נאמן שאין אומרים מיגו כשעדים מכחישים דבריו (כסף משנה). 12) נראה, שנשבע שבועת התורה, שהרי גם הטוען נאנסו חייב שבועת התורה (מגיד משנה). 13) ונגנבה. 14) מכל השבועות. למעלה בפרק ד הלכה א ביאר המגיד משנה, שעיקר השבועה שחייבה התורה הוא שנגנבה ושאר השבועות הן מדין גלגול. ומשום כך, כשאין עליו חיוב שבועה זו - נפטר גם מהשבועות האחרות. אמנם למעלה (שם) כתב רבינו שגם השבועה שלא פשע בה מגלגלים. דעתו כאן שהיא כלולה בשבועה שנגנבה, שפירושה נגנבה שלא בפשיעה. 15) בגמרא שם למד איסי בן יהודה מהכתוב (שמות כב ט-י): "אין רואה שבועת ה' תהיה בין שניהם" - הא (אבל, אם) יש רואה, יביא ראייה וייפטר. 16) שלא אשמור שמירה מעולה כדרך השומרים. 17) ואין לו מיגו לומר: שמרתי כדרך השומרים ונאנסתי. מובן שהמדובר כשיש עדים שקיבל עליו שמירה, שאם לא כן, יכול הוא לטעון אמרתי לך רק: הנה הבית לפניך, הנח במקום שאתה רוצה, ואין עלי דין שומר כלל והיה נשבע היסת ונפטר ולפיכך כשטען אמנם קיבלתי לשמור, אבל רק שמירה מוגבלת - היה נאמן במיגו (ראה ראב"ד וכסף משנה). 18) שאנו רואים אותו עתה (מגיד משנה). 19) רי"ף בבא מציעא סוף פרק שלישי. 20) ואין בית דין טוען ליתומים: שמא קנה אביהם מהמפקיד, וטעמו של דבר, שאין אנו טוענים ליתומים אלא טענה שאביהם היה יכול לטעון. 21) כתובות פה: מעשה שהיה. 22) ואין לו עדים על זה. 23) נמצא הפיקדון בבית היתומים ויש בו אותם הסימנים שמסר התובע. 24) מאומדן דעתו שזה

הַפִּקָּדוֹן שֶׁלּוֹ - יֵשׁ לוֹ לַדַּיָּן הַזֶּה לָתֵת הַפִּקָּדוֹן לָזֶה שֶׁנָּתַן סִימָנָיו. וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה הַמַּפְקִיד רָגִיל לְהִכָּנֵס אֵצֶל זֶה שֶׁמֵּת; אֲבָל אִם הָיָה רָגִיל לִכָּנֵס אֶצְלוֹ - שֶׁמָּא[25] שֶׁל אַחֵר הוּא וְהִכִּיר הַסִּימָנִין שֶׁלּוֹ[26]. בָּאוּ עֵדִים וְהֵעִידוּ לַדַּיָּן שֶׁאֵין זֶה אָמוּד - אֵין מוֹצִיאִין מִיַּד הַיְתוֹמִים בְּעֵדוּתָן; שֶׁאֵין זֶה רְאָיָה בְּרוּרָה[27], וְאֶמְדַּן דַּעְתָּן אֵינוֹ אֹמֶד דַּעְתּוֹ[28], וְאֵין לוֹ לַדַּיָּן אֶלָּא מַה שֶּׁדַּעְתּוֹ סוֹמֶכֶת עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת סַנְהֶדְרִין. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד[29], שֶׁהִפְקִיד שֶׁמְּשִׁמִּין אֵצֶל חֲבֵרוֹ בְּעֵדִים, וּבָא לְתָבְעוֹ, וְאָמַר לוֹ: הֶחֱזַרְתִּים. אָמַר לוֹ הַמַּפְקִיד: וַהֲלֹא כָּךְ וְכָךְ הִיא מִדָּתָם, וַהֲרֵי הֵם מֻנָּחִים אֶצְלְךָ בְּחָבִיתְךָ. אָמַר לוֹ: שֶׁלְּךָ הֶחֱזַרְתִּי לְךָ, וְאֵלּוּ[30] אֲחֵרִים הֵן. וְאָמְרוּ חֲכָמִים: אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, שֶׁמָּא אֵלּוּ הַשֵּׁמְשִׁמִּין שֶׁל שׁוֹמֵר הֵן[31], אֶלָּא יִשָּׁבַע הַשּׁוֹמֵר בִּנְקִיטַת חֵפֶץ שֶׁהֶחֱזִיר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ[32].

ה. בַּעַל הַפִּקָּדוֹן שֶׁתָּבַע פִּקְדּוֹנוֹ, וְנָתַן לוֹ הַשּׁוֹמֵר, וְאָמַר הַמַּפְקִיד: אֵין זֶה פִּקְדּוֹנִי, אֶלָּא אַחֵר הוּא; אוֹ שֶׁלֵּם הָיָה, וְאַתָּה שִׁבַּרְתּוֹ; אוֹ חָדָשׁ הָיָה, וְנִשְׁתַּמַּשְׁתָּ בּוֹ; מֵאָה סְאִין הִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ, וְאֵין אֵלּוּ אֶלָּא חֲמִשִּׁים; וּבַעַל הַבַּיִת אוֹמֵר: זֶהוּ שֶׁהִפְקַדְתָּ בְּעַצְמְךָ, וּמַה שֶּׁנָּתַתָּ אַתָּה נוֹטֵל - הֲרֵי הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבָּע הֶסֵּת[33], כִּשְׁאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין. שֶׁאֵין כָּל שׁוֹמֵר נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה, אֶלָּא בִּזְמַן שֶׁמּוֹדֶה בְּעַצְמוֹ עַל פִּקָּדוֹן כְּמוֹ שֶׁהַמַּפְקִיד אוֹמֵר, וְטוֹעֵן שֶׁנִּגְנַב אוֹ מֵת אוֹ נִשְׁבָּה. כְּלָלוֹ שֶׁל דָּבָר: טוֹעֵן לִפְטֹר עַצְמוֹ מִן הַתַּשְׁלוּמִין - [נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת שׁוֹמְרִין]. אֲבָל אִם אָמַר: זֶהוּ שֶׁהִשְׁאַלְתַּנִי אוֹ שֶׁהִשְׂכַּרְתָּ לִי אוֹ שֶׁנְּטַלְתִּי שָׂכָר עַל שְׁמִירָתִי, וְהַבְּעָלִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ זֶה אֶלָּא אַחֵר, אוֹ נִשְׁתַּנָּה מִכְּמוֹת שֶׁהָיָה - הַשּׁוֹכֵר נִשְׁבָּע הֶסֵּת, אוֹ שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה אִם הוֹדָה בְּמִקְצָת[34]. כֵּיצַד? מֵאָה סְאָה הִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ, וְהַשּׁוֹמֵר אוֹמֵר: לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא חֲמִשִּׁים - נִשְׁבָּע שְׁבוּעַת הַתּוֹרָה מִפְּנֵי שֶׁהוֹדָה בְּמִקְצָת, לֹא מִשּׁוּם שְׁבוּעַת הַשּׁוֹמְרִין. מֵאָה כּוֹר שֶׁל חִטִּים הִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ, וְהוּא אוֹמֵר: לֹא הִפְקַדְתָּ אֶצְלִי אֶלָּא מֵאָה שֶׁל שְׂעוֹרִים - נִשְׁבָּע הֶסֵּת, כִּשְׁאָר כָּל הַנִּשְׁבָּעִין בְּטַעֲנָה כָּזוֹ.

פֶּרֶק שְׁבִיעִי[1]

א. הַמַּפְקִיד פֵּרוֹת אֵצֶל חֲבֵרוֹ - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בָּהֶן, וְאַף עַל פִּי שֶׁהֵן חוֹסְרִין וּמִתְמַעֲטִין וְהוֹלְכִין. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁחָסְרוּ חִסָּרוֹן הָרָאוּי לָהֶן בְּכָל שָׁנָה; אֲבָל אִם חָסְרוּ יוֹתֵר מִכְּדֵי חֶסְרוֹנָן - מוֹכְרָן בְּבֵית דִּין, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מֵשִׁיב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים. וּכְשֶׁהוּא מוֹכְרָן - יִמְכֹּר לְכֹהֲנִים בְּדְמֵי תְּרוּמָה, שֶׁמָּא עָשׂוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים תְּרוּמָה אוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר עַל פֵּרוֹת אֲחֵרוֹת.

ב. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ פֵּרוֹת וְהִרְקִיבוּ, דְּבַשׁ וְנִפְסַד, יַיִן וְהֶחֱמִיץ - עוֹשֶׂה תַּקָּנָה לְבַעַל הַפִּקָּדוֹן וּמוֹכְרָן בְּבֵית דִּין. אַף עַל פִּי שֶׁעָמְדוּ בְּהֶפְסֵדָן וְאֵין הַהֶפְסֵד פּוֹשֶׂה בָּהֶן, הֲרֵי הַקַּנְקַנִּים וְהַסַּלִּים מוֹסִיפִין הֶפְסֵד.

ג. הַמַּפְקִיד חָמֵץ אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וְהִגִּיעַ הַפֶּסַח - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ עַד שָׁעָה חֲמִישִׁית מִיּוֹם אַרְבָּעָה עָשָׂר; מִכָּאן וְאֵילָךְ יוֹצֵא וּמוֹכְרוֹ בַּשּׁוּק לְשַׁעְתּוֹ, מִשּׁוּם הֶשֵּׁב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים. וְהוּא הַדִּין לִשְׁאָר הַפִּקְדּוֹנוֹת, שֶׁלֹּא יִגַּע בָּהֶן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בְּוַדַּאי שֶׁיָּזוּלוּ בִּזְמַן פְּלוֹנִי אוֹ יֶאֱנַס אוֹתָם הַמֶּלֶךְ, שֶׁמָּא יָבוֹאוּ בַּעְלֵיהֶן מִקֹּדֶם וְיִטְּלוּ מָמוֹנָם.

ד. הַמַּפְקִיד סֵפֶר תּוֹרָה אֵצֶל חֲבֵרוֹ - גּוֹלְלוֹ פַּעַם אַחַת לִשְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ. וְאִם כְּשֶׁהוּא גּוֹלְלוֹ פּוֹתְחוֹ וְקוֹרֵא בּוֹ - מֵתֶר; אֲבָל לֹא יִפְתַּח בִּגְלַל עַצְמוֹ וְיִקְרָא. וְהוּא הַדִּין שְׁאָר סְפָרִים. וְאִם פָּתַח וְקָרָא וְגָלַל בִּגְלַל עַצְמוֹ - הֲרֵי שָׁלַח יָד בַּפִּקָּדוֹן, וְנִתְחַיֵּב בָּאֲנָסִין. הִפְקִיד אֶצְלוֹ כְּסוּת שֶׁל צֶמֶר - מְנַעְנְעָהּ אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם. כְּדֶרֶךְ שֶׁאָמְרוּ בַּאֲבֵדָה, כָּךְ אָמְרוּ בְּפִקָּדוֹן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. שֶׁזּוֹ חוֹבָה עָלָיו מִשּׁוּם הֶשֵּׁב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּפִקָּדוֹן שֶׁהָלְכוּ בְּעָלָיו לִמְדִינַת הַיָּם; אֲבָל אִם הָיוּ עִמּוֹ בְּאוֹתָהּ הָאָרֶץ - הֲרֵי זֶה לֹא יִגַּע בּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אָבֵד.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הפיקדון שלו - הדיין מכיר את מצבו הכלכלי של הנפקד ובטוח הוא שהפיקדון הזה אינו שלו. 25) חוששים אנו "שמא" וכו'. 26) כל פרטי דין זה נאמרו בגמרא שם בשם רב נחמן ופסק כן הרי"ף בבבא מציעא שם. 27) עדותם זו אינה הוכחה ברורה אלא אומדן דעתם. 28) של הדיין. רבינו למד זה מלשונו של רב נחמן: "ידענא ביה בחסא (שם הנפקד) דלא אמיד" ובכן הדגיש שאומדן דעת עצמו הוא (מגיד משנה). 29) יבמות קטו: 30) המונחים שם בחבית. 31) שמניין ומשקל אינם סימנים מובהקים לעניין זה אף על פי שנידונים כמובהקים לעניין החזרת אבידה (ראה הלכות גזילה ואבידה, פרק י"ג הלכה ט"ו) ולזה התכוון המגיד משנה באמרו, שאין מניין סימן מובהק "לגמרי". 32) בפרק ב מהלכות שכירות הלכה י"ב, שאם הפקיד או השאיל בשטר והשומר טוען החזרתי הוא נאמן במיגו שהיה יכול לטעון נאנסתי. ומחייבים אותו שבועה בנקיטת חפץ כמו בטוען נאנסתי, ומדמה רבינו כאן דין עדים לדין שטר, אבל כשאין שם לא שטר ולא עדים הוא נאמן במיגו של טענת לא היו דברים מעולם ומשום כך נשבע היסת ונפטר, כמו בטענת "לא היו דברים מעולם". 33) במגיד משנה מציין מקורו משנה וגמרא בפרק שבועת הדיינים. אולם לא נמצא שם מאומה מכל טענות אלו. ובבית יוסף חושן משפט סימן רצו כותב שהתכוון למה ששנינו שם (מב:): "אין נשבעין אלא על דבר שבמידה, שבמשקל ושבמניין". וקשה מאוד להבין כיצד הוציא מכאן את כל הדינים האלה. ובפרישה שם מפרש שבכל אלה הוא פטור משבועת מודה במקצת מפני שזה כאומר אין לך בידי אלא כך וכך והילך (הֵא לך) וכל הטוען הילך פטור משבועת מודה במקצת (ראה הלכות טוען ונטען פרק א הלכה ג). 34) מדין מודה במקצת שחייבה אותו תורה להישבע אפילו לא קיבל עליו שמירה (כמבואר בסוף הלכה זו). מלשון רבינו משמע שאפילו החמישים סאה הם בעין חייב שבועת התורה. והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו ודעתם, שפטור משבועת מודה במקצת, מפני שפיקדון נשאר תמיד ברשותו של המפקיד בכל מקום שהוא והרי זה כהילך (מגיד משנה). 1) מבאר דין מפקיד פירות אצל חבירו לא ייגע בהם אפילו הם מתקלקלים, ודין מפקיד ספר תורה או כסות, ודין מוכר פיקדון בבית דין כשחסר יותר מכדי חיסרון, ודין מפקיד מעות אצל שולחני או חנווני, ודין מפקיד אצל חבירו ונשברה, ושאין מקבלים פיקדונות מן הנשים ומן הקטנים ומן העבדים ודין נפקד שהלך למדינת הים.

מתוך מהדורת וגשל

ה. כָּל הַמּוֹכֵר פִּקָּדוֹן עַל פִּי בֵּית דִּין - הֲרֵי זֶה מוֹכֵר לַאֲחֵרִים, וְאֵינוֹ מוֹכֵר לְעַצְמוֹ, מִפְּנֵי הַחֶשֶׁד. וְהַדְּמִים יִהְיוּ מֻנָּחִים אֶצְלוֹ, וְיֵשׁ לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ, הֲרֵי הוּא עֲלֵיהֶן שׁוֹמֵר שָׂכָר, אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן לֹא נִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן.

ו. הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל חֲנֻנִי אוֹ הַשַּׁלְחָנִי: אִם הָיוּ צְרוּרִין וַחֲתוּמִין, אוֹ קְשׁוּרִין קֶשֶׁר מְשֻׁנֶּה - הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ, אִם אָבְדוּ אוֹ נִגְנְבוּ - אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. וְאִם אֵינָן חֲתוּמִין וְלֹא קְשׁוּרִין קֶשֶׁר מְשֻׁנֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁהֵן צְרוּרִין - יֵשׁ לוֹ לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ הוּא נַעֲשֶׂה עֲלֵיהֶם שׁוֹמֵר שָׂכָר. וְאִם אָבְדוּ אוֹ נִגְנְבוּ - חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן; וְאִם נֶאֱנְסוּ, כְּגוֹן שֶׁאָבְדוּ בְּלִסְטִים מְזֻיָּן - הֲרֵי זֶה פָּטוּר.

ז. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? קֹדֶם שֶׁיִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן; אֲבָל אַחַר שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן - נִתְחַיֵּב בְּאַחֲרָיוּתָן, כְּכָל מִלְּוָה שֶׁבָּעוֹלָם, עַד שֶׁיַּחֲזִירֵם לַבְּעָלִים.

ח. הַמַּפְקִיד מָעוֹת אֵצֶל בַּעַל הַבַּיִת, בֵּין צְרוּרִין בֵּין מֻתָּרִין - הֲרֵי זֶה לֹא יִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן. לְפִיכָךְ, אִם אָבְדוּ אוֹ נִגְנְבוּ - אֵינוֹ חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָן. וְהוּא שֶׁיִּטְמְנֵם בַּקַּרְקַע, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ.

ט. הַמַּפְקִיד חָבִית אֵצֶל חֲבֵרוֹ, בֵּין שֶׁיִּחֲדוּ לָהּ הַבְּעָלִים מָקוֹם בֵּין לֹא יִחֲדוּ לָהּ מָקוֹם, וְטִלְטְלָהּ לְצָרְכּוֹ וְנִשְׁבְּרָה, בֵּין מִתּוֹךְ יָדוֹ נִשְׁבְּרָה בֵּין אַחַר שֶׁהֶחֱזִירָהּ לַמָּקוֹם שֶׁיִּחֲדוּ לָהּ נִשְׁבְּרָה - חַיָּב לְשַׁלֵּם. טִלְטְלָהּ לְצָרְכָּהּ, בֵּין שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִתּוֹךְ יָדוֹ בֵּין שֶׁנִּשְׁבְּרָה מִשֶּׁהִנִּיחָהּ בְּמָקוֹם אַחֵר - פָּטוּר.

י. אֵין מְקַבְּלִין פִּקְדּוֹנוֹת לֹא מִן הַנָּשִׁים וְלֹא מִן הָעֲבָדִים וְלֹא מִן הַתִּינוֹקוֹת. קִבֵּל מִן הָאִשָּׁה - יַחֲזִיר לָאִשָּׁה; מֵתָה - יַחֲזִיר לְבַעְלָהּ. קִבֵּל מִן הָעֶבֶד - יַחֲזִיר לָעֶבֶד; מֵת - יַחֲזִיר לְרַבּוֹ. קִבֵּל מִן הַקָּטָן - יִקְנֶה לוֹ בּוֹ סֵפֶר תּוֹרָה אוֹ דֶּקֶל שֶׁיֹּאכַל בָּהֶן פֵּרוֹתָיו. וְכֵלָן שֶׁאָמְרוּ בִּשְׁעַת מִיתָתָן: שֶׁל פְּלוֹנִי הֵם, אִם נֶאֱמָנִין לוֹ - יַעֲשֶׂה כְּפֵרוּשָׁן, וְאִם לָאו - יַחֲזִיר לְיוֹרְשֵׁיהֶם.

יא. הַפִּקָּדוֹן וְהָאֲבֵדָה לֹא נִתְּנוּ לִתְּבַע אֶלָּא בִּמְקוֹמָם. כֵּיצַד? הִפְקִיד אֶצְלוֹ בִּירוּשָׁלַיִם - אֵינוֹ יָכוֹל לְתָבְעוֹ בְּנֹב; וְאִם הֶחֱזִיר לוֹ בְּנֹב - מְקַבְּלוֹ מִמֶּנּוּ. הִפְקִיד אֶצְלוֹ בַּיְּשׁוּב, וְהֵבִיא פִּקְדּוֹנוֹ בַּמִּדְבָּר - אֵינוֹ מְקַבְּלוֹ מִמֶּנּוּ; אֶלָּא יֹאמַר לוֹ: הֲרֵי הוּא בְּאַחֲרָיוּתְךָ עַד שֶׁתַּחֲזִירֶנּוּ לִי בַּיְּשׁוּב, כְּדֶרֶךְ שֶׁהִפְקַדְתִּי אֶצְלְךָ בַּיְּשׁוּב.

יב. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וְהָלַךְ בַּעַל הַפִּקָּדוֹן לִמְדִינַת הַיָּם, וַהֲרֵי הַשּׁוֹמֵר רָצָה לְקָרֵשׁ מִיַּבֶּשָׁה לַיָּם אוֹ לָצֵאת בְּשַׁיָּרָא - יֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה, שֶׁאִם בָּא הַשּׁוֹמֵר וְהֵבִיא הַפִּקָּדוֹן לְבֵית דִּין - נִפְטַר מֵאַחֲרָיוּת שְׁמִירָתוֹ. וּדְבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם, שֶׁאֵין אוֹסְרִין זֶה בִּמְדִינָה זוֹ מִפְּנֵי פִּקָּדוֹן שֶׁל זֶה שֶׁהָלַךְ, וְאִי אֶפְשָׁר לוֹ לְהוֹלִיכוֹ עִמּוֹ, שֶׁמָּא יֶאֱרַע לוֹ אֹנֶס וְיִהְיֶה חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ. וּבֵית דִּין מַפְקִידִין אוֹתוֹ בְּיַד נֶאֱמָן אֶצְלָם, מִשּׁוּם הָשֵׁב אֲבֵדָה לַבְּעָלִים.

פֶּרֶק שְׁמִינִי[1]

א. הַמַּפְקִיד אֵצֶל חֲבֵרוֹ בְּהֵמָה אוֹ כֵּלִים, וְנִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ, אָמַר: הֲרֵינִי מְשַׁלֵּם וְאֵינִי נִשְׁבָּע, וְנִמְצָא הַגַּנָּב - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל, טָבַח אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. לְמִי מְשַׁלֵּם? לְמִי שֶׁהָיָה הַפִּקָּדוֹן אֶצְלוֹ, שֶׁהֲרֵי אָמַר אֲשַׁלֵּם. חָזְרָה הַבְּהֵמָה עַצְמָהּ - חוֹזֶרֶת לִבְעָלֶיהָ הִיא וְגִזּוֹתֶיהָ וּוְלָדוֹתֶיהָ; שֶׁאֵין זֶה הַשּׁוֹמֵר קוֹנֶה שֶׁבַח הַבָּא מִגּוּפָהּ, אֶלָּא שֶׁבַח הַבָּא מֵאֵלָיו. וּכְבָר בֵּאַרְנוּ, שֶׁאֵין הַגַּנָּב מַחֲזִיר גִּזּוֹת וּוְלָדוֹת אֶלָּא לִפְנֵי יֵאוּשׁ. נִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר וְלֹא רָצָה לְשַׁלֵּם, וְאַחַר כָּךְ נִמְצָא הַגַּנָּב - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל, טָבַח אוֹ מָכַר - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה. לְמִי מְשַׁלֵּם? לְבַעַל הַפִּקָּדוֹן. וְכֵן הַשּׁוֹכֵר פָּרָה מֵחֲבֵרוֹ וְנִגְנְבָה, וְאָמַר: הֲרֵינִי מְשַׁלֵּם וְאֵינִי נִשְׁבָּע, וְאַחַר כָּךְ הֵכַּר הַגַּנָּב - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי כֶפֶל וְתַשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה לַשּׁוֹכֵר; שֶׁאִלּוּ רָצָה הַשּׁוֹכֵר, הָיָה נִשְׁבָּע שֶׁנִּגְנְבָה בְּאֹנֶס וְנִפְטָר.

ב. שׁוֹמֵר חִנָּם שֶׁאָמַר: פָּשַׁעְתִּי - זָכָה בַּכֶּפֶל. שֶׁהֲרֵי חִיֵּב עַצְמוֹ לְשַׁלֵּם; וְאִלּוּ רָצָה, אָמַר: נִגְנְבָה אוֹ אָבְדָה, וְהָיָה פָּטוּר. וְכֵן נוֹשֵׂא שָׂכָר וְהַשּׁוֹכֵר שֶׁאָמַר: נִגְנְבָה - קָנָה הַכֶּפֶל. שֶׁהֲרֵי חִיֵּב עַצְמוֹ לְשַׁלֵּם; וְאִלּוּ רָצָה, אָמַר: מֵתָה, וְהָיָה נִפְטָר. אֲבָל הַשּׁוֹאֵל - אֵינוֹ קוֹנֶה הַכֶּפֶל עַד שֶׁיְּשַׁלֵּם מֵעַצְמוֹ. קָדַם וְשִׁלֵּם מֵעַצְמוֹ, וְאַחַר כָּךְ הֵכַּר הַגַּנָּב - מְשַׁלֵּם תַּשְׁלוּמֵי אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה לַשּׁוֹאֵל.

ג. כָּל הַקּוֹנֶה הַכֶּפֶל - קוֹנֶה הַשֶּׁבַח הַבָּא מֵאֵלָיו. כֵּיצַד? הִפְקִיד אַרְבַּע סְאִין אֵצֶל חֲבֵרוֹ, וַהֲרֵי הֵן שָׁוִין סֶלַע, וְנִגְנְבוּ אוֹ אָבְדוּ, וְאָמַר: הֲרֵינִי מְשַׁלֵּם סֶלַע וְאֵינִי נִשְׁבָּע, וְאַחַר כָּךְ נִמְצְאוּ, וַהֲרֵי הֵן שָׁוִין אַרְבַּע סְלָעִים - הֲרֵי הֵן שֶׁל שׁוֹמֵר, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא סֶלַע. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁלֹּא הִטְרִיחָן לַבְּעָלִים בַּדִּין; אֲבָל אִם הוֹדָה שֶׁפָּשַׁע, וְחִיְּבוּהוּ בֵּית דִּין לִתֵּן, וְלֹא נָתַן בִּרְצוֹנוֹ עַד שֶׁכָּפוּהוּ בֵּית דִּין עַל כָּרְחוֹ וְנָטְלוּ מִמֶּנּוּ, וְאַחַר כָּךְ הֵכַּר הַגַּנָּב אוֹ נִמְצָא הַפִּקָּדוֹן - יַחֲזוֹר לַבְּעָלִים כְּמוֹת שֶׁהוּא, וּמַחֲזִירִין לַשּׁוֹמֵר הַדָּמִים שֶׁלָּקְחוּ מִמֶּנּוּ. וְאִם כֵּלִים אוֹ קַרְקַע גָּבוּ בֵּית דִּין מִמֶּנּוּ בְּשׁוּמָא - מַחֲזִיר לַשּׁוֹמֵר כֵּלָיו אוֹ שָׂדֵהוּ.

ד. תְּבָעוּהוּ בְּעָלִים לַשּׁוֹמֵר, וְנִשְׁבָּע, וְאַחַר כָּךְ שִׁלֵּם, וְהֵכַּר הַגַּנָּב, הוֹאִיל וְשִׁלֵּם בִּרְצוֹנוֹ - זָכָה בַּכֶּפֶל, אַף עַל פִּי שֶׁהִטְרִיחָן בַּתְּחִלָּה לַדִּין עַד שֶׁנִּשְׁבָּע. אָמַר הַשּׁוֹמֵר בַּתְּחִלָּה: אֵינִי מְשַׁלֵּם, וְחָזַר וְאָמַר: הֲרֵינִי מְשַׁלֵּם - זָכָה בַּכֶּפֶל.

ה. אָמַר: הֲרֵינִי מְשַׁלֵּם, וְחָזַר וְאָמַר: אֵינִי מְשַׁלֵּם; אוֹ שֶׁאָמַר: הֲרֵינִי מְשַׁלֵּם, וּמֵת, וְאָמְרוּ הַבָּנִים: אֵין אָנוּ מְשַׁלְּמִין; אוֹ שֶׁלֹּא הִסְפִּיק לִתְבֹּעַ אֶת הַשּׁוֹמֵר עַד שֶׁמֵּת, וְתָבַע הַבָּנִים, וְשִׁלְּמוּ בְּנֵי הַשּׁוֹמֵר; אוֹ שֶׁשִּׁלְּמוּ הַבָּנִים לַבָּנִים; אוֹ שֶׁשִּׁלֵּם הַשּׁוֹמֵר מֶחֱצָה; שָׁאַל שְׁתֵּי פָּרוֹת, וְשִׁלֵּם

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1) דין שומר ששילם דמי הפיקדון ונמצא הגנב, ודין שומר שאמר פשעתי ודין קונה הכפל שקונה השבח הבא מאליו, ודין תבעוהו בעלים לשומר ונשבע ואחר כך שילם והוכר הגנב, ודין שאל מן השותפים ושילם לאחד מהם או מן האשה ושילם לבעלה, ודין נגנב הפיקדון באונס ואחר כך הוכר הגנב.

אַחַת מֵהֶן; שָׁאַל מֵהַשְּׁתָּפִין, וְשִׁלֵּם לְאֶחָד מֵהֶן; שֶׁתָּפִין שֶׁשָּׁאֲלוּ, וְשִׁלֵּם אֶחָד מֵהֶן; שָׁאַל מִן הָאִשָּׁה, וְשִׁלֵּם לְבַעְלָהּ; אִשָּׁה שֶׁשָּׁאֲלָה, וְשִׁלֵּם בַּעְלָהּ - כָּל אֵלּוּ סָפֵק, וַהֲרֵי הַכֶּפֶל מֻטָּל בְּסָפֵק וְאֵינוֹ תַּחַת יַד אֶחָד מֵהֶן, לְפִיכָךְ חוֹלְקִין הַכֶּפֶל אוֹ הַשֶּׁבַח בֵּין בַּעַל הַפִּקָּדוֹן וּבֵין הַשּׁוֹמֵר. וְאִם קָדַם אֶחָד מֵהֶן וְתָפַס הַכֹּל - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדוֹ, וַאֲפִלּוּ בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

ו. נִגְנַב הַפִּקָּדוֹן בְּאֹנֶס, וְאַחַר כָּךְ הֵכַּר הַגַּנָּב - אֶחָד שׁוֹמֵר חִנָּם וְאֶחָד שׁוֹמֵר שָׂכָר עוֹשֶׂה דִּין עִם הַגַּנָּב וְאֵינוֹ נִשְׁבָּע. קָדַם וְנִשְׁבַּע, וְאַחַר כָּךְ הֵכַּר הַגַּנָּב: אִם שׁוֹמֵר חִנָּם הוּא - רָצָה עוֹמֵד בִּשְׁבוּעָתוֹ, רָצָה עוֹשֶׂה דִּין עִם הַגַּנָּב; וְאִם שׁוֹמֵר שָׂכָר הוּא - עוֹשֶׂה עִמּוֹ דִּין. נִגְנַב הַפִּקָּדוֹן בְּאֹנֶס, וְהֶחֱזִירוֹ הַגַּנָּב לְבֵית הַשּׁוֹמֵר, וַהֲרֵי הוּא בְּהֵמָה, וּמֵתָה שָׁם בִּפְשִׁיעָה - יֵשׁ בַּדָּבָר סָפֵק אִם כָּלְתָה שְׁמִירָתוֹ וְנִפְטַר, אוֹ עֲדַיִן לֹא כָּלְתָה שְׁמִירָתוֹ. לְפִיכָךְ: הַשּׁוֹמֵר פָּטוּר מִלְּשַׁלֵּם, וְאִם תָּפְסוּ הַבְּעָלִים - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם.

בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְּסַיְּיעָן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – ב'־ח' אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון ב' אדר א' ה'תשע"א

הִלְכוֹת טֻמְאַת צָרַעַת

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

א. מִי שֶׁהָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וְהֶחְלַט בְּאֶחָד מִסִּימָנֵי טֻמְאָה, בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין אַחַר הֶסְגֵּר, אוֹ שֶׁהֵסְגַּר, וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ וְנֶהְפַּךְ לָבָן, בֵּין שֶׁנֶּהְפַּךְ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר בֵּין מִתּוֹךְ הֶחְלֵט - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. אֲבָל אִם הֶסְגֵּר וְלֹא נוֹלַד לוֹ סִימַן טֻמְאָה וְנִפְטַר, וּלְאַחַר הַפִּטּוּר פָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ - הֲרֵי זֶה טָמֵא מֻחְלָט.

ב. הַבָּא בַּתְּחִלָּה וְהוּא כֻּלּוֹ הָפַךְ לָבָן: אִם הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה אוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת - מַחְלִיטִין אוֹתוֹ; אִם אֵין שָׁם סִימַן טֻמְאָה - מַסְגִּירִין אוֹתוֹ שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן אוֹ מִחְיָה - מַחְלִיטוֹ; לֹא נוֹלַד בּוֹ כְּלוּם - מַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ שֵׁנִי. לֹא נוֹלַד לוֹ סִימַן טֻמְאָה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. שֶׁדִּין בַּהֶרֶת זוֹ הַגְּדוֹלָה כְּדִין הַקְּטַנָּה. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר לָבָן שֶׁנּוֹלַד בּוֹ וְהִשְׁחִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, הִקְצִירוּ שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, נִסְמַךְ הַשְּׂחִין לִשְׁתֵּיהֶן אוֹ לְאַחַת מֵהֶן, הִקִּיף הַשְּׂחִין אֶת שְׁתֵּיהֶן אוֹ אַחַת מֵהֶן, אוֹ שֶׁחִלְּקָן הַשְּׂחִין וּמִחֲצִית הַשְּׂחִין וְהַמִּכְוָה וּמִחֲצִית הַמִּכְוָה וְהַבֹּהַק - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן אֵחַר אוֹ מִחְיָה - הֲרֵי זֶה טָמֵא, מִפְּנֵי שֶׁבָּא כֻּלּוֹ לָבָן בַּתְּחִלָּה. אֶחָד שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ כְּאַחַת וְאֶחָד שֶׁפָּשְׁתָה וּפָרְחָה מְעַט מְעַט עַד שֶׁהִלְבִּין כֻּלּוֹ, אִם מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר אוֹ מִתּוֹךְ הֶחְלֵט - טָהוֹר, וְאִם אַחַר הַפִּטּוּר - טָמֵא, וְאִם בַּתְּחִלָּה - יַסְגִּיר. אֶחָד שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ מַרְאֶה אֶחָד אוֹ שֶׁהָיָה כֻּלּוֹ לָבָן בְּאַרְבַּע הַמַּרְאוֹת שֶׁבַּלֶּבֶן וּבְאַרְבַּע שֶׁל פָּתוּךְ - הַכֹּל מִצְטָרְפִין, בֵּין לְטַהֲרוֹ בֵּין לְטַמְּאוֹ, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

ג. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת כִּגְרִיס וּבָהּ מִחְיָה כַּעֲדָשָׁה וְהֶחְלַט בַּמִּחְיָה, וּפָרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ וְאַחַר כָּךְ הָלְכָה הַמִּחְיָה, אוֹ שֶׁהָלְכָה הַמִּחְיָה תְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר לָבָן. נוֹלְדָה בּוֹ מִחְיָה - טָמֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה כַּעֲדָשָׁה מְרֻבַּעַת אוֹ יָתֵר. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שֵׂעָר לָבָן וְהֶחְלַט בְּשֵׂעָר לָבָן, וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁשֵּׂעָר לָבָן בִּמְקוֹמוֹ עוֹמֵד - טָהוֹר; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי יִטְמָא - בְּמִחְיָה מִתְטַמֵּא זֶה שֶׁנֶּהְפַּךְ כֻּלּוֹ לָבָן אַחַר הֶחְלֵט אוֹ אַחַר הֶסְגֵּר, וְאֵינוֹ מִטַּמֵּא בְּשֵׂעָר לָבָן. הֶחְלִיטוֹ בְּפִשְׁיוֹן וְאַחַר כָּךְ פָּשְׁתָה וּפָרְחָה בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר. וְאִם נִרְאֵית בּוֹ מִחְיָה - טָמֵא.

ד. אַף רָאשֵׁי אֵיבָרִים שֶׁאֵינָן מִטַּמְּאִין מִשּׁוּם מִחְיָה שֶׁבְּתוֹךְ הַבַּהֶרֶת, מְטַמְּאִין וּמְעַכְּבִין אֶת הַנֶּהְפַּךְ כֻּלּוֹ לָבָן. כֵּיצַד? מֻחְלָט אוֹ מֻסְגָּר שֶׁהֻלְבִּין כֻּלּוֹ בְּצָרַעַת חוּץ מִכַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי אֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ אֶצְבָּעוֹ אוֹ בְּרֹאשׁ חָטְמוֹ וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן - הֲרֵי הוּא בְּטֻמְאָתוֹ. וְכֵן זֶה שֶׁנֶּהְפַּךְ כֻּלּוֹ לָבָן וְטָהַר, אִם חָזַר בּוֹ כַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי אֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט. נֶהְפַּךְ כֻּלּוֹ לְמַרְאֵה צָרַעַת חוּץ מִכַּעֲדָשָׁה, אֲפִלּוּ בְּרֹאשׁ אֶחָד מִן הָאֵיבָרִים, שֶׁנֶּהְפַּךְ לְבֹהַק - הֲרֵי זֶה טָמֵא מֻחְלָט; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִנֵּה כִסְּתָה הַצָּרַעַת - לֹא הִבְהִיק. אֲפִלּוּ הָיְתָה מִקְצָת הָעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי וּמִקְצָתָהּ בֹּהַק - הֲרֵי זוֹ סִימַן טֻמְאָה. נֶהְפַּךְ כֻּלּוֹ לְמַרְאֵה צָרַעַת וְטָהַר, וְאַחַר כָּךְ חָזַר בּוֹ בָּשָׂר כְּמַרְאֵה הַבֹּהַק - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ כַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי; שֶׁנֶּאֱמַר: וּבְיוֹם הֵרָאוֹת בּוֹ בָּשָׂר חַי - לֹא בֹּהַק. חָזַר בּוֹ כַּעֲדָשָׁה מִקְצָתָהּ בָּשָׂר חַי וּמִקְצָתָהּ בֹּהַק - אֵינוֹ סִימַן טֻמְאָה וַהֲרֵי הוּא בְּטָהֳרָתוֹ.

ה. כָּל טָמֵא שֶׁפָּרְחָה הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר, נִתְגַּלָּה מִמֶּנּוּ כַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי - נִטְמָא. חָזַר וְנִתְכַּסָּה בְּצָרַעַת - טָהוֹר, חָזַר וְנִתְגַּלָּה - נִטְמָא, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים. הִתְחִיל הַבָּשָׂר הַחַי לְהִתְגַּלּוֹת וַהֲרֵי הוּא מוֹסִיף וְהוֹלֵךְ וְהַצָּרַעַת מִתְמַעֶטֶת - הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ עַד שֶׁתִּתְמַעֵט הַבַּהֶרֶת מִכִּגְרִיס.

ו. כָּל הָרָאוּי לִטַּמֵּא בְּנֶגַע הַבַּהֶרֶת - מְעַכֵּב הַהוֹפֵךְ כֻּלּוֹ לָבָן, וְכֹל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִטַּמֵּא בְּנֶגַע הַבַּהֶרֶת - אֵינוֹ מְעַכֵּב. כֵּיצַד? פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ אֲבָל לֹא בְּרֹאשׁ וּבַזָּקָן, בַּשְּׂחִין וּבַמִּכְוָה הַמּוֹרְדִין, אוֹ שֶׁנִּשְׁאַר פָּחוֹת מִכַּעֲדָשָׁה בָּשָׂר חַי סָמוּךְ לַשְּׂחִין וְלַמִּכְוָה הַמּוֹרְדִין וְלָרֹאשׁ וְלַזָּקָן - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. חָזַר הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן וְנִקְרְחוּ, וְכֵן אִם חָיוּ הַשְּׂחִין וְהַמִּכְוָה וְהֶעֱלוּ צָרֶבֶת -

מתוך מהדורת וגשל

חֲרֵי זֶה טָמֵא עַד שֶׁתִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּהֶן, שֶׁהֲרֵי הֵן רְאוּיִין לְבַהֶרֶת. הָיוּ בָהּ שְׁתֵּי בֶּהָרוֹת, אַחַת יֵשׁ בָּהּ סִימַן טֻמְאָה וְאַחַת טְהוֹרָה, וּפָרְחָה הַטְּהוֹרָה לַטֻּמְאָה וְאַחַר כָּךְ פָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - חֲרֵי זֶה טָהוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהָיָה מֻחְלָט בְּטֻמְאָה, אַף עַל פִּי שֶׁהַטְּהוֹרָה הִיא שֶׁפָּרְחָה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא אֲפִלּוּ הָיוּ אַחַת בִּשְׁפָתוֹ הָעֶלְיוֹנָה וְאַחַת בִּשְׁפָתוֹ הַתַּחְתּוֹנָה, אוֹ בִּשְׁתֵּי אֶצְבְּעוֹתָיו אוֹ בִּשְׁנֵי רִיסֵי עֵינָיו, וּכְשֶׁהֵן נִדְבָּקִין זֶה לָזֶה נִרְאִין שְׁתֵּי הַבֶּהָרוֹת כְּבֵהֶרֶת אַחַת, הוֹאִיל וּפָרְחָה בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר.

ז. יֵשׁ מַרְאָה נִגְעוֹ לַכֹּהֵן וְנִשְׁכָּר מִפְּנֵי שֶׁהִקְדִּים לְהַרְאוֹתוֹ וְלֹא נִתְאַחֵר, וְיֵשׁ מַרְאֶה וּמַפְסִיד. כֵּיצַד? מִי שֶׁהָיָה מֻחְלָט וְהֶלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טֻמְאָה, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתוֹ לַכֹּהֵן עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - טָהוֹר; וְאִלּוּ קָדַם וְהֶרְאָה לַכֹּהֵן וּפִטָּרוֹ קֹדֶם שֶׁיֶּהְפַּךְ וְנֶהְפַּךְ אַחַר הַפִּטּוּר - הָיָה מֻחְלָט, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וְאֵין בָּהּ כְּלוּם, וְלֹא הִסְפִּיק לְהַרְאוֹתוֹ לַכֹּהֵן עַד שֶׁפָּרְחָה בְּכֻלּוֹ - חֲרֵי זֶה טָמֵא וְצָרִיךְ הֶסְגֵּר; וְאִלּוּ קָדַם וְהֶרְאָה לַכֹּהֵן וְהִסְגִּירוֹ קֹדֶם שֶׁיֶּהְפַּךְ וְנֶהְפַּךְ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר - הָיָה טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יום שני ג' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁמִינִי

א. נִגְעֵי הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן הוּא שֶׁיִּפֹּל הַשֵּׂעָר שֶׁבָּהֶן מֵעִקָּרוֹ וְיִשָּׁאֵר מְקוֹם הַשֵּׂעָר פָּנוּי. וְזֶה הוּא הַנִּקְרָא נֶתֶק. וְאֵין נֶתֶק פָּחוֹת מִכִּגְרִיס הַמְרֻבָּע. בֵּין שֶׁהָיָה מַרְאֵהוּ עָמֹק בֵּין שֶׁלֹּא הָיָה עָמֹק. וְלֹא נֶאֱמַר עָמֹק בִּנְתָקִין אֶלָּא לוֹמַר לְךָ: מַה מַּרְאֶה עָמֹק - בִּידֵי שָׁמַיִם, אַף נֶתֶק הַמִּטַּמֵּא - בִּידֵי שָׁמַיִם; לְהוֹצִיא שֶׁנִּתְקוֹ אָדָם, שֶׁהוּא טָהוֹר. וְהָאִשָּׁה וְהַסָּרִיס שֶׁהֵעֶלָה זְקָנָם שֵׂעָר - חֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְתָקִים.

ב. הַנִּתָּקִין מִטַּמְּאִין בִּשְׁנֵי סִימָנִים: בְּשֵׂעָר צָהֹב דַּק וּבִפְשִׁיּוֹן, וְיֵשׁ בָּהֶן הֶסְגֵּר שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְכָל זֶה מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה. כֵּיצַד? מִי שֶׁנּוֹלַד לוֹ נֶתֶק בְּרֹאשׁוֹ אוֹ בִּזְקָנוֹ: אִם הָיוּ בוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת צְהֻבּוֹת דַּקּוֹת וְלֹא יוֹתֵר וְאֵין שָׁם בַּנֶּתֶק שֵׂעָר שָׁחוֹר כְּלָל - יַחְלִיט; לֹא הָיָה בּוֹ שֵׂעָר לֹא שָׁחוֹר וְלֹא צָהֹב - יַסְגִּיר שְׁבוּעַ אֶחָד. וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֵהוּ: אִם נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב דַּק אוֹ שֶׁפָּשָׂה הַנֶּתֶק - יַחְלִיט; נוֹלְדוּ בּוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת - יִפְטַר אוֹתוֹ; לֹא פָּשָׂה וְלֹא נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב וְלֹא שֵׂעָר שָׁחוֹר - יְגַלֵּח סְבִיבוֹת הַנֶּתֶק וְלֹא יְגַלֵּח הַנֶּתֶק וְיַסְגִּיר שְׁבוּעַ שֵׁנִי. וְחוֹזֵר וְרוֹאֵהוּ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי: אִם פָּשָׂה הַנֶּתֶק אוֹ נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב דַּק - יַחְלִיט; לֹא נוֹלַד בּוֹ כְּלוּם - יִפְטַר, שֶׁאֵין הֶסְגֵּר בִּנְתָקִין יָתֵר עַל שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת. וְאִם אַחַר שֶׁפִּטָּרוֹ נוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב אוֹ פָּשָׂה - יַחְלִיט.

ג. כֵּיצַד מְגַלְּחִין אֶת הַנֶּתֶק? מְגַלֵּחַ חוּצָה לוֹ וּמַנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת סָמוּךְ לוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה נִכָּר הַפִּשְׁיּוֹן. וְתִגְלַחְתּוֹ כְּשֵׁרָה בְּכָל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: וְהִתְגַּלָּח. וְכֵן כְּשֵׁרָה בְּכָל דָּבָר. וַאֲפִלּוּ הָיָה נָזִיר - חֲרֵי זֶה מְגַלֵּחַ. הִסְגִּירוֹ וְלֹא גִּלְּחוֹ - חֲרֵי זֶה מֻסְגָּר.

ד. שֵׂעָר צָהֹב הָאָמוּר בַּתּוֹרָה הוּא שֶׁיִּהְיֶה כְּתַבְנִית הַזָّהָב. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר דַּק הוּא שֶׁיִּהְיֶה קָצָר; אֲבָל אִם הָיָה אָרֹךְ, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָהֹב כְּתַבְנִית הַזָّהָב - אֵינוֹ סִימַן טֻמְאָה.

ה. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת הַצְּהֻבּוֹת הַדַּקּוֹת סִימַן טֻמְאָה בֵּין שֶׁהָיוּ זוֹ בְּצַד זוֹ בֵּין שֶׁהָיוּ מְרֻחָקוֹת זוֹ מִזּוֹ, בֵּין שֶׁהָיוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק בֵּין שֶׁהָיוּ בְּסוֹף הַנֶּתֶק, בֵּין שֶׁקָּדַם הַנֶּתֶק אֶת הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב בֵּין שֶׁקָּדַם הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב אֶת הַנֶּתֶק - חֲרֵי הוּא סִימַן טֻמְאָה. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ נִטָּלוֹת בְּזוּג, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בַּשֵּׂעָר הַלָּבָן.

ו. הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר הַמַּצִּיל בִּנְתָקִין אֵין פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְאֵינָן מַצִּילוֹת עַד שֶׁיִּהְיֶה אָרְכָּן כְּדֵי לָכֹף רֹאשָׁן לְעֻקָּרָן. בֵּין שֶׁהָיוּ זוֹ בְּצַד זוֹ בֵּין שֶׁהָיוּ מְפֻזָּרוֹת. וְהוּא שֶׁיִּהְיוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק וְיִשָּׁאֵר מִן הַנֶּתֶק פָּנוּי בֵּין הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר שֶׁבְּתוֹכוֹ וּבֵין הַשֵּׂעָר שֶׁחוּצָה לוֹ כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת; אֲבָל אִם נִשְׁאֲרוּ הַשְּׁתֵּי שְׂעָרוֹת הַשְּׁחוֹרוֹת בְּצַד הַנֶּתֶק בְּסוֹפוֹ - אֵינָן מַצִּילוֹת. כֵּיצַד מַצִּילוֹת? שֶׁאִם נִשְׁאַר בְּתוֹךְ הַנֶּתֶק שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת, אַף עַל פִּי שֶׁנּוֹלַד בַּנֶּתֶק שֵׂעָר צָהֹב דַּק אוֹ שֶׁפָּשָׂה - חֲרֵי זֶה טָהוֹר. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר צָהֹב אוֹ בִּפְשִׁיּוֹן וְצָמַח בַּנֶּתֶק שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת - טָהַר הַנֶּתֶק, וּמַצִּילוֹת מִיַּד הַפִּשְׁיּוֹן וּמִיַּד הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב. בֵּין שֶׁצָּמְחוּ בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק בֵּין שֶׁצָּמְחוּ בְּסוֹפוֹ. שֶׁהַצּוֹמֵחַ מַצִּיל בְּכָל מָקוֹם, וְהַנִּשְׁאָר אֵינוֹ מַצִּיל עַד שֶׁיִּהְיֶה רָחוֹק מִן הַקָּמָה שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת.

ז. שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שֶׁצָּמְחוּ, אַחַת שְׁחוֹרָה וְאַחַת לְבָנָה אוֹ צְהֻבָּה, אַחַת אֲרֻכָּה וְאַחַת קְצָרָה - אֵינָן מַצִּילוֹת.

ח. נֶתֶק שֶׁהֶחֱלַט בְּשֵׂעָר צָהֹב אוֹ בִּפְשִׁיּוֹן וְנוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר וְטִהֵר, אַף עַל פִּי שֶׁהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר - חֲרֵי זֶה טָהוֹר, עַד שֶׁיִּוָּלֵד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב אַחֵר אוֹ יִפְשֶׁה פִּשְׁיּוֹן אַחֵר מֵאַחַר שֶׁהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר. שֶׁנֶּאֱמַר: נִרְפָּא הַנֶּתֶק טָהוֹר הוּא - כֵּיוָן שֶׁנִּתְרַפֵּא טָהוֹר הוּא, אַף עַל פִּי שֶׁסִּימָנֵי טֻמְאָה בִּמְקוֹמָן.

ט. הֶחְלִיטוֹ בְּשֵׂעָר צָהֹב, בֵּין שֶׁהֶחְלִיטוֹ בַּתְּחִלָּה בֵּין שֶׁהֶחְלִיטוֹ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ שֶׁהֶחְלִיטוֹ אַחַר הַפִּטּוּר, וְהָלַךְ הַשֵּׂעָר הַצָּהֹב וְנוֹלַד בּוֹ שֵׂעָר צָהֹב אַחֵר אוֹ שֶׁנּוֹלַד לוֹ פִּשְׁיּוֹן - חֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן אִם הֶחְלִיטוֹ בְּפִשְׁיּוֹן, בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן אוֹ בְּסוֹף שְׁבוּעַ שֵׁנִי אוֹ אַחַר הַפִּטּוּר, וְהָלַךְ הַפִّשְׁיּוֹן וְחָזַר פִּשְׁיּוֹן אַחֵר אוֹ שֶׁנּוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב - חֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה. עַד שֶׁלֹּא יִשָּׁאֵר סִימַן טֻמְאָה אוֹ עַד שֶׁיַּצְמִיחַ בּוֹ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת שְׁחוֹרוֹת.

י. שְׁנֵי נְתָקִים זֶה בְּצַד זֶה וְשִׁיטָה שֶׁל שֵׂעָר שָׁחוֹר מַפְסֶקֶת בֵּינֵיהֶן, וְנִפְרַץ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר [וְנֶתֶק] מִמְּקוֹם אֶחָד - חֲרֵי הוּא כְּמוֹת שֶׁהָיָה, שֶׁהַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר הַנִּשְׁאָר בֵּינֵיהֶן חֲרֵי הוּא בְּצַד הַנֶּתֶק; נִפְרְצָה הַשִּׁטָּה מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - טָהוֹר, שֶׁחֲרֵי הַנִּשְׁאָר מִן הַשִּׁטָּה בְּאֶמְצַע הַנֶּתֶק. וְכַמָּה יִהְיֶה בְּכָל פְּרָצָה מֵהֶן? אֵין פָּחוֹת מִמְּקוֹם צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת. וְאִם הָיְתָה פְּרָצָה מִמָּקוֹם אֶחָד כִּגְרִיס - חֲרֵי זֶה טָמֵא; שֶׁהַפְּרָצָה עַצְמָהּ נֶתֶק אַחֵר, וַחֲרֵי שֵׂעָר שָׁחוֹר בְּצִדּוֹ וְאֵינוֹ כָּנוּס לְתוֹכוֹ. נֶתֶק שֶׁהַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר מַקִּיפוֹ וְנֶתֶק אַחֵר מַקִּיף אֶת הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר: נִפְרַץ הַשֵּׂעָר שֶׁבֵּינֵיהֶן מִמָּקוֹם אֶחָד - טָמֵא; שֶׁהַנֶּתֶק הַפְּנִימִי לֹא נִצַּל, שֶׁחֲרֵי הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר בְּצִדּוֹ, לֹא בְּתוֹכוֹ. נִפְרַץ הַשֵּׂעָר מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת - טָהוֹר, וַאֲפִלּוּ הָיְתָה פְּרָצָה כִּגְרִיס; שֶׁחֲרֵי הַנֶּתֶק הַפְּנִימִי וְהַחִיצוֹן נַעֲשׂוּ נֶתֶק אֶחָד וְשֵׂעָר שָׁחוֹר בָּאֶמְצַע. וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה הַפְּרָצָה כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת אוֹ יָתֵר.

יא. נֶתֶק שֶׁהָיָה חוּט יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְכֵן שְׁנֵי נְתָקִין שֶׁחוּט יוֹצֵא מִזֶּה לָזֶה, אִם יֵשׁ בְּרֹחַב הַחוּט הַנָּתוּק כְּדֵי צְמִיחַת שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - זוֹקְקִין לִטַּמֵּא בְּשֵׂעָר צָהוֹב דַּק וּפִשְׁיוֹן וּמַצִּילִין בַּצּוֹמֵחַ בּוֹ; אֲבָל שֵׂעָר שָׁחוֹר הַנִּשְׁאָר בְּאוֹתוֹ הַחוּט אֵינוֹ מַצִּיל עַד שֶׁיִּהְיֶה רֹחַב הַחוּט כְּגְרִיס.

יב. מִי שֶׁהָיָה בְּרֹאשׁוֹ נֶתֶק כְּגְרִיס וּפָשָׂה הַנֶּתֶק [עַל] כָּל רֹאשׁוֹ וְלֹא נִשְׁאַר שָׁם שֵׂעָר כְּלָל אֶלָּא פָּחוֹת מִשְּׁתֵּי שְׂעָרוֹת - הֲרֵי זֶה טָהוֹר, בֵּין שֶׁנִּתַּק כֻּלּוֹ מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר אוֹ מִתּוֹךְ הֶחְלֵט אוֹ אַחַר הַפִּטּוּר; שֶׁנֶּאֱמַר: קֹרַח הוּא טָהוֹר הוּא. וְכֵן אִם הָיָה הַנֶּתֶק בִּזְקָנוֹ וְנִתַּק כָּל זְקָנוֹ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין זֶה מְפֹרָשׁ בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב, קַבָּלָה הִיא, שֶׁאִם הָלַךְ כָּל שֵׂעָר הַזָּקָן - טָהוֹר הוּא. וְיִתְטַמֵּא עוֹר הַזָּקָן שֶׁקָּרַח בְּנִגְעֵי עוֹר הַבָּשָׂר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ.

יג. הַבָּא בַּתְּחִלָּה וְכָל רֹאשׁוֹ נָתוּק אוֹ כָּל זְקָנוֹ נָתוּק - יַסְגִּיר שָׁבוּעַ אֶחָד. אִם לֹא נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב - יַסְגִּיר שָׁבוּעַ שֵׁנִי. אִם נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר צָהֹב דַּק - טָמֵא; לֹא נוֹלַד לוֹ - יִפָּטֵר. נוֹלַד לוֹ אַחַר הַפִּטּוּר שֵׂעָר צָהֹב - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט. נוֹלַד לוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הַבָּא כֻּלּוֹ נָתוּק רֹאשׁ אוֹ זָקָן וְנוֹלַד לוֹ שֵׂעָר שָׁחוֹר - טָהוֹר, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ. הָלַךְ הַשֵּׂעָר הַשָּׁחוֹר - טָמֵא מִשּׁוּם פִּשְׁיוֹן.

יד. הָרֹאשׁ וְהַזָּקָן אֵינָן מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה, וְאֵינָן מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה, וְאֵין פּוֹשִׁין מִזֶּה לָזֶה; שֶׁנֶּאֱמַר: צָרַעַת הָרֹאשׁ אוֹ הַזָּקָן - מְלַמֵּד שֶׁהֵן חֲשׁוּבִין שְׁנַיִם. וְאִי זֶהוּ זָקָן? מֵהַפֶּרֶק שֶׁל לְחִי הָעֶלְיוֹן עַד פִּקָּה שֶׁל גַּרְגֶּרֶת. מוֹתֵחַ אֶת הַחוּט מֵאֹזֶן לְאֹזֶן, כֹּל שֶׁמִּן הַחוּט וּלְמַעְלָה - הֲרֵי הוּא מִכְּלַל הָרֹאשׁ, וּמִן הַחוּט וּלְמַטָּה - מִכְּלַל הַזָּקָן.

יום שלישי ד' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

א. הַכֹּל מִתְטַמְּאִין בִּנְגָעִים, אֲפִלּוּ קָטָן בֶּן יוֹמוֹ וְהָעֲבָדִים, אֲבָל לֹא עוֹבֵד כּוֹכָבִים וְלֹא גֵּר תּוֹשָׁב. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין לִרְאוֹת אֶת הַנְּגָעִים. וְכָל הַנְּגָעִים אָדָם רוֹאֶה אוֹתָן, חוּץ מִנִּגְעֵי עַצְמוֹ.

ב. אַף עַל פִּי שֶׁהַכֹּל כְּשֵׁרִין לִרְאוֹת נְגָעִים, הַטֻּמְאָה וְהַטָּהֳרָה תְּלוּיָה בַּכֹּהֵן. כֵּיצַד? כֹּהֵן שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִרְאוֹת - הֶחָכָם רוֹאֵהוּ וְאוֹמֵר לוֹ: אֱמֹר טָמֵא, וְהַכֹּהֵן אוֹמֵר טָמֵא; אֱמֹר טָהוֹר, וְהַכֹּהֵן אוֹמֵר טָהוֹר; הִסְגִּירוֹ, וְהוּא מְסַגְּרוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: וְעַל פִּיהֶם יִהְיֶה כָּל רִיב וְכָל נָגַע. וַאֲפִלּוּ הָיָה הַכֹּהֵן קָטָן אוֹ שׁוֹטֶה - הֶחָכָם אוֹמֵר לוֹ וְהוּא מַחְלִיט אוֹ פּוֹטֵר אוֹ סוֹגֵר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? כְּשֶׁהָיָה הַכֹּהֵן סוֹמֵךְ עַל דִּבְרֵי הֶחָכָם; אֲבָל אִם הָיָה הַכֹּהֵן רוֹאֶה וְסוֹמֵךְ עַל עַצְמוֹ - אָסוּר לוֹ לִרְאוֹת נֶגַע מִכָּל נְגָעִים עַד שֶׁיּוֹרֶנּוּ רַבּוֹ, וְיִהְיֶה בָּקִי בְּכָל הַנְּגָעִים וּבִשְׁמוֹתֵיהֶן בְּנִגְעֵי אָדָם כֻּלָּם וּבְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבְנִגְעֵי בָּתִּים.

ג. כֹּהֵן שֶׁטִּמֵּא אֶת הַטָּהוֹר אוֹ טִהֵר אֶת הַטָּמֵא - לֹא עָשָׂה כְּלוּם; שֶׁנֶּאֱמַר: טָמֵא הוּא וְטִמְּאוֹ הַכֹּהֵן, טָהוֹר הוּא וְטִהֲרוֹ הַכֹּהֵן. וּמְצֹרָע שֶׁנִּרְפָּא, בֵּין מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר בֵּין מִתּוֹךְ הֶחְלֵט, אֲפִלּוּ אַחַר כַּמָּה שָׁנִים - הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ כֹּהֵן טָהוֹר אַתָּה.

ד. אֵין הַכֹּהֵן רַשַּׁאי לְטַמֵּא אֶת הַטָּמֵא עַד שֶׁיִּהְיוּ עֵינָיו בִּמְקוֹם הַנֶּגַע בְּעוֹר הַבָּשָׂר שֶׁחוּצָה לוֹ. וְכֹהֵן שֶׁרָאָה הַנֶּגַע בַּתְּחִלָּה - הוּא שֶׁרוֹאֵהוּ בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, וְהוּא שֶׁמַּסְגִּירוֹ אוֹ מַחְלִיטוֹ אוֹ פּוֹטְרוֹ. מֵת הַכֹּהֵן שֶׁרָאָהוּ תְּחִלָּה אוֹ שֶׁחָלָה - רוֹאֵהוּ כֹּהֵן אַחֵר. וְאֵין הַשֵּׁנִי יָכוֹל לְטַמְּאוֹ בְּפִשְׁיוֹן, שֶׁאֵין יוֹדֵעַ אִם פָּשָׂה אִם לֹא פָּשָׂה אֶלָּא רִאשׁוֹן. וְנֶאֱמָן כֹּהֵן לוֹמַר: נֶגַע זֶה פָּשָׂה וְנֶגַע זֶה לֹא פָּשָׂה, וְשֵׂעָר לָבָן זֶה קָדַם אֶת הַבַּהֶרֶת אוֹ בַּהֶרֶת זוֹ קָדְמָה אֶת שֵׂעָר לָבָן.

ה. חָלָל פָּסוּל לִרְאִיַּת נְגָעִים; שֶׁנֶּאֱמַר: אַחַד מִבָּנָיו הַכֹּהֲנִים - בִּכְהֻנָּתָם. אֲבָל בַּעֲלֵי מוּמִין כְּשֵׁרִים לִרְאִיַּת נְגָעִים, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה סוּמָא וַאֲפִלּוּ בְּאַחַת מֵעֵינָיו. וַאֲפִלּוּ כֹּהֵן שֶׁכָּהָה מְאוֹר עֵינָיו לֹא יִרְאֶה אֶת הַנְּגָעִים, שֶׁנֶּאֱמַר: לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן.

ו. אֵין רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים אֶלָּא בַּיּוֹם, בֵּין לְהַסְגִּיר בֵּין לְהַחְלִיט בֵּין לִפְטֹר, שֶׁהֲרֵי בְּכָל הָעִנְיָן הוּא אוֹמֵר 'בַּיּוֹם' 'וּבַיּוֹם'. וְאֵין רוֹאִין לֹא בְּשַׁחֲרִית וְלֹא בֵּין הָעַרְבַּיִם וְלֹא בְּתוֹךְ הַבַּיִת וְלֹא בְּיוֹם הַמְעֻנָּן, לְפִי שֶׁכֵּהָה נִרְאֵית עַזָּה; וְלֹא בַּצָּהֳרַיִם, לְפִי שֶׁעַזָּה נִרְאֵית כֵּהָה. אֵימָתַי רוֹאִין אוֹתָן? בְּשָׁעָה רְבִיעִית וּבַחֲמִישִׁית וּבַשִּׁשִּׁית וּבַתְּשִׁיעִית. בֵּין נִגְעֵי אָדָם בֵּין נִגְעֵי בְּגָדִים וּבָתִּים.

ז. בְּכָל יוֹם רוֹאִין אֶת הַנְּגָעִים, חוּץ מִשַּׁבָּת וְיוֹם טוֹב. חָל יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁלּוֹ לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת אוֹ בְּיוֹם טוֹב - מַעֲבִירִין לַאֲחוֹרָיו. וְיֵשׁ בַּדָּבָר לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה בְּיוֹם שַׁבָּת זֶה, שֶׁהוּא יוֹם הָרְאוּי לְרֹאוֹת, טָמֵא, וּלְמָחָר יֵלְכוּ לָהֶן סִימָנֵי טֻמְאָה; וְאֶפְשָׁר שֶׁיִּהְיֶה טָהוֹר, וּלְמָחָר יִוָּלְדוּ לוֹ סִימָנֵי טֻמְאָה. וְאֵין דָּנִין אוֹתוֹ אֶלָּא בִּשְׁעַת רְאִיָּתוֹ לְאַחַר הַשַּׁבָּת.

ח. חָתָן שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - נוֹתְנִין לוֹ כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה. וְכֵן אִם נִרְאָה בִּבְגָדָיו אוֹ בְּבֵיתוֹ - אֵין רוֹאִין אוֹתָן עַד לְאַחַר הַמִּשְׁתֶּה. וְכֵן בָּרֶגֶל נוֹתְנִין לוֹ כָּל יְמוֹת הָרֶגֶל. שֶׁנֶּאֱמַר: וְצִוָּה הַכֹּהֵן וּפִנּוּ אֶת הַבַּיִת וְגוֹמֵר. אִם הִמְתִּינָה תּוֹרָה לִדְבַר הָרְשׁוּת שֶׁלֹּא יִטַּמְּאוּ כֵּלָיו, קַל וָחֹמֶר לִדְבַר מִצְוָה.

ט. אֵין מַסְגִּירִין וְלֹא מַחְלִיטִין וְלֹא פּוֹטְרִין אֶלָּא בְּיוֹם שֶׁיֵּרָאֶה בּוֹ בַּתְּחִלָּה, אוֹ בַּשְּׁבִיעִי, אוֹ בְּיוֹם שְׁלִשָּׁה עָשָׂר בַּנְּגָעִים שֶׁמַּסְגִּירִין בָּהֶן שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁיּוֹם שְׁבִיעִי עוֹלֶה לְמִנְיַן שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן וּלְמִנְיַן שָׁבוּעַ שֵׁנִי בְּכָל הַנְּגָעִים, בֵּין בְּנִגְעֵי אָדָם בֵּין בְּנִגְעֵי בָּתִּים וּבְגָדִים.

י. אֵין מַסְגִּירִין בְּתוֹךְ יְמֵי הֶסְגֵּר, וְלֹא מַחְלִיטִין בְּתוֹךְ יְמֵי הֶסְגֵּר אִם נוֹלַד לוֹ סִימַן הֶחְלֵט, וְלֹא מַחְלִיטִין הַמֻּחְלָט אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר, וְלֹא מַסְגִּירִין אוֹתוֹ בְּתוֹךְ יְמֵי חֲלוּטוֹ אִם נוֹלַד לוֹ נֶגַע אַחֵר שֶׁרָאוּי לְהִסָּגֵר. אֲבָל אִם הָיוּ בּוֹ שְׁנֵי נְגָעִים וְרָאָה זֶה וְחָזַר וְרָאָה זֶה - הֲרֵי זֶה מֻתָּר לוֹמַר לוֹ: הֲרֵי אַתָּה מֻסְגָּר בָּזֶה וּמֻחְלָט בָּזֶה, אוֹ מֻחְלָט בָּזֶה וּמֻסְגָּר בָּזֶה. בֵּין בַּתְּחִלָּה בֵּין בַּסּוֹף, בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ רִאשׁוֹן בֵּין בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי. וְאֵין רוֹאִין שְׁנֵי נְגָעִים כְּאַחַת, בֵּין בִּשְׁנֵי אֲנָשִׁים בֵּין בְּאִישׁ אֶחָד; שֶׁנֶּאֱמַר: וְרָאָה הַכֹּהֵן אֶת הַנֶּגַע.

יא. נָגוּעַ שֶׁבָּא לְכֹהֵן לִרְאוֹתוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ לֵךְ וָשׁוּב, אֶלָּא נִזְקָק לוֹ מִיָּד. בָּאוּ לְפָנָיו שְׁנַיִם - רוֹאֶה אֶת הָרִאשׁוֹן, מַסְגִּירוֹ אוֹ פּוֹטְרוֹ אוֹ מַחְלִיטוֹ, וְחוֹזֵר וְרוֹאֶה אֶת הַשֵּׁנִי.

יב. אֵין הַכֹּהֵן זָקוּק לְבַקֵּשׁ תַּחַת אַצִּילֵי יָדָיו שֶׁל נָגוּעַ אוֹ בֵּין פְּחָדָיו אוֹ בְּתוֹךְ הַקְּמָטִים שֶׁמָּא שָׁם נֶגַע, שֶׁנֶּאֱמַר: לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן. וְכֵן בְּהוֹפֵךְ כֵּלוֹ לָבָן. וְכֵיצַד יַעֲמֹד לִפְנֵי הַכֹּהֵן? אִם אִישׁ הוּא - נִרְאֶה עָרֹם, וְעוֹמֵד כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק זֵיתִים. וְאִם אִשָּׁה הִיא - נִרְאֵית עֲרֻמָּה, וְיוֹשֶׁבֶת כְּעוֹרֶכֶת וְכִמְנִיקָה אֶת בְּנָהּ וּכְאוֹרֶגֶת בְּעוֹמְדִים, שֶׁמַּגְבַּהַּת יָדָהּ הַיְמָנִית עַד שֶׁיִּגָּלֶה בֵּית הַשֶּׁחִי. אִם הָיָה הַנֶּגַע נִרְאֶה בָּהֶן בִּזְמַן שֶׁהֵן עוֹמְדִין כָּךְ - הֲרֵי זֶה טָמֵא; וְאִם אֵינוֹ נִרְאֶה בָּהֶן כְּשֶׁהֵן עוֹמְדִין כָּךְ - אֵין נִזְקָקִין לוֹ. וּכְשֵׁם שֶׁהָאָדָם נִרְאֶה לְנִגְעוֹ, כָּךְ הוּא נִרְאֶה לְתִגְלַחְתּוֹ. שֶׁאִם לֹא יֵרָאֶה שֵׂעָר בְּכָל בְּשָׂרוֹ כְּשֶׁיַּעֲמֹד עָרֹם כְּעוֹדֵר וּכְמוֹסֵק אוֹ כְּשֶׁתֵּשֵׁב הָאִשָּׁה כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ - הֲרֵי זוֹ תִּגְלַחַת כְּשֵׁרָה, וְאֵין כֹּהֵן זָקוּק לְחַפֵּשׂ בִּשְׂאָר מְקוֹמוֹת שֶׁמָּא נִשְׁאָר בָּהֶן שֵׂעָר, אַף עַל פִּי שֶׁהוּא צָרִיךְ לְגַלֵּחַ הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.

יום רביעי ה' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק עֲשִׂירִי

א. הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה, בֵּין כֻּלָּן בֵּין מִקְצָתָן, אוֹ הַכּוֹוֶה אֶת הַמִּחְיָה, כֻּלָּהּ אוֹ מִקְצָתָהּ, אוֹ הַקּוֹצֵץ הַנֶּגַע כֻּלּוֹ מִבְּשָׂרוֹ אוֹ מִן הַבֶּגֶד אוֹ מִן הַבַּיִת, בֵּין קֹדֶם שֶׁיָּבֹא לַכֹּהֵן בֵּין בְּתוֹךְ הֶסְגֵּר אוֹ בְּתוֹךְ הֶחְלֵט אוֹ אַחַר הַפִּטּוּר - הֲרֵי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. שֶׁנֶּאֱמַר: הִשָּׁמֶר בְּנֶגַע הַצָּרַעַת לִשְׁמֹר מְאֹד וְלַעֲשׂוֹת כְּכֹל אֲשֶׁר יוֹרוּ אֶתְכֶם הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִם תִּשְׁמְרוּ - שֶׁלֹּא יִתְלֹשׁ אוֹ שֶׁיָּקֵץ. אֲבָל אֵינוֹ לוֹקֶה עַד שֶׁיּוֹעִילוּ מַעֲשָׂיו, וְאִם לֹא הוֹעִילוּ - אֵינוֹ לוֹקֶה. כֵּיצַד? הָיְתָה בּוֹ בַּהֶרֶת וּבָהּ שָׁלֹשׁ שְׂעָרוֹת לְבָנוֹת וְתָלַשׁ אַחַת, כָּוָה מִקְצָת הַמִּחְיָה וְנִשְׁאַר מִמֶּנָּה כַּעֲדָשָׁה - אֵינוֹ לוֹקֶה, שֶׁהֲרֵי הוּא טָמֵא כְּשֶׁהָיָה. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה. וּמַכִּין אוֹתוֹ מַכַּת מַרְדּוּת. וְכֵן הַמְגַלֵּחַ אֶת הַנֶּתֶק - לוֹקֶה, שֶׁנֶּאֱמַר: וְאֶת הַנֶּתֶק לֹא יְגַלֵּחַ. וְאֵינוֹ חַיָּב עַד שֶׁיְּגַלֵּחַ כָּל הַנֶּתֶק בְּתַעַר. וּמֵתָּר לַמְּצֹרָע לִשָּׂא בְּמוֹט עַל כְּתֵפוֹ שֵׁשׁ בָּהּ הַצָּרַעַת וְלִקְשֹׁר הַסִּיב עַל רַגְלוֹ, וְאִם הָלְכוּ סִימָנֵי טֻמְאָה - יֵלְכוּ. וְהוּא שֶׁלֹּא נִתְכַּוֵּן לְכָךְ.

ב. הַתּוֹלֵשׁ סִימָנֵי טֻמְאָה אוֹ שֶׁכָּוָה אֶת הַמִּחְיָה עַד שֶׁלֹּא בָּא אֵצֶל כֹּהֵן - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. וְכֵן אִם עָשָׂה כֵּן בִּימֵי הֶסְגֵּר - הֲרֵי זֶה טָהוֹר לְאַחַר יְמֵי הֶסְגֵּר. וְאִם תְּלָשָׁן אַחַר שֶׁהֶחְלֵט בָּהֶן - הֲרֵי זֶה מֻחְלָט כְּשֶׁהָיָה, וְאֵין לוֹ טָהֳרָה עַד שֶׁתִּפְרַח הַצָּרַעַת בְּכֻלּוֹ אוֹ עַד שֶׁתִּתְמַעֵט בַּהַרְתּוֹ מִכִּגְרִיס.

ג. מִי שֶׁנִּקְצְצָה בַּהַרְתּוֹ כֻּלָּהּ שֶׁלֹּא בְּכַוָּנָה - טָהוֹר. קְצָצָהּ בְּכַוָּנָה: אִם קָצַץ כָּל הַבָּשָׂר הַחַי הַמַּקִּיפָהּ אֲפִלּוּ כְּחוּט הַשַּׂעֲרָה - אֵין לוֹ טָהֳרָה עוֹלָמִית; קְצָצָהּ בְּצִמְצוּם - אֵין לוֹ טָהֳרָה עַד שֶׁתִּפְרַח בְּכֻלּוֹ.

ד. הַתּוֹלֵשׁ שַׂעֲרָה לְבָנָה אַחַת וְנִשְׁרָה הַשְּׁנִיָּה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הָיוּ שָׁלֹשׁ, תָּלַשׁ שְׁתַּיִם וְנִשְׁרָה אַחַת - הֲרֵי זֶה בְּטֻמְאָתוֹ. הָיְתָה בּוֹ מִחְיָה כַּעֲדָשָׁה, כָּוָה חֶצְיָהּ וְהָלַךְ חֶצְיָהּ - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. הָיְתָה יְתֵרָה מִכַּעֲדָשָׁה: כָּוָה הַמּוֹתָר וְהָלַךְ כַּעֲדָשָׁה - הֲרֵי זֶה טָהוֹר; כָּוָה כַּעֲדָשָׁה וְהָלַךְ הַמּוֹתָר - הֲרֵי זֶה טָמֵא.

ה. מִי שֶׁהָיְתָה בַּהֶרֶת בְּעָרְלָתוֹ - יִמּוֹל, וְאַף עַל פִּי שֶׁהִיא מִילָה שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ; שֶׁמִּצְוַת עֲשֵׂה דּוֹחָה אֶת לֹא תַעֲשֶׂה בְּכָל מָקוֹם. וְאִם מָל וְהָלַךְ בְּעוֹר הָעָרְלָה סִימָן שֶׁהָיָה מֻחְלָט בּוֹ - הֲרֵי זֶה חַיָּב בְּקָרְבַּן מְצֹרָע.

ו. מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁיִּהְיֶה הַמְּצֹרָע הַמֻּחְלָט מְכֻסֶּה רֹאשׁ כָּל יְמֵי חִלּוּטוֹ, וְעוֹטֶה עַל שָׂפָם כְּאָבֵל, וּפוֹרֵם בְּגָדָיו, וּמוֹדִיעַ הָעוֹבְרִים עָלָיו שֶׁהוּא טָמֵא; שֶׁנֶּאֱמַר: וְהַצָּרוּעַ אֲשֶׁר בּוֹ הַנֶּגַע בְּגָדָיו יִהְיוּ פְרֻמִים וְרֹאשׁוֹ יִפָּרַע וְעַל שָׂפָם יַעְטֶה - שֶׁיִּהְיוּ שְׂפָתָיו דְּבוּקוֹת. אֲבָל קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וְדוֹרֵשׁ. וְאָסוּר לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס כָּל יְמֵי חִלּוּטוֹ. וְנוֹהֵג בְּכָל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים. וַהֲרֵי הוּא מֵתֵּר בִּרְחִיצָה וּבְסִיכָה וּבְנִעְלַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה וְזוֹקֵף אֶת מִטָּתוֹ כִּשְׁאָר הָעָם.

ז. דִּין הַמְּצֹרָע שֶׁיִּהְיֶה לוֹ מוֹשָׁב לְבַדּוֹ חוּץ לָעִיר, שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ. וְדָבָר זֶה בָּעֲיָרוֹת הַמֻּקָּפוֹת חוֹמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד.

ח. הַמְּצֹרַעַת אֵינָהּ פּוֹרַעַת וְאֵינָהּ פּוֹרֶמֶת וְלֹא עוֹטָה עַל שָׂפָם, אֲבָל יוֹשֶׁבֶת הִיא מִחוּץ לָעִיר וּמוֹדִיעָה לָאַחֵרִים שֶׁהִיא טְמֵאָה. וְלֹא הַמְּצֹרָעִים בִּלְבַד, אֶלָּא כָּל הַמְטַמְּאִים אֶת הָאָדָם חַיָּבִין לְהוֹדִיעַ לַכֹּל שֶׁהֵן טְמֵאִין, כְּדֵי שֶׁיִּפָּרְשׁוּ מֵהֶן; שֶׁנֶּאֱמַר: וְטָמֵא טָמֵא יִקְרָא - הַטָּמֵא מוֹדִיעַ שֶׁהוּא טָמֵא.

ט. וְטַמְטוּם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס פּוֹרֵעַ וּפוֹרֵם וְעוֹטֶה עַל שָׂפָם, מִפְּנֵי שֶׁהוּא סָפֵק.

י. אֶחָד מִצֹּרָע מֵסְגָּר וְאֶחָד מִצֹּרָע מֻחְלָט לְעִנְיַן טֻמְאָה. וְאֵין בֵּין מִצֹּרָע מֵסְגָּר לְמִצֹּרָע מֻחְלָט לְעִנְיַן טֻמְאָה, אֶלָּא פְּרִיעָה וּפְרִימָה וְתִגְלַחַת וְצִפָּרִים, שֶׁהַטָּהוֹר מִתּוֹךְ הֶסְגֵּר פָּטוּר מִן הַתִּגְלַחַת וּמִן הַצִּפָּרִים וְהַטָּהוֹר מִתּוֹךְ הֶחְלֵט חַיָּב בָּהֶן, אֲבָל טֻמְאַת שְׁנֵיהֶן שָׁוָה בְּכָל דָּבָר.

יא. הַמְּצֹרָע - אָב מֵאָבוֹת הַטֻּמְאוֹת. מְטַמֵּא אָדָם וּכְלִים בְּמַגָּעוֹ וּכְלֵי חֶרֶס בַּאֲוִירוֹ, וּמְטַמֵּא אָדָם בְּמַשָּׂא, וּמְטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֲפִלּוּ תַּחַת אֶבֶן כְּזַב וּכְזָבָה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְטָהֵר. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁטָּהֵר מִלְּטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב. וְאֶחָד הַמֵּסְגָּר וְאֶחָד הַמֻּחְלָט בְּכָל אֵלּוּ.

יב. חֲמָרָא יְתֵרָה יֵשׁ בִּמְצֹרָע, שֶׁמְּטַמֵּא בְּבִיאָתוֹ לְבַיִת, בֵּין בִּימֵי הֶחְלֵט בֵּין בִּימֵי הֶסְגֵּר. כֵּיצַד? נִכְנַס לְבַיִת - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא נָגַע בָּהֶן, נַעֲשׂוּ רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לַמַּחֲנֶה מוֹשָׁבוֹ - מַה הוּא טָמֵא, אַף מוֹשָׁבוֹ טָמֵא. הָיָה עוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן וְעָבַר אָדָם טָהוֹר תַּחַת הָאִילָן - נִטְמָא. הָיָה הַטָּהוֹר עוֹמֵד תַּחַת הָאִילָן וְעָבַר הַמְּצֹרָע תַּחְתָּיו - לֹא טִמְּאָהוּ; וְאִם עָמַד - נִטְמָא, שֶׁהֲרֵי נַעֲשָׂה לוֹ מוֹשָׁב. סָפֵק עָמַד סָפֵק לֹא עָמַד - טָהוֹר. הִכְנִיס הַמְּצֹרָע רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ לְבַיִת - נִטְמָא כֹּל שֶׁיֵּשׁ בְּתוֹכוֹ. נִכְנַס לְבֵית הַכְּנֶסֶת - עוֹשִׂין לוֹ מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וּרְחָבָה אַרְבַּע אַמּוֹת עַל אַרְבַּע אַמּוֹת, וְנִכְנָס רִאשׁוֹן

וְיוֹצֵא אַחֲרוֹן, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה מוֹשָׁבוֹ לְבַדּוֹ וְלֹא יַעֲמֹד עִם הָעָם בְּעִרְבּוּב וִיטַמֵּא אוֹתָם.

יום חמישי ו' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק אַחַד עָשָׂר

א. טָהֳרַת מְצֹרָע מִצְוַת עֲשֵׂה, וְתִגְלַחְתּוֹ כְּשֶׁיִּטְהַר מִצְוַת עֲשֵׂה. כֵּיצַד מְטַהֲרִין אֶת הַמְּצֹרָע? מֵבִיא מִזְרָק שֶׁל חֶרֶשׂ חָדָשׁ, וְקַבְּלָה הִיא שֶׁיִּהְיֶה [חָדָשׁ], וְנוֹתֵן לְתוֹכוֹ רְבִיעִית מַיִם חַיִּים הָרְאוּיִין לְקַדֵּשׁ אוֹתָן מֵי חַטָּאת, וְשִׁעוּר זֶה מִדִּבְרֵי סוֹפְרִים. וּמֵבִיא שְׁתֵּי צִפֳּרִים דְּרוֹר טְהוֹרוֹת לְשֵׁם טָהֳרַת צָרַעַת, שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח לַמְּטַהֵר. וְשׁוֹחֵט אֶת הַבְּרוּרָה שֶׁבִּשְׁתֵּיהֶן עַל הַמַּיִם שֶׁבִּכְלִי חֶרֶס, וּמְמַצֶּה עַד שֶׁיִּהְיֶה הַדָּם נִכָּר בַּמַּיִם, וְחוֹפֵר וְקוֹבֵר הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה בְּפָנָיו. וְדָבָר זֶה קַבָּלָה מִפִּי הַשְּׁמוּעָה. וְנוֹטֵל עֵץ אֶרֶז, וּמִצְוָתוֹ שֶׁיִּהְיֶה אָרְכּוֹ אַמָּה וְעָבְיוֹ כִּרְבִיעַ כֶּרַע מִכַּרְעֵי הַמִּטָּה, וְאֵזוֹב שֶׁאֵין לוֹ שֵׁם לְוִי, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ, אֵין פָּחוֹת מִטֶּפַח, וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת, מִשְּׁקָלוֹ שֶׁקֶל. וְאִם טְעָמוֹ - פְּסָלוֹ, כִּצְבִיעַת הַתְּכֵלֶת. וְכָל הַשִּׁעוּרִים - הֲלָכָה. וְלוֹקֵחַ עִם שְׁלָשְׁתָּן הַצִּפּוֹר הַחַיָּה. וְאַרְבָּעָה מִינִין אֵלּוּ מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. וְעֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב שֶׁנִּתְקַלְּפוּ - פְּסוּלִין. וְכוֹרֵךְ הָאֵזוֹב עִם הָאֶרֶז בְּלָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית, וּמַקִּיף לָהֶן רָאשֵׁי אֲגַפַּיִם וְרֹאשׁ הַזָּנָב שֶׁל צִפּוֹר הַחַיָּה, וְטוֹבֵל אַרְבַּעְתָּן בַּמַּיִם שֶׁבִּכְלִי וּבַדָּם שֶׁעֲלֵיהֶן, וּמַזֶּה שֶׁבַע פְּעָמִים עַל אַחַר יָדוֹ שֶׁל מְצֹרָע, וּמְשַׁלֵּחַ אֶת הַצִּפּוֹר. וְכֵיצַד מְשַׁלְּחָהּ? עוֹמֵד בָּעִיר וְזוֹרְקָהּ חוּץ לַחוֹמָה. וְאֵינוֹ הוֹפֵךְ פָּנָיו לֹא לַיָּם וְלֹא לָעִיר וְלֹא לַמִּדְבָּר, שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לָעִיר אֶל פְּנֵי הַשָּׂדֶה. שִׁלְּחָהּ וְחָזְרָה - חוֹזֵר וּמְשַׁלְּחָהּ, אֲפִלּוּ מֵאָה פְּעָמִים. וְאַחַר כָּךְ מְגַלֵּחַ הַכֹּהֵן אֶת הַמְּצֹרָע. כֵּיצַד מְגַלְּחוֹ? מַעֲבִיר תַּעַר עַל כָּל בְּשָׂרוֹ הַנִּרְאֶה, אֲפִלּוּ בֵּית הַשֶּׁחִי וּבֵית הָעֶרְוָה שֵׂעָר שֶׁעַל כָּל הַגּוּף, עַד שֶׁיַּעֲשֶׂה כִּדְלַעַת. שֶׁנֶּאֱמַר: אֶת כָּל שְׂעָרוֹ. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר רֹאשׁוֹ וּזְקָנוֹ וְגַבּוֹת עֵינָיו? לְרַבּוֹת כֹּל כַּיּוֹצֵא בָהֶן, וּלְמַעֵט שֵׂעָר שֶׁבְּתוֹךְ הַחֹטֶם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ נִרְאֶה. וְאַחַר כָּךְ מְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא בְּביאָה וּמִלְּטַמֵּא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב, וְיִכָּנֵס לִפְנִים מִן הַחוֹמָה, וּמוֹנֶה שִׁבְעַת יָמִים. וְאָסוּר בָּהֶן בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: מִחוּץ לְאָהֳלוֹ - מְלַמֵּד שֶׁאָסוּר בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. וְהַמְּצֹרַעַת מֻתֶּרֶת בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

ב. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הָאֵלּוּ עֲדַיִן הוּא אַב הַטֻּמְאָה. מְטַמֵּא אָדָם וְכֵלִים בְּמַגָּע, לֹא בְּמַשָּׂא. שֶׁהֲרֵי הוּא אוֹמֵר: וְהָיָה בַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֵּס אֶת בְּגָדָיו וְגוֹמֵר - מְלַמֵּד שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים. וּכְשֵׁם שֶׁהָיָה מְטַמֵּא בְּגָדִים בְּמַגָּע, כָּךְ מְטַמֵּא אָדָם בְּמַגָּע; שֶׁכָּל הַמְטַמֵּא בְּגָדִים - מְטַמֵּא אָדָם. וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְגַלְּחוֹ הַכֹּהֵן תְּגִלַּחַת שְׁנִיָּה כָּרִאשׁוֹנָה, וּמְכַבֵּס בְּגָדָיו וְטוֹבֵל, וְיִטְהַר מִלְּטַמֵּא אֲחֵרִים, וַהֲרֵי הוּא כְּכָל טְבוּלֵי יוֹם וְאוֹכֵל בְּמַעֲשֵׂר. הֶעֱרִיב שִׁמְשׁוֹ - אוֹכֵל בִּתְרוּמָה; הֵבִיא כַּפָּרָתוֹ - אוֹכֵל בַּקָּדָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבַּאַרְנוּ.

ג. כְּשֶׁהוּא מְגַלֵּחַ בִּשְׁתֵּי הַתְּגִלָּחוֹת אֵינוֹ מְגַלֵּחַ אֶלָּא בְּתַעַר. וְאִם גִּלַּח שֶׁלֹּא בְּתַעַר אוֹ שֶׁהִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת - לֹא עָשָׂה כְּלוּם. וְאֵינוֹ מְגַלְּחוֹ אֶלָּא כֹּהֵן. וְאִם שִׁיֵּר שְׁתֵּי שְׂעָרוֹת בְּתִגְלַחַת רִאשׁוֹנָה וְגִלְּחָן בַּשְּׁנִיָּה - לֹא עָלְתָה לוֹ אֶלָּא תִּגְלַחַת אַחַת בִּלְבַד, וַהֲרֵי הִיא רִאשׁוֹנָה. וְכָל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְטָהֳרַת הַמְּצֹרָע.

ד. תִּגְלַחַת הַמְּצֹרָע וּטְבִילָתוֹ וְהַזָּאָתוֹ אֵינָן מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו מְעַכְּבִים.

ה. שְׁחִיטַת הַצִּפּוֹר וְהַתִּגְלַחַת וְהַהַזָּיָה - בַּיּוֹם, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּיּוֹם בֵּין בַּלַּיְלָה. אֵלּוּ - בַּאֲנָשִׁים, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בַּאֲנָשִׁים בֵּין בְּנָשִׁים. אֵלּוּ - בְּכֹהֲנִים, וּשְׁאָר כָּל מַעֲשָׂיו - בֵּין בְּכֹהֲנִים בֵּין בְּיִשְׂרָאֵל.

ו. טָהֳרַת מְצֹרָע זוֹ נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, בִּפְנֵי הַבַּיִת וְשֶׁלֹּא בִּפְנֵי הַבַּיִת. וְכֹהֵן שֶׁטִּמְּאוֹ מִצְוָה לְטַהֲרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ. וְהַכֹּל כְּשֵׁרִין לְטַהֵר אֶת הַמְּצֹרָע, אֲפִלּוּ זָב וַאֲפִלּוּ טְמֵא מֵת. וְאֵין מְצֹרָע מְטַהֵר מְצֹרָע. וְאֵין מְטַהֲרִין שְׁנֵי מְצֹרָעִין כְּאַחַת, שֶׁאֵין עוֹשִׂין מִצְוֹת חֲבִילוֹת.

ז. עֵץ אֶרֶז וְאֵזוֹב וּשְׁנֵי תּוֹלַעַת שֶׁטְּהֵר בָּהֶן מְצֹרָע זֶה - מְטַהֵר בָּהֶן מְצֹרָעִים אֲחֵרִים. וְכֵן צִפּוֹר הַמִּשְׁתַּלַּחַת מֻתָּר לְטַהֵר בָּהּ מְצֹרָעִים אֲחֵרִים מֵאַחַר שֶׁנִּשְׁתַּלְּחָה, וּמֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. אֲבָל הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה. וּמֵאֵימָתַי תֵּאָסֵר? מִשְּׁעַת שְׁחִיטָתָהּ. שְׁחָטָהּ וְאֵין שָׁם אֵזוֹב וְלֹא עֵץ אֶרֶז וְלֹא שְׁנֵי תּוֹלַעַת - הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה בַּהֲנָאָה, שֶׁשְּׁחִיטָה שֶׁאֵינָהּ רְאוּיָה שְׁמָהּ שְׁחִיטָה. וְהָאוֹכֵל כְּזַיִת מִצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה - עוֹבֵר עַל עֲשֵׂה וְעַל לֹא תַעֲשֶׂה. שֶׁנֶּאֱמַר: וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לָמְדוּ, שֶׁזֶּה לְרַבּוֹת הַצִּפּוֹר הַשְּׁחוּטָה. וְנֶאֱמַר: טְהוֹרָה תֹּאכֵלוּ - הָא אַחֶרֶת לֹא תֹאכֵלוּ; וְלָאו הַבָּא מִכְּלַל עֲשֵׂה - עֲשֵׂה.

ח. אֵין לוֹקְחִין שְׁתֵּי הַצִּפֳּרִים מִצִּפָּרֵי עִיר הַנִּדַּחַת, וְלֹא מִצִּפָּרִים שֶׁהֻחֱלִיפָן בַּעֲבוֹדָה זָרָה, וְלֹא מִצִּפָּרִים שֶׁהָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. וּמִצְוָתָן שֶׁיִּהְיוּ שְׁתֵּיהֶן שָׁוּוֹת בְּמַרְאֶה, בְּקוֹמָה וּבְדָמִים, וּלְקִיחָתָן כְּאַחַת. אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָן שָׁוּוֹת אוֹ שֶׁלָּקַח אַחַת הַיּוֹם וְאַחַת לְמָחָר - כְּשֵׁרוֹת. לָקַח שְׁתֵּי הַצִּפָּרִים לְשֵׁם אִישׁ - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִשָּׁה; לְשֵׁם אִשָּׁה - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר בָּהֶן אִישׁ; לְטַהֵר בָּהֶן בַּיִת מְנֻגָּע - כְּשֵׁרוֹת לְטַהֵר אָדָם; לָקַחָן לְאָדָם - כְּשֵׁרוֹת לְבַיִת מְנֻגָּע. שֶׁנֶּאֱמַר: וְלָקַח לַמִּטַּהֵר.

ט. שָׁחַט אַחַת מֵהֶן וְנִמְצֵאת שֶׁלֹּא הָיְתָה דְרוֹר - יִקַּח זוּג לַשְּׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּאֲכִילָה. שָׁחַט הָאַחַת וְנִמְצֵאת טְרֵפָה - יִקַּח זוּג לַשְּׁנִיָּה, וְהָרִאשׁוֹנָה מֻתֶּרֶת בַּהֲנָאָה.

י. נִשְׁפַּךְ הַדָּם - מַנִּיחִין אֶת הַמִּשְׁתַּלַּחַת עַד שֶׁתָּמוּת. מֵתָה הַמִּשְׁתַּלַּחַת - יִשְׁפַּךְ הַדָּם וְיִקַּח שְׁתַּיִם אֲחֵרוֹת.

יום שישי ז' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁנֵים עָשָׂר

א. צָרַעַת בְּגָדִים - כִּגְרִיס, כְּצָרַעַת אָדָם; אֲבָל פָּחוֹת מִכִּגְרִיס - טָהוֹר. וּשְׁלֹשָׁה סִימָנֵי טֻמְאָה יֵשׁ בָּהֶן: יְרַקְרַק, אֲדַמְדַּם, וְהַפִּשְׁיוֹן. וּשְׁלָשְׁתָּן מְפֹרָשִׁין בַּתּוֹרָה. יְרַקְרַק הוּא הַיָּרֹק שֶׁבַּיְּרָקִין, שֶׁהוּא יָרֹק הַרְבֵּה, כִּכְנַף הַטָּוָס וּכְהוּצֵי הַדֶּקֶל; וַאֲדַמְדַּם הוּא אָדֹם שֶׁבָּאֲדַמִּים, שֶׁהוּא אָדֹם הַרְבֵּה, כִּזְהוֹרִית יָפָה. וּשְׁנֵי מַרְאוֹת אֵלּוּ מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה. בְּמַרְאֵה יְרַקְרַק

אוֹ אֲדַמְדַּם מַסְגִּירִין אֶת הַבֶּגֶד, וְאִם עָמַד בְּמַרְאֶה זֶה שְׁנֵי שְׁבוּעוֹת - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין. וְכֵן אִם פָּשָׂה - מַחְלִיטִין וְשׁוֹרְפִין. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַסְגִּירוֹ שִׁבְעַת יָמִים, וּבַשְּׁבִיעִי רוֹאֶה: אִם פָּשָׂה - מַחְלִיטוֹ וְשׁוֹרֵף אֶת כָּל הַבֶּגֶד; וְאִם עָמַד בְּמַרְאֵהוּ וְלֹא פָּשָׂה, אוֹ שֶׁפָּשָׂה וְכָהָה מִשְּׁנֵי הַמַּרְאוֹת שֶׁהֶסְגֵּר בָּהֶן, אוֹ שֶׁהוֹסִיף הַמַּרְאֶה לְהַאְדִּים וּלְהוֹרִיק וְלֹא פָּשָׂה - יְכַבֵּס מְקוֹם הַנֶּגַע וַיַסְגִּיר שִׁבְעַת יָמִים שֵׁנִית. וּבְסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, שֶׁהוּא יוֹם שְׁלִשָׁה עָשָׂר, רוֹאֶה: אִם כָּהָה לְמַרְאֶה שְׁלִישִׁית - הֲרֵי זֶה טָעוּן כִּבּוּס וְטָהוֹר; וְאִם נִשְׁתַּנָּה הַנֶּגַע מִמַּה שֶׁהָיָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה יְרַקְרַק וְנַעֲשָׂה אֲדַמְדַּם אוֹ אֲדַמְדַּם וְנַעֲשָׂה יְרַקְרַק - קוֹרֵעַ מְקוֹם הַנֶּגַע וְשׁוֹרֵף מַה שֶּׁקָּרַע, וְתוֹפֵר מַטְלִית בַּמָּקוֹם שֶׁקָּרַע, וּפוֹטֵר שְׁאָר הַבֶּגֶד, וּמְכַבְּסוֹ כֵּלוֹ כִּבּוּס שֵׁנִי וּמַטְבִּילוֹ וְטָהֵר; וְאִם עָמַד בַּמַּרְאֶה שֶׁהֶסְגֵּר בּוֹ בַּתְּחִלָּה - יַחְלִיטוֹ וְיִשְׂרֹף אֶת כֻּלּוֹ.

ב. נֶגַע שֶׁהָיָה יְרַקְרַק וּפָשָׂה אֲדַמְדַּם אוֹ שֶׁהָיָה אֲדַמְדַּם וּפָשָׂה יְרַקְרַק - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן.

ג. נֶגַע שֶׁהָיָה בְּאֶמְצָעוֹ מָקוֹם נָקִי בְּלֹא נֶגַע וּפָשָׂה לוֹ הַנֶּגַע - אֵינוֹ פִּשְׁיוֹן, עַד שֶׁיִּפְשֶׂה לַחוּץ. שֶׁאֵין פִּשְׁיוֹן הַנֶּגַע לְתוֹכוֹ פִּשְׁיוֹן בֵּין בְּאָדָם בֵּין בִּבְגָדִים וּבָתִּים.

ד. הַפִּשְׁיוֹן הַסָּמוּךְ בִּבְגָדִים - כָּל שֶׁהוּא, וְהָרָחוֹק אוֹ הַחוֹזֵר - כִּגְרִיס. כֵּיצַד? בֶּגֶד שֶׁהֶסְגֵּר וְנוֹלַד בּוֹ נֶגַע אַחֵר כִּגְרִיס רָחוֹק מִן הַנֶּגַע שֶׁהֶסְגֵּר בּוֹ - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן וְיִשָּׂרֵף; וְאִם הָיָה פָּחוֹת מִכִּגְרִיס - אֵין מַשְׁגִּיחִין בּוֹ. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמְּנוּ הַנֶּגַע בְּסוֹף שָׁבוּעַ שֵׁנִי, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר בּוֹ נֶגַע כִּגְרִיס - יִשָּׂרֵף. וְכֵן בֶּגֶד שֶׁפָּשָׂה בּוֹ הַנֶּגַע אַחַר שֶׁנִּפְטַר - יִשָּׂרֵף.

ה. מִי שֶׁמְּכַבֵּס אֶת הַנֶּגַע בְּשָׁבוּעַ רִאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, צָרִיךְ לְכַבֵּס מְעַט מִן הַבֶּגֶד שֶׁחוּצָה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: אֵת אֲשֶׁר בּוֹ הַנָּגַע. וְכָל נִגְעֵי בְּגָדִים שֶׁמְּכַבְּסִין אוֹתָן - מַעֲבִירִין עֲלֵיהֶן שִׁבְעָה סַמְמָנִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכְּתָמִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכְּתָמִים, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ בְּעִנְיַן נִדָּה.

ו. בֶּגֶד שֶׁקָּרַע מִמְּנוּ מְקוֹם הַנֶּגַע וְתָפַר מַטְלִית, כְּמוֹ שֶׁבֵּאַרְנוּ, וְחָזַר נֶגַע כִּגְרִיס עַל הַבֶּגֶד - מַתִּיר אֶת הַמַּטְלִית וּמַצִּילָהּ, וְשׁוֹרֵף שְׁאָר הַבֶּגֶד. חָזַר הַנֶּגַע עַל הַמַּטְלִית - שׁוֹרֵף אֶת הַכֹּל.

ז. הַטּוֹלֶה מִן הַמַּסְגֵּר בְּטָהוֹר וְחָזַר נֶגַע עַל הַבֶּגֶד - שׁוֹרֵף אֶת הַמַּטְלִית. חָזַר עַל הַמַּטְלִית - הַבֶּגֶד הָרִאשׁוֹן הַמֻּסְגָּר יִשָּׂרֵף, וְהַמַּטְלִית תְּשַׁמֵּשׁ אֶת הַבֶּגֶד שֶׁהִיא תְּפוּרָה בּוֹ בְּסִימָנִין: אִם עָמַד בְּעֵינָיו שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת אוֹ פָּשָׂה - שׁוֹרְפִין הַכֹּל.

ח. בֶּגֶד שֶׁבָּא כֻּלּוֹ בַּתְּחִלָּה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - מַסְגִּירוֹ שָׁבוּעַ אַחַר שָׁבוּעַ. אִם עָמַד בּוֹ שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף. אֲבָל בֶּגֶד שֶׁהֻסְגַּר וּפָשָׂה הַנֶּגַע בְּכֻלּוֹ וְנַעֲשָׂה יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם, אוֹ שֶׁפָּטְרוֹ וְאַחַר שֶׁפָּטְרוֹ בָּא כֻּלּוֹ יְרַקְרַק אוֹ אֲדַמְדַּם - הֲרֵי זֶה טָהוֹר. כָּנַס וּפָשָׂה - יִשָּׂרֵף.

ט. בֶּגֶד שֶׁמּוֹכִין יוֹצְאִין עַל פָּנָיו מִן הָאָרִיג, כְּגוֹן סָגוֹס שֶׁל צֶמֶר, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע - אֵינוֹ מִתְטַמֵּא, עַד שֶׁיֵּרָאֶה הַנֶּגַע בַּמּוֹכִין וּבָאָרִיג עַצְמוֹ. וְזֶה שֶׁנֶּאֱמַר בִּבְגָדִים: בְּקָרַחְתּוֹ אוֹ בְּגַבַּחְתּוֹ, קָרַחְתּוֹ - אֵלּוּ הַשְּׁחָקִים, גַּבַּחְתּוֹ - אֵלּוּ הַחֲדָשִׁים.

י. הַבְּגָדִים הַצְּבוּעִים אֵינָן מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין שֶׁצְּבוּעִין בִּידֵי אָדָם בֵּין שֶׁצְּבוּעִין בִּידֵי שָׁמַיִם, עַד שֶׁיִּהוּ לְבָנִים. בֶּגֶד שֶׁשְּׁתִיוֹ צָבוּעַ וְעֵרְבוֹ לָבָן, עֵרְבוֹ צָבוּעַ וְשִׁתְיוֹ לָבָן - הַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַנִּרְאֶה. פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת עַל שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת מִן הָאָרִיג אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

יא. בֶּגֶד שֶׁאָרַג בּוֹ פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע וְאַחַר כָּךְ הִשְׁלִימוֹ לְשָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר.

יב. הַתּוֹפֵר מַטְלִיּוֹת שֶׁאֵין בְּכָל אַחַת מֵהֶן שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְעָשָׂה מֵהֶן בֶּגֶד - הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁהַתָּפוּר כָּאָרוּג, וְכֻלּוֹ בֶּגֶד אֶחָד הוּא.

יג. בֶּגֶד שֶׁהוּא מַטְלִיּוֹת מַטְלִיּוֹת, מֵהֶן צְבוּעִין וּמֵהֶן לְבָנִים, וְנִרְאָה נֶגַע בַּלָּבָן שֶׁבּוֹ - מַסְגִּירִין אוֹתוֹ. אִם עָמַד שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - נִטְמָא כֻּלּוֹ וְיִשָּׂרֵף. וְכֵן אִם פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּמַטְלִית לְבָנָה אַחֶרֶת - הֲרֵי זֶה פִּשְׁיוֹן, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בֵּינֵיהֶם צָבוּעַ. הָיָה כֻּלּוֹ צָבוּעַ וּבוֹ פַּס אֶחָד לָבָן, אֲפִלּוּ כִּגְרִיס, וְנִרְאָה בּוֹ נֶגַע - יַסְגִּיר; שֶׁאִם עָמַד בְּעֵינָיו וְלֹא הוֹסִיף וְלֹא כָּהָה שְׁנֵי שָׁבוּעוֹת - יִשָּׂרֵף.

שבת קודש ח' אדר א' ה'תשע"א

פֶּרֶק שְׁלִשָׁה עָשָׂר

א. אֵין מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים אֶלָּא בִּגְדֵי צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בִּלְבַד, אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים, וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין קָשֶׁה בֵּין רַךְ. אַף הָעוֹר הַצָּבוּעַ בִּידֵי שָׁמַיִם מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְהַלְּבָדִים - כִּבְגָדִים, וּמִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. וְהָאֹהָלִים מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים בֵּין שֶׁהָיוּ שֶׁל עוֹר.

ב. כָּל הַבְּגָדִים שֶׁל צֶמֶר וּפִשְׁתִּים מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים, חוּץ מִבִּגְדֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים. הַלּוֹקֵחַ בְּגָדִים מִן הָעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים - יֵרָאוּ בַּתְּחִלָּה. בֶּגֶד שֶׁהוּא כֻּלְּאַיִם מִן הַצֶּמֶר וּמִן הַפִּשְׁתִּים - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ג. צֶמֶר גְּמַלִּים וְצֶמֶר רְחֵלִים שֶׁטָּוָאן זֶה עִם זֶה: אִם רֹב מִן הַגְּמַלִּים - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים, וְאִם רֹב מִן הָרְחֵלִים - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; מֶחֱצָה לְמֶחֱצָה - מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְהוּא הַדִּין בִּפְשִׁתָּן וְקַנְבּוֹס שֶׁטָּרְפָן זֶה בְּזֶה. וְרָחֵל בַּת עֵז - אֵין הַצֶּמֶר שֶׁלָּהּ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. בֶּגֶד שֶׁהָיָה שְׁתִיוֹ פִּשְׁתָּן וְעֵרְבוֹ קַנְבּוֹס אוֹ שְׁתִיוֹ קַנְבּוֹס וְעֵרְבוֹ פִּשְׁתָּן - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְכֵן אִם הָיָה שְׁתִיוֹ אוֹ עֵרְבוֹ פִּשְׁתָּן אוֹ צֶמֶר וְהַשְּׁאָר נוֹצָה שֶׁל עִזִּים וְכַיּוֹצֵא בָהּ - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים.

ד. הָעוֹר שֶׁאֵינוֹ מְעֻבָּד - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְכֵן הָעוֹר שֶׁהוּא גֹּלֶם קֹדֶם שֶׁעָשָׂה מִמֶּנּוּ כֵּלִים - אֵינוֹ מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים; שֶׁנֶּאֱמַר: כְּלִי הָעוֹר. וְכָל כְּלֵי הָעוֹר, בֵּין פְּשׁוּטֵיהֶן בֵּין מְקֻבְּלֵיהֶן כָּל שֶׁהֵן - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים.

ה. עוֹרוֹת חַיָּה שֶׁבַּיָּם - אֵין מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. חִבֵּר לָהֶן מִן הַגָּדֵל בָּאָרֶץ, אֲפִלּוּ חוּט אוֹ מְשִׁיחָה שֶׁל צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים אוֹ עוֹר בְּהֵמָה וְחַיָּה הַמְעֻבָּדִין כָּל שֶׁהוּא, וְעָשָׂה מֵהֶן כֵּלִים - מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִים. וְהוּא שֶׁיְּחַבְּרֶנּוּ לוֹ כְּדֶרֶךְ חִבּוּרֵי בְּגָדִים לְטֻמְאָה.

ו. כָּל כְּלֵי הָרָאוּי לְהִתְטַמֵּא בִּשְׂאָר הַטֻּמְאוֹת, אַף עַל פִּי

שֶׁאֵינוֹ מִתְטַמֵּא בְּמִדְרַס הַזָּב מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נַעֲשָׂה לְמִשְׁכָּב אוֹ לְמוֹשָׁב - הֲרֵי זֶה מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. כְּגוֹן קֶלַע שֶׁל סְפִינָה, וְהַפָּרֹכֶת, וְשֶׁבִיס שֶׁל שְׁבָכָה, וּמִטְפָּחוֹת סְפָרִים, וְהָאַבְנֵט, וּרְצוּעוֹת מִנְעָל וְסַנְדָּל שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן רֹחַב כִּגְרִיס - הֲרֵי אֵלּוּ וְכֹל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִטַּמֵּא בִּנְגָעִים. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר שְׁאָר הַכֵּלִים, כְּגוֹן כָּרִים וּכְסָתוֹת. הַחֵמֶת וְהַתֶּרְמֶל נִרְאִין כְּדַרְכָּן, וּפוֹשֶׁה הַנֶּגַע מִתּוֹכָן לַאֲחוֹרֵיהֶן וּמֵאַחוֹרֵיהֶן לְתוֹכָן. וְכֵן כֹּל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן מִכְּלֵי הָעוֹר הַכְּפוּלִין.

ז. סָדִין הַמְקַמֵּט - מַפְשִׁיטִין אֶת קְמָטָיו וְרוֹאִין אֶת נִגְעוֹ.

ח. הַשְּׁתִי וְהָעֵרֶב, בֵּין שֶׁל צֶמֶר בֵּין שֶׁל פִּשְׁתָּן, מִטַּמְּאִין בִּנְגָעִין מִיָּד מִשֶּׁיְּטוּוּ, אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא לִבֵּן הַפִּשְׁתָּן וְלֹא שָׁלַק הַצֶּמֶר. וְכַמָּה יִהְיֶה בִּפְקַעַת שֶׁל טָוִי וְתִטַּמֵּא בִּנְגָעִים? כְּדֵי לֶאֱרֹג מִמֶּנּוּ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ שְׁתִי וָעֵרֶב, בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ שְׁתִי בֵּין שֶׁהָיְתָה כֻּלָּהּ עֵרֶב. הָיְתָה הַפְּקַעַת מְקֻבֶּצֶת מִחוּטִים פְּסוּקִין - אֵינָהּ מִטַּמְּאָה בִּנְגָעִים.

ט. שְׁתֵּי פַּקְעִיּוֹת הַמְעֹרוֹת זוֹ לְזוֹ בְּחוּט, וְכֵן הַשְּׁתִי שֶׁמִּקְצָתוֹ לָפוּף עַל הַכֹּבֶד הָעֶלְיוֹנָה וּמִקְצָתוֹ לָפוּף עַל הַכֹּבֶד הַתַּחְתּוֹנָה, וְכֵן שְׁנֵי דַּפֵּי חָלוּק שֶׁמְּעֹרוֹת בְּחוּט אֶחָד, וְנִרְאָה הַנֶּגַע בְּאֶחָד מֵהֶן - הַשֵּׁנִי טָהוֹר, אַף עַל פִּי שֶׁחוּט אֶחָד מְחַבֵּר בֵּינֵיהֶן. נִרְאָה הַנֶּגַע בְּנֶפֶשׁ הַמַּסֶּכֶת וּבַשְּׁתִי הָעוֹמֵד, אַף עַל פִּי שֶׁמִּקְצָת הַנֶּגַע בַּבֶּגֶד וּמִקְצָתוֹ בַּשְּׁתִי - הֲרֵי זֶה טָמֵא. נִרְאָה הַנֶּגַע בַּשְּׁתִי הָעוֹמֵד לְבַדּוֹ - הָאָרוּג טָהוֹר; נִרְאָה בָּאָרוּג לְבַדּוֹ - הַשְּׁתִי הָעוֹמֵד טָהוֹר. נִרְאָה בַּסָּדִין - שׁוֹרֵף אֶת הַנִּימִין; נִרְאָה בַּנִּימִין - הַסָּדִין טָהוֹר. פָּשָׁה מִן הַנִּימִין לַסָּדִין - הַסָּדִין טָמֵא.

י. חָלוּק שֶׁנִּרְאָה בּוֹ נֶגַע - מַצִּיל אֶת הָאִמְרִיּוֹת שֶׁבּוֹ. אֲפִלּוּ הָיְתָה הָאִמְרָה צֶמֶר אוֹ פִּשְׁתִּים - מַצִּילָה וְאֵינָהּ נִשְׂרֶפֶת.

יא. בֶּגֶד מֻסְגָּר שֶׁצִּבְעוֹ אוֹ מִכְרוֹ לְעוֹבֵד כּוֹכָבִים - טָהוֹר. וְכֵן אִם נִתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים - כֻּלָּן טְהוֹרִים. קִצְּצוֹ וְעָשָׂהוּ מוֹכִין פָּחוֹת מִשָּׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ - טָהוֹר, וּמֵתֶר בַּהֲנָיָתוֹ. הָיְתָה בָּהֶן אַחַת שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ וְנִרְאָה בָּהּ נֶגַע - הִיא לְבַדָּהּ טְמֵאָה.

יב. בֶּגֶד מֻחְלָט שֶׁנִּתְעָרֵב בַּאֲחֵרִים - כֻּלָּן טְמֵאִין וְיִשָּׂרְפוּ, אֲפִלּוּ אֶחָד בְּכַמָּה אֲלָפִים. וְכֵן אִם קִצְּצוֹ וְעָשָׂהוּ מוֹכִין - הֲרֵי הֵן טְמֵאִין, וְאָסוּר בַּהֲנָיָתָן.

יג. אֶחָד בֶּגֶד אוֹ כְּלִי עוֹר אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב הַמֻּסְגָּר אוֹ הַמֻּחְלָט לְעִנְיַן טֻמְאָה. הֲרֵי הוּא אָב מְאָבוֹת הַטֻּמְאָה, כְּאָדָם מְצֹרָע לְכָל דָּבָר. מְטַמֵּא בְּמַגָּע וּבְמַשָּׂא וּבְבִיאָה, וְעוֹשֶׂה מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב אֲפִלּוּ מִתַּחַת הָאֶבֶן. כֵּיצַד? בֶּגֶד מְנֻגָּע אוֹ שְׁתִי אוֹ עֵרֶב אוֹ כְּלִי עוֹר הַמְנֻגָּעִין שֶׁהִכְנִיס מֵהֶן אֲפִלּוּ כְּזַיִת לְבַיִת טָהוֹר - נִטְמָא כָּל אֲשֶׁר בַּבַּיִת, בֵּין אָדָם בֵּין כֵּלִים, וְנַעֲשׂוּ כֻּלָּן רִאשׁוֹן לְטֻמְאָה. וְכֵן מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב הַמֻּנָּח תַּחַת הָאֶבֶן, וְהִנִּיחַ כְּזַיִת מֵהֶן לְמַעְלָה מִן הָאֶבֶן - נִטְמָא הַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמּוֹשָׁב.

יד. מַטְלִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ שָׁלֹשׁ עַל שָׁלֹשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין בָּהּ כְּזַיִת - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס רֻבָּהּ לְבַיִת טָהוֹר טִמְּאַתּוּ. הָיוּ בָהּ כַּמָּה זֵיתִים - כֵּיוָן שֶׁנִּכְנַס מִמֶּנָּה כְּזַיִת לְבַיִת טָהוֹר נִטְמָא. אַף עַל פִּי שֶׁכָּל הַשִּׁעוּרִין הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי, הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: לְכָל נֶגַע הַצָּרַעַת וְלַנָּתֶק, וּלְצָרַעַת הַבֶּגֶד וְלַבָּיִת - הִקִּישׁ נִגְעֵי אָדָם לְנִגְעֵי בְּגָדִים וּבָתִּים. וְהִשְׁוָה הַמְּצֹרָע לְמֵת, שֶׁנֶּאֱמַר: אַל נָא תְּהִי כַּמֵּת. מָה הַמֵּת בִּכְזַיִת, אַף אֵלּוּ בִּכְזַיִת.

טו. בְּגָדִים הַמְנֻגָּעִים - מְשַׁלְּחִין אוֹתָן חוּץ לָעִיר, בֵּין שֶׁהָיְתָה מֻקֶּפֶת חוֹמָה בֵּין שֶׁאֵינָהּ מֻקֶּפֶת. וְזֶה חֹמֶר בִּבְגָדִים מִבָּאָדָם.

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ב'־ח' אדר א' ה'תשע"א

יום ראשון ב' אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה רמג.

הַמִּצְוָה הָרִמ"ג — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין נוֹשֵׂא שָׂכָר (השומר פקדון חבירו תמורת שכר) וְהַשּׂוֹכֵר, לְפִי שֶׁדִּין שְׁנֵיהֶם אֶחָד, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרוּ וְאָמְרוּ (שבועות מט.): שְׁלֹשָׁה דִּינִין לְאַרְבָּעָה שׁוֹמְרִין וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ חֲמוֹר אוֹ־שׁוֹר אוֹ שֶׂה וְגוֹ'" (שמות כב, ט). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפְּטֵי דִּין זֶה בְּפֶרֶק ו' וּפֶרֶק ט' מ(בבא) קַמָּא וּפֶרֶק ג' וּפֶרֶק ו' מ(בבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ח' מִשְּׁבוּעוֹת.

יום שני ג' אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה ר.

מצות לא תעשה רלח.

הַמִּצְוָה הַמַּשְׁלִימָה מָאתַיִם — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְשַׁלֵּם שְׂכַר שָׂכִיר בְּיוֹמוֹ וְלֹא לְאַחֲרוֹ לְיוֹם אַחֵר, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "בְּיוֹמוֹ תִתֵּן שְׂכָרוֹ" (דברים כד, טו). וְדִין מִצְוָה זוֹ, שֶׁיְּהֵא שְׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל־הַלַּיְלָה וּשְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל־הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁאֲבָאֵר בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה (רלח). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בִּשְׁלֵמוּת בְּפֶרֶק ט' מ(בבא) מְצִיעָא

(קי:), וְשָׁם נִתְבָּאֵר שֶׁזּוֹ חוֹבָה בְּכָל־שָׁכִיר, בֵּין גּוֹי בֵּין יִשְׂרָאֵל, וּמִצְוַת עֲשֵׂה לִפְרֹעַ בִּזְמַנּוֹ.

הַמִּצְוָה הָרל"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהִירָנוּ מִלַּעֲשׂוֹק שָׂכִיר וּמִלְּאַחֵר שְׂכָרוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ: "לֹא־תָלִין פְּעֻלַּת שָׂכִיר אִתְּךָ עַד־בֹּקֶר" (ויקרא יט, יג). בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? אִם הוּא שָׂכִיר יוֹם שֶׁהוּא גּוֹבֶה כָּל־הַלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "עַד־בֹּקֶר"; וְאִם הוּא שָׂכִיר לַיְלָה — גּוֹבֶה כָּל־הַלַּיְלָה וְכָל־הַיּוֹם שֶׁלֹּא תִּשְׁקַע הַחַמָּה אֶלָּא כְּשֶׁכְּבָר קִבֵּל שְׂכָרוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא־תָבוֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ" (דברים כד, טו) וּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בבא מציעא פרק ט משנה יא): "שָׂכִיר יוֹם גּוֹבֶה כָּל־הַלַּיְלָה וּשְׂכִיר לַיְלָה גּוֹבֶה כָּל־הַיּוֹם". וְאֵין אֵלּוּ שְׁתֵּי מִצְוֹת, אֶלָּא מִצְוָה אַחַת הִיא, וּבָאוּ בָּהּ שְׁנֵי לָאוִין לְהַשְׁלִים דִּין הַמִּצְוָה, וְהוּא שֶׁמִּשְׁנֵי לָאוִין אֵלּוּ יָדַעְנוּ מָתַי הוּא זְמַן הַגְּבִיָּה. וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ט' מִבָּבָא מְצִיעָא, וְשָׁם (קיא:) נִתְבָּאֵר שֶׁזֶּה מְיֻחָד בְּשָׂכִיר יִשְׂרָאֵל בִּלְבַד, שֶׁאִם אֵחַר שְׂכָרוֹ — עוֹבֵר בְּלֹא־תַעֲשֶׂה: אֲבָל שָׂכִיר גּוֹי — עוֹבֵר עָלָיו בַּעֲשֵׂה וְהוּא אָמְרוֹ: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ".

יום שלישי ד' אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה רא.

הַמִּצְוָה הָר"א — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לִהְיוֹת הַשָּׂכִיר אוֹכֵל בִּשְׁעַת עֲבוֹדָתוֹ מִן־הַדָּבָר שֶׁעוֹבֵד בּוֹ אִם אוֹתוֹ הַדָּבָר מְחֻבָּר לַקַּרְקַע, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים וְגוֹ': כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת בְּיָדֶךָ" (דברים כג, כה־כו). וּכְבָר נִתְבָּאֵר בִּגְמָרָא (בבא) מְצִיעָא (פז.), שֶׁמִּשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ לָמַדְנוּ שֶׁאָדָם אוֹכֵל בַּמְחֻבָּר בִּשְׁעַת גְּמַר מְלָאכָה, וְשֶׁלֹּא יַסְפִּיק לָנוּ אַחַד הַפְּסוּקִים בְּלִי הָאַחֵר, עַל דֶּרֶךְ שֶׁבֵּאַרְנוּ לְעֵיל (מצות עשה קמ) עַל אָמְרָם (ספרא פרשת בהר שמצוה זו אינה נלמדת) 'עַד שֶׁיֹּאמְרוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים, וְאִם לָאו לֹא שָׁמַעְנוּ'. הִנֵּה זוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁעִנְיָנָהּ הֶשֵּׂג מִשְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ, כְּלוֹמַר: שֶׁיֵּרָשֶׁה לַשָּׂכִיר לֶאֱכֹל מִן־הַמְחֻבָּר, וּבְפֵרוּשׁ אָמְרוּ (בבא מציעא פרק ז משנה ב): "וְאֵלּוּ (הפועלין, שבעת העבודה) אוֹכְלִין מִן־הַתּוֹרָה". וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִ(בבא) מְצִיעָא.

יום רביעי ה' אדר א' ה'תשע"א

מצות לא תעשה רסז. רסח.

הַמִּצְוָה הָרס"ז — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַר הַשָּׂכִיר מִלֶּאֱכֹל בִּשְׁעַת עֲבוֹדָתוֹ מִן־הַדָּבָר שֶׁהוּא עוֹבֵד בּוֹ אִם הוּא עוֹבֵד בִּמְחֻבָּר לַקַּרְקַע, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: ("כי תבא בקמת רעך") "וְחָרְמַשְׁתָּ (כלי הקצירה) לֹא תָנִיף עַל קָמַת רֵעֶךָ" (דברים כג, כו), אָמְרוּ (ספרי פרשת כי־תצא): "חָרְמַשְׁתָּ — לְרַבּוֹת כָּל־בַּעֲלֵי חֲרָמִשׁ וּבִשְׁעַת חֲרָמִשׁ", כְּלוֹמַר: בִּזְמַן הַקָּצִיר לֹא תִּקְצוֹר לְעַצְמְךָ. וְיָדוּעַ שֶׁפָּסוּק זֶה לֹא בָּא אֶלָּא בְּשָׂכִיר וְשֶׁאָמְרוֹ "כִּי תָבֹא" (בתחילת הפסוק הנ"ל) פֵּרוּשׁוֹ כִּי תָבוֹא שָׂכִיר, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַתַּרְגּוּם: אֲרֵי תִתַּגַּר. וּבְפֶרֶק ז' מִבָּבָא מְצִיעָא (פז.) אָמְרוּ: "אֵלּוּ אוֹכְלִין מִן־הַתּוֹרָה: הָעוֹשֶׂה בִּמְחֻבָּר לְקַרְקַע (ודוקא) בִּשְׁעַת גְּמַר מְלָאכָה". וְשָׁם נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ.

הַמִּצְוָה הָרס"ח — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהַר הַשָּׂכִיר מִלְּקַחַת מֵאוֹכֶל מַעֲבִידוֹ נוֹסֵף עַל אֲכִילָתוֹ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל־כֶּלְיְךָ לֹא־תִתֵּן" (שם, כה). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִבָּבָא מְצִיעָא. וְשָׁם נִתְבָּאֵר מַה שֶׁהוּא רַשַּׁאי לֶאֱכֹל וּמַה שֶׁאֵינוֹ רַשַּׁאי לֶאֱכֹל; וְאִם אֲכָלוֹ — הֲרֵי עָבַר עַל מַה שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאֶל־כֶּלְיְךָ (כדי לקחתם לביתך) לֹא־תִתֵּן".

יום חמישי ו' אדר א' ה'תשע"א

מצות לא תעשה ריט.
מצות עשה רמד.

הַמִּצְוָה הָרי"ט — הָאַזְהָרָה שֶׁהֵזְהִירָנוּ מִלִּמְנוֹעַ אֶת־הַבְּהֵמָה מִלֶּאֱכֹל מִן־הַדָּבָר שֶׁהִיא עוֹשָׂה בּוֹ בִּשְׁעַת מְלַאכְתָּהּ, כְּגוֹן שֶׁתָּדוּשׁ תְּבוּאָה אוֹ תִּשָּׁא תֶּבֶן עַל גַּבָּהּ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, אֵין מוֹנְעִים אוֹתָהּ מִלֶּאֱכֹל מִמֶּנּוּ, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "לֹא־תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ" (דברים כה, ד), וְנִתְבָּאֵר שֶׁאֶחָד הַשּׁוֹר וְאֶחָד כָּל־בְּהֵמָה לַחֲסִימָה אֶלָּא שֶׁדִּבֶּר הַכָּתוּב בַּהוֹוֶה (במצוי). וּבֵין בְּדִישָׁה בֵּין בִּשְׁאָר מְלָאכוֹת אֵין מוֹנְעִים אוֹתָהּ מִלֶּאֱכוֹל בִּשְׁעַת מְלָאכָה מִן־הַדָּבָר שֶׁהִיא עוֹשָׂה בּוֹ, וְכָל־זְמַן שֶׁמְּנָעָהּ —

לוֹקֶה, וַאֲפִלּוּ חֲסָמָהּ בְּקוֹל (שצעק עליה להרתיעה מלאכול). וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ז' מִבָּבָא מְצִיעָא (צ.).

הַמִּצְוָה הָרמ"ד — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין הַשּׁוֹאֵל, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ" (שמות כב, יג) וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ הִלְכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ח' מִ(בבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ח' מִשְּׁבוּעוֹת.

יום שישי ז' אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה רמד.

הַמִּצְוָה הָרמ"ד — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין הַשּׁוֹאֵל, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "וְכִי־יִשְׁאַל אִישׁ מֵעִם רֵעֵהוּ" (שמות כב, יג) וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ הִלְכוֹת דִּין זֶה בְּפֶרֶק ח' מִ(בבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ח' מִשְּׁבוּעוֹת.

שבת קודש ח' אדר א' ה'תשע"א

מצות עשה רמב.

הַמִּצְוָה הָרמ"ב — הַצִּוּוּי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ בְּדִין שׁוֹמֵר חִנָּם, וְהוּא אָמְרוֹ יִתְעַלֶּה: "כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף אוֹ־כֵלִים לִשְׁמֹר" (שמות כ, ו), וּכְבָר נִתְבָּאֲרוּ מִשְׁפְּטֵי דִּין זֶה בְּפֶרֶק ט' מִ(בבא) קַמָּא וּפֶרֶק ג' מִ(בבא) מְצִיעָא וּפֶרֶק ח' מִשְּׁבוּעוֹת.

אגרות קודש

ב"ה, ה' אד"ר, תשי"ז
ברוקלין.

שלום וברכה!

זה זמן רב ביותר שלא נתקבלו ממנו כל ידיעות, והוא מעת מכתבו משילהי טבת אשר גם הוא בא לאחרי הפסק הארוך.

ובמ"ש אודות המגרעות בעבודת איזה מורים, ושזה אינו משפיע לטוב על אופן לימודם עם התלמידים וכו'.

הנה רואים במוחש בכגון דא, אשר כשמדברים עם המורה בדרכי נועם פעם אחר פעם סו"ס מצליחים בזה, ובפרט שהרי כל המורים-ות בודאי יראים וחרדים לדבר ה', וכשמסבירים הענין דעושה מלאכת ה' ע"פ המבואר בש"ס ופוסקים ומהם בהלכות ת"ת לרבנו הזקן סוף פרק א', בודאי יעשה כל זה שינוי לטוב, ושינוי הנוגע במעשה בפועל.

נהניתי במ"ש שהצליח בפתיחת המסעדה, ואשר עלה בידו גם להגדיל מספר הארוחות, ואחכה להמשך בשורותיו הטובות בזה, והרי גדולה לגימה שמקרבת, ובפרט שבכגון דא זמן האכילה יש לנצלו לחינוך במנהגי ודיני ישראל בהלכות דרך ארץ וכו' וכו'.

בודאי ינצלו ימי הפורים הבע"ל לחיזוק הקשרים שבין התלמדים-ות מורים-ות, ועוד וגם זה עיקר הוא עם ההורים של התלמידים תלמידות, שנוסף על זה שנוגע זה לחינוך התלמידים-ות, הרי גם הענין מצ"ע כהשפעה על ההורים נעלה הוא ביותר וגם זה עבודת חינוך היא ונקראת מלאכת ה' עם כל הזכות והאחריות הקשורים בזה וגודל השכר אשר אין די באר.

הפ"נ נתקבל.

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ולבשו"ט בכל האמור.

שמואל־א כה כח־לו

כח שָׂא נָא לְפֶשַׁע אֲמָתֶךָ כִּי עָשֹׂה־יַעֲשֶׂה יְהוָה לַאדֹנִי בַּיִת נֶאֱמָן כִּי־מִלְחֲמוֹת יְהוָה אֲדֹנִי נִלְחָם וְרָעָה
לֹא־תִמָּצֵא בְךָ מִיָּמֶיךָ: כט וַיָּקָם אָדָם לִרְדָפְךָ וּלְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ וְהָיְתָה נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָה | בִּצְרוֹר
הַחַיִּים אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֵת נֶפֶשׁ אֹיְבֶיךָ יְקַלְּעֶנָּה בְּתוֹךְ כַּף הַקָּלַע: ל וְהָיָה כִּי־יַעֲשֶׂה יְהוָה לַאדֹנִי כְּכֹל
אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֶת־הַטּוֹבָה עָלֶיךָ וְצִוְּךָ לְנָגִיד עַל־יִשְׂרָאֵל: לא וְלֹא תִהְיֶה זֹאת | לְךָ לְפוּקָה וּלְמִכְשׁוֹל לֵב
לַאדֹנִי וְלִשְׁפֹּךְ־דָּם חִנָּם וּלְהוֹשִׁיעַ אֲדֹנִי לוֹ וְהֵיטִב יְהוָה לַאדֹנִי וְזָכַרְתָּ אֶת־אֲמָתֶךָ: לב וַיֹּאמֶר דָּוִד לַאֲבִיגַיִל
בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר שְׁלָחֵךְ הַיּוֹם הַזֶּה לִקְרָאתִי: לג וּבָרוּךְ טַעְמֵךְ וּבְרוּכָה אָתְּ אֲשֶׁר כְּלִאתַנִי
הַיּוֹם הַזֶּה מִבּוֹא בְדָמִים וְהוֹשֵׁעַ יָדִי לִי: לד וְאוּלָם חַי־יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְנָעַנִי מֵהָרַע אֹתָךְ כִּי |
לוּלֵי מִהַרְתְּ וַתָּבֹאתִי (וַתָּבֹאת קרי) לִקְרָאתִי כִּי אִם־נוֹתַר לְנָבָל עַד־אוֹר הַבֹּקֶר מַשְׁתִּין בְּקִיר: לה וַיִּקַּח דָּוִד
מִיָּדָהּ אֵת אֲשֶׁר־הֵבִיאָה לוֹ וְלָהּ אָמַר עֲלִי לְשָׁלוֹם לְבֵיתֵךְ רְאִי שָׁמַעְתִּי בְקוֹלֵךְ וָאֶשָּׂא פָּנָיִךְ: לו וַתָּבֹא
אֲבִיגַיִל | אֶל־נָבָל וְהִנֵּה־לוֹ מִשְׁתֶּה בְּבֵיתוֹ כְּמִשְׁתֵּה הַמֶּלֶךְ וְלֵב נָבָל טוֹב עָלָיו וְהוּא שִׁכּוֹר עַד־מְאֹד
וְלֹא־הִגִּידָה לוֹ דָּבָר קָטֹן וְגָדוֹל עַד־אוֹר הַבֹּקֶר:

רש"י

(כח) כי עשה יעשה ה' לאדני בית נאמן. להיות מלך על ישראל, לפיכך, ורעה לא תמצא בך, לכך לא נאה לך לעשות שלא כדין, להוציא לעז על מלכותך: **(כט) כף הקלע.** חתיכת עור רחבה עשויה כמין כף באמצע הקלע, שנותן בה האבן: **(ל) והיה כי יעשה ה' וגו'.** ותמלוך: **(לא) ולא תהיה וגו' לפוקה.** לכשלון, כמו (נחום ב יא): לפיק ברכים, שאם היית עושה זאת, לא יהיה לך פתחון פה לרדות אדם לדורות הבאים על שפיכות דמים: **ולהושיע אדני לו.** שתנקום אתה את נקמתך: **(לג) כליתני.** מנעת אותי, כמו (תהלים מ יב): לא תכלא רחמיך; לא יכלה ממך (בראשית כג ז): **והושע ידי לי.** מוסב על מבוא בדמים, מ"ם של מבוא מחוברת על והושע, כמו מבוא בדמים ומהושע ידי לי:

מצודת דוד

(כח) שא נא וכו'. הקדימה לשאול מחילה, אם תכשל בלשונה לדבר מה מול כבודו: **כי עשה יעשה.** זה ראשית אמריה תאמר, הן ידעתי שה' יעשה לאדוני בית נאמן ומתקיים, ועד עולם לא תוסר המלוכה מביתו, לא כשאול שיוסר המלוכה מזרעו: **כי מלחמות ה'.** כל מלחמתך המה מלחמות ה', לעשות נקמה בפלשתים, אבל לא תמצא בך רעה מימיך ללחום ולהרוג אנשים מישראל כאשר עשה שאול שהרג כהני נוב, ולזה סרה משאול, ולא תוסר ממך: **(כט) ויקם אדם.** רוצה לומר: עם שקם שאול לרדפך וכו' ויכול היית להרגו במערה, עם כל זה לא שלחת בו יד, ורעה לא נמצא בך מימיך: **והיתה נפש אדוני.** ובעבור זה תהיה נפש אדוני צרורה בצרור החיים הנצחיים הרוחניים, אחר הפרדה מן הגוף: **את ה'.** להיות חוזרת למקום אשר ממנה חוצבה: **יקלענה.** תהיה משוטטת נעה ונדה, כהאבן הקלוע בכף הקלע, ואמרה זאת להחניפו, ולבל ישפוך דמי ישראל כמו שאול: **(ל) את הטובה וכו'.** וחוזרת ומפרשת וצוך לנגיד וכו': **(לא) ולא תהיה זאת לך לפוקה.** רוצה לומר: כשתמלוך, לא יזיק לך כלל דברי חרפת נבל להיות מבוזה בעבור זה בעיני העם, ואפילו למכשול לב אדוני לא יהיה, כי לא תחוש אז לדברי נבל כזה, וכאשר לא תמיתהו, תוסר מן הקלון, כי לא יאמר אז עליך שדרכך לשפוך דם חנם ולהושיע לעצמך בכח זרועך, וכאלו אמרה הן עתה עוד היותך נרדף בהרים מפני שאול, חושש אתה לחרפת נבל, אבל לא תחוש במה שיאמרו שאתה שופך דם חנם ומושיע לעצמך בכח זרועך, היות עכשיו אין מעלתך גדולה כל כך לחוש לדברים כאלה, אבל לאחר שתמלוך, נהפוך הוא. (והנה באמת בהבנת הדברים האלה, אליה וקוץ (בה)), בהקטין עתה מעלתו, ולזה שאלה בראשית אמריה: שא נא לפשע אמתך): **והיטב ה' לאדוני.** רוצה לומר: הן ידעתי כאשר ייטיב ה' לאדוני וימלוך כאות נפשו, זכור תזכור את אמתך, להחזיק לי טובה על העצה היעוצה, למנעך מבוא בדמים: **(לג) מבוא בדמים.** מבוא בעון שפיכת דם, ובתשועת ידי לעצמי: **(לד) חי ה'.** הריני נשבע חי ה' וכו' שמנע אותי מהרע לך, רצה לומר: לביתך ולכל אשר לך: **כי אם נותר וכו'.** אז יחול עלי עונש שבועה:

מצודת ציון

(כח) שא. ענין מחילה: **נאמן.** מתקיים, כמו (ישעיהו כב כג): יתד במקום נאמן: **(כט) צרורה.** ענין קשירה, כמו (בראשית מב לה): צרור כספו: **יקלענה.** ענינו השלכה בהכלי העשוי כעין מקל ובראשו כעין כף, ובו יניחו האבן הנזרק, ולזה קרוי כף הקלע: **(לא) לפוקה.** אף הוא ענין מכשול, כמו (נחום ב יא): ופיק ברכים: **(לג) טעמך.** דבורך ועצתך, כמו (איוב יב כ): וטעם זקנים יקח: **כליתני.** מנעת אותי: **(לד) ואולם.** אבל באמת: **לולי.** אם לא: **(לה) ואשא פניך.** ענין הדור פנים, למלאות השאלה: **(לו) טוב עליו.** רוצה לומר שמח:

תהלים יד א־ו

יד א לַמְנַצֵּחַ לְדָוִד אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים הִשְׁחִיתוּ הִתְעִיבוּ עֲלִילָה אֵין עֹשֵׂה־טוֹב: ב יְהוָה
מִשָּׁמַיִם הִשְׁקִיף עַל־בְּנֵי־אָדָם לִרְאוֹת הֲיֵשׁ מַשְׂכִּיל דֹּרֵשׁ אֶת־אֱלֹהִים: ג הַכֹּל סָר יַחְדָּו נֶאֱלָחוּ אֵין
עֹשֵׂה־טוֹב אֵין גַּם־אֶחָד: ד הֲלֹא יָדְעוּ כָּל־פֹּעֲלֵי אָוֶן אֹכְלֵי עַמִּי אָכְלוּ לֶחֶם יְהוָה לֹא קָרָאוּ: ה שָׁם |
פָּחֲדוּ פַחַד כִּי־אֱלֹהִים בְּדוֹר צַדִּיק: ו עֲצַת־עָנִי תָּבִישׁוּ כִּי יְהוָה מַחְסֵהוּ: ז מִי יִתֵּן מִצִּיּוֹן יְשׁוּעַת יִשְׂרָאֵל
בְּשׁוּב יְהוָה שְׁבוּת עַמּוֹ יָגֵל יַעֲקֹב יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל:

רש"י

(א) אמר נבל בלבו וגו'. שני מזמורים אמר דוד בספר זה בענין א' הראשון על נבוכדנצר והשני (לקמן נג) על טיטוס הרשע זה נתנבא על נבוכדנצר שעתיד ליכנס להיכל ולהחריבו ואין א' מכל חיילותיו מוחה בידו: **אין אלהים.** ואעלה על במתי עב (ישעי' יד): **השחיתו התעיבו עלילה.** מעללים: **(ג) הכל סר וגו'.** אין איש בחיילותיו מוחה בידו: **נאלחו.** נהפכו לקלקול: **(ד) הלא ידעו.** הלא סופם ידעו מה שעלתה בהם: **אוכלי עמי.** זרעו של נבוכדנצר. אכלו לחם. עשו משתה (דניאל ה) בלשצר מלכא עבד לחם רב: **ה' לא קראו.** לא חשבוהו ולא זכרו נפלאותיו ונוראותיו במשתיהם ונשתמשו בכליו, ורבותינו פירשו כל שלא היה גוזל את ישראל לא היה טועם טעם ערב במאכלו, אוכלי עמי נדמה להם כאוכלי לחם שטעמו טעם מאכל ערב: **(ה) שם פחדו פחד.** שנשתלם גמולו לבלשצר וכו': **כי אלהים בדור צדיק.** בדורו של יכניה שהיו צדיקי': **(ו) עצת עני תבישו.** אתם אומרי' שעצתם של ישראל בושה על שהם בוטחי' בה' כי ה' מחסהו: **(ז) מי יתן.** אז יקרב היום שיתן מציון ישועת ישראל ואז יגל יעקב ישמח ישראל:

מצודת דוד

(א) אמר נבל. נבוזראדן המחריב את בית המקדש אמר בלבו אין אלהים הכל לפי המקרה: **השחיתו.** הוא ועמו ואמר הכל בלשון עבר כי במראה הנבואה רואה כאלו כבר עשוי: **התעיבו עלילה.** עשו מעשים תעובים ואין בהם מי שיעשה טוב: **(ב) השקיף.** לראות במעשה העם ההוא: **היש משכיל.** למחות בדבר: **דורש.** להיות דורש וחוקר את אלהים ר"ל לדעת שיש אלהים שופטים: **(ג) הכל סר.** כולם סרו מדרך הטובה: **יחדיו.** כולם יחד קלקלו מעשיהם: **(ד) הלא.** ר"ל איך יאמרו אין אלהים הלא יש לדעת לפעלי האון שמה שאוכלים את עמי כמו שאוכל את הלחם הוא בעבור אשר עמי לא קראו לה': **(ה) שם.** שהרי שם בירושלים עצמה בעת בוא עליה סנחריב הלא פחדו שם פחד כי נפלו פגרים מתים וארז"ל שנבוכדנאצר עצמו היה עמהם והיה מאותם שנשתיירו: **כי אלהים.** הפחד ההוא היה על כי ה' היה בהדור ההוא שהיה דור צדיק אבל בימי נבוכדנאצר היו רשעים ולמה לא עזרם ה' אבל אין דבר נופל במקרה: **(ו) עצת עני.** אתם מביישים עצת עם עני שאומר בעצתו אשר ה' מחסהו כי תכחשו לומר אין אלהים: **(ז) מי יתן.** הלואי שתבוא מהרה תשועת ישראל מהשוכן בציון: **בשוב.** בעת אשר ישקיט ה' את בני השבים ר"ל שיהיה ניכר לכל אשר ה' השקיטם: **יגל.** אז ישמחו כי הצליחו בעצתם לחסות בה' ובעל כרחך יודו להם:

מצודת ציון

(א) נבל. אדם פחות ושפל: **עלילה.** פעולה: **(ב) השקיף.** ענין הבטה: **(ג) נאלחו.** נבאשו כמו נתעב ונאלח (איוב ט"ו): **גם.** הוא כענין אפילו: **(ז) בשוב.** ענין ההשקט כמו בשובה ונחת (ישעיה ל'): **שבות.** מלשון שבי:

יהל אור

ז מי יתן מציון. עמה"מ ש"א ד"א ע"ד פי' שזהו ע"י גילוי בחי' ע"י. במדרש תלים כל הברכות כו' כולם מציון כו' את מוצא שני פעמים כתיב בספר תלים מי יתן מציון אחד בספר ראשון ואחד בספר שני. סי' נ"ג ז'. ולמה א"ר לוי הרב אמר אחד מי יתן והי' לבבם כו' והתלמיד אמר ומי יתן כל עם ה' נביאים כו' לעוה"ב שניהם מתקיימים. עמ"ש מזה בלק"ת בביאור על בשעה שהקדימו ישראל נעשה.. ויש לפרש ע"פ מ"ש הבחיי פ' ואתחנן ע"פ מי יתן דבחי' מי זהו הנק' מעל שמים והכל בידי שמים חוץ מיראת שמים. שאינו תולה כ"א בבחי' מעל שמים זהו העוה"ב בינה שער החמשים כו'.

ולכן דוקא לע"ל יהי' גילוי בחי' מי. כי עכשיו כנור של שבעת נימין היינו ז"ת ולימוהמ"ש יהי' של שמונה נימין שהוא המשכה מהבינה וכמ"ל בסי' י"ב ע"פ למנצח על השמינית ס"ג. ומזה יובן מה שאנו אומרים בר"ה ויוהכ"פ וטהר לבנו לעבדך באמת דלכאורה הלא הכל בי"ש חוץ מיראת שמים אלא כי בעשי"ת מאיר הבינה הנק' תשובה ובפרט ביוהכ"פ יום הסליחה שהוא בחי' מי יתן טהור מט א אנכי אנכי הוא מוחה פשעיך אנכי מי שאנכי ע"פ וטהר לבנו כו'. וזשארז"ל באברהם ע"פ וה' ברך את אברהם בכל שהשליטו בינרו והיינו שהטעימן מעין עוה"ב שאז מי יתן והי' לבבם זה כו' ועמ"ש לקמן רסי' ט"ו ועמ"ש ע"פ מארז"ל אשריכם ישראל מי מטהר אתכם כו' מקוה ישראל ה'. דיש לפרש שבחי' מי מטהר אתכם כי מי דא עתיקא המתגלה בבינה ונק' מקוה ישראל ד' יודין דע"ב הנמשכים בבינה זהו מ' סאה וזהו ד' יודין שבס"ת אני לדודי ודודי לי שהם ארבעים יום שהי' משה בהר מר"ח אלול עד יוהכ"פ ולכן מי דוקא מטהר אתכם כי בחי' מי דא עתיקא יתן והי' לבבם זה להם ליראה אותי כו' ועפ"ז אנו מבקשים וטהר לבנו כו' ע"י מקוה ישראל ה'. וע' באגה"ק סד"ה והי' מעשה הצדקה שלום בענין ועבודת הצדקה השקט ובטח:

המשך בעמוד עב

עין יעקב

דף כח עמ׳ ב **מַאי הֲוֵי עֲלָהּ דְּתַחַשׁ**[360] **שֶׁהָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה**[361]**? אָמַר רַבִּי אִלְעָא, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ**[362]**: אוֹמֵר הָיָה רַבִּי מֵאִיר**[363]**: ׳תַּחַשׁ׳ שֶׁהָיָה בִּימֵי מֹשֶׁה**[364]**, בְּרִיָּה בִּפְנֵי עַצְמָהּ הָיָה**[365]**, וְ**[366]**לֹא הִכְרִיעוּ בּוֹ חֲכָמִים, אִם מִין חַיָּה הוּא, אִם מִין בְּהֵמָה הוּא**[367]**, וְקֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ, וּ**[368]**לְפִי שָׁעָה**[369] **נִזְדַּמֵּן לוֹ לְמֹשֶׁה**[370]**, וְעָשָׂה מִמֶּנּוּ**[371] **מִשְׁכָּן**[372]**, וְנִגְנַז**[373]**. מִדְּקָאָמַר: קֶרֶן [אַחַת הָיְתָה לוֹ**[374]**] בְּמִצְחוֹ, שְׁמַע מִינָּהּ**[375] **טָהוֹר הָיָה**[376]**, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה: שׁוֹר שֶׁהִקְרִיב אָדָם הָרִאשׁוֹן, קֶרֶן אַחַת הָיְתָה לוֹ בְּמִצְחוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:** (תהלים סט) **"וְתִיטַב**[377] **לַה׳**[378] **מִשּׁוֹר פָּר**[379] **מַקְרִן מַפְרִיס". ׳מַקְרִן׳**[380] **תַּרְתֵּי**[381] **מַשְׁמַע**[382]**? אָמַר רַב נַחְמָן [בַּר יִצְחָק]**[383]**: ׳מִקֶּרֶן׳**[384] **כְּתִיב. וְלִיפְשׁוֹט מִינֵּיהּ**[385] **דְּמִין בְּהֵמָה הוּא**[386]**? כֵּיוָן דְּאִיכָּא**[387] **׳קֶרֶשׁ׳ דְּמִין חַיָּה הוּא**[388]**, וְ**[389]**לֵית לֵיהּ**[390] **אֶלָּא חַד קַרְנָא**[391]**, אִיכָּא לְמֵימַר**[392] **מִין חַיָּה הוּא**[393]**.**

רש"ל

מאי הוה עלה דתחש. הואיל ולרב יוסף לאו לענין מלאכת המשכן איתמר לא איפשיט בעיין: **מקרין תרתי משמע.** דסתם מקרין כל קרניו:

מתוך שיעורים באגדות חז"ל

360) מָה הָיָה אִתּוֹ, עִם הַתַּחַשׁ? כְּלוֹמַר: אֵיזֶה מִין בַּעַל־חַיִּים הוּא אוֹתוֹ תַּחַשׁ. 361) רַבֵּנוּ? 362) שְׁאֵלָה זוֹ אֵינָהּ חֲדָשָׁה, אֶלָּא כְּבָר בַּדּוֹרוֹת הָרִאשׁוֹנִים דָּנוּ בְּחַיָּה זוֹ, וְכָךְ 363) אֶת הַ. 364) רַבֵּנוּ, אֵין אָנוּ יְכוֹלִים לְהַגְדִּיר כְּחַיָּה, וְגַם לֹא כִּבְהֵמָה, אֶלָּא. 365) כְּלוֹמַר: בַּעַל־חַיִּים יָחִיד בְּמִינוֹ, מִתּוֹךְ מִשְׁפָּחָה יְחִידָה בְּמִינָהּ, שֶׁאֵין כְּדֶגְמָתָהּ בָּעוֹלָם, מִמֵּילָא לֹא חָלִים עָלָיו הַכְּלָלִים שֶׁעַל פִּיהֶם נִתָּן לְסַוֵּג חַיּוֹת וּבְהֵמוֹת, 366 עַל כֵּן. 367) אֲבָל פְּרָטִים אֲחָדִים אוֹדוֹתָיו שְׁמוּרִים בְּמָסֹרֶת, הָאֶחָד הוּא בְּסִמָּן הַהֶכֵּר הַחִיצוֹנִי שֶׁלּוֹ 368) רַק. 369) לִזְמַן קָצָר הוּא. 370) מֹשֶׁה רַבֵּנוּ אֶת הַ 372) וְאַחַר כָּךְ. 373) הַגְּמָרָא דָּנָה, הַאִם הַתַּחַשׁ הוּא בַּעַל־חַיִּים טָהוֹר אוֹ לֹא, וְזוֹ אֵינָהּ רַק שְׁאֵלָה תֵּאוֹרֶטִית, כְּדֵי לָדַעַת עַל אוֹדוֹת חַיָּה שֶׁהָיְתָה וְאֵינֶנָּה עוֹד, אֶלָּא שְׁאֵלָה מַעֲשִׂית הַנּוֹגַעַת לַהֲלָכָה, כִּי אִם הַתַּחַשׁ הוּא חַיָּה טְמֵאָה, נוּכַל לְהוֹכִיחַ מִמֶּנָּה, שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְצָרֶךְ מְלָאכָה בַּאֲבִיזָרִים הַמְיֻצָּרִים מֵחַיּוֹת טְמֵאוֹת, כְּדֵי לְפַשֵּׁט שְׁאֵלָה זוֹ דִּיקוּ הַחֲכָמִים: 374) לַתַּחַשׁ. 375) נִלְמָד מִכָּךְ שֶׁ. 376) וּמִמֵּילָא אֵין הוֹכָחָה שֶׁמֻּתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּבַעֲלֵי חַיִּים טְמֵאִים. מַדּוּעַ צְרִיכִים אָנוּ לְהָנִיחַ שֶׁהוּא טָהוֹר, אִם הָיְתָה לוֹ קֶרֶן בְּמֶרְכַּז הַמֶּצַח? 377) [תְּפִלָּתוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ]. 378) [יוֹתֵר]. 379) [שֶׁהוּא]. 380) ", כְּלוֹמַר: 381) שְׁתֵּי קַרְנָיו. 382) וְאִלּוּ הָיְתָה נְכוֹנָה הַמָּסֹרֶת עַל אוֹדוֹת קֶרֶן אַחַת, לֹא הָיָה הַמִּקְרָא כּוֹתֵב "מַקְרִין"! – מַצְמִיחַ אֶת קַרְנָיו כְּדֶרֶךְ כָּל הַשְּׁוָרִים. 383) הַמָּסֹרֶת עַל אוֹדוֹת קַרְנוֹ הָאַחַת שֶׁל הַקֶּרֶבָן, שְׁרִירָה וְקַיֶּמֶת, וְלָכֵן הַמִּקְרָא רָמַז עָלֶיהָ, וּכְדֵי לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא לִטְעוֹת בֵּין עֶבְדַּת הַקֶּרֶן הָאַחַת, לְבֵין הַהַגְדָּרָה שֶׁל שׁוֹר רָגִיל, שִׁנָּה הַמִּקְרָא וְהִדְגִּישׁ: 384) בִּכְתִיב חָסֵר. 385) תּוֹכִיחַ מִכָּךְ. 386) שֶׁהֲרֵי מָצָאנוּ קֶרֶן אַחַת אֵצֶל הַשּׁוֹר שֶׁל אָדָם הָרִאשׁוֹן, וְהוּא וַדַּאי הָיָה בְּהֵמָה, הֲרֵי שֶׁגַּם הַתַּחַשׁ נִכְלָל בְּמִשְׁפַּחַת הַבְּהֵמוֹת, וּמַדּוּעַ הָיָה לְעִיל סָפֵק, אִם מִין חַיָּה הוּא אוֹ מִין בְּהֵמָה? עַל שְׁאֵלָה זוֹ הֵשִׁיבוּ בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ: 387) שֶׁיֵּשְׁנוֹ גַּם בַּעַל־חַיִּים בְּשֵׁם. 388) שֶׁהֲרֵי הוּא מִמִּשְׁפַּחַת הַצְּבָיִים וְהוּא נֶחְשָׁב כְּחַיָּה וְלֹא כִּבְהֵמָה. 389) גַּם "קֶרֶשׁ" זֶה. 390) אֵין לוֹ. 391) קֶרֶן אַחַת, לָכֵן. 392) אֶפְשָׁר לוֹמַר גַּם עַל הַתַּחַשׁ שֶׁ. 393) כְּמוֹ "קֶרֶשׁ" חַד־הַקָּרֶן.

המשך ביאור למס׳ זבחים ליום שבת קודש עמ׳ ב

1 **בִּיהּ כְּדֵי מַעֲפוֹרֶת** – שאינו קורע את הבגד לגמרי, אלא את רוב
2 אורכו או רוחבו, ובזה יטהר הבגד מטומאתו, ומניח את חלקי הבגד
3 מחוברים במיעוטם מהצד השני, כשיעור ׳מעפורת׳ [–סודר], שהוא
4 שיעור חשוב, שמחמתו ישאר שם הבגד עליו, ויהיה ראוי למצות
5 כיבוס.
6 הגמרא מקשה על התירוץ: **אִינִי** – האם כך הוא, **וְהָאָמַר רַב הוּנָא,**
7 בענין טלית שקרע רובה, **לֹא שָׁנוּ** – לא נשנה דין זה, שטלית שקרע
8 רובה, הרי היא טהורה, **אֶלָּא** באופן **שֶׁלֹּא שִׁיֵּיר בָּהּ** במיעוטה שלא
9 נקרע, **כְּדֵי מַעֲפוֹרֶת** – כשיעור סודר, **אֲבָל** אם **שִׁיֵּיר בָּהּ** במיעוטה
10 שלא נקרע, **כְּדֵי מַעֲפוֹרֶת, חִבּוּר הָוֵי** – גורם שיור זה שיחשב הבגד
11 כמחובר, ולא יטהר. ואם כן, הרי נשאר הבגד בטומאתו, ולא הועילה
12 הקריעה להתיר את הכנסתו לעזרה.

אם כן, **חַטַּאת הָעוֹף פְּסוּלָה** – שנפסלה על ידי שהיתה מליקתה שלא לשמה, אך מליקתה היתה בראש המזבח, שיש לומר בזה את הדין ש'כל הפסולים שעלו על המזבח לא ירדו', ויהיה רשאי להזות מדמה על המזבח, יש לתמוה, **הֵיכִי מַזֶּה מִדָּמָהּ** – כיצד רשאי הוא להזות מדמה על המזבח, הרי משעה שמגביהה באויר המזבח כדי להזות מדמה עליו **הֲוָה לֵיהּ יָרוּד** – הרי זה כאילו ירדה מעל המזבח, והדין הוא שפסולים שירדו שוב לא יעלו. וכמו כן יש לתמוה עוד, לגבי **שֶׁאֵר פְּסוּלִים** – בהמה שאירע פסול בדמה, ועלה הדם על המזבח, שהדין בזה הוא שמאחר ועלה שוב לא ירד, וזורקו על גבי המזבח, ואם אויר מזבח אינו כמזבח, **הֵיכִי זָרִיק לְהוּ מִדָּמָהּ** – כיצד רשאי הוא לזרוק את הדם, הרי זריקת הדם מרחוק היא נעשית, ומשעה שמגביה את הכלי עם הדם באויר המזבח על מנת לזורקו, נידון הדם כאילו ירד מעל המזבח, ומעתה אסור לשוב ולהעלותו עליו.

אלא בהכרח צריך לומר, שאויר המזבח נידון כמזבח, ולכן אף בשעה שמגביה את חטאת העוף או את דם הבהמה באויר המזבח, עדיין הם נידונים כעומדים על גבי המזבח, ולפיכך רשאי הוא להזות ולזרוק את הדם.

דוחה הגמרא: אין להוכיח מכך שאויר המזבח כמזבח, לפי שיתכן להעמיד באופן **דְּמַגַּע לְהוּ** – שהוא מצמיד למזבח את חטאת העוף בשעת הזאת הדם, או את הכלי עם דם הבהמה בשעת הזריקה, ונמצא שהם עומדים במזבח עצמו ולא באוירו, ועל כן אפילו אם אויר מזבח אינו כמזבח רשאי הוא להזות ולזרוק את הדם.

מקשה על כך הגמרא: **הָא הַזָּאָה הִיא** – וכי באופן כזה שמצמיד את חטאת העוף למזבח נחשבת מלאכה זו להזאת הדם, הרי הזאה אינה אלא מרחוק, ואילו כשמצמיד את העוף למזבח **מִיצוּי הִיא** – הרי זו מלאכת מיצוי הדם על קיר המזבח. וכמו כן יש להקשות בזורק דם בהמה באופן שמצמיד את הכלי למזבח, **הָא זְרִיקָה** – וכי כך נעשית מלאכת זריקת דם על המזבח, הרי אין זריקה אלא מרחוק, ואילו כאשר זורק באופן שהכלי צמוד לקיר המזבח **שְׁפִיכָה הִיא** ולא זריקה.

וְעוֹד יש להקשות, אף אם אין בזה משום מיצוי או שפיכה, מכל מקום **וְכִי דֶּרֶךְ הַזָּאָה בְּכָךְ** להזות את הדם [של חטאת העוף] סמוך למזבח, וכן האם **דֶּרֶךְ זְרִיקָה בְּכָךְ** לזרוק את הדם [של בהמה] בסמוך, הרי אין מזים וזורקים את הדם אלא מרחוק. נמצא, שאי אפשר להעמיד באופן שמצמיד אותם לקיר המזבח, אלא בהכרח צריך לומר שאוחזם באויר המזבח, ואם כן יש להוכיח מכך שאויר המזבח נידון כמזבח, ולפיכך ניתן להזות ולזרוק מרחוק, ואין זה נחשב כאילו ירדו מעל המזבח.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב אַשִּׁי,** אין לפשוט מכאן את הספק אם אויר מזבח כמזבח, משום **דְּאִי דְּנָקֵט לְהוּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ הָכִי נַמִּי** – אילו היה הספק באדם האוחז בידו קרבן באויר המזבח, אכן ניתן היה לפשוט מכאן את הספק, ולהוכיח שאויר המזבח נידון כמזבח, אולם באופן זה אין אנו מסתפקים כלל, אלא פשוט הדבר שקרבן המונח בידי אדם העומד על המזבח מאחר וגופו מונח על גבי המזבח לכן גם הקרבן שמונח בידו נידון כמונח על המזבח עצמו, **כִּי קָאָמַר דְּתִלְנָהוּ בְּקַנְיָא** – אלא הספק הוא באופן שהאדם עצמו אינו עומד על המזבח אלא על קרקע העזרה, ואוחז בידו קנה שראשו עומד באויר המזבח, ובראש הקנה תלה קרבן פסול, בזה יש להסתפק האם דינו של הקרבן העומד באויר המזבח כאילו עומד על גבי המזבח, וכיון שעלה שוב לא ירד, או לא. **מַאי** – מה יהיה הדין בספק זה. מסיקה הגמרא: **תֵּיקוּ** – תעמוד שאלה זו בספק, לפי שלא נפשטה.

משנה

משנה זו מבארת באיזה אופן כלי שרת מקדשים מה שבתוכם: **כְּלֵי חֶלֶּח** – כלים המשמשים לדברים לחים, כגון קערות ומזרקות, המשמשות לדם ויין ושמן, **מְקַדְּשִׁין אֶת הַלֶּח** – מקדשים הם את הדברים הלחים המונחים בתוכם. **וּמִדּוֹת יָבֵשׁ** – כלים העשויים למדוד בהם דברים יבשים, כגון סולת למנחות, **מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ** – מקדשים את הדברים היבשים שבתוכם.

אֵין כְּלֵי הַלֶּח מְקַדֵּשׁ אֶת הַיָּבֵשׁ – כלים העומדים לשימוש דבר לח אינם מקדשים דבר יבש, אם הניחוהו בתוכם. **וְלֹא יָבֵשׁ מְקַדֵּשׁ אֶת הַלֶּח** – וכן כלים העומדים לשימוש דבר יבש, אינם מקדשים דבר לח, אם הניחוהו בתוכם.

כְּלֵי הַקּוֹדֶשׁ שֶׁנִּיקְּבוּ – שנעשה בהם נקב, **אִם עוֹשִׂין בָּהֶן מֵעֵין מְלַאכְתָּן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין וְהֵן שְׁלֵימִים** – אם עדיין ראויים הם לעשיית מלאכה כעין זו שהיו עושים בהם כשהיו שלמים, הרי הם **מְקַדְּשִׁין** את מה שבתוכם, **וְאִם לָאו** – ואם אין הם ראויים לכך, **אֵין מְקַדְּשִׁין** את מה שבתוכם.

וְכוּלָּן – כל כלי השרת, **אֵין מְקַדְּשִׁין** את מה שבתוכם, **אֶלָּא בַּקּוֹדֶשׁ** – בתוך העזרה.

גמרא

הגמרא מבארת איזה כלי לח אינם מקדשים דבר יבש: **אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ** חכמים במשנה שאין כלי הלח מקדשים את היבש, **אֶלָּא מִדּוֹת** – כלים העומדים למדידת דבר לח, אינם מקדשים דבר יבש אם הניחוהו בתוכם, לפי שאינם עשויים אלא למדידה. **אֲבָל מְזָרְקוֹת** שאינן עשויות למדידה אלא לקבל בהן דבר לח, **מְקַדְּשִׁין** אף דבר יבש שהונח בתוכן. כיון שכמו שהם ראויים לקבל דבר לח כמו כן הם ראויים לקבל דבר יבש. ומנין יש ללמוד זאת, **שֶׁנֶּאֱמַר** (במדבר ז יג) בקרבנות הנשיאים שהתנדבו קערת כסף ומזרק כסף "**שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סוֹלֶת**", כלומר, שהניחו את הסולת בקערה ובמזרק, שהם כלי הלח, אך אינם כלי מדידה. ומוכח מכך, שכלים אלו מקדשים אף דבר יבש כסולת.

הגמרא מקשה על הראיה מקרבנות הנשיאים: **אָמַר לֵיהּ רַב אֲחָא מִדִּיפְתִּי לְרַבִּינָא,** כיצד ניתן להוכיח משם שכלי הלח מקדשים אף את היבש, הרי שם הניחו בכלים סולת למנחה, **וּמִנְחָה** זו **לַחָה הִיא,** שהרי בלולה בשמן היתה, ולפיכך נתקדשה בכלי הלח, אך אין להוכיח משם שהם מקדשים אף דבר יבש.

אָמַר לֵיהּ רבינא לרב אחא מדיפתי, **לֹא נִצְרְכָה** – לא הוצרכה הראיה ממנחה, **אֶלָּא** לַחלק **הַיָּבֵשׁ שֶׁבָּהּ,** שאף על פי שהמנחה נבללה בשמן, מכל מקום אי אפשר שלא ישארו בה מעט חתיכות יבשות של סולת שלא נגע בהן השמן, ומאחר שהמזרק קידש את המנחה כולה יש להוכיח שכלי הלח מקדשים אף דבר יבש.

אִיבָּעֵית אֵימָא – אם תרצה תוכל ליישב באופן אחר, שה**מִּנְחָה לְגַבֵּי דָּם כְּיָבֵשׁ דָּמִי.** כלומר, אמנם המנחה אינה דבר יבש לגמרי, כיון שבלולה היא בשמן, אך כלפי דם שהוא לח לגמרי היא נידונת כדבר יבש, ומאחר ומצינו שהמזרק שהוא כלי המיועד לקבלת דם מקדש את המנחה, מעתה יש ללמוד שכל כלי הלח מקדשים אף דברים יבשים לגמרי.

הגמרא מביאה דינים נוספים בענין קידושם של כלי שרת: **אָמַר שְׁמוּאֵל, כְּלֵי שָׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין** את מה שבתוכם **אֶלָּא** כשהם **שְׁלֵימִין** ולא מנוקבים, וכמו כן **אֵין** הם **מְקַדְּשִׁין** את מה שבתוכם **אֶלָּא** כשהם **מְלֵאִין,** כלומר, שיש בהם שיעור שלם הנצרך לאותו דבר, כגון עישרון שלם למנחה, או שלשה עשרונים למנחת נסכים של פר ושני עשרונים לאיל, וכיוצא בזה, וכמו כן **אֵין** כלי שרת **מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִתּוֹכָן** – את מה שבתוכם. **וְאָמְרִי לָהּ** – ויש אומרים שאֵין הם **מְקַדְּשִׁין אֶלָּא** כשהם **שְׁלֵימִין, וּמְלֵאִים, וּמִבִּפְנִים** – שהכלים עומדים בתוך העזרה.

מבררת הגמרא: **מַאי בֵּינַיְיהוּ** – מה החילוק שיש בדין בין שתי הלשונות. מבארת הגמרא: **אִיבָּא בֵּינַיְיהוּ** – החילוק שיש ביניהם הוא לענין **בֵּירוּצֵי מִדּוֹת** – מידה גדושה, כלומר, באופן שממלא את הכלי מעל שפתו. הדעה הראשונה סוברת, שאין הכלים מקדשים אלא את מה שבתוכם ממש, אבל אם יש בכלי מידה גדושה העולה מעל לשפת הכלי, אין הכלי מקדש את מה שמחוצה לו, אלא את מה שבתוכו. אבל הדעה השניה סוברת שהכלי מקדש את כל המונח בו,

המשך בעמוד קמד

רש"י

חטאת העוף פסולה. שמלקה בראש המזבח שלא לשמה ופסל דאף על גב דנעשית למטן הא אמר מר לעיל (דף סג:) מלקה בכל מקום במזבח כשרה ולא פסול מעלה דידיה אלא בהזאה והיכא דמלקה בפסול בראש המזבח וקי"ל בכל הפסולין אם עלו לא ירדו היכי שרי ליה מר להזות מדמה הרי מגביה ומתיז בשאוחז בה ומזה והזה ליה ירוד: **שאר פסולים.** דמים בבהמה לר"ג דאמר במתני' הדם פסול שעלה לא ירד: **היכי זריק.** מדמן הרי זריקה מרחוק הוא זורק והזה ליה אויר המזבח: ומשני **דמגע** להו. לכותל מזבח כשמזה בחטאת העוף וכן בזריקת דם פסול: ופרכינן **הא הזאה היא.** בתמיה מיצוי הוא ולענין דמים פסולים נמי אי מגע להו שפיכה הוי ולא זריקה ועוד וכי דרך הזאה וזריקה בכך אלא לאו משום דאויר מזבח כמזבח דמי: **אמר רב אשי.** לעולם בעיין מהא לא תפשוט דהא גברא בראש המזבח קאי ונקיט להו וכה"ג לא מיבעיא לן באויר מזבח לעיל דהנחת גופו בראש המזבח כהנחת קרבן דמי וכי קמבעיא לן כגון דקאי אארעא ותלינהו בקניא באויר המזבח: **מתני' כלי הלח.** קערות ומזרקות לדם וליין ולשמן: **מדות היבש.** שתי מדות של יבש היו שם עשרון וחצי עשרון עשרון למדידת כל המנחות וחצי עשרון לחצות בו מנחת חביתי כ"ג מחציתה בבוקר ומחציתה בערב להכי נקט גבי יבש מדות שאין כלים מיוחדים ליבש אלא אלו דכלי שנותנין בו מנחה כלי לח הוא שמזרקות וקערות ראוין לכך: **ואין כלי לח מקדשות את היבש.** בגמרא מתרגם לה אמדות הלח: **שהיו עושין והן שלימים.** כשהן שלימים: **אלא בקדש.** בעזרה: **גמ' לא שנו.** דאין כלי הלח מקדשין את היבש: **אלא מדות.** ז' מדות הלח שהיו שם הין וחצי הין ושליש ההין וכו' דכיון דהנך לא חזו ליבש למידי למדוד והן לא נמשחו אלא למדידה לפיכך אין מקדשין אלא ע"י מדידה: **אבל מזרקות.** אע"ג דכלי הלח נינהו מקדשין יבש דכי היכי דחזו ללח חזו לסלת שהוא יבש: **לחה היא.** דהא כתיב בלולה בשמן והיכי ילפת מהאי קרא דמקדשין יבש: **ליבש שבה.** שאי אפשר ליבלל כולה שלא יהו בה קרטין קרטין של יבש שלא נגע בהן השמן וקדשינהו מזרקות. כ"ש: **כיבש דמיא.** ושפיר תפשוט מינה ליבש גמור: **אלא שלימין.** לאפוקי נקבו: **ואין מקדשין אלא מלאין.** כלומר שיהא בהן שיעור שלם הצריך לדבר אם יבש הוא שיהיה שם עשרון שלם למנחה ואם מנחת נסכים היא שניתנה בכלי יהא שם ג' עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל אבל אם חסר השיעור אין הכלי מקדשן שאינו ראוי לכלי כך שמעתי במנחות (דף ח.): **אלא בפנים.** בעזרה: **בירוצי מדות איכא ביניהו.** למאן דתני אין מקדשין אלא מתוכן קסבר בירוצי מדות לא נתקדשו אלא מה שבתוך חללו של כלי בירוצי מדות גודשי מדות ופלוגתא היא במנחות בפרק שתי מדות (דף צ.): **לא שנו.** הא דאמרינן דאין מקדשין אלא מלאים: **אלא שאין דעתו להשלים.** ולהוסיף עד כשיעור: **תניא נמי הכי מלאים.** שניהם מלאים סלת: **אלא שלימים.** שהיו עשרונים ולוגין שלימים לאפוקי שיעור חסר דלא מקדשי: **אבל מקדשין כלי הלח את היבש ליפסל.** שאם יצא חוץ לקלעים או נגע בו טבול יום נפסל דאהני ליה כלי להכשירו ליפסל כדתניא מעילה (דף י.) המנחות מועלין בהן משהוקדשו קדשו בכלי הוכשרו ליפסל בטבול יום ובמחוסר כפורים: **מנחות ונסכים ומנחת בהמה מן המדומע.** ואע"פ שמותר לכהנים דבעינן מותר לכל ישראל שנאמר (יחזקאל מה) ממשקה ישראל מן המותר לישראל: **ואין צ"ל מערלה.** שאסורה אף לכהנים: **ליפסל.** דלא נפקי לחול וישרפו שקדשם הכלי והא דרב אסי לא מהדר אבבורים אלא אמנחות דבבורים לאו קדושת כלי הוא ומאי ליפסל איכא הא לא קרבו: **אין מתיכין אותן.** כמו שעושין למדות מנוקבות שמתיכין אותן סביבות הנקב ונסתם הנקב: **ואין מתיכין לתוכן אבר.** לסתום הנקב וכולהו משום דמיחזי בעניות ולאו אורח ארעא: **נפגמו.** פגימה גדולה שתיקון השחוזתה ניכר: **סכין מטרפת.** שהיתה רכה ליפגם פגימות דקות תמיד ומטרפת את הקדשים: **אין עושין אותן מעשה מחט.** לאורגן כמין יריעה ולעשותן אחרי כן לבוש תפור במחט אלא כמין מלבוש אורגין אותן בכלידהם: **אהל.** מין כיבוס הוא שמעביר את הגיעול וכן נתר: **הא במים מכבסין.** בתמיה כיון דטעמא משום דמיחזי כעניות הוא מה לי נתר מה לי מים הרי נתגעלו וכבסן כל שכן דכי לא מחוור להו שפיר גריעי טפי:

הוגעו

תוספות

חטאת העוף פסולה היכי מזה מדמה. פירש בקונטרס וקי"ל בכל הפסולין (לעיל דף פד.) דאם עלו יזרוק הדם לכתחילה וא"ת מנא ליה הא דקודם זריקה קאמר דלא ירדו דילמא היינו לאחר זריקה ויש קצת ראיה ממליקת חטאת העוף דאין מטמא בבית הבליעה שמתרת את האסור ואם אין יכול לזרוק לכתחילה במה מתרת את האכילה דלענין אם זרק את הדם לא יקנחנו לא קאמר דאפי' למאן דאמר תרד לא יקנחנו כדפי' לעיל (דף פז: ד"ה כלי):

מדות היבש. פירש בקונטרס דלהכי קרי ליה ליבש מדה וללח כלי שאין שום כלי מקדש ליבש אלא שתי מדות עשרון וחצי עשרון ותימה והאיכא ביסא פרק הקומץ (רבה) (מנחות דף כד.) והאיכא מחתה לקטורת והאיכא כף והאיכא מכתשת בשבועות (דף יא.) והאיכא בזיכין ושולחן ופי' ר"ת דלהכי קרי לי' ליבש מדה ולא כלי לפי שיבש יכולין למדוד מחוק או גדוש בכל ענין שירצה אבל דבר לח לא שייך מדה גביה שהרי מדת לח אינה שוה דדבר לח אינו יכול להיות גדוש ופעמים שמדת לח זה יתירה כמו מדת יין יתירה ממדת מים לפי שיין עב יותר וכן שמן מיין להכי לא קרי ליה מדה:

אלא בפנים. פי' בקונטרס בעזרה ותימה למה שינה לשון המשנה הוה ליה למימר בקדש ומפ' רבינו חיים דמבפנים לכלי קאמר ואתי למעוטי חקק מושבו מבחוץ:

מן המדומע. פירש בקונטרס מדומע דתרומה ורבינו חיים פירש מעורב בערלה וכלאי הכרם אבל ערלה וכלאי הכרם לא איצטריך למיתני ופי' הקונטרס צ"ע איך יתיישב ממשקה ישראל כיון דשרי לכהנים ומההיא דחגיגה (דף כד:) דקאמר אם אמר הפרשתי לתוכה רביעית קדש נאמן על התרומה לא שייכא לכאן דהתם לאו מדומע הוי שהרי אין מקדיש הרביעית ואין קורא שם על התרומה בעוד שהיא בחבית אלא יחדה ושמרה בטהרה ליקח ממנה רביעית אחר שיתרום ויעשה אותה (תרומה):

נשמטה אין מחזירין אותה. לקתה דאין עניות במקום עשירות:

כמחלוקת

חַטַּאת הָעוֹף פְּסוּלָה, הֵיכִי מַזֶּה מִדָּמָהּ, הָוָה לֵיהּ יָרוּד. שְׁאָר פְּסוּלִים, הֵיכִי זָרִיק לְהוּ מִדָּמָהּ. דְּמַגַּע לְהוּ. הָא הַזָּאָה הִיא, מִיצוּי הִיא. הָא זְרִיקָה, שְׁפִיכָה הִיא. וְעוֹד, וְכִי דֶּרֶךְ הַזָּאָה בְּכָךְ, דֶּרֶךְ זְרִיקָה בְּכָךְ. אָמַר רַב אַשִׁי, אִי דְּנָקֵט לְהוּ בְּרֹאשׁ הַמִּזְבֵּחַ, הָכִי נַמִּי. כִּי קָאָמַר, דְּתִתְלַנְהוּ בְּקַנְיָא, מַאי. תִּיקוּ: **מִשְׁנָה** כְּלֵי הַלַּח מְקַדְּשִׁין אֶת הַלַּח, וּמִדּוֹת יָבֵשׁ מְקַדְּשׁוֹת אֶת הַיָּבֵשׁ. אֵין כְּלֵי הַלַּח מְקַדֵּשׁ אֶת הַיָּבֵשׁ, וְלֹא יָבֵשׁ מְקַדֵּשׁ אֶת הַלַּח. כְּלֵי הַקּוֹדֶשׁ שֶׁנִּיקְּבוּ, אִם עוֹשִׂין בָּהֶן מֵעֵין מְלַאכְתָּן שֶׁהָיוּ עוֹשִׂין, וְהֵן שְׁלֵימִים, מְקַדְּשִׁין. וְאִם לָאו, אֵין מְקַדְּשִׁין. וְכוּלָּן, אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא בַּקּוֹדֶשׁ: **גְּמָרָא** אָמַר שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא מִדּוֹת. אֲבָל מִזְרָקוֹת, מְקַדְּשִׁין, שֶׁנֶּאֱמַר 'שְׁנֵיהֶם מְלֵאִים סוֹלֶת'. אָמַר לֵיהּ רַב אֲחָא מִדִּיפְתִּי לְרַבִינָא, מִנְחָה לַחָה הִיא. אָמַר לֵיהּ, לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לַיָּבֵשׁ שֶׁבָּהּ. אִיבָּעֵית אֵימָא, מִנְחָה לְגַבֵּי דָּם, כְּיָבֵשׁ דָּמִי. אָמַר שְׁמוּאֵל, כְּלֵי שָׁרֵת אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא שְׁלֵימִין, אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מְלֵאִין, אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא מִתּוֹכָן. וְאָמְרִי לָהּ, אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא שְׁלֵימִין, וּמְלֵאִים, וּמִבִּפְנִים. מַאי בֵּינַיְיהוּ. אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ, בִּירוּצֵי מִדּוֹת. בְּמַתְנִיתָא תָּנָא, אֵין מְקַדְּשִׁין אֶלָּא שְׁלֵימִין, וּמְלֵאִים, וּמִתּוֹכָן, וּבִפְנִים. אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף. אֲבָל דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף, רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קוֹדֶשׁ. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, 'מְלֵאִים', אֵין מְלֵאִים אֶלָּא שְׁלֵימִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אִימְתַי, בִּזְמַן שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף. אֲבָל דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף, רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קוֹדֶשׁ: אֵין כְּלֵי הַלַּח מְקַדֵּשׁ [וְכוּ']: אָמַר רַב, וְאִיתֵימָא רַב אַסִּי, אֵין מְקַדְּשִׁין לִיקָּרֵב, אֲבָל מְקַדְּשִׁין לִיפָּסֵל. אִיבָּא דְּמַתְנֵי לָהּ, אַהָא. אֵין מְבִיאִין מְנָחוֹת, וּנְסָכִים, וּמִנְחַת בְּהֵמָה, וּבִיכּוּרִים, מִן הַמְּדוּמָע. וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר, מֵעָרְלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם. וְאִם הֵבִיא, לֹא קִדֵּשׁ. אָמַר רַב, וְאִיתֵימָא רַב אַסִּי, לֹא קִדֵּשׁ לִיקָּרֵב, אֲבָל קִדֵּשׁ לִיפָּסֵל. תָּנוּ רַבָּנָן, כְּלֵי קֹדֶשׁ שֶׁנִּיקְּבוּ, אֵין מַתִּיכִין אוֹתָן, וְאֵין מַתִּיכִין לְתוֹכָן אֵבֶר. נִפְגְּמוּ, אֵין מְתַקְּנִין אוֹתָן. סַכִּין שֶׁנִּפְגַּם, אֵין מַשְׁחִיזִין אֶת פְּגִימָתָהּ. נִשְׁמְטָה, אֵין מַחֲזִירִין אוֹתָהּ. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, סַכִּין מַטְרֶפֶת הָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ, וְנִמְנוּ עָלֶיהָ כֹּהֲנִים, וּגְנָזוּהָ. תָּנוּ רַבָּנָן, בִּגְדֵי כְהוּנָּה, אֵין עוֹשִׂין אוֹתָם מַעֲשֵׂה מַחַט אֶלָּא מַעֲשֵׂה אוֹרֵג, שֶׁנֶּאֱמַר 'מַעֲשֵׂה אוֹרֵג'. נִתְגַּעֲלוּ, אֵין מְכַבְּסִין לֹא בַּנֶּתֶר וְלֹא בָּאֹהֶל. הָא בַּמַּיִם, מְכַבְּסִין. אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר, הוּגְעוּ בַּמַּיִם, מְכַבְּסִין אוֹתָן בְּנֶתֶר וָאֹהֶל.

הוגעו

תוספות

כמחלוקת כאן כך מחלוקת במראות נגעים. פר"ת דתלי האי בהאי דמשום דמעיל בא לכפר על לשון הרע וכן נגעים באין על לשון הרע כדאמרינן פרק יש בערכין (ערכין דף טז.):

שבעים ושנים. לא פליג התנא אמתניתין דשבועות (דף ב.) דתנן שתים שהן ארבע דהתם מיירי בנגעים לבנים והכא מיירי בכל מיני נגעים ירקרק ואדמדם ופתוכים ויש להוסיף עוד נגעי בתים ונגעי בגדים: **מכפרים** על שפיכות דמים. מה שמפרשים אהא מיום שחרב בית המקדש אף על פי שבטלו ד' מיתות דין [ארבע] מיתות לא בטלו דלהכי לא נקט מ' שנה קודם שחרב בית המקדש שגלתה סנהדרין דבההיא שעתא אפי' דין ארבע מיתות לא הוה דבגדי כהונה מכפרין ולא נהירא דגבי שמעון בן שטח פריך ליה באחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז:) אף על גב דהוו בגדי כהונה ומיהו הייתי יכול קיים פירוש זה ולומר דלהכי לא נקט מ' שנה משום דאיכא דין מיתות דבטלו כגון עריות ועבודה זרה שמכפרין עליהם מכנסים ואפוד אבל דין שפיכות דמים לא בטל דכתונת שמכפרת על שפיכות דמים אין מכפרת על ההורג אלא על ישראל שערבין זה בזה דומיא דעגלה ערופה דכתיב (דברים כא) כפר לעמך ישראל ואציבור מכפרת ולא על ההורג וכן משמע הכא דכתנת לא מכפרת אהורג דאי מכפרת מאי פריך הכא מעגלה ערופה והא עגלה ערופה אישראל מכפרה וכן משמע פ' יש בערכין (ערכין דף טז.) דקאמר על ז' דברים נגעים באים וקחשיב שפיכות דמים ולשון הרע ופריך התם ממעיל שמכפר על לשון הרע ומכתנת שמכפר על שפיכות דמים לא פריך מידי משום דלא מכפר אהורג אלא אישראל בדפרישית אבל מלשון הרע דלא מצינו לשנויי הכי דמסתמא אין ציבור נענשין על לשון הרע של זה כיון דשמא לא יבא לידי תקלה וכן פירש בקונט' התם ועוד יש מפרשים בההיא דערכין (גז"ש) דלהכי לא פריך מכתנת דנהי דמצלת מענש מיתה מנגעים ויסורין לא מצלת ואם תאמר הכא משמע דכתנת מכפרת על דידיע מאן קטליה ובשבועות (דף ח.) מצריך קרא למימר שאין שעיר המשתלח מכפר על דידיע מאן קטליה ואמאי צריך קרא פשיטא דהא כתנת מכפרת ומיהו יש לפרש דיש חילוק בין ציבור לכל ישראל דכתנת מכפרת אציבור ושעיר המשתלח על כל ישראל:

הדרן עלך המזבח מקדש

הוּגְעוּ לְגָתֶר וְאֹהֶל, אַף בַּמַּיִם אֵין מְכַבְּסִין. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, אֵין מְכַבְּסִין אוֹתָן כָּל עִיקָּר, שֶׁאֵין עֲנִיּוּת בְּמָקוֹם עֲשִׁירוּת: תָּנוּ רַבָּנָן, מְעִיל כּוּלּוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיַּעַשׂ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת'. שׁוּלָיו, כֵּיצַד. מֵבִיא תְּכֵלֶת, וְאַרְגָּמָן, וְתוֹלַעַת שָׁנִי, שְׁזוּרִין. וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רִימּוֹנִים שֶׁלֹּא פִּיתְּחוּ פִּיהֶן, וּכְמִין קוּנְּאוֹת שֶׁל קְנָסוֹת שֶׁבְּרָאשֵׁי תְּינוֹקוֹת, וּמֵבִיא שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זָגִין, שֶׁבָּהֶן שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם עֵינְבְּלִין, וְתוֹלֶה בָּהֶן שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מִצַּד זֶה, וּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מִצַּד זֶה. רַבִּי דּוֹסָא אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה הָיוּ, שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִצַּד זֶה, וּשְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה מִצַּד זֶה. אָמַר רַבִּי עֵינְיָנִי בַּר שָׁשׁוֹן, כְּמַחֲלוֹקֶת בְּמְרָאוֹת נְגָעִים, דִּתְנַן, מְרָאוֹת נְגָעִים, רַבִּי דּוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס אוֹמֵר, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה. עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר, שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם. וְאָמַר רַבִּי עֵינְיָנִי בַּר שָׁשׁוֹן, לָמָּה נִסְמְכָה פָּרָשַׁת קָרְבָּנוֹת לְפָרָשַׁת בִּגְדֵי כְהוּנָּה, לוֹמַר לְךָ, מַה קָּרְבָּנוֹת מְכַפְּרִין, אַף בִּגְדֵי כְהוּנָּה מְכַפְּרִין. כְּתוֹנֶת מְכַפֶּרֶת עַל שְׁפִיכוּת דָּם, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּשְׁחָטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתֹנֶת בַּדָּם'. מִכְנָסַיִם מְכַפְּרִין עַל גִּילּוּי עֲרָיוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי בָד [לְכַסּוֹת (אֶת) בְּשַׂר עֶרְוָה']. מִצְנֶפֶת מְכַפֶּרֶת עַל גַּסִּי הָרוּחַ, מִנַּיִן. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, יָבֹא דָּבָר שֶׁבַּגּוֹבַהּ, וִיכַפֵּר עַל גּוֹבַהּ. אַבְנֵט מְכַפֵּר עַל הִרְהוּר הַלֵּב, הֵיכָא דְּאִיתֵיהּ. חוֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל הַדִּינִין, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְעָשִׂיתָ חוֹשֶׁן מִשְׁפָּט'. אֵפוֹד מְכַפֵּר עַל עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'אֵין אֵפוֹד וּתְרָפִים'. מְעִיל מְכַפֵּר עַל לָשׁוֹן הָרָע, מִנַּיִן. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, יָבֹא דָּבָר שֶׁבַּקּוֹל, וִיכַפֵּר עַל קוֹל הָרָע. וְצִיץ מְכַפֵּר עַל עַזּוּת פָּנִים, בְּצִיץ כְּתִיב 'וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן', וּבְעַזּוּת פָּנִים כְּתִיב 'וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ'. אֵינִי, וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, שְׁנֵי דְּבָרִים לֹא מָצִינוּ לָהֶן כַּפָּרָה בַּקָּרְבָּנוֹת, וּמְצִינוּ לָהֶן כַּפָּרָה מִמָּקוֹם אַחֵר. וְאֵלּוּ הֵן, שְׁפִיכוּת דָּמִים, וְלָשׁוֹן הָרָע. שְׁפִיכוּת דָּמִים, מֵעֶגְלָה עֲרוּפָה. וְלָשׁוֹן הָרָע, מִקְּטֹרֶת. דְּתָנֵי רַב חֲנַנְיָה, מִנַּיִן לַקְּטֹרֶת שֶׁמְּכַפֶּרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם', וְתָנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, עַל מָה קְטוֹרֶת מְכַפֶּרֶת, עַל לָשׁוֹן הָרָע. יָבֹא דָּבָר שֶׁבַּחֲשַׁאי, וִיכַפֵּר עַל מַעֲשֵׂה חֲשַׁאי. קַשְׁיָא, לָשׁוֹן הָרָע אַלָּשׁוֹן הָרָע. קַשְׁיָא, שְׁפִיכוּת דָּמִים אַשְׁפִּיכוּת דָּמִים. לֹא קַשְׁיָא. הָא, דִּידֵיעַ מַאן קַטְלֵיהּ. הָא, דְּלֵא יְדֵיעַ מַאן קַטְלֵיהּ. אִי דִּידֵיעַ מַאן קַטְלֵיהּ, בַּר קְטָלָא הוּא. בְּמֵזִיד, וְלֵא אַתְרוּ בֵּיהּ. וְלָשׁוֹן הָרָע אַלָּשׁוֹן הָרָע, נַמִּי לֵא קַשְׁיָא. הָא, בְּצִינְעָא. הָא, בְּפַרְהֶסְיָא:

הדרן עלך המזבח מקדש

רש"י

הוּגְעוּ לְמַיִם. כלומר אם היה גיעולן מועט ולא הזקיקן אלא לכיבוס מים מכבסים אותן אף בנתר ואהל: **הוּגְעוּ לְנתר וְאֹהל.** שנתגעלו גיעול רב שהגיעו לזקק לכיבוס נתר ואהל תו לא מתקן להו כלל: **אף בְּמים.** לאו לרבותא הוא אלא למימרא דנתר ואהל דנקט לאו לענין כיבוס נקט דהיכא דאסור אסור לגמרי והיכא דשרי שרי לגמרי אלא לענין גיעול נקיט ליה וה"ק נתנעלו אין מכבסין אותו כלל אם הוזקקו לנתר ואהל: נראה בעיני דה"ג שוליו כיצד היה מביא כו' דברימונים נאמרו שלשה צבעים: **שלא נפתחו פיהם.** דרך רימונים כששוהין באילן אחר גמר בישולן מתפתחין מאיליהן כדרך שעושין קליפי אגוזים החיצונות: **וכמין קונאות.** בוטנו"ש עשויין כמין תיק של נחשת שעושין [בסוף] בית יד הרומח שקורין ארישטייל לשון [שמואל ב כא] ומשקל קינו דישבי בנוב והתינוקות תולין אותו בראשי כובעי נצרים שעושין אותו למלחמתן שקורים הילמ"ש: **קנסות שבראשי תינוקות.** לשון וקלסא דנחשא על רישיה: **זגין.** אינצליט"ש: **עינבלים.** מה שתלוי בתוכן לקשקש ותולה בו אצל הרמון [והוא] פעמון כדכתיב (שמות לט) פעמון ורמון ובתוך הרמונים דקרא לאו בתוך החלל קאמר אלא ביניהם דפעמון אחד בין שני רמונים: **מצד זה.** מלפניו ומלאחריו: **מראות נגעים.** לטמא מפתוכין של לבן אדמדם ולבנים של נתקי הראש וזקן ושל נגעי בתים [ובגדים]: **למה נסמכה.** בצו את אהרן זאת תורת העולה זאת תורת החטאת והאשם וזבח השלמים והדר קח את אהרן ואת הבגדים: **ויטבלו את הכתנת.** רמז הוא לעתיד שיכפר שפיכת דמים בכתנת טבילה היינו כפרה: **לכסות את בשר ערוה.** לחפות על גילוי עריות: **אהיכא דאיתיה.** שהיו חוגרין כנגד אצילי ידיהן דהיינו כנגד הלב כדילפינן בפרק שני (לעיל דף יט.) מולא יחגרו ביזע: **אין אפוד.** נגלה עון תרפים הא יש אפוד אין תרפים כך שמעתי במסכת ערכין (דף טז.): **דבר שבקול.** פעמונים שבו (מכפר): [**ויכפר**] **על העם.** במחלוקת קרח שהוא לשון הרע [שנאמר] אתם המיתם וגו': **שבחשאי.** שהיה לבדו שם כדתנן פורשין בין האולם ולמזבח בשעת הקטרה וכל שכן מן ההיכל שנאמר וכל אדם לא יהיה וגו' בסדר יומא (דף מד.): **ידיע מאן קטליה.** כתונת מכפרת על הציבור שלא יענשו: **בר קטלא הוא.** וכל כמה דלא קטליה מיענשי דכתיב [ולארץ] לא יכופר וגו' (במדבר לה): ומשני **במזיד ולא אתרו ביה.** דלאו בר קטלא הוא הילכך ציבור מתכפרי בכתונת והוא נגעים באים עליו כדאמר בערכין: **בצינעא.** דהוה דבר שבחשאי קטרת מכפרת שהוא מעשה חשאי: **בפרהסיא.** שהוא דבר שבקול קול פעמונים מכפר עליו:

הדרן עלך המזבח מקדש

אבל בגדי כהונה שהוּגְעוּ לְגֵתֶר וָאֹהֶל – שנתלכלכו לכלוך רב עד שזקוקים הם לכביסה בסממנים, באופן כזה אַף בַּמַּיִם אֵין מְכַבְּסִין אותם, לפי שדרך עניות הוא.

וְיֵשׁ אוֹמְרִים, שאֵין מְכַבְּסִין אוֹתָן – את בגדי הכהונה, כָּל עִיקָּר – כלל וכלל, אפילו אם לא נתלכלכו אלא מעט, לפי שֶׁאֵין נוהגים מנהג של עֲנִיּוּת בְּבית המקדש שהוא מָקוֹם של עֲשִׁירוּת.

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת במעילו של כהן גדול: תָּנוּ רַבָּנָן, מְעִיל של כהן גדול כּוּלּוֹ שֶׁל תְּכֵלֶת הָיָה – עשוי היה מתכלת בלבד, בלא תערובת מין אחר. שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לט כב) בענין עשיית המעיל 'וַיַּעַשׂ אֶת מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת' – כולו מתכלת. שוּלָיו של המעיל כֵּיצַד היו עשויים, היה מֵבִיא חוטי תְּכֵלֶת, וְאַרְגָּמָן, וְתוֹלַעַת שָׁנִי, שְׁזוּרִין יחדיו, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין צורת רִימּוֹנִים שֶׁלֹּא פִּיתְחוּ פִּיהֶן – שעדיין לא התחילו להיפתח, וּכְמִין צורת קוּנָּאוֹת [–כפתורים, כדורים] שֶׁל קָנְסוֹת [–כובעים, קסדות] שֶׁבְּרָאשֵׁי תִּינוֹקוֹת, והיה תולה אותם על שולי המעיל. וְכן היה מֵבִיא שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם זָגִין – פעמונים, עשויים מזהב, שֶׁבָּהֶן [–בתוכם] שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם עֵינְבָלִין [–מה שתלוי בתוך הפעמון כדי להשמיע קול], וְתוֹלֶה בָּהֶן – והיה תולה את הפעמונים על שולי המעיל, לצד הרימונים, שֶׁלֹּשִׁים וְשִׁשָּׁה מִצַּד זֶה – מלפניו של הכהן הגדול, וּשְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה מִצַּד זֶה – מאחוריו. רַבִּי דוֹסָא אוֹמֵר מִשּׁוּם [–משמו של] רַבִּי יְהוּדָה, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה פעמונים הָיוּ, והיה תולה אותם שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִצַּד זֶה וּשְׁמוֹנֶה עֶשְׂרֵה מִצַּד זֶה.

אָמַר רַבִּי עִינְיָנִי בַּר שָׁשׁוֹן, כְּמַחֲלוֹקֶת כָּאן – כשם שמצינו שנחלקו התנאים כאן בענין מספר הפעמונים והרימונים שהיו על שולי המעיל, כָּךְ מצינו מַחֲלוֹקֶת בְּמספר מַרְאוֹת הַנְּגָעִים המטמאים. דִּתְנַן – שכך שנינו במסכת נגעים (פ"א מ"ד), מנין מַרְאוֹת הַנְּגָעִים המטמאים, רַבִּי דוֹסָא בֶּן הַרְכִּינָס אוֹמֵר, שְׁלֹשִׁים וְשִׁשָּׁה, עֲקַבְיָא בֶּן מַהֲלַלְאֵל אוֹמֵר, שִׁבְעִים וּשְׁנַיִם.

הגמרא מביאה מימרא נוספת של רבי עיניני בר ששון, בענין הכפרה הבאה על ידי בגדי כהונה: וְאָמַר רַבִּי עִינְיָנִי בַּר שָׁשׁוֹן, לָמָּה נִסְמְכָה בתורה פָּרָשַׁת הַקָּרְבָּנוֹת לְפָרָשַׁת בִּגְדֵי כְהוּנָּה, לוֹמַר לְךָ, מַה [–כשם ש]קָּרְבָּנוֹת מְכַפְּרִין על חטאים, אַף בִּגְדֵי כְהוּנָּה מְכַפְּרִין.

ועתה הוא מפרש על איזה חטא מכפר כל אחד מן הבגדים: כְּתוֹנֶת מְכַפֶּרֶת עַל שְׁפִיכוּת דָּם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית לז לא) בענין מכירת יוסף 'וַיִּשְׁחֲטוּ שְׂעִיר עִזִּים וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתֹנֶת בַּדָּם', וטבילה היינו כפרה, ויש בכך רמז לעתיד, שהכתונת תכפר על שפיכות דמים.

מִכְנָסַיִם מְכַפְּרִין עַל גִּילּוּי עֲרָיוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר (שמות כח מב) בענין עשיית המכנסיים שבבגדי הכהונה 'וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי בָד [לְכַסּוֹת (אֶת) בְּשַׂר עֶרְוָה']', ויש בכך רמז שהמכנסים מכפרים על עוון גילוי עריות.

מִצְנֶפֶת מְכַפֶּרֶת עַל גַּסֵּי הָרוּחַ – גאוותנים. מבררת הגמרא: מִנַּיִן יש ללמוד זאת. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, יָבֹא מצנפת שהוא דָּבָר שֶׁבַּגּוֹבַהּ – המונחת בראשו של הכהן שהוא מקום גבוה, וִיכַפֵּר עַל עוון גּוֹבַהּ הלב.

אַבְנֵט מְכַפֵּר עַל הִרְהוּר הַלֵּב – הרהורי עבירה. וטעם הדבר הוא, משום שמכפר אהֵיכָא דְּאִיתֵיהּ – על המקום שבו הוא נמצא. דהיינו, מאחר והאבנט חגור כנגד הלב, לפיכך הוא מכפר על הרהור הלב.

חוֹשֶׁן מְכַפֵּר עַל הַדִּינִין – על עיוות הדין, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כח טו) 'וְעָשִׂיתָ חוֹשֶׁן מִשְׁפָּט'. כלומר, שהחושן מכפר על המשפט.

אֵפוֹד מְכַפֵּר עַל עוון עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר (הושע ג ד) 'וְאֵין אֵפוֹד וּתְרָפִים'. תרפים היינו עבודה זרה, ויש ללמוד מדברי הכתוב שכאשר אין אפוד אז נגלה עוון התרפים, אבל כאשר יש אפוד הוא מכפר על עוון עבודה זרה.

מְעִיל מְכַפֵּר עַל לָשׁוֹן הָרָע. מבררת הגמרא: מִנַּיִן יש ללמוד זאת. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא, יָבֹא מעיל שהוא דָּבָר שֶׁבַּקּוֹל – המשמיע קול, על ידי הפעמונים שהיו תלוים בו, וִיכַפֵּר עַל קוֹל של לשון הָרָע.

וְצִיץ מְכַפֵּר עַל עַזּוּת פָּנִים, שהרי בְּצִיץ כְּתִיב (שמות כח לח) 'וְהָיָה עַל מֵצַח אַהֲרֹן', וּבְענין עַזּוּת פָּנִים כְּתִיב (ירמיה ג ג) שהנביא מוכיח את עם ישראל על מעשיהם הרעים, ואומר להם 'וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ מֵאָנְתְּ הִכָּלֵם', כלומר, שהאשה הזונה יש לה עזות פנים ואינה מתביישת, ולפי שנאמרה בה תיבת 'מצח' יש ללמוד שכפרת עוון עזות פנים תלויה בציץ, שאף בו נאמרה תיבת 'מצח'.

הגמרא מקשה על דברי רבי עיניני בר ששון: אֵינִי – וכי כך הוא הדבר, שבגדי כהונה מכפרים על כל אלו, וְהָאָמַר [–והרי אמר] רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, שְׁנֵי דְּבָרִים לֹא מָצִינוּ לָהֶן כַּפָּרָה בַּקָּרְבָּנוֹת – על ידי הבאת קרבנות, וּמָצִינוּ לָהֶן כַּפָּרָה מִמָּקוֹם אַחֵר – באופן אחר, וְאֵלּוּ הֵן שני הדברים, האחד, שְׁפִיכוּת דָּמִים, וְהשני, לָשׁוֹן הָרָע. והיכן מצינו להם כפרה במקום אחר, שְׁפִיכוּת דָּמִים מֵעֶגְלָה עֲרוּפָה – מצינו כפרה לעוון שפיכות דמים על ידי עגלה ערופה, שכאשר נמצא הרוג שלא נודע מי הכהו מביאים זקני העיר הקרובה אל החלל עגלה ועורפים אותה בנחל, ועל ידי כך הקדוש ברוך הוא מכפר להם על עוון שפיכות דמים. וְלָשׁוֹן הָרָע מִקְטֹרֶת – וכן מצינו כפרה לעוון לשון הרע על ידי הקטורת. ומנין שהקטורת מכפרת על לשון הרע, דִּתְנֵי [–שנה] רַב חֲנַנְיָה, מִנַּיִן לַקְּטֹרֶת שֶׁמְּכַפֶּרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר באהרן הכהן כאשר נקהלו העדה לאחר מחלוקתו של קורח והחל הנגף בעם (במדבר יז יב) 'וַיִּתֵּן אֶת הַקְּטֹרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם', שעל ידי הקטורת עצר את המגפה. וְתָנֵי דְּבֵי [–שנו התלמידים בבית מדרשו של] רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, עַל מָה הַקְּטוֹרֶת מְכַפֶּרֶת, עַל עוון לָשׁוֹן הָרָע. וטעם הדבר הוא, משום שיָבֹא הקטורת שהוא דָּבָר שֶׁבַּחֲשַׁאי – בצינעא, שבשעת הקטרתה אין אדם רשאי להיות שם, וִיכַפֵּר עַל לשון הרע שהוא מַעֲשֶׂה חֲשַׁאי – שאדם מדבר על חבירו לשון הרע בצינעא. קַשְׁיָא – לכאורה יש להקשות סתירה מלָשׁוֹן הָרָע אֶלָּשׁוֹן הָרָע, שהרי לדברי רבי יהושע בן לוי הקטורת מכפרת על לשון הרע, ואילו לדברי רבי עיניני בר ששון המעיל הוא המכפר על עוון זה. וכמו כן קַשְׁיָא – יש להקשות מִשְׁפִּיכוּת דָּמִים אֲשְׁפִּיכוּת דָּמִים, שהרי לדברי רבי יהושע בן לוי עגלה ערופה מכפרת על שפיכות דמים, ואילו לדברי רבי עיניני בר ששון הכתונת היא שמכפרת על כך.

מתרצת הגמרא: שפיכות דמים אשפיכות דמים לֹא קַשְׁיָא – אין להקשות מן המימרא של רבי יהושע בן לוי על המימרא של רבי עיניני בר ששון לענין שפיכות דמים, לפי שכל אחד מהם עוסק באופן אחר. הָא – רבי עיניני בר ששון עוסק באופן דִּידִיעַ מַאן קַטְלֵיהּ – שידוע מי הוא ההורג, ובאופן כזה אין עגלה ערופה מכפרת, אלא הכתונת של בגדי כהונה מכפרת על הציבור שלא יענשו. הָא – רבי יהושע בן לוי עוסק באופן דְּלֹא יָדִיעַ מַאן קַטְלֵיהּ – שלא נודע מי הוא ההורג, ובאופן כזה אין הכתונת מכפרת, אלא עגלה ערופה.

מקשה הגמרא: אִי דִּידִיעַ מַאן קַטְלֵיהּ – אם רבי עיניני בר ששון עוסק באופן שידוע מי הוא ההורג, אם כן בַּר קְטָלָא הוּא – חייב ההורג מיתה, וכל זמן שלא יהרגוהו יענשו הכל בעוונו, ולא תועיל על כך כפרת הכתונת.

מתרצת הגמרא: שמדובר שהרגו בְּמֵזִיד וְלֹא אַתְרוּ בֵּיהּ – לא התרו בו קודם הריגתו, ולפיכך אי אפשר להמיתו בבית דין, ובאופן כזה מכפרת הכתונת על הציבור שלא יענשו בעוונו של הרוצח.

ועתה מיישבת הגמרא את הסתירה בין המימרות לענין כפרת עוון לשון הרע: וְלָשׁוֹן הָרָע אֶלָּשׁוֹן הָרָע נַמִּי לֹא קַשְׁיָא – וכן אין להקשות סתירה לענין כפרת לשון הרע, לפי שכל אחת מן המימרות עוסקת באופן אחר. הָא בְּצִינְעָא – רבי יהושע בן לוי עוסק באדם המדבר לשון הרע בצינעא, ובאופן כזה הקטורת שנעשית בצינעא היא המכפרת עליו. הָא בְּפַרְהֶסְיָא – רבי עיניני בר ששון עוסק באדם המדבר לשון הרע בפרהסיא, על ידי השמעת קול, ובאופן כזה תלויה כפרתו במעיל המשמיע קול על ידי הפעמונים.

הדרן עלך המזבח מקדש

כל התדיר - פרק עשירי

בפרק זה יתבארו דיני הקדימה בהקרבת הקרבנות ואכילתם:

משנה

כָּל קרבן **הַתָּדִיר** – הנוהג לעיתים יותר קרובות **מֵחֲבֵירוֹ**, וצריכים להקריב את שניהם, הקרבן התדיר **קוֹדֵם אֶת חֲבֵירוֹ** שאינו תדיר כמותו, וקרב תחילה.

המשנה מביאה כמה דוגמאות לכלל זה: בימים שמקריבים קרבנות מוסף, **הַתְּמִידִין** – קרבנות תמיד של שחר **קוֹדְמִין** להקרבה לְקרבנות **הַמּוּסָפִין**, שהתמיד קרב כל יום, ותדיר מהמוסף שקרב רק בשבתות ובמועדים.

בראש חודש שחל בשבת, **מוּסְפֵי שַׁבָּת קוֹדְמִין** להקרבה לְ**מוּסְפֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ**, שהרי הם תדירים יותר.

בראש השנה מקריבים מוסף של ראש השנה וגם מוסף של ראש חודש, **וּמוּסְפֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ קוֹדְמִין** להקרבה לְ**מוּסְפֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה**, שהרי הם תדירים יותר.

ודין זה שתדיר קודם נלמד ממה שֶׁ**נֶּאֱמַר** לגבי קרבן מוסף (במדבר כח כג) '**מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה**', ומשמע שהמוסף קרב מלבד התמיד שכבר הוקרב קודם לכן, ונמצא שהתמיד קודם.

גמרא

שואלת הגמרא: **מְנָא לָן** – מהיכן לנו דין זה שתדיר קודם.

תמהה הגמרא, מהי השאלה **מְנָא לָן, דִּדְקָאָמַר טַעְמָא** – הרי המשנה עצמה אמרה את הטעם, שכן נלמד מהפסוק '**מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר**'.

אלא מבארת הגמרא שהשאלה היא, איך נלמד מפסוק זה לכל מקום, **דֵּילְמָא תְּמִידִין הֵן דְּקָדְמוּ לְמוּסָפִין מִשּׁוּם דְּתְדִירִי** – אולי רק קרבנות תמיד קודמים למוספים, משום שקרבים בכל יום, ותדירות כזו היא חשובה, אבל **מוּסָפִין לְמוּסָפִין** שהאחד תדיר מחבירו, **מְנָא לָן** שגם בזה התדיר קודם, אולי תדירות כזו שאינה בכל יום אינה חשובה.

מיישבת הגמרא: **אָמַר רַבִּי אִילְעָא**, דין זה נלמד מִדְּ**אָמַר קְרָא** לגבי מוסף של יום ראשון של פסח (במדבר כח כג), 'מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה', שמכאן למדו שתמיד קודם למוסף, ואחר כך נאמר (שם כח כד) '**כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים**', וכוונת התורה ללמד בלשון זו **שֶׁאֵלֶּה כָּאֵלֶּה** – הקרבנות שעליהם נאמר 'כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם', יהיו כמו הקרבנות שעליהם נאמר 'תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה', שכשם ששם התמיד קודם למוסף משום שהוא תדיר, כך גם כאן, במוספים עצמם, מוסף תדיר קודם למוסף שאינו תדיר כמותו, אף ששניהם אינם קרבים כל יום.

מקשה הגמרא: **וְהָרֵי הַאי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְגוּפֵיהּ** – תיבת 'כאלה' נצרכת לגוף הפסוק, ואינה מיותרת, ואיך ניתן לדרוש ממנה דין זה.

מיישבת הגמרא: **אִם כֵּן, נִיכְתּוֹב** – יכלה התורה לכתוב '**אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם**', ואין צריך לכתוב 'כאלה'. ומהאות כ"ף שהיא מיותרת, דורש רבי אילעא 'אלה כאלה'.

דוחה הגמרא את היישוב: **אִי כְּתַב** הפסוק '**אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים**', ולא 'כאלה', **הָוָה אָמִינָא, אֵלֶּה לְשִׁבְעַת הַיָּמִים (אִין מִידֵּי אַחֲרִינָא לָא)** – הייתי אומר ששבעת הכבשים האמורים מתחלקים לשבעת ימי הפסח, בכל יום כבש אחד. ולכן נאמר 'כאלה', ללמד שמקריבים שבעה כבשים כל יום, ואין האות כ"ף מיותרת לדרשה.

משיבה הגמרא על הדחייה: גם אם היה נאמר 'אלה' לא הייתי אומר כך, שהרי '**לַיּוֹם**' **כְּתִיב** – נאמר '**אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים**', ומתיבת 'ליום' משמע שכך יעשו בכל יום. ואם כן האות כ"ף מיותרת לדרשה.

חוזרת הגמרא ומקשה: **וְאַכַּתִּי** – אף שנאמר 'ליום' עדיין אין זה מספיק, ואם היה נאמר 'אלה' **אֵימָא** – הייתי אומר שהפסוק מתחלק לשנים, שמה שנאמר '**אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם**' מלמד שאת הקרבנות **הָאֵלֶּה** יש לעשות **לַיּוֹם** הראשון, **אֲבָל שְׁאָר יוֹמֵי** – בשאר ששת ימי הפסח **לָא יָדַעְנָא כַּמָּה** – אין אנו יודעים כמה קרבנות להקריב למוסף, שממה שנאמר 'שִׁבְעַת יָמִים לֶחֶם אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחֹחַ לַה'' אנו למדים שבכל ימי הפסח מקריבים מוסף, אך לא מבואר מהו המוסף של שאר הימים. ולכן נאמר 'כאלה', לומר שהפסוק 'כָּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים' נקרא כאחד, שבכל יום מקריבים את הקרבן הזה. ושוב נמצא שהאות כ"ף אינה מיותרת.

מתרצת הגמרא: גם אם היה נאמר 'אלה' לא הייתי אומר כך, שהרי **אָמַר קְרָא** '**תַּעֲשׂוּ**', ומשמע מכאן שֶׁ**יְּהוּ כָּל הָעֲשִׂיּוֹת שָׁווֹת**, שהעשייה של היום הראשון תהיה שוה לעשייה של שאר הימים, ואין צריך לשם כך לכתוב 'כאלה', ואם כן האות כ"ף מיותרת.

הגמרא מביאה יישוב אחר לשאלה מנין שגם בשני מוספים התדיר קודם: **אַבַּיֵי אָמַר**, דין זה נלמד גם הוא **מִגּוּפָהּ דִּקְרָא** – מאותו פסוק עצמו שהביאה המשנה, שנאמר 'מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד'. ועל מה שהקשינו שמא רק התמיד נחשב תדיר, משום שקרב כל יום, משיב אביי, **אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא** – יאמר הפסוק רק 'מִלְּבַד עוֹלַת הַבֹּקֶר', **וְתִישְׁתּוֹק** – ולא יאמר יותר מכך, שהרי ידוע שעולת הבוקר היא עולת תמיד, והתיבות '**אֲשֶׁר לְעוֹלַת הַתָּמִיד**' **לָמָּה לִי** – למה נאמרו. אלא, הכתוב בא לפרש שהסיבה שמקדימים את התמיד היא מפני שהוא תדיר, כדי לְ**מֵימַר דְּהַהּ דִּתְדִירָא תִּיקְּדוֹם** – ללמד שבכל מקום התדיר קודם, ואפילו אם אינו קרב כל יום.

משנה

המשנה ממשיכה לבאר את דיני הקדימה בעבודת הקרבנות: **כָּל** דבר **הַמְּקוּדָּשׁ** יותר **מֵחֲבֵירוֹ**, כלומר שיש בו דבר שלגביו הוא קדוש יותר, **קוֹדֵם אֶת חֲבֵירוֹ** שאינו מקודש כמותו.

המשנה מפרטת אופנים שונים שנוהג בהם כלל זה: אם נשחטו חטאת ועולה, וצריכים לזרוק את הדם של שניהם, **דַּם הַחַטָּאת קוֹדֵם** לְהיזרק לפני **דַּם הָעוֹלָה**, שדם החטאת מקודש יותר, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַצֶּה** ומכפר על עבירות שעונשן כרת, שהן צריכות כפרה גדולה.

אם נשחטו חטאת ועולה ונזרק דמם, וצריכים להקטירם על המזבח, **אֵיבְרֵי הָעוֹלָה קוֹדְמִין** – מוקטרים קודם **לְאֵימוּרֵי הַחַטָּאת** – האיברים מקרבן חטאת שקרבים על המזבח, **מִפְּנֵי שֶׁקִּרְבַּן** העולה **הוּא כָּלִיל לָאִישִׁים** – מוקטר כולו על המזבח, ובחטאת מקטירים רק חלק מהאיברים.

הקרבת **חַטָּאת קוֹדֶמֶת** לְהקרבת **אָשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָהּ** של החטאת **נִיתָּן** על ידי הכהן **לְאַרְבַּע** הקְרָנוֹת – הפינות של המזבח, ודם האשם נזרק רק על שתי קרנות. ועוד, שבחטאת, הדם שנשאר אחר הזריקה נשפך **עַל** הַ**יְסוֹד** של המזבח, ואילו באשם לא מצינו שנאמר דין זה.

אָשָׁם קוֹדֵם לְ**תוֹדָה וּלְאֵיל נָזִיר** – איל שמביא הנזיר לשלמים בתום ימי נזירותו, **מִפְּנֵי שֶׁהָאשם הוּא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים**, והתודה ואיל נזיר הם קדשים קלים.

הַתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קוֹדְמִים לְשאר קרבנות **שְׁלָמִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין** – מותר לאכלם רק לְמשך **יוֹם אֶחָד** ולילה אחד, והשלמים נאכלים לשני ימים ולילה. וְעוד, **שִׁטְעוּנִין לֶחֶם** – עם התודה ואיל נזיר צריך להביא לחמים, ועם השלמים לא.

הַשְּׁלָמִים קוֹדְמִין **לְבְכוֹר** בהמה טהורה, **מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְעוּנִין מַתָּן** שתי מתנות שהן **אַרְבַּע** מדמם על המזבח, והבכור טעון רק מתנה אחת, [וְעוד, שטעונים **סְמִיכָה**, שבעל הקרבן מניח את ידיו על ראש הקרבן ונשען עליו בכל כוחו, והבכור לא], וְעוד, שעם השלמים מביאים **נְסָכִים**, שהם סולת מעורבת בשמן למנחה, ויין לנסכים, ועם הבכור לא, וְעוד, שבשלמים יש **תְּנוּפַת חָזֶה וָשׁוֹק**, שהכהן נותן אותם על ידי הבעלים, ומניח את ידיו תחת ידיהם, ומוליך ומביא ומעלה ומוריד, ובבכור אין תנופה.

הַבְּכוֹר קוֹדֵם לְ**מַעֲשֵׂר** בהמה, **מִפְּנֵי שֶׁקְּדוּשָׁתוֹ** של בכור היא משעה שיצא **מֵרֶחֶם** אמו, והמעשר קדוש רק מזמן שנמנה כבהמה העשירית. וְעוד, שהבכור **נֶאֱכָל** רק **לַכֹּהֲנִים**, והמעשר נאכל לכל אדם.

המשך בעמוד קמד

רש"י

כל התדיר. שבת תדירה מר"ח וכן כולם: **מלבד עולת הבקר.** העשויה כבר משמע אלמא תמידין קדמי למוספין: **גמ' משום דתדירי.** דתמיד בכל יום הילכך חשיב תדירתא דידיה: **כאלה תעשו וגו'.** בתר ההוא קרא דמלבד עולת הבקר תעשו את אלה כתיב כאלה תעשו משמע כסדר שאמרתי לך כאלה של מעלה כשם שהתדיר קודם כך סדר המוספין שאם יום שיש ב' מוספין כגון בשבת שבתוך הרגל יהא התדיר קודם: **לגופיה.** להטעין מוסף לז' הימים דמקרא קמא יום ראשון הוא דנפקא לן: **אי כתב אלה כו'.** לשון קושיא הוא: **אלה לשבעת הימים.** אותן שבעה כבשים האמורין בענין יתחלקו לשבעת הימים: **אלה ליום.** ליום ראשון והדר כתיב ז' ימים אשה ריח ניחוח לה' ולא ידענא כמה להכי איצטריך כאלה דעל כרחך מהשתא תוקים תעשו ליום אשאר ימי: **מגופיה דקרא.** דמלבד עולת הבקר שמעי' דמוספין תדירין יקדמו: **אשר לעולת התמיד ל"ל.** פשיטא דעולת הבקר עולת התמיד היא אלא תלה לך טעם הקדמתה בתדירות כדי שתלמוד לשאר תדירין שיקדימו דמשום היא גופא ל"ל לפרושי טעמא: **מתני' כל המקודש מחבירו.** שיש בו צד ריבוי קדושה ממנו: **דם חטאת קודם לדם העולה.** אם שניהן שחוטין ועומדין ליזרק: **שהוא מרצה.** מכפר על חייבי כריתות הצריך ריצוי גדול: **איברי עולה קודמין.** בהקטרתן לאימורי חטאת אם נזרקו דמי שניהן: **מפני שהוא כולה כליל.** וצד ריבוי קדושה הוא זה למזבח: **על ד' קרנות.** ואשם ב' מתנות שהן ד' ולא על הקרנות: **ועל היסוד.** שפיכת שירים ובאשם לא מצינו שנאמרו: **מתן ארבע.** ב' מתנות שהן ד' ובכור אינו אלא מתנה אחת ואינו טעון סמיכה ונסכים כדאמרינן במנחות בפ' שתי מדות (דף צ:) כל הקרבנות כו': **מפני שהוא מין זבח.** זביחת סכין ועוף במליקה וזבחים חשיבי מפני שמצותן מרובה שכל הקרבנות באין מהן: **ויש בו קדשי קדשים.** לחלק גבוה ב' דברים דמו (ואיבריו) ואימוריו מה שאין כן בחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה וכיון דקדמה לחטאת העוף כל שכן לעולת העוף דהא חטאת העוף קודמת לעולת העוף כדקתני ואזיל: **שהן מיני דמים.** כפרתן מרובה: **שהוא בא על חטא.** והיינו קדושתו דמכפרת: **חטאת העוף קודמת לעולת העוף.** מקראי נפקא לן בגמרא: **וכן בהקדישה.** כשהוא מפרש את קינו קורא שם לחטאת תחילה: גמ'

משנה כָּל הַתָּדִיר מֵחֲבֵירוֹ, קוֹדֵם אֶת חֲבֵירוֹ. הַתָּמִידִין, קוֹדְמִין לְמוּסָפִין. מוּסְפֵי שַׁבָּת, קוֹדְמִין לְמוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ. מוּסְפֵי רֹאשׁ חֹדֶשׁ, קוֹדְמִין לְמוּסְפֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'מִלְּבַד עֹלַת הַבֹּקֶר אֲשֶׁר לְעֹלַת הַתָּמִיד תַּעֲשׂוּ אֶת אֵלֶּה': **גמרא** מְנָא לָן. מְנָא לָן, כִּדְקָאָמַר טַעֲמָא 'מִלְּבַד עוֹלַת הַבֹּקֶר'. דִּילְמָא, תְּמִידִין הֵן דְּקָדְמוּ לְמוּסָפִין, מִשּׁוּם דִּתְדִירִי. מוּסָפִין לְמוּסָפִין, מְנָא לָן. אָמַר רַבִּי אִילְעָא, דְּאָמַר קְרָא 'כְּאֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת יָמִים', אֵלֶּה כָּאֵלֶּה. וְהַאי, מִיבְּעֵי לֵיהּ לְגוּפֵיהּ. אִם כֵּן, נִיכְתּוֹב 'אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם'. אִי כָּתַב 'אֵלֶּה תַּעֲשׂוּ לַיּוֹם שִׁבְעַת הַיָּמִים', הֲוָה אָמִינָא, אֵלֶּה לְשִׁבְעַת הַיָּמִים (אִין, מִידֵּי אַחֲרִינָא לֵא). 'לַיּוֹם' כְּתִיב. וְאַכַּתִּי אֵימָא, 'אֵלֶּה' לַיּוֹם. אֲבָל שְׁאָר יוֹמֵי, לֵא יָדַעְנָא כַּמָּה. אָמַר קְרָא 'תַּעֲשׂוּ', שֶׁיְּהוּ כָּל הָעֲשִׂיּוֹת שָׁווֹת. אַבַּיֵי אָמַר, מִגּוּפֵהּ דִּקְרָא. אִם כֵּן, לֵימָא קְרָא 'מִלְּבַד עוֹלַת הַבֹּקֶר', וְתִישְׁתּוֹק. 'אֲשֶׁר לְעוֹלַת הַתָּמִיד', לָמָּה לִי. לְמֵימַר, דְּהַהּ דְּתָדִירָא תִּיקְדּוֹם: **משנה** כָּל הַמְקוּדָּשׁ מֵחֲבֵירוֹ, קוֹדֵם אֶת חֲבֵירוֹ. דַּם הַחַטָּאת קוֹדֵם לְדַם הָעוֹלָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַצֶּה. אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאֵימוּרֵי חַטָּאת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כָּלִיל לְאִישִׁים. חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְאָשָׁם, מִפְּנֵי שֶׁדָּמָהּ נִיתָּן לְאַרְבַּע קְרָנוֹת עַל הַיְסוֹד. אָשָׁם קוֹדֵם לְתוֹדָה וְאֵיל נָזִיר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. תּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קוֹדְמִים לִשְׁלָמִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד וּטְעוּנִין לֶחֶם. הַשְּׁלָמִים קוֹדְמִין לִבְכוֹר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְעוּנִין מַתָּן אַרְבַּע, [וּסְמִיכָה], וּנְסָכִים, וּתְנוּפַת חָזֶה וְשׁוֹק. הַבְּכוֹר קוֹדֵם לְמַעֲשַׂר, מִפְּנֵי שֶׁקְּדוּשָׁתוֹ מֵרֶחֶם, וְנֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. הַמַּעֲשַׂר קוֹדֵם לְעוֹפוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח, וְיֵשׁ בּוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דָּמוֹ וְאֵימוּרָיו. הָעוֹפוֹת קוֹדְמִין לַמִּנְחוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מִינֵי דָמִים. מִנְחַת חוֹטֵא קוֹדֵם לְמִנְחַת נְדָבָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּא עַל חֵטְא. חַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת לְעוֹלַת הָעוֹף, וְכֵן בְּהֶקְדֵּישָׁהּ:

גמרא

תוספות

כל התדיר. שנאמר מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד. תימה דבפרק תמיד נשחט (פסחים דף נח:) אמרינן מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד שנאמר העולה ראשונה ל"ל תיפוק לי מהכא וכי תימא דההוא לנדרים ונדבות והאי למוספין דמוספין קבוע להם זמן ונדרים ונדבות אפשר בכל יום ותדיר הא בפרק התכלת (מנחות דף מט.) מייתי בהדיא קרא דהעולה אמתני' דהתמידין אין מעכבין את המוספין דקאמר ה"ד אי דאית ליה [ולקדם] והתניא מנין שלא יהא דבר כו' ועוד קשה טפי בסוף הגוזל קמא (ב"ק דף קיא.) דריש מדכתיב מלבד איל הכפורים מכלל דכסף ברישא ופריך אלא מעתה מלבד עולת הבוקר מכלל דמוספין ברישא והתניא מנין שלא יהא דבר כו' הוה ליה למיפרך ממתני' דהכא דאדרבה דדריש מדכתיב מלבד עולת הבוקר מכלל דתמידין קודמין וליכא למימר נמי דאיצטריך קרא דהכא לציבור שאין להם תמידים ומוספין אלא כדי אחד מהם דמתני' לאו בכי האי גונא איירי דומיא דסיפא דקתני דם חטאת קודם לדם עולה וליכא למימר דחד למצוה וחד לעכב דעיכובא ליכא כדאמר בפ' התכלת (מנחות דף מט.) וי"ל דהעולה עולה ראשונה להקדמת הקטרה דבהקטרה איירי וקרא דהכא להקדמת שחיטה דתעשו את אלה בעשייה דדם [איירי] והשתא ניחא דמייתי דרבא בפרק התכלת (שם) למימר דאפי' בהקטרה דלא תנן תמיד של שחר קודם א"נ משום דלשון שלא יהא דבר קודם משמע טפי עיכובא אתיא טפי מן משנה והשתא ניחא דלא מייתי בהגוזל קמא (ב"ק דף קיא.) ממתני' לאוכוחי על מלבד איל הכפורים דלא הוי כסף ברישא דלעולם כסף ברישא כיון דכתיב כסף קודם ואחר כך איל אבל הכא איירי בעשיית הדם וה"ק קרא מלבד עולת הבוקר שעשיתם כבר עבודת הדם תעשו את אלה אבל הקטרה דכתיב מקמי קרא דמלבד עולת הבוקר תהיה קודם התמיד דכולהו קראי דקמיה בהקטרה משתעי דהא כתיב בהו אשה ריח ולהכי איצטריך לאתויי מהעולה דאע"ג דהקטרת דמוספין כתיבי מקמי עולת הבקר הקטרת תמיד קודמת להן ה"נ הכא אע"ג דכסף כתיב מקמי מלבד איל הכפורים יכול להיות דאיל קודם מיהו קשה דקראי דקמי מלבד עולת הבוקר בעבודות דם [נמי] איירי כדכתיב לעיל מיניה ושעיר חטאת אחד לכפר עליכם וכפרה בדם היא ועוד אמאי לא גמרינן הקטרה ודם מהדדי ומפרש ה"ר חיים דקרא דהעולה איצטריך לחביתין דמכל התדיר לא אתי דבכל יום איתנהו כתמיד וכן מוכח ביומא בפרק אמר להם הממונה (דף לד.) דקאמר איברים קודמין למנחה דתניא מנין שלא יהא דבר כו' ואמר רבא כו' ובמנחת חביתים איירי דאי במנחת נסכים תיפוק לי מדכתיב עולה ומנחה וקרא דהכא איצטריך ללמוד על כל התדירין שקודמין מיהו אין מרויח כלל בזה יותר משאם נאמר דאיצטריך העולה לנדרים ונדבות ויש לתמוה אמאי לא נפקא לן דתמידים קודמין למוספין מדכתיב בתמיד בבקר ויוקדם דבר שנאמר בו בבוקר למוסף שכתב בו ביום דמשמע בעיצומו של יום כדדרשינן [התם] (ג"ז שם) ביום לאחר ואמרינן נמי (פסחים דף נח.) מוספין בשש ואז אינו בקר והיינו יכולין לדחוק ולומר דאי לאו קרא דהעולה היינו מאחרין הקטרת תמיד עד אחר הקטרת המוסף כדמשמע בהגוזל קמא (ב"ק ד' קיא.) מדכתיב מלבד ותעשה בבוקר הוה מוקמינא לעבודת הדם אבל עדיין קשה כיון דכתיב העולה לאפוקי מההיא סברא ל"ל קרא דמלבד לאשמועי' דתמידין קודמין למוספין לעבודת הדם תיפוק ליה מדכתיב בתמיד בבוקר ובמוספין ביום: **מנא** לן כדקתני טעמא. הכא ניחא שהטעם מפורש במשנה אבל בשמעתא קמייתא דמגילה (דף ב.) קשה דקאמר מנ"ל כדבעינן למימר קמן חכמים הקילו כו' ומה בכך אטו מש"ה לית ליה למיבעי מנ"ל מאחר שאותו הטעם אינו מפורש במשנה: **אשם** קודם לתודה ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים. הא דלא קאמר טעמא מפני שהוא מרצה משום דאיכא אשם נזיר ואשם מצורע דאין באין לכפר אלא להכשיר כדאמר בפ"ק דמנחות (ד' ד:) ומיהו גבי חטאת קאמר טעמא דמרצה אע"ג דאיכא נמי חטאת נזיר וחטאת מצורע דאין באין לכפר אלא להכשיר כדקאמר לעיל בפ"ק (דף ט:) הני עולות ניגנה ויש לומר דלא סגי ליה בטעמא דמרצה משום דתודה ואיל נזיר מקודשין דטעונין לחם כדאמר בגמ': **מעשר** קודם לעופות מפני שהוא מין זבח. ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו מה שאין כן בחטאת העוף שאין למזבח אלא דמה וכיון דקדמה לחטאת העוף כל שכן לעולת העוף דהא חטאת העוף קודמת לעולת העוף כדקתני ואזיל כך פירש בקונטרס והאי טעמא ניחא בדם אבל אימורי מעשר דקדמי לעולת העוף מאי טעמא דאבולה מילתא קאמר דקודמים כדמוכח בגמרא ושמא באימורין סגי בטעמא דמין זבח:

תוספות

דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה. הא דלא קאמר טעמא משום שדמה ניתן על ד' קרנות בדקאמר גבי אשם משום דכיון דדם עולה אתי מכח כליל בדאמר בגמרא לא סגי בטעמא דארבע קרנות: **הכא** בחטאת הלוים עסקינן. והא דקאמר מפני שמרצה בחטאת דעלמא:

דם עולה ואימורי חטאת איזה מהן קודם. לא דמיא לבעיין דלעיל דמיירי במכפר וכליל גופייהו והכא איירי באותו שבא מכח כליל ומכח מכפר: **דם** עולה ודם אשם איזה מהן קודם. דם אשם ואיברי דעולה דם אשם קודם דאשם מכפר בחטאת א"נ פשיטא ליה דאיברי עולה קודמין לדם אשם מפני שהן כליל ולא דמי לאיברי עולה ודם חטאת דחשיב דם חטאת משום דהוי אד' קרנות: **אבל** עולה לא. דעל כרחין למעוטי עולה אתא דאי עולה קודמת לאשם ליתני עולה וכל שכן חטאת דהא דם חטאת קודם לדם עולה: **לימא** מסייע ליה בשר קדשים קלים כו'. תימה דלא מייתי סייעתא מברייתא דלעיל בפ' ב' (דף כו.) דתקני גבי קדשים קלים פרכסה ויצתה לחוץ וחזורה פסולה ואמרי' עלה ש"מ בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים פסולה ומשני דילמא באליה ויותרת הכבד ושתי הכליות: **והא** דקא מיפלגי בבשר להודיעך כחו דר"ל. הוה מצי לאיפלוגי באימורין להודיעך כח דהיתירא:

ואין

גמרא מְנָא הָנֵי מִילֵּי, דְּתָנוּ רַבָּנַן ׳וּפַר שֵׁנִי בֶּן בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת׳. אִם בָּא לְלַמֵּד שֶׁהֵן שְׁנַיִם, הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר ׳וְעָשָׂה אֶת הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה׳. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וּפַר שֵׁנִי בֶּן בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת׳. שֶׁיָּכוֹל שֶׁתְּהֵא חַטָּאת קוֹדֶמֶת לְכָל מַעֲשֵׂה עוֹלָה, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וּפַר שֵׁנִי בֶּן בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת׳. אִי ׳פַּר שֵׁנִי׳, יָכוֹל תְּהֵא עוֹלָה קוֹדֶמֶת לְחַטָּאת לְכָל מַעֲשֶׂיהָ, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳וְעָשָׂה אֶת הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת הָאֶחָד עוֹלָה׳. הָא כֵּיצַד, דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה מִפְּנֵי שֶׁמְּרַצֶּה: אֵיבְרֵי עוֹלָה כו׳: וְאַמַּאי, מַתָּנָה קַמַּיְיתָא דְּמִכַּפֶּרֶת, תִּיקְדּוֹם, וְהָנָךְ לֹא. אָמַר רַבִינָא, הָכָא בְּחַטַּאת הַלְּוִיִּם עָסְקִינַן. וְאַף עַל גַּב דְּכִי עוֹלָה דָּמֵי, קָאָמַר רַחֲמָנָא, הִיא תִּיקְדּוֹם. בְּמַעֲרָבָא אָמְרִי, הוֹאִיל וְהִתְחִיל בְּמַתָּנוֹת, גּוֹמֵר: אִיבַּעְיָא לְהוּ, דַּם חַטָּאת וְאֵיבְרֵי עוֹלָה, אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֵם. דַּם חַטָּאת קוֹדֵם מִפְּנֵי שֶׁמְּרַצֶּה, אוֹ דִּילְמָא אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כָּלִיל לָאִישִׁים. תָּא שְׁמַע, ׳דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה׳. לְדַם עוֹלָה, הוּא דְּקָדְמִי. לְאֵיבְרֵי עוֹלָה, לֹא קָדְמִי. אַדְּרַבָּה, מִסֵּיפָא ׳אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאֵימוּרֵי חַטָּאת׳. לְאֵימוּרֵי חַטָּאת, הוּא דְּקָדְמִי, לֹא קָדְמִי. לְדַם חַטָּאת, לֹא קָדְמִי. אֶלָּא, מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ: אִיבַּעְיָא לְהוּ, דַּם עוֹלָה וְאֵימוּרֵי חַטָּאת, אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֵם. דַּם עוֹלָה קוֹדֵם, דְּקָאָתֵי מִכֹּחַ כָּלִיל. אוֹ דִּילְמָא, אֵימוּרֵי חַטָּאת קוֹדְמִין, דְּקָאָתֵי מִכֹּחַ מְכַפֵּר. תָּא שְׁמַע, ׳דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה׳. דַּם חַטָּאת, הוּא דְּקָדְמִי לְדַם עוֹלָה. אֲבָל אֵימוּרֵי חַטָּאת, לֹא. אַדְּרַבָּה, מִסֵּיפָא ׳אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאֵימוּרֵי חַטָּאת׳. אֵיבְרֵי עוֹלָה, הוּא דְּקָדְמִי לְאֵימוּרֵי חַטָּאת. אֲבָל דַּם עוֹלָה, לֹא. אֶלָּא, מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ: אִיבַּעְיָא לְהוּ, דַּם עוֹלָה וְדַם אָשָׁם, אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֵם. דַּם עוֹלָה קוֹדֵם, דְּקָאָתֵי מִכֹּחַ כָּלִיל. אוֹ דִּילְמָא, דַּם אָשָׁם קוֹדֵם, (דְּקָאָתֵי מִכֹּחַ) דְּמְכַפֵּר. תָּא שְׁמַע, ׳דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה׳, אֲבָל דַּם אָשָׁם, לֹא. בְּדִין הוּא דְּאִיבַּעְיָא לְמִיתְנֵי ׳דַּם אָשָׁם׳, וְאַיְידֵי דְּבָעָא לְמִיתְנֵי סֵיפָא, ׳אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאֵימוּרֵי חַטָּאת׳, דְּאִי תָּנָא ׳לְאֵימוּרֵי אָשָׁם׳, הֲוָה אָמִינָא, לְאֵימוּרֵי אָשָׁם הוּא דְּקָדְמִי, לְאֵימוּרֵי חַטָּאת לֹא קָדְמִי. מִשּׁוּם הָכִי תָּנָא ׳חַטָּאת׳. תָּא שְׁמַע, ׳חַטָּאת קוֹדֶם לָאָשָׁם׳. חַטָּאת הוּא דְּקָדְמָה לֵיהּ לָאָשָׁם. אֲבָל עוֹלָה, לֹא. מַאי לָאו, דָּם. לֹא, אֵאֵימוּרִים. דַּיְקָא נַמִי, דְּקָתָנֵי ׳מִפְּנֵי שֶׁדָּמָהּ נִיתָּן׳, שְׁמַע מִינָּהּ: חַטָּאת קוֹדֶמֶת כו׳: אַדְּרַבָּה, אָשָׁם קָדִים, שֶׁכֵּן יֶשׁ לוֹ קִיצְבָּה. אֲפִילּוּ הָכִי, רִיבּוּי דְּמִזְבֵּחַ עָדִיף: אָשָׁם קוֹדֵם לְתוֹדָה כו׳: אַדְּרַבָּה, הַתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קָדְמִי, שֶׁכֵּן טְעוּנִין לֶחֶם. אֲפִילּוּ הָכִי, קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, עֲדִיפִי: תּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר כו׳: אַדְּרַבָּה, שְׁלָמִים קָדְמִי, שֶׁכֵּן יֶשְׁנָן בְּצִיבּוּר כְּבְיָחִיד. אֲפִילּוּ הָכִי, נֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, עֲדִיפִי. אִיבַּעְיָא לְהוּ, תּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר, אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֵם. תּוֹדָה קָדְמָה, שֶׁכֵּן טְעוּנָה אַרְבָּעָה מִינֵי לֶחֶם. אוֹ דִּילְמָא, אֵיל נָזִיר קוֹדֵם, שֶׁכֵּן יֵשׁ עִמּוֹ דָּמִים אֲחֵרִים. תָּא שְׁמַע, זוֹ קוֹדֶמֶת לָזוֹ, שֶׁזּוֹ טְעוּנָה אַרְבָּעָה מִינֵי לֶחֶם, וְזוֹ אֵינָהּ טְעוּנָה אֶלָּא שְׁנֵי מִינֵי לֶחֶם: הַשְּׁלָמִים קוֹדְמִין לַבְּכוֹר כו׳: אַדְּרַבָּה, בְּכוֹר קוֹדֵם, שֶׁכֵּן קְדוּשָּׁתוֹ מֵרֶחֶם וְנֶאֱכָל לַכֹּהֲנִים. אֲפִילּוּ הָכִי, מִצְוֹת יְתֵירוֹת, עֲדִיפִי: הַבְּכוֹר קוֹדֵם כו׳: אַדְּרַבָּה, מַעֲשַׂר קוֹדֵם, שֶׁכֵּן מְקַדֵּשׁ לְפָנָיו וּלְאַחֲרָיו. אֲפִילּוּ הָכִי, קְדוּשָּׁה מֵרֶחֶם עֲדִיפָא: מַעֲשַׂר קוֹדֵם לָעוֹפוֹת כו׳: אַדְּרַבָּה, עוֹפוֹת קָדְמִי, שֶׁכֵּן קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. אֲפִילּוּ הָכִי, מִין זֶבַח, עֲדִיף. אָמַר רַבִינָא בַּר שִׁילָא, אֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים, שֶׁיָּצְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, פְּסוּלִין. וְתָנָא תּוּנָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח, וֶיְשְׁנוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, דָּמָיו וְאֵימוּרִין. בִּשְׁלָמָא ׳אֵימוּרִין׳, לֵיתַנְהוּ בָּעוֹפוֹת. אֶלָּא דָּם, מִיהָא אִיתֵיהּ. אֶלָּא, לָאו קָא מַשְׁמַע לָן, אֵימוּרִין כִּי דָּמוֹ. מַה דָּמוֹ לִפְנֵי זְרִיקָה, אַף אֵימוּרִין קוֹדֶם זְרִיקָה, וְקָא קָרֵי לְהוּ ׳קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׳. וּמַה דָּמוֹ מִיפַּסֵּל בְּיוֹצֵא, אַף אֵימוּרִין מִיפַּסְּלִי בְּיוֹצֵא. נַיְמָא מְסַיֵּע לֵיהּ, בָּשָׂר קָדָשִׁים קַלִּים, שֶׁיָּצָא לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, כָּשֵׁר. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר, פָּסוּל. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר כָּשֵׁר, הוֹאִיל וְסוֹפוֹ לָצֵאת. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר פָּסוּל, עֲדַיִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לָצֵאת. עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי, אֶלָּא בְּבָשָׂר. אֲבָל בְּאֵימוּרִין, לֹא. הוּא הַדִּין, דְּבָאֵימוּרִין נַמִי פְּלִיגִי. וְהָא דְּקָא מִיפַּלְגִי בַּבָּשָׂר, לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרֵישׁ לָקִישׁ, דַּאֲפִילּוּ בָּשָׂר דְּסוֹפָהּ לָצֵאת, אָמַר, עֲדַיִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לָצֵאת. לֵימָא כְּתַנָּאֵי. אֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצְאוּ לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן,

ואין

רש"י

גמ' מנהני מילי. דדם חטאת קודם לדם עולה ואיברי עולה קודמין לאימורי חטאת: **ופר שני בן בקר.** בחינוך הלוים כתיב בבהעלותך: **כבר נאמר.** באותה פרשה ועשה את האחד חטאת רשיה דקרא והלוים יסמכו את ידיהם וגו': **יכול תקדום חטאת** לעולה לכל **מעשיה.** כדכתיב ועשה את האחד חטאת ואת האחד עולה: **ופר שני.** משמע שיהא שני לו: **מתנה קמייתא.** דחטאת מכפרה ושלמה כפרה בדידה כדאמרן בפרק ב"ש (לעיל דף לח.) וכפר אע"פ שלא ניתן אלא אחת: **דכי עולה דמיא.** שלא הביאוה על חטא ואפ"ה (חטאת) קודם לעולה משום דשם חטאת קודם לעולה וה"ה לג' מתנות שבחטאת: **אימורי חטאת לא מכפרי.** שאין כפרה אלא בדם דם עולה לאו כליל הוא דאין כליל אלא באישים אבל מכח כליל קאתי שהאיברים יהיו כליל: **ה"ג** או דילמא דם אשם קדים דמכפר: **לאימורי חטאת לא** קדמי. דחטאת חמורה מאשם כדקתני מתני': **שדמה ניתן.** אלמא באימורין קאי דאי בדם קאי שהיא ניתנית מיבעי ליה: **יש לו קיצבה.** לדמיו דכתיב (ויקרא ה) בכסף שקלים אבל חטאת כל דהו: **שלמים ישנן בציבור.** כבשי עצרת: **דמים אחרים.** חטאת ועולה באין עמו חובה: **זו קודמת לזו.** לעיל מיניה איירי בתודה ואיל נזיר: **לפניו ולאחריו.** דתנן קרא לתשיעי עשירי ולעשירי תשיעי ולאחד עשר עשירי שלשתן מקודשין וילפינן בבכורות (דף ס:) מקראי: **שכן קדשי קדשים.** אפילו אכילת אדם שבהן קדשי קדשים הוא: **פסולין.** ואע"ג דלענין מעילה לפני זריקת דמים לא קדישי לענין איפסולי ביוצא קדשי קדשים נינהו: **ותנא תונא.** ותנא תנא דידן סייעתא למילתא: **אלא דם מיהא איתיה.** ולא ה"ל למיתני אלא ואימוריו קדשי קדשים מה שאין כן בעופות אלא להכי נקט דמו בהדי אימוריו לאשמועינן דכי הדדי קדשי בשעה שזה קרוי קדשי קדשים קרוי גם זה קדשי קדשים: **ומה דמו מיפסיל ביוצא אף אימוריו מיפסלו ביוצא.** דהא קדשי קדשים קרי להו: **ה"ג** בשר קדשים קלים שיצא לפני זריקת דמים חוץ לקלעים: **הואיל וסופו לצאת.** שהרי אכילתן בכל העיר: **לא הגיע זמנו לצאת.** דאכתי לא אישתרי באכילה: **ע"כ לא פליגי אלא בבשר.** בההוא הוא דמכשר רבי יוחנן משום דסופו לצאת: **הוא הדין דבאימורין.** מכשר שוריקה עושה אותו קדשי קדשים והאי דפריש משום דסופו לצאת הש"ס קמפרש ליה ולא מילתיה דרבי יוחנן היא: **אין מועלין בהן.** אפי' לאחר זריקה דלא מהניא בהו זריקה להכי למיקבעינהו במעילה:

ואין

גמרא

הגמרא מבררת את המקור לדין המשנה. שואלת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מהיכן למדנו דין זה, שדם חטאת קודם לדם עולה, ואיברי עולה קודמים לאימורי חטאת.

משיבה הגמרא: המקור הוא מִדְּתָנוּ רַבָּנָן בברייתא, נאמר בתורה (במדבר ח ח) בסדר חינוכם של הלויים לתחילת עבודתם במשכן, 'וּפַר שֵׁנִי בֶן בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת'. שואלת הברייתא, מה מלמד פסוק זה, **אִם בָּא לְלַמֵּד שֶׁהֵן שְׁנַיִם** – שצריך לקחת שני פרים, הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר לאחר מכן (שם ח יב) 'וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת הָאֶחָד עֹלָה', ואם כן אנו יודעים שמביאים שני פרים, אם כן, **מָה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה מלמד הפסוק 'וּפַר שֵׁנִי בֶן בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת'. אלא, **שֶׁיָּכוֹל** – שהיינו יכולים לומר **שֶׁתְּהֵא הַחַטָּאת קוֹדֶמֶת לְכָל מַעֲשֵׂה הָעוֹלָה**, בין לזריקת הדם ובין להקטרת האימורים, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'וּפַר שֵׁנִי בֶן בָּקָר תִּקַּח לְחַטָּאת'**, הרי שהחטאת היא 'פר שני', שקרבה שניה ולא ראשונה. **וְאִי** – ואם היה נכתב רק הפסוק 'וּפַר שֵׁנִי בן בקר תקח לחטאת', **יָכוֹל שֶׁתְּהֵא הָעוֹלָה קוֹדֶמֶת לְחַטָּאת לְכָל מַעֲשֶׂיהָ, תַּלְמוּד לוֹמַר 'וַעֲשֵׂה אֶת הָאֶחָד חַטָּאת וְאֶת הָאֶחָד עוֹלָה'**, שהחטאת הוזכרה תחילה, ומכאן שהיא קודמת לעולה. **הָא** – דבר זה **כֵּיצַד** ניתן ליישבו, האם העולה קודמת או החטאת קודמת, אלא **דַּם הַחַטָּאת קוֹדֵם לְדַם הָעוֹלָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַצֶּה, אֵיבְרֵי עוֹלָה כּוּ'** קודמין לאימורי חטאת, מפני שהוא כליל לאישים.

מקשה הגמרא: **וְאַמַּאי** – מדוע כל ארבעת המתנות של דם החטאת קודמות לדם העולה, נאמר שרק **מַתְּנָה קַמַּיְיתָא** – הראשונה, **דְּמַכַּפֶּרֶת** – שהיא זו שמכפרת, **תִּיקְדּוֹם** לדם העולה, **וְהָנָךְ לֹא** – ושאר המתנות לא.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רַבִּינָא, הָכָא** – בפסוק זה, שממנו נלמד שדם החטאת קודם, **בְּחַטַּאת** שמביאים הַלְוִיִּם בעת תחילת עבודתם **עָסְקִינַן** – מדובר, **וְאַף עַל גַּב** דְּחטאת זו **כִּי עוֹלָה דָּמֵי** – דומה לעולה, שהרי אינה באה על חטא, אלא לחנוך את הלויים, מכל מקום **קָאָמַר רַחֲמָנָא** – אמר הקב"ה שה**יא תִּיקְדּוֹם** לעולה. ומוכח, שכל דבר הנקרא בשם 'חטאת', אף שאינו מכפר, קודם לעולה, ומזה למדים לשאר המתנות של דם החטאת, שיהיו קודמות לעולה, אף שאינן מכפרות.

תירוץ נוסף: **בְּמַעֲרָבָא אָמְרִי** – בארץ ישראל תירצו, **שהוֹאִיל וְהִתְחִיל הכהן בְּנתינת המַתָּנוֹת** של החטאת, שהרי מתנה ראשונה קודמת, לכן **גּוֹמֵר** לתת את כל דם החטאת.

הגמרא מביאה ספק בנוגע לדין זה: **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, אם יש לפנינו **דַּם חַטָּאת** שצריך לזרקו, **וְאֵיבְרֵי עוֹלָה** שצריכים להקטירם, **אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֵם. האם דַּם חַטָּאת קוֹדֵם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְרַצֶּה, אוֹ דִּילְמָא** – או אולי **אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן כָּלִיל לָאִישִׁים.**

הָא שְׁמַע, ששנינו במשנה 'דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה', ומשמע שרק **לְדַם עוֹלָה הוּא דְּקָדְמִי** – דם חטאת קודם רק לדם עולה, אבל **לְאֵיבְרֵי עוֹלָה לֹא קָדְמִי** – אינו קודם.

דוחה הגמרא: **אַדְּרַבָּה**, מִמה ששנינו בסֵיפָא 'אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין **לְאִימּוּרֵי חַטָּאת**' משמע להיפך, שלְאִימּוּרֵי חַטָּאת **הוּא דְּקָדְמִי** – איברי עולה קודמים רק לאימורי חטאת, אבל **לְדַם חַטָּאת לֹא קָדְמִי** – אינם קודמים.

מסיימת הגמרא: **אֶלָּא מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ** – ממשנתינו אין לפשוט שאחד מהם קודם, שהרי יש בה משמעות לשני הצדדים.

ספק נוסף: **אִיבַּעְיָא לְהוּ, דַּם עוֹלָה** שצריך להיזרק, **וְאֵימּוּרֵי חַטָּאת** שצריכים להקטירם, **אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֵם. האם דַּם עוֹלָה קוֹדֵם**, משום **דְּקָאָתֵי מִכֹּחַ כָּלִיל** – שבאים מקרבן שקרב כולו על המזבח, **אוֹ דִּילְמָא אֵימּוּרֵי חַטָּאת קוֹדְמִין**, משום **דְּקָאָתֵי מִכֹּחַ מְכַפֵּר** – שבאים מקרבן שמכפר על חייבי כריתות.

הָא שְׁמַע, ששנינו במשנה 'דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה', ומשמע שרק **דַּם חַטָּאת הוּא דְּקָדְמִי** – הוא שקודם **לְדַם עוֹלָה, אֲבָל אֵימּוּרֵי חַטָּאת לֹא** קודמים לדם עולה.

דוחה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, מִמה** ששנינו בסֵיפָא 'אֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין **לְאִימּוּרֵי חַטָּאת**' משמע להיפך, שרק **אֵיבְרֵי עוֹלָה הוּא דְּקָדְמִי** – הם שקודמים **לְאִימּוּרֵי חַטָּאת, אֲבָל דַּם עוֹלָה לֹא** קודם לאימורי חטאת. מסיימת הגמרא: **אֶלָּא מֵהָא לֵיכָּא לְמִשְׁמַע מִינָּהּ.**

ספק נוסף: **אִיבַּעְיָא לְהוּ, דַּם עוֹלָה וְדַם אָשָׁם, אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֵם** להיזרק, האם **דַּם הָעוֹלָה קוֹדֵם**, משום **דְּקָאָתֵי מִכֹּחַ כָּלִיל** – שבא מקרבן שקרב כולו על המזבח, **אוֹ דִּילְמָא דַּם הָאָשָׁם קוֹדֵם, (דְּקָאָתֵי מִכֹּחַ) דְּמְכַפֵּר** – משום שהוא מכפר.

הָא שְׁמַע, ששנינו במשנה 'דַּם חַטָּאת קוֹדֵם לְדַם עוֹלָה', ומשמע שרק דם חטאת קודם, **אֲבָל דַּם אָשָׁם לֹא**, שהרי לא אמרו שגם דם אשם קודם.

דוחה הגמרא: יתכן שגם דם אשם קודם, **וּבְדִין הוּא דְּאִיבְּעֵי לְמִיתְנֵי** – אכן היה התנא צריך לשנות במשנה 'דַּם אָשָׁם קודם לדם עולה', והיינו יודעים שגם דם חטאת קודם, שהרי חטאת חמורה מאשם, **וְהטעם שלא נקט התנא כן, אֵידֵי דְּבָעֵא לְמִיתְנֵי סֵיפָא** – מאחר שרצה לשנות בסיפא **שאֵיבְרֵי עוֹלָה קוֹדְמִין לְאִימּוּרֵי חַטָּאת**, ושם אי אפשר לנקוט 'אשם' במקום 'חטאת', **דְּאִי תָּנָא** – שאם היה התנא שונה 'איברי עולה קודמין **לְאִימּוּרֵי אָשָׁם', הָוָה אָמֵינָא**, שרק **לְאִימּוּרֵי אָשָׁם הוּא דְּקָדְמִי** – הוא שאיברי עולה קודמים, אבל **לְאִימּוּרֵי חַטָּאת לֹא קָדְמִי** – אין איברי עולה קודמים, שהרי חטאת חמורה מאשם, **וּמִשּׁוּם הָכִי תָּנָא** – משום כך שנה התנא 'חַטָּאת' ולא 'אשם', בין ברישא ובין בסיפא.

ראיה נוספת: **הָא שְׁמַע**, ששנינו במשנה 'חַטָּאת קוֹדֵם לָאָשָׁם', ומשמע שחַטָּאת **הוּא דְּקָדְמָה לֵיהּ לָאָשָׁם** – רק חטאת קודמת לאשם, **אֲבָל עוֹלָה לֹא**, שהרי אם כן היה התנא נוקט 'עולה קודמת לאשם', וכל שכן חטאת, שהרי חטאת קודמת גם לעולה. ובמה מדובר כאן, **מַאי לָאו** – האם לא מדובר בזריקת **הַדָּם**, ומוכח שדם עולה אינו קודם לדם אשם.

דוחה הגמרא: **לֹא** מדובר על זריקת הדם, אלא **אֵאִימּוּרִים** – על האימורים, שאימורי חטאת קודמים לאימורי אשם, ואין מכאן ראיה לגבי הדם.

דַּיְקָא נַמִּי – יש לדייק שמדובר כאן על אימורים, גם מִדְּקָתָנֵי – ממה ששנינו אחר כך 'מִפְּנֵי שֶׁדָּמָהּ נִיתָּן לארבע קרנות על היסוד', **שְׁמַע מִינָּהּ** – משמע שקודם לכן לא דובר על הדם, שהרי אם כן היו נוקטים 'מפני שהוא ניתן', ולא 'מפני שדמה ניתן'.

שנינו במשנה: **חַטָּאת קוֹדֶמֶת כּוּ'** לאשם מפני שדמה ניתן לארבע קרנות על היסוד. מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, אָשָׁם קָדִים** – צריך להיות קודם לחטאת, **שֶׁכֵּן יֵשׁ לוֹ קִיצְבָּה** – שיעור, שצריך להיות שוה לפחות שתי סלעים, ולחטאת אין שיעור, ואפילו שוה כל שהוא.

מיישבת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי** – אף שיש לאשם מעלה זו, מכל מקום **רִיבּוּי דְּמִזְבֵּחַ עָדִיף** – מעלת החטאת, שעושים בה יותר עבודות על המזבח, עדיפה.

שנינו במשנה: **אָשָׁם קוֹדֵם לְתוֹדָה כּוּ'** ואיל נזיר מפני שהוא קדשי קדשים. מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, הַתּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר קָדְמִי** – יהיו קודמים לאשם, **שֶׁכֵּן טְעוּנִין לֶחֶם** – צריך להביא עמהם לחמים, ובאשם אין לחמים.

מיישבת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי**, אשם שהוא **קָדְשֵׁי קָדָשִׁים, עָדִיפִי** – עדיף.

שנינו במשנה: **תּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר כּוּ'** קודמים לשלמים, מפני שהן נאכלין ליום אחד וטעונין לחם. מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, שְׁלָמִים קָדְמִי** – יהיו קודמים לתודה ולאיל נזיר, **שֶׁכֵּן שלמים יֶשְׁנָן** – באים גם **בְּקרבן צִיבּוּר** כְּשם שבאים **בְּיָחִיד**, שבחג השבועות מביאים יחד עם שתי הלחם קרבן 'כבשי עצרת' שהוא שלמי ציבור, ותודה ואיל נזיר באים רק בקרבן יחיד.

מיישבת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי**, התודה ואיל נזיר שנֶאֱכָלִין לְיוֹם אֶחָד, **עָדִיפִי** – עדיפים.

הגמרא מביאה ספק בנוגע לדין זה: **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, כשצריכים להקריב **תּוֹדָה וְאֵיל נָזִיר, אֵיזֶה מֵהֶן קוֹדֵם. האם תּוֹדָה קָדְמָה, שֶׁכֵּן טְעוּנָה** – צריך להביא עימה **אַרְבָּעָה** מִינֵי לֶחֶם מארבעה סוגים שונים, ועם

המשך בעמוד קמה

וכן אם הקרבן שממנו באו נעשה פיגול, האיסור אינו חל עליהם, **וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן** – על אכילתם כרת **מִשּׁוּם** אכילת **פִּיגּוּל**, וכן לא חל עליהם איסור **נוֹתָר**, אם הותירום לאחר הזמן המותר להקרבתם, **וְטָמֵא** – וכן אם אכלום בטומאת הגוף, אין חייבים עליהם כרת משום אכילת קדשים בטומאה, משום שאיסורים אלו חלים רק על קרבן שדמו נזרק על המזבח כדין, ולאימורים אלו שיצאו לפני זריקה, הזריקה לא מועילה. **רַבִּי עֲקִיבָא** חולק **וְאוֹמֵר**, שהזריקה מועילה לאימורים אלו, ולכן **מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְחַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל נוֹתָר וְטָמֵא.**

הגמרא דנה במחלוקת זו: **מַאי לָאו, בְּדַהֲדַר עַיְּילִינְהוּ פְּלִיגִי** – האם לא נחלקו כשחזר והכניס את האימורים לעזרה לפני הזריקה, **וּבְהָא פְּלִיגִי** – ובדבר זה נחלקו, **דְּמַר** – רבי אליעזר **סָבַר**, שאימורי קדשים קלים לפני **מִיפַּכְּלִי בְּיוֹצֵא** – נפסלים אם יצאו מהעזרה, ולכן הזריקה לא מועילה להם אפילו אם הוחזרו לפני הזריקה, **וּמַר** – רבי עקיבא **סָבַר**, שאימורי קדשים קלים לפני זריקה **לֹא מִיפַּכְּלִי בְּיוֹצֵא**, ולכן אם הוחזרו לפני הזריקה הרי זה כאילו לא יצאו, ומועילה להם הזריקה. ונמצא, שנחלקו בדינו של רבינא בר שילא.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב פַּפָּא, בְּדַהֲדַר עַיְּילִינְהוּ** – כשחזר והכניסם קודם זריקה, **כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – כולם מודים שהזריקה מועילה להם, משום שאימורי קדשים קלים שיצאו קודם זריקה אינם נפסלים, ולא כרבינא בר שילא. **וְהָכָא, בִּדְאִיתַנְהוּ אַבְרַאי פְּלִיגִי** – וכאן נחלקו כשהאימורים היו בחוץ בשעת הזריקה, **וּבְהָא פְּלִיגִי, דְּמַר** – רבי אליעזר **סָבַר, שֵׁאֵין הַזְּרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא** – לא מועילה לאימורים שהיו בחוץ, אף אם לא נפסלו ב'יוצא', **וּמַר** – רבי עקיבא **סָבַר, שֶׁהַזְּרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא** – מועילה גם לאימורים שהיו בחוץ, כל שלא נפסלו ב'יוצא'.

מקשה הגמרא על רב פפא: **וְהָא** – והרי **רַב פַּפָּא** עצמו **הוּא דְּאָמַר** במקום אחר להיפך, לגבי קרבן שתי הלחם שקרב בחג השבועות, שיחד עמו מביאים שני כבשים לשלמים, ושתי הלחם ניתרים באכילה בזריקת דמם של שני כבשים אלו, וגם שם נחלקו, אם שתי הלחם יצאו מהעזרה לפני זריקת הדם של הכבשים, ונעשו הכבשים פיגול, שרבי אליעזר אומר שהזריקה לא מועילה לשתי הלחם ואין בהם משום פיגול, ורבי עקיבא אומר שהזריקה מועילה להם, ויש בהם משום פיגול, ושם ביאר רב פפא **שבִּדְאִיתַנְהוּ אַבְרַאי** – כאשר שתי הלחם היו בחוץ בשעת הזריקה, **כּוּלֵּי עָלְמָא לֹא פְּלִיגִי** – שהזריקה אינה מועילה להם, ורק **בִּדְעַיְּילִינְהוּ לְגַוַּאי פְּלִיגִי** – כשהכניסום בחזרה קודם הזריקה, בזה נחלקו, ולהיפך ממה שביאר במחלוקתם כאן.

מתרצת הגמרא: לפי רב פפא יש כאן שתי מחלוקות שונות, **וְהָנִי מִילֵּי** – מה שביאר שם שהמחלוקת היא כשהכניסום קודם זריקה, הוא רק **לְגַבֵּי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, דְּלָאו גּוּפֵיהּ דְּזִיבְחָא** – ששתי הלחם אינם מגוף הזבח שדמו נזרק על המזבח, אלא הם קרבן בפני עצמו, ולכן כולם מודים שהזריקה לא מועילה להם אם היו בחוץ בזמן הזריקה. **אֲבָל** לגבי **אֵימוּרִין** של קדשים קלים, **דְּגוּפֵיהּ דְּזִיבְחָא הוּא** – שהם חלק מגוף הקרבן, בזה מבאר רב פפא **שבִּדְאִיתַנְהוּ אַבְרַאי פְּלִיגִי** – מחלוקתם היא כשהיו בחוץ בשעת הזריקה, ורבי עקיבא סובר שבכל זאת מועילה להם הזריקה, משום שהם מגוף הזבח.

שנינו במשנה: **עוֹפוֹת קוֹדְמִין כּוֹ'** למנחות מפני שהן מיני דמים. מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, מִנְחוֹת** תהיינה **קוֹדְמוֹת** לעופות, **שֶׁכֵּן** מנחות **יֶשְׁנָן** – באות גם **בְּקִרְבַּן צִיבּוּר** כְּשם שבאות **בְּיָחִיד**, שהרי מנחת העומר ושתי הלחם הן מנחות הבאות כקרבן ציבור, ואילו עוף אינו בא כקרבן ציבור. מתרצת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי**, מעלת העופות שהם **מִינֵי דָּמִים, עֲדִיפִי** – עדיפה.

שנינו במשנה: **מִנְחַת חוֹטֵא כּוֹ'** קודם למנחת נדבה מפני שהוא בא על חטא. מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, מִנְחַת נְדָבָה** תהיה **קוֹדֶמֶת** למנחת חוטא, **שֶׁכֵּן** מנחת נדבה **טְעוּנָה** – צריך ליצוק עליה **שֶׁמֶן** וְלתת עליה **לְבוֹנָה**, ובמנחת חוטא לא. מתרצת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי, מִנְחַת חוֹטֵא הַבָּאָה עַל חֵטְא, עֲדִיפָא** – עדיפה, משום **דְּמְכַפֶּרֶת** על חטא, ומעלה זו חשובה יותר.

הגמרא מביאה ספק בנוגע לדין זה: **אִיבַּעְיָא לְהוּ**, אם יש לפנינו **מִנְחַת סוֹטָה** – מנחה שמביא בעלה של אשה סוטה, **וּמִנְחַת נְדָבָה** – שהתנדב אדם להקריב, **אֵיזוֹ מֵהֶן קוֹדֶמֶת**, האם **מִנְחַת נְדָבָה קָדְמָה, שֶׁכֵּן טְעוּנָה שֶׁמֶן (אוֹ) וּלְבוֹנָה**, ומנחת סוטה לא, **אוֹ דִּלְמָא** – או אולי **מִנְחַת סוֹטָה קָדְמָה, שֶׁכֵּן בָּאָה לְבָרֵר עָוֹן** – לברר אם האשה חטאה או לא.

תָּא שְׁמַע, ששנינו במשנה 'מִנְחַת חוֹטֵא קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת נְדָבָה מפני שהוא בא על חטא', ומשמע שרק **מִנְחַת חוֹטֵא הוּא דְּקָדְמָה** – היא שקודמת **לְמִנְחַת נְדָבָה**, משום שמכפרת על חטא, **הָא** – הרי **שמִנְחַת סוֹטָה** שאינה מכפרת, **לֹא** קודמת למנחת נדבה.

דוחה הגמרא: **מִי קָתָנֵי** – וכי שנינו שמנחת חוטא קודמת **מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת**, והרי 'מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֵטְא' קָתָנֵי – שנינו, **וְהָא נַמִּי** – מנחת סוטה גם היא **בָּאָה עַל חֵטְא**, שבאה לברר אם האשה חטאה, ויתכן שגם היא קודמת למנחת נדבה.

תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא לגבי מנחות, 'זוֹ קוֹדֶמֶת לָזוֹ, שֶׁזּוֹ **בָּאָה** מִן הַחִיטִּין, וְזוֹ **בָּאָה** מִן הַשְּׂעוֹרִין'. דנה הגמרא, במה עוסקת הברייתא, **מַאי לָאו** – האם לא מדובר על הקדמת **מִנְחַת נְדָבָה** הבאה מן החטים **לְמִנְחַת סוֹטָה** הבאה מהשעורים.

דוחה הגמרא: יתכן שהברייתא **לֹא** עוסקת בכך, אלא בהקדמת **מִנְחַת חוֹטֵא** הבאה מהחטים, **לְמִנְחַת סוֹטָה** הבאה מהשעורים. אבל למנחת נדבה יתכן שמנחת סוטה קודמת, מפני שבאה לברר עון.

מקשה הגמרא על הדחיה: אם כן, מדוע אמרו שמנחת חוטא קודמת משום שבאה מהחטים, **תִּיפּוֹק לִי** – יכולים היו ללמוד שהיא קודמת משום **דְּהָא** – מנחת חוטא **מְכַפֶּרֶת, וְהָא** – מנחת סוטה **לֹא מְכַפֶּרֶת.**

חוזרת הגמרא ומקשה: **וְאֶלָּא מַאי** – מה רצונך לבאר, שמדובר על **מִנְחַת נְדָבָה** ומנחת סוטה, הרי גם לפי זה קשה מדוע צריכים את הטעם שבאה מהחטים, **תִּיפּוֹק לִי** משום **דְּזוֹ** – מנחת נדבה **טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וְזוֹ** – מנחת סוטה **אֵינָהּ טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה.**

מסיקה הגמרא: **אֶלָּא, חַד מִתְּרֵי טַעֲמֵי** [נָקִיט] – התנא נקט טעם אחד מתוך שנים שהיה יכול לנקוט, ובאמת יתכן לבאר כשני הביאורים. ואם כן לא נפשט מכאן הספק, שהרי אין הכרח שהברייתא עוסקת במנחת נדבה ומנחת סוטה.

שנינו במשנה: **חַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת כּוֹ'** לעולת העוף. שואלת הגמרא: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי** – מהיכן נלמד דין זה. משיבה הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנָן**, לגבי מי שחייב להביא שני עופות, אחד לעולה ואחד לחטאת, נאמר בפסוק (ויקרא ה ח) 'וְהִקְרִיב **אֶת אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה**'. שואלת הברייתא, **מַה תַּלְמוּד לוֹמַר** – מה מלמדנו כתוב זה. **שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר וְלַלֵּמֵד שֶׁהַחטאת תִּקְרַב רִאשׁוֹנָה, שהֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר** לאחר מכן (שם פסוק י) 'וְ**אֶת הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה**', ודי בזה כדי ללמד שהחטאת קרבה תחילה. **אֶלָּא**, פסוק **זֶה בָּנָה** הקדוש ברוך הוא **להיות אָב**, כלומר יסוד, המלמד **לְכָל הַחַטָּאוֹת** שבכל מקום, **שֶׁיִּקְדְּמוּ לְקִרבנות העוֹלָה הַבָּאוֹת עִמָּהֶן, בֵּין חַטַּאת הָעוֹף** קודמת **לְעוֹלַת הָעוֹף, וּבֵין חַטַּאת בְּהֵמָה** קודמת **לְעוֹלַת בְּהֵמָה** לזריקת הדם, **וַאֲפִילּוּ חַטַּאת הָעוֹף** קודמת **לְעוֹלַת בְּהֵמָה**. ומסיימת הגמרא, **הִלְכָּךְ** – לכן צריכים במה דרשות, שהקדמת **חַטַּאת הָעוֹף לְעוֹלַת הָעוֹף** נלמדת **מֵהפסוק** 'וְ**אֶת הַשֵּׁנִי** יעשה עולה כמשפט', הקדמת **חַטַּאת בְּהֵמָה לְעוֹלַת בְּהֵמָה** לגבי זריקת הדם, נלמדת **מִדְּרַבִּי רַחֲמָנָא** – מכך שהקב"ה ריבה זאת בתורה, כמבואר לעיל (פט:), והקדמת **חַטַּאת הָעוֹף לְעוֹלַת בְּהֵמָה** נלמדת **מִ'זֶה בָּנָה אָב'** – מהבנין אב האמור.

הגמרא מקשה מברייתא על הדין שחטאת העוף קודמת לעולת בהמה: **תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר** שלשה טעמים שביולדת עניה, שמביאה עוף אחד לעולה ועוף אחד לחטאת, העולה קודמת לחטאת. האחד, **שבְּכָל מָקוֹם** שהעשיר מביא חטאת בהמה, ובעני אמרה התורה **שֶׁנִּתְחַלְּפָה הַחַטָּאת** – שיכול להחליף את החטאת, ולהביא במקומה שני עופות, אחד לחטאת ואחד לעולה, **הַחַטָּאת קוֹדֶמֶת** לעולה, משום שעיקר הקרבן הוא חטאת, והעולה באה רק להחליף את החטאת. וְאילו **כָּאן** (**בְּיוֹלֶדֶת**) עניה, **הָעוֹלָה קוֹדֶמֶת,**

המשך בעמוד קמה

רש"י

ואין חייבין עליהן משום פיגול. דהוי להו כמי שלא נזרק עליהן הדם ולא קרבו כל מתיריהן: **ומשום נותר.** דאין נותר אלא בבשר באכילה בתוך זמנו כדכתיב (ויקרא יז) ביום זבחכם יאכל וממחרת וגו': **ומשום טומאת הגוף.** דתניא לטהורין חייבין עליו משום טומאה שאין ניתר לטהורין אין חייבין עליו משום טומאה ואימורין דאיתרבו לטומאה מאשר לה' דומיא דבשר איתרבו דלאחר זריקה הוא דמחייב עלייהו ולא לפני זריקה והני לא אתניא להו זריקה: **מאי לאו בהדר עיילינהו.** דהוו לגואי בשעת זריקה פליגי ואפי' הכי קאמר ר"א דלא אתניא להו זריקה משום דאיפסילו ביוצא: **בראיתנהו אבראי.** בשעת זריקה: **והא רב פפא הוא דאמר.** במנחות בפרק התכלת (דף מז:) גבי שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה דפליגי נמי ר"א ורבי עקיבא: **בראיתנהו אבראי כ"ע לא פליגי.** דלא מתניא להו זריקה: **דלאו גופיה דיבחא הוא.** דבזריקת כבשים קא מישתרו דלאו גופיהו הוא הלכך כל דאיתנהו אבראי מודה ר"ע דלא מתניא להו זריקה: **מנחות ישנן בצבור.** מנחת העומר ושתי הלחם. עוף אינו בצבור דתניא (תמורה דף יד) והקריב היחיד מביא עוף ואין צבור מביאין עוף: **מנחת חוטא היא** דקודמת למנחת נדבה. משום דמכפרת אבל מנחת סוטה לא: **והא נמי.** דסוטה באה על חטא: **והקריב את אשר לחטאת וגו'.** בשמיעת הקול כתיב: **זה בנה אב.** תלה טעם הקדמתו בשביל שם חטאת: **חטאת בהמה לעולת בהמה מדרבי רחמנא.** דתניא לעיל ופר שני בן בקר וגו': **חטאת העוף לעולת בהמה.** כגון יולדת עשירה כבש בן שנתו לעולה ובן יונה או תור לחטאת (ויקרא יב): **כל מקום שנתחלפה חטאת.** והעופות באין תחתיה בדלות כגון במטמא מקדש (ויקרא ה) דעיקרו חטאת בהמה ובדלות נתחלפה שתי תורים: **חטאת קודמת.** דכתיב לחטאת ראשונה משום דעיקר חטאת הוא: **וכאן.** ביולדת שהעוף תחת עולה הוא בא והבהמה עיקר היתה עולה קודמת כדכתיב בה אחד לעולה ואחד לחטאת: **וכל מקום ששנים באים תחת אחד חטאת קודמת.** כגון במטמא מקדש שתי העופות תחת חטאת אחד הן באין שהרי בעשירות לא היה מחוייב אלא חטאת וכאן ביולדת שאין בא תחת הבהמה אלא עוף העולה דאילו בעשירות נמי הוה מתיא עוף לחטאת עם עולת בהמה: **עולה קודמת.** אלמא עולה של בהמה יולדת קודמת לחטאת שהרי אף חליפין קודמין לחטאת ומתניתין תנן חטאת העוף קודמת לעולת בהמה: **למקראה הקדימה הכתוב.** שתהא נקראת בענין תחילה אבל בעבודתן חטאת קודמת וכדאמרן מזה בנה אב:

מאי

תוספות

ואין חייבין עליהן משום פיגול נותר וטמא. האי דאין חייבין ע משום טומאה נראה דהיינו טעמא כדאמר לעיל בסוף ב"ש (דף מה:) בהוכשר ליקרב וחה אין ראוי ליקרב עד אחר זריקה ובקונטרס פי' טעם אחר: **והא** רב פפא הוא דאמר בדאיתנהו אבראי דב"ע ל"פ. מילתיה דרב פפא בפרק התכלת (מנחות דף מז:) גבי שתי הלחם שיצאו בין שחיטה לזריקה וס"ד דאין חילוק בין זה לזה: **מנא** הני מילי דת"ר כו'. לעיל גבי דם חטאת קודם לדם עולה ניחא דבעי קרא אע"ג דמפ' טעמא במתני' משום דאיכא תרי קראי חד דמשמע דחטאת קודמת וחד דמשמע דעולה קודמת אבל הכא קשה ל"ל קרא תיפוק לי משום דחטאת העוף מרצה ושמא כיון דלית בה הקטרה לא מהני בה האי טעמא:

חטאת בהמה קודמת לעולת בהמה. וא"ת הא תנא ליה רישא דם חטאת קודם לדם עולה וי"ל דאיצטריך לאשמועי' אפי' בעולה הבאה לשם חטאת כדקתני וכן בהקדישה: **חטאת** העוף לעולת בהמה מזה בנה אב. והא דאמרי' בפ' תמיד נשחט (פסחים נט.) זה בנה אב לכל החטאות שיקדמו לעולות וקיימא לן דאפילו חטאת העוף לעולת בהמה קשה קצת הלשון דמאי קאמר וקיימא לן כו' הא לא משמע מבנין אב טפי אלא הך מילתא לחודה ועוד קשה הא דקאמר לכל החטאות:

למקראה הקדימה הכתוב. פירש בקונט' שתהא נקראת בענין תחילה ותימה מה חידוש הוא זה ומפרש ה"ר חיים להקדישה תחילה שיקדיש העולה קודם החטאת אבל להקריב חטאת קודמת והא דתנן וכן בהקדישה מתני' לא מיירי ביולדת אע"ג דמשמע קצת דאכל מה דתנן חטאת קודמת לעולה בהקרבה בכל הנהו וכן בהקדישה וקשה לפי' מהא דאמרינן בערכין פרק האומר משקלי עלי (דף כא.) חייבי חטאות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ממשכנין אותן ופעמים שחייבי עולות אין ממשכנין אותן ופריך מאי נינהו אי נימא עולת יולדת פי' דא"צ למשכנה משום דאי אפשר לה להביא חטאת עד שתביא עולתה והאמר רבא למקראה הקדימה הכתוב ואי כפירוש ה"ר חיים כיון דצריכה להקדיש עולה קודם לחטאת א"כ א"צ למשכן ועל כרחה תביא שתיהן:

מאי

וְאֵין חַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל, נוֹתָר, וְטֻמְאַת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מוֹעֲלִין בָּהֶן, וְחַיָּבִין עֲלֵיהֶן מִשּׁוּם פִּיגּוּל, נוֹתָר, וְטֻמְאַת. מַאי לָאו, בְּדַהֲדַר עַיְּילִינְהוּ, פְּלִיגִי. וּבְהָא פְּלִיגִי, דְּמַר סָבַר, מִיפַּסְלִי בְּיוֹצֵא. וּמַר סָבַר, לָא מִיפַּסְלִי בְּיוֹצֵא. אָמַר רַב פַּפָּא, בְּדַהֲדַר עַיְּילִינְהוּ, כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי. וְהָכָא, בִּדְאִיתַנְהוּ אַבְרָאי, פְּלִיגִי. וּבְהָא פְּלִיגִי, דְּמַר סָבַר, אֵין זְרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא. וּמַר סָבַר, זְרִיקָה מוֹעֶלֶת לַיּוֹצֵא. וְהָא רַב פַּפָּא הוּא דְּאָמַר, בִּדְאִיתַנְהוּ אַבְרָאי, כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי. בִּדְעַיְּילִינְהוּ לְגַוּאי, פְּלִיגִי. הָנֵי מִילֵּי, גַּבֵּי שְׁתֵּי לֶחֶם, דְּלָאו גּוּפֵיהּ דְּזִיבְחָא. אֲבָל אֵימוּרִין, דְּגוּפֵיהּ דְּזִיבְחָא הוּא, בִּדְאִיתַנְהוּ אַבְרָאי פְּלִיגִי: עוֹפוֹת קוֹדְמִין כּוּ': אַדְּרַבָּה, מְנָחוֹת קוֹדְמוֹת, שֶׁכֵּן יֶשְׁנָן בְּצִיבּוּר כְּבְיָחִיד. אֲפִילּוּ הָכִי, מִינֵּי דְּמִים, עֲדִיפִי: מִנְחַת חוֹטֵא כּוּ': אַדְּרַבָּה, מִנְחַת נְדָבָה קוֹדֶמֶת, שֶׁכֵּן טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה. אֲפִילּוּ הָכִי, מִנְחַת חוֹטֵא הַבָּאָה עַל חֵטְא, עֲדִיפָא, דִּמְכַפֶּרֶת. אִיבַּעְיָא לְהוּ, מִנְחַת סוֹטָה וּמִנְחַת נְדָבָה, אֵיזוֹ מֵהֶן קוֹדֶמֶת. מִנְחַת נְדָבָה קָדְמָה, שֶׁכֵּן טְעוּנָה שֶׁמֶן (אוֹ) וּלְבוֹנָה. אוֹ דִּלְמָא, מִנְחַת סוֹטָה קָדְמָה, שֶׁכֵּן בָּאָה לְבָרֵר עָוֹן. תָּא שְׁמַע, 'מִנְחַת חוֹטֵא קוֹדֶמֶת לְמִנְחַת נְדָבָה'. מִנְחַת חוֹטֵא, הוּא דְּקָדְמָה לְמִנְחַת נְדָבָה. הָא מִנְחַת סוֹטָה, לָא. מִי קָתָנֵי מִפְּנֵי שֶׁהִיא מְכַפֶּרֶת, 'מִפְּנֵי שֶׁהִיא בָּאָה עַל חֵטְא' קָתָנֵי. וְהָא נַמִּי, בָּאָה עַל חֵטְא: תָּא שְׁמַע, 'זוֹ קוֹדֶמֶת לָזוֹ, שֶׁזּוֹ בָּאָה מִן הַחִיטִּין, וְזוֹ בָּאָה מִן הַשְּׂעוֹרִין'. מַאי לָאו, מִנְחַת נְדָבָה לְמִנְחַת סוֹטָה. לָא, מִנְחַת חוֹטֵא לְמִנְחַת סוֹטָה. תִּיפּוֹק לִי, דְּהָא מְכַפֶּרֶת, וְהָא לָא מְכַפֶּרֶת. וְאֶלָּא מַאי, מִנְחַת נְדָבָה. תִּיפּוֹק לִי דְּזוֹ טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה, וְזוֹ אֵינָהּ טְעוּנָה שֶׁמֶן וּלְבוֹנָה. אֶלָּא, חַד מִתְּרֵי טַעֲמֵי [נָקִיט]: חַטַּאת הָעוֹף קוֹדֶמֶת כּוּ': מְנָא הָנֵי מִילֵּי, דְּתָנוּ רַבָּנַן, 'וְהִקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לַחַטָּאת רִאשׁוֹנָה'. מַה תַּלְמוּד לוֹמַר, שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר לְלַמֵּד שֶׁתִּקְרַב רִאשׁוֹנָה, הֲרֵי כְּבָר נֶאֱמַר 'וְאֶת הַשֵּׁנִי יַעֲשֶׂה עֹלָה'. אֶלָּא, זֶה בְּנֶה אָב, לְכָל חַטָּאוֹת, שֶׁיִּקְדְּמוּ לְעוֹלָה הַבָּאוֹת עִמָּהֶן. בֵּין חַטַּאת הָעוֹף לְעוֹלַת הָעוֹף, בֵּין חַטַּאת בְּהֵמָה לְעוֹלַת בְּהֵמָה, וַאֲפִילּוּ חַטַּאת הָעוֹף לְעוֹלַת בְּהֵמָה. הִלְכָּךְ חַטַּאת הָעוֹף לְעוֹלַת הָעוֹף, מִ'וְאֶת הַשֵּׁנִי'. חַטַּאת בְּהֵמָה לְעוֹלַת בְּהֵמָה, מִדְּרַבִּי רַחֲמָנָא חַטַּאת הָעוֹף לְעוֹלַת בְּהֵמָה, מִ'זֶה בְּנֶה אָב'. תָּא שְׁמַע, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כָּל מָקוֹם שֶׁנִּתְחַלְּפָה חַטָּאת, חַטָּאת קוֹדֶמֶת. וְכָאן (בְּיוֹלֶדֶת) עוֹלָה קוֹדֶמֶת. כָּל מָקוֹם שֶׁבָּא עַל חֵטְא, חַטָּאת קוֹדֶמֶת. וְכָאן עוֹלָה קוֹדֶמֶת. וְכָל מָקוֹם שֶׁשְּׁנַיִם בָּאִים תַּחַת חַטָּאת, חַטָּאת קוֹדֶמֶת. וְכָאן עוֹלָה קוֹדֶמֶת. אָמַר רָבָא, לְמִקְרָאָה הִקְדִּימָהּ הַכָּתוּב: תָּא שְׁמַע, פָּרִים קוֹדְמִין לְאֵילִים, וְאֵילִים קוֹדְמִין לִכְבָשִׂים, כְּבָשִׂים לִשְׂעִירִים.

מאי

זבחים. פרק עשירי – כל התדיר דף צ עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

מאי לאו דחג. תימה מאי קשיא דלמא לא מיירי בדם אלא באברי עולה דקודמין לאימורי חטאת כדתנן:

חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר איזה מהן קודם. וכ'עין בעיא זו איבא למיבעי אבדתו ואבדת חבירו וכיבוד אב ואם למ"ד משל בן בפ"ק דקדושין (דף לב.) איזה מהן קודם תקדום אבדתו איבא כיבוד אב ואם [דקודם] למ"ד דמשל בן תקדום אב ואם איבא אבדת חבירו דאמר באלו מציאות (ב"מ דף לב.) אפילו אמר ליה אביו אל תחזיר לא ישמע לו כו' תקדום אבידת חבירו איבא אבידתו דקודמת לאבידת חבירו: **תקדום** חטאת העוף איבא מעשר דקדים ליה. תימה תקדום חטאת העוף מק"ו ומה עולת בהמה שהיא חמורה וכולה כליל ומין זבח קודמת למעשר חטאת העוף קודם לה מעשר שאינו כליל ועולת בהמה קודמת לו אינו דין שחטאת העוף קודם לה וכי האי ק"ו אמרי' סנהדרין (דף לה:) דרציחה דוחה שבת מק"ו ומה עבודה שדוחה שבת רציחה דוחה אותה שבת שנידחת מפני עבודה אינו דין שתהא רציחה דוחה אותה וי"ל דחידוש הוא הא דחטאת העוף קודם לעולה ולא גמרי' מיניה: **חוץ** מאשם מצורע מפני שהוא בא להכשיר. ואם תאמר אדרבה חטאת מצורע עדיף דאכשורי ומכפר וי"ל כיון דמתן בהונות מדם האשם הוה חשיב ליה מכשיר טפי א"נ האי כל חטאות שבתורה דקתני לאו בחטאת הבאה עם האשם קאמר אלא בשאר חטאות:

שלמים של אמש וחטאת ואשם של יום שלמים של אמש קודמין. פי' בקונטרס דזלזול הוא להשהותם כל כך שצורת הבשר מתקלקלת ועל חנם דחק אלא היינו טעמא דשלמים של אמש אין להם היתר (אגינות) אלא עד הלילה וחטאת ואשם של יום עד הבקר דנאכלין ליום ולילה:

וחכמים אומרים חטאת קודמת. והוא הדין אשם דקדש קדשים: **צלויין** שלוקין ומבושלין. אף על גב דקתני שלוקין והדר תני מבושלין מ"מ שלוקה הוי טפי מבישול כדמוכח בפרק כל הבשר (חולין דף קיא.) גבי כבד דקאמר שלוקה אוסרת ונאסרת:

תדיר ומקודש איזה מהן קודם. פירש בקונטרס כגון דם עולת תמיד ודם חטאת וקשה דבריש פירקין פרשינן דמלבד עולת הבוקר בעבודת הדם איירי ונראה כלשון אחר שפי' בקונטרס עולת מוספי ר"ח ופר העדה וא"ת תפשוט ממתניתין דתנא מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח דמשמע אפילו עולת מוסף של שבת לחטאת מוסף של שבת ר"ח וי"ל כיון דעולת מוסף דשבת קודמת לעולת מוסף דר"ח משום דתדירה קודמת נמי לחטאת שהשוה הכתוב עולה דמוסף עם החטאת:

רש"י

מאי לאו דמוספי החג. דשעירים הוי חטאת וכבשים עולה וקתני כבשים קודמין: **לא נדבה.** ושניהם עולה: **ומעמא מאי קדמו פרים לאילים כו' שכן נתרבו בנסכים.** פר שלשה עשרונים ואיל שני עשרונים וכבש עשרון: **שכן נתרבו באליה.** לענין אימוריו ואע"ג דהשתא בעולה קיימינן שכולה כליל מיהו צד ריבוי למזבח אשכחן ביה גבי שלמים וחטאת: **פר כהן משיח קודם לפר העלם דבר.** מפורש טעם בהוריות פ"ב (דף יג.) כאשר שרף הפר הראשון ראשון יהא לפר העדה לכל מעשיו: **פר העלם דבר קודם לפר עבודה זרה.** שזה חטאת וזה עולה ואמרן לעיל חטאת קודמת: **פר עבודה זרה קודם לשעיר עבודה זרה.** אלמא יש עולה קודמת לחטאת: **ואימא מרישא.** כלומר אדמותבת מסיפא סיימן מרישא דקתני פר העלם דבר [קודם] לפר עבודה זרה: ומשני **לה בחד מינא לא קאמרי'.** דהא ודאי ניחא לי דבחד מינא חטאת קדמה: **כי אמרי' בתרי מיני.** קשיא לן דקאמרת מין קטן של חטאת קודם למין גדול של עולה כדקאמרת ואפי' חטאת העוף לעולת בהמה והא הכא דפר עולה קודם לשעיר חטאת: **לחטת כתיב.** בפרשת שלח לך והיה אם מעיני העדה נעשתה בשגגה וגו' [וכתיב התם ושעיר אחד לחטת חסר א' לומר שאינו כשאר חטאות שכל חטאת שבתורה הבאה עם עולה חטאת קודמת וזו עולה קודמת]: **כמשפט כתיב.** בההוא קרא ומנחתו ונסכו כמשפט משמע כמשפט סדר מקראו כך סדר עבודתו ופר ברישא כתיב: **אפילו תימא פרים וכבשים דמוספי החג.** הך מתניתין דתניא לעיל כבשים קודמין לשעירים לא תקשה דכמשפט כתיב בהו ומשמע כסדר האמור בענין ושעירי' כתובים אחרונים: **חטאת העוף ועולת בהמה ומעשר בהמה.** שלשתן עומדין: **הכא תרגימו.** בבבל: **מין זבח עדיף.** ויקדים מעשר ואח"כ חטאת ועולה דאילו עולת בהמה לא מצי קדמה לחטאת העוף מגזירת הכתוב: **עיילא בה חשיבות דעולת בהמה.** שבאה עמה והיא חשובה ממעשר שהיא קדש קדשים וכליל ומגזירת הכתוב החטאת קודמת ואף על פי שזו מין זבח: **ואגבהתה ממעשר.** לבטל חשיבות שם מין זבח שבו דהא בעולה נמי איתיה לאותה חשיבות ובטיל ליה מגזירת הכתוב הלכך יקדים חטאת העוף לעולה ועולה למעשר: **מתני' קודמות לאשמות.** אם היה מקריב חטאת ואשם והביאן חטאת קודמת כדתנן שדמה ניתן על ד' קרנות ועל היסוד: **מפני שהוא בא להכשיר את המצורע.** לקדשים ולביאת מקדש הלכך חשיבות הוא לגביה שטהרה תלויה בו: **ובאין בכסף שקלים.** דכתיב (ויקרא ה) בערכך כסף שקלים באשם מעילות ואתי אשם תלוי ואשם גזילות בג"ש בערכך בערכך ואשם שפחה חרופה גמר באיל באיל כדאמר באיזהו מוקמן (לעיל דף מח.) חוץ מאשם נזיר דכתיב כבש בן שנתו ומדאיל בן ב' שנים בשתי סלעים כבש בן שנה לאו בשתי סלעים הוא: **כך קודמין באכילתן.** אבולהו דבני אבילה קאי כגון חטאת לאשם אשם לתודה ותודה לשלמים ושלמים לבכור: **שלמים שבאו אמש.** לעזרה ושזהו עד היום ושחטן: **וחטאת ואשם של יום.** עומדין להקריב: **שלמים של אמש** קודמין. דזלזול להשהותן כל כך והואיל ובאו ראשון יקרבו ראשון וכן מפרש בתוספתא דזבחים: **ובכולן.** בכל הנאכלין רשאין הכהנים לשנות באכילתן כגון לאוכלן צלוין שלוקין ומבושלין: **לידי פסול.** שטעם קדשים הנעשה נותר אוסרה: **גמ' תדיר ומקודש.** כגון דם עולת תמיד ודם חטאת עומדין זה תדיר וזה מקודש ממנו כדאמרן דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהוא מרצה אי נמי עולות מוספי ראש חדש ופר העדה עומדים זה תדיר וזה מקודש:

גמרא

מַאי לָאו, דְּחָג. לֹא, לִנְדָבָה. פָּרִים קוֹדְמִין לְאֵילִים, שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בִּנְסָכִים. וְכֵן אֵילִים לִכְבָשִׂים. כְּבָשִׂים לִשְׂעִירִים, שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בְּאַלְיָה. תָּא שְׁמַע, פַּר כֹּהֵן מָשִׁיחַ קוֹדֵם לְפַר הָעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר. פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר, קוֹדֵם לְפַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. פַּר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, קוֹדֵם לִשְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, דְּאַף עַל גַּב דְּפַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים עוֹלָה, וּשְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים חַטָּאת. וְאֵימָא, מֵרֵישָׁא פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר קוֹדֵם לְפַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים. בְּחַד מִינָא, מִיהָא לֹא קָאָמְרִינַן דְּחַטָּאת קָדְמָה. כִּי קָאָמְרִינַן, בְּתְרֵי מִינֵי. אַשְׁכְּחָן עוֹלָה דְּקָדְמָה לְחַטָּאת. אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא בַּר מָרִי, חַטַּאת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים חָסֵר א', 'לְחַטָּת' כְּתִיב. רַבִינָא אָמַר, 'כַּמִּשְׁפָּט' כְּתִיב בְּהוּ. הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי, אֲפִילּוּ תֵּימָא, פָּרִים דְּחַג נַמִּי 'כְּמִשְׁפָּטָם' כְּתִיב בְּהוּ: אִיבַּעְיָא לְהוּ, חַטַּאת הָעוֹף, וְעוֹלַת בְּהֵמָה, וּמַעֲשֵׂר, אֵיזוֹ מֵהֶן קוֹדֵם. תִּיקְדּוֹם חַטַּאת הָעוֹף, אִיבָּא מַעֲשֵׂר דְּקָדְמִים לָהּ. לִיקְדִּים מַעֲשֵׂר, אִיבָּא עוֹלַת בְּהֵמָה, דְּקָדְמָה לֵיהּ. תִּיקְדּוֹם עוֹלַת בְּהֵמָה, אִיבָּא חַטַּאת הָעוֹף, דְּקָדְמָה לָהּ. הָכָא תַּרְגִּימוּ, מִין זָבַח, עָדִיף. בְּמַעֲרָבָא אָמְרִי, עַיְּילָא בָּהּ עוֹלַת בְּהֵמָה בְּחַטַּאת הָעוֹף, וְאַגְּבַהְתָּהּ מִמַּעֲשֵׂר: **מִשְׁנָה** כָּל הַחַטָּאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה קוֹדְמוֹת לָאֲשָׁמוֹת, חוּץ מֵאֲשַׁם מְצוֹרָע, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בָּא עַל הֶכְשֵׁר. כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בָּאִין בְּנֵי שְׁתַּיִם, וּבָאִין בְּכֶסֶף שְׁקָלִים. חוּץ מֵאֲשַׁם נָזִיר וְאֲשַׁם מְצוֹרָע, שֶׁהֵן בָּאִין בְּנֵי שְׁנָתָן, וְאֵין בָּאִין בְּכֶסֶף שְׁקָלִים. כֵּשֵׁם שֶׁקּוֹדְמִין בְּהַקְרָבָתָן, קוֹדְמִין בַּאֲכִילָתָן. שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ, וּשְׁלָמִים שֶׁל יוֹם, שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין לְשֶׁל יוֹם. שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ, חַטָּאת וְאָשָׁם שֶׁל הַיּוֹם, שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין, דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים, חַטָּאת קוֹדֶמֶת מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים. וְכוּלָּן, הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְשַׁנּוֹת בַּאֲכִילָתָן, לְאָכְלָן צְלוּיִן, וּשְׁלוּקִין וּמְבוּשָׁלִין, לָתֵת לְתוֹכָן תִּבְלֵי חוּלִּין וְתִבְלֵי תְרוּמָה, דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תִּבְלֵי תְרוּמָה, שֶׁלֹּא יָבִיא הַתְּרוּמָה לִידֵי פְּסוּל: **גְּמָרָא** אִיבַּעְיָא לְהוּ, תָּדִיר וּמְקוּדָּשׁ, אֵיזֶה מֵהֶם קוֹדֵם. תָּדִיר קוֹדֵם, מִשּׁוּם דְּתָדִיר. אוֹ דִּלְמָא, מְקוּדָּשׁ קָדֵים, דְּקָדִישׁ. תָּא שְׁמַע, תְּמִידִין קוֹדְמִין לְמוּסָפִין,

מדייקת הגמרא: **מאי לאו דְּחָג** – האם לא מדובר בקרבנות מוסף של חג הסוכות, שהכבשים שבו הם עולה, והשעירים שבו הם חטאת, ואף על פי כן הכבשים קודמים לשעירים, וקשה מכאן על מה ששנינו בברייתא שהחטאת קודמת לעולה. מתרצת הגמרא: **לא** מדובר בקרבנות החג, אלא בקרבנות עולה שבאו **לִנְדָבָה**, ובזה **פָּרִים קוֹדְמִין לְאֵילִים, שֶׁכֵּן** פרים **נִתְרַבּוּ בְּנִסָּכִים** יותר מאיל, **וְכֵן אֵילִים** קודמים **לִכְבָשִׂים,** משום שנסכיו של איל מרובים משל כבש, שנסכים של פר הם שלשה עשרונים, ושל איל שני עשרונים, ושל כבש עשרון אחד. **וּכְבָשִׂים** הבאים לעולה קודמים **לִשְׂעִירִים** הבאים לעולה, **שֶׁכֵּן נִתְרַבּוּ בְּאֵלָיָה** – שבכבש מקריבים גם את האליה, ובשעיר לא.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על מה ששנינו בברייתא לעיל (ע"א), שהחטאת קודמת לעולה בכל מקום: **תָּא שְׁמַע** קושיא על כך, ששנינו בברייתא, **פַּר כֹּהֵן מָשִׁיחַ** – פר חטאת שמביא הכהן הגדול, אם חטא בשוגג בעבירה שעונשה במזיד הוא כרת, **קוֹדֵם לְפַר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר** – פר שמביאים הקהל לחטאת, אם טעו בית דין והתירו עבירה שעונשה במזיד הוא כרת, ועשו רוב ישראל על פי הוראתם. **פַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר, קוֹדֵם לְפַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים** – פר שמביאים הקהל לעולה, אם טעו בית דין והתירו חטא של עבודה זרה, ועשו רוב ישראל על פי הוראתם. **פַּר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, קוֹדֵם לִשְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים** – שעיר שמביאים הקהל לחטאת, יחד עם פר עבודת כוכבים. ומקשה הגמרא, הרי שנינו כאן **דְּאַף עַל גַּב דְּפַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים** הוא **עוֹלָה, וּשְׂעִירֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים** הם **חַטָּאת,** מכל מקום הפר קודם, ואם כן מצאנו עולה שקודמת לחטאת.

מקשה הגמרא על המקשן: **וְאִימָא מֵרִישָׁא** – עד שאתה מקשה על דין זה מהסיפא, הוכח כמותו מהרישא, ששנינו **שפַּר הֶעְלֵם דָּבָר שֶׁל צִבּוּר** שהוא חטאת, **קוֹדֵם לְפַר עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים** שהוא עולה, ומוכח שהחטאת קודמת לעולה. מתרצת הגמרא: **בְּחַד מִינָא** – באופן המדובר ברישא, שהחטאת והעולה הם מאותו המין, ששניהם פרים, בזה **מִיהָא לֹא קָאָמְרִינַן** – לא אמרנו שהעולה קודמת, ובודאי דְּבזה **חַטָּאת קָדְמָה** – קודמת לעולה. **כִּי קָאָמְרִינַן** – ומה שאמרנו להוכיח שהעולה קודמת, זהו רק **בְּתְרֵי מִינֵי** – בשני מינים שונים, שהעולה היא פר, והחטאת היא שעיר, שבזה **אַשְׁכְּחָן עוֹלָה דְּקָדְמָה לְחַטָּאת** – מצאנו כאן עולה שקודמת לחטאת, ולא כמו ששנינו בברייתא לעיל (ע"א) שחטאת העוף קודמת לעולת בהמה, אף שהם שני מינים, והעוף הוא מין קטן מהבהמה, ולפי זה גם השעיר שהוא חטאת, היה צריך להיות קודם לפר שהוא עולה, אף שהפר גדול מהשעיר.

מתרצת הגמרא על הקושיא הראשונה: **אָמְרֵי בְּמַעֲרָבָא** – אמרו בארץ ישראל **מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא בַּר מָרִי,** הטעם שבפר ושעיר של עבודת כוכבים העולה קודמת לחטאת, משום **שחַטַּאת עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים** נכתבה בתורה **חָסֵר א'** – כשהיא חסרה את האות אל"ף, שהרי 'וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּת' כְּתִיב – נאמר (במדבר טו כד), ולמדנו מכאן שחטאת זו חסרה מכל שאר החטאות שבתורה, שכל החטאות קודמות לעולה, ואילו חטאת זו, העולה קודמת לה. תירוץ נוסף: **רַבִּינָא אָמַר,** בקרבנות של עבודת כוכבים 'כַּמִּשְׁפָּט' כְּתִיב בְּהוּ – נאמר בהם 'וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט' (שם), ולשון זו מלמדת שסדר עבודתם הוא כמשפט הסדר שבו הם כתובים בפסוק, שהפר כתוב לפני השעיר, ולכן כאן העולה קודמת לחטאת.

הגמרא חוזרת לקושיא שהקשו לעיל בתחילת העמוד מהברייתא שהכבשים קודמים לשעירים, ותירצו שלא מדובר בקרבנות של חג הסוכות, אלא בקרבנות עולה שבאו בנדבה. מתרצת על כך הגמרא תירוץ נוסף: **הַשְׁתָּא דְּאָתֵית לְהָכִי** – עתה שבאת לתירוץ זה של רבינא, אפשר לתרץ כך גם על הקושיא לעיל, **שאֲפִילּוּ תֵימָא** – אפילו אם נאמר שמדובר בברייתא על **פָּרִים** ואילים וכבשים ושעירים **דְּחַג** הסוכות, **נַמִּי** – גם אז לא יקשה מדוע הכבשים קודמים, שהרי 'כְּמִשְׁפָּטָם' כְּתִיב בְּהוּ – במוסף של סוכות נאמר (במדבר כט לג) 'וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵּהֶם וגו' כְּמִשְׁפָּטָם', ומכאן נלמד שיש לעשות את הקרבנות כסדר שנאמרו בפסוק, שהכבשים שהוזכרו לפני השעירים קודמים להם, אף שהכבשים הם עולה והשעירים חטאת.

הגמרא מביאה ספק בנוגע לדין ששנינו במשנה: **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אם יש לפנינו **חַטַּאת הָעוֹף, וְעוֹלַת בְּהֵמָה, וּמַעֲשֵׂר** בהמה, וצריכים להקריב את שלשתם, **אֵיזוֹ מֵהֶן קוֹדֶם** להקרבה. אם נאמר **שתִּיקְּדוֹם חַטַּאת הָעוֹף,** שהרי שנינו בברייתא לעיל (ע"א) שהיא קודמת לעולת בהמה, הרי **אִיבָּא** – יש לפנינו גם **מַעֲשֵׂר** בהמה, **דְּקָדֵים לָהּ** – שהוא קודם לחטאת העוף. **לִיקְדֵים מַעֲשֵׂר** – ואם נאמר שהמעשר קודם, הרי **אִיבָּא** – יש לפנינו **עוֹלַת בְּהֵמָה, דְּקָדְמָה לֵיהּ** – שהיא קודמת למעשר. ואם נאמר שתִּיקְּדוֹם **עוֹלַת בְּהֵמָה,** הרי **אִיבָּא** – יש לפנינו **חַטַּאת הָעוֹף, דְּקָדְמָה לָהּ** – שהיא קודמת לעולת בהמה.

פושטת הגמרא את הספק: **הָכָא תַּרְגִּימוּ** – כאן בבבל ביארו, שמעלתו של המעשר שהוא **מִין זֶבַח, עָדִיף** – עדיפה על שאר המעלות, והמעשר קודם. ואילו **בְּמַעֲרָבָא אָמְרֵי** – בארץ ישראל אמרו, שחטאת העוף קודמת, שהרי הטעם להקדים מעשר בהמה לחטאת העוף הוא משום שהמעשר הוא מין זבח, והרי גם עולת בהמה היא מין זבח, והיא חשובה גם ממעשר, שהיא קדש קדשים וכולה כליל, ומכל מקום גזרה התורה שחטאת העוף קודמת, אף שהעולה היא מין זבח, ואם כן **עַיְּילָא בָּהּ** – נכנסת בה חשיבותה של **עוֹלַת בְּהֵמָה בְּחַטַּאת הָעוֹף, וְאַגְּבַהְּתָהּ מִמַּעֲשֵׂר** – ומגביהה אותה מעל חשיבותו של המעשר, ומבטלת ממנו את המעלה של 'מין זבח' שבו, כשם שגזרה התורה שמעלה זו בטלה מעולת בהמה עצמה.

משנה

המשנה ממשיכה בדיני הקדימה של קרבנות: **כָּל הַחַטָּאוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה קוֹדְמוֹת לַאֲשָׁמוֹת** – אם יש להקריב קרבן חטאת וקרבן אשם, החטאת קודמת, **חוּץ מֵאֲשַׁם מְצוֹרָע** – קרבן אשם שמביא המצורע ביום טהרתו, שהוא קודם לחטאת הבאה עמו, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא** – אשם מצורע **בָּא עַל הֶכְשֵׁר** – להכשיר את המצורע לאכילת קדשים ולביאת מקדש, ולכן הוא חשוב, שטהרת המצורע תלויה בו.

דין נוסף בנוגע לקרבן אשם: **כָּל הָאֲשָׁמוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה בָּאִין** מבהמות **בְּנֵי שְׁתַּיִם** – שתי שנים, **וּבָאִין בְּכֶסֶף שְׁקָלִים** – מבהמה ששוה לפחות כסף שקלים, דהיינו שתי סלעים, **חוּץ מֵאֲשַׁם נָזִיר** – אשם שמביא הנזיר אם נטמא בתוך ימי נזירותו בטומאת מת, **וְחוּץ מֵאֲשַׁם מְצוֹרָע, שֶׁהֵן בָּאִין** מבהמות **בְּנֵי שְׁנָתָן** – שלא עברה עליהן שנה אחת, **וְאֵין בָּאִין בְּכֶסֶף שְׁקָלִים** – אינם צריכים להיות שוים לפחות שתי סלעים, אלא אפילו שוים כל שהוא.

עוד מדיני הקדימה של קרבנות: **כְּשֵׁם** שֶׁקרבנות תדירים או מקודשים קוֹדְמִין לחבריהם **בְּהַקְרָבָתָן,** כך הם קוֹדְמִין להם גם **בַּאֲכִילָתָן,** שאם יש לאכול שני קרבנות, אכילת התדיר או המקודש קודמת. אם יש להקריב **שְׁלָמִים** שֶׁל **אֶמֶשׁ** – שבאו לעזרה אתמול, ונשחטו היום, **וּשְׁלָמִים** שֶׁל **יוֹם** – שבאו היום, השלמים שֶׁל **אֶמֶשׁ** קוֹדְמִין לְשֶׁל **הַיּוֹם.** ואפילו אם יש להקריב **שְׁלָמִים** שֶׁל **אֶמֶשׁ, וחַטָּאת וְאָשָׁם** שֶׁל **הַיּוֹם, שְׁלָמִים** שֶׁל **אֶמֶשׁ** קוֹדְמִין, משום שזלזול הוא להשהות זמן רב כל כך את השלמים שהגיעו אתמול, והואיל ובאו תחילה קרבים תחילה, **דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים,** בשלמים של אמש וחטאת של היום **הַחַטָּאת** קוֹדֶמֶת לשלמים, **מִפְּנֵי שֶׁהִיא קָדְשֵׁי קָדָשִׁים,** והשלמים אינם אלא קדשים קלים.

המשנה מוסיפה דין כללי בענייני אכילת קרבנות: **וְכוּלָּן** – בכל הקרבנות הנאכלים, **הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין לְשַׁנּוֹת בַּאֲכִילָתָן** – מותר לכהנים לאכלם בכל צורה שירצו, שיכולים **לְאָכְלָן צְלוּיִן, וּשְׁלוּקִין** – מבושלים מאוד עד שנימוחים, **וּמְבוּשָׁלִין,** וכן רשאים **לָתֵת לְתוֹכָן תְּבֵלֵי חוּלִּין** – תבלין של חולין **וְתְבֵלֵי תְרוּמָה** כדי לתת בהם טעם, **דִּבְרֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, לֹא יִתֵּן לְתוֹכָן תִּבְלֵי תְרוּמָה,** כדי **שֶׁלֹּא יָבִיא** את **הַתְּרוּמָה לִידֵי פְּסוּל,** שאם יותיר מהבשר אחר הזמן המותר לאכילתו, יאסר הבשר מדין 'נותר', ונמצא שהוא פוסל גם את התרומה הבלועה בו.

גמרא

שנינו לעיל (פט.) שכל התדיר מחבירו קודם את חבירו, וכל המקודש

המשך בעמוד קמד

וְאַף עַל גַּב דְּמוֹסְפִין קַדִּישֵׁי – קדושים יותר, משום שהם באים חובה בשבת ושם 'שבת' עליהם, והתמיד בא גם בחול, ומוכח שתדיר קודם למקודש.

דוחה הגמרא: **אָטוּ** – **וכי הַשַּׁבָּת** רק לְקרבנות **מוֹסְפִין אַהֲנַאי** – היא מועילה, ומקדשתם בקדושת שבת, **וּלְתָמִידִין** הקרבים בשבת **לָא אַהֲנַאי** – אינה מועילה לקדשם בקדושת שבת. ומאחר שאין זה כך, אלא גם התמיד מקודש בקדושת שבת, נמצא שהמוסף אינו מקודש ממנו.

תָּא שְׁמַע, ששנינו לעיל (פט.), שבראש חודש שחל בשבת **מוֹסְפֵי שַׁבָּת קוֹדְמִין לְמוֹסְפֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ,** משום שהם תדירים, אף שראש חודש מקודש משבת, שהוא נקרא 'מועד', ומוכח שתדיר קודם למקודש.

דוחה הגמרא: **אָטוּ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ לְמוֹסְפִין דִּידֵיהּ אַהֲנֵי, וּלְמוֹסְפֵי שַׁבָּת** כשחל ראש חודש בשבת **לָא אַהֲנֵי.**

תָּא שְׁמַע, ששנינו לעיל (פט.), שבראש השנה **מוֹסְפֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ** קוֹדְמִין **לְמוֹסְפֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה,** משום שהם תדירים יותר, **וְאַף עַל גַּב דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קָדְשָׁה** – מקודש יותר מראש חודש, ומוכח שתדיר קודם למקודש.

דוחה הגמרא: **אָטוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְמוֹסְפֵי דִּידֵיהּ אַהֲנֵי, וּלְמוֹסְפֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ** הקרבים בראש השנה **לָא אַהֲנֵי.**

תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, **דָּבָר אַחֵר** – טעם נוסף שבקידוש ברכת 'הגפן' קודמת לברכת קדושת היום, משום **שִׁבְרַכַּת** הַיַּיִן **תְּדִירָה, וּבִרְכַּת** קדושת **הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה, וְתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, תָּדִיר קוֹדֵם, וְאַף עַל גַּב דִּבְרַכַּת הַיּוֹם,** שבאה רק בשבת ויום טוב, **קְדִישָׁה** – קדושה יותר מברכת 'הגפן', שנאמרת גם בחול, ומוכח שתדיר קודם למקודש.

דוחה הגמרא: **אָטוּ שַׁבָּת לְבִרְכַּת הַיּוֹם אַהֲנַאי, וּלְבִרְכַּת הַיַּיִן** הנאמרת בשבת **לָא אַהֲנַאי.**

תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לגבי מי שצריך להתפלל גם מוסף וגם מנחה, שהֲלָכָה כדברי האומר **שֶׁמִּתְפַּלֵּל אָדָם** תפילה **שֶׁל מִנְחָה וְאַחַר כָּךְ** תפילה **שֶׁל מוֹסָפִין,** משום שמנחה תדירה יותר, ואף שתפילת מוסף מקודשת יותר, שהרי באה רק בשבת ומועד, ומוכח שתדיר קודם למקודש.

דוחה הגמרא: **אָטוּ שַׁבָּת לִתְפִלַּת מוֹסָפִין אַהֲנַאי, וּלְתִפְלַת מִנְחָה** של שבת **לָא אַהֲנַאי.**

תָּא שְׁמַע, ששנינו לעיל (צ:), שאם יש לפנינו **שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ** – שהובאו לעזרה אתמול, ושחטם היום, **וְחַטָּאת וְאָשָׁם שֶׁל יוֹם** – שהובאו היום, **הַשְּׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין** להקרבה. מדייקת הגמרא, **הָא אִידֵי וְאִידֵי דְּיוֹם** – הרי שאם שניהם באו היום, **חַטָּאת וְאָשָׁם קָדְמִי** – קודמים לשלמים, משום שהם מקודשים יותר, **וְאַף עַל גַּב דִּשְׁלָמִים תְּדִירִי** – מצויים יותר, שבאים גם בנדר ונדבה, ומוכח, שמקודש קודם לתדיר.

דוחה הגמרא: **אָמַר רָבָא, מָצוּי קָאָמְרַת** – אתה אומר להוכיח משלמים, שהם מצויים יותר, **תָּדִיר קָמִיבַּעְיָא לָן** – אך אנו הסתפקנו לגבי דבר שחייבים להביאו בתדירות, ואילו **מָצוּי לָא קָמִיבַּעְיָא לָן** – ולא הסתפקנו לגבי דבר שהרגילות היא שהוא מצוי יותר, ואין זו חובה להביאו בתדירות, שבזה ודאי שמקודש קודם למצוי.

הגמרא מקשה על הדחיה של רבא: **אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה לְרָבָא, אָטוּ** – וכי דבר שהוא 'מָצוּי', **לָאו** – אינו נחשב **תָּדִיר, וְהָתַנְיָא** – והרי שנינו בברייתא, שאין חייבים חטאת על פסח ומילה, משום שהם מצות עשה, ורק על מצות לא תעשה חייבים חטאת, שנאמר (ויקרא ד ב) 'אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה'. ומקשה הברייתא, אולי הפסוק בא למעט רק אחד מהם, **וְאוֹצִיא** – אמעט מקרבן חטאת רק **אֶת הַפֶּסַח,** שֶׁהוּא **אֵינוֹ תָּדִיר, וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַמִּילָה,** שֶׁהִיא **תְּדִירָה.** הרי, שהמילה נקראת 'תדירה', אף שאינה חייבת לבוא בתדירות יותר מהפסח, אלא שכך הרגילות.

מתרצת הגמרא: **מַאי** – מה הכוונה שמילה היא 'תְּדִירָה', שהיא **תְּדִירָה בְּמִצְוֹת** – סדורה במצוות רבות, שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות וציווים.

תירוץ נוסף: **וְאִיבָּעֵית אֵימָא,** שאכן מִילָה לְגַבֵּי פֶּסַח **כִּי תָּדִיר דָּמְיָא** – נחשבת 'תדיר', משום שהיא מצויה הרבה יותר מפסח, אבל שלמים אינם מצויים הרבה יותר מחטאת, ואינם נחשבים 'תדיר' לגביה. ולא פשטה הגמרא את הספק.

ספק נוסף: **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אם היו לפנינו שני קרבנות, האחד **תָּדִיר, וְאַחֵר שֶׁאֵינוֹ תָּדִיר,** ועשה שלא כדין, **וּקְדָמָם וְשָׁחַט לְקַרְבַּן שֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, מַאי** – מה הדין בזה, **מִי אָמְרִינַן** – האם אנו אומרים **שכֵּיוָן דְּשַׁחֲטֵיהּ** – שכבר שחט את הקרבן שאינו תדיר, **מַקְרִיב לֵיהּ** – יסיים את הקרבתו, **אוֹ דִּלְמָא** – או אולי אינו מסיים את הקרבתו, אלא **יָהִיב** – יתן אותו **לְאַחֵר, דְּמִמְּרַם** – שינער ויבחוש **בְּדָמוֹ** כדי שלא יקרש, **עַד דְּמַקְרִיב לֵיהּ לְתָדִיר** – עד שיקריב את התדיר, **וְהַדַּר** – וחוזר **וּמַקְרִיב לְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר.**

מביאה הגמרא ראיה לדבר: **אָמַר רַב הוּנָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע,** ששנינו לעיל (צ:), **שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ וַחֲטָּאת וְאָשָׁם שֶׁל יוֹם, שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדֵם לְשֶׁל יוֹם.** והבינה הגמרא, שמדובר שהשלמים שהובאו אמש נשחטו היום, והחטאת והאשם עדיין לא נשחטו, וזריקת הדם של השלמים ושאר עבודתם קודמת לשחיטת החטאת והאשם. ומשמע שדין זה הוא רק משום שהשלמים הגיעו אמש, **הָא דְּיוֹם דּוּמְיָא דְּאֶמֶשׁ** – אבל בשלמים שהגיעו היום, אף באופן הדומה ל'שלמים של אמש', **וְהֵיכִי דָּמֵי** – ומהו אופן זה, כגון **דִּקְדָמִים שַׁחֲטֵיהּ לִשְׁלָמִים** – שקדם ושחט את השלמים לפני החטאת שלא כדין, בזה **חַטָּאת וְאָשָׁם קָדְמִי** – קודמים להישחט לפני זריקת דם השלמים. ומוכח, שאף אם כבר שחט את זה שאינו מקודש, מניחו וחוזר לעסוק במקודש, והוא הדין בתדיר ושאינו תדיר.

דוחה הגמרא: מנין שמדובר במשנה באופן זה, **דִּלְמָא** – אולי מה ששנינו לגבי **שְׁלָמִים דְּאֶמֶשׁ וְחַטָּאת וְאָשָׁם דְּיוֹם** שהשלמים קודמים, **הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ** – באיזה אופן מדובר, כגון **דְּשַׁחֲטִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ** – ששחט את שני הקרבנות, וצריך לזרוק את הדם של שניהם, ובזה אמרו שהשלמים קודמים לזריקת הדם, כיון שהגיעו אמש, **אֲבָל** באופן ששניהם באו היום **וְלֹא שַׁחֲטִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ** – ולא שחט את שניהם, אלא רק את השלמים, בזה **תִּיבָּעֵי לָךְ** – יש לך להסתפק, אם מזלזלים בשלמים למרס בדמם ולהקדים את שחיטת החטאת והאשם, או לא.

תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, **דָּבָר אַחֵר, בִּרְכַּת הַיַּיִן תְּדִירָה, וּבִרְכַּת הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה, וְתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר קוֹדֵם,** ואף שזמנה של ברכת היום בא לפני זמנה של ברכת היין, והרי זה דומה למי ששחט את שאינו תדיר תחילה, ומוכח שהתדיר קודם גם בזה.

דוחה הגמרא: **הָכָא נַמִּי** – גם כאן, **דְּכֵיוָן דְּאָתְיָין** – כיון שעתה כבר הגיע הזמן של שתי הברכות, **כְּמַאן דְּשַׁחִיטִי תַּרְוַיְיהוּ דָּמֵי** – הרי זה כמו שנשחטו שני הקרבנות, ובזה ודאי שהתדיר קודם.

תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה, מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל מִנְחָה וְאַחַר כָּךְ שֶׁל מוֹסָפִין, משום שמנחה תדירה יותר, ואף שזמן מוסף הגיע לפני זמן מנחה.

דוחה הגמרא: **הָכָא נַמִּי, כֵּיוָן דְּמָטֵי** – שעתה כבר הגיע גם **זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה, כְּמַאן דְּשַׁחִיטִי תַּרְוַיְיהוּ דָּמֵי.**

ראיה נוספת: **אָמַר לֵיהּ רַב אֲחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַשִׁי לְרַבִינָא,** שנינו (פסחים סא.) לגבי קרבן פסח, שאם **שְׁחָטוֹ קוֹדֶם חֲצוֹת** היום, **פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ** (שמות יב ו) 'וְשָׁחֲטוּ אֹתוֹ וגו' **בֵּין הָעַרְבָּיִם'.** ואם שחטוהו אחרי חצות, אך **קוֹדֶם** לשחיטת **הַתָּמִיד** של בין הערבים, **כָּשֵׁר,** אף שמעיקר הדין הפסח קרב אחרי התמיד, **וְיֵהָא** אחד **מְמָרַם** – מנער ובוחש **בְּדָמוֹ** של הפסח כדי שלא יקרש, **עַד שֶׁיְּזַרֵּק הַדָּם** של התמיד, ואז יזרקו את דם הפסח. ומוכח, שאם הקדימו את הקרבן שהיה צריך להיות מאוחר יותר, מניחים אותו, ועוברים להקריב את הקרבן שצריך להיקרב תחילה, ואם כן כך הדין גם במי שהקדים את הקרבן שאינו תדיר.

דוחה הגמרא: **הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן דִּקְדָמִים שַׁחֲטֵיהּ לַתָּמִיד בְּרֵישָׁא** – שקדם ושחט את התמיד תחילה, לפני שבא לשאול מה עליו לעשות, וכיון ששני הקרבנות נשחטו, לכן זריקת דם התמיד קודמת. אבל אם עדיין לא שחט את התמיד, אפשר שעליו לזרוק

המשך בעמוד קמו

רש"י

ואף על גב דמוספין קדישי. מוספין שם שבת עליהן שהם באים חובה לה והתמידין באין אף בחול: **לתמידין לא אהנאי.** כיון דהאידנא קריבין אם כן שם שבת עליהם: **מוספי ר"ח.** מקודשין משל שבת דאיקרי מועד: **ד"א כו'.** בפסחים תנינן לה דקאמרי ב"ה מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקידוש שתאמר דבר אחר כו': **הכי גרסינן דאע"ג דברכת היום קדישה.**

ששם שבת עליה שחובה לשבת היא באה דאילו ברכת היין אף בחול היא: **הלכה מתפלל של מנחה.** במסכת ברכות היו לפניו שתי תפלות של מוספין ושל מנחה ופליגי רבי יהודה ורבנן וקא"ר יוחנן הלכה כדברי האומר מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל כו': **שלמים של אמש.** הא פרישית לה לעיל (גבי במתני': **תדירי.** שהן מצויין מתוך שבאין בנדר ובנדבה: **מצוי קאמרת.** שאין תדירותו חובה אלא שהוא מצוי תמיד יותר מחבירו: **הכי גרס.** מצוי לאו תדיר הוא בתמיה: **אוציא את הפסח שאינו תדיר.** בת"כ שנויה גבי חטאת דקתני והרי פסח ומילה ענושין כרת יכול יביא על שגגתן חטאת ת"ל אשר לא תעשנה יצאו פסח ומילה שהן מצות עשה: **אוציא את הפסח שאינו תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה.** ת"ל אשר לא תעשנה אלמא מצוי תדיר הוא: **תדירה במצות.** סדורה במצות שנכרתו עליה שלש עשרה בריתות וצוויין: **כי תדיר דמיא.** שמצויה היא הרבה מפסח אבל מצוי דשלמים לגבי מצוי דחטאת לאו כתדירה דמי: **הא דיום דומיא דאמש והיכי דמי כגון דשחטו שלמים ברישא כו'.** וקא ס"ד ה"ק שלמים שהביאן מאמש ושחטן היום וחטאת ואשם של יום עומדין לישחט שלמים של אמש קודמין ליזרק דאי בשניהם עומדין לישחט לא אמר דקדמו שלמים וטעמא דבאו מאמש הא אידי ואידי דהיום וקדים שחטינהו לשלמים ברישא אמרי' שחיטת חטאת ואשם קדמה לזריקת שלמים אלמא מקודש ושאינו מקודש וקדים שחטיה לשאינו מקודש יהא אחד ממרס בדמו ויזרוק את המקודש וה"ה לתדיר ושאינו תדיר: **דלמא שלמים של אמש וחטאת של יום.** דאשמעינן של אמש קדמו: **היכי דמי דשחטינהו לתרוייהו.** אע"ג דשחטיה לחטאת אחר השלמים ושניהן עומדין ליזרק אשמעינן דשלמים של אמש קדמו ודכותיה דייקא מינה הא אידי ואידי דיום ושחט שלמים ואחר כך חטאת ובא לימלך על הזריקה אמרי' ליה חטאת קדמה:

אבל לא שחטיה. לחטאת בתר שלמים ובא לימלך על השחיטה תיבעי לך אי מזלזלינן בשלמים למרס בדמן ולהקדים שחיטת חטאת וזריקתה וכי מיבעיא לן בתדיר ושאינו תדיר הך מיבעיא לן ששחט את שאינו תדיר והתדיר קיים: **ברכת היין תדירה כו' תדיר קודם.** ואע"ג דשאינו תדיר קדם ובא שכבר קדש היום ועדיין יין לא בא ודומיא קדים שחטיה לשאינו תדיר ברישא: **ומשני.** ה"נ כיון דאתא השתא יין קמן ומזומן לברכה כמאן דשחיטי תרוייהו לגבי קדשים [דמי] ולא תפשוט מינה לבעיין: **ואח"כ מתפלל של מוספין.** ואף על גב דזמן מוספין אתא ברישא: **שחטו קודם חצות.** בפסח קאי: **קודם לתמיד.** של בין הערבים כשר ואע"פ שלכתחילה מצוה לאחרו כדתניא לעיל (דף יב) יאוחר דבר שנאמר בו בערב ובין הערבים לדבר שלא נאמר בו אלא בין הערבים בלבד: **ויהא אחד ממרס בדמו.** אלמא דקדים ושחטיה למאוחר אמרי ליה לשהות את הזריקה ולשחוט את הראוי ליקדם ולזרקו: **כגון דקדים שחטיה לתמיד.** קודם שבא לימלך ולא נמלך אלא על הזריקה: **למשחה.** לך נתתים למשחה מתרגמינן לרבו והיינו לגדולה: **מתני' שהוא מתחלק.** לאכילת כהנים: **מותר רקיקי מנחת ישראל.** מנחת מאפה שבא חלות ורקיקין חלות בוללן רקיקין מושחן ואמר רבי שמעון במנחות (דף עה.) מושחן כמין כ"י ושאר השמן נאכל לכהנים: **מנחת כהנים.** כולה כליל ומותר מנחת כהן משיח לפי ששמנה מרובה שלשה לוגין לעשרון ומתוך שהיא אפויה תחילה אין שמנה נבלע בפיתיה וצריך להקטיר המותר בעצמו: **שאין מתנדבין שמן.** לפיכך לא יעלה על דעתך שיהא שמן המתחלק מן הנקטר נדבה:

תוספות

תא שמע מוספי שבת קודמין כו'. בכל הני תא שמע צריך טעם מאי קס"ד מאחר דכבר שני אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהנאי וצריך לדקדק בפרק התכלת (מנחות דף מט.) גבי התמידין אין מעכבין את המוספין דאיכא כי דך בעיא דתדיר ומקודש ולא פשיט מיניה מידי דלא מייתי הכא ראיות דהתם והנהו דהכא לא מייתי התם:

דשחטינן לתרוייהו. תימה אם כן ליתני שלמים ושחט קודם לחטאת ואשם והכל ביום אחד שלמים קדימי לזרוק ואמאי נקט של אמש וי"ל דשל אמש נמי שמא הוי כעין של אמש והכל ביום אחד כדאמר בפ' התערובות (לעיל עה.) מאי חיין כעין חיין. ברו"ך אמר

וְאַף עַל גַּב דְּמוּסָפִין קַדִּישִׁי. אָטוּ שַׁבָּת, לְמוּסָפִין אַהֲנַאי, לְתָמִידִין לָא אַהֲנַאי. תָּא שְׁמַע, מוּסְפֵי שַׁבָּת קוֹדְמִין לְמוּסְפֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ. אָטוּ רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, לְמוּסָפִין דִּידֵיהּ אַהֲנַי, לְמוּסְפֵי שַׁבָּת, לָא אַהֲנַי. תָּא שְׁמַע, מוּסְפֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ קוֹדְמִין לְמוּסְפֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, אַף עַל גַּב דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה קְדֻשָּׁה. אָטוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה, לְמוּסְפֵי דִּידֵיהּ אַהֲנַי, לְמוּסְפֵי רֹאשׁ חוֹדֶשׁ, לָא אַהֲנַי. תָּא שְׁמַע, דְּבָר אַחֵר, בְּרִכַּת הַיַּיִן תְּדִירָה, וּבְרִכַּת הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה, וְתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, תָּדִיר קוֹדֵם, אַף עַל גַּב דְּבִרְכַּת הַיּוֹם, קְדֻשָּׁה. אָטוּ שַׁבָּת, לְבִרְכַּת הַיּוֹם אַהֲנַאי, לְבִרְכַּת הַיַּיִן, לָא אַהֲנַאי. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה, מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל מִנְחָה וְאַחַר כָּךְ שֶׁל מוּסָפִין. אָטוּ שַׁבָּת, לְתְפִלַּת מוּסָפִין אַהֲנַאי, לְתְפִלַּת מִנְחָה, לָא אַהֲנַאי. תָּא שְׁמַע, שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ, חַטָּאת וְאָשָׁם שֶׁל יוֹם, שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדְמִין. הָא אִידִי וְאִידִי דְּיוֹם, חַטָּאת וְאָשָׁם קָדְמִי, וְאַף עַל גַּב דִּשְׁלָמִים תְּדִירִי. אָמַר רָבָא, מְצוּי קָאָמְרַת. תָּדִיר קָמִיבַּעְיָא לָן, מְצוּי לָא קָמִיבַּעְיָא לָן. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה לְרָבָא, אָטוּ מְצוּי, לָאו תָּדִיר. וְהָתַנְיָא, אוֹצִיא אֶת הַפֶּסַח שֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, וְלֹא אוֹצִיא אֶת הַמִּילָה שֶׁהִיא תְּדִירָה. מַאי 'תְּדִירָה', תְּדִירָה בְּמִצְוֹת. וְאִיבַּעְיָא אֵימָא, מִילָה לְגַבֵּי פֶּסַח, כִּי תָּדִיר דָּמְיָא. אִיבַּעְיָא לְהוּ, תָּדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, וְקָדִים וְשָׁחַט לְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, מַאי. מִי אָמְרִינַן, כֵּיוָן דְּשַׁחֲטֵיהּ מַקְרִיב לֵיהּ. אוֹ דִּלְמָא, יָהִיב לְאַחֵר דִּמְמָרֵס בְּדָמוֹ, עַד דִּמְקָרִיב לֵיהּ לְתָדִיר, וְהַדַּר מַקְרִיב לְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר. אָמַר רַב הוּנָא מִסּוּרָא, תָּא שְׁמַע, שְׁלָמִים שֶׁל אֶמֶשׁ, חַטָּאת וְאָשָׁם שֶׁל יוֹם, שֶׁל אֶמֶשׁ קוֹדֵם לְשֶׁל יוֹם. הָא דְּיוֹם דּוּמְיָא דְּאֶמֶשׁ, וְהֵיכִי דָּמֵי, דְּקָדִים שַׁחֲטֵיהּ לִשְׁלָמִים, חַטָּאת וְאָשָׁם קָדְמִי. דִּלְמָא, שְׁלָמִים דְּאֶמֶשׁ, וְחַטָּאת וְאָשָׁם דְּיוֹם. הֵיכִי מַשְׁכַּחַת לָהּ, דְּשַׁחֲטִינְהוּ לְתַרְוַיְיהוּ, תִּיבְעֵי לָךְ. תָּא שְׁמַע, דְּבָר אַחֵר, בְּרִכַּת הַיַּיִן תְּדִירָה, וּבְרִכַּת הַיּוֹם אֵינָהּ תְּדִירָה, וְתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר, תָּדִיר קוֹדֵם. הָכָא נַמִּי, דְּכֵיוָן דְּאָתְיָין, כְּמַאן דְּשַׁחִיטִי תַּרְוַיְיהוּ דָּמֵי. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הֲלָכָה, מִתְפַּלֵּל אָדָם שֶׁל מִנְחָה וְאַחַר כָּךְ שֶׁל מוּסָפִין. הָכָא נַמִּי, כֵּיוָן דְּמָטֵי זְמַן תְּפִלַּת מִנְחָה, כְּמַאן דְּשַׁחִיטִי תַּרְוַיְיהוּ דָּמֵי. אָמַר לֵיהּ רַב אָחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַשִׁי לְרַבִינָא, שְׁחָטוֹ קוֹדֶם חֲצוֹת, פָּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'בֵּין הָעַרְבַּיִם'. קוֹדֶם לַתָּמִיד, כָּשֵׁר וְיַהֵא מְמָרֵס בְּדָמוֹ עַד שֶׁיְּזַרֵּק הַדָּם. הָכָא כְּמַאי עָסְקִינַן, כְּגוֹן דְּקָדִים שַׁחֲטֵיהּ לַתָּמִיד, כָּשֵׁר וְיַהֵא מְמָרֵס בְּדָמוֹ עַד שֶׁיְּזַרֵּק הַדָּם. אָמַר לֵיהּ רַב אָחָא סָבָא לְרַב אַשִׁי, מַתְנִיתִין נַמִּי דִּיקָא, דְּקָתָנֵי עַד שֶׁיְּזַרֵּק הַדָּם (תָּמִיד), וְלֹא קָתָנֵי עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט וְיְזַרֵּק דָּם, שְׁמַע מִינָּהּ: וּבְכוּלָּן כֹּהֲנִים רַשָּׁאִין כו': מַאי טַעֲמָא. אָמַר קְרָא 'לְמִשְׁחָה', לִגְדוּלָּה, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין: **מִשְׁנָה** אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם רָאִיתָ שֶׁמָּן שֶׁהוּא מִתְחַלֵּק בְּעֲזָרָה, אֵין צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מֵהוּ. אֶלָּא, מוֹתַר רְקִיקֵי מִנְחוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלוֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע, אִם רָאִיתָ שֶׁמֶן שֶׁהוּא נִיתָּן עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים, אֵין צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מֵהוּ. אֶלָּא, מוֹתַר רְקִיקֵי מִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ, שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין שֶׁמֶן. רַבִּי מַרְפּוֹן אוֹמֵר, מִתְנַדְּבִין שֶׁמֶן:

גמרא

גמ'

תוספות

אמר ליה אי תניא תניא. הא דפליגי רבי ורבנן בסוף כל המנחות באות מצה (מנחות סב.) גבי תנופת זבחי שלמי צבור דילפינן מזבחי שלמי יחיד וקאמר רב פפא דכולי עלמא דון מינה ומינה ההיא מקמי דשמעה לברייתא דהכא דמפקינן גבי מתנדב שמן דפליגי בדון מינה ומינה ויש לתמוה דבפרק המנחות והנסכים (שם קד:) תנן אמר רבי טרפון מה מצינו ביין שהוא בא חובה בא בנדבה אף שמן שהוא בא חובה בא נדבה למה לי מה מצינו כיון דיליף הכא מקרא מדכתיב קרבן:

המוריד גחלת מעל המזבח וכיבה חייב. וא"ת אמאי חייב הא איתעבידא לה מצוותה דהא תנן לה בפרק המזבח מקדש (לעיל פו.) וכן גחלת שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזיר ושמא יש חילוק בין הורידה לפקעה וההיא דתנן במסכת תמיד (דף לג.) נתפזר ממנה כקב גחלים מכבדן לאמה ניחא בלאו הכי משום דאינתיק למצוותה כדאמר בשלהי טרף בקלפי (יומא מו:)

הא רבי יהודה הא רבי שמעון. וא"ת הא שמעינן ליה לר"ע דסבר ליה כר' שמעון בהגחל בתרא (ב"ק קיג.) דקאמר רבי שמעון משום ר' עקיבא לובש אדם י' כלאים זה על גב זה כדי להעביר כו' ויש לומר דתרי תנאי ואליבא דר"ע:

אבל

גמ' אמר שמואל המתנדב שמן לדברי רבי טרפון קומצו. ומקטיר הקומץ ושיריו נאכלים: **קרבן מנחה.** דמצי למכתב כי תקריב וכתב קרבן יתירא לדרשא: **אף אנן נמי תנינא.** דנאכל ולא מקטיר ליה כולו: **אין אתה צריך לשאול.** אם של אלו הוא או של נדבה הוא ויהיב טעמא למילתיה שאין מתנדבין שמן: **מכלל דמאן דאמר מתנדבין.** איכא לספוקי בנדבה אלמא שמן נדבה מתחלק: **בשלמא לר' זירא.** דמתרץ למתני' כשמואל רישא דמשמע מתחלק [בשירים] וסיפ' דמשמע נדבה לאישים דאיכא לאוקמא בקומץ: **תנא רישא משום סיפא.** רישא דתני גבי שמן המתחלק אי אתה צריך לישאל מהו כדי נסבה דאי נמי מתנדבין שמן אינו מתחלק אלא משום דבעי למיתני סיפא אם ראית שמן ניתן על גבי האישים אי אתה צריך לספקה בנדבה שאין מתנדבין שמן דדוקא אשמעינן דאילו למאן דאמר מתנדבין נותן תנא רישא נמי אם ראית שמן מתחלק: **יין כדברי רבי עקיבא.** דאמר במסכת מנחות (דף קד.) מתנדבין יין ואין מתנדבין שמן אותו יין לספלים הוא נותן לנסך ולא לזלף על האישים והוא הדין לרבי טרפון ביין אלא משום דאיצטריך שמן למיתני [כדברי] רבי טרפון דלא ליתני לה סתמא דהא לר' עקיבא אין מתנדבין שמן תנא נמי יין כדברי רבי עקיבא: **שמן של נדבה כדברי רבי טרפון.** דאמר אף מתנדבין שמן לאישים הוא נותן: **הא כדאיתא והא כדאיתא.** יין כולו לספלים ודקתני בשמן לאישים אקומץ קא: **ה"ג** כתנאי שמן לא יפחות מן הלוג רבי אומר שלשת לוגין: **בדון מינה כו'.** כל דבר שאתה למד מחבירו בג"ש או בהיקש הוי למוד ממנו בכל דבריו: **דון מינה ואוקי באתרה.** מה שהדבר צריך ללמוד מחבירו שאין יכול ללמוד מגופו ילמד מחבירו ולשאר דברים שיכול ללמד מגופו העמידהו על מקומו: **מה מנחה מתנדבין כו'.** דעיקר נדבת שמן מקרבן מנחה נפקא לן וסתם מנחה צריכה לוג שמן דכתיב (ויקרא יד) למנחה ולוג שמן: **ומה מנחה קומצה כו'.** כלומר וכיון דאית ליה לתנא קמא דון מינה ומינה לענין הקטרה נמי דיינינן ומינה מה מנחה קומצה כו': **כנסכים.** דהא שמן של נדבה לא קרב אלא בפני עצמו כיין הבא בפני עצמו הלכך לנסכים דמי וביין פשיטא לן דשלשת לוגין נינהו כדנפקא לן במנחות (דף עג:) אזרח מלמד שמתנדבין יין: **ומה נסכים כולן לספלים.** כלומר כיון דרבי אוקי באתרה אית ליה להא נמי אוקי באתרה ומה יין כולו לספלים אף שמן דלאו בר ספלים כולו לאישים וביין פשיטא לן דכולו לספלים ואינו מתחלק לכהנים דהא מאזרח איתרבי דכתיב בנסכים כל האזרח יעשה ככה

רש"י

גמרא אָמַר שְׁמוּאֵל, לְדִבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן, הַמִּתְנַדֵּב שֶׁמֶן, קוֹמְצוֹ וּשְׁיָרָיו נֶאֱכָלִין. מַאי טַעְמָא, אָמַר קְרָא 'קָרְבַּן מִנְחָה', מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין שֶׁמֶן. וְכִי מִנְחָה. מַה מִּנְחָה, קוֹמְצָהּ וּשְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין. אַף שֶׁמֶן, קוֹמְצוֹ וּשְׁיָרָיו נֶאֱכָלִין. אָמַר רַבִּי זֵירָא, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם רָאִיתָ שֶׁמֶן שֶׁמִּתְחַלֵּק בָּעֲזָרָה, אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מֵהוּ. אֶלָּא, מוֹתַר רְקִיקֵי מִנְחוֹת יִשְׂרָאֵל, וְלוֹג שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע, שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין. מִכְּלָל, דְּמַאן דְּאָמַר מִתְנַדְּבִין, מִתְחַלֵּק. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי, אֵימָא סֵיפָא, אִם רָאִיתָ שֶׁמֶן שֶׁנִּיתָּן עַל גַּבֵּי אִישִׁים, אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מֵהוּ. אֶלָּא, מוֹתַר רְקִיקֵי מִנְחַת כֹּהֲנִים, וּמִנְחַת סוֹתֵר, שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין שֶׁמֶן. מִכְּלָל, דְּלְמַאן דְּאָמַר מִתְנַדְּבִין, כּוּלָּן לְאִישִׁים. לְאַבַּיֵי, קַשְׁיָא רֵישָׁא. לְרַבִּי זֵירָא, קַשְׁיָא סֵיפָא. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי זֵירָא, רֵישָׁא בְּשִׁירַיִם, סֵיפָא בְּקוֹמֶץ. אֶלָּא לְאַבַּיֵי, קַשְׁיָא. תָּנָא רֵישָׁא, אָטוּ סֵיפָא. בִּשְׁלָמָא סֵיפָא, תָּנֵי מִשּׁוּם רֵישָׁא. אֶלָּא, רֵישָׁא מִשּׁוּם סֵיפָא, מִי תָּנֵי. אִין. אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא, תָּנָא רֵישָׁא מִשּׁוּם סֵיפָא: תָּא שְׁמַע, יַיִן, כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא, לַסְּפָלִים. שֶׁמֶן, כְּדִבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן, לָאִישִׁים. מַאי לָאו, מִדְּיַיִן כּוּלּוֹ לַסְּפָלִים, שֶׁמֶן כּוּלּוֹ לָאִישִׁים. מִידִּי אִירְיָא, הָא כִּדְאִיתָא, וְהָא כִּדְאִיתָא. אָמַר רַב פָּפָּא, כְּתַנָּאֵי. שֶׁמֶן, לֹא יִפְחוֹת מִלּוֹג. רַבִּי אוֹמֵר, שְׁלֹשֶׁת לוּגִּין. בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי. אַמְרוּהָ רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא, 'דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ', 'דּוּן מִינָּהּ וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ', אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ. דְּרַבָּנַן סָבְרִי, מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין, אַף שֶׁמֶן מִתְנַדְּבִין. [וּמִינָּהּ, מַה מִּנְחָה לוֹג שֶׁמֶן, אַף כָּאן לוֹג שֶׁמֶן. וּמַה מִּנְחָה, קוֹמְצָהּ וּשְׁיָרֶיהָ נֶאֱכָלִין. אַף שֶׁמֶן, קוֹמְצוֹ וּשְׁיָרָיו נֶאֱכָלִין. וְאִידָּךְ, מִמִּנְחָה. מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין, אַף שֶׁמֶן מִתְנַדְּבִין. וְ'אוֹקֵי בְּאַתְרָהּ'], כַּנְסָכִים. מַה נְּסָכִים, שְׁלֹשֶׁת לוּגִּין, [אַף שֶׁמֶן, שָׁלֹשׁ לוּגִּין. וּמַה נְּסָכִים, כּוּלָּן לַסְּפָלִין], אַף שֶׁמֶן, כּוּלָּן לָאִישִׁים. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, אִי מִמִּנְחָה, מַיְיתֵי לָהּ [רַבִּי], דְּכוּלֵּי עָלְמָא 'דּוּן מִינָּהּ וּמִינָּהּ'. אֶלָּא רַבִּי, מֵ'אֶזְרָח' גָּמַר לָהּ. אָמַר לֵיהּ רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן לְרַב פָּפָּא, מִי מָצֵית אָמְרַת הָכִי. וְהָתַנְיָא, 'קָרְבַּן מִנְחָה', מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין שֶׁמֶן. וְכַמָּה, שְׁלֹשָׁה לוּגִּין. וּמַאן שָׁמְעַתְּ לֵיהּ, דְּאָמַר שְׁלֹשָׁה לוּגִּין, רַבִּי הִיא, וְקָא מַיְיתֵי לָהּ מִ'קָּרְבַּן'. אָמַר לֵיהּ, אִי תַּנְיָא, תַּנְיָא. אָמַר שְׁמוּאֵל, הַמִּתְנַדֵּב יַיִן, מֵבִיא וּמְזַלְּפוֹ עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים. מַאי טַעְמָא, אָמַר קְרָא 'יַיִן תַּקְרִיב לַנָּסֶךְ חֲצִי הַהִין, אִשֵּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'". וְהָא קָא מְכַבֵּי. כִּיבּוּי בְּמִקְצָת, לֹא שְׁמֵיהּ כִּיבּוּי. אֵינִי, וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהַ, הַמּוֹרִיד גַּחֶלֶת מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְכִיבָּהּ, חַיָּיב. דְּלִיבָּא אֶלָּא הַאי. אִיבְּעֵית אֵימָא, כִּיבּוּי דְּמִצְוָה שַׁאנִי. תָּא שְׁמַע, דְּתָנָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, כְּלַפֵּי שֶׁנָּתְנָה תּוֹרָה לִתְרוֹם, יָכוֹל יַכֶּבֶה וְיִתְרוֹם. אָמַרְתָּ, 'לֹא יַכֶּבֶה'. שַׁאנִי הָתָם, אֶפְשָׁר דְּיָתִיב וְנִטַּר. תָּא שְׁמַע, יַיִן, כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא לַסְּפָלִים. שֶׁמֶן, כְּדִבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן, לָאִישִׁים. וְעוֹד, תַּנְיָא, יַיִן נָסֶךְ, לַסְּפָלִים. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לָאִישִׁים. אָמַרְתָּ, לֹא יַכֶּבֶה. לֹא קַשְׁיָא, הָא רַבִּי שִׁמְעוֹן. לְמֵימְרָא, דִּשְׁמוּאֵל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ. וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל, מְכַבִּין גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יְזוֹקוּ בָּהּ רַבִּים,

אבל

(במדבר טו) ומנחת נסכים כולה כליל: **רבי מאזרח גמר לה.** לנדבת שמן וכי נמי דיינת מינה ומינה שלשת לוגין הן שהוא פחות שבנסכים דנסכים של כבש רביעית ההין יין כתיב בהו (שם): **ומי מצית אמרת הכי.** דרבי מאזרח גמר לה: **אשה ריח ניחוח.** אלמא יש יין שהוא לאישים ואיזה זה זה יין הבא בפני עצמו דאילו הבא בגלל זבח כתיב הסך נסך שכר (שם כח) לשון שביעה לשון שכרות שיהא נראה על גבי המזבח כשפוקקין את השיתין כדאמרינן במסכת סוכה (דף מט:): **לא שמיה כיבוי.** דלא קפיד קרא אלא אאש תמיד תוקד על המזבח (ויקרא ו): **כלפי.** כלומר כולן לוחשות שאינן מאוכלות: **אמרת לא יכבה.** אלמא כיבוי דמצוה אסיר: **ונטר.** וממותין: **או אינו אלא לאישים.** דהא כתיב אשה ביין: **הא רבי יהודה.** דאמר (שבת דף קכ:) דבר שאין מתכוין אסור הוי לא תבבה אפילו בלא מתכוין הלכך עקר ליה למשמעותיה דאשה למדרשיה נחת רוח הוא לפני כאישים והכי מסיק לה לברייתא בספרי: **הא רבי שמעון.** שמואל כרבי שמעון דכיון דאין מתכוין לכבות אין לא תבבה ראייה עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קושיא דלא תבבה ואם תאמר פסיק רישא ולא ימות הוא אפשר דמזליף ליה בטיפין דקות מאד הלכך אי נמי מכבה בטיפים גסות דבר שאין מתכוין הוא: **גחלת של מתכת.** לאו בת כיבוי הוא ואיסורא דרבנן הוא דאיכא ובמקום היזק רבים לא גזור רבנן:

אבל

גמרא

שנינו במשנה, דעת רבי טרפון ששמן בא בנדבה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד מקטירים אותו: **אָמַר שְׁמוּאֵל, לְדִבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן, הַמִּתְנַדֵּב שֶׁמֶן,** קוֹמְצוֹ ומקטיר את הקומץ, **וּשְׁיָרָיו** של השמן **נָאֱכָלִין** לכהנים, ואין מקטירים את כולו. **מַאי טַעְמָא, דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא ב א) 'וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה', ופסוק זה **מְלַמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין שֶׁמֶן,** שהיה אפשר לכתוב 'ונפש כי תקריב מנחה', והוסיפה התורה תיבת 'קרבן' לדרוש מכך שיש עוד קרבן שאפשר להביא והוא שמן הבא בנדבה. **וּמעתה יש לומר כִּי מִנְחָה** – דין השמן כדין המנחה [שהרי נלמד ממנה], **מַה מִּנְחָה קוֹמְצָהּ** ומקטיר את הקומץ בלבד **וּשְׁיָרֶיהָ נָאֱכָלִין, אַף שֶׁמֶן** הבא בנדבה **קוֹמְצוֹ וּשְׁיָרָיו נָאֱכָלִין.**

רבי זירא מוכיח מהרישא של משנתינו כדברי שמואל: **אָמַר רַבִּי זֵירָא, אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא** שאין מקטירים את כל השמן אלא שייריו נאכלים לכהנים, שכן שנינו ברישא של משנתינו, **אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם רָאִיתָ שֶׁמֶן שֶׁמִּתְחַלֵּק לכהנים בְּעֲזָרָה, אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מֵהוּ,** משום שודאי אינו **אֶלָּא מוֹתָר** מרִקִּיקֵי מִנְחוֹת יִשְׂרָאֵל וְמלוג **שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע,** כיון **שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין** שמן. וממה שאמר רבי שמעון שאין להסתפק אם השמן המתחלק לכהנים בא בנדבה, משום שאין שמן בא בנדבה כלל, **מִכְּלָל** – משמע **דְּמַאן דְּאָמַר מִתְנַדְּבִין** שמן סובר **שמִתְחַלֵּק** השמן לאכילת כהנים ואינו מוקטר כולו.

אביי מוכיח מהסיפא של משנתינו נגד דברי שמואל: **אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי,** אם כן **אֵימָא סֵיפָא** – באר את הסיפא של משנתינו, שהמשיך רבי שמעון ואמר, **אִם רָאִיתָ שֶׁמֶן שֶׁנִּיתָּן עַל גַּבֵּי אִישִׁים, אִי אַתָּה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מֵהוּ,** משום שודאי אינו **אֶלָּא מוֹתָר** מרִקִּיקֵי מִנְחַת **כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ,** משום **שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין שֶׁמֶן.** ומבואר שהטעם שודאי השמן הניתן על גבי האישים אינו שמן הבא בנדבה, משום שאין שמן בא בנדבה כלל, **מִכְּלָל** – משמע **דְּלְמַאן דְּאָמַר מִתְנַדְּבִין** שמן, **כּוּלָּן לְאִישִׁים** – שמן זה כולו מוקטר על המזבח ואינו מתחלק כלל לכהנים.

הגמרא מקשה בין לרב זביד ובין לאביי: **לְאַבַּיֵי** שהוכיח מהסיפא שמקטירים את השמן, **קַשְׁיָא הֵרִישָׁא** של משנתינו, שמשם מוכח ששמן הבא בנדבה מתחלק לכהנים, **וּלְרַבִּי זֵירָא** שהוכיח מהרישא שהשמן מתחלק לכהנים, **קַשְׁיָא** מהמבואר **בְּסֵיפָא** שהשמן מוקטר כולו על המזבח.

הגמרא מתרצת את הקושיא על רבי זירא: **בְּשֶׁלָּמָא לְרַבִּי זֵירָא** אפשר ליישב ולהבין את משנתינו, שכיון שסבר כשמואל שמקטירים רק קומץ מן השמן והשאר מתחלק לכהנים, יש להעמיד את **הֵרִישָׁא** שמוכח ממנה שהשמן מתחלק לכהנים, **בְּשִׁירַיִם** של השמן שנותרו לאחר שקמץ ממנו, ואילו את **הסֵיפָא** שמוכח שמקטירים שמן של נדבה, יש להעמיד **בְּקוֹמֶץ** עצמו, שאותו מקטירין על המזבח אף לדעת רבי זירא. **אֶלָּא לְאַבַּיֵי** הסובר שמקטירים את כל השמן, **קַשְׁיָא,** כיצד יתרץ את הרישא של משנתינו שמוכח ממנה שהשמן מתחלק.

מתרצת הגמרא: אין לדייק מהרישא של המשנה ששמן הבא בנדבה מתחלק, ומאחר ומה ששנינו ברישא שעל השמן המתחלק לכהנים 'אי אתה צריך לשאול מהו', אין הטעם לזה מה ששנינו בהמשך המשנה שאין מתנדבים שמן, שהרי גם לדעת הסובר שמתנדבים שמן אינו מתחלק לכהנים, אלא **תָּנָא רֵישָׁא אָטוּ סֵיפָא** – שנו לשון זו ברישא משום שהוצרך לשנותה בסיפא, שכן שנינו בסיפא שעל שמן המוקטר אין צריך לשאול אם הוא של נדבה, ושם הוא דווקא מטעם שאין מתנדבים שמן, שהרי למאן דאמר מתנדבים שמן הרי הוא מוקטר על המזבח.

תמהה הגמרא: **בְּשֶׁלָּמָא סֵיפָא תָּנֵי מִשּׁוּם רֵישָׁא** – אמנם מובן לומר להיפך ששנה התנא את לשון הסיפא מחמת שהוצרך לשנות כן ברישא, שכן אחר שכבר שנה כן ברישא לא רצה לשנות אחרת בסיפא, **אֶלָּא רֵישָׁא מִשּׁוּם סֵיפָא מִי תָּנֵי** – אולם האם ניתן לומר ששנה התנא את הרישא משום הסיפא, כפי שתירץ התרצן לדעת אביי. משיבה הגמרא: **אִין** – אכן כך **אָמְרִי בְּמַעֲרָבָא** – החכמים שבארץ ישראל, **תָּנָא רֵישָׁא מִשּׁוּם סֵיפָא** – שנה התנא את הרישא משום הסיפא.

הגמרא מוכיחה כדעת אביי שהשמן מוקטר כולו: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, **יַיִן שבא בנדבה, כִּדְבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא** הסובר שמתנדבים יין, מנסכים אותו **לַסְּפָלִים** שעל המזבח. **וְשֶׁמֶן** הבא בנדבה, **כִּדְבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן** הסובר שמתנדבים שמן, מקריבים אותו **לָאִישִׁים** – על האש שעל גבי המזבח. מוכיחה הגמרא, **מַאי לָאו** – האם אין לדייק בזה **מִדְּיַין** דינו **שכּוּלוֹ לַסְּפָלִים,** כך **הַשֶּׁמֶן** דינו **שכּוּלוֹ לָאִישִׁים,** ואם כן מוכח כאביי שהשמן הבא בנדבה מוקטר כולו על גבי המזבח.

דוחה הגמרא: **מִידִּי אִירְיָא** – וכי ראיה היא, והרי אין הכרח לפרש את כל הברייתא באותו אופן, אלא **הָא כִּדְאִיתָא וְהָא כִּדְאִיתָא** – את הרישא יש לפרש בפני עצמה ואת הסיפא יש לפרש בפני עצמה, ואף שברישא לגבי יין הדין שניתן כולו לספלים, מכל מקום בסיפא אפשר שהדין שהשמן ניתן לאישים אינו על כל השמן, אלא רק לגבי הקומץ, כפי שסבר שמואל שמקטירים רק את הקומץ, ואין להוכיח מכאן כאביי שמקטירים את כל השמן.

הגמרא תולה נידון זה במחלוקת תנאים: **אָמַר רַב פָּפָּא, כְּתַנָּאֵי** – כבר נחלקו תנאים בנידון זה שנחלקו שמואל ואביי, שכן שנינו במשנה (מנחות קז.), האומר הרי עלי **שֶׁמֶן** בנדבה, ולא פירש כמה, **לֹא יִפְחוֹת מִלּוֹג. רַבִּי אוֹמֵר, שְׁלֹשֶׁת לוּגִין.** מבררת הגמרא: **בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי** תנא קמא ורבי. **אַמְרוּהָ** [–ביארוה] **רַבָּנַן קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא,** שנחלקו באופן הלימוד בכל גזירה שוה היקש ובנין אב שבתורה, שלמדים ענין אחד מענין אחר, אם 'דון מִינָּה וּמִינָּהּ' – כיון שהוצרכו ללמוד את הדבר מענין אחר, למדים את כל שאר דיניו משם, או 'דון מִינָּה וְאוֹקֵי בְּאַתְרָהּ' – למדים רק מה שהוצרכו ללמוד משם, אבל לגבי שאר דיניו יש להעמידו במקומו וללמוד אותם מדבר הדומה לו, ובדבר זה **אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ** – יש מחלוקת ביניהם. **דְּרַבָּנַן סְבְרִי** שאומרים 'דון מינה ומינה', וכיון שמהפסוק 'וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב קָרְבַּן מִנְחָה' (ויקרא ב א) למדים את עיקר דין נדבת שמן, **מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין אַף שֶׁמֶן מִתְנַדְּבִין,** [**וּמִינָּהּ** – על כן יש ללמוד גם את שאר הדינים ממנחה, **מַה מִּנְחָה** המובאת בנדבה, כשלא פירש כמה, אינו מביא פחות מעשרון סולת ועמו **לוֹג שֶׁמֶן, אַף כָּאן** המתנדב שמן ולא פירש כמה, לא יפחות **מלוֹג שֶׁמֶן.** ולפי שיטה זו יש ללמוד את נדבת שמן מקרבן מנחה אף לענין הנידון שנחלקו בו שמואל ואביי, **וּמַה מִּנְחָה** אינה מוקטרת כולה למזבח, אלא **קוֹמְצָהּ** ומקטיר את הקומץ, **וּשְׁיָרֶיהָ נָאֱכָלִין** לכהנים, **אַף שֶׁמֶן** אינו מוקטר כולו, אלא **קוֹמְצוֹ וּשְׁיָרָיו נָאֱכָלִין** לכהנים, ונמצא שדעת שמואל כרבנן. **וְאִידָךְ** – ורבי סבר 'דון מינה ואוקי באתרה', ולכן למדים רק את עיקר הדין **מִמִּנְחָה, מַה מִּנְחָה מִתְנַדְּבִין אַף שֶׁמֶן מִתְנַדְּבִין,** ואילו לגבי שאר דיני השמן **'אוֹקֵי בְּאַתְרָהּ'** – מעמידים אותו להיות בבמקומו, וכיון שהשמן הבא בנדבה בא בפני עצמו בלא הסלת של המנחה, הרי הוא **כַּנְסָכִים** – כיין שהתנדב להביאו בפני עצמו בלא קרבן, וממנו יש ללמוד את דיניו, **מַה נְּסָכִים** כשלא פירש כמה יין הוא מתנדב, אינו פוחת **מִשְּׁלֹשֶׁת לוּגִין,** [**אַף שֶׁמֶן** אם לא פירש כמה, אינו פוחת **מִשָּׁלֹשׁ לוּגִין.** ולפי זה גם לגבי הנידון שנחלקו שמואל ואביי יש ללמוד את דינו מיין, **וּמַה נְּסָכִים** של יין אין להם שיריים המתחלקים לכהנים אלא מתנסכים **כּוּלָּן לַסְּפָלִין],** אַף שֶׁמֶן הבא בנדבה אינו מתחלק לכהנים אלא **כּוּלָּן** מוקטרים **לָאִישִׁים,** ונמצא שאביי סבר כרבי שכל השמן מוקטר לאישים.

רב פפא מבאר את מחלוקת רבי ורבנן באופן אחר: **אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי, אִי מִמִּנְחָה מַיְיתֵי לָהּ** [**רַבִּי**] – אם רבי היה סובר שלמדים ששמן בא בנדבה ממנחה, היה מודה לרבנן ששיעור השמן הוא לא פחות מלוג, שכן **דְּכוּלֵּי עָלְמָא** – לכל הדעות למדים באופן של 'דון מִינָּה וּמִינָּהּ', והיה לומד ממנחה את שיעור השמן ולא מנסכים, **אֶלָּא רַבִּי** הסובר ששיעור השמן הוא לא פחות משלש לוגין **מֵ'אֲזֹרָח' גָּמַר לָהּ** – מהפסוק המובא בפרשת מנחת נסכים (במדבר טו יג) 'כָּל הָאֶזְרָח יַעֲשֶׂה כָּכָה אֶת אֵלֶּה', שפסוק זה מיותר ללמד את עיקר הדין שאפשר להביא שמן גם בנדבה, ולכן אף לגבי שיעור השמן

המשך בעמוד קסה

אֲבָל לֹא מכבים **נַחֲלֶת שֶׁל עֵץ**, אף שמזיקה לרבים, שכיון שכיבויה בשבת אסור מן התורה, אין לה היתר אף במקום היזק. מוכיחה הגמרא: **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** – אם יעלה בדעתך ששמואל **כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ, אֲפִילּוּ נַחֲלֶת שֶׁל עֵץ נַמִּי** יש לו להתיר, שהרי לדעת רבי שמעון לא נאסר כיבוי בשבת אלא כשמתכוין לעשות פחמים ולצורך זה הוא מכבה את האש לפני שישרף העץ לגמרי, אבל כיבוי אש מחמת שאינו חפץ בה אין בזה איסור מן התורה, שהרי אין לו צורך בכיבוי אלא הוא צריך את סילוקה של האש, והיה טוב לו יותר אם לא היתה כאן אש מלכתחילה, ומלאכה שאינה צריכה לגופה לדעת רבי שמעון פטור עליה. ואם כן מדוע לא התיר שמואל גם בגחלת של עץ במקום היזק רבים.

מתרצת הגמרא: אין זה סתירה, אף **שבְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין** שמואל **סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן** שמותר, ולפיכך סבר שאין איסור כיבוי כשאינו מתכוין, ומותר לזלף את היין על האישים, מכל מקום **בְּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה** שחייב עליה, ולפיכך אסר לכבות בגחלת של עץ אף במקום היזק רבים, משום שהאיסור לכבותה הוא מן התורה ואין להתירו במקום היזק רבים.

הגמרא מבארת דין שריפת נסכים שנטמאו: **אָמַר רַב הוּנָא, נְסָכִים שֶׁנִּטְמְאוּ** בעזרה, **עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה** של עצים על רצפת העזרה **בִּפְנֵי עַצְמָן וְשׂוֹרְפָן** שם, ולא עם שאר פסולי הקדשים, כדי שתהיה שריפתם ניכרת, ואינו מוציאן לשורפן מחוץ לעזרה, **מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר** (ויקרא ו כג) 'וְכָל חַטָּאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדָּמָהּ אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר בַּקֹּדֶשׁ, לֹא תֵאָכֵל בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף', ודרשו מתיבות 'וְכָל בַּקֹּדֶשׁ בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף' שכל הקדשים הנפסלים ביציאתם מחוץ לעזרה, אם נטמאו בתוך העזרה שורפן שם ואינו מוציאם מן העזרה.

מביאה הגמרא ראיה לכך מברייתא: **תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, הַדָּם וְהַשֶּׁמֶן וְהַמְּנָחוֹת וְהַנְּסָכִים שֶׁנִּטְמְאוּ, עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן, וְשׂוֹרְפָן.** מוסיפה הגמרא שכך קבעו הלכה ברבים: **אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב חִנָּא בַּגְדָּתָאָה** [–מהעיר בגדד שבבבל], **אֵיתֵי לִי בֵּי עֲשָׂרָה וְאֵימָא לָךְ קַמֵּיהוּ** – הבא לי עשרה אנשים, ואומר לך דין זה לפניהם, כדי לפרסם שכן הלכה, **נְסָכִים שֶׁנִּטְמְאוּ, עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן וְשׂוֹרְפָן,** ואין שורפם עם בשר פסולי הקדשים שנשרפים בעזרה.

הדרן עלך כל התדיר

פרק אחד עשר - דם חטאת

בפרשת קרבן חטאת נאמר בתורה דינים הנוהגים בבשר ובדם. הפרק שלפנינו עוסק בשלשה דינים המוזכרים באותה פרשה: א. דם חטאת שניתז על בגד, יש לכבס אותו, שנאמר (ויקרא ו ב) 'וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד, אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ'. ודין זה נוהג רק בדם חטאת ולא בשאר קרבנות. ב. בשר חטאת שנתבשל בכלי, יש לשטוף ולמרק את הכלי במים על מנת להוציא את בליעתו, ובכלי חרס שאי אפשר להוציא את הבליעה יש לשבור את הכלי, שנאמר (שם ו כא) 'וּכְלִי חֶרֶשׂ אֲשֶׁר תְּבֻשַּׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר, וְאִם בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בֻּשָּׁלָה וּמֹרַק וְשֻׁטַּף בַּמָּיִם'. ג. דבר מאכל שנגע בבשר חטאת, דינו כבשר חטאת לענין מקום וזמן האכילה, וכן אם נפסלה החטאת אין לאכול את המאכל שנגע בו, שנאמר (שם ו כ) 'כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע בִּבְשָׂרָהּ יִקְדָּשׁ'.

משנה

המשנה עוסקת בדין כיבוס בגד שניתז עליו מדם חטאת: **דַּם** קרבן **חַטָּאת שֶׁנִּתַּז עַל הַבֶּגֶד, הֲרֵי זֶה טָעוּן כִּיבּוּס** כדי להוציא ממנו את בליעת הדם שנאמר (ויקרא ו כ) 'וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד, אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ'. מבארת המשנה באיזה חטאות מדובר: **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכָּתוּב** המחייב כיבוס **מְדַבֵּר אֶלָּא בַּחטאות** החיצונות **הַנֶּאֱכָלוֹת** לכהנים, **שֶׁהרי נֶאֱמַר** בפרשה זו (שם ו יט) 'הַכֹּהֵן הַמְחַטֵּא אֹתָהּ יֹאכְלֶנָּה **בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ תֵּאָכֵל, בַּחֲצַר** אֹהֶל מוֹעֵד', ולא דיבר בחטאות הפנימיות [הקרבות בפנים ההיכל], שנשרפות מחוץ לירושלים, ואינן נאכלות לכהנים, מכל מקום **אֶחָד** חטאות **הַנֶּאֱכָלוֹת וְאֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת** שאינן נאכלות, דינן שוה בזה **שֶׁטְּעוּנוֹת כִּיבּוּם** לבגד שניתזו עליו, **שֶׁנֶּאֱמַר** בתחילת הפרשה (שם ו יח) 'דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר, זֹאת **תּוֹרַת הַחַטָּאת**', ולמדים מכך שתהיה **תּוֹרָה אַחַת** – דין שוה **לְכָל הַחַטָּאוֹת** לענין חיוב כיבוס הדם.

המשנה מבארת איזה דם מחייב כיבוס: **חַטָּאת פְּסוּלָה** – שנפסל דמה או בשרה, **אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם** כשניתז על הבגד, **בֵּין** באופן **שֶׁהָיְתָה לָהּ** – לחטאת זו **שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר** – זמן כל שהוא שדמה היה ראוי להזאה, קודם שנפסל, **וּבֵין שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר,** כלומר שהחטאת נפסלה תיכף בזמן השחיטה, ומעולם לא היה דמה ראוי להזאה. שנאמר (שם פסוק כ) 'אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ', ודרשו חכמים מ'אשר יזה' שדין כיבוס אינו נוהג אלא בחטאת שדמה כשר להזאה. מבארת המשנה: **אֵיזוּ הִיא** חטאת פסולה **שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר** לזריקת דמה על המזבח, כגון **שֶׁלָּנָה** – שדמה לן בעזרה בלילה, ונפסלה בכך להזאה. **וְכֵן** באופן **שֶׁנִּטְמְאָה** דמה של החטאת, ונפסלה להזאה. **וְכֵן שֶׁיָּצְאַת** דמה של החטאת מחוץ לחומת העזרה, ונפסלה בכך להזאה. שבאופנים אלו בתחילה היה הדם ראוי לזריקה על גבי המזבח.

וְאֵיזוּ הִיא חטאת פסולה **שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר** לזריקת דמה על המזבח, כגון **שֶׁנִּשְׁחֲטָה** במחשבת פסול, שחישב השוחט לאוכלה **חוּץ לִזְמַנָּהּ** – לאחר הזמן שמותר בשרה באכילה, **וְשחישב** לאוכלה **חוּץ לִמְקוֹמָהּ,** כלומר מחוץ לחומת העזרה. ופסל במחשבה זו את הקרבן. **וְכֵן** באופן **שֶׁקִּיבְּלוּ** אנשים **הַפְּסוּלִין** לעבודה (**וְזָרְקוּ**) **אֶת דָּמָהּ** מצואר הבהמה אחר השחיטה, ופסלו בכך את הדם לזריקה, ולא היה הדם ראוי לזריקה מעולם.

גמרא

שנינו במשנה: **דַּם חַטָּאת (שמתה)** [**שֶׁנִּתַּז**] **כּוּ'** על הבגד הרי זה טעון כיבוס. ודין זה נוהג אף בדם חטאת הפנימית שאינה מוזכרת בפרשה, משום שמרבים מהכתוב 'תורת החטאת' שדין כיבוס הדם נוהג בכל החטאות.

מקשה הגמרא: **וְאִי** – אם אכן דורשים שנוהג **תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַחַטָּאוֹת, אֲפִילּוּ** קרבן **חַטַּאת הָעוֹף נַמִּי** – גם תתרבה שיהיה דמה טעון כיבוס, **אַלְמָה תַּנְיָא** – ומדוע שנינו בברייתא, **יָכוֹל** שנאמר **שִׁיהֵא דַּם חַטַּאת הָעוֹף טָעוּן כִּיבּוּם** כשאר חטאות, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב (שם ו יח) 'דַּבֵּר אֶל אַהֲרֹן וְאֶל בָּנָיו לֵאמֹר **זֹאת** תּוֹרַת הַחַטָּאת' שמתיבת 'זאת' ממעטים שרק זאת חייבת בכיבוס אך חטאת העוף אינה חייבת. ומדוע אין למדים מ'תורת החטאת' שיהא נוהג דין כיבוס אף בדם חטאת העוף.

מתרצת הגמרא: **אָמַר** רֵישׁ לָקִישׁ **מִשּׁוּם** בַּר קַפָּרָא, **אָמַר קְרָא** בפרשה זו (שם פסוק יח) 'זֹאת תּוֹרַת הַחַטָּאת, בְּמָקוֹם אֲשֶׁר תִּשָּׁחֵט הָעֹלָה **תִּשָּׁחֵט** הַחַטָּאת לִפְנֵי ה'', ומלשון שחיטה האמור בפרשה למדים שרק **בַּחטאות הַנִּשְׁחָטוֹת** כגון חטאת בהמה **הַכָּתוּב מְדַבֵּר,** ולא בחטאות שאינן נשחטות כגון חטאת העוף שנעשית במליקה ולא בשחיטה.

מקשה הגמרא: תדייק לשון אחר בפרשה **וְאֵימָא** – ותאמר שדווקא **בַּחטאות** החיצונות **הַנֶּאֱכָלוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר** להצריכם כיבוס, **כִּדְכְתִיב** (שם ו יט) 'בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ **תֵּאָכֵל', אֲבָל** חטאות **הַפְּנִימִיּוֹת** שאינן נאכלות, אלא נשרפות מחוץ לחומת ירושלים, **לֹא** יהיה דמם טעון כיבוס, כיון שעליהם לא דיבר הכתוב. מתרצת הגמרא: **רַבִּי רַחֲמָנָא** – ריבה ה' בכתוב 'תורת' ומריבוי זה למדים שדין כיבוס דם החטאת שוה הוא בכל החטאות, אף באלו שאין הכתוב מדבר בהם, ומשום כך אף החטאות הפנימיות בכלל החיוב.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם כך שמרבים מ'תורת' שדין כיבוס דם החטאת כולל אף חטאות שלא נאמרו בפרשה, **אֲפִילּוּ חַטַּאת הָעוֹף נַמִּי** תתרבה מ'תורת' שדמה טעון כיבוס, על אף שמשמע מ'זאת' למעט שאין הכתוב עוסק בה. מתרצת הגמרא: **מִיעַט רַחֲמָנָא** בתיבת

המשך בעמוד קמו

רש"י

אבל לא של עץ. דבת כיבוי הוא ואיסורא דאורייתא הוא ואי כר"ש לא משכחת כיבוי אלא במתכוין לעשות פחמין בכיבויו וצריך להם דאר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור עליה וכיבוי לאו צורך גופו הוא שיהא צריך לו דהלואי שלא בא עליו ודמי למוציא את המת לסלקו מעל פניו דפטר עליה ר"ש במסכת שבת בפרק המצניע (דף צד.): **מערכה.** על הרצפה בעזרה ולא יוציאה לחוץ משום שנאמר בקדש באש תשרף בפ' שני דפסחים (דף כד.) דרשינן האי קרא וכל חטאת אשר יובא וגו' ומרבינן מיניה כל פסולי קדשים שמחיצתו בעזרה שיהו נשרפים בעזרה כדכתיב בקדש לא תאכל באש תשרף ותמיה אני למה שורפן לעצמן ואינו שורפן בבית הדשן שהיה בעזרה שבו שורפין פסולי קדשי קדשים ונראה בעיני שהוא דבר לח שורפן לעצמן שתהא שריפתן ניכרת לעצמן שאם היה שורפן עם בשר אין ניכרין שהרי אין בהן ממש: הדם והשמן

גרסי':

הדרן עלך כל התדיר

דם חטאת טעון כיבום. כדכתיב ואשר יזה מדמה וגו': **במקום** קדוש **תאכל.** בההוא עניינא כתיב: **תורת החטאת.** רישא דעניינא הוא: **פסולה אין טעון דמה כיבום.** דכתיב אשר יזה בראוי להזאה הכתוב מדבר: **שעת הכושר.** לזריקה: **שלנה.** לן דמה: **ושקבלו פסולין את דמה.** גרסי' ולא גרסי' וזרקו דהא אפילו כשרה שנתז (את) מדמה לאחר זריקה על הבגד אין טעון כיבוס כדאמרינן לקמן פרט לזה שכבר הוזה: **גמ' תשחט החטאת.** בההוא עניינא כתיב בנשחטות ולא בנמלקות: **אפילו חטאת העוף נמי.** אע"ג דכתיב זאת למעוטא הא פנימיות נמי אימעיטו דבנאכלות הכתוב מדבר וקמרבינן להו מתורת: **ומה ראית.** לרבות פנימיות מתורת ולמעט עוף מזאת: **דחטאת בהמה פנימיות ה"ל לרבויי.** כדין החיצונים שכן בהמה כמותה שחיטה כמותה טעונה צפון כמותה וקבלת כלי כמותה וקרנות המזבח כמותה וכנגד חודה של קרן ובאצבע ואישים אימוריהן לאישים אבל עוף אינו בהמה ואינו שחוט ואינו טעון צפון וקבלה ולא קרן שהרי חטאת העוף למטה נעשית ואינו נותנה באצבע בחודה של קרן ואין ממנה לאישים:

יאכלנה

אָבָל לֹא גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ, כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ, אֲפִילּוּ גַּחֶלֶת שֶׁל עֵץ נַמִּי. בְּדָבָר שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּין, סָבַר לָהּ כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן. בִּמְלָאכָה שֶׁאֵינָהּ צְרִיכָה לְגוּפָהּ, סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יְהוּדָה. אָמַר רַב הוּנָא, נְסָכִים שֶׁנִּטְמְאוּ, עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן וְשׂוֹרְפָן, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר ׳בַּקּוֹדֶשׁ בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף׳. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי, הַדָּם, וְהַשָּׁמָן, וְהַמִּנְחוֹת, וְהַנְּסָכִים, שֶׁנִּטְמְאוּ, עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן וְשׂוֹרְפָן. אָמַר לֵיהּ שְׁמוּאֵל לְרַב חִנָּא בַּגְדָתָאָה, אֵיתֵי לִי בֵּי עֲשָׂרָה, וְאֵימָא לָךְ קַמֵּיהוּ, נְסָכִים שֶׁנִּטְמְאוּ, עוֹשֶׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בִּפְנֵי עַצְמָן וְשׂוֹרְפָן:

הדרן עלך כל התדיר

משנה דַּם חַטָּאת שֶׁנִּתַּז עַל הַבֶּגֶד, הֲרֵי זֶה טָעוּן כִּיבּוּם. אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בַּנֶּאֱכָלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר ׳בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ תֵּאָכֵל׳. אֶחָד הַנֶּאֱכָלוֹת, וְאֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת, טְעוּנוֹת כִּיבּוּם, שֶׁנֶּאֱמַר ׳תּוֹרַת הַחַטָּאת׳, תּוֹרָה אַחַת לְכָל הַחַטָּאוֹת. חַטָּאת פְּסוּלָה, אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם. בֵּין שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, וּבֵין שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. אֵיזוֹ הִיא שֶׁהָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, שֶׁלָּנָה וְשֶׁנִּטְמְאָה וְשֶׁיָּצְאַת. וְאֵיזוֹ הִיא שֶׁלֹּא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, שֶׁנִּשְׁחֲטָה חוּץ לִזְמַנָּהּ וְחוּץ לִמְקוֹמָהּ, וְשֶׁקִּיבְּלוּ פְּסוּלִין [וְזָרְקוּ] אֶת דָּמָהּ: **גמרא** דַּם חַטָּאת (שמתה) [שֶׁנִּתַּז] כו', וְאִי תּוֹרָה אַחַת לְכָל חַטָּאוֹת, אֲפִילּוּ חַטַּאת הָעוֹף נַמִּי. אַלְמָה תַּנְיָא, יָכוֹל יְהֵא דַּם חַטַּאת הָעוֹף טָעוּן כִּיבּוּם, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳זֹאת׳. אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ מִשּׁוּם בַּר קַפָּרָא, אָמַר קְרָא ׳תִּשָּׁחֵט׳, בְּנִשְׁחָטוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר. וְאֵימָא, בַּנֶּאֱכָלוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר, כְּדִכְתִיב ׳בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ תֵּאָכֵל׳, אֲבָל פְּנִימִיּוֹת לֹא. רַבִּי רַחֲמָנָא ׳תּוֹרַת׳. אִי הָכִי, אֲפִילּוּ חַטַּאת הָעוֹף נַמִּי. מִיעֵט רַחֲמָנָא ׳זֹאת׳. וּמָה רָאִית. מִסְתַּבְּרָא, דְּחַטַּאת [בְּהֵמָה] פְּנִימִיּוֹת, הָוָה לֵיהּ לְרַבּוּיֵי. שֶׁכֵּן בְּהֵמָה, שְׁחִיטַת צָפוֹן וְקַבָּלַת כְּלִי

וקרן

תוספות

אבל לא גחלת של עץ. תימה היכי ס"ד דדבר שאין מתכוין שוה לאינה צריכה לגופה דמה עניין זה לזה ובפ' כירה (שבת מב.) ניחא טפי גבי הא דשרי שמואל אפילו שיעור לצרף דפריך התם כה"ג ומצי למימר דס"ד דלא הוה שרי ר"ש דבר שאין מתכוין לכתחילה אי לאו משום דאית ביה תרתי דהוה נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה הלכך רבי יהודה דמחייב באינה צריכה לגופה אוסר באין מתכוין דהא בהא תליא אבל הכא אי אפשר לפרש כן דמייתי לה אההיא דהמתנדב יין מביאו ומזלפו על גבי האישים דלא שייך טעמא דאין צריכה לגופה אלא גבי מלאכות דשבת ובסוף פרק ראשון דחגיגה (דף י.) מייתי לה גבי הלכות שבת כהררים התלוים בשערה וצריך לפרש דמשמע להש"ס דהשתא דכי היכי דמחייב שמואל באינה צריכה לגופה ה"נ יש לו לחייב אין מתכוין כמתכוין: **במלאכה** שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי יהודה. הקשה בהלכות גדולות דבשמעתא קמייתא דשבת (דף ג.) קאמר שמואל כל פטורי דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור ומותר הצד צבי והצד נחש ומפיס מורסא פי' דשרו רבנן משום צער דגופא דצד נחש ומפיס מורסא לא מיפטר אלא לר"ש דפטר מלאכה שאינה צריכה לגופה כדאיתא בפ' שמנה שרצים (שבת קז:) ודוחק הוא לתרץ בהלכות גדולות ור"ת תירץ דהא דחשיב לה שמואל [בהדי] פטור ומותר (קאמר) לאו משום דס"ל הכי אלא כלומר מאן דס"ל שהוא פטור קסבר דפטור ומותר כמו שמדקדק שמואל בסוף האורג (שם קז.) דודאי פטור ומותר קאמר מיהו אגן לא קיימא לן כשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה כדאשכחן רבא דהוא בתראה דסבר כר"ש בריש נוטל (שם קמא:) ואמוראי דפרק כל כתבי הקדש (שם קכא:) דאמרי כל המזיקין נהרגין בשבת ואפילו מאן דאסר לא פליג אמתני' דעל עקרב שלא תשוך הלכך מותר להפיס מורסא בשבת להוציא ממנה ליחה:

הדרן עלך כל התדיר

שלנה ושנטמאה. פירוש לן דמה ונטמא דמה ואם תאמר ונטמא מ"ט לא בעי כיבוס הא מדאורייתא זורקו לכתחילה כדאמרינן (פסחים דף פ:) דם שנטמא חורקו בשוגג הורצה וי"ל דמיירי כגון שנשבר הציץ או אינו על מצחו למאן דאית ליה [שאינו מרצה] (יומא דף ז:): **ושקבלו** פסולין חורקו את דמה. פירש בקונטרס או זרקו ואע"ג דאפילו כשרה אם ניתז דמה לאחר זריקה אין טעון כיבוס כדאמר לקמן פרט לזה שכבר הוזה איצטריך לאשמועינן בפסולין למימר דדם דחוי הוא ואין הנותר במזרק כשר לזריקה ולא תימא יחזור הכשר ויזרוק דפסול עושה שירים וצ"ע בפ"ק דמעילה (דף ה.): **יכול** תהא דם חטאת העוף טעון כיבוס ת"ל זאת. והוא הדין קדשים קלים מימעטי מזאת ותימה דבסוף פירקין (דף צח.) מרבי מזאת התורה לעולה ולמחנה ולחטאת מה חטאת מתקדשת בבלוע אף כל מתקדש בבלוע והשתא מנ"ל דאתיא היקישא לרבות כל הקדשים כחטאת לענין בלוע ומיעוטא דהכא לענין כיבוס אימא איפכא וי"ל כיון דאשכחן דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה מדאיצטריך אותה למעוטי תרומה סברא הוא לאוקומה היקישא לענין להתקדש בבלוע מאחר דאשכחן דטעונין מריקה ושטיפה מטעם בליעת כלי ומיתרצא נמי בהכי קושיא אחריתי דרבי יהודה מפיק לקמן כל קדשים לענין מריקה ושטיפה מקדש קדשים והשתא ל"ל קרא תיפוק לי מהיקישא דחטאת דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה כחטאת אבל למאי דפרישית ניחא דאי לאו דאשכחן מריקה [ושטיפה] בהדיא הוה מוקמי היקישא לענין כיבוס ומיעוטא דזאת למעוטי מריקה ושטיפה ובלוע:

וקרן

זבחים. פרק אחד עשר – דם חטאת דף צב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

וקרן ואצבע וחודה. תימה אי חומרי קחשיב הא לאו הוו אליבא דחד תנא דמאן דאית ליה חודה לית ליה קרן כדמוכח לעיל בפרק איזהו מקומן (דף נג.) דפליגי רבי ור"א בר"ש ויש לומר דהכי אמר קרן למאן דאית ליה וחודה למאן דאית ליה וכן צריך לפרש לעיל בפ"ק (דף י:) והאיבא חודה: **אי** הכי אחד הנאכלות ואחד הפנימיות אחד הפנימיות ואחד הנאכלות מיבעי ליה. שהפשוט יותר יש לו להזכיר תחלה ובפ"ק דסוכה (דף כ.) גריס רש"י במשנה אחת קטנה ואחת גדולה ופריך בגמרא אחת גדולה ואחת קטנה מיבעי ליה דהכי משמע אחת היא הגדולה ואחת היא הקטנה כלומר כמוה היא ואינה חלוקה לדין שני וכן דרך תנאים בכל מקום דההיא דפשיטא ליה תני ברישא ואותו השני כשבא להשמיענו ששוה לו שונה אחריו כדאמר בר"ה (דף כט:) אחד יבנה ואחד כל מקום שיש שם ב"ד ובב"ק (דף נ:) אחד החופר בור ואחד החופר שיח ומערה ובמסכת סוטה (דף מג.) אחד הבונה ואחד הלוקח ואחד היורש וטובא תנן התם גבי מערכי המלחמה הכי וקשה מההיא דפ' ב' דכתובות (דף כ:) דאחד חדשות ואחד ישנות וישנות פשוט לטומאה יותר מחדשות ובפ' החולץ (יבמות מא.) אחד בתולות ואחד בעולות אלמא דנקט שאינו פשוט תחילה ויש לחלק דהיכא דקאי אקרא או בפלוגתא דלעיל התם הוא דרגיל למתני הפשוט תחילה והא דתנן (סנהדרין דף לב.) אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה אע"ג דקאי אקרא איידי דאיירי בפרקא דלעיל בדיני ממונות נקט נמי דיני ממונות ברישא וה"ר שמעון הקשה מההיא דמנחות פרק רבי ישמעאל (מנחות סג:) דקתני וחב"א אחד חול ואחד שבת משלש היה בא וה"ל למיתני שבת ברישאלט) ובסיפא וחב"א אחד שבת וא' חול בשלש קופות ובשלש מגלות וה"ל למינקט חול ברישא:

מי

וְקֶרֶן וְאֶצְבַּע וְחוּדָהּ וְאִישִׁים. אַדְרַבָּה, חַטַּאת הָעוֹף, הַוָּה לֵיהּ לְרַבּוּיֵי. שֶׁכֵּן חוּץ כְּמוֹתָהּ, וַאֲכִילָה כְּמוֹתָהּ. הָנָךְ נְפִישִׁין. רַב יוֹסֵף אָמַר, אָמַר קְרָא 'יֹאכֵלֶנָּה', לְזוֹ וְלֹא לַאֲחֶרֶת. בְּנֶאֱכָלוֹת, מִיעֵט הַכָּתוּב. וְאֶלָּא, 'זֹאת' לָמָּה לִי. אִי לָאו 'זֹאת', הַוָּה אָמִינָא, 'יֹאכֵלֶנָּה' אוֹרְחֵיהּ דִּקְרָא. קָא מַשְׁמַע לָן. רַבָּה אָמַר, אָמַר קְרָא, 'אֲשֶׁר יִזֶּה', בְּהַזָּאוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר. (והתניא) [וְהָתְנַן], אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בְּנֶאֱכָלוֹת, לְעִנְיַן מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה. אֲבָל לְעִנְיַן כִּיבּוּס, 'אֲשֶׁר יִזֶּה' כְּתִיב. אִי הָכִי, 'אֶחָד הַנֶּאֱכָלוֹת וְאֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת'. אֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת וְאֶחָד הַנֶּאֱכָלוֹת, מִיבְּעֵי לֵיהּ. תְּנֵי, אֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת וְאֶחָד הַנֶּאֱכָלוֹת. אִי הָכִי, חַטַּאת הָעוֹף נַמִּי. מִיעֵט רַחֲמָנָא 'זֹאת'. אִי הָכִי, חִיצוֹנָה נַמִּי לֹא. רִיבָּה רַחֲמָנָא 'תּוֹרַת'. וּמָה רָאִיתָ. מִסְתַּבְּרָא, חַטַּאת בְּהֵמָה הַוָּה לֵיהּ לְרַבּוּיֵי. שֶׁכֵּן בְּהֵמָה, שְׁחִיטַת צָפוֹן וְקַבָּלַת כְּלִי וְקֶרֶן וְאֶצְבַּע וְחוּדָהּ וְאִישִׁים. אַדְרַבָּה, חַטַּאת הָעוֹף הַוָּה לֵיהּ לְרַבּוּיֵי, שֶׁכֵּן הַזָּאָה כְּמוֹתָהּ. הָנָךְ נְפִישִׁין. בָּעֵי רַבִּי אָבִין, חַטַּאת הָעוֹף שֶׁהִכְנִיס דָּמָהּ בְּצִוָּארָהּ, בִּפְנִים, מַהוּ. צִוָּארָהּ כְּכְלִי שָׁרֵת דָּמֵי, וּמִיפְסֵיל. אוֹ דִּלְמָא, כְּצִוָּאר בְּהֵמָה. 'מִדָּמָהּ' אָמַר רַחֲמָנָא, וְלֹא בְּשָׂרָהּ. תָּא שְׁמַע, פִּירְכָּסָה וְנִכְנְסָה לִפְנִים וְחָזְרָה, כְּשֵׁירָה. הָא הִכְנִיסָהּ, פְּסוּלָה. וְלִיטַעְמָיךְ, גַּבֵּי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים דְּקָתָנֵי, פִּירְכְּסָה וְיָצְאָה לְדָרוֹם וְחָזְרָה, כְּשֵׁרָה. הָא הוֹצִיאָהּ, פְּסוּלָה. אֶלָּא, הָאי 'יָצְתָה לַחוּץ', אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. הָכָא נַמִּי, 'יָצְתָה לַחוּץ', אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ. בָּעֵי רַבִּי אָבִין, נִשְׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפָהּ, מַהוּ. אַצְרוּכֵיהּ הוּא דְּלֵא אַצְרוּכֵיהּ רַחֲמָנָא, כְּלִי שָׁרֵת. וְהִלְכָּךְ, אוֹסְפוֹ וְכָשֵׁר. אוֹ דִּלְמָא, מִיפְסַל פָּסַל בֵּיהּ רַחֲמָנָא, כְּלִי שָׁרֵת. וְהִלְכָּךְ, אוֹסְפוֹ וּפְסוּל. אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע, יָכוֹל יְהֵא דַּם חַטַּאת הָעוֹף טָעוּן כִּיבּוּס, תַּלְמוּד לוֹמַר 'זֹאת'. וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ, מִיפְסַל פָּסִיל בֵּיהּ רַחֲמָנָא, תִּיפּוּק לִי, דְּהָא אִפְסִיל לָהּ בַּאֲוִיר כְּלִי. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, בְּמַדְבִּיק כְּלִי בְּצִוָּארָהּ. בְּעָא מִינֵּיהּ לֵוִי, נִיתַּז מִבֶּגֶד לְבֶגֶד, מַהוּ. מִבֶּגֶד קַמָּא, אִידְחֵי לֵיהּ לְכִיבּוּס. אוֹ דִּלְמָא, לֹא. אָמַר לֵיהּ, זוֹ שְׁאֵלָה. טָעוּן כִּיבּוּס, מִמַּה נַּפְשָׁךְ. אִי אוֹסְפוֹ וְכָשֵׁר, הָא כָּשֵׁר. וְאִי אוֹסְפוֹ וּפְסוּל, אֲנָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לִי. דְּאָמַר, הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה, דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּס.

בעא

יאכלנה לזו ולא לאחרת. יאכלנה חדא משמע לומר באחת מן הנאכלות כתבתי לך הענין הזה ולא בכל הנאכלות נתמעטה חטאת העוף שהוא נאכלת מדברים האמורים בענין ומה אמור בענין כיבוס מריקה ושטיפה: **אורחיה דקרא.** שכל הענין בלשון זה נאמר תשחט החטאת בבשרה מדמה: **רבה אמר.** האי פירכא דפרכת דלמא פנימיות נתמעטו ממיעוטא דזאת עיקר כיבוס בפנימיות כתיב דאשר יזה בניזאות הכתוב מדבר והיינו בפנימיות כתיב בהן הזאה על הפרכת אבל בחיצונות אין כתיב הזאה וחיצונות הוא דאיתרבו מתורת: **והא תנא דמתני' אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות קאמר.** אלמא עיקר קרא בחיצונות הוא דכתיב ופנימיות מתורת איתרבו: ה"ק אף על פי שיש דברים בענין שאינו מדבר אלא בנאכלות ומאי ניהו מריקה ושטיפה דההיא דוקא בנאכלות דסמיך ליה כל זכר בכהנים יאכל אותה מיהו לענין כיבוס אחד הנאכלות ואחד הפנימיות והפנימיות עיקר דאשר יזה כתיב בהו וחיצונות מזאת תורת החטאת: **אי הכי.** דעיקר בפנימיות כתיב אמאי תנא אחד הנאכלות ואחד הפנימיות דמשמע האמורה בנאכלות נוהגת אף בפנימיות דהכי משמע האמור בנאכלות הוא הדין האמור בפנימיות אלמא נאכלות במשמעותא אתו ופנימיות מריבויא: **אי הכי חטאת העוף נמי.** תיתי ממשמעותא שהרי אף היא מן הניזאות דכתיב והזה (מן) החטאת וגו' (ויקרא ה): **חטאת העוף שהכנים דמה בצוארה בפנים.** בין מליקה להזייה מהו שתיפסל משום וכל חטאת אשר יובא: **כבלי שרת דמי.** שהרי לא הוזקקה בקבלת כלי וזהו כלייה ומיפסל בהכנסת הדם שהכניסה בכלי להיכל: **או דלמא כו'.** ובהמה שהכניסה לפנים משנשחטה והוציאה וקיבל דמה לא מיפסלא דמדמה אמר רחמנא ולא שהכניסו עם בשרה: **פרכסה ונכנסה לפנים.** בחטאת העוף קתני לה כשרה וקס"ד משום דמאליה נכנסה ולא הכניסה הוא ע"מ לכפר וקרא כתיב לכפר בקדש: **ויצתה לדרום וחזרה.** לאו דוקא נקט וחזרה אלא משום דקתני בה בההיא פרכסה ויצתה לחוץ וחזרה פסולה דדוקא נקט לאשמועינן רבותא דאע"ג דחזרה פסולה נקט נמי גבי כשרה וחזרה: **הא הוציאה הוא פסולה.** בתמיה וכי יש מחיצה בצפון ובדרום ליפסל ביוצא אלא הא דתני פרכסה יצאת לחוץ איצטריכא ליה דקתני בה בההיא פרכסה ויצאת לחוץ חוץ לעזרה וחזרה פסולה ואפילו פרכסה ויצאת מאליה דנפסלה ביוצא ובפ' שני (לעיל כו.) מייתי לה בגמרא: **ה"ג.** דקתני פרכסה גבי עוף משום דההיא נקט לה בלשון פרכסה דקתני בה נמי פרכסה ויצאה לחוץ וחזרה פסולה: **נשפך על הרצפה.** מצואר העוף: **אצרוכי הוא דלא אצרכיה רחמנא כלי שרת.** וצואר דידיה הוא במקום כלי שרת והלכך לאוספו כשר ולהזותו למזבח דה"ל כנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו דכשר: **או דלמא מיפסיל פסיל ביה רחמנא כלי שרת.** דדוקא שייר ולא כתב ביה קבלה משום דבעי להזותו מן העוף עצמו למזבח וכ"ש דרצפה פוסלתו: **תיפוק לי.** דלא בעי כיבוס בלאו מיעוטא דזאת דהא איפסיל ליה דם מכי מטא לאויר הבגד ואנן ראוי להזאה בעינן ואויר כלי ככלי דמי: **במדביק כלי בצוארה.** דלא היה על אוירו עד שנגע בו להאי איצטריך זאת למעוטי: **ניתז מבגד לבגד.** בדם בהמה קמיירי: **אידחי ליה לכיבוס.** וגרע ליה מנשפך מן כלי על הרצפה ואספו ואחר כך ניתז על הבגד דהתם כיון דכשר לזריקה ראוי להזאה קרינא ביה אבל על הבגד דאיזקוקי איזקיק לכיבוס אדחי מתורת הזאה ולא קרינא ביה ראוי להזאה ולא בעי כיבוס האי אחרון: **זו שאלה.** בניחותא יפה שאלת ואשיבך עליה: **אוספו וכשר.** ואע"ג דאיזדקיק לכיבוס לא בטל מתורת דם כל זמן שלא כיבסו וה"ל כנשפך מן הכלי על הרצפה: **הא כשר.** וטענן האחרון כיבוס: **ואם תימצי לומר שאם אוספו מן הראשון פסול.** כדקא ס"ד משום דהוזקק לכיבוס בטיל ליה מתורת דם: **אנא כר"ע ס"ל.** דאמר לקמן (דף צג.) היתה לה שעת הכושר לזריקה ונפסלה דמה טעון כיבוס והאי הרי מתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בנפילתו על בגד ראשון:

ניתז

וְקֶרֶן – דם חטאת פנימית ניתנת על קרנות המזבח. **וְאֶצְבַּע** – וניתנת על המזבח באצבע ולא בכלי. **וְחוּדָהּ** – וניתנת בחוד קרן המזבח. **וְאִישִׁים** – ואימורה נקטרים על אש המזבח. ובכל הדברים הללו, דומים מעשי חטאת פנימית לחטאת חיצונה, ולכך מסתבר לרבותה, ולמעט חטאת העוף שאין בה דינים הללו.

מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, חַטַּאת הָעוֹף הֲוָה לֵיהּ לְרַבּוּיֵי** ולא חטאת פנימית, משום שדומה היא לחטאת חיצונה בדברים הבאים. **שֶׁכֵּן חוּץ** – דמה ניתן במזבח החיצון **כְּמוֹתָהּ** – כחטאת חיצונה, **וְיֵשׁ בָּהּ אֲכִילָה** לכהנים **כְּמוֹתָהּ.** אבל חטאת פנימית דמה ניתן בהיכל, ובשרה נשרף. מתרצת הגמרא: **הָנָךְ נְפִישִׁין** – הדברים שמנינו בחטאת פנימית שדומה לחטאת חיצונה, רבים הם מהדברים שדומה חטאת עוף לחטאת חיצונה. ומשום כך יש לרבות חטאת פנימית ולמעט חטאת העוף.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: **רַב יוֹסֵף אָמַר, אָמַר קְרָא** בדין כיבוס הדם (ויקרא ו יט) 'הכהן המחטא אתה **יֹאכְלֶנָּה',** ובא למעט **לָזוּ וְלֹא לַאֲחֵרֶת, וּבַנֶּאֱכָלוֹת מִיעֵט הַכָּתוּב** – הכתוב ממעט חטאת הנאכלת ובהכרח שכוונתו לחטאת העוף, משום שחטאת פנימית אינה נאכלת. ולמדים מזה גם לכל האמור בענין [דהיינו כיבוס מריקה ושטיפה] שאין נוהגים בחטאת העוף.

מקשה רב יוסף על דבריו: **וְאֶלָּא** המיעוט **'זֹאת' לָמָה לִי,** שהרי מ'יאכלנה' מיעטנו חטאת העוף. מתרץ רב יוסף: **אִי לָאו 'זֹאת' הֲוָה אָמִינָא** שמה שכתוב **'יֹאכְלֶנָּה'** בלשון יחיד **אוֹרְחֵיהּ דִּקְרָא** – דרך הכתוב בכל הפרשה שם לדבר בלשון יחיד, **קָא מַשְׁמַע לָן** 'זאת', שיש למעט חטאת העוף.

הגמרא מביאה תירוץ אחר מדוע אין למעט חטאת הפנימית: **רַבָּה אָמַר,** אין למעט חטאת הפנימית מ'זאת', משום שעיקר דין כיבוס נאמר בחטאת פנימית, **דְּאָמַר קְרָא** (ויקרא ו ב) 'ואשר יזה מדמה על הבגד **אֲשֶׁר יֻזֶּה** עליה' וגו', הרי שבְּקרבן הטעון **הַזָּאוֹת הַכָּתוּב מְדַבֵּר,** והם חטאות הפנימיות, מאחר וחטאות חיצונות אין בהן הזאה אלא נתינה, וחטאת חיצונה התרבתה מ'תורת'.

מקשה הגמרא על שיטת רבה: **(והתניא)** [וְהָתְנַן] במשנתינו **אַף עַל פִּי שֶׁאֵין הַכָּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בַּחטאות הַנֶּאֱכָלוֹת,** הרי מפורש במשנה שעיקר הכתוב עוסק בחטאת חיצונה שנאכלת ולא בפנימית שאינה נאכלת, והיא זו שמתרבה מ'תורת'.

מתרצת הגמרא: כוונת המשנה **לְעִנְיַן מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה** שדינה נאמר בהמשך הפרשה, שלענין זה עיקר הכתוב אמור בחטאת חיצונה. **אֲבָל לְעִנְיַן כִּיבּוּם** הדם **'אֲשֶׁר יֻזֶּה' כְּתִיב,** ולשון הזאה שייך בחטאת פנימית שדמה מוזה על המזבח.

מקשה הגמרא עוד על רבה: **אִי הָכִי** שלענין כיבוס עיקר הכתוב הוא בחטאת פנימית, מדוע שנה התנא במשנה **אֶחָד הַנֶּאֱכָלוֹת וְאֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת** נוהג בהם דין כיבוס, **אֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת וְאֶחָד הַנֶּאֱכָלוֹת מִיבָּעֵי לֵיהּ,** שאת הפשוט יש להזכיר תחילה, ולדברי רבה הפשוט הוא חטאת פנימית שבה אמור הכתוב. מתרצת הגמרא: **תְּנִי** – אכן יש לגרוס **אֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת וְאֶחָד הַנֶּאֱכָלוֹת.**

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** שמלשון הכתוב 'אשר יזה' למדנו שהכתוב עוסק בחטאות שדמם מוזה, **חַטַּאת הָעוֹף נַמִּי** נוסיף למשמעות הכתוב, מאחר וגם דם חטאת עוף מוזה למזבח'. מתרצת הגמרא: **מִיעֵט רַחֲמָנָא 'זֹאת',** ולפיכך אין דם חטאת עוף טעון כיבוס.

מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** ש'זאת' בא למעט, חטאת **חִיצוֹנָה נַמִּי לֵא** יהיה דמה טעון כיבוס. מתרצת הגמרא: **רִיבָּה רַחֲמָנָא 'תּוֹרַת',** ומתרבה ממנה חטאת חיצונה לכיבוס.

מקשה הגמרא: **וּמָה רָאִיתָ** למעט חטאת עוף ולרבות חטאת חיצונה ולא להיפך. מתרצת הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא שֶׁחַטַּאת בְּהֵמָה הֲוָה לֵיהּ** [–יש לך] **לְרַבּוּיֵי** ולא חטאת עוף, משום שחטאת חיצונה דומה לחטאת פנימית בדברים הבאים, **שֶׁכֵּן הם בְּהֵמָה, וּשְׁחִיטַת** שניהם **בִּצְפוֹן** המזבח, **וְקַבָּלַת** דמם **בִּכְלִי.** וְקֶרֶן **וְאֶצְבַּע וְחוּדָהּ וְאִישִׁים.** ומה שאין כל זה בחטאת העוף, ועל כן מיעטוה מ'זאת'.

מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה** מסתבר **שֶׁחַטַּאת הָעוֹף הֲוָה לֵיהּ לְרַבּוּיֵי, שֶׁכֵּן** דמה טעון **הַזָּאָה כְּמוֹתָהּ** – כחטאת פנימית. מתרצת הגמרא: מכל מקום **הָנָךְ נְפִישִׁין** – הדברים שדומים חטאת חיצונה לפנימית רבים הם מהדברים שדומה חטאת עוף לחטאת פנימית, ולכך יש לרבות חטאת חיצונה, ולמעט חטאת עוף.

הגמרא עוברת לדון בענין אחר. בחטאת העוף הצריכה התורה שמתן דמה יוזה מהצואר ולא מכלי שרת: **בְּעֵי רַבִּי אָבִין, חַטַּאת הָעוֹף שֶׁהִכְנִיס דָּמָהּ בְּצַוָּארָהּ** [–לאחר שמלקה ולפני שהזה דמה] **בִּפְנִים** ההיכל **מַהוּ,** האם כשר הדם לזריקה, או שמא נפסל כמו דם חטאת בהמה חיצונה שנכנס לפנים שנפסל. וצדדי הספק הם, האם כיון שצריך להזות מגופה ולא מכלי, אם כן **צַוָּארָהּ כִּכְלִי שֶׁרֶת דָּמֵי** – נחשב ככלי שרת שבו הדם, **וְלכן מִיפְּסִיל** [–נפסל] הדם, **אוֹ דִּלְמָא** צוארה אינו ככלי שרת, אלא הוא **כְּצַוָּאר** חטאת **בְּהֵמָה** שנכנס להיכל לאחר שחיטה שלא נפסל, משום ש'מִדָּמָהּ' **אָמַר רַחֲמָנָא** שנפסל, **וְלֹא** כאשר הכניס **בְּשָׂרָהּ** ועמו הדם הבלוע בו.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייתא: **תָּא שְׁמַע, פִּירְכְּסָה** – דילגה חטאת העוף מיד המולקה **וְנִכְנְסָה לִפְנִים** ההיכל **וְלאחר מכן חָזְרָה** לעזרה, **כְּשֵׁרָה.** ומדייקת הגמרא: דווקא באופן זה אינה נפסלת, **הָא** אם **הִכְנִיסָהּ** בכוונה **פְּסוּלָה.** והטעם לכך משום שנאמר 'אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש', שהחטאת נפסלת רק אם הכניסה לכפר ולא כאשר נכנסה מאליה ללא כוונה לכפר. ומוכח מהברייתא שצואר העוף חשוב ככלי שרת, ואם הכניס את העוף להיכל נפסל הדם.

משיבה הגמרא שאין לדייק כך מהברייתא: **וְלִיטַעְמֵיךְ** – ולטעמך שדייקת שהברייתא עוסקת רק באופן שהחטאת נכנסה מאליה, מה תאמר **גַּבֵּי קָדְשֵׁי קָדָשִׁים** ששחיטתה וקיבול דמה בצפון, **דְּקָתָנֵי** – ששנינו בה שבאופן **שֶׁפִּירְכְּסָה** לאחר שחיטתה **וְיָצְאָה לְדָרוֹם, וְלאחר מכן חָזְרָה** לצפון, **כְּשֵׁרָה** ואינה נפסלת ביוצא, משום שפסול יוצא בקדשי קדשים הוא רק ביצאה מחוץ לעזרה. ולדבריך, האם תדייק שרק באופן שיצאה הבהמה מאליה לא נפסלה, **הָא הוֹצִיאָהּ** בכוונה לדרום **פְּסוּלָה,** והלא אין מחיצה בין צפון לדרום שיגרום פסול. **אֶלָּא** בהכרח צריך לומר, **הַאי 'יָצְתָה לַחוּץ' אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** – התנא העמיד לה ביצאה מאליה אגב הדין הנוסף שהובא בברייתא, שכאשר הבהמה פירכסה ויצאה מחוץ לעזרה פסולה, ושם נצרך לכתוב כן כדי לחדש שאף באופן זה נפסלה. ויש לומר **שֶׁהָכָא נַמִּי** – גם כאן בחטאת העוף, משום **'יָצְתָה לַחוּץ' אִיצְטְרִיכָא לֵיהּ** לתנא לנקוט שיצאה מאליה, ואגב זה נקט לשון 'נכנסה לפנים', אבל הוא הדין אם הכניסה לא נפסלה, ואין לפשוט את ספיקו של רבי אבין.

הגמרא מביאה ספק נוסף של רבי אבין: **בְּעֵי רַבִּי אָבִין, נִשְׁפַּךְ** הדם מצואר העוף **עַל הָרִצְפָּה** של העזרה **וַאֲסָפָהּ** בכלי שרת **מַהוּ,** האם כשר הדם לזריקה, או לא כמו שמצינו בדם בהמה שנשפך שנפסל [ואמנם אם קיבל הדם בכלי שרת ואחר כך נשפך על הרצפה, יכול לאספו ולזרוק ממנו, משום שכבר נתקבל הדם בכלי]. האם נאמר **אַצְרוּבֵיהּ הוּא דְּלֵא אַצְרְבֵיהּ רַחֲמָנָא כְּלִי שֶׁרֶת** – התורה לא הצריכה לקבל דמו של עוף בכלי שרת מפני שהצואר משמש ככלי שרת, **וְהִלְכָּךְ** יכול **לְאוֹסְפוֹ** לדם **וְכָשֵׁר,** כדין נשפך מן הכלי. **אוֹ דִּלְמָא מִיפְּסַל פָּסַל בֵּיהּ רַחֲמָנָא כְּלִי שֶׁרֶת** – התורה פסלה דם חטאת העוף שנתקבל בכלי שרת, וכל שכן כשנשפך על הרצפה, **וְהִלְכָּךְ** לא יועיל מה **שֶׁאוֹסְפוֹ** בכלי שרת, **וּפָסוּל** הוא לזריקה.

הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייתא: **אָמַר רָבָא, תָּא שְׁמַע** מהברייתא ששנינו לעיל (ע"א), **יָכוֹל יְהֵא דַּם חַטַּאת הָעוֹף** שניתז על בגד **טָעוּן כִּיבּוּם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'זֹאת',** שרק החטאת הכתובה בפרשה טעונה כיבוס ולא חטאת העוף. **וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ מִיפְּסַל פָּסִיל בֵּיהּ** [–בעופות] **רַחֲמָנָא** כלי שרת, וכל שכן סתם כלי כמו בגד, למה נצרך 'זאת' למעט דם חטאת העוף מכיבוס, **תִּיפּוּק לִי,** משום **דְּהָא אִפְּסִיל לֵהּ** [–הדם] לפני שנגע בבגד כשהיה **בַּאֲוִיר הַכְּלִי** [–הבגד], והרי רק דם הכשר להזאה טעון כיבוס, ולא דם פסול. ומכך שהברייתא לומדת שדם חטאת העוף אינו טעון כיבוס מ'זאת', מוכח

הגמרא מבררת אופן נוסף של התזת דם על בגד: **בְּעָא מִינֵּיהּ רָמִי בַּר חָמָא מֵרַב חִסְדָּא, נִיתַּז דַּם עַל בֶּגֶד טָמֵא מַהוּ** דינו, האם כיון שנטמא ונפסל אינו טעון כיבוס, או שמא כיון שפסול הדם וחובת הכיבוס באו יחד, טעון כיבוס.

מבארת הגמרא את הספק: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, מִדְּקָמִיבַּעְיָא לֵיהּ הָכִי,** ולא בנטמא תחילה ואחר כך הותז על בגד, משמע שבאופן זה פשוט שאינו טעון כיבוס, אף שהיה ראוי להזאה לפני שנטמא, ואם כן **שְׁמַע מִינָּהּ** שסובר כרבי שמעון שאפילו אם **הָיְתָה לָהּ** לחטאת **שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר** לזריקה **וְנִפְסְלָה, אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם.** אך באופן שפסול הדם וחובת הכיבוס באו כאחד נסתפק, האם **הָנֵי מִילֵּי** שפסולה אינה טעונה כיבוס אלא **בְּזֶה אַחַר זֶה** – שנפסל הדם ואחר כך ניתז על בגד, **אֲבָל** אם חובת הכיבוס והפסול באו **בְּבַת אַחַת לֹא, אוֹ דִּלְמָא לֹא שְׁנָא,** וגם אם פסול הדם וחובת הכיבוס באו כאחד אינו טעון כיבוס.

פושטת הגמרא את הספק: **אָמַר לֵיהּ** רב חסדא לרמי בר חמא, **פְּלוּגְתָּא** – מחלוקת **דְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבָּנַן אַלִּיבָּא דְּרַבָּה** – לפי ביאורו של רבה, **וְכִדְקָא** – וכפי שמְתָרֵץ **אַבָּיֵי** את הביאור שביאר רבה במחלוקתם.

הגמרא מביאה ומבארת את המחלוקת תנאים שהביא רב חסדא: **דְּתַנְיָא רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, מֵי חַטָּאת שֶׁנִּטְמְאוּ מְטַהֲרִין** טמא מת, **שֶׁהֲרֵי נִדָּה** שנטמאה במת **מַזִּין עָלֶיהָ** לפני שנטהרת מנדתה, אף שמי החטאת נטמאין כשנוגעים בה. ומוכח שניתן לטהר במי חטאת שנטמאו.

וְאָמַר רַבָּה, רַבִּי אֶלְעָזָר שלא חש לחלק ולומר שבנדה טומאת המים וטהרת הנדה באות כאחת, ומשום כך טהורה היא, **בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ אֲמָרָהּ, דְּאָמַר שֶׁהַעֲבָרַת כְּלִי** שבתוכו מי חטאת **עַל גַּבֵּי מָקוֹם טָמֵא, כְּמוּנַּח דָּמֵי,** ונטמאו המים אף שלא נגעו בטומאה עצמה, ולפיכך מובן הראיה מנדה למי חטאת שנטמאו קודם ההזאה, משום שאף בנדה נטמאו המים קודם לטהרה בעודם באויר הנדה.

מביא רבה את שיטת רבי עקיבא: **דְּתָנַן,** מי חטאת המונחים בחלון שבכותל, ותנור עומד סמוך לכותל, ואדם **הָיָה עוֹמֵד חוּץ לַתַּנּוּר** – אחרי התנור, כלומר שהתנור מפסיק בינו לכותל, **וְיֵשׁ שֶׁרֶץ בַּתַּנּוּר, וְהוֹשִׁיט** האדם **יָדוֹ לְחַלּוֹן וְנָטַל אֶת הַלָּגִין** [–הכלי שבתוכו מי החטאת] **וְהֶעֱבִירוֹ עַל** אויר **פִּי הַתַּנּוּר,** שפי התנור למעלה, **רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא** את מי החטאת משום שאויר השרץ שבתנור מטמאו, **וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין.**

רבה מבאר את טעמי המחלוקת: **וּבְהָא פְּלִיגִי, דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר** כלי שעבר מעל פי תנור **כְּמוּנָּח** בתוך התנור **דָּמֵי,** ונפסלו המים מחמת השרץ, **וְרַבָּנַן סְבְרִי, לָאו כְּמוּנָּח דָּמֵי,** ולפיכך המים טהורים. ורבי אלעזר סובר כרבי עקיבא, ולכך מובן הראיה מנדה, כיון שאף בנדה נטמאו המים קודם לטהרה בעודם באויר הנדה.

הגמרא ממשיכה לבאר את דברי רב חסדא: **וְאִיתִיבֵיהּ** – והקשה **אַבָּיֵי** לרבה על ביאורו, ממה ששנינו בברייתא, **מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא בְּהָזָאָה שֶׁהֶעֱבִירָהּ** – במי חטאת המוזים על אדם, ועברה ההזאה **עַל גַּבֵּי כְּלִי חֶרֶס טָמֵא,** או **עַל גַּבֵּי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב טָמֵא, שֶׁהִיא** [–ההזאה] **טְהוֹרָה,** משום **שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר** טמא **שֶׁמְּטַמֵּא לְמַעְלָה** באוהל **כְּבִנְגִיעָה לְמַטָּה,** כלומר כאילו מונח למטה, **אֶלָּא כַּיַּיִן מִן הַמֵּת וּשְׁאָר כָּל הַמַּאֲהִילִין.** ו'שאר כל המאהילין' דקאמר בא **לְאִיתּוּיֵי** [–לרבות] **אֶבֶן הַמְנוּגַעַת** בצרעת, שאף היא מטמאה את העובר באוירה. ומבואר שרבי עקיבא סובר ששאר טומאות אין מטמאים באוירם, ואם כן אין לומר שמי חטאת המוזים על נדה נטמאים באויר לפני שנוגעים בה.

הגמרא מביאה ביאור אחר במחלוקת תנאים: **אֶלָּא אָמַר אַבָּיֵי, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** סוברים שאפילו מי חטאת שעברו מעל שרץ, **לָאו כְּמוּנָּח דָּמֵי** על השרץ, **וְהָכָא** [–וכאן בהעברת כלי מעל תנור] **בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, גְּזֵרִינַן שֶׁמָּא יָנוּחַ** הכלי בתנור ויטמאו המים, ולפיכך טימא אף כשמעבירו מעליו, **וְרַבָּנַן סְבְרִי, לֹא גְּזֵרִינַן.** ומה **שמּוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא בְּהָזָאָה** שעברה מעל טומאה שלא נטמאה, משום שאין לחשוש שמא תנוח ההזאה על הטומאה, **שִׁבְיָון דְּנָפַק** – שיצאה ההזאה מידו, **נָפַק,** ואינו יכול להניחה עוד על הטומאה, ולכן בזה לא גזר שיטמאו.

מבררת הגמרא: **וְאִם כֵּן שְׁאָר הַטּוּמְאוֹת מְטַמְּאִים בְּאוִיר, רַבִּי אֱלִעֶזֶר וְרַבָּנַן בְּמַאי קָמִיפַּלְגִי. אָמַר אַבָּיֵי, בְּדָנִין טוּמְאָה קְדוּמָה מִטּוּמְאָה שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה קָמִיפַּלְגִי** – האם למדים דין טומאה שהיתה במי חטאת לפני ההזאה מטומאה שאירעה בשעת ההזאה, וכגון הזאה על נדה, **מַר** [–רבי אלעזר] **סָבַר, דָּנִין** טומאה קדומה מטומאה שבאותה שעה, ולפיכך אף מי חטאת שנטמאו לפני ההזאה, מטהרים, **וּמַר** [–ורבנן] **סָבַר אֵין דָּנִין,** ולפיכך רק אם הטומאה וההזאה באו כאחת מטהרים המים.

ולספיקת רמי בר חמא האם דם שניתז על בגד טמא טעון כיבוס, השיב רב חסדא לפי דברי אביי, שגם זה מחלוקת בין רבי אלעזר ורבנן, שלרבי אלעזר שטומאה שבאותה שעה דינה כטומאה קדומה, אינו טעון כיבוס, כיון שהדם שנטמא בנגיעתו בבגד נחשב כנטמא קודם לכן. ולרבנן שאין למדים זה מזה, טעון כיבוס, כיון שטומאת הדם לא קדמה לחובת הכיבוס אלא באה עמה יחד.

מביאה הגמרא ביאור נוסף בטעמי מחלוקתם: **רָבָא אָמַר, דְּכוּלֵּי עָלְמָא** סוברים שאין **דָּנִין** טומאה קדומה מטומאה שבאותה שעה, **וְהָכָא בְּהָא קָמִיפַּלְגִי, דְּרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר, הַזָּאָה** של מי חטאת על טמא מת **צְרִיכָה שִׁיעוּר,** ואם הזה על הטמא פחות מהשיעור אינו נטהר, **וּמְצַטְרְפִין לְהַזָּאוֹת** – הזה פחות משיעור יכול להזות פעם שניה להשלים השיעור. ולפיכך מובן הוכחת רבי אלעזר מנדה שמי חטאת שנטמאו לפני ההזאה גם מטהרים, שהרי באופן שהזה פחות מכשיעור, המים נטמאו לפני שטיהרוה, כי רק לאחר שמזים עליה פעם נוספת, היא נטהרת. **וְרַבָּנַן סָבְרִי, הַזָּאָה אֵין צְרִיכָה שִׁיעוּר,** ולפיכך אין ראיה מנדה שמי חטאת טמאין מטהרין, כיון שבנדה ההזאה והטומאה באו כאחת.

שנינו במשנה: **חַטָּאת פְּסוּלָה כו'** אין דמה טעון כיבוס, בין שהיתה לה שעת הכושר ובין שלא היתה לה שעת הכושר. הגמרא מביאה שיש החולקים על דין זה: **תָּנוּ רַבָּנַן,** נאמר בדין כיבוס (ויקרא ו כב) 'וַאֲשֶׁר יֻזֶּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד', ודורשים מתיבת 'מִדָּמָהּ', שרק אם ניתז **מִדַּם** חטאת **כְּשֵׁירָה,** טעון כיבוס, **וְלֹא** אם ניתז **מִדַּם פְּסוּלָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר,** לא כל חטאת שנפסלה אינה טעונה כיבוס, שאם **הָיְתָה לָהּ** [–לחטאת] **שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר** – שעה אחת שבה היתה ראויה לזריקה, **וְאַחַר כָּךְ נִפְסְלָה, דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם.** ורק אם **לֹא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה,** כגון שלפני שקיבל דמה נפסלה, **אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה** – בין אם היתה ראויה לזריקה, ובין אם לא היתה ראויה לזריקה, **אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם.**

מבארת הגמרא את טעמם של רבי שמעון ורבי עקיבא: **מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן,** משום **דִּכְתִיב** בפרשת כיבוס (ויקרא ו כב) 'כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכַל אֹתָהּ', **וְ'אוֹתָהּ'** משמעה מיעוט, אותה ולא אחרת, **וְכְתִיב** בדין כיבוס מיעוט נוסף 'מִדָּמָהּ', ומשני מיעוטים דורש רבי שמעון **חַד** – אחד **לְמעט הֵיכָא** [–לאופן] **דְּהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר, וְחַד לְמעט לֹא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. וְרַבִּי עֲקִיבָא** שלא ממעט אלא לא היתה לה שעת הכושר, משום שסובר, ש**'אוֹתָהּ'** שנכתב לאחר דין מריקה ושטיפה, בא לומר, **פְּרָט לִתְרוּמָה** – שדין מריקה ושטיפה הנאמר בקדשים אינו נוהג בתרומה. **וְרַבִּי שִׁמְעוֹן** שלא ממעט מ'אותה' מריקה ושטיפה בתרומה, **לְמַעְמֵיהּ** – לשיטתו הלך, **דְּאָמַר** לקמן (צז:) **שקָדָשִׁים קַלִּים אֵין טְעוּנִין מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה, וְכָל שֶׁכֵּן תְּרוּמָה.** ולפיכך אין לו צורך למעט את התרומה, וממעט חטאת שהיתה לה שעת הכושר ונפסלה, שאינה טעונה כיבוס.

משנה

משנתינו מבארת אופנים נוספים שבהם אין דין כיבוס: **נִיתַּז הדם מִן הַצִּנּוֹר** של הבהמה **עַל הַבֶּגֶד, אֵינוֹ טָעוּן כִּיבּוּם.** וכן אם ניתז **מִן הַקֶּרֶן** – שהזה על קרן המזבח, ומהקרן ניתז על בגד, **וְכֵן** אם ניתז **מִן הַיְסוֹד,** שלאחר ששפך את שיירי הדם על יסוד המזבח, ניתז על בגד, **אֵינוֹ טָעוּן כִּיבּוּם.**

המשך בעמוד קמו

זבחים. פרק אחד עשר – דם חטאת דף צג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

רש"י

ניתז על בגד טמא. ונטמא בנגיעתו בו מי הוי דם פסול כאילו נטמא קודם לכן ולא בעי כיבוס או דלמא כיון דבעידנא דנפל עליה אכתי כשר הוה והוי פסול דם וטעינת כיבוס לבגד באין כאחד כדמפרש ואזיל לה רב הונא בריה דרב יהושע: **מדקא מיבעי ליה הכי.** מכלל דפשיטא ליה נטמא קודם לכן דלא בעי כיבוס ואע"ג דהיתה לו שעת הכושר ש"מ קסבר כו' ומידו היכא דפסול דם וטבילת בגד באין כאחד מיבעי ליה הכי מי אמרינן ה"מ דפסולא אין דמה טענן כיבוס: **בזה אחר זה.** שנפסל ואח"כ ניתז: **וכדקא מתרץ אביי.** למילתיה דרבה דפריש פלוגתייהו דר' אלעזר ורבנן: **מטהרין.** את האדם מטומאת מת כאילו לא נטמא: **שהרי נדה.** שנטמאה במת מזין עליה לפני טבילת נדתה וטובלת לשתי הטומאות בטבילה אחת שלא מצינו בתורה שהחזקה לטבול לנדתה תחלה ולקבל הזאה וטהרה כשתטבול ויש מיכן ראיה למי חטאת שנטמאו קודם הזאתן כדמפרש רבה ואזיל: **ואמר רבה.** ר' אלעזר שמביא ראיה מהזאת נדה שאינו דומה לזו דאילו נדה הזאה וטומאת המים באין כאחד ואין זו ראיה לנטמאו קודם הזייה: **אלא שאמרה בשיטת רבי עקיבא רבו.** דאמר כל הטומאות מטמאין מי חטאת העובדין על אוירו הלכך נטמאו המים משעברו על אויר הנדה והזאה לא הואי עד שנגעו המים בבשרה: **חוץ לתנור.** שהיה התנור סמוך לכותל וחלון בכותל ובו לגין והאדם עומד חוץ לתנור כלומר להלן מן התנור שהתנור מפסיק בינו לבין הכותל: **העברת כלי.** של מי חטאת: **והעבירו ע"פ התנור.** על אויר פיו שכל תנוריהם פיהם למעלה: **ונטל את הלגין.** של מי חטאת ובמסכת פרה תנינן לה ומעלה היא למי חטאת: **ואיתיביה אביי** גרסינן: **מודה ר' עקיבא.** אע"פ שנתלק בלגין של מי חטאת מודה הוא בהזאה שהעבירה כו' שהיה מזה על האדם ותנור טמא מפסיקו ועברה ההזאה על פי התנור: [למעלה כלמטה. באוהל בבנגיעה]: ה"ג **ושאר כל המאהילים לאיתויי אבן המנוגעת.** אלמא בהזאת נדה ליכא למימר לרבי עקיבא משבאה למעלה באויר על הנדה נטמאת: **אלא אמר אביי דכ"ע אפילו במי חטאת לאו כמונח דמי.** אלא לענין לגין הוא דגזר רבי עקיבא גזירה שמא ינידנה בתוך האויר דרך העברתו אבל בהזאה שאינו מעביר אלא זורקה מודה הוא דטהור דכיון דנפק מידו נפק לגמרי ואין בידו להכניסה לתנור: **ורבי אלעזר.** דמייתי ראייה למילתיה מהזאת נדה ורבנן דאמרי אינה ראייה: **בדנין טומאה קדומה.** כגון מי חטאת שנטמאו לפני הזאתן מטומאה שבאותה שעה כגון הזאת נדה שטומאת המים והזאה באין כאחד קמיפלגי: **רבי אלעזר סבר דנין ורבנן סברי אין דנין.** ולגבי ניתז דם חטאת על בגד טמא דאיבעיא לן לעיל נמי פלוגתא דרבי אלעזר ורבנן הוא דלרבי אלעזר אין טען כיבוס דטומאה שבשעת נפילה כטומאה שלפני נפילה ולרבנן לא דמו אהדדי והאי דקאמרינן אליבא דרבה וכדמפרק אביי ולא אמרינן אליבא דאביי (ואע"ג) דהא דרבה ליתיה משום דאביי תלמידו הוה ולא נחלק עליו אלא דן לפניו ותירגם הדבר לפניו והודה לו: **דכולי עלמא אין דנין.** ורבי אלעזר טומאה קדומה מטומאה קדומה יליף דרבי אלעזר סבר הזאה צריכה שיעור ומצטרפין להזאות וכי נפלה הזאה קמייתא עלה אכתי לאו הזאה היא לטהרה ואע"ג שנטמאת ההזאה הראשונה כשנגעה בה חוזרת ומצטרפת עם השניה להשלים השיעור אלמא מי חטאת שנטמאו לפני הזאה מטהרין: **ורבנן סברי אין הזאה צריך שיעור.** ומהזאה קמייתא אסתלקא לה הזאה וליכא למילף מינה טומאה קדומה דהך דגבי נדה טומאה שבאותה שעה היא: **מדמה.** מיעוטא היא דמה של זו ולא דמה של אחרת: רבי עקיבא ורבי שמעון פליגי בהאי פסולה דמיעט קרא ולפרושי קאתו: **כתיב אותה.** בתריה דקרא דכיבוס ומריקה ושטיפה כתיב כל זכר בכהנים יאכל אותה (ויקרא ו): **אותה פרט לתרומה.** ואמריקה ושטיפה קאי כדאמרינן לקמן בפירקין (דף צו:): **ורבי שמעון לטעמיה.** לקמן במתניתין (דף צח:): **מתני' ניתז מן הצואר על הבגד כו'.** כדמפרש טעמא בגמרא: **מן הקרן.** של מזבח ומן היסוד של שירים ובפרק בית שמאי (לעיל לט.) תרגימנא דמן הקרן מן הקרן ממש ומן היסוד מן הראוי ליסוד דמשניתן מתן דמה אין שירים טעונין כיבוס וטעמא מפרש בגמרא: **הכי גרסינן במתניתין.** נשפך על הרצפה ואספו אין טען כיבוס ואין טען כיבוס אלא הדם שנתקבל בכלי כו' ובגמרא פריך הא תו למה לי: **נשפך על הרצפה.** מצואר בהמה: **גמ' בראוי להזאה.** שנתקבל בכלי:

מי חטאת שנטמאו מטהרין. וא"ת א"כ למה גזרו שלא יעביר אדם מי חטאת ואפר חטאת בנהר ובספינה כמעשה שהיה כדאיתא ביבמות פרק האשה שלום (דף קטז: ובחגיגה כג.) וי"ל דהתם קודם קידוש והכא לאחר קידוש: **ניתז** מן הצואר על הבגד אין טען כיבוס. מרישא לא שמעינן דהוה אמינא הכא שאני משום דבבת אחת:

מה

בְּעָא מִינֵּיהּ רָמִי בַּר חָמָא מֵרַב חִסְדָּא, נִיתַּז עַל בֶּגֶד טָמֵא, מַהוּ. אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, מִדְּקָמִיבַּעְיָא לֵיהּ הָכִי, שְׁמַע מִינָּהּ, הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה, אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם. הָנֵי מִילֵּי, בְּזֶה אַחַר זֶה. אֲבָל בְּבַת אַחַת, לֹא. אוֹ דִּלְמָא, לֹא שְׁנָא. אָמַר לֵיהּ, פְּלוּגְתָּא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבָּנַן, אֲלִיבָּא דְּרַבָּה, וְכִדְקָא מְתָרֵץ אַבַּיֵי. דְּתַנְיָא, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, מֵי חַטָּאת שֶׁנִּטְמְאוּ, מְטַהֲרִין, שֶׁהֲרֵי נִדָּה מַזִּין עָלֶיהָ. וְאָמַר רַבָּה, רַבִּי אֶלְעָזָר, בְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא רַבּוֹ, אֲמָרָהּ. דְּאָמַר, הַעֲבָרַת כְּלִי עַל גַּבֵּי מָקוֹם טָמֵא, כְּמוּנָּח דָּמֵי. דִּתְנַן, הָיָה עוֹמֵד חוּץ לַתַּנּוּר, וְשֶׁרֶץ בַּתַּנּוּר, וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לַחַלּוֹן, וְנָטַל אֶת הַלָּגִין, וְהֶעֱבִירוֹ עַל פִּי תַּנּוּר, רַבִּי עֲקִיבָא מְטַמֵּא, וַחֲכָמִים מְטַהֲרִין. וּבְהָא פְּלִיגִי. דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, כְּמוּנָּח דָּמֵי. וְרַבָּנַן סְבְרִי, לָאו כְּמוּנָּח דָּמֵי. וְאֵיתִיבֵיהּ אַבַּיֵי, מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא, בְּהַזָּאָה שֶׁהֶעֱבִירָהּ עַל גַּבֵּי כְּלִי חֶרֶס טָמֵא, עַל גַּבֵּי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב טָמֵא, שֶׁהִיא טְהוֹרָה. שֶׁאֵין לְךָ דָּבָר שֶׁמְּטַמֵּא לְמַעְלָה כְּלְמַטָּה, אֶלָּא כַּזַּיִת מִן הַמֵּת, וּשְׁאָר כָּל הַמַּאֲהִילִין. לְאִיתּוּיֵי, אֶבֶן הַמְנוּגַּעַת. אֶלָּא אָמַר אַבַּיֵי, דְּכוּלֵּי עָלְמָא, לָאו כְּמוּנָּח דָּמֵי. וְהָכָא, בְּהָא קָמִיפְּלְגִי. דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר, גְּזֵרִינַן שֶׁמָּא יָנוּחַ. וְרַבָּנַן סְבְרִי, לֹא גְּזֵרִינַן. וּמוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא בְּהַזָּאָה, כֵּיוָן דְּנָפַק נָפַק. וְרַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבָּנַן, בְּמַאי קָמִיפְּלְגִי. אָמַר אַבַּיֵי, בְּדָנִין טוּמְאָה קְדוּמָה מִטּוּמְאָה שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה, קָמִיפְּלְגִי. מַר סָבַר, דָּנִין. וּמַר סָבַר, אֵין דָּנִין. רָבָא אָמַר, דְּכוּלֵּי עָלְמָא, אֵין דָּנִין. וְהָכָא, בְּהָא קָמִיפְּלְגִי. דְּרַבִּי אֶלְעָזָר סָבַר, הַזָּאָה צְרִיכָה שִׁיעוּר, וּמִצְטָרְפִין לְהַזָּאוֹת. וְרַבָּנַן סְבְרִי, הַזָּאָה אֵין צְרִיכָה שִׁיעוּר: חַטָּאת פְּסוּלָה כו': תָּנוּ רַבָּנַן, 'מִדָּמָהּ', מִדַּם כְּשֵׁירָה, וְלֹא מִדַּם פְּסוּלָה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה, דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם. לֹא הָיְתָה לָהּ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר וְנִפְסְלָה, אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה, אֵין דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי שִׁמְעוֹן, כְּתִיב 'אוֹתָהּ', וּכְתִיב 'מִדָּמָהּ'. חַד, לְהֵיכָא דְּהָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. וְחַד, לְלֹא הָיְתָה לוֹ שְׁעַת הַכּוֹשֶׁר. וְרַבִּי עֲקִיבָא, 'אוֹתָהּ' פְּרָט לִתְרוּמָה. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן לְטַעְמֵיהּ, דְּאָמַר, קָדָשִׁים קַלִּים אֵין טְעוּנִין מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה, וְכָל שֶׁכֵּן תְּרוּמָה: **מִשְׁנָה** נִיתַּז מִן הַצַּוָּאר עַל הַבֶּגֶד, אֵינוֹ טָעוּן כִּיבּוּם. מִן הַקֶּרֶן וּמִן הַיְסוֹד, אֵינוֹ טָעוּן כִּיבּוּם. נִשְׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ, אֵין טָעוּן כִּיבּוּם. אֵין טָעוּן כִּיבּוּם, אֶלָּא דָּם שֶׁנִּתְקַבֵּל בַּכְּלִי וְרָאוּי לְהַזָּאָה: **גְּמָרָא** תָּנוּ רַבָּנַן, יָכוֹל נִיתַּז מִן הַצַּוָּאר עַל הַבֶּגֶד, יְהֵא טָעוּן כִּיבּוּם. תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יִזֶּה', לֹא אָמַרְתִּי לְךָ אֶלָּא בְּרָאוּי לְהַזָּאָה. תַּנְיָא אִידָּךְ, יָכוֹל נִיתַּז מִן הַקֶּרֶן וּמִן הַיְסוֹד, יְהֵא טָעוּן כִּיבּוּם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יִזֶּה', פְּרָט לְזֶה שֶׁכְּבָר הוּזֶּה: נִשְׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה כו':

הא

הא

זבחים. פרק אחד עשר – דם חטאת דף צג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

מה טעם קאמר. מתוך התירוץ משמע דהא דקשיא ליה הא תו ל"ל קאי אלפי שאין טעון כיבוס כו' ותימה ונשפך על הרצפה למה לי היא שמעינן לה מניתו מן הצואר: **אלא** אצבעו במאי מקנח. בפ"ק דמנחות (דף ז:) פי' בקונטרס לפי שהיה מזה מדמה בהר המשחה אל נכח פני אהל מועד ופרה לפניו נשרפת לאחר שיורד מן ההר והיאך היה יורד בין כל הזאה והזאה מהר המשחה לקנח בגוף הפרה וקשה מהא דאמר לקמן בריש פרק בתרא (דף קיג.) שחטה שלא כנגד הפתח פסולה שנאמר ושחט והזה מה הזאה כנגד הפתח אף שחיטה כנגד הפתח דמשמע שהיה הכל במקום אחד ונראה כמו שפירש כאן בקונטרס שלא היה יכול לקנח אצבעו בגוף הפרה שלא יתלכלך אצבעו מן הנימין והכי נמי אשכחן דחיישינן לנימין פרק כל כתבי הקדש (שבת קטז:) גבי מפשיטין את הפסח עד החזה:

מנין לרבות שק וכל מיני בגדים כו'. מדאוקי ריבויא לשק וכל מיני בגדים משמע דעור אף משהופשט לא בעי כיבוס לרבי אלעזר וגרסי' במילתיה יכול שאני מרבה את העור משהופשט כדפי' בקונטרס ול"ג עד שלא הופשט דא"כ הוה משמע משהופשט בעי כיבוס וזה אינו דר"א לא מביא אלא שק ומיני בגדים ושמעינן ליה נמי במתני' דאף משהופשט אין טעון כבוס זה אינו דיוק דאדרבה דעור משהופשט ואינו מחוסר שום דבר לא תיקון ולא מחשבה לקבל טומאה טעון כבוס אפילו לר"א דהא (משהופשט נמי) לא ממעט אלא מטעם דבעינן דבר המקבל טומאה כדאיתא בברייתא אלמא אי מקבל טומאה השתא טעון כיבוס ובסמוך נמי קאמר עוצבא שחישב לקצעה איכא בינייהו דלרבי אלעזר לא בעי כיבוס משום דאינו מקבל טומאה עד שיקצענה אבל אם קצעה או לא חישב לקצעה דהשתא אי מקבל העור טומאה טעון כיבוס והא דמרבי שק ושאר מיני בגדים משום דאפילו הני דאינן בכלל בגד כי אם צמר ופשתים כדפרש"י וצריך יתור לרבות' וה"ה דמההוא יתור נמי אתי עור ואי גרסי' בר"א משהופשט מיירי שעדיין צריך מחשבה קודם שיקבל טומאה אי צריך שיבטל מחשבתו שחישב העוצבא לקצעה וכן פרש"י דהשתא אינו מקבל טומאה לא בעי כיבוס ולרבי יהודה בעי כיבוס כיון דראוי לקבל בלא מעשה ע"י ייחוד מודי אבל ר"א לא מיירי בעור שצריך תיקון ומעשה קודם שיקבל טומאה דההוא אפי' רבי יהודה מודה דלא בעי כיבוס דהא אינו ראוי לקבל דהא מחוסר מעשה אבל קשה אי גריס משהופשט מאי בעי מאי בינייהו ליבעי פירוש דר"א עור משהופשט דאינו מקבל טומאה השתא אבל ראוי לקבל ע"י מחשבה היכי משכחת לה דאי מחוסר מעשה אפי' רבי יהודה מודה דהא אינו ראוי מידהו היינו נמי מאי בינייהו דקאמר שצריך לעשות הבעיא מכח דברי שניהם ואי גרסינן אף במילתיה דר"א עד שלא הופשט א"ש דבעי מאי בינייהו אבל קשה ממתניתין אי גריס אף משהופשט: הג"ה השתא אפילו גרס משהופשט ע"כ לא פליגי ר"י ור"א אלא דר"י דריש מה בגד ראוי לקבל טומאה ור"א דריש מה בגד מקבל טומאה ומשום הכי ר"י דדריש ראוי מרבה עור משהופשט דראוי לקבל טומאה במחשבה ואין מחוסר מעשה ור"א דדריש מקבל ממעט עור שהופשט אע"ג דראוי משום דבעי דבר המקבל טומאה שאין מחוסר אפילו מחשבה אבל לאחר מחשבה מקבל טומאה בלא שום מעשה דאי מחוסר מעשה אפילו ר"י מודה דלא בעי כיבוס

רש"י

הא תו למה לי. למיתני אין טעון כיבוס אלא שנתקבל בכלי הא תנא ליה נשפך על הרצפה: **קיבל פחות מכדי הזייה בכלי זה.** וחזור ועירב: **דתני ר' חלפתא.** לגבי מי חטאת: **קידש.** מי חטאת באפר פרה: **לא קידש.** כדבעי טעמא ואזיל: **בדם מאי.** גבי חטאת הפנימית קיבל פחות מכדי הזייה כו' וחזור ועירב מי הואי קבלה או לא: **הלכתא.** גבי מי חטאת: **ומהלכתא לא גמרינן.** מילתא אחריתי דקי"ל שבת (דף קלב.) אין דנין מהלכה: **וטבל במים.** מדקרינן במים ולא קרינן במים משמע במים הנזכרים למעלה לענין קידוש שיהא בשעת קידוש שיעור טבילה: **ה"נ.** הא כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם שיהא בדם הראשון שיעור טבילה מתחילתו: **מספג.** מקנח בשולי הכלי או בדופנותיו: **שיהא בדם שיעור טבילה מעיקרא.** גרסינן כדפר' בדם הראשון משמע: **מן הדם.** והזה מן הדם: **שבענין.** מדם האמור בענין טבילה שהזה ממנה ראשונה יזה את כולן שצריך לחזור ולטבול בו אצבעו על כל הזייה טבילה ולמעוטי שירים שבאצבע דהאי מן הדם קרא יתירא הוא דלא צריך למיכתב אלא והזה ז' פעמים: **אע"ג דליכא שיעור טבילה מעיקרא.** הואיל ואיכא שיעור בשעת טבילה: **להכי איצטריך למיכתב בדם.** דמשמע בדם שהזכיר לענין קבלה: **אטר רב עמרם תנינא.** תיובתא לר' אלעזר: **היה מזה.** בחטאות הפנימיות וניתזה הזאה מידו על הבגד: **עד שלא גמר כל ההזאות.** טעון כיבוס ואפי' ניתז בין ההזאה להזאה משירים שבאצבע אלמא שירים שבאצבע כשרין דאי פסולין אמאי טעון כיבוס: **עד שלא יצתה מידו.** משטבל טעון כיבוס משיצתה הזאה מידו לאחר טבילה דהוי להו שירים באצבע אין טעון כיבוס: **גמר מלהזות.** במס' פרה (פ"ג מ"ט) תנן לה גמר מלהזות ז' הזאות שמזה בהר המשחה כנגד פתחו של היכל כדכתיב (במדבר יט) אל נכח פני אהל מועד: **מקנח ידו בגופה של פרה.** שאף דמה טעון שריפה כדכתיב את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף: **אלא אצבעו.** בין הזאה להזאה: **במה יקנח.** בגופה של פרה לא מצית אמרת שילכלך אצבעו בגוף הפרה וידבקו בו נימין: **כפורי זהב.** גבי כלי שרת כתיב בספר עזרא והן מזרקין ועל שם שמקנח בו אצבעו קרי להן כפורי לשון וכפר ידיה דנירון קיסר (גיטין דף נו.): **מתני' עד שלא הופשט אין טעון כיבוס. טעמא מפרש בגמרא דבעינן ראוי לקבל טומאה בלא חסרון מלאכה: אף משהופשט.** כל זמן שלא נתקן להיות כלי אין טעון כיבוס דבעינן דבר המקבל טומאה שאין מחוסר אפילו מחשבה: **אלא מקום הדם.** ולא כל הבגד: **ודבר הראוי לקבל טומאה.** ואע"פ שמחוסר מחשבה ובלבד שלא יהא מחוסר מלאכה וסתמא כרבי יהודה: **וראוי לכיבוס.** בגמרא מפרש למעוטי מאי: **במקום קדוש.** בעזרה: **ושבירת כלי חרס.** שבישל בה חטאת במקום קדוש ובגמרא יליף לה: **זה חומר.** אכיבוס קאי: **גמ' מה בגד הראוי לקבל טומאה.** דאין לך בגד קטן ששמו בגד שאינו ראוי לקבל טומאה אם חישב עליו לכלי כמות שהוא אף כל כו' ועור משהופשט ראוי לקבל טומאה אם חישב עליו לעבודה כמו שהיא אבל כל זמן שלא הופשט אינו ראוי לכלי: **אין לי אלא בגד.** סתם בגדים שבתורה צמר ופשתים: **שק.** מנרצה של עזים:

הָא, תּוּ לָמָּה לִי. מַה טַּעַם קָאָמַר, מַה טַּעַם, נִשְׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ, אֵין טָעוּן כִּיבּוּס, לְפִי שֶׁאֵין טָעוּן כִּיבּוּס אֶלָּא דָּם שֶׁנִּתְקַבֵּל בַּכֵּלִי וְרָאוּי לְהַזָּאָה: רָאוּי לְהַזָּאָה: לְמַעוּטֵי מַאי. לְמַעוּטֵי, קִיבֵּל פָּחוֹת מִכְּדֵי הַזָּיָיה בְּכֵלִי זֶה, וְפָחוֹת מִכְּדֵי הַזָּיָיה בְּכֵלִי זֶה. דְּתַנְיָא, רַבִּי חֲלַפְתָּא בַּר שָׁאוּל אוֹמֵר, קִידֵּשׁ פָּחוֹת מִכְּדֵי הַזָּיָיה בְּכֵלִי זֶה, וּפָחוֹת מִכְּדֵי הַזָּיָיה בְּכֵלִי זֶה, לֹא קִידֵּשׁ. אִיבַּעְיָא לְהוּ, בְּדָם, מַהוּ. הִלְכָתָא הִיא, וּמֵהִלְכָתָא לֹא גְּמִרִינַן. אוֹ דִּלְמָא, הָתָם, מַאי טַעְמָא, דִּכְתִיב 'וְטָבַל בַּמַּיִם', הָכָא נַמִּי, כְּתִיב 'וְטָבַל בַּדָּם'. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַף בַּדָּם, לֹא קִידֵּשׁ. אָמַר רָבָא, תַּנְיָא, 'וְטָבַל', וְלֹא מְסַפֵּג. 'בַּדָּם', עַד שֶׁיְּהֵא בַּדָּם שִׁיעוּר טְבִילָה מֵעִיקָּרוֹ. 'מִן הַדָּם', מִן הַדָּם שֶׁבָּעִנְיָן. וְאִיצְטְרִיךְ לְמִכְתַּב 'בַּדָּם', דְּאִי כָּתַב רַחֲמָנָא 'וְטָבַל', הָוָה אָמִינָא, אַף עַל פִּי דְּלֵיכָּא שִׁיעוּר טְבִילָה מֵעִיקָּרוֹ, כָּתַב רַחֲמָנָא 'בַּדָּם'. וְאִי כָּתַב רַחֲמָנָא 'בַּדָּם', הָוָה אָמִינָא, אֲפִילּוּ מְסַפֵּג, כָּתַב רַחֲמָנָא 'וְטָבַל'. 'מִן הַדָּם' שֶׁבָּעִנְיָן, לְמַעוּטֵי מַאי. אָמַר רָבָא, לְמַעוּטֵי שִׁירַיִים שֶׁבָּאֶצְבַּע. מְסַיֵּע לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שִׁירַיִים שֶׁבָּאֶצְבַּע פְּסוּלִין. אָמַר לֵיהּ רָבִין בַּר רַב אָדָא לְרַב, אָמְרִי תַּלְמִידָךְ. אָמַר רַב עַמְרָם, תְּנִינָא, הָיָה מַזֶּה וְנִיתְּזָה הַזָּאָה מִיָּדוֹ, עַד שֶׁלֹּא הִזָּה, טָעוּן כִּיבּוּס. מִשֶּׁהִזָּה, אֵין טָעוּן כִּיבּוּס. מַאי לָאו, הָכִי קָאָמַר, עַד שֶׁלֹּא גָּמַר מִלְּהַזּוֹת, טָעוּן כִּיבּוּס. מִשֶּׁגָּמַר לְהַזּוֹת, אֵין טָעוּן כִּיבּוּס. לֹא. הָכִי קָאָמַר, עַד שֶׁלֹּא יָצְתָה הַזָּאָה מִיָּדוֹ, טָעוּן כִּיבּוּס. מִשֶּׁיָּצְתָה הַזָּאָה מִיָּדוֹ, אֵין טָעוּן כִּיבּוּס. אִיתְּיבֵיהּ אַבַּיֵי, גָּמַר מִלְּהַזּוֹת, מְקַנֵּחַ יָדוֹ בְּגוּפָהּ שֶׁל פָּרָה. גָּמַר, אִין. לֹא גָּמַר, לֹא. אָמַר לֵיהּ, גָּמַר, מְקַנֵּחַ יָדוֹ בְּגוּפָהּ שֶׁל פָּרָה. לֹא גָּמַר, מְקַנֵּחַ אֶצְבָּעוֹ. בִּשְׁלָמָא, גָּמַר מְקַנֵּחַ יָדוֹ בְּגוּפָהּ שֶׁל פָּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו'. אֶלָּא אֶצְבָּעוֹ, בְּמַאי מְקַנֵּחַ. אָמַר אַבַּיֵי, בְּשִׂפַּת מִזְרָק, כְּדִכְתִיב 'כִּפּוֹרֵי זָהָב': **משנה** נִיתַּז עַל הָעוֹר, עַד שֶׁלֹּא הוּפְשַׁט, אֵינוֹ טָעוּן כִּיבּוּס. מִשֶּׁהוּפְשַׁט, טָעוּן כִּיבּוּס, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף מִשֶּׁהוּפְשַׁט אֵינוֹ טָעוּן כִּיבּוּס אֶלָּא מְקוֹם הַדָּם. וְדָבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה, וְרָאוּי לְכִיבּוּס, אֶחָד הַבֶּגֶד, וְאֶחָד הַשַּׂק, וְאֶחָד הָעוֹר, טְעוּנִין כִּיבּוּס. וְהַכִּיבּוּס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ, וּשְׁבִירַת כְּלִי חֶרֶס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. וּמְרִיקָה וּשְׁטִיפָה בְּכְלִי נְחוֹשֶׁת בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. זֶה חוֹמֶר בַּחַטָּאת מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים: **גמרא** מְנָהֲנֵי מִילֵּי. דְּתָנוּ רַבָּנָן, 'בֶּגֶד', אֵין לִי אֶלָּא בֶּגֶד. מִנַּיִן לְרַבּוֹת עוֹר מִשֶּׁהוּפְשַׁט, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יִזֶּה עָלָיהָ תְּכַבֵּס'. יָכוֹל, שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה עוֹר עַד שֶׁלֹּא הוּפְשַׁט, תַּלְמוּד לוֹמַר 'בֶּגֶד', מַה בֶּגֶד הָרָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה, אַף כָּל הָרָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, 'בֶּגֶד', אֵין לִי אֶלָּא בֶּגֶד. מִנַּיִן לְרַבּוֹת שַׂק

מקשה הגמרא: **הָא תּוּ לָמָּה לִי** – לשם מה חזר ושנה שהדם שטעון כיבוס הוא רק אם נתקבל בכלי, הלא כבר שנה שדם שנשפך על הרצפה אינו טעון כיבוס. מתרצת הגמרא: **מַה טַּעַם קָאָמַר** – התנא כתב כן כדי לבאר את הדין של נשפך הדם על הרצפה, **שֶׁמַּה הַטַּעַם** שדם **שֶׁנִּשְׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה וַאֲסָפוֹ** לתוך כלי, וניתז מהכלי על הבגד **שֵׁאֵין טָעוּן כִּיבּוּס, לְפִי שֶׁאֵין טָעוּן כִּיבּוּס אֶלָּא דָּם שֶׁנִּתְקַבֵּל בְּכְלִי** לאחר השחיטה **וְרָאוּי לְהַזָּיָיה,** ודם זה שנשפך על הרצפה ולאחר מכן אספו לכלי, אינו ראוי להזאה.

שנינו במשנה: שדם שטעון כיבוס הוא רק אם נתקבל בכלי **וְרָאוּי לְהַזָּאָה.** שואלת הגמרא: **לְמַעוּטֵי מַאי** – מה נתכוין התנא למעט בתיבות 'וראוי להזאה', והלא כבר שנה שהדם טעון כיבוס רק אם נתקבל בכלי, ואז ממילא ראוי הוא להזאה. מיישבת הגמרא: **לְמַעוּטֵי** אם **קִיבֵּל** הדם מצואר הבהמה **פָּחוֹת מִכְּדֵי** שיעור **הַזָּיָיה** על המזבח **בְּכְלִי זֶה, וְקִיבֵּל** שנית דם **פָּחוֹת מִכְּדֵי** שיעור **הַזָּיָיה בְּכְלִי זֶה** [–בכלי אחר], ולאחר מכן עירבם יחד בכלי אחד, וניתז מהכלי על הבגד, שאינו טעון כיבוס, כיון שלא נתקדש הדם באופן זה.

מביאה הגמרא מקור שהדם אינו מתקדש לחצאין: **דְּתַנְיָא** בברייתא העוסקת לגבי קידוש מי חטאת לטהר בהם טמאי מתים, **רַבִּי חֲלַפְתָּא בַּר שָׁאוּל אוֹמֵר,** מי פרת חטאת **שֶׁקִּדֵּשׁ** – שנתן מן האפר על המים [שבמעשה זה מתקדשים המים וניתן לטהר בהם טמא מת] שהיו בשני כלים, ולא היה אלא **פָּחוֹת מִכְּדֵי** שיעור **הַזָּיָיה בְּכְלִי זֶה, וּפָחוֹת מִכְּדֵי הַזָּיָיה בְּכְלִי זֶה,** ולאחר מכן נתנם בתוך כלי אחד, וכעת יש בהם שיעור הזייה, **לֹא קִדֵּשׁ** – אין המים קדושים לטהר בהם טמאי מתים.

אִיבַּעְיָא לְהוּ – נסתפקו בני הישיבה **בְּדָם מַהוּ** – מה הדין באופן זה בדם הקרבנות שקיבל בשני כלים, ובכל כלי לא היה כדי שיעור הזאה, ולאחר מכן עירבם ונתנם בכלי אחד. האם רק במי חטאת אין המים קדושים, משום **שֶׁהֶלְכָתָא הִיא** – הלכה למשה מסיני, **וּמֵהֶלְכָתָא לֹא גָּמְרִינַן** – ואין למדים מדין שהוא הלכה למשה מסיני, **אוֹ דִּלְמָא** – או שמא **הָתָם מַאי טַעְמָא** – שם במי חטאת הטעם הוא **מִדִּכְתִיב** (במדבר יט יח) 'וְלָקַח אֵזוֹב **וְטָבַל בַּמַּיִם',** ומכך שהניקוד הוא בַּמַּיִם ולא בְּמַּיִם, משמע שיש לטבול את האזוב במים שכבר הוזכרו לעיל בענין קידוש המים, והיינו שכבר בשעת קידוש המים צריך להיות בכלי שיעור הזייה. ואם זהו הטעם שמי חטאת שקידשם לחצאין אינם קדושים, **הָכָא נַמִּי** – אף כאן לענין קבלת הדם יש לומר כן, שהרי גם כאן **כְּתִיב** (ויקרא ד ו) 'וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ **בַּדָּם',** ומכך שהניקוד הוא 'בַּדָּם' ולא בְּדָם משמע שצריך שיהא בדם שיעור טבילה משעת קבלת הדם.

פושטת הגמרא את הספק: **תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַבִּי זְרִיקָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אַף בַּקבלת הַדָּם** אם קיבל לחצאין **לֹא** קִדֵּשׁ. ולפיכך שנה התנא שהדם שטעון כיבוס הוא רק אם הוא ראוי להזאה, כדי למעט קיבל הדם לחצאין, שאין דם זה ראוי להזאה על המזבח ואינו טעון כיבוס.

הגמרא מביאה ברייתא לסייע לדברי רבי אלעזר: **אָמַר רָבָא, תַּנְיָא** – שנינו כן בברייתא, כתוב (ויקרא ד ו) 'וְטָבַל הַכֹּהֵן אֶת אֶצְבָּעוֹ בַּדָּם וְהִזָּה מִן הַדָּם'. וממה שנאמר 'וְטָבַל', מיעט הכתוב **וְלֹא מְסַפֵּג** – שצריך לטבול אצבעו בתוך הדם ולא לקנח מהדם שבשולי הכלי. וממה שנאמר 'בַּדָּם', יש ללמוד **עַד שֶׁיְּהֵא בַּדָּם שִׁעוּר טְבִילָה מֵעִיקָּרוֹ** [–משעת הקבלה], וזאת למדים כאמור לעיל מכך שניקוד התיבה הוא 'בַּדָּם' ולא בְּדָם. וממה שנאמר 'וְהִזָּה מִן הַדָּם', יש ללמוד **מִן הַדָּם שֶׁבָּעֲנִין,** בסמוך תבאר הגמרא מה בא התנא למעט מזה.

מבארת הגמרא מדוע נצרך להכתב 'וטבל' ו'בדם' ולא היה די באחד מהם: **וְאִיצְטְרִיךְ לְמִיכְתַּב 'בַּדָּם',** משום **דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא** רק 'וְטָבַל', **הֲוָה אֲמִינָא** – הייתי אומר **שאַף עַל פִּי דְּלֵיכָּא שִׁעוּר טְבִילָה מֵעִיקָּרוֹ** [–משעת קבלת הדם], כשר הדם להזאה, לפיכך **כְּתַב רַחֲמָנָא 'בַּדָּם',** שמתיבה זו משמע שצריך שיהא בדם שיעור הזאה מתחילתו. וְכמו כן **אִי כְּתַב רַחֲמָנָא** רק 'בַּדָּם' ולא היה כותב 'וטבל', **הֲוָה אֲמִינָא שאֲפִילּוּ** אם **מְסַפֵּג** הדם שבשולי הכלי כשר להזאה, לפיכך **כְּתַב רַחֲמָנָא 'וְטָבַל',** שמתיבה זו משמע שעליו לטבול בתוך הכלי ולא לקנח מהדם שבשוליו.

הגמרא מבארת מה נתמעט מדרשת הברייתא 'מן הדם שבענין'. שואלת הגמרא: התנא שדרש מהתיבות 'מן הדם' **מִן הַדָּם שֶׁבָּעֲנִין, לְמַעוּטֵי מַאי** – מה נתכוין למעט בדרשה זו. משיבה הגמרא: **אָמַר רָבָא, לְמַעוּטֵי שִׁירַיִים שֶׁנשארו בְּאֶצְבַּע** הכהן מההזאה הקודמת שפסולים להזאה, וצריך הכהן לקנח אצבעו משיירי הדם שבו, ולטבול אצבעו שוב לפני ההזאה הבאה. ולפי זה, **מְסַיֵּיעַ לְרַבִּי אֶלְעָזָר** שאף הוא אמר כן, **דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שִׁירַיִים שֶׁבָּאֶצְבַּע** הכהן, **פְּסוּלִין.**

הגמרא מביאה ברייתא הסותרת את דברי רבי אלעזר: **אָמַר לֵיהּ רָבִין בַּר רַב אֲדָא לְרַב, אָמְרִי לִי תַּלְמִידָךְ שאָמַר רַב עַמְרָם, תְּנִינָא** – שנינו בברייתא, **הָיָה** הכהן **מַזֶּה** באצבעו מדם חטאות הפנימיות, **וְנִיתְּזָה הַזָּאָה מִידוֹ** על הבגד, אם **עַד שֶׁלֹּא הִזָּה, טָעוּן** הדם **כִּיבּוּס,** אבל אם **מִשֶּׁהִזָּה, אֵין טָעוּן כִּיבּוּס.** ודייק רב עמרם, **מַאי לָאו, הָכִי קָאָמַר** [–כך נתכוין לומר], **שעַד שֶׁלֹּא גָּמַר מִלְּהַזּוֹת** את כל ההזאות וניתזתה ההזאה מידו על הבגד, **טָעוּן כִּיבּוּס,** ואף אם הדם הניתז בין הזאה להזאה היה מהשיריים שבידו, ורק **מִשֶּׁגָּמַר לְהַזּוֹת** את כל ההזאות וניתז על הבגד, **אֵין טָעוּן כִּיבּוּס.** הרי מבואר ששיירי הדם כשרים להזאה ודלא כרבי אלעזר שפסלם, שאם היו פסולים לא היה הדם טעון כיבוס.

רב מיישב את קושיית רב עמרם: **לֹא** – לא זו כוונת התנא, אלא **הָכִי קָאָמַר** – כך היתה כוונתו, **שעַד שֶׁלֹּא יָצְתָה הַזָּאָה מִידוֹ** – שטבל אצבעו בדם ובעוד הדם בידו ניתז על הבגד, **טָעוּן כִּיבּוּס,** אבל **מִשֶּׁיָּצְתָה הַזָּאָה מִידוֹ** – שכבר היזה ונותרו בידו רק השיריים, ומהם ניתז על הבגד, **אֵין טָעוּן כִּיבּוּס,** כיון ששיירי הדם שבאצבע פסולים להזאה.

הגמרא מביאה משנה הסותרת את דברי רבי אלעזר: **אֵיתִיבֵיהּ אַבָּיֵי,** שנינו במסכת פרה (פ"ג מ"ט), **גָּמַר מִלְّהַזּוֹת** מדם הפרה את שבע ההזאות, **מְקַנֵּחַ** את הדם שבידו **בְּגוּפָהּ שֶׁל פָּרָה,** משום שיש לשרוף אף את דם הפרה, שנאמר (במדבר יט ה) 'וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו אֶת עֹרָהּ וְאֶת בְּשָׂרָהּ וְאֶת דָּמָהּ'. ומדייק אביי מדברי המשנה, **גָּמַר, אִין** – כן, כלומר שרק לאחר שגמר להזות את כל ההזאות, יש לו לקנח את ידו, אבל כל עוד **שלֹּא גָּמַר** את כל ההזאות, **לֹא,** אינו צריך לקנח את ידו בין הזאה להזאה, ומוכח ששיירי הדם שבאצבע הכהן כשרים להזאה.

אָמַר לֵיהּ רבא, כוונת התנא היא, שכשגָּמַר להזות כל ההזאות **מְקַנֵּחַ** כל יָדוֹ **בְּגוּפָהּ שֶׁל פָּרָה,** כדי שאף הדם שנותר בידו ישרף עם הפרה. אבל כל עוד **שלֹּא גָּמַר** מלהזות, **מְקַנֵּחַ אֶצְבָּעוֹ** בלבד, כדי שלא ישארו שיירי הדם מההזאה הקודמת על אצבעו ויפסלו את ההזאה הבאה.

מבררת הגמרא: **בִּשְׁלָמָא** שכשגָּמַר להזות **מְקַנֵּחַ יָדוֹ בְּגוּפָהּ שֶׁל פָּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר** (במדבר יט ה) 'וְשָׂרַף אֶת הַפָּרָה לְעֵינָיו', ולכך מקנח את הדם שבידו בפרה שישרף הדם יחד עם הפרה, **אֶלָּא** את **אֶצְבָּעוֹ** לאחר כל הזאה והזאה **בְּמַאי מְקַנֵּחַ,** הלא אינו יכול לקנחה בגוף הפרה, שהרי תתלכלך אצבעו מגוף הפרה וידבקו לה נימין. **אָמַר אַבָּיֵי,** בין כל הזאה והזאה מקנח אצבעו **בִּשְׂפַת מִזְרָק** – כלי שרת שממנו זורקים את הדם למזבח, **וּכְדִכְתִיב** (עזרא א ז) 'כְּפוֹרֵי זָהָב', שקראם כך על שם שהיה הכהן מקנח את אצבעו בהם משיירי הדם לאחר כל הזאה והזאה.

משנה

משנתינו דנה מתי עור שניתז עליו דם חטאת טעון בכיבוס: **נִיתַּז** דם **עַל הָעוֹר, עַד שֶׁלֹּא הוּפְשַׁט** מהבהמה, **אֵינוֹ טָעוּן כִּיבּוּס.** משום שצריך שיהיה הבגד ראוי לקבל טומאה בלא חסרון מלאכה, וקודם שהופשט חסרה לו הפשטה. אך אם ניתז על העור **מִשֶּׁהוּפְשַׁט,** אף שעדיין לא נתקן להיות בגד, כיון ועדיין מחוסר מחשבה הוא, **טָעוּן כִּיבּוּס,** דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. **רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, אַף מִשֶּׁהוּפְשַׁט** העור אינו טעון כיבוס, משום שעדיין מחוסר מחשבה הוא.

המשך בעמוד קמו

וְכָל מִינֵי בְגָדִים, שאינם מצמר ופשתים, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא ו ב) **'אֲשֶׁר יַזֶּה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס'**, שגם דם שניתז על בגדים אלו טעונים כיבוס. **יָכוֹל, שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה** אף דם שניתז **עוֹר מִשֶּׁהוּפְּשַׁט**, שעדיין לא נתקן להיות כלי, **תַּלְמוּד לוֹמַר 'בֶּגֶד'**, לומר שמה **'בֶּגֶד'** הוא **דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה, אַף כֹּל דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה**, ועור שהופשט שלא נתקן להיות כלי, אינו מקבל טומאה, ולכך אם ניתז עליו דם חטאת אינו טעון כיבוס.

הגמרא מבררת איזה בגד ראוי לקבל טומאה ואינו מקבלה: **מַאי בֵּינֵיהוּ** – במה נחלקו, כלומר, היכן מצינו בגד שהוא ראוי לקבל טומאה ועדיין אינו מקבלה, שבזה נחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר אם טעון כיבוס או לא. משיבה הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, מַטְּלִית פְּחוּתָה מִשָּׁלֹשׁ אִיכָּא בֵּינֵיהוּ** – המחלוקת בינם הוא, בבגד שגודלו פחות משלש אצבעות על שלש אצבעות, שאינו מקבל טומאה כיון שהוא קטן, וראוי לקבל טומאה כמו שיבואר. **מַאן דְּאָמַר רָאוּי** – רבי יהודה שמרבה כל שראוי לקבל טומאה אף שעדיין אינו מקבל טומאה, **הָא נַמִּי רָאוּי** – אף בגד זה ראוי לקבל טומאה וטעון כיבוס, **דְּאִי בָּעֵי חָשִׁיב עֲלֵיהּ** – שהרי אם ירצה, יחשוב להשתמש בבגד זה כדי לתקן חלוקו, ואז יקבל טומאה. **וּמַאן דְּאָמַר דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה** – אבל רבי אלעזר שסובר שרק דבר שמקבל טומאה טעון כיבוס, **הָא מִיהָא לָאו בַּת קַבּוּלֵי טוּמְאָה הִיא** – בגד זה, עדיין אינו מקבל טומאה, ולכך אינו טעון כיבוס.

רבא מבאר שבבגד גדול יש אופן שראוי הוא לקבל טומאה ואינו מקבלה: **רָבָא אָמַר, בֶּגֶד שֶׁחִישֵּׁב עָלֶיהָ לְצוּרָה אִיכָּא בֵּינֵיהוּ** – המחלוקת בין רבי יהודה לרבי אלעזר הוא בבגד גדול שחשב לרקום עליו ציורים, שכל זמן שלא רקם עליו, אינו מקבל טומאה. **מַאן דְּאָמַר רָאוּי** – רבי יהודה שמרבה כל בגד שראוי לקבל טומאה, אף שאינו מקבל טומאה, **הָא נַמִּי רָאוּי** – בגד זה ראוי הוא לקבל טומאה וטעון כיבוס, **דְּאִי בָּעֵי מְבַטֵּיל לֵיהּ לְמַחֲשַׁבְתֵּיהּ** – שהרי יכול לבטל מחשבתו שחשב לרקום עליו ציורים, ויהיה כלי גמור לקבל טומאה. **וּמַאן דְּאָמַר דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה** – ולרבי אלעזר שסובר שרק דבר שכבר מקבל טומאה טעון כיבוס, אין בגד זה טעון כיבוס, משום **דְּהַשְׁתָּא מִיהָא לָאו בַּת קַבּוּלֵי טוּמְאָה הִיא** – כל זמן שלא ביטל מחשבתו אינו מקבל טומאה.

הגמרא מביאה אופן נוסף בשם רבא: **רָבָא אָמַר, עוּצְבָּא דְּחִשִּׁיב עָלָהּ לְקָצְעָה, אִיכָּא בֵּינֵיהוּ** – המחלוקת בין רבי יהודה לרבי אלעזר היא, בשטיח שעומד לשכב עליו או לאכול עליו, שחשב לעגלו וליפותו. ושטיח זה ראוי לקבל טומאה גם בלי הקיצוע, אלא שמחמת שחשב לקצעו אינו מקבל טומאה עד שיקצעו. ובזה נחלקו, **מַאן דְּאָמַר רָאוּי** – רבי יהודה שמרבה כל בגד שראוי לקבל טומאה, **הָא נַמִּי רְאוּיָה** – שטיח זו ראוי הוא לקבל טומאה, שהרי יכול לבטל מחשבתו שחשב לקצעה, ולכך טעון כיבוס. **וּמַאן דְּאָמַר דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה** – ורבי אלעזר שסובר שרק דבר שכבר מקבל טומאה טעון כיבוס, **הָא לָאו מְקַבְּלָה טוּמְאָה עַד דְּמְקַצַּע לָהּ** – שטיח זה, אינו מקבל טומאה, עד שיקציע אותו ויהיה כלי גמור, ולפני הקיצוע אינו טעון כיבוס.

הגמרא מביאה ראיה לדברי רבא, שעוצבא שחשבה עליה לקוצעה אינה מקבלת טומאה עד שיקצענה: **וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר, עוּצְבָּא שֶׁחִשֵּׁב עָלֶיהָ לְקָצְעָה טְהוֹרָה עַד שֶׁיַּקְצִיעֶנָּה**, ומבואר כדברי רבא, שעוצבא שחשב עליה לקצעה אינה מקבלת טומאה, רק לאחר שיקציענה.

שנינו במשנה: **אֵין טָעוּן כִּיבּוּם כּוּ'** אלא מקום הדם. הגמרא מבארת מהיכן נלמד דין זה: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי**. משיבה הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנַן, יָכוֹל הייתי לומר, שאם נִתַּז עַל מַקְצַת בֶּגֶד, יְהֵא כָּל הַבֶּגֶד טָעוּן כִּיבּוּם, תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא ו ב) **'אֲשֶׁר יִזֶּה עָלֶיהָ', לֹא אָמַרְתִּי לְךָ** שטעון כיבוס, **אֶלָּא מָקוֹם** שניתז עליו **דָּם בִּלְבָד.**

שנינו במשנה: **וְדָבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה [וכו']**. ומדייקת הגמרא מלשון התנא, **שֶׁתָּמָא כְּרַבִּי יְהוּדָה** – שרבי סתם בשיטת רבי יהודה הסובר שאף עור המחוסר מחשבה, אם אינו מחוסר מעשה, טעון כיבוס, כיון שחובת כיבוס היא על בגד הראוי לקבל טומאה, אף שעדיין חסרה לו מחשבה, ואינו מקבל טומאה.

שנינו במשנה: שצריך שיהא הדבר שניתז עליו הדם **רָאוּי לְכִיבּוּם**. הגמרא מבארת מה בא התנא למעט: כוונת התנא **לְמַעוּטֵי כְּלִי**, כגון כלי עץ וכלי מתכת, שאם ניתז עליהם דם חטאת, אינם טעונים כיבוס, משום **דְּבַר גְּרִידָה הוּא** – שאפשר לגרד את הדם מעל הכלי. שנינו במשנה: **אֶחָד הַבֶּגֶד וְאֶחָד הַשַּׂק כּוּ'** ואחד העור, טעונין כיבוס. מדברי משנתינו משמע ששייך לכבס עור. תמהה הגמרא: **לְמֵימְרָא** – האם ניתן לומר **דְּעוֹר בַּר כִּיבּוּם הוּא, וּרְמִינְהוּ** – וקשה ממה ששנינו במסכת שבת (קמב:), **הָיְתָה עָלָיו לַשְׁלֶשֶׁת** – נפל על כר של בגד גיעול של רוק או צואה, **מְקַנְּחָהּ בַּסְּמַרְטוּט** בשבת, ואינו נותן עליה מים לנקותה ולהעבירה, מפני שהוא מכבס. ואם **הָיְתָה** לשלשת זו **(עַל)** על כר **שֶׁל עוֹר, נוֹתֵן עָלֶיהָ מַיִם עַד שֶׁתִּבְלֶה** – שוטפה במים עד שתתנקה. ומזה שמותר לשפוך עליה מים, מבואר שאין כיבוס בעור. מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, לֹא קַשְׁיָא, הָא רַבָּנַן הָא אַחֲרִים** – מה ששנינו במשנתינו ששייך כיבוס בעור, זה כ'אחרים' הסוברים ששייך כיבוס בעור, והמשנה שסברה שלא שייך כיבוס בעור, זה כשיטת רבנן הסוברים שלא שייך כיבוס בעור. והגמרא מביאה היכן נחלקו בזה רבנן ואחרים. **דְּתַנְיָא, הַבֶּגֶד וְהַשַּׂק** שניתז עליהם דם חטאת **מְכַבְּסוֹ, וְהַכְּלִי וְהָעוֹר** שניתז עליהם דם חטאת, **מְגָרְרוֹ**, ואינו מכבס את העור, כיון שלא שייך בו כיבוס. **אֲחֵרִים אוֹמְרִים, הַבֶּגֶד וְהַשַּׂק וְהָעוֹר** שניתז עליהם דם חטאת, **מְכַבְּסוֹ, וְהַכְּלִי מְגָרְרוֹ.**

הגמרא מבארת מעשה לפי מחלוקת זו: **כְּמַאן אָזְלָא** – כשיטת מי הולך, **הָא דְּאָמַר רַב חִיָּא בַּר אַשִׁי, זִימְנִין סַגִּיאִין הֲוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב** – זמנים רבים הייתי עומד לפני רב לשמשו, **וְשַׁכְשִׁיכִי לֵיהּ מְסָאנֵיהּ בְּמַיָּא** – והייתי משכשך את נעליו במים בשבת. **כְּמַאן כְּרַבָּנַן** – וודאי שעשה כן משום שסובר כרבנן הסוברים שלא שייך כיבוס בעור, ולכך שכשך את עור הנעלים במים בשבת.

רבא מקשה על תירוץ אביי לעיל ודוחה אותו: **אָמַר רָבָא, וּמִי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר עוֹר לָאו בַּר כִּיבּוּם הוּא** – האם יש מי שסובר שלא שייך כיבוס בעור, **וְהָכְתִיב** (ויקרא יג נח), **וְהַבֶּגֶד אוֹ הַשֵּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב, אוֹ כָל כְּלִי הָעוֹר, אֲשֶׁר תְּכַבֵּס**, הרי ששייך כיבוס בעור, וחזרה קושיית הגמרא מהמשנה בשבת ששנינו בה שלא שייך כיבוס בעור. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רָבָא, קְרָא וּמַתְנִיתִין בְּרִכִּין** – הפסוק לגבי כיבוס בגד מעור שהיה בו צרעת, ומשנתינו שמבואר בה ששייך כיבוס בעור, מדברים בעורות רכים, שמחמת שהם רכים שייך בהם כיבוס, **כִּי פְּלִיגִי, בְּקָשִׁין** – והמחלוקת של רבנן ואחרים אם שייך כיבוס בעור או לא, הוא בעורות קשים.

מבארת הגמרא: **(והאמר) [וְהָא דְּאָמַר] רַב חִיָּא זִימְנִין סַגִּיאִין הֲוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, וְשַׁכְשִׁיכִי לֵיהּ מְסָאנֵיהּ בְּמַיָּא**, לדברי רבא צריך לומר שמדובר **בְּקָשִׁין** – בנעלים העשויות מעורות קשים, **וּכְשִׁיטַת רַבָּנַן** הסוברים שלא שייך כיבוס בעורות קשים, כיון שבעורות רכים שייך כיבוס לדברי הכל, והיה אסור לו לנקותם בשבת.

רבא חוזר בו ממה שהעמיד את הפסוק בעורות רכים: **הֲדַר אָמַר רָבָא** – לאחר מכן חזר בו רבא ואמר, **לָאו מִילְּתָא הִיא דְּאַמְרִי** – הדבר שאמרתי שהפסוק בפרשת נגעים מדבר בעורות רכים, אינו כלום. משום שהאם **נַיְקוּ נַיְמָא לֵיהּ לִקְרָא** – נעמוד ונעמיד את הפסוק **דְּכִי כְּתִיבָן בְּרִכִּין כְּתִיבָן** – שהעורות שהוזכרו בפסוק הם רק עורות רכים, **מִי לֹא עַסְקִינַן בִּכְלֵי אַכְסָלְגִיָּא** – והאם לא מדובר גם בעורות קשים ושלוקים **הַבָּאִים מִמְּדִינַת הַיָּם**, וְגם עליהם **קָאָמַר רַחֲמָנָא נִיבְעֵי כִּיבּוּם** – שטעונים כיבוס, ומוכח שגם קשים ניתנים לכיבוס.

רבא דוחה באופן אחר את הראיה מהפסוק של צרעת: **אֶלָּא אָמַר רָבָא**, אין להוכיח מדין כיבוס הבגד לאחר שהיתה בו צרעת שאפשר לכבס גם עור קשה, כיון שבצָרַעַת, **כֵּיוָן דְּמִגּוּפֵיהּ קָא פָּרְחָה** – כיון שפורחת היא מתוך העור עצמו, **מְחַלְחֵלָא לֵיהּ, וּמְשַׁוֵּי לָהּ רַךְ** – הרי הצרעת מחלחלת לתוך העור, ואף עור שהיה קשה נעשה רך וניתן לכיבוס.

רבא מקשה על תירוצו: **אָמַר רָבָא, אִי קַשְׁיָא לִי הָא קַשְׁיָא לִי** – מה שקשה לי כאן, הוא זה,

וכל מיני בגדים. השירים והכלך וסריקין: **יכול שאני מרבה עור משהופשט.** גרסינן ברבי אלעזר משהופשט מיד בלא שום תיקון: **מה בגד המקבל טומאה.** דרבי אלעזר גמר בגד דהכא מבגד האמור בשרצים (ויקרא יא) שהוא מקבל טומאה ואינה מחוסר מחשבה: **מאי בינייהו.** במאי פליגי היכן מצינו בגד הראוי לקבל טומאה ואינה מקבלה ויליף ר' יהודה מיניה: **דאי [בעי] חשיב עלה.** לתקן חלוקו: **רבא אמר.** בגד גדול נמי משכחת לה דראוי לקבל ואינו מקבל כגון שחישב עליו לציירו במעשה רוקם דכל כמה דלא צייריי' או מבטל למחשבתו לאו כלי הוא: **דאי בעי מבטל** ליה **למחשבתו.** הא דקיימא לן מחשבה אינה מוציאה מידי מחשבה לענין הוציאו מתורת טומאה תנן לה (כלים פרק כה משנה ט) דמשירדו לטומאתן במחשבה אין מחשבה חוזרת ומוציאתן אבל להורידן לטומאה קי"ל (שם) כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה: **עוצבא.** שטיח לאכול עליו או לשכב עליו ורובן מן העור ויש שעושין מן הבגד וקי"ל שאם חישב עליו לעוצבא אין צריך קיצוע דדוייניי"ר בלע"ז ליפותו דבלאו קיצוע חזי לעוצבא בב"ק מייתי לה בפ' מרובה (דף סו:) אבל היכא דחשיב עליה לקוצעה אינה מקבלת טומאה עד שיקצענה כדאמרינן לקמן או יבטל מחשבתו הילכך בגד שעומד לעוצבא וחישב עליה לקוצעה הרי ראוי לקבל טומאה דאי בעי מבטל למחשבתיה ואינו מקבל עדיין ובהא פליגי לרבי יהודה כל בגד במשמע ויש בגד שאינו מקבל טומאה אלא ראוי לטומאה ור' אלעזר כבגד האמור בשרצים בענין: **והתניא.** בניחותא: **עד שיקצענה.** או יבטל מחשבתו דקי"ל (שם) כל הכלים יורדין לידי טומאתן במחשבה: **דבר גרידה הוא.** דאין מכבסים [אותו] אלא גורדו: **היתה עליו לשלשת.** במס' שבת תנן לה היתה על הכר של בגד גיעול של רוק או של צואה מקנחו בסמרטוט בשבת ואינו נותן עליה מים לכלותה להעבירה מפני שהוא מכבס וכיבוס אב מלאכה הוא היינו מלבן ואם היתה לשלשת זו על כר של עור נותן עליה מים עד שתכלה בשטיפת מים ומיהו שפשופי בידים לא ומדקתני נותן עליה מים ש"מ אין כיבוס בעור: **מכבסו.** גבי דם חטאת קא: **מסאניה.** בשבת: **קרא.** גבי נגעים דכתיב (ויקרא יג) כיבוס בעור: **ומתני'.** דהכא דקתני העור טען כיבוס: **ברכין.** ודברי הכל וכי פליגי אחרים ורבנן בקשין: **לאו מילתא היא דאמרי.** לאוקומי קרא ברכין דהא קרא סתמא כתיב לא שנא רך ולא שנא קשה דמי לא עסקינן דקרא אפילו אכסלגיא קאמר דקשין הן אכסלגיא עור שלוק וקשה: **ומשויא ליה רך.** הילכך קרא דצרעת אפילו בקשין ומתניתין ברכין ופלוגתא בקשין:

כרים

1 כיבוס דהא אינו ראוי וכל שכן אי גרסינן עד שלא הופשט שיש הוכחה שלאחר הפשט
2 מקבל טומאה בלא שום מעשה עד כאן הגה"ה ותימה בפ' במה טומנין (שבת דף מט:)
3 משמע דאין עור מקבל טומאה עד לאחר עיבוד דתניא עורות בין עבודים בין שאינן
4 עבודים מותר לטלטלן בשבת ולא אמרו עבודים אלא לענין טומאה בלבד ופי' שם
5 בקונטרס דאין עור מקבל טומאה עד לאחר
6 עיבוד ושמא יש לפרש דאחר עיבוד אפילו
7 מחשבה לא בעי אבל קודם עיבוד בעי מחשבה
8 וה"ר חיים מפרש בשם ריב"א דהתם מיירי
9 באותם שעורותיהם כבשרם דתנן בפ' הערל
10 והרוטב (חולין דף קכב.) וכולן שעיבדן או שהלך
11 בהן כדי עבודה טהורין וה"ק לא אמרו שיש
12 חילוק בין עבודין לשאין עבודין אלא לענין
13 טומאה ובאותם שעורותיהן כבשרם דקודם
14 עיבוד טמאין בכזית כדין בשר המת ונבלה
15 ודשרץ בכעדשה ולאחר עיבוד טהורין עד שיהא
16 בו חמשה על חמשה כדין עור וא"ת דמשמע
17 הכא דעור משהופשט אפילו לח מקבל טומאה
18 במחשבה דהא דומיא דעור שלא הופשט קמרבי
19 דהוי לח ומדחשיב מנא במחשבה לענין טומאה
20 אם כן מותר לטלטלו בשבת כדאשכחן בפרק כל
21 הכלים (שבת דף קכג.) במחט שאינה נקובה
22 בגלמי דכיון דזימנין דמימלך עלה ומשוי לה
23 מנא שרי לטלטלו וקשה מכאן לר"ת דמפרש
24 בבמה טומנין (שם דף מט.) גבי טומנין בשלחין
25 ומטלטלין אותן דמיירי ביבשין אבל לחין לא
26 משום דקשיא ליה ההיא דכל כתבי הקדש (שם
27 דף קטז:) גבי מפשיטין את הפסח עד החזזה
28 דקאמר לא נטלטל עור אגב בשר אבל בלא
29 בשר לא וכן בפ"ק דביצה (דף יא:) גבי עור לפני
30 הדורסן דהתירו סופן משום תחילתן קאמר מהו
31 דתימא טעמא דב"ה משום דחזי למזגא עליה
32 ואפילו בעי"ט קמ"ל כו' וי"ל דאע"ג דמקבל
33 טומאה במחשבה כאן (דלא שכרה) שייחדה
34 לישיבה בעוד שהוא לח אסור לטלטל וכן צ"ל
35 גבי מחט שניטל חררה או עוקצה דאסרינן
36 לטלטלה אע"ג דאם איתקנא למתוח טמאה
37 כדתנן במס' כלים (פרק יג מ"ה) ובקונטרס פי'
38 בפ' כל כתבי הקודש (שבת דף קב.) דההיא
39 דבמה טומנין דעור בהמה גסה ולפירושו צריך
40 לאוקומה נמי ההיא דביצה בבהמה דקה כי
41 ההיא דכל כתבי דגבי פסח וטעמא דעור בהמה
42 דקה לא חזיא למזגא כולי האי והא דתנן בפרק
43 כל כתבי (שם) פורסין עור של גדי כו' צריך
44 להעמידה (כ"ש) כשייחדו לישיבה אי נמי
45 בדליקה התירו טפי כדאמר התם ולפר"ת אתי
46 שפיר דמיירי ביבשין כי ההיא דבמה טומנין
47 (שבת דף מט.): **מאי** ביניהו. פירוש לרבי
48 יהודה על כרחין איירי קרא בבגד דאינו מקבל
49 טומאה אלא דראוי לקבל ולרבי אלעזר איירי
50 קרא בבגד דמקבל טומאה אבל בבגד הראוי
51 ואינו מקבל לא בעי כיבוס והשתא איזה בגד
52 הוא זה הראוי ואינו מקבל ואיכא ביניהו לרבי
53 יהודה בעי כיבוס ולרבי אלעזר לא בעי כיבוס:
54 **לשלשת** פירש בערוך צואת תרנגולין:

1 וְכָל מִינֵי בְגָדִים, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אֲשֶׁר עָלֶיהָ תִּכַּבֵּס׳. יָכוֹל,
2 שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה עוֹר מִשֶּׁהוּפְשַׁט, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳בֶּגֶד׳, מַה
3 ׳בֶּגֶד׳ דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה, אַף כָּל דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה.
4 מַאי בֵּינֵיהוּ. אָמַר אַבָּיֵי, מַטְּלִית פְּחוּתָה מִשָּׁלֹשׁ, אִיכָּא
5 בֵּינֵיהוּ. מַאן דְּאָמַר רָאוּי, הָא נַמִּי רָאוּי, דְּאִי בָּעֵי, חָשִׁיב
6 עָלֵיהּ. מַאן דְּאָמַר דָּבָר הַמְקַבֵּל טוּמְאָה, הָא מִיהָא, לָאו
7 בַּת קַבּוּלֵי טוּמְאָה הִיא. רָבָא אָמַר, בֶּגֶד שֶׁחִישֵׁב עָלֶיהָ
8 לְצוֹרְרָה, אִיכָּא בֵּינֵיהוּ. מַאן דְּאָמַר רָאוּי, הָא נַמִּי רָאוּי, דְּאִי
9 בָּעֵי, מְבַטֵּיל לֵיהּ לְמַחֲשַׁבְתֵּיהּ. מַאן דְּאָמַר דָּבָר הַמְקַבֵּל
10 טוּמְאָה, הַשְׁתָּא מִיהָא, לָאו בַּת קַבּוּלֵי טוּמְאָה הִיא. רָבָא
11 אָמַר, עוּצְבָּא דְּחִשֵּׁיב עֲלָהּ לְקָצְעָה, אִיכָּא בֵּינֵיהוּ. מַאן
12 דְּאָמַר רָאוּי, הָא נַמִּי רְאוּיָה. מַאן דְּאָמַר דָּבָר הַמְקַבֵּל
13 טוּמְאָה, הָא, לָאו מְקַבְּלָה טוּמְאָה עַד דְּמְקַצַּע לָהּ.
14 וְהָתַנְיָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר, עוּצְבָּא שֶׁחִשֵּׁב עָלֶיהָ
15 לְקָצְעָה, טְהוֹרָה עַד שֶׁיְּקַצְּעֶנָּה: אֵין טָעוּן כִּיבּוּס כּוּ׳: מְנָא
16 הָנֵי מִילֵּי. דְּתָנוּ רַבָּנַן, יָכוֹל, נִתַּז עַל מִקְצָת בֶּגֶד, יְהֵא כָּל
17 הַבֶּגֶד טָעוּן כִּיבּוּס, תַּלְמוּד לוֹמַר ׳אֲשֶׁר יִזֶּה׳, לֹא אָמַרְתִּי
18 לְךָ אֶלָּא מְקוֹם דָּם בִּלְבַד: דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה
19 [וְכוּ׳]: סְתָמָא, בְּרַבִּי יְהוּדָה. רָאוּי לְכִיבּוּס, לְמַעוּטֵי כֶּלִי,
20 דְּבַר גְּרִידָה הוּא: אֶחָד הַבֶּגֶד וְאֶחָד הַשַּׂק כּוּ׳: לְמֵימְרָא,
21 דְּעוֹר בַּר כִּיבּוּס הוּא, וּרְמִינְהוּ, הָיְתָה עָלָיו לַשְׁלָשֶׁת,
22 מְקַנְּחָהּ בַּסְּמַרְטוּט. הָיְתָה (עַל) שֶׁל עוֹר, נוֹתֵן עָלֶיהָ מַיִם
23 עַד שֶׁתִּכְלֶה. אָמַר אַבָּיֵי, לֹא קַשְׁיָא. הָא רַבָּנַן, הָא אֲחֵרִים.
24 דְּתַנְיָא, הַבֶּגֶד וְהַשַּׂק, מְכַבְּסוֹ. הַכְּלִי וְהָעוֹר, מְגָרְרוֹ. אֲחֵרִים
25 אוֹמְרִים, הַבֶּגֶד וְהַשַּׂק וְהָעוֹר, מְכַבְּסוֹ. וְהַכְּלִי, מְגָרְרוֹ. כְּמַאן
26 אָזְלָא, הָא דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי, זִימְנִין סַגִּיאִין, הֲוָה
27 קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, וְשַׁכְשִׁיכִי לֵיהּ מְסָאנֵיהּ בְּמַיָּא. כְּמַאן,
28 כְּרַבָּנַן. אָמַר רָבָא, וּמִי אִיכָּא לְמַאן דְּאָמַר, עוֹר לָאו בַּר
29 כִּיבּוּס הוּא. וְהָכְתִיב, ׳וְהַבֶּגֶד אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֶרֶב, אוֹ כָּל
30 כְּלִי הָעוֹר, אֲשֶׁר תְּכַבֵּס׳. אֶלָּא אָמַר רָבָא, קְרָא וּמַתְנִיתִין,
31 בְּרַכִּין. כִּי פְּלִיגִי, בְּקָשִׁין. (וּהָאמר) [וְהָא דְּאָמַר] רַב חִיָּיא,
32 זִימְנִין סַגִּיאִין, הֲוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, וְשַׁכְשִׁיכִי לֵיהּ
33 מְסָאנֵיהּ בְּמַיָּא. בְּקָשִׁין, וּבְרַכִּין. הָדַר אָמַר רָבָא, לָאו
34 מִילְּתָא הִיא דְּאַמְרִי. נִיקוּ, נִימָא לֵיהּ לִקְרָא, דְּכִי כְּתִיבָן,
35 בְּרַכִּין כְּתִיבָן. מִי לֹא עַסְקִינַן, בִּכְלֵי אַכְסְלַגְיָא הַבָּאִים
36 מִמְּדִינַת הַיָּם, וְקָאָמַר רַחֲמָנָא נִיבָּעֵי כִּיבּוּס. אֶלָּא אָמַר
37 רָבָא, צָרַעַת, כֵּיוָן דְּמִגּוּפֵיהּ קָא פָּרְחָה, מַחֲלַחְלָא לֵיהּ,
38 וּמְשַׁוֵּי לָהּ רַךְ. אָמַר רָבָא, אִי קַשְׁיָא לִי, הָא קַשְׁיָא לִי.

כרים

מקנחה בסמרטוט. אבל ליתן מים אסור משום דשרייתו זהו כיבוסו והא דאמר בפ"ק דביצה (דף יח.) נדה מערמת וטובלת בבגדיה אומר ר"ת דלא חשיב כיבוס משום דהוי דרך לבלוך
ויותר מתלבלכים בגדים כשנבנסה בנהר לבושה ממה שמתכבסין וכן תיכי חלילתא דבריש במה אשה (שבת דף נז.) לא אסרינן אלא שמא תטלם ותעבירם ארבע אמות בשבת
ברשות

זבחים. פרק אחד עשר – דם חטאת דף צד עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"

תוספות

ברשות הרבים ולא משום שרייתן זהו כיבוסן דדרך טינוף הוא ומהאי טעמא נמי שרי לקנח ידיו במפה בשבת: **אי** הכי שלחים נמי. ה"ר חיים גריס שחלים: **אלא** מתרי תלת חומרי נקט. תימה מ"מ קשה זה חומר דמשמע זה חומר ותו לא כדדייקינן בפ' הזהב (ב"מ דף נז:) [וגבי] אלו דברים שאין להם אונאה בשלמא הדיוט זה חומר ותו לא אלא הקדש זה חומר ותו לא ומיהו בלאו הכי קשה התם מאי קאמר בשלמא הדיוט זה חומר ותו לא אבתי איכא (בעי) תשלומי כפל דאיתיה בהדיוט וליתיה בהקדש ושומר חנם שנשבע להדיוט ואין נשבע להקדש ואית דלא גרס התם ותו לא והכי פירושא בשלמא בהדיוט שייך למיתני זה חומר לפי שמועטות חומרות של הדיוט משל הקדש ובשמרצא [חומרא] שייך למיתני זה חומר עליה אבל חומרי דהקדש משל הדיוט נפישן ואינו שום חידוש דליתני עלה זה חומר ולפירוש זה ניחא הכא וכן במסכת ערכין בפרק האומר משקלי עלי (דף יט:) דקתני זה חומר בנדרים מבערכין ובגמ' חשיב טפי מברייתא ואי גרסינן ותו לא יש לפרש משום דחומרא באונאה שכיחא אבל חומרא דחיוב ד' וה' וכפל ושבועת שומר חנם ותשלומי שומר שכר לא שכיח האי חומרא בהדיוט אלא הקדש זה חומר ותו לא אבתי איכא טובא דשכיחי ולפירוש זה לא מיתרצא דך דשמעתין וההיא דערכין: **לא** שנו אלא שלא שייר בה כדי מעפורת אבל שייר בה כדי מעפורת חיבור. מילתיה דר"ה איתמר בהעור והרוטב (חולין דף קכג:) אההיא דטלית שהתחיל בה לקורעה כיון שנקרע בה רובה שוב אינו חיבור וטהורה ומשמע דטהורה לגמרי ותימה אמאי אינה טמאה מגע מדרס כדאמר בפ' בהמה המקשה (שם דף עב:) שלשה על שלשה שנחלק טהורה מן המדרס אבל טמא מגע מדרס דברי רבי מאיר ומסיק התם בשלש על שלש הבאות מבגד גדול לכולי עלמא בשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן ואפי' מיירי הך דטלית בשלא נטמאה מדרס אלא מגע טומאה בעלמא מ"מ כל כמה דאשתייר בה שלש על שלש שהוא שיעור טומאת מגע לא פקעה מינה טומאת מגע ואי לאו הך דשמעתין הוה מצינן למימר דטהורה דקתני מן המדרס קאמר והא דלא קתני אבל טמא מגע מדרס בדקתני בבהמה המקשה משום דלא נחת להשמיענו חידוש של טהרה אלא קמ"ל אע"ג דטלית גדולה (הרבה יותר) עדיין יותר מג' על ג' אפ"ה טהורה מן המדרס הואיל ולא חזיא למלאכתו ראשונה [להתעטף] אבל קשה מהך שמעתא דאי לא פקעה מינה טומאת מגע היאך מכניסו הא אבתי טמא הוא מ"מ

כרים וכסתות דרכין נינהו. דאין עושין אותן אלא מעור רך שיהא נוח לישב עליו: **כסכוס.** משפשף צדו זה על צדו זה כדרך המכבס בגדים אוחזו הבגד בשתי ידיו ומשפשף: **לא שמיה כיבוס.** הילכך נותן עליו מים עד שתבלה שרי בעור ואפילו רך ולקמן פריך אי הכי בגד נמי כיבוס לא [והוי אלא] על ידי כסכוס: **בגד נמי.** יתן עליו מים ואמאי תנא מקנחה בסמרטוט: **זרע פשתן במים חייב.** כדמפרש ואזיל: **דמיקדח.** צומח במים והויא לה זריעה: **הכי גרסינן** אי הכי חיטי ושערי נמי הנך אית להו רירא אי הכי שלחים נמי התם קעביד לישה: **הנך אית להו רירא.** זרע פשתן במים נפקא רירא מיניה ומדבקי אהדדי: **אי הכי שלחים נמי.** אי משום דמדבקי ברירייהו מחייבין להו בשלחים נמי עורות שאינן עבודין ונתנן במים רירא קנפקא מיניידהו: ומשני **התם.** גבי זרע פשתן כי מדבקת ברירא דנפקי מיניידהו הוי תולדות לישה אבל שלחים לא שייכא בדיבוקא דידהו ענין לישה: **אמר ליה רב פפא.** לאחר שישב לו המתורגמן: **הדר אוקי.** באותה שעה חזר ואמר למתורגמן עמוד והשמע לרבים שאני חוזר בי ממה שדרשתי: **וכלי חרס.** בתר כיבוס כתיב: **והאיכא.** אבתי חומר בחטאת שהרי יש בהן דמן נכנס לפנים מה שאין בשאר קדשים: **ומשני** בחטאות החיצונות קאמרינן: ופרכינן **בחטאות החיצונות נמי איכא שאם נכנס דמה לפנים פסולה.** כדכתיב (ויקרא ו) וכל חטאת אשר יובא: ומשני **כרבי עקיבא.** סבירא ליה לתנא דידן: **דאמר כל דמים כו'.** בכל הזבחים שנתערבו (לעיל דף פא:): **והאיכא שכן טעונה ארבע מתנות.** מפוסקות ושאר קדשים שתי מתנות שהן ארבע ואין בהן אלא פיסוק שתי מתנות: **כר' ישמעאל.** דאמר באיזהו מקומן (לעיל דף נג:) כל הדמים טעונין פיסוק ארבע מתנות לב' קרנות: **ופרכינן** לר' ישמעאל איכא חומר בחטאת שהוא טען ארבע קרנות: **וליטעמיך טובא איכא.** שהרי חטאת טעונה קרן ושאר דמים ניתנין למטה מן החוט ואיכא שטעונה אצבע ושאר דמים נזרקין מן הכלי מרחוק למזבח וטעונה חודה של קרן מה שאין כן בשאר דמים: **מתני' בגד.** שניתזו עליו דם חטאת ויצא חוץ לקלעים: **נכנס.** לעזרה ומכבסו במקום קדוש: **נטמא חוץ לקלעים.** לאחר שיצא ואי אפשר להכניס טומאה לעזרה: **קורעו.** וטהור מטומאה ומותר להכניסו ונכנס ומכבסו במקום קדוש: **נוקבו.** לטהרו מטומאתו: **פוחתו.** דכלי מתכות אינו טהור בנקב כל דהו אלא בנקב גדול: **גמ' בגד אמר רחמנא.** שיהא שם בגד עליו בשעת כיבוסו: **דמשייר ביה.** שלא יבדיל את הקרע על פני כולו לחלוק את הבגד לשנים אלא משייר בו כדי רוחב סודר דמטומאתו טהור הואיל ונקרע רובו וכיון ששייר בו כדי מעפורת ראוי לחברו ושמו עליו ובגד קרינן

כְּרִים וּכְסָתוֹת, דְּרַכִּין נִינְהוּ, וּתְנַן, הַיְתָה שֶׁל עוֹר, נוֹתֵן עָלֶיהָ מַיִם עַד שֶׁתִּכְלֶה. אֶלָּא אָמַר רָבָא, כָּל כִּיבּוּם דְּלֵית לֵיהּ כִּיסְכּוּם, לֵא שְׁמֵיהּ כִּיבּוּם. וְהָא דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי, זִימְנִין סַגִּיאִין, הֲוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, וְשַׁכְשִׁיכִי לֵיהּ מְסָאנֵיהּ בְּמַיָּא. שִׁכְשׁוּךְ, אִין. אֲבָל כִּבּוּם, לֵא. אִי בְּרַכִּין, וּכְדְּבָרֵי הַכֹּל. אִי בְּקָשִׁין, וְכְאֲחֵרִים. אִי הָכִי, בֶּגֶד נַמִּי. בֶּגֶד, שְׁרִייָתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ. [וְרָבָא לְמַעְמֵיהּ, דְּאָמַר רָבָא, זָרַק סוּדָר לַמַּיִם, חַיָּיב. זָרַק זֶרַע פִּשְׁתָּן לַמַּיִם, חַיָּיב. בִּשְׁלָמָא סוּדָר, עָבִיד כִּיבּוּם]. אֶלָּא זֶרַע פִּשְׁתָּן, מַאי טַעְמָא. וְכִי תֵּימָא, מִשּׁוּם דְּמִקַּדַּח. אִי הָכִי, חִיטֵּי וּשְׂעָרֵי, נַמִּי. הָנָךְ, אִית לְהוּ רִירֵי. אִי הָכִי, שְׁלָחִים נַמִּי. הָתָם, קָעָבִיד לִישָׁה. דָּרֵשׁ רָבָא, מוּתָּר לְכַבֵּס מִגְּעָל בְּשַׁבָּת. אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרָבָא, וְהָאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַשִׁי, זִימְנִין סַגִּיאִין, הֲוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, וְשַׁכְשִׁיכִי לֵיהּ מְסָאנֵי בְּמַיָּא. שִׁכְשׁוּךְ, אִין. אֲבָל כִּיבּוּם, לֵא. הֲדַר אוֹקֵי רָבָא אֲמוֹרָא עֲלֵיהּ, וְדָרֵשׁ, דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתִּי לִפְנֵיכֶם טָעוּת הֵם בְּיָדִי. בְּרַם כְּדִי אָמְרוּ, שִׁכְשׁוּךְ מוּתָּר, כִּיבּוּם אָסוּר: הַכִּיבּוּם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כוּ': מְנָא הָנֵי מִילֵּי. דְּתָנוּ רַבָּנַן, 'תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ'. שְׁבִירַת כְּלִי חֶרֶס, מְנַיִּין. תַּלְמוּד לוֹמַר 'וּכְלִי חֶרֶס אֲשֶׁר תְּבוּשַׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר'. מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה בִּכְלִי נְחֹשֶׁת, מְנַיִן. תַּלְמוּד לוֹמַר 'וְאִם בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בּוּשָׁלָה, וּמוֹרַק וְשׁוּטַף בַּמָּיִם': זֶה חוֹמֶר בַּחַטָּאת כוּ': וְתוּ לֵיכָּא, וְהָאִיכָּא, שֶׁנִּכְנָס דָּמָהּ (לִפְנֵי וְ)לִפְנִים. בַּחַטָּאוֹת הַחִיצוֹנוֹת. [חִיצוֹנוֹת נַמִּי], שֶׁאִם נִכְנַס דָּמָהּ (לִפְנֵי וְ)לִפְנִים פְּסוּלָה. כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר, כָּל דָּמִים שֶׁנִּכְנְסוּ לַהֵיכָל לְכַפֵּר, פְּסוּלִין, שֶׁכֵּן מְכַפְּרִין עַל חַיָּבֵי כְּרִיתוֹת. בְּחַטָּאת דִּשְׁמִיעַת הַקּוֹל, שֶׁכֵּן טְעוּנָה אַרְבַּע מַתָּנוֹת. כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר, כָּל דָּמִים טְעוּנִין אַרְבַּע מַתָּנוֹת, עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת. וְלִיטַעְמֵיךְ, הָאִיכָּא קֶרֶן (בדם). הָאִיכָּא אֶצְבַּע. הָאִיכָּא חוּדָהּ. אֶלָּא, חַד מִתְּרֵי, תְּלָתָא חוּמְרֵי, נְקַט: **מִשְׁנָה** בֶּגֶד שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, נִכְנַס וּמְכַבְּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נִטְמָא חוּץ לַקְּלָעִים, קוֹרְעוֹ, נִכְנַס, וּמְכַבְּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. כְּלִי חֶרֶס שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, נִכְנַס וְשׁוֹבְרוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נִטְמָא חוּץ לַקְּלָעִים, נוֹקְבוֹ וְנִכְנַס, וְשׁוֹבְרוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. כְּלִי נְחֹשֶׁת שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, נִכְנַס וּמוֹרְקוֹ, וְשׁוֹטְפוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. נִטְמָא חוּץ לַקְּלָעִים, פּוֹחֲתוֹ וְנִכְנַס, וּמוֹרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ: **גְּמָרָא** מַתְקִיף לָהּ רַבִינָא, 'קוֹרְעוֹ'. 'בֶּגֶד' אָמַר רַחֲמָנָא, וְלָאו בֶּגֶד הוּא. דִּמְשַׁיֵּיר בֵּיהּ כְּדֵי מַעֲפוֹרֶת. אֵינִי, וְהָאָמַר רַב הוּנָא, לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁלֹּא שִׁיֵּיר בָּהּ כְּדֵי מַעֲפוֹרֶת. אֲבָל שִׁיֵּיר בָּהּ כְּדֵי מַעֲפוֹרֶת, חִבּוּר הָוֵי.

מדרבנן

ביה: **והאמר רב הונא.** בפרק העור והרוטב (חולין דף קכג:) לא שנו דטלית טמאה שהתחיל בה לקורעו כיון שנקרע רובה טהורה אלא שלא שייר באותה מיעוט כדי מעפורת: **אבל שייר בה כדי מעפורת חיבור הוי.** ועדיין הוא בטומאתו:

מדרבנן

כָּרִים וּכְסָתוֹת דְּרַכִּין נִינְהוּ – שהדרך לעשותם רכים כדי שיוכלו לשכב עליהם, והדין נותן שיהא שייך בהם כיבוס. **וּתְנַן** (שבת קמב:), **הָיְתָה** הלשלשת נתונה על כר **שֶׁל עוֹר, נוֹתֵן עָלֶיהָ מַיִם** לנקותה, **עַד שֶׁתִּכְלֶה** – שיתנקה ויכלה הלכלוך. הרי שאף בעורות רכים לא שייך כיבוס, והותר לתת עליהם מים. מתרצת הגמרא: **אֶלָּא אָמַר רָבָא, כָּל כִּיבּוּם דְּלֵית לֵיהּ כִּיסְכּוּם** – שאינו משפשף את שני צידי הבגד זה בזה, **לֹא שְׁמֵיהּ כִּיבּוּם** – אינו נחשב כיבוס. ולכך מותר לתת מים על הכר העשוי מעור רך, כיון שאינו משפשף שני צידיו זה עם זה.

מבררת הגמרא: **וְלִפִי זֶה, הָא דְּאָמַר רַב חִיָּיא בַּר אַשִׁי, זִימְנִין סַגִּיאִין הֲוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב** – זמנים רבים הייתי עומד לפני רב לשמשו, **וְשַׁכְשִׁיכִי לֵיהּ מְסָאנֵיהּ בְּמַיָּא** – והייתי משכשך את נעליו במים לנקותם בשבת. ויש לדייק, **שֶׁשְּׁכִשּׁוּף אִין, אֲבָל כִּבּוּם לֹא** – ששיכשוך הנעלים הותר, אך לא לשפשף. ולדברי רבא נאמר, **אִי בְּרַכִּין וּכְדִבְרֵי הַכֹּל** – אם היו עשויים מעורות רכים, מה שלא הותר לו לכבס על ידי שפשוף, זה כדברי הכל, משום שגם רבנן מודים ששייך כיבוס בעורות רכים. **וְאִי בְּקָשִׁין, וְכַאֲחֵרִים** – ואם היו עשויים מעורות קשים, נאמר שמה שלא הותר לו לכבס את הנעלים, אין זה אלא כשיטת אחרים הסוברים שאף בעורות קשים שייך כיבוס, משום שלשיטת רבנן בעורות קשים לא שייך כיבוס.

הגמרא מקשה על רבא: **אִי הָכִי, בֶּגֶד נַמִּי** – גם בבגד נאמר שבלא שמשפשף את שני צידיו זה בזה, אינו נחשב כיבוס, ומדוע שנינו שלשלשת הנתונה על גבי בגד מקנחה בסמרטוט, ואינו נותן עליה מים. משיבה הגמרא: **בֶּגֶד, שְׁרָיָיתוֹ זֶהוּ כִּיבּוּסוֹ** – שריית הבגד במים אף שאינו משפשף שני צידיו נחשב כביבוס. מבארת הגמרא: [**וְרָבָא לְטַעְמֵיהּ** – ורבא לשיטתו, **דְּאָמַר רָבָא, זָרָק סוּדָר** [–בגד] **לַמַּיִם** בשבת, אף שלא שפשפו, **חַיָּיב** חטאת משום מלבן, וכן אם **זָרַק זֶרַע פִּשְׁתָּן לַמַּיִם** בשבת, **חַיָּיב.**

הגמרא מבררת את טעמי הדינים שאמר רבא. שואלת הגמרא: **בְּשִׁלְמָא סוּדָר עָבִיד כִּיבּוּם** – דברי רבא שאמר שהשורה סודר במים בשבת חייב, מובנים, משום שמכבס בכך את הבגד וחייב משום מלאכת מלבן], **אֶלָּא** זרק **זֶרַע פִּשְׁתָּן מַאי טַעְמָא. וְכִי תֵּימָא מִשּׁוּם דְּמַקְדַּח** – ואם תרצה לומר, שחייב מפני שהזרע צומח במים, וחייב משום זורע. **אִי הָכִי חִיטֵּי וּשְׂעֹרֵי נַמִּי** – אף הזורק גרעיני חיטים ושעורים למים בשבת יתחייב. ומדברי רבא משמע שרק בזרע פשתן חייב. משיבה הגמרא: **הָנָךְ אִית לְהוּ רִירֵי** – מזרעי פשתן יוצא ריר שמדביקים זה לזה, ומגרעיני חטה ושעורה אין ריר יוצא מהם.

שואלת הגמרא: **אִי הָכִי, שְׁלָחִים נַמִּי** – אף המניח עורות שאינן מעובדים במים בשבת, יתחייב, משום שיוצא מהם ריר. משיבה הגמרא: **הָתָם קָעָבִיד לִישָׁה** – בזורק זרע פשתן למים, כיון שהרירים היוצאים מהם נדבקים זה לזה, מתחייב משום תולדת לש, אבל ברירים היוצאים מעור, לא שייך בדיבוקם ענין לישה.

הגמרא מביאה פסק ההלכה בדין כיבוס מנעל בשבת: **דָּרַשׁ רָבָא, מוּתָּר לְכַבֵּס מִנְעָל בְּשַׁבָּת.** שואלת הגמרא: **אָמַר לֵיהּ רַב פַּפָּא לְרָבָא, וְהָאָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַשִׁי, זִימְנִין סַגִּיאִין הֲוָה קָאִימְנָא קַמֵּיהּ דְּרַב, וְשַׁכְשִׁיכִי לֵיהּ מְסָאנֵי בְּמַיָּא.** ויש לדייק מדבריו, **שְׁכִשּׁוּף אִין אֲבָל כִּיבּוּם לֹא** – ששכשוך הנעלים הותר בשבת, אך לא על ידי שפשוף, ולדבריך מדוע לא הותר גם לכבס את הנעלים.

הגמרא מבארת שאכן רבא חזר בו. משיבה הגמרא: **הַדַּר** – לאחר שאלתו של רב פפא, **אוֹקֵי רָבָא אַמּוֹרָא עֲלֵיהּ וְדָרַשׁ** – העמיד רבא את המתורגמן שוב, ודרש, **דְּבָרִים שֶׁאָמַרְתִּי לִפְנֵיכֶם טָעוּת הֵם בְּיָדִי, בְּרַם כָּךְ אָמְרוּ, שְׁכִשּׁוּף מוּתָּר, כִּיבּוּם אָסוּר.**

שנינו במשנה: **הַכִּיבּוּם בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ כו'.** הגמרא מבררת מהיכן למדו דינים אלו: **מְנָא הָנֵי מִילֵּי.** משיבה הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנָן,** נאמר בפסוק (ויקרא ו כ) **'תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ',** ולמדים שכיבוס הבגד הוא במקום קדוש. **שְׁבִירַת כְּלִי חֶרֶס** ששנינו שטעון מקום קדוש, **מִנַּיִן. תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם ו כא) **'וּכְלִי חֶרֶס אֲשֶׁר תְּבוּשַׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר',** ופסוק זה נכתב לאחר דין כיבוס, ולמדים שכשם שכיבוס הבגד הוא במקום קדוש, כך שבירת כלי חרס הוא במקום קדוש. **מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה בִּכְלִי נֶחֱשֶׁת** ששנינו שטעון מקום קדוש, **מִנַּיִן.** משיבה הגמרא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם) **'וְאִם בִּכְלִי נְחֹשֶׁת בּוּשַׁלָּה, וּמוֹרַק וְשׁוּטַף בַּמָּיִם',** ואף פסוק זה נכתב לאחר הפסוק של כיבוס, לומר שהמריקה והשטיפה במקום קדוש ככיבוס של בגד.

שנינו במשנה: **זֶה חוֹמֶר בַּחַטָּאת כו'** מקדשי קדשים. שואלת הגמרא: **וְתוּ לֵיכָּא** – האם אין עוד דינים שיש בחטאת שאינם בקדשי קדשים, **וְהָאִיכָּא, שֶׁנִּכְנָס דָּמָהּ** (לִפְנֵי וְ) **לִפְנִים** – והרי יש חומר בחטאת שדמה נזרק בהיכל, על הפרוכת ומזבח הזהב, ושאר הקדשים דמם נזרק על המזבח החיצון ואינו נכנס להיכל. משיבה הגמרא: משנתינו מדברת **בַּחַטָּאוֹת הַחִיצוֹנוֹת,** שדמם אינו נכנס לפנים. שואלת הגמרא: [**חִיצוֹנוֹת נַמִּי**] **שֶׁאִם נִכְנַס דָּמָהּ** (לִפְנֵי וְ) **לִפְנִים פְּסוּלָה** – הלא אף בחיצונות יש חומר מקדשי קדשים, שאם נכנס דם חטאת החיצונה להיכל פסולה, ושאר דמים שנכנסו להיכל כשרים. משיבה הגמרא: משנתינו סוברת **כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּאָמַר** (לעיל פא:) **כָּל הַדָּמִים שֶׁנִּכְנְסוּ לַהֵיכָל לְכַפֵּר פְּסוּלִין,** ואין בזה חומר בחטאת על שאר קדשים.

שואלת הגמרא: הלא יש חומר בחטאות, **שֶׁכֵּן מְכַפְּרִין עַל חַיָּבֵי כְּרֵיתוֹת,** ושאר קדשים אינם מכפרים על חייבי כריתות. משיבה הגמרא: משנתינו מדברת **בְּחַטָּאת דִּשְׁמִיעַת הַקּוֹל** – בקרבן חטאת שמביא אדם שנשבע שאינו יודע עדות לחבירו, והוא ידע, שחטאת זו אינה מכפרת על עון כרת.

ממשיבה הגמרא לשאול: הלא יש חומר בחטאת **שֶׁכֵּן טְעוּנָה אַרְבַּע מַתָּנוֹת** על ארבע קרנות המזבח, ושאר קרבנות אינם טעונים אלא שתי מתנות. משיבה הגמרא: משנתינו **כְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל דְּאָמַר** (לעיל נג:), **כָּל דָּמִים טְעוּנִין אַרְבַּע מַתָּנוֹת,** ואין בזה חומר בחטאת על שאר קרבנות. שואלת הגמרא: אף לרבי ישמעאל יש חומר שחטאת ניתן **עַל אַרְבַּע קְרָנוֹת,** ושאר קרבנות ניתנים רק על שתי קרנות. דוחה הגמרא: **וְלִיטַעֲמֵיךָ** – ולשיטתך ששאלת, **הָאִיכָּא קֶרֶן** – הלא יש חומרא נוספת בחטאת, שדמו ניתן על קרנות המזבח למעלה, ושאר דמים ניתנים למטה מחוט הסיקרא (**בדם**). ועוד **הָאִיכָּא אֶצְבַּע** – יש חומרא נוספת בחטאת, שדמה ניתן באצבע על קרן המזבח, ושאר קדשים ניתנים בזריקה. ועוד **הָאִיכָּא חוּדָהּ** – יש חומרא נוספת בחטאת שדמה ניתן על חודו של קרן המזבח, מה שאין כן בשאר דמים. **אֶלָּא** ודאי שאין להקשות שהיה לתנא לשנות חומרות נוספות בחטאת, כיון **שֶׁחַד מִתְּרֵי תְּלָתָא חוּמְרֵי נָקֵט** – התנא הביא רק חומרא אחת מתוך שנים שלשה חומרות שיש בחטאת.

משנה

משנתינו עוסקת בבגד שטעון כיבוס ונטמא: **בֶּגֶד** שניתז עליו דם חטאת וטעון כיבוס, **שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים** – חוץ למקום הקדוש בקדושת העזרה, **נִכְנַס** הבגד אל העזרה, **וּמְכַבְּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ** – בעזרה. ואם **נִטְמָא** מחוץ **לַקְּלָעִים,** ואסור להכניסו בטומאה לעזרה. **קוֹרְעוֹ,** ועל ידי זה נטהר מטומאתו, **וּנְכָנַס, וּמְכַבְּסוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ.** מביאה המשנה דין נוסף: **כְּלֵי חֶרֶס** שבישל בו חטאת וטעון שבירה, **שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, נִכְנַס וְשׁוֹבְרוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ.** ואם **נִטְמָא** הכלי **חוּץ לַקְּלָעִים,** ואסור להכניסו לעזרה. **נוֹקְבוֹ** נקב המטהרו מידי טומאתו, **וְנִכְנַס וְשׁוֹבְרוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ.** וכן **כְּלֵי נְחֹשֶׁת** שבישל בו חטאת וטעון מריקה ושטיפה, **שֶׁיָּצָא חוּץ לַקְּלָעִים, נִכְנַס וּמוֹרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ,** ואם **נִטְמָא** הכלי מחוץ **לַקְּלָעִים,** ואסור להכניסו לעזרה. **פּוֹחֲתוֹ** – נוקבו נקב גדול, ונטהר מטומאתו, **וְנִכְנַס, וּמוֹרְקוֹ וְשׁוֹטְפוֹ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ.**

גמרא

רבינא מקשה על הדין השנוי במשנה, שבגד שיצא חוץ לקלעים ונטמא, יקרענו קודם להכנסתו לעזרה: **מַתְקִיף לָהּ רַבִינָא,** איך יתכן שבגד הטעון כיבוס, **'קוֹרְעוֹ'** ואחר כך מכבסו, והרי **'בֶּגֶד' אָמַר רַחֲמָנָא** – התורה אמרה (ויקרא ו כ) **'וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד',** ובגד שנקרע, **לָאו בֶּגֶד הוּא,** ואין מצוה לכבסו. מתרצת הגמרא: **דְּמִשַּׁיֵּיר**

המשך בעמוד קטו

המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ' א

אף את העולה מעל שפתו.

בְּמַתְנִיתָא תָּנָא – בברייתא שנינו, **אֵין** כלי שרת **מְקַדְּשִׁין אֶלָּא** כשהם **שְׁלֵימִין** ולא מנוקבים, **וּמְלֵאִים** – ובאופן שיש בהם את מלוא השיעור הנצרך לאותו הדבר, **וּמְתוּכָן** – ומקדשים רק את הנכנס בתוך הכלי ממש, ולא את העולה מעל לשפת הכלי, **וּבִפְנִים** – ואינם מקדשים אלא בעזרה.

הגמרא מבארת באיזה אופן סוברת הברייתא שאין כלי שרת מקדשים אלא כשהם 'מלאים': **אָמַר רַבִּי אַסִּי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שָׁנוּ** חכמים בברייתא שאין כלי שרת מקדשים עד שיהיה בהם את כל השיעור הנצרך לאותו הדבר, **אֶלָּא** כְּשֶׁאֵין **דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף** עוד על מה שבתוך הכלי ולהשלימו לשיעור, **אֲבָל** אם **דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף** עליו לאחר מכן עד שיהיה בו כפי השיעור הנצרך לאותו הדבר, אזי **רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קוֹדֵשׁ,** כלומר, כל הנכנס לתוך הכלי מתקדש, אף שעדיין אין בו את השיעור הנצרך.

תַּנְיָא נַמִּי הָכִי – שנינו כן בברייתא, כדברי רבי אסי אמר רבי יוחנן, נאמר לגבי קרבנות הנשיאים (שם) 'שְׁנֵיהֶם **מְלֵאִים** סוֹלֶת', **אֵין מְלֵאִים** – אין כוונת הכתוב שהיו הכלים מלאים סולת עד שפתם, **אֶלָּא שְׁלֵימִין** – שהיו בהם עשרונים שלמים של סולת, ולא היה שיעורם חסר. **אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֵימָתַי** נאמר דין זה שאינם מקדשים אלא כשיש בהם שיעור מלא, **בִּזְמַן שֶׁאֵין דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף** על מה שבכלי, **אֲבָל** אם **דַּעְתּוֹ לְהוֹסִיף** עליו, אזי **רִאשׁוֹן רִאשׁוֹן קוֹדֵשׁ,** כלומר, כל הנכנס לתוך הכלי מתקדש.

שנינו במשנה: **אֵין כְּלִי הַלַּח מְקַדֵּשׁ** [**וכו'**] את היבש.

הגמרא מבארת לענין אלו דברים נאמר דין זה: **אָמַר רַב, וְאִיתֵּימָא** – ויש אומרים שמימרא זו אמרה **רַב אַסִּי,** דין המשנה שכלי הלח אינם מקדשים את היבש, הוא דווקא לענין **שֶׁאֵין מְקַדְּשִׁין** אותו **לִיקָּרֵב** על גבי המזבח, **אֲבָל מְקַדְּשִׁין** הם אותו **לִיפָּסֵל** – שמעתה דינו של דבר יבש זה ששהה בכלי לח כקדשים, ואם יצא חוץ לקלעים או נגע בו טבול יום או מחוסר כיפורים הרי זה פסול.

אִיכָּא דְּמַתְנֵי לָהּ אַהָא – יש השונים דין זה לענין אחר. שנינו בתוספתא, **אֵין מְבִיאִין מִנְחוֹת, וּנְסָכִים, וּמִנְחַת** [נסכים של] **בְּהֵמָה, וּבִיכּוּרִים, מִן הַמְּדוּמָע** – מן תרומה שנתערבה בחולין, אף שמותרת לכהנים, לפי שאסורה לישראלים באכילה, ואין מביאים מנחות ונסכים לבית המקדש אלא מדבר המותר לכל ישראל. **וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר** שאין מביאים את כל אלו **מֵעֲרֵלָה וְכִלְאֵי הַכֶּרֶם** האסורים באכילה והנאה אף לכהנים. **וְאִם הֵבִיא** מהם, **לֹא קִדֵּשׁ** – לא נתקדש. ועל כך **אָמַר רַב, וְאִיתֵּימָא** – ויש אומרים שאמר זאת **רַב אַסִּי,** אם הביא מן המדומע או מערלה וכלאי הכרם, **לֹא קִדֵּשׁ לִיקָּרֵב** על גבי המזבח, **אֲבָל קִדֵּשׁ לִיפָּסֵל** – שמעתה דינם כקדשים ואינם יוצאים לחולין, וטעונים שריפה.

הגמרא מביאה ברייתא המפרשת דינים שונים בהלכות כלי שרת: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, **כְּלֵי קֹדֶשׁ שֶׁנִּיקְּבוּ** – נעשה בהם נקב, **אֵין מַתִּיכִין אוֹתָן** – אין מתיכים את הכלי סביבות הנקב כדי לסותמו, כפי שהדרך לעשות בכלים שניקבו, **וְאֵין מַתִּיכִין לְתוֹכָן אֵבֶר** – וכן אין מתיכים לתוך הנקב עופרת כדי לסותמו, אלא מתיכים אותו כולו ועושים ממנו כלי חדש. וטעם הדבר, לפי ש'אין עניות במקום עשירות', שאין זו מידת דרך ארץ לתקן כלים שבורים ולהשתמש בהם במקדש. וכן אם **נִפְגְּמוּ** הכלים **אֵין מְתַקְּנִין אוֹתָן. סַכִּין שֶׁנִּפְגַּם** חודה **אֵין מַשְׁחִיזִין אֶת פְּגִימָתָהּ** כדי לחדדה. ואם **נִשְׁמְטָה** הסכין מקתה, **אֵין מַחֲזִירִין אוֹתָהּ** למקומה. **אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, סַכִּין מַטְרֶפֶת הָיְתָה בַּמִּקְדָּשׁ** – שהיה דרכה להיפגם בפגימות דקות, ועל ידי כך היתה מטריפה את הקדשים שנשחטו בה, **וְנִמְנוּ** [–נאספו למנין] **עָלֶיהָ הַכֹּהֲנִים, וּגְנָזוּהָ.**

הגמרא מביאה ברייתא העוסקת בדין בגדי כהונה: **תָּנוּ רַבָּנַן** בברייתא, **בִּגְדֵי כְהוּנָּה אֵין עוֹשִׂין אוֹתָם מַעֲשֵׂה מַחַט אֶלָּא מַעֲשֵׂה אוֹרֵג,** כלומר, אין אורגים מתחילה יריעות בד לצורך הבגד ולאחר מכן מחברים אותן במחט לבגד אחד, אלא אורגים מתחילה את הבגד בשלימותו, **שֶׁנֶּאֱמַר** (שמות כח לב) '**מַעֲשֵׂה אוֹרֵג**'. ואם **נִתְגַּעֲלוּ** – נתלכלכו הבגדים, **אֵין מְכַבְּסִין** אותם **לֹא בַּנָּתָר וְלֹא בָּאֹהֶל** – מיני סממנים המסירים את הלכלוך מן הבגדים, לפי שאין זו דרך עשירות, אלא גונזים אותם לצורך עשיית פתילות.

מקשה הגמרא: מדברי הברייתא שאין מכבסים אותם לא בנתר ולא באהל יש לדייק, **הָא בַּמַּיִם מְכַבְּסִין** – שבמים לבד מותר לכבסם, וכיצד יתכן הדבר, הרי מאחר וטעם האיסור הוא שלא לנהוג בהם מנהג עניות, מדוע מותר הכיבוס במים, ואדרבה, אם זקוקים הם לכיבוס לא יועילו המים להוריד את כתמיהם לגמרי, ונמצא שכיבוס על ידי מים גרוע מכיבוס על ידי נתר ואהל.

מתרצת הגמרא: **אָמַר אַבָּיֵי, הָכִי קָאָמַר** – כך היתה כוונת הברייתא לומר, בגדי כהונה **שֶׁהוּגְּעוּ בַּמַּיִם** – שנתלכלכו מעט, באופן שלא הוזקקו אלא לכיבוס במים כדי להסיר כתמיהם, אזי **מְכַבְּסִין אוֹתָן** אפילו **בְּנָתָר וָאֹהֶל** – במיני סממנים, מאחר שאין דינם כמלוכלכים,

---

המשך ביאור למס' זבחים ליום שני עמ' א

הַמַּעֲשֵׂר קוֹדֵם לְקרבנות הבאים מהעוֹפוֹת, **מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח** – שנשחט בסכין, כשאר קרבנות בהמה, והעוף נמלק בציפורן. וְעוד, שמעשר בהמה **יֵשׁ בּוֹ** שני דברים שהם **קָדְשֵׁי קָדָשִׁים** – שקרבים על המזבח, ודם **דָּמוֹ וְאֵימוּרָיו,** ובחטאת העוף אין אימורים קרבים על המזבח, אלא דמה בלבד.

קרבנות הבאים מ**הָעוֹפוֹת, קוֹדְמִין לַמְּנָחוֹת** – קרבנות הבאים מסולת חיטים או שעורים, **מִפְּנֵי שֶׁהעופות הֵן מִינֵי דָמִים,** שנותנים מדמם על המזבח, וכפרתם מרובה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ' ב

מחבירו קודם את חבירו. הגמרא מביאה ספק בנוגע לדינים אלו: **אִיבַּעְיָא לְהוּ,** אם יש לפנינו שני דברים, האחד **תָּדִיר** יותר, **וְהשני מְקוּדָּשׁ** יותר, **אֵיזֶה מֵהֶם קוֹדֵם.** האם **הַתָּדִיר קוֹדֵם, מִשּׁוּם דְּהוּא תָּדִיר, אוֹ דִּלְמָא הַמְקוּדָּשׁ קָדֵים** – קודם, משום **דְּקָדִישׁ** – שהוא מקודש.

מביאה הגמרא ראיה לפשוט ספק זה: **תָּא שְׁמַע,** ששנינו במשנה (לעיל פט.), שה**תְּמִידִין קוֹדְמִין לְמוּסָפִין,** משום שה**תמידים** תדירים יותר, שהרי הם קרבים בכל יום,

המשך ביאור למס׳ זבחים ליום שני עמ׳ ב

איל נזיר מביאים לחם משני סוגים בלבד, **אוֹ דִּילְמָא אֵיל נָזִיר קוֹדֶם, שֶׁכֵּן יֵשׁ עִמּוֹ דָּמִים אֲחֵרִים** – שיחד עם האיל שהוא שלמים מקריבים גם חטאת ועולה, ואילו התודה קרבה לבדה.

תָּא שְׁמַע, ששנינו בברייתא, **זוֹ קוֹדֶמֶת לָזוֹ** – התודה קודמת לאיל נזיר, משום **שֶׁזּוֹ** – התודה **טְעוּנָה אַרְבָּעָה מִינֵי לֶחֶם, וְזוֹ** – הקרבת איל נזיר **אֵינָהּ טְעוּנָה אֶלָּא שְׁנֵי מִינֵי לֶחֶם.**

שנינו במשנה: **הַשְּׁלָמִים קוֹדְמִין לַבְּכוֹר כו׳** מפני שהן טעונין מתן ארבע [וסמיכה] ונסכים ותנופת חזה ושוק. מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, בְּכוֹר** יהיה **קוֹדֵם** לשלמים, **שֶׁכֵּן קְדוּשָּׁתוֹ** של הבכור היא משעה שיוצא **מֶרֶחֶם** אימו, ואילו השלמים קדושים רק משעת הקדשתם, **וְעוד,** שהבכור **נֶאֱכָל** רק **לַכֹּהֲנִים,** והשלמים נאכלים לכל אדם.

מיישבת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי,** השלמים שיש בהם **מִצְוֹת יְתֵירוֹת, עֲדִיפִי** – עדיפים.

שנינו במשנה: **הַבְּכוֹר קוֹדֵם כו׳** למעשר מפני שקדושתו מרחם ונאכל לכהנים. מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, מַעֲשֵׂר** בהמה יהיה **קוֹדֵם** לבכור, **שֶׁכֵּן מְקַדֵּשׁ** – המעשר יכול לקדש גם את הבהמה **שֶׁלְּפָנָיו וְשֶׁלְּאַחֲרָיו,** שאם בשעה שמָנָה את הבהמות קרא לבהמה התשיעית ולבהמה האחת עשרה בשם ׳עשירית׳, גם הן קדושות.

מיישבת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי, קְדוּשָּׁה מֵרֶחֶם** שיש לבכור, **עֲדִיפָא.**

שנינו במשנה: **מַעֲשֵׂר קוֹדֵם לָעוֹפוֹת כו׳** מפני שהוא זבח ויש בו קדשי קדשים דמו ואימוריו. מקשה הגמרא: **אַדְּרַבָּה, עוֹפוֹת קָדְמִי** – יהיו קודמים למעשר בהמה, **שֶׁכֵּן** קרבן העוף הוא כולו **קָדְשֵׁי קָדָשִׁים,** ואפילו בשר העוף הנאכל לכהנים, ובמעשר בהמה רק הדם והאימורים הם קדשי קדשים, ולא הבשר הנאכל לבני אדם.

מיישבת הגמרא: **אֲפִילּוּ הָכִי,** המעשר שהוא **מִין זֶבַח, עָדִיף.**

הגמרא מביאה ראיה ממשנתינו לדין שאמר רבינא בר שילא: **אָמַר רַבִינָא בַּר שִׁילָא, אֵימוּרֵי** – האיברים הקרבים על המזבח מקרבנות שהם **קָדָשִׁים קַלִּים, שֶׁיָּצְאוּ** – שהוציאום מהעזרה **לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּמִים** של הקרבן על המזבח, האימורים **פְּסוּלִין** ואינם קרבים.

וְתָנָא תּוּנָא – וממה ששנה התנא שלנו יש ראיה לדבריו, ששנינו ׳המעשר קודם לעופות **מִפְּנֵי שֶׁהוּא זֶבַח וְיֶשְׁנוֹ קָדְשֵׁי קָדָשִׁים דָּמָיו וְאֵימוּרָיו׳,** ויש לשאול, **בִּשְׁלָמָא** – מובן הדבר שנקט התנא ׳**אֵימוּרִין׳,** משום שלֵיתַנְהוּ – אין אימורים **בָּעוֹפוֹת,** והרי זו מעלה במעשר על העוף, **אֶלָּא** מה שנקט התנא ׳דמו׳ אינו מובן, שהרי **דָּם מִיהָא אִיתֵיהּ** – גם בעופות נזרק הדם על המזבח, ואין זו מעלה למעשר על העוף.

אֶלָּא, לְאוֹ קָא מַשְׁמַע לָן – במה שנקט ׳דמו׳ בא התנא ללמד, שהאֵימוּרִין שעליהם מדובר כאן הם **כִּי דָּמוֹ** – כמו הדם שעליו מדובר, **מַה** – כשם שלגבי **דָּמוֹ** של המעשר מדובר כאן **לִפְנֵי זְרִיקָה, אַף** לגבי האֵימוּרִין מדובר **קוֹדֶם זְרִיקָה, וְקָא קָרֵי לְהוּ** – והמשנה מכנה את האימורים הללו ׳**קָדְשֵׁי קָדָשִׁים׳,** ואם כן, **מַה** – כשם **שְׁדָמוֹ מִיפְסַל** [–נפסל] **בִּיוֹצֵא** קודם הזריקה, שהרי נקרא ׳קדשי קדשים׳, **אַף** אֵימוּרִין קודם זריקה **מִיפַּסְלִי בִּיוֹצֵא,** שהרי נקראים ׳קדשי קדשים׳, כדברי רבינא בר שילא.

הגמרא מנסה להביא ראיה נוספת לדין זה: **נִימָא מְסַיֵּיעַ לֵיהּ** – האם נאמר שיש ראיה לדבריו, שלגבי **הַבָּשָׂר** הנאכל לבעלים מקרבנות שהם **קָדָשִׁים קַלִּים, שֶׁיָּצָא** חוץ לעזרה **לִפְנֵי זְרִיקַת הַדָּמִים, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר** שהוא **כָּשֵׁר** ומותר לאכלו, **וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר** שהוא **פָּסוּל** ואסור לאכלו. ומבארת הגמרא, **רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר** שהוא **כָּשֵׁר** ואינו נפסל ביציאה מהעזרה, **הוֹאִיל וְסוֹפוֹ לָצֵאת** מהעזרה אחרי הזריקה, שהרי מותר לאכלו בכל ירושלים. **וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר** שהוא **פָּסוּל,** אף שסופו לצאת, משום **שֶׁעֲדַיִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לָצֵאת,** שהרי כעת הוא עדיין אסור באכילה. ומדייקת הגמרא, **עַד כָּאן לֹא פְּלִיגִי** – לא נחלקו, **אֶלָּא בְּבָשָׂר** הנאכל לבעלים, שבזה מכשיר רבי יוחנן, משום שסופו לצאת, **אֲבָל בְּאֵימוּרִין** שיצאו קודם זריקה **לֹא** נחלקו, וגם רבי יוחנן מודה שפסולים, שהרי אין סופם לצאת, ואם כן כולם סוברים כרבינא בר שילא.

דוחה הגמרא: **הוּא הַדִּין, דְּבָאֵימוּרִין** שיצאו קודם זריקה **נַמִי פְּלִיגִי** – גם נחלקו, ודעת רבי יוחנן שהם כשרים, משום שקודם זריקה אינם נקראים ׳קדשי קדשים׳, ואינם נפסלים ביוצא. **וְהָא דְּקָא מִיפַּלְגִי** – ומה שנקטו מחלוקתם **בַּבָּשָׂר** ולא באימורים, כדי **לְהוֹדִיעֲךָ כֹּחוֹ דְּרֵישׁ לָקִישׁ** – ללמד את החידוש שבדבריו, **דַּאֲפִילּוּ** לגבי **הַבָּשָׂר דְּסוֹפָהּ לָצֵאת, אָמַר** שאם יצא קודם זריקה פסול, הואיל **וַעֲדַיִין לֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לָצֵאת,** וכל שכן לגבי האימורים שאין סופם לצאת.

הגמרא מנסה לתלות דין זה במחלוקת תנאים: **לֵימָא כִּתַּנָּאֵי** – האם נאמר שדין זה שנוי במחלוקת תנאים, ששנינו במשנה (מעילה ו:), **אֵימוּרֵי קָדָשִׁים קַלִּים שֶׁיָּצְאוּ** מהעזרה **לִפְנֵי זְרִיקַת דָּמִים, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, אֵין מוֹעֲלִין בָּהֶן** – הנהנה מהם, אפילו לאחר זריקת הדם, אינו עובר באיסור מעילה, משום שהזריקה אינה מועילה לקבוע אותם למעילה,

---

המשך ביאור למס׳ זבחים ליום שלישי עמ׳ א

משום שביולדת עשירה העולה באה מהבהמה, והחטאת באה מהעוף, והעניה מחליפה את עולת הבהמה בעולת עוף, ומכיון שביולדת עשירה העולה קודמת, שהרי עולת בהמה קודמת לחטאת העוף, לכן גם בעניה העולה קודמת, אף ששתיהן מהעוף. והטעם השני, שבכָּל מָקוֹם שֶׁקרבן החטאת **בָּא עַל חֵטְא, הַחַטָּאת קוֹדֶמֶת** לעולה, וְאילו **כָּאן** ביולדת **הָעוֹלָה קוֹדֶמֶת,** משום שהחטאת שלה אינה באה על חטא, אלא באה כדי לטהרה. וְהטעם השלישי הוא, שבכָּל מָקוֹם שהעשיר מביא רק בהמה אחת לחטאת, ובעני אמרה תורה **שֶׁשְּׁנַיִם בָּאִים תַּחַת חַטָּאת** – שעליו להביא שני עופות במקום החטאת, ומקריב אחד לחטאת ואחד לעולה, **הַחַטָּאת קוֹדֶמֶת** לעולה, וְאילו **כָּאן** ביולדת עניה, שמביאה רק עוף אחד במקום עולת הבהמה, שהרי גם יולדת עשירה מקריבה עוף אחד לחטאת, **הָעוֹלָה קוֹדֶמֶת** לחטאת. ומבואר, שביולדת עשירה עולת בהמה קודמת לחטאת העוף, ולא כפי ששנינו בברייתא לעיל, שחטאת העוף קודמת לעולת בהמה.

מתרצת הגמרא: **אָמַר רָבָא,** מה שביולדת הקדימה התורה את העולה, ואמרה (ויקרא יב ח) ׳**אֶחָד** לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת׳, **לְמִקְרָאָה הִקְדִּימָהּ הַכָּתוּב** – אין זה אלא כדי שתהיה נקראת במקרא תחילה, ולא כדי להקדים את הקרבתה. וזו גם כוונת רבי אליעזר, שמשום שלשת הטעמים הללו, כתבה התורה ביולדת את העולה תחילה, אף שבכל המקומות כתבה את החטאת תחילה.

הגמרא מביאה קושיא נוספת על הברייתא שהובאה לעיל: **תָּא שְׁמַע,** ששנינו בברייתא, **פָּרִים קוֹדְמִין לְאֵילִים, וְאֵילִים קוֹדְמִין לִכְבָשִׂים, וּכְבָשִׂים** קודמים **לִשְׂעִירִים.**

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' א

קודם את דם הפסח.

מביאה הגמרא ראיה לדחיה זו: **אָמַר לֵיהּ רַב אַחָא סָבָא לְרַב אַשִׁי, מַתְנִיתִין נַמִּי דַּיְקָא** – גם מהמשנה מדויק שמדובר שכבר שחט את התמיד, **דְּקָתָנֵי** – שהרי שנינו ויהא ממרס בדמו **עַד שֶׁיְּזַרֵּק הַדָּם' (תָּמִיד), וְלֹא קָתָנֵי 'עַד שֶׁיִּשְׁחוֹט** את התמיד **וְיְזַרֵּק הַדָּם', שְׁמַע מִינָּהּ** – מוכח שמדובר כשהתמיד כבר נשחט.

שנינו במשנה: **וּבְכוּלָּן הַכֹּהֲנִים רַשָּׁאִין כּוֹ'** לשנות באכילתן.

שואלת הגמרא: **מַאי טַעְמָא** – מה הטעם שמותר לשנות באכילת הקרבנות.

משיבה הגמרא: דבר זה נלמד מד**אָמַר קְרָא** – ממה שנאמר (במדבר יח ח) בענין מתנות כהונה, 'לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה', וביאורה של תיבה זו הוא **לִגְדוּלָּה,** כלומר, שאכילת הקרבנות היא **כְּדֶרֶךְ שֶׁהַמְּלָכִים אוֹכְלִין,** ודרך המלכים לאכול בכל צורה שירצו.

משנה

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אִם רָאִיתָ שֶׁמֶן שֶׁהוּא מִתְחַלֵּק בָּעֲזָרָה לכהנים שיאכלוהו, אֵין אתה צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מֵהוּ, אֶלָּא ודאי הוא **מוֹתַר רְקִיקֵי מִנְחוֹת יִשְׂרָאֵל** – הנשאר משמן מנחת רקיקים של ישראל, שמביאין עמה לוג שמן ומושחה בו, והשאר נאכל לכהנים, **וְכֵן** הנשאר מלוֹג **שֶׁמֶן שֶׁל מְצוֹרָע,** שמביאו עם קרבנות טהרתו, והכהן נותן ממנו על בהונותיו ותנוך אזנו הימניים, והשאר נאכל לכהנים, ואין שמן המתחלק במקדש לאכילת הכהנים אלא אלו. וכן **אִם רָאִיתָ שֶׁמֶן שֶׁהוּא נִיתָּן עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים** – שנקטר על גבי המזבח, **אֵין** אתה **צָרִיךְ לִשְׁאוֹל מֵהוּ, אֶלָּא** ודאי הוא **מוֹתַר רְקִיקֵי מִנְחַת כֹּהֲנִים** – הנשאר משמן מנחת רקיקים של כהנים, שהיא עולה כולה על המזבח, ולפיכך גם השמן הנותר ממשיחתה, **וְכֵן** הנשאר מ**מִנְחַת כֹּהֵן מָשִׁיחַ** – מחביתי כהן גדול הקריבין כל יום, מוקטר על המזבח ככל מנחת כהן. והטעם שודאי אינו שמן אחר, כיון **שֶׁאֵין מִתְנַדְּבִין** למזבח **שֶׁמֶן** בפני עצמו בלא קרבן מנחה. **רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר, מִתְנַדְּבִין שֶׁמֶן,** ועל כן יתכן שיהיה שמן הנאכל או הנקטר במקדש שהובא בנדבה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' א

'**זאת**' האמור בפרשה שיש חטאת שאין דמה טעון כיבוס, ומשום כך ממעטים את חטאת העוף שאין דמה טעון כיבוס.

מקשה הגמרא: **וּמָה רָאִיתָ** לרבות את חטאות הפנימיות שאינן נאכלות, מדהריבוי 'תורת'. ולמעט את חטאת העוף מהמיעוט 'זאת'. ולא להיפך. הלא שניהן אינן כתובות בפרשה בדין כיבוס דם החטאת.

מתרצת הגמרא: **מִסְתַּבְּרָא דְּחַטַּאת [בְּהֵמָה] פְּנִימִיּוֹת הָוָה לֵיהּ לְרַבּוּיֵי** שיהיה דמה טעון כיבוס, מאשר לרבות את דם חטאת העוף, משום שחטאת הפנימית דומה במעשה הקרבתה לחטאת החיצונה הכתובה בפרשה, **שֶׁכֵּן** חטאת פנימית באה מ**בְּהֵמָה** כחטאת החיצונה, וכן **שְׁחִיטַת** הפנימית נעשית ב**צָפוֹן** המזבח כחטאת החיצונה, **וְכֵן קַבָּלַת** דמה מצואר הבהמה הוא על ידי **כְּלִי** שרת, כדין חטאת חיצונה,

---

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' א

נִשְׁפַּךְ הדם **עַל הָרִצְפָּה** מיד לאחר שחיטה, **וַאֲסָפוֹ** בכלי מהרצפה, ולאחר מכן ניתן על בגד, **אֵין טָעוּן כִּיבּוּם.** משום שאין **טָעוּן כִּיבּוּם, אֶלָּא דָּם שֶׁנִּתְקַבֵּל בַּכְּלִי** שרת לאחר השחיטה, **וְרָאוּי לְהַזָּאָה** על המזבח.

גמרא

הגמרא מבארת את הטעמים לדינים שהוזכרו במשנה: **תָּנוּ רַבָּנָן, יָכוֹל נִיתַּז מִן הַצַּוָּאר עַל הַבֶּגֶד יְהֵא טָעוּן כִּיבּוּם, תַּלְמוּד לוֹמַר** (ויקרא ו ב) '**אֲשֶׁר יֵזֶה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס בְּמָקוֹם קָדֹשׁ, לֹא אָמַרְתִּי לְךָ** שדם טעון כיבוס **אֶלָּא בְּרָאוּי לְהַזָּאָה,** ולכך דם שניתז מצואר הבהמה אינו טעון כיבוס, כיון שלא נתקבל בכלי ואינו ראוי להזאה. **תַּנְיָא אִידָּךְ, יָכוֹל נִיתַּז הדם מִן הַקֶּרֶן, וְמִן הַיְסוֹד יְהֵא טָעוּן כִּיבּוּם, תַּלְמוּד לוֹמַר 'אֲשֶׁר יֵזֶה'** שנכתב בלשון עתיד, ללמדינו שרק דם העומד להזאה, טעון כיבוס, **פְּרָט** [–חוץ] **לְזֶה** הדם **שֶׁכְּבָר הוּזֶּה** על המזבח ונתקיימה מצותו שאינו טעון כיבוס.

שנינו במשנה: **נִשְׁפַּךְ עַל הָרִצְפָּה כּוֹ'** ואספו אין טעון כיבוס, ולאחר מכן שנה התנא דין נוסף, שאין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה.

המשך ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ' ב

המשנה מבארת פרטים בבגד הטעון כיבוס: **אֵינוֹ טָעוּן כִּיבּוּם אֶלָּא מְקוֹם הַדָּם,** אבל מקום שלא ניתז עליו דם, אינו טעון כיבוס. **וְאִין** טעון כיבוס אלא **דָּבָר שֶׁהוּא רָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה,** ואם אינו ראוי לקבל טומאה, אינו טעון כיבוס. **וְצָרִיךְ** שיהא הבגד **רָאוּי לְכִיבּוּם.**

ממשיכה המשנה לבאר: **אֶחָד** – בין אם ניתז על **הַבֶּגֶד, וְאֶחָד הַשֵּׂק וְאֶחָד הָעוֹר, טְעוּנִין כִּיבּוּם.**

המשנה מבארת היכן מקום הכיבוס: **וְהַכִּיבּוּם** צריך שיהא **בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ** – בעזרה. **וְכֵן שְׂרֵפַת כְּלִי חֶרֶס** שבישל בה חטאת, וצריך לשוברו מחמת הבשר שנותר בדפנותיו, מקום שבירתו הוא **בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ. וְכֵן מְרִיקָה וּשְׁטִיפָה בְּכְלִי נְחוֹשֶׁת** שבישל בה חטאת, וצריך להכשירו מהבליעות שבו, מקום מריקתו ושטיפתו הוא **בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ.**

מסיקה המשנה: **זֶה** – דין כיבוס בגד שניתז עליו דם חטאת, **חוֹמֶר בַּחַטָּאת מִקָּדְשֵׁי קָדָשִׁים** – הוא דין חמור הנוהג רק בחטאת, ולא בשאר קדשי קדשים, מאחר ודם של שאר קדשי קדשים אינו טעון כיבוס.

גמרא

הגמרא מבררת את המחלוקת שבמשנתינו: מבררת הגמרא: **מַנְהָנֵי מִילֵּי,** משיבה הגמרא: **דְּתָנוּ רַבָּנָן,** נאמר בתורה (ויקרא ו ב) 'וַאֲשֶׁר יִזֶּה מִדָּמָהּ עַל הַבֶּגֶד', **אֵין לִי אֶלָּא שבֶּגֶד** שניתז עליו דם טעון כיבוס, **מַנַּיִן לְרַבּוֹת** שגם **עוֹר מִשֶּׁהוּפְשַׁט,** אף שעדיין אינו בגד, וניתז עליו דם חטאת שטעון כיבוס, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם) '**אֲשֶׁר יֵזֶה עָלֶיהָ תְּכַבֵּס',** שגם עור לאחר שהופשט, טעון כיבוס. ממשיכה הברייתא לברר, **יָכוֹל שֶׁאֲנִי מַרְבֶּה** גם **עוֹר עַד שֶׁלֹּא הוּפְשַׁט,** שיהיה טעון כיבוס, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שם) 'בֶּגֶד', לומר, שמה **בֶּגֶד הָרָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה, אַף כֹּל הָרָאוּי לְקַבֵּל טוּמְאָה,** ועור משהופשט ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו להשתמש בו לשטיח שאינו צריך עיבוד, אבל עור שלא הופשט אינו ראוי לכלי, ולכך אינו טעון כיבוס, **דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר,** שהלימוד מהפסוק הוא כך, 'בֶּגֶד', **אֵין לִי** ללמוד מפסוק זה **אֶלָּא בֶּגֶד** שעשוי מצמר או פשתן שטעון כיבוס, **מַנַּיִן לְרַבּוֹת שַׂק**

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך – הלכות שבת

כא מִי שֶׁבָּא מִן הַדֶּרֶךְ בְּלֵיל שַׁבָּת וּבְהֶמְתּוֹ טְעוּנָה (שֶׁנִּטֵּל הַמְּשׁוּי מֵעָלֶיהָ כְּשֶׁרָצְתָה לַעֲמוֹד וְהִנִּיחוֹ עָלֶיהָ כְּשֶׁהִיא מְהַלֶּכֶת[81] אוֹ שֶׁהֶחְשִׁיךְ כְּשֶׁהִיא הָלְכָה סָמוּךְ לָעִיר) כְּשֶׁיַּגִּיעַ לַחָצֵר הַחִיצוֹנָה שֶׁל הָעִיר שֶׁהוּא מָקוֹם הַמִּשְׁתַּמֵּר הָרִאשׁוֹן[סד] נוֹטֵל מֵעָלֶיהָ[סה] הַכֵּלִים הַמּוּתָּרִים לְטַלְטְלָם בְּשַׁבָּת.

(וּלְכַתְּחִילָה יִטְּלֵם קוֹדֶם שֶׁעָמְדָה בְּחָצֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה הִיא הַנָּחָה וְאִם עָמְדָה אֵין בְּכָךְ כְּלוּם שֶׁהִיא הַנָּחָה בְּלֹא עֲקִירָה שֶׁהֲרֵי כְּשֶׁהִגִּיעַ לִפְנֵי פֶּתַח הֶחָצֵר שֶׁעָמְדָה שָׁם מְעַט קוֹדֶם שֶׁנִּכְנְסָה צָרִיךְ הָיָה לִיטּוֹל הַמְּשׁוּי מֵעָלֶיהָ קוֹדֶם שֶׁעָמְדָה וּלְהַנִּיחוֹ עָלֶיהָ אַחַר שֶׁעָקְרָה רַגְלֶיהָ לִכָּנֵס לַחָצֵר כְּדֵי שֶׁלֹּא תַּעֲשֶׂה הִיא הַנָּחָה וַעֲקִירָה כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְמַעְלָה[81]).

וַאֲפִילּוּ אִם הַמְּשׁוּי הוּא יוֹתֵר מִט"ו סְאִין שֶׁאִם הָיָה עַל עֲגָלָה הָיָה אָסוּר לְהוֹרִידוֹ מִמֶּנָּה בְּשַׁבָּת[סו] כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּסִי' של"ג[84] מִכָּל מָקוֹם מֵעַל הַבְּהֵמָה לֹא גָּזְרוּ עַל זֶה מִפְּנֵי צַעַר בַּעֲלֵי חַיִּים[85]:

כב וְאִם יֵשׁ עָלֶיהָ דְּבָרִים הַמּוּקְצִים מַתִּיר אֶת הַחֲבָלִים שֶׁל הָאוּכָּף שֶׁהַשַּׁקִּים קְשׁוּרִים בָּהֶם וְהַשַּׁקִּים נוֹפְלִים מֵאֲלֵיהֶם[סז]:

חלק ב סימן רסו, דין מי שהחשיך לו בדרך, סעיפים כא־כב

הלכתא רבתא

סד] המשתמר הראשון - צריך עיון מדוע בחבילה התירו לו לילך עד לביתו, וכאן התירו לו עד לחצר המשתמרת הראשונה בלבד, ויתכן שגם בבהמתו התירו עד לביתו[82], וצ"ע לדינא.

סה] נוטל מעליה - כלומר חייב ליטול מעליה משום צער בעלי חיים, וצריך ליזהר שלא יסמך על צדי הבהמה בשעה שנוטל הכלים[83].

סו] להורידו ממנה בשבת - אפילו לדבר מצוה, אבל שלא לדבר מצוה או לצורך אורחים אין לפרוק את העגלה - אפילו במשא הפחות מט"ו סאין.

סז] נופלים מאליהם - גם באופן זה לא התירו אלא כשיש צער בעלי חיים, אבל לא במשא שעל גבי העגלה[86].

ציונים והוספות

81) כנ"ל סעיף ג.

82) אלא שאורחא דמילתא קתני שאין אדם חפץ ליכנס בשבת לתוך רחוב העיר עם בהמתו טעונה (קו"א ס"ק ט).

83) שאסור להשתמש בשבת בבעלי חיים (סי' שכד סכ"ד וסכ"ה).

84) סעיף ה: חביות של יין שהובאו על עגלה אסור להורידם בשבת אם לא להושיב שם אורחים או לצורך מצוה והוא שאין בהן יותר מט"ו סאין (שאז אסור להורידם גם לצורך מצוה - משום טרחא יתירה (א.ה.)) כמו שנתבאר במפנה את האוצר.

85) כדלהלן סי' שה סכ"ד: וכן פורקין המשוי מעל גבי הבהמה משום צער בעלי חיים, ואפילו היה המשוי דבר שהוא מוקצה ואסור בטלטול הרי זה מכניס ראשו תחת המשוי ומסלקו לצד אחר והוא נופל מאליו שאין איסור טלטול מוקצה אלא בידיו כמו שיתבאר בסי' שי"א ואינו רשאי להניח המשוי עליה עד למוצאי שבת מפני צער בעלי חיים (ואם יגיע לו הפסד אם יפול המשוי נתבאר בסימן רס"ו).

86) כן משמע מהסעיף הקודם, ע"ש.

שולחן ערוך – הלכות ברכת הפירות

טו וירקות שנתבשלו בחומץ או במשקה שקורין בארש"ט או במשקה אחר חוץ ממים אין מברכין על המרק ברכת הירקות לפי סברא הראשונה שאין מי ירקות חשובים כמותם אלא מפני שמבשלים בהם עד שיתנו טעם בהם ויאכלום ג"כ והרי אף אם לא היה הבישול אלא בשביל המרק לבדו לאכלו בטעם הירקות שנכנס בו ע"י הבישול לא היו מברכין עליו ברכת הירקות כיון שיש להחומץ או שאר משקה עוד טעם של עצמו הרי טעם זה עיקר כמו בפירות המרוקחים בדבש שטעם שלהם חשוב עיקר ומברכים עליהם ברכתם ולא ברכת הדבש אף על פי שנתבשלו כדי שיתן טעם בהם ולא אמרו שמרק הירקות כמותם אלא במים שאין להם טעם הנאה של עצמם אלא למי שהוא צמא כמ"ש בסי' ר"ד אבל לסברא האחרונה אם עיקר הבישול בשביל הירקות הרי המרק בטל אצלם ונחשב כמותם משנתנו בו טעם אע"פ שיש להם עוד טעם שלהם:

טז כל הפירות בין פירות העץ בין פירות האדמה אין מברכים עליהם ברכתם אלא בדרך אכילתם שעל דעת כן נוטעים אותם ואם דרכם לאכלם מבושלים מפני שהם טובים יותר מבושלים מחיים אע"פ שהם טובים וראוים לאכילה גם כשהם חיים אין מברכים עליהם ברכתם אלא לאחר הבישול אבל

כשהם חיים מברכים עליהם שהכל נהיה בדברו אבל פירות שדרך אכילתם הוא ג"כ לאכלם חיים אפילו הם טובים מבושלים יותר מחיים מברכין עליהם ברכתם בין חיים בין מבושלים.

ואפילו פירות שדרך אכילתם הוא כשהם חיים ולא מבושלים שאין דרך רוב העולם לבשלם לא נשתנית ברכתם בשביל שבישלם שכיון שהגיעו לכלל פרי כשהם חיים אין הבישול מבטל תורת פרי מהם והוא שלא נשתנה טעמם לגריעותא שהם טובים מבושלים כמו חיים אבל אם הם טובים יותר חיים ממבושלים כיון שנשתנו מדרך אכילתם לגריעותא בטעמם ירדו ממעלתם ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו כשהם מבושלים:

יז וכן אם נשתנה תארם לגמרי ע"י הבישול מכמות שהיה בעודם בדרך אכילתם כגון שנתבשלו כל כך עד שנימוחו לגמרי שאין עליהם תאר הפרי כמות שהיה בעודנו חי שהוא דרך אכילתו נשתנית ברכתם ומברכים עליהם שהכל נהיה בדברו אבל פירות שדרך אכילתם הוא כשהם מבושלים אע"פ שנימוחו דרך אכילתם הוא בכך ולא נשתנית ברכתם אע"פ שנשתנה תארם לגמרי.

ואם לא נימוחו לגמרי ועדיין תאר הפרי עליהם לא נשתנית ברכתם אף על פי שאין דרך אכילתם בכך כגון תמרים שמיעכן ביד ועשה מהם עיסה לאחר שהוציא מהם גרעינם וכן כל כיוצא בהם משאר פירות אע"פ שאין דרכם בכך אעפ"כ לא נשתנית ברכתם ומברך עליהם בורא פרי העץ הואיל ולא נשתנה תארם לגמרי.

(ואינן דומות לקמח של חטים שאפילו לא נטחן דק דק אלא עדיין יש בו טעם של חטים וראויים לאכילה קצת חיין ואעפ"כ אינו מברך עליו ברכת החטין שהיא בורא פרי האדמה אלא שהכל נהיה בדברו לפי שנשתנה תאר החטים לגמרי בטחינתם אע"פ שלא נטחנו דק דק כקמח גמור משא"כ בתמרים וכיוצא בהם שנתמעכו עדיין תאר פרי עליהם[)].

אבל שומשמין שטחנן וכן אגוז שכתשו ביותר עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברך עליהם שהכל נהיה בדברו הואיל ואין דרכם בכך.

וכן קטניות מבושלים שנתמעכו דרך כלי מנוקב שהן דקים מאד [אבל] אם מיעך אותם בכף מברך עליהם בורא פרי האדמה כיון שממשן קיים וניכר מהותן ותארן ועוד שדרך אכילתם בכך.

וכן פירות שנכתשו ביותר עד שאין תארם עליהם אם הוא דרך אכילתם לא נשתנית ברכתם כגון (זנגבי"ל) או בשמים שחוקים ומעורבים עם (צוק"ר) או מרוקחים בדבש לא נשתנית ברכתם מפני שדרך אכילת הבשמים היא ע"י שחיקה.

וכן ורדים וכיוצא בהם מפירות שדרך אכילתם הוא לחתכם ולרקחם מברכים עליהם ברכתם אפילו הם כתושים ביותר שאין תארם ניכר עליהם כלל כי גם זה דרך אכילתם מאחר שאין דרכם להאכל כשהם שלמים בלא ריקוח אבל אגוז המרוקח בדבש עד שאינו ניכר במהותו ותארו מברכים עליו שהכל נהיה בדברו הואיל ודרך אכילתו הוא בעודו חי ושלם וכן כל כיוצא בו מפירות הנאכלים חיים (וברכת הורדים היא בורא פרי האדמה לפי שאינן עיקר הפרי כי פרחים המה וכן הלונדריס אינו עיקר הפרי).

ויש אומרים שאפילו פירות שנימוחו לגמרי בבישול ואין עליהם תואר הפרי כלל או שנכתשו ביותר עד שאין מהותן ותארן ניכר כלל לא נשתנית ברכתם אע"פ שאין דרך אכילתם בכך.

ואינן דומים לקמח חטים שלא נטחן דק דק לפי שהקמח יש לו עילוי אחר שעושין ממנו פת וזה עיקר פריו שעל דעת כן זורעים אותם לפיכך כיון שנשתנה ויצא מכלל פרי ולא בא לעיקר פריו נגרע וירד ממעלת פרי האדמה לברך עליו שהכל נהיה בדברו משא"כ בפירות שאין עושין מהם פת אין שינויים מוציאם מתורת פרי לגמרי לשנות ברכתם.

אבל מיני קטניות שדרך בני אדם לעשות מהם פת הרי שינויים מוציאם מתורת פריים לדברי הכל אפילו נשתנו אחר בישולם שאז אין דרך לעשות מהם פת ואצ"ל שאם נשתנו בעודן חיים כגון מיני קטניות טיטארק"י שטוחנין אותם קצת שקורין גרופי"ן ועושין תבשיל מקמחן כעין דייסא מברכין עליו שהכל.

(אבל לסברא הראשונה מברכין עליו בורא פרי האדמה שהרי זהו דרך אכילתו ואדרבא עשיית פת מקטניות אינו דרך אכילתו שהרי מברכין עליו שהכל נהיה בדברו כמ"ש בסימן ר"ח.

ולסברא האחרונה מה שמברכים על פת קטניות שהכל נהיה בדברו אף על פי שאין לה עילוי אחר זהו מפני שהפת נשתנה ויצא מתורת פרי לגמרי יותר משינוי קמח או פירות הנימוחים או הנטחנים והנכתשים ביותר).

ולענין הלכה בכל זה ספק ברכה להקל בדיעבד אבל לכתחילה יברך שהכל נהיה בדברו לצאת לדברי הכל:

יח אגוז המטוגן בדבש אפילו בישלו במים קודם הטיגון ונשתנה טעמו לגריעותא וברכתו אז שהכל נהיה בדברו אעפ"כ כשחוזר ונתקן ע"י הטיגון חוזר לברכתו שהיא בורא פרי העץ ואף שתיקון זה הוא ע"י הדבש וברכת הדבש היא שהכל מכל מקום האגוז הוא חשוב עיקר והדבש טפל אליו לתקנו ולהכשירו וכן בכל מיני פירות מרוקחים בין פירות האילן בין פירות הארץ ואפילו פירות שאינן ראויים לאכילה כלל בלא טיגון בדבש כגון ורדים וכיוצא בהם אין הדבש חשוב עיקר אלא טפל שהרי אינו בא אלא להכשיר הפרי לאכילה והרי זה כפרי שאין דרכו לאכלו חי אלא מבושל שמברכין עליו ברכתו ולא ברכת המים שנתבשל בהם והכשירוהו לאכילה:

יט במה דברים אמורים בפירות שנגמר בישולם אבל פירות שאינם ראויים לאכילה אפילו ע"י הדחק כשהם חיים מפני שלא נגמר בישולם והכשירם ע"י דבש הדבש הוא עיקר ואפילו אם מטגנן בלא דבש מברך עליהם שהכל נהיה בדברו מטעם שנתבאר למעלה לפיכך אגוזים שמבשלים בדבש בעודם ירוקים ורכים מברכים עליהם שהכל נהיה בדברו שהרי הם מרים ואינם ראוים לאכילה כלל בלא דבש:

כ קנים המתוקים שסוחטין אותן ומבשלים מימיהם עד שנקפאות וידמו למלח (שקורין צוק"ר) וכן המוצץ אותן יש אומרים שמברך שהכל נהיה בדברו כעל שאר מי פירות ויש אומרים שאינן דומין לשאר מי פירות הואיל ואין הקנים ראויים לאכילה ואין נוטעין אותם אלא בשביל מימיהם זהו פריים ומברכים עליהם בורא פרי העץ וספק ברכות להקל בדיעבד אבל לכתחילה יברך שהכל לצאת לדברי הכל:

כא פלפלין בעודן רטובים שהם ראויים לאכילה יש אומרים שמברך עליהם בורא פרי העץ כיון שהם גדלים באילן ויש אומרים שמברכים עליהם בורא פרי האדמה הואיל ועיקר נטיעתם הוא על דעת שיתייבשו ויאכלו רובם שחוקים [כ]תבלין ואינן נאכלין בפני עצמם אלא מיעוטם לפעמים וספק ברכות להקל בדיעבד אבל לכתחלה יברך בורא פרי האדמה לצאת לדברי הכל:

חלק א סימן רב, דיני פירות האילן סעיפים טו־כא

תורה אור

התקשרות תמידית באלקות

ובחינת ראי' זו צריך להיות נצחית ותמידית.

אע"פ שהזמן הקבוע שבו צריך האדם לעורר בלבו רגשי אהבה לאלקות הוא בעת התפלה - מכל מקום, בחינת ראי' חושית באלקות הנ"ל (שהיא המעוררת את האהבה) צריכה להיות נצחית ותמידית. כלומר, הכרה זו שרק השי"ת הוא אמיתות כל החיים, צריכה להיות חקוקה בלבו כל כך עד שלא תזוז ממנו כלל ותהי' "נצחית ותמידית" אצלו, היינו שבכל דבר שבא במגע אתו יהא "רואה" ומכיר שחיותו האמיתית היא אלקות.

ומי שאינו מסתכל בזה תמיד, עליו נאמר "והכסיל בחושך הולך".

אדם שאינו רואה ואינו חי תמיד אמת זו - שגשמיות העולם מצד עצמו היא "מות" (דבר כלה ונפסד), וכל ענין של חיים אינו אלא מהקב"ה מקור כל החיים - עליו נאמר "והכסיל בחושך הולך", כי מאחר שאין לו די שכל לראות ולהכיר באמת זו הרי הוא נקרא "כסיל" והוא הולך ב"חושך", "שאינו משתדל לראות אמיתית הדבר [החיות והאור האלקי], ותופס את החשך לעיקר, ונמשך אחר החשך".

מה שאין כן "החכם עיניו בראשו", שיהיה תמיד לנגד עיניו חיותו וקיומו מאור אין סוף ב"ה.

משא"כ מי שהכרה זו (שחיותו וקיומו הם רק מהקב"ה) היא תמיד "לנגד עיניו" - היינו שהיא בבחינת "ראי'" אצלו - באופן שבכל פרט ופרט בחייו העיקר אצלו הוא החיות האלקית שבכל דבר, ורק אלי' הוא נמשך - עליו נאמר "והחכם עיניו בראשו", ש"רואה" תמיד את "ראשו", היינו החיות האלקית שבכל דבר.

וכבה תהי' אהבת הוי"ה תקועה בלבו תמיד, ותהיה נפשו קשורה באלהים חיים קשר נפלא וחזק לעד ולעולמי עולמים.

כאשר בחינת ראי' חושית זו - ש"הוא חייך" - תהי' "נצחית ותמידית" באדם, אזי "תהי' אהבת ה' [הבאה מחמתה] תקועה בלבו תמיד", כי על ידי ראי' זו תתקשר נפשו עם הקב"ה ב"קשר נפלא וחזק לעד ולעולמי עולמים".

וזהו ענין חילא דתיובתא יתיר ותדיר הנזכר בזוהר הקדוש, לתקון פגם הברית.

איתא בזהר הקדוש: "מאן דמשקר בברית קדישא דחתים בבשרי' דבר נש, כאילו משקר בשמא דקב"ה. . לית לי' חולקא באלקא דישראל, אי לא בחילא דתיובתא תדיר יתיר" [מי שמשקר (היינו שאינו שומר) בברית קודש שחתומה בבשר האדם, כאילו משקר בשמו של הקב"ה, ואין לו חלק באלקי ישראל, אם לא בכח של תשובה תמידית ויתירה].

וענין תשובה זו שהוא "בחילא יתיר ותדיר" - הוא ההתקשרות והדביקות בהקב"ה הנ"ל, הבאה מחמת שהאדם "רואה" ו"תמיד לנגד עיניו" כי כל חיותו וקיומו הוא מהקב"ה - שאז התשובה שלו היא בכח ובתוקף יותר, ובאופן של "תדיר", היינו התקשרות ודביקות תמידית עם אלקות.

*[הטעם לכך שדוקא התקשרות כזו היא תיקון לפגם הברית הוא לפי שזהו ההיפך הגמור מענין פגם הברית לפי תוכנו הפנימי (כמו שיבאר בסמוך); אך כדי להבין את התוכן הפנימי של "**פגם** הברית" - מקדים רבינו לבאר את התוכן הפנימי של כללות ענין ה"ברית".*

כלומר: ישנו ענין של שמירת הברית ולעומתו פגם הברית לפי פשוטו (אשר את תיקונו ביאר רבינו בתניא (ח"א סוף פרק ז. שם באגרת התשובה פרק ג, ד, ח)); *ואילו כאן מבאר רבינו ענין שמירת הברית לפי תוכנה הרוחני והפנימי.*

וזהו שממשיך:]

כי ברית הוא ענין התקשרות.

משמעות "ברית" היא "ענין התקשרות"; וכמו "כריתת ברית" בין שני אנשים שענינה הוא התקשרות של שניהם יחד בקשר תמידי ונצחי, באופן ששום דבר בעולם לא יוכל להחליש את הקשר שביניהם [וכן הוא בענין "ברית קודש" לפי פשוטו, שעומק הנפש נתפס וקשור בו].

ובקדושה, הוא ענין התקשרות נפשו בשרשו וחיותו.

ענין הברית (התקשרות) "בקדושה" - היא הברית בין הקב"ה ובנ"י, והיא התקשרות הנפש האלקית באלקים חיים (בשרשה וחיותה של הנפש) בקשר תמידי ונצחי.

ליתר ביאור:

בנפש האלקית ישנו כח של "התקשרות" הבא מעומק הנפש, ועל ידו האדם מתקשר עם דברים שמחוצה לו בקשר חזק מאד באופן שדבוק בהם תמיד - וכאשר האדם מגלה התקשרות כזאת עם אלקות הרי הוא "שומר הברית", היינו, ששומר את ההתקשרות התמידית שלו עם הקב"ה.

[התקשרות זו באלקות מעומק הנפש, מתבטאת גם ב"שמירת הברית" כפשוטה, כי כשאדם קשור עם הקב"ה בכל עמקי נפשו הרי הוא "שומר הברית", שהרי עומק הנפש קשור בזה, כנ"ל].

ובהפך, זה לעומת זה, הוא ההתקשרות בתאוות עולם הזה ותענוגות בני אדם.

כשם שיש בנפש הקדושה כח של התקשרות לאלקות (כנ"ל), כמו כן יש כח של התקשרות גם בנפש הבהמית ("זה לעומת זה") והיא "ההתקשרות בתאות עולם הזה ותענוגות בני אדם".

וזהו ענין "פגם הברית" ברוחניות - כאשר האדם מחליש ומפריד את ה"התקשרות" של נפשו עם אלקות, על ידי שמקשר את עצמו בתאוות עולם הזה ותענוגים גשמיים, "ואפילו תאוות היתר; כי מאחר שהוא מקושר בדבר אחר, הרי בשעה זו הוא נפרד מהשי"ת, והרי [הוא] פוגם במדת התקשרות הנ"ל" - ולכן נקרא "פגם הברית".

[ומפירוד זה מאלקות על ידי התקשרות בהבלי העולם ותענוגים גשמיים, יכול להסתעף הפגם במדת ה"יסוד אות ברית קודש" כפשוטו, רח"ל].

ולכן התיקון הוא להפך לבו מהפוך להפוך, מן הקצה אל הקצה ממש, לדבקה נפשו בשרשו וחיותו הנמשך ממנו ית'.

כדי לתקן את "פגם הברית" - ההתקשרות בתאוות עולם הזה - מעיקרו ושרשו (היינו לעקור את סיבת הדבר), צריך האדם "להפוך לבו" לקצה ההפכי, "מן הקצה אל הקצה ממש", היינו שיקשר נפשו בשרשה ומקורה באלקים חיים באופן של "ברית", היינו דביקות תמידית ונצחית, והתקשרות זו באה על ידי ראי' והסתכלות תמידית בכך שהחיים והטוב שבכל דבר היא החיות האלקית שבו.

ו"זהו ענין חילא דתיובתא יתיר ותדיר הנזכר בזהר הקדוש לתקון פגם הברית", כנ"ל.

[כאן מוסיף רבינו (כעין מאמר המוסגר), שעל ידי שהאדם מתקשר עם הקב"ה בבחינת "ברית", הרי (מדה כנגד מדה) גם הקב"ה מתקשר אליו בבחינת "ברית".

וזהו שממשיך:]

שהוא "אל חי וקים", בחינת ברית.

"שורש ומקור" החיות הנמשך ממנו ית' להחיות העולמות - נקרא "א־ל חי וקים" על שם שממנו ית' נמשכים "חיות וקיום" כל העולמות, והוא נקרא "בחינת ברית".

פירוש:

כשם שיש בחינת "ברית" (כח של התקשרות עמוקה) באדם - כך יש במדות העליונות מדה זו של "התקשרות" ("בחינת ברית"), כמבואר בתורת הסוד שהשם והתואר "א־ל חי וקיים" מורה על מדת היסוד (שבעשר ספירות) שלמעלה, שענינה ברית והתקשרות.

וענין התקשרות זו הוא שהקב"ה "מקשר" את עצמו כביכול עם העולמות והנבראים - שעל ידי "התקשרות" זו הקב"ה ממשיך לנבראים את חיותם וקיומם (כפי שהולך ומבאר).

[כי "א־ל חי וקיים" הוא:]

המקשר וממשיך החיות מבחינת סובב כל עלמין להיות ממלא כל עלמין, להחיות נפש כל חי ורוח כל בשר איש.

המשכת החיות לנבראים - "להחיות נפש כל חי ורוח כל בשר איש" - תלוי' בכך שהקב"ה "מקשר" את בחינת "סובב כל עלמין" עם בחינת "ממלא כל עלמין".

וביאור הדברים (בקיצור):

איתא בזהר: "איהו סובב כל עלמין. . איהו ממלא כל עלמין".

פירוש:

יש שני מיני "אורות" הנמשכים ומתגלים ממנו ית'. אור אחד נקרא "סובב כל עלמין", כי זהו אור אין סוף ממש שאין לו שום מדה וגבול, ולפיכך אינו שייך להיות נתפס בתוך העולמות, והוא נשאר מובדל ומרומם מהם, ולכן נקרא "סובב כל עלמין".

ויש עוד "אור" הנמשך ממנו ית' כדי להחיות את הנבראים, והוא הנקרא בשם "ממלא כל עלמין", כי זהו אור אלקי מוגבל היורד ומתצמצם בתוך כל נברא ונברא לפי מדריגתו, באופן שהוא "ממלא" את כל הנבראים והעולמות להחיותם; והוא כדוגמת נפש האדם, ה"ממלאה" את הגוף ועושה אותו לגוף חי. וכלשון חז"ל "מה הנפש ממלאה את הגוף כך הקב"ה מלא את העולם".

והנה, אור ה"ממלא כל עלמין" נמשך מן האור ה"סובב כל עלמין", ומאחר שאור ה"סובב כל עלמין" הוא אור בלתי מוגבל, ומובדל לגמרי מגדר הנבראים, שאין הנבראים תופסים מקום אצלו כלל - מובן שהמשכת אור ה"ממלא כל עלמין" (שהוא אור מוגבל מאד, כנ"ל), מאור בלתי מוגבל זה, דורשת "צמצום" עצום מאד.

"ולכן צריכה להיות בחינת "ברית" והתקשרות למעלה, היינו שירצה בצמצום זה להאיר ולהמשיך ממנו ית' את החיות המוגבלת והמצומצמת דבחינת ממלא כל עלמין".

[משל למה הדבר דומה - לגאון גדול שמבקשים ממנו ללמוד עם תלמידים קטנים ביותר, שאינם לפי ערכו כלל, ואינם מסוגלים להבין את הסוגיא אלא לפי פשוטה ובשטחיות, שצריכה להיות סיבה חזקה שבגללה ירצה להוריד ולצמצם את עצמו ללמוד עמהם].

וזהו הענין דמדת "א־ל חי וקיים, בחינת ברית" - הוא "המקשר וממשיך החיות מבחינת סובב כל עלמין [היינו אור אין סוף ב"ה עצמו הבלתי מוגבל, שהוא מובדל לגמרי מגדר העולמות] להיות [בחינת] ממלא כל עלמין, להחיות נפש כל חי ורוח כל בשר איש".

- ומזה מובן גם לענייננו (התקשרות האדם לאלקות בבחינת "ברית"): היות שהנהגת הקב"ה היא באופן של מדה כנגד מדה, לכן, "על ידי התקשרות נפש האדם באלקים חיים "מלמטה למעלה", שתהי' אהבת ה' תקועה בלבו תמיד, גורם גם כן התקשרות "מלמעלה למטה", להיות הוא ית' משפיע לנו החיות בהארת פנים וחשק וחפץ עליון ורב טוב לבית ישראל".

כלומר:

על ידי שהאדם מתקשר עם הקב"ה בבחינת "ברית" מלמטה למעלה, הרי הוא גורם, מדה כנגד מדה, שהקב"ה מתקשר אליו בבחינת "ברית" מלמעלה למטה, היינו "שהוא ית' חפץ להשפיע לנו החיות להחיות העולמות" ("וזהו הטעם שאומרים בברכת המילה "א־ל חי חלקנו כו'", כי על ידי הברית שלמטה נתעורר למעלה בחינת ברית שהוא התקשרות המשכת החיות מבחינת סובב כל עלמין לבחינת ממלא כל עלמין, והוא בחינת שם "א־ל חי" המורה על בחינה זו").

[ועתה חוזר לענין ראשון - שהתיקון לפגם הברית הוא על ידי שהאדם מהפך לבו (מן הקצה אל הקצה), "לדבקה נפשו בשרשו וחיותו" - ומוסיף רבינו, שהתנאי בזה הוא:]

שתהי' דבקות אמתי[ת] **ותמידי**[ת], **וזהו "יתיר ותדיר".**

התקשרות ודביקות האדם בהקב"ה, צריכה להיות באופן של "ברית", היינו "דביקות אמיתית ותמידית", כי רק באופן כזה היא התשובה והתקון על פגם הברית הרוחני (התקשרות בתאוות העולם הזה);

וכשתי הלשונות בזהר (שהובאו לעיל), חילא דתיובתא "יתיר ותדיר": יתיר (בכח גדול ורב) - היינו שההתקשרות תהי' "עד מיצוי הנפש ["דביקות אמיתית"]; וממילא היא גם כן - תדיר ["תמידית"], כי לא שייך כלל שכחה בבחינה זו". כלומר: מכיון שהענין נוגע לו בעצם נפשו ("עד מיצוי הנפש") הרי בדרך ממילא לא שייך בזה שכחה (כמו שאין האדם יכול לשכוח את עצמו).

ולא די בזה שהוא מעורר את האהבה בשעת התפלה וכיוצא בזה, ואחר כך חולפת ועוברת.

אע"פ שביכולתו של האדם לעורר את האהבה לאלקות בשעת התפלה על ידי התבוננות בשכלו בגדולתו ית', מכל מקום יתכן שהאהבה תהי' "חולפת ועוברת" אחר התפלה, כשאדם "הולך בשוק למשא

ומתן בטרדות פרנסתו, ששוכח לבו על ה' המחי' נפשו".

ולכן לא די לעורר את האהבה באופן כזה גרידא, כי תכלית התפלה היא שהאדם יהי' מקושר לאלקות תמיד, במשך כל היום כולו; ולכן צריכה להיות ההתבוננות באלקות בשעת התפלה באופן של ראי' חושית - היינו "הסתכלות" חזקה בכך שהקב"ה הוא ה"חיים" האמיתיים של כל הנבראים - שהכרה זו יכולה להיות חקוקה בנפש (לא רק בזמן מוגבל, כמו שעת התפלה בלבד, אלא) במשך כל היום כולו, ועל ידי זה יבא ל"דבקות אמיתית ותמידית".

כדכתיב קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת. ושפת אמת תכון לעד כתיב, משא"כ ועד ארגיעה כו':

על דביקות תמידית זו נאמר "קרוב ה' לכל קוראיו, לכל אשר יקראוהו באמת": ענין ה"אמת" (אינה שלילת השקר בלבד, אלא) הוא ענין ה"תמידית", כי דבר אמיתי יש לו קיום תמידי ואינו חולף ועובר;

וזהו הפירוש הפנימי בכתוב "שפת אמת תכון לעד, ועד ארגיעה לשון שקר", היינו שרק דיבורים הקיימים לעד ("תכון לעד") נקראים "שפת אמת", אבל הדיבורים הקיימים לרגע ולזמן קצר בלבד ("ועד ארגיעה") נקראים "לשון שקר" - כי הגדר של "אמת" הוא שהדבר תמידי, "יכון לעד".

ועל זה אומר הכתוב "קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת" - שעל ידי שהקריאה לה' בשעת התפלה תהי' "באמת", היינו באופן שתפעל דביקות תמידית, במשך כל היום כולו, "בלי נפילה ושינוי כלל" - זוכים להיות "קרוב ה' (לכל קוראיו)", היא ה"התקשרות" של הקב"ה אל האדם במדה כנגד מדה, כנ"ל.

ול"אמת" זו ניתן להגיע על ידי שה"ראי' החושית" באלקות תהי' תמידית, "שיהי' תמיד לנגד עיניו חיותו וקיומו מאור אין סוף ב"ה".

מתוך ד"ה שמאלו, פרשת כי תשא פרק ב

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

(כה) **ומעתה** יש להבין ענין הסדר דהטבת ב' נרות קודם לקטרת כו' שזה ענין כל מאדך כו' דהנה ידוע בסדר נר"נ דנפש מרכבה לגבי רוח ורוח לגבי נשמה כו' וכמו שמאהבה דבכל לבבך מגיע לבכל נפשיך שזהו דם התמיד שקודם לב' נרות כנ"ל כך אחר אהבה דבכל נפשך מגיע לבכל מאדך דהנה פי' הפשוט דבכל מאדך הוא בכל ממונך שיש לך אדם שממונו חביב עליו מגופו כו' והוא מצות הצדקה שהיא מיגיעו ואע"פ שהנפש יקרה מן הממון מ"מ יש כח רב במעשה הצדקה בממונו הרבה יותר מגופו ונפשו כו' כי הגם שהנפש אלקי' נק' נר ה' ומאיר במוחו ולבו ברוב התפעלות ונק' נפש השכלית שמשכלת בהשגה אלקות כו' מ"מ המעשה בצדקה אע"פ שאינו רק עשי' גשמית בלבד יש לה שרש עליון יותר מכל עיקר ומקור אור הנשמ' שבמוח עד שעי"ז תוסיף אור בנשמ' כו' וכל עיקר עליית הנשמ' שהוא עיקר בחי' אדם תעלה למעל' מעלה מבחי' אדם והיינו להאיר גם בי"ה כו' הוא ע"י הצדקה כמ"ש בצדק אחזה פניך שיאיר פני הויה בנשמה כמ"ש יאר ה' פניו אליך וכן א' והלך לפניך צדקך וכתיב צדקה תרומם גוי כו' וכה"ג רבות בכתובים וראי' הכללית לזה הוא מה שמצינו שכל המצות נק' בשם צדקה וכמ"ש וצדקה תהיה לנו כי נשמור לעשות כו' וכן באברהם אשר יצוה כו' לעשות צדקה כו' לפי שהמצות עיקרן רק בבחי' המעשה בפ"מ לבד והמעשה הוא העיקר גם שהוא בלא כונה וכמ"ד מצות א"צ כונה כי טעמי מצות לא נתגלה עתה רק לע"ל כדפרש"י ע"פ ישקני כו' מפני שנעוץ תחלתן בסופן דוקא וכמ"ש סוף דבר כו' ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם שהמעשה להיות' בבחי' סוף הכל נעוץ בה כח התחלה שקדם לחכמה כח מ"ה דאדם שנק' נשמה וז"ש כי זה כל האדם וד"ל וזהו ענין הקטרת דהנה הי"א סממני הקטרת הן בחי' דומם בעלמא שאין בהן טעם מאכל כלל שא"א להיות מהם חיבור חיות הנפש בגוף כמאכל המחבר חיות הדם הוא הנפש רק שיש בהן ריח חזק כאשר נתונין ע"ג האש והוא הריח המשיב את הנפש דהיינו לבחי' עצמות הנפש ממש כמו שתשוב רוחו אליו כו' עד שתשוב להוסיף אור בכלי המוח דחכמה שבראש ששם הנשמה וזהו שאמר בריח שהנשמה נהנית ממנו ולא הגוף כי אין הגוף מקבל חיותו רק ע"י מאכל שנהפך לדם אבל הנשמה חיותה מן עצם הנפש ע"י הריח שמשיב את הנפש כו' כי פעולת הריח הוא להיות ראשית גלוי אור הנפש במוח שבראש ולא תהיה בהסתלקות מן המוח והיינו מה שתשיב

את הנפש שתשוב להתגלות במוח מן ההעלם בגלוי חיות ואור יותר והוא למעלה הרבה מן החיות שע"י המאכל (שאף ע"פ שע"י המאכל יתחזק גם כלי המוח היינו רק בחיצוניות המוח שהוא חומר לצורה השכליי' בבחי' או"כ והוא שרש הלחם דקרבנות דכתיב לחמי לאישי כו' כלחם שמחזק המוח וכידוע בענין ג' שליטין מוחא כו' וע"כ שרש הלחם ואוכלים בחכמה אבל בחי' מקיף דחי' ויחידה הוא בבחי' הריח שמשיב לעצם הנפש והוא הקטרת שלמעלה מן הקרבנות שז"ש שהנשמה נהנית כו' שהוא בחי' פנימית ומקור להאיר בכח מ"ה דחכמה כו' וד"ל:

שער החנוכה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

ג) **אך** עדיין צ"ל מהו שהמשיח ג"כ יהי' מלך דלפי משנת"ל פ"א קשה כי בזמן ביאת משיח בב"א יהיו כל בנ"י ת"ח כמ"ש ומלאה הארץ דעה את ה' (ישעי' י"א ט') וכתי' ולא ילמדו עוד איש את רעהו (ירמי' ל"א ל"ג) וא"כ למה צריכים למלך. וכן קשה על המצוה שבתורה למנות מלך בישראל והלא תורה א' לכולנו וא"כ גם ת"ח נצטוו בכך וא"כ קשה לפי משנת"ל פ"א. אך הענין דבאמת שייך בחי' מלוכה גם על ת"ח הגם שמשכילים בתורת ה' ואינן נצרכים להיות בבחי' ביטול כעבד ע"ד הנ"ל פ"א אלא שהיא בחי' מלוכה יותר נעלית. והענין כי התורה היא בחי' בלי גבול וכמאמר ילכו מחיל אל חיל (תלים פ"ד ח') שיש בחי' מדריגות אין קץ ותכלית הכל בבחי' עילוי אחר עילוי באופן השגת התורה, והנה לע"ל יהי' גילוי אלקות בהשגת פנימי' התורה והיינו ע"י משיח שהוא ילמוד פנימי' התורה לכל העם גם מה שהי' כעת בהעלם, אכן אעפ"כ בודאי הוא בעצמו יכיר יותר כי לא כל מה שמשיג בעצמו יכול לגלות וללמד לכל העם כי לא יוכלו להשיג והנה מחמת בחי' זו נק' מלך, דכמו ענין המלוכה שלמטה הוא רק בחי' הביטול היינו מה שהוא למעלה מהגבלת שכלו כי לדבר שמתיישב בשכלו בטוב טעם ודעת אין צריך ע"ז לפקודת המלך שהרי גם בלא מצותו נכון הדבר מצד עצמו וטוב הוא בעיניו אלא הפקודה הוא רק על דבר שהוא נגד שכלו והוא פלאי ממנו שאעפ"כ מצד הפקודה והגזירה מוכרח לקיים אותה ומבטל רצונו לרצון המלך כי אינו יודע לב המלך (וטעמו הכמוס) וה"ז בחי' ביטול לגבי למעלה מן החכמה שלו שאע"פ שאינו מתיישב בשכלו שומע לגזירת המלך שאצלו נכון הוא ויש לו טוב טעם. ועד"ז יובן ג"כ בענין התורה שיש בה מצות וחוקים המצות הם המושגים כמו ציצית ותפילין, והחוקים הם כמו פרה אדומה ושעטנז שצמר ופשתים כל חד לחודי' שרי וכן כל א' מהם עם משי רק צמר ופשתים יחדיו לא תלבש כו'. והנה טעמי תורה יתגלו לע"ל ע"י המשיח אכן לו בעצמו יתגלה הרבה יותר לאין קץ ותכלית ממה שיוכל הוא לגלות לעם וכמ"ש בו הנה ישכיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד (ישעי' נ"ב י"ג) והם ה' עליות ישכיל מאברהם כו' וגבה מאד אותיות אדם שיהי' למעלה גם מאדה"ר שהוא ח"ע כי למשיח יתגלה יותר, ולכן יהי' משיח ג"כ מלך על ישראל הגם שיהיו אז כולם במדריגת ת"ח עד שגם טעמי התורה יתגלה להם מ"מ הרי לא כל מה שיתגלה למשיח יתגלה להם אלא יהא בחי' מקיף עליהם ומצד זה נק' בשם מלך עליהם שהמלוכה היא מה שלמעלה מן השכל של המקבל. ועפ"י הקבלה הוא כך כי הנבראים דבי"ע יש עליהם מלך תתאה מל' דאצילות שנעשה עתיק לבריאה והיינו בחי' עתיק הוא מה שלמעלה מהשכל מלשון המעתיק הרים (איוב ט' ה') שנעתק ונבדל מן השגת הנבראים שבג' עולמות בי"ע אלא הוא בבחי' מקיף עליהם כמשל גזירת המלך על העבד שהעבד מבטל רצונו כי הוא למעלה מהשגתו כו' ונק' זה בשם מל' דאצי' על בי"ע, אבל לגבי הנשמות דאצי' הנק' אחים לזו"נ אין זה בחי' מקיף והעלם כלל שהרי נק' אחים ממש להספי' כנ"ל ומ"מ הרי גם עליהם יש בחי' מקיף והוא מה שמל' דא"ק נעשה עתיק לאצילות פי' עתיק דאצי' מה שמתנשא מימות עולם הם יומי' עילאי' שהם מדות דאצי' ונעתק ונבדל מהם והגבה מאד נעלה מהשגתם הוא בחי' המל' דא"ק על אצילות ושם יהי' שרש המשיח וזהו וגבה מא"ד שנאמר בו ועליו נאמר חיים שאל ממך נתתה לו (תלים כ"א ה') ולא כמו בדוד שהי' ממל' דאצי' שקבל חיים מאדה"ר והאבות שהם הספי' דאצילות כנ"ל פ"ב משא"כ במשיח נתת אתה הא"ס בעצמו כו' ומצד זה יהי' בחי' מלך על ישראל הגם שיהיו ת"ח והגם שיתגלו טעמי מצות אבל לא כל מה שיתגלה לו. ולכן נק' רב ומלך מפני מה שיגלה טעמי מצות בהשגה לישראל יהי' נק' רב ומפני מה שישאר בבחי' מקיף עליהם נק' מלך ועד"ז יובן ג"כ עוד ענין מל' דא"ס כתר לא"ק כו' והמ"י:

מצות מינוי מלך

ד.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

ולקחתם אגודת אזוב וגו' והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות וגו', וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח. ולכאו' יפלא הלא כתי' ועברתי באמ"צ ודרשו חז"ל אני ולא מלאך כו' וא"כ למה צריכי' לסימני', והתינח למ"ש ולא יתן המשחית כו', אך מאחר דכתי' ועברתי למה לי כל ענין הגעת הדם אל המשקוף כו', אלא על כרחך צריך לומר שלא בשביל הסימן כ"א שישראל היו צריכי' להגיע בבחי' עבודתם לבחי' משקוף כו', אשר גם זה אינו מובן דהא מכת בכורות הי' לא ע"י מלאך כו' כ"א בכבודו ובעצמו (וכמובן ממד"ר בשלח פד"א ממה שדחו להס"מ במה שנתן לו איוב שיתגושש בו שזהו רק בשביל שלא אבה ה' לשמוע קטרוגו כלל), א"כ הי' זה מבחי' אוא"ס שכחשכה כאורה אשר עז"נ (איוב ל"ה ו"ז) אם חטאת מה תפעול בו ורבו פשעיך מה תעשה אם צדקת מה תתן לו או מה מידך יקח, ולמה היו צריכי' ישראל להגיע בעבודה לבחי' משקוף, מאחר שזה נמשך מבחי' א"ס דכחשכה כאורה.

והענין יובן בהקדם דרז"ל במד"ר ע"פ ועבר ה' לנגוף, ועברתי, ל' עובר שאמר עובר אני על מה שאמרתי כגן ה' כארץ מצרי' כ"א מצרי' לשממה תהי' (יואל בסופו), ע' בפ' בא פי"ז באורך משל למלך שהלך בנו לברברייא כו' כך ירד יוסף כו', נמצא שמפרש ועברתי ל' עובר היינו שהעביר על המדה, שמדותיו לרחם, כי הגם שאינו ותרן כו', מ"מ הוא מרחם ומאריך אף אף לרשעי' כמ"ש רז"ל ע"פ ארך אפים ורב חסד, וזהו שאנו משבחי' הטוב כי לא כלו רחמיך והמרחם כי לא תמו חסדיך, ומבקשי' ברחמיך הרבי' רחם עלינו, ומ"מ עובר אני על מדה זו ועושה דין במצרי'.

וזהו דכתי' כי ביד חזקה הוציאך ה' ממצרי' פי' יד ארז"ל (מנחות ד"י) כ"מ שנא' יד אינו אלא ימין, וימין אינו אלא חסד ורחמי', ומ"מ בשביל אהבת בנו הנהיג במצרי' במדה"ד הקשה והוא כמשל האב שיש לו בן יחיד אשר אוהב אותו וחביב עליו כבבת עינו, הנה אם א' יתגרה בבנו יחידו יתמלא עליו אף וחימה וקצף גדול, הגם כי בעצם האב הוא רחמן וחסיד ועניו, מ"מ בשביל אהבת בנו יחידו היקר אצלו כבבת עינו ישתנה מהנהגת מדותיו ויתנהג בדין על העושה עול ומתגרה בבנו יחידו, ויעשה כל טצדקי כל מה שיהי' לאל ידו לעשות בבחי' הדין והמשפט על העושה עול בבנו יחידו, כך הנה ישראל נק' בני' למקום כמ"ש בנים אתם, והם בנו בכורו כמ"ש בני בכורי ישראל, וכנס"י נק' אחת היא לאמה, אחת היא יונתי, ולכן בשביל אהבתו לבנו החביב עליו כמארז"ל חביבי' ישראל, ויקרי' אצלו כבבת עינו כמ"ש רז"ל ע"פ יצרנהו כאישון עינו כל הנוגע בהם כאילו נוגע בבבת עינו, הנה עשה ה' במצרי' וכבש יד ימינו שהיא בחי' חסד לעשות דין במצרי'. ובמד"ר ימינך ה' וגו' תרעץ אויב כשהוא דן אומות העולם דן בימין, והיינו כמשל הכאת ימין הוא יותר חזקה מהכאת שמאל. וזהו כי ביד חזקה כפשוטו יד ימין, וביד חזקה הוציאך ה' ממצרי' שהייתה ידו יד ימין חסד כבושה עדי פעל פעולת הדין במצרי'. ונמצא מובן מזה ג"כ ענין נגוף ורפוא שניהם מימין כו'.

אמנם הנה עדיין צ"ל הלא כתי' ועברתי דמשמע שקאי על אוא"ס עצומ"ה וכדרש רז"ל אני ולא מלאך כו' שצ"ל איך נמשך משם דוקא שיהי' נגוף ורפוא כו'. ויובן בהקדם מה שאמרו אני הוא ולא אחר דלכאו' יפלא איך יעלה על הדעת לומר ח"ו אחר, וגם שהלא חשב מלאך שרף ושליח שהם כנגד ג' עולמות בי"ע כנודע, וא"כ מה"ע ולא אחר, ועל כרחך צריך לומר שהכוונה היא על סט"א, והיתכן ח"ו להעלות על הדעת שיצ"מ ומכת בכורות הי' ע"י אחר ח"ו כו'.

והענין יובן בהקדם מ"ש בפדר"א עד שלא נברה"ע הי' הוא ושמו בלבד, שצ"ל קודם שנברא העולם מי קראו בשמו, וגם שכל ענין השם הוא לזולתו שיקראהו בשמו ואיך שייך זה קודם שנבה"ע, אך הענין דכתי' ויקרא ה' ה' שיש שני שמות הוי', הא' ש' הוי' דסדר השתלשלות והוא ש' הוי' ל' מהוה בחי' ש' הוי' באצי', שד' אותיות ה' הם ד' פרצופי או"א וזו"נ דאצי', וקוצו של יו"ד הוא בחי' כתר והיינו בחי' כתר השייך לבחי' אצי' לבד, ובכלל הוא בחי' כתר דחכ', שבאצי' אבא מקננא כמ"ש בת"ז, ויש ש' הוי' שלמעלה מאצי' שהוא בחי' ש' הוי' כמו שהוא כלול בעצמותו כו', ופסיק טעמא בינייהו להורות על ענין שמובדל בערך, כי הגם שגם ש' הוי' שבסדר השתלשלות הוא ג"כ רק בדרך נברא מאיליו וממילא ולא בבחי' התלבשות כח הפועל בנפעל כמו בחי' ש' אלקי' דכתי' ברא אלקי', משא"כ בש' הוי' כתי' ונבראו כו' כמ"ש במ"א, מ"מ מאחר שהוא מקור להוות דש' הוי' הוא ל' מהוה, לכן לגבי בחי' ש' הוי' דלעילא שלמעלה מסדר השתלשלות הנה יש פסיק טעמא בינייהו להורות על ההבדל בין בחי' זו לבחי' זו, והגם כי גם ש' הוי' דלעילא נק' ג"כ בש' הוי' א"כ הוא ג"כ ל' מהוה, מ"מ מאחר שהוא כלול בעצמותו אינו שייך לפרשו ל' מהוה, ונק' בחי' שמו הגדול.

ד"ה ולקחתם אגודת אזוב

ה.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס החלצו

כו) **והנה** לפ"ז הרי יש כאן דבר והיפוכו במקום אחד והוא מה שיוכל להבין בנקודת החכ' בהתפשטות השגה והבנה דבינה שהוא היפך בחי' נקודה דיו"ד דחכ' שהיא בחי' אין והעלם בהעדר התפשטות ומ"מ תתאחד ותתכלל עם הבינה להיות בבחי' התפשטות דוקא ויש ע"ז כח בחכ' גופא שהו"ע והבן בחכ' שבחי' הבינה כלולה בחכ' גופא בכדי שתבוא לידי התפשטות ועי"ז מתאחדת עם בחי' הבינה להיות ההתפשטות והשגה בפועל היפך עצם מהותה כו'. וכן מה שנעשה מגילוי השגה דבינה בחי' אין והעלם דכח מה דנקודה דחכ' שהו"ע וחכם בבינה שזהו היפך מהות הבינה כו' כנ"ל. וא"כ הרי נעשה מהעלם נקודה דחכ' גילוי בהשגה ומגילוי השגה דבינה נעשה העלם דנקודה דחכ' דבר והיפוכו כא'. ובהכרח לומר שזהו ע"י כח עליון יותר העושה בהם בחי' ההתאחדות והתכללות כו'. והיינו מבחי' עצמות אוא"ס שלמעלה מב' הבחי' דהעלם וגילוי דשם שניהם שוים ולכן אפשר להיות משם האחדות וההתכללות להיות מהעלם גילוי ומגילוי העלם כו'.

קיצור. איחוד ההפכים דחו"ב ע"י כח שלמעלה משניהם.

ו.
הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"י

ט) **וְהִנֵּה** בַּמִּשְׁכָּן וּמִקְדָּשׁ שֶׁהָיָה הָעֲבוֹדָה לְאַהֲפָכָא חֲשׁוֹכָא לִנְהוֹרָא[כג] בַּעֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים דְּקָרְבָּנוֹת, לָכֵן כְּתִיב "וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים כו' עֹמְדִים", שֶׁנִּקְרָאִים קְרָשִׁים בְּשֵׁם עוֹמְדִים, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ מַה שֶּׁהַמִּצְוֹת נִקְרָאִים עֲמוּדִים[18], דְּתַרְיַ"ג מִצְוֹת דְּאוֹרַיְיתָא וְשֶׁבַע מִצְוֹת דְּרַבָּנָן הֵם תַּר"ךְ עַמּוּדֵי אוֹר, וּכְמוֹ הָעַמּוּד הֲרֵי הוּא מְחַבֵּר הַגָּג וְהַרִצְפָּה לִהְיוֹתָם כְּאֶחָד מַמָּשׁ, הִנֵּה כְּמוֹ כֵן הַמִּצְוֹת הֵם עֲמוּדִים שֶׁהֵם הַמַּמְשִׁיכִים וּמְחַבְּרִים אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא עִם הָעוֹלָמוֹת. וְזֶהוּ גַּם כֵּן מַה שֶּׁקַּרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן הֵם עֲצֵי שִׁטִּים עוֹמְדִים דַּוְקָא, לְפִי שֶׁהֵם הַמְחַבְּרִים אוֹר אֵין סוֹף בָּרוּךְ הוּא עִם הָעוֹלָמוֹת. וְהָעִנְיָן הוּא, דְּהִנֵּה כְּתִיב "גְּצַר חַיַּת קָנֶה"[19], וְהִנֵּה קָנֶה הוּא דְּכַר דִּקְלִפָּה[כד], וְחַיַּת קָנֶה הוּא נוּקְבָא דִּקְלִפָּה[כה], וּ"גְּצַר חַיַּת קָנֶה" — שֶׁצְּרִיכִים לְהַכְרִית אֶת הַקָּנֶה, שֶׁהוּא הַקָּנֶה דְּקוֹ"ף, וְכַאֲשֶׁר כּוֹרְתִים אֶת הַקָּנֶה שֶׁל הַקּוֹ"ף אָז נַעֲשָׂה הֵ"א, וְהוּא עַל דֶּרֶךְ דִּכְתִיב "קָנֶה וָסוּף קָמְלוּ". וּבְתֵבַת קָנֶה שֶׁמִּקּוֹ"ף נַעֲשָׂה הֵ"א, אָז הוּא תֵּבַת "הִנֵּה", דְּ"הִנֵּה" מוֹרֶה עַל הַגִּלּוּי, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב "וְאָמַר בַּיּוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹקֵינוּ זֶה", וְהַיְנוּ הַגִּלּוּי אוֹר שֶׁיָּאִיר וְיִתְגַּלֶּה לֶעָתִיד, דְּהַגִּלּוּי דְּלֶעָתִיד הוּא עַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה דְּעַכְשָׁיו דַּוְקָא, וְלָכֵן עִקַּר גִּלּוּי הַסּוֹבֵב (דְּאֹפֶן הַמְשָׁכָתוֹ שֶׁמֵּאִיר בְּכָל הָעוֹלָמוֹת בִּשְׁוָה), יִהְיֶה בַּגּוּף דְּלֶעָתִיד לָבוֹא, שֶׁזֶּה בָּא עַל יְדֵי עֲבוֹדַת הַבֵּרוּרִים דְּעַכְשָׁיו, דְּבָזֶה שֶׁנְּשָׁמָה יוֹרֶדֶת לְמַטָּה וּמִתְלַבֶּשֶׁת בַּגּוּף וְנֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית, וְיֶשְׁנָם כַּמָּה מְנִיעוֹת וְעִכּוּבִים רַחֲמָנָא לִצְלָן עַל לִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת וְהָרָע מִתְגַּבֵּר בָּעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, וְעִם כָּל זֶה אֵינוֹ מִתְפַּעֵל מִזֶּה כְּלָל וְעוֹסֵק בַּעֲבוֹדָתוֹ בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת, וְאַדְרַבָּא הוּא מִתְחַזֵּק בָּזֶה בְּיִתְרוֹן כֹּחַ בְּדֶרֶךְ מִלְחָמָה וַעֲבוֹדָה רַבָּה (אֲשֶׁר יָדוּעַ שֶׁזֶּה עִקַּר הַנִּצּוּחַ, שֶׁהוּא הַתֹּקֶף וּזְרִיזוּת בַּעֲבוֹדָה כו'), הִנֵּה עַל יְדֵי זֶה הוּא יִתְרוֹן הָאוֹר הַנַּעֲשֶׂה מִבֵּרוּר וְזִכּוּךְ הַחֹשֶׁךְ כו'. וְזֶהוּ דְּעַל זְמַן דְּלֶעָתִיד לָבוֹא כְּתִיב "וְעָמְדוּ רַגְלָיו", שֶׁהוּא הַקִּימָה בְּבִ' רַגְלַיִם, דְּאוֹת קו"ף חֲרֵי יֵשׁ לוֹ רַק רֶגֶל אַחַת, וְהוּא הַקָּנֶה שֶׁל הַקּוֹ"ף, דְּקִיּוּמוֹ הוּא בְּחַד סַמְכָא[20כו] וְאֵינוֹ קִיּוּם, וְהוּא דְּשִׁקְרָא לֹא קָאֵי[כז], אֲבָל אוֹת הֵ"א הֲרֵי יֵשׁ לוֹ ב' רַגְלַיִם, שֶׁהוּא מַה דְּקוּשְׁטָא קָאֵי[כח], וְזֶהוּ "וְעָמְדוּ רַגְלָיו" בְּב' רַגְלַיִם, וּבָא עַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה לַהֲפֹךְ מֵאוֹת קו"ף דִּקְלִפָּה הַנַּעֲשֶׂה מֵרֵי"ש הַנַּ"ל לְהֵ"א דִּקְדֻשָּׁה, וְזֶהוּ הָעֲמִידָה דַּעֲצֵי שִׁטִּים,

---

18) בתפילת ר' נחוניא הובאה בפרדס שער ח פרק ג. נתבאר באגרת הקודש סימן כט.

19) ראה בכל זה זוהר חלק ג רנא, סוף עמוד ב. ספר הלקוטים תהלים סח.

20) שבת קד, א. וראה זוהר חלק ג קכז, ב.

כג. להפוך החשך לאור. כד. זכר של הקליפה. כה. נקבה של הקליפה. כו. בעמוד אחד. כז. ששקר אינו מתקיים. כח. שהאמת מתקיימת.

דַּעֲמִידָה מוֹרָה עַל הַקִּיּוּם וְהֶעְדֵּר הַשִּׁנּוּי, וְהַיְנוּ שֶׁעַל יְדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה עִנְיַן "אֲנִי הֲוָיָ' לֹא שָׁנִיתִי", דְּנִרְאֶה בְּמוּחָשׁ שֶׁהָעוֹלָם וְכָל אֲשֶׁר בּוֹ חַיּוּתוֹ מֵאֱלֹקוּת.

קצור. קְרָשִׁים עוֹמְדִים שֶׁמְּחַבְּרִים אוֹר אֵין סוֹף וְעוֹלָמוֹת. יְבָאֵר דְּעַל יְדֵי הָעֲבוֹדָה לְמַטָּה כּוֹרְתִים הַקָּנֶה דְּק' וְנַעֲשֶׂה הִנֵּה, גִּלּוּי אוֹר, "אֲנִי הֲוָיָ' לֹא שָׁנִיתִי".

ר"ג שבט, ה'תש"ז

לקוטי דיבורים

הס, קרא אחד מהמסובים, וכרגע הכל נשקט, כל הגויות התיישרו, כל אחד הכין את עצמו, כולם מחכים, וכולם מייחלים, אבא לובש הכובע, כובע של משי, חוגר את עצמו בחגורת משי, וזוהר רעיוני שפוך על פניו המאירות.

כרגע כל המסובים היושבים עמדו, הישישים הללו ובעלי זקנים לבנים עומדים על רגליהם ואבא עיניו סגורות, מראה פני קדשו מתחלף מתאדם ומתלבן, מתלבן ומתאדם ויחפוץ להתחיל לדבר ויפתח את עיניו, ובראותו את כולם עומדים, בענות חן בקשם לשבת, אך כולם כעין מתחננים לבלי למונעם מלמלאות את חפצם זה, לעמוד.

אבא מעביר ידו הימנית על עיניו ויושב לו רגעים אחדים, תנועות פניו מוכיחות כי רגעים כואבים עוברים עליו בשעה זו ופתאום פותח עיניו ומתחיל לדבר.

מה מדבר אמא לא אדע, מה הוא אומר אינני מבין, אבל רואה הנני כי אבא מדבר והעומדים שומעים, אבא מדבר בקול רם, גם מרמז בידו הימנית, ומרגע לרגע מתלהב ומתלהט, והעומדים שומעים, שומעים בעיון, ומעיני אחדים נוטפות טיפות של דמע, מדוע בוכים המה לא אבין, עוד רגעים אחדים עמדתי ואלך לי לחדרה של אמא.

אמא יושבת לה גם היא נשענת על ידה הימנית, פניה להבים ודמעות יורדות, טפה אחר טפה, כאגלי טל.

מה את בוכה – הנני שואל את אמא – האם דודיי קנו עוד יער? ומדוע אבא אינו בוכה ולמה תבכי את?

הנח לי – אומרת אמא – לכשתגדל אז תדע, עתה הנך ילד קטן, ואין לך לדעת כל זה, כמובן לא קבלתי עונג ממענה זה ואלך לי הצדה ואשב על אחד הכסאות ואדום.

עברה שעה ויותר ואבא עוד מדבר והשומעים עומדים על מקומם כאשר בתחלה, אך פתאום קול ששון נשמע, קולות רבים מתבוללים יחדיו, וארוץ לראות והנה הרבה אנשים רוקדים, האחד ידו על כתף חברו מנגנים ורוקדים, לא עבר רגע וגם אני הנני נסחב על יד אחד האנשים בהמחול.

הרעש הושקט, ואחד החסידים לוקח אותי על כתפו ומוסר להשני, השני להשלישי, והשלישי להרביעי עד אשר הוביאוני אל השולחן לראות את אבא, ואבא כבר התיר את החגורה, הסיר את הכובע ועל מצחו הגדול והרחב אגלי זיעה כעין אבני חן.

הרב ר' יחזקאל נותן לי כוס משקה להגיד לחיים לאבא ולכל המסובים, ואנכי מסרב, אבא מביט עלי בעין בוחנת, ואנכי מסרב מלקחת הכוס ועיני אל המזונות העומדים על השולחן, ואפנה להרב ר' יחזקאל ואומר לו, מלמדי ר' שניאור אומר כי תחילה צריכים לברך מזונות ואחרי כן שהכל, שחוק קל עבר על פני אבא, הרב והמסובים אשר שמעו דברי.

הרב ר' יחזקאל נתן לי חתיכת עוגה ואברך ואוכל, ואברך על הכוס ואמרתי לחיים תחילה לאבא, אחרי כן להרב ר' יחזקאל, אחרי כן לשאר המסובים, ואגע בשפתי בכוס, ואעמידו על השולחן, ואשב על קצה כסאו של הרב.

מסתכל הנני בפני אבא, ופניו אינן צהובות כאשר בתחילה, היושבים והעומדים מנגנים בקול ובעליזה, ובה ברגע נזכרתי כי אמא יושבת לה בחדר השני יחידה, ומי יודע אפשר בוכה היא גם עתה ולבי התכווץ במאד, ואתאנח באנחה גדולה.

ומבלי התבונן הרבה עמדתי ממקומי, קרבתי אל אבא, להגיד לו דבר סוד. אבא הטה אזנו אלי, ואומר לו, אבא, אמא יושבת בחדר השני, ונטפי דמע יורדות על לחייה, שאלתי ותאמר לי כי עודני ילד, ולא לי לדעת הכל.

למשמע דבריי אלה התעצב אבא ואחרי חשבו רגעים אחדים אמר לי באזני, לך אמור לאמא כי הנני מרגיש את עצמי בטוב, כאב ראשי סר מאתי, גם לבבי לא יכאב לי עתה, ותוכל להיות במנוחה שהנני מרגיש את עצמי בטוב. על כפים מיד אחד ליד השני שאוני עד בואי אל פתח החדר השני, אשר אמא יושבת בו, ואבוא ואראה כי אמא יושבת אצל החלון ועיניה אדומות מבכי, ואקרב אליה ואגיד לה דברי אבא, ותבט בי ותשחק, ותעני טוב הדבר, עתה תוכל לשוב אל החדר השני.

(עד כאן נמצא)

רשימה לחג הגאולה יב־יג תמוז

ספר הזכרונות מכ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע מליובאוויטש

פרק קכ"ו – שני שידוכים

באותם ימים חלה הגאון הישיש ר' יונה שמואל הפרוש. כל פוזנא דיברה על כך, שכן הפרוש הגאון היה מוכר היטב בעיר ואהוב על תושביה.

ר' יונה שמואל היה בשעתו מידידיו של הגאון ר' אשר יהונתן, רבו של ר' משה, ראש קהלת פוזנא. הוא לא ניחן בכישרונות מיוחדים במינם, אך לעומת זה היה מתמיד גדול. בשקידתו והתמדתו לא היו לו אח ורע. משחר ילדותו ישב ועסק בתורה יומם ולילה. מעולם לא הוציא מפיו דברי חול ולא ביטל אף רגע. כבר בהיותו ילד הוכתר בפי כל בתואר "הפרוש".

לעת זקנתו עזב לגמרי את ביתו וקבע אכסנייתו בבית־המדרש שברחוב הפורטוגלי, לא הרחק מביתו של ר' ברוך בטלן. מאז לא יצא מבין כתלי בית המדרש.

כאשר חלה ולא היה מסוגל לעמוד על רגליו רצו להעבירו לבית מסויים, שבו הוצע עבורו משכב נוח וטיפול הולם, אך הוא סירב. הוא שכב על ספסל באחד החדרים שבכניסה לבית המדרש, והאברכים שלמדו שם טיפלו בו.

עם זאת הרי גם בשכבו חולה על גבי הספסל לא חדל ר' יונה שמואל מללמוד תורה. אלא שחולשתו הלכה וגברה עד שהגיע למצב ששוב לא היה מסוגל ללמוד בשקידה שהיה רגיל בה, והדבר ציער אותו מאד. היה, איפוא, ר' יונה שמואל קורא אליו מפעם לפעם את אחד מיושבי בית המדרש שישב וילמד סמוך אליו, כך שיוכל הוא להמשיך להיות בד' אמות של תורה על־ידי שמיעה. בין לומדי בית המדרש היו גם קדיש, בנה של צביה, ובנימין, בנו של ר' ברוך בטלן. כל הלומדים, וביניהם שני אלה, היו מתחלפים ביניהם בתורנות בישיבה על יד החולה, כך שהפרוש החולה הקשיב כל העת לדברי תורה. החולה לא הסתפק בשמיעה, כי אם נהג להעיר מפעם לפעם בחידושי תורה, קושיות ותירוצים, משלו או משל רבו, לקורת רוחם הרבה של האברכים הלומדים.

תכופות ביקרו אורחים נכבדים את הפרוש החולה, כדי לקיים מצוות ביקור חולים, וביניהם גם ר' משה, ראש הקהילה. המבקרים נהנו להקשיב לדברי התורה שהיה ר' יונה שמואל משמיע באזני הבחורים שישבו לידו.

פעם, באחד מביקוריו של ר' משה הבחין בהתרגשות רבה אצל החולה. הלה התפלפל עם אחד הבחורים, כשמסביב מתקבצים רבים מן הנוכחים ומקשיבים. ר' משה התעניין בתוכן הדברים. החולה הדהים את הנוכחים בחריפותו ובקיאותו. הפעם נמשך הפלפול זמן רב. שלוש שעות התנהל מאבק בין ר' יונה שמואל לבין הבחור. היה זה קדיש, אחיינו של ר' ברוך בטלן. גם ר' משה, ועוד מן הלמדנים שנקלעו למקום, נסחפו בלהט הויכוח התורני. אלא שהויכוח הסתיים הפעם בניצחונו של קדיש, הבחור הצעיר, הכל הסכימו לדעתו בסופו של דבר.

ר' משה לא הכיר עד אז את קדיש, שהיה אז בן תשע עשרה שנה בלבד. הוא התבונן בקדיש והשתומם. מעולם לא ראה אצל בחור כה צעיר בקיאות וחריפות כאלה, במידה שיוכל לנצח את הגאון הגדול. אך יותר מכל התפעל ר' משה מאישיותו של קדיש: בכל מהלך הויכוח התנהג במתינות ובמנוחת הדעת, ודיבורו היה שקול ומאופק. גם לאחר שסיים את הויכוח בניצחון לא הראה כל סימן של גאווה, הוא חזר למקומו אל הגמרא והתעמק מחדש בלימודו כאילו לא אירע דבר.

ר' משה התעניין מאד בצעיר, ונודע לו כי הוא אחיינו היתום של ר' ברוך בטלן. כעבור ימים מספר ערך שוב ר' משה ביקור חולים אצל ר' יונה שמואל הפרוש. הלה היה עתה חלש מאד, ובקושי רב נטל חלק בלימוד האברכים שלמדו על ידו. לר' משה היה הפעם ענין נוסף בביקורו. הוא ניגש אל קדיש, שלמד עם בן־דודו, בנימין בנו של ר' ברוך בטלן. הם התפלפלו בסוגיא מסויימת ור' משה התערב בפלפול. שני הצעירים הפליאו אותו בידיעותיהם. ר' משה ביקר בבית המדרש פעמים נוספות, ובכל פעם שוחח בדברי תורה עם שני הצעירים, קדיש ובנימין. הללו משכו את תשומת לבו בצורה בולטת.

באחד הימים שוחח ר' משה עם שרה רעייתו, על כך שהגיעה השעה לחשוב על שידוך לבתם היחידה פריידל. שני מועמדים באו בחשבון אצל ר' משה - קדיש ובנימין.

שניהם מצאו מאד חן בעיניו, אך מבנימין היה לו איזה "חשש" סמוי. הרי הוא בנו של ר' ברוך בטלן. נכון, ר' משה מכיר היטב את ר' ברוך ואף מעריץ אותו. הוא יודע שאצלו תורה וגדולה במקום אחד. אך סוף סוף הוא מחסידי רבי יואל, הבעל־שם מזמושטש, אשר ר' משה אינו נמנה על המעריכים אותו, והוא, נוסף על כך, מתנגד לדרך הקבלה. איך זה ישדך את בתו עם בנו של כזה?

שונה הדבר עם קדיש. אביו המנוח היה אמנם מן ההולכים בדרך הקבלה, ומתושבי מושבת המקובלים "ארץ החיים", והוא היה גם אחיו של ר' ברוך, אך לא הרחיק לכת כמוהו. ר' משה ידע כי גם הבן עצמו, קדיש, נוטה לדרך הקבלה, אך אין ספק שהוא ניתן עדיין להשפעה. ר' משה קיווה שכאשר קדיש ישב סמוך לשולחנו שלו ודאי ישתנה. מכל השיקולים האלה החליט ר' משה להעדיף את קדיש על בנימין.

שרה הסכימה עם החלטת בעלה, בהוסיפה כי היא מכירה היטב את צביה התופרת, אמו של קדיש, והיא צדקנית אמיתית. "אך אל תחשוב, בעלי" - הוסיפה - "כי קדיש יאכל מזונות ליד שולחנך. יודעת אני היטב כי הצעיר מתכונן לצעוד בדרכו שלו בחיים, וגם אינו מתכונן לעזוב את בית אמו האלמנה. אגב: צביה מתפרנסת בריווח מעבודתה, ואינה זקוקה לעזרתך בפרנסת הזוג".

אך דברים אלה כבר לא שינו את ההחלטה. תוך מספר חדשים הוחגו שידוכי קדיש, בנה יחידה של צביה האלמנה, עם פריידל בתם יחידתם של ר' משה ושרה. ר' משה הבטיח נדוניה גבוהה. כן נקבע כי הזוג ידור בביתה של צביה, ובמקום המזונות על שולחנו הפקיד ר' משה ביד בני הזוג סכום גדול שהספיק לפרנסתם שנים רבות.

פריידל, שלמדה לתפור, סייעה לחמותה בעבודתה, וקדיש המשיך ללמוד תורה בשקידה. משך זמן למד כמקודם עם בן־דודו בנימין, אך הגיעה השעה גם לנישואיו של בנימין.

רבים הרהרו בקול רם על השידוך המיוחד במינו הצפוי לבנו של ר' ברוך בטלן. למדן ועשיר כזה ובן מוצלח כזה - יכולים להשיג את השידוך הטוב ביותר. שדכנים לרוב התדפקו על דלת ביתו, זה יוצא וזה נכנס. גם ממרחק הגיעו שדכנים, שכן שמו של בנימין יצא למרחקים.

אלא שר' ברוך סירב לשמוע לכל ההצעות. הוא רצה לשמוע את דעתו של רבו, רבי יואל מזמושטש. לשם כך ערך נסיעה מיוחדת לרבו.

לפי עצת רבי יואל שידך ר' ברוך את בנו עם בתו של ר' אהרן, המלמד העני, שהיה מתלמידי רבי יואל.

כשנודע הדבר בפוזנא, הלכה כל הקהילה "על גלגלים": בחור של הדר ופאר כזה ויחסן כה גדול - עם בתו של מלמד תינוקות עני!

ר' אהרן היה ידוע אמנם למלמד מומחה, אך למרות זאת היה עני מרוד. הוא היה יכול לקבל ל"חדר" שלו את בני העשירים הגדולים ולקבל תמורת זאת שכר גבוה. הכל היו מעוניינים להפקיד בידיו את חינוך הילדים, שכן הוא היה מצליח מאד בעבודתו הקדושה, לא רק בלימוד התורה אלא גם בנטיעת מדות טובות בלב תלמידיו. אלא שלר' אהרן היה סדר עדיפות מקורי: תחלה לקח את בני העניים הגדולים ביותר, וכשנשאר מקום - לקח מבני בעלי הבתים הבינוניים, ורק את המקום האחרון, או שני המקומות האחרונים, נתן לילדי עשירים.

מובן שבביתו של ר' אהרן שררה דלות איומה. אילולא עזרתה של אשתו, שהיתה מיילדת ומבשלת בחתונות, לא היה לחם בביתו.

נוסף לכך, כל ילדיו מתו עליו בחייו ונותרה רק בת יחידה.

ר' אהרן היה עניו גדול עוד מצעירותו, והיה נראה שהקדיש כל חייו למשימה אחת ויחידה - ללמד תורה לילדי ישראל ולחנכם לתורה ולמעשים טובים. עניוותו היתה כה גדולה, שכאשר כל בני העיר המטירו עליו איחולי מזל טוב על "שידוך הזהב" שעשה עם בתו - הרכין את ראשו והשיב בחצי פה כאילו לא אירע דבר.

היה, איפוא, ליהודי פוזנא ענין לענות בו ולשוחח עליו זמן רב, אלא שציפו להם הפתעות נוספות בענין.

אגרות קודש

ב"ה ב' ו' אדר פ"ב

אל התלמיד אהרן שלמה שי'

שלום

במענה על מכתבך מג' משפטים, נכון הי' הדבר שתשתדל להשיג מלמדות במקום באופן שתוכל להתלמד גם מלאכת השו"ב, והשי"ת ישמור אותך ויצילך ויצליח לך, רק שמור ללמוד בכ"י פרק תניא ושיעור קטן בגמרא, ובש"ק להוסיף לימוד בלקו"ת תו"א או כתבי', דרושי' לא ארוכים. והשי"ת יהי' בעזרך ויתן לך פרנסה טובה בריוח.

והי' ברכה כאו"נ והדו"ש בן מו"ר.

[אג"ק מוהריי"צ כרך יד]

המשך ביאור למס' זבחים ליום חמישי עמ' ב

שדם חטאת העוף שנתקבל בכלי כשר, ולכן כשניתז על הבגד לא נפסל.

דוחה הגמרא: **אָמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ,** אין ראיה מהברייתא, שהרי אפשר להעמיד את המיעוט **בְּמַדְבִּיק כְּלִי** [–בגד] **בְּצַוָּארָהּ** של חטאת העוף, שבאופן זה לא היה הדם מחוץ לצואר עד שנגע בבגד ולא נפסל. ולפיכך יש צורך למעטו מ'זאת' שאינו טעון כיבוס.

הגמרא חוזרת לדון בדם חטאת בהמה שניתז על הבגד: **בְּעָא מִינֵּיהּ לֵוִי** מרבי, **נִיתַּז** הדם **מִבֶּגֶד לְבֶגֶד מַהוּ** – לאחר שנגע בבגד אחד ניתז לבגד אחר, מה דינו של הבגד השני. האם נאמר **שמִבֶּגֶד קַמָּא** [–הראשון] **אִידְּחֵי לֵיהּ** הדם **לְכִיבּוּס,** ומכיון שנדחה אינו ראוי להזאה ואינו טעון כיבוס. **אוֹ דִּלְמָא לֹא** נדחה הדם, ודינו כדם שנשפך מהכלי על הרצפה שאוספו ומזה ממנו על המזבח.

משיבה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ רבי ללוי, **זוֹ שְׁאֵלָה** – שאלה יפה שאלת ואשיבך עליה, שהדם שבבגד השני **טָעוּן כִּיבּוּם מִמַּה נַּפְשָׁךְ, שאִי** נאמר שלא נדחה, אלא **אוֹסְפוֹ** לדם שבבגד הראשון **וְכָשֵׁר** לזריקה, **הָא כָּשֵׁר** – הרי ראוי הדם להזאה ופשוט שהבגד השני טעון כיבוס. **וְגַם אִי** נאמר **שאוֹסְפוֹ ופָסוּל** להזאה, הבגד השני טעון כיבוס, כי **אֲנָא כְּרַבִּי עֲקִיבָא סְבִירָא לִי דְּאָמַר,** שאם **הָיְתָה לוֹ שֶׁעַת הַכּוֹשֶׁר** ואחר כך **נִפְסְלָה** החטאת, **דָּמָהּ טָעוּן כִּיבּוּם,** ועל כן הדם שבבגד השני טעון כיבוס, כיון שהיתה לו שעת הכושר קודם שנדחה בהתזה על הבגד הראשון.

פרשת תצוה

כז כ וְאַתָּה תְּצַוֶּה | אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ
שֶׁמֶן זַיִת זָךְ כָּתִית לַמָּאוֹר לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד:
כא בְּאֹהֶל מוֹעֵד מִחוּץ לַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת יַעֲרֹךְ
אֹתוֹ אַהֲרֹן וּבָנָיו מֵעֶרֶב עַד־בֹּקֶר לִפְנֵי יְהוָה חֻקַּת
עוֹלָם לְדֹרֹתָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: **ס כח** א וְאַתָּה
הַקְרֵב אֵלֶיךָ אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ מִתּוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכַהֲנוֹ־לִי אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אֶלְעָזָר
וְאִיתָמָר בְּנֵי אַהֲרֹן: ב וְעָשִׂיתָ בִגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן
אָחִיךָ לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת: ג וְאַתָּה תְּדַבֵּר אֶל־כָּל־
חַכְמֵי־לֵב אֲשֶׁר מִלֵּאתִיו רוּחַ חָכְמָה וְעָשׂוּ אֶת־בִּגְדֵי
אַהֲרֹן לְקַדְּשׁוֹ לְכַהֲנוֹ־לִי: ד וְאֵלֶּה הַבְּגָדִים אֲשֶׁר
יַעֲשׂוּ חֹשֶׁן וְאֵפוֹד וּמְעִיל וּכְתֹנֶת תַּשְׁבֵּץ מִצְנֶפֶת
וְאַבְנֵט וְעָשׂוּ בִגְדֵי־קֹדֶשׁ לְאַהֲרֹן אָחִיךָ וּלְבָנָיו
לְכַהֲנוֹ־לִי: ה וְהֵם יִקְחוּ אֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַתְּכֵלֶת
וְאֶת־הָאַרְגָּמָן וְאֶת־תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת־הַשֵּׁשׁ: (לוי) **פ**
ו וְעָשׂוּ אֶת־הָאֵפֹד זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן תּוֹלַעַת שָׁנִי
וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב: ז שְׁתֵּי כְתֵפֹת חֹבְרֹת
יִהְיֶה־לּוֹ אֶל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו וְחֻבָּר: ח וְחֵשֶׁב אֲפֻדָּתוֹ
אֲשֶׁר עָלָיו כְּמַעֲשֵׂהוּ מִמֶּנּוּ יִהְיֶה זָהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר: ט וְלָקַחְתָּ אֶת־שְׁתֵּי אַבְנֵי־
שֹׁהַם וּפִתַּחְתָּ עֲלֵיהֶם שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: (ישראל)
י שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת וְאֶת־שְׁמוֹת
הַשִּׁשָּׁה הַנּוֹתָרִים עַל־הָאֶבֶן הַשֵּׁנִית כְּתוֹלְדֹתָם:
יא מַעֲשֵׂה חָרָשׁ אֶבֶן פִּתּוּחֵי חֹתָם תְּפַתַּח אֶת־שְׁתֵּי
הָאֲבָנִים עַל־שְׁמֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֻסַבֹּת מִשְׁבְּצוֹת זָהָב
תַּעֲשֶׂה אֹתָם: יב וְשַׂמְתָּ אֶת־שְׁתֵּי הָאֲבָנִים עַל כִּתְפֹת
הָאֵפֹד אַבְנֵי זִכָּרֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־
שְׁמוֹתָם לִפְנֵי יְהוָה עַל־שְׁתֵּי כְתֵפָיו לְזִכָּרוֹן: **ס**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 198)

וְלִבִּי אוֹמֵר לִי, שֶׁהוּא . . כְּמִין סִינָר . . שֶׁחוֹגְרוֹת הַשָּׂרוֹת (רש"י כח, ד)

מְסֻפָּר, שֶׁפַּעַם רָאָה רַשִּׁ"י שָׂרָה רוֹכֶבֶת עַל סוּס כְּשֶׁהִיא חֲגוּרָה בְּסִינָר. בְּתְחִלָּה הִצְטַעֵר עַל כָּךְ שֶׁרָאָה מַרְאֶה כָּזֶה, אַךְ כְּשֶׁכָּתַב אֶת פֵּרוּשׁוֹ נָחָה דַּעְתּוֹ, כִּי זֶה סִיַּע לוֹ לְהָבִין אֶת מַעֲשֵׂה הָאֵפוֹד. וְיֵשׁ לוֹמַר שֶׁזֶּהוּ שֶׁרָמַז רַשִּׁ"י "וְלִבִּי אוֹמֵר לִי": הַכֹּחַ לְהוֹצִיא דָּבָר חִיּוּבִי מִמְּאֹרָע שְׁלִילִי נוֹבֵעַ מִדַּרְגַּת 'יְחִידָה', הָעֶצֶם שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הָאֱלֹקִית, שֶׁמְּקוֹם מִשְׁכָּנָהּ בַּלֵּב.

שני יג וְעָשִׂיתָ מִשְׁבְּצֹת זָהָב: יד וּשְׁתֵּי שַׁרְשְׁרֹת זָהָב
טָהוֹר מִגְבָּלֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם מַעֲשֵׂה עֲבֹת וְנָתַתָּה
אֶת־שַׁרְשְׁרֹת הָעֲבֹתֹת עַל־הַמִּשְׁבְּצֹת: **ס** טו וְעָשִׂיתָ
חֹשֶׁן מִשְׁפָּט מַעֲשֵׂה חֹשֵׁב כְּמַעֲשֵׂה אֵפֹד תַּעֲשֶׂנּוּ זָהָב
תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מָשְׁזָר תַּעֲשֶׂה
אֹתוֹ: טו רָבוּעַ יִהְיֶה כָּפוּל זֶרֶת אָרְכּוֹ וְזֶרֶת רָחְבּוֹ:
יז וּמִלֵּאתָ בוֹ מִלֻּאַת אֶבֶן אַרְבָּעָה טוּרִים אֶבֶן טּוּר
אֹדֶם פִּטְדָה וּבָרֶקֶת הַטּוּר הָאֶחָד: יח וְהַטּוּר הַשֵּׁנִי
נֹפֶךְ סַפִּיר וְיָהֲלֹם: יט וְהַטּוּר הַשְּׁלִישִׁי לֶשֶׁם שְׁבוֹ
וְאַחְלָמָה: כ וְהַטּוּר הָרְבִיעִי תַּרְשִׁישׁ וְשֹׁהַם וְיָשְׁפֵה
מְשֻׁבָּצִים זָהָב יִהְיוּ בְּמִלּוּאֹתָם: כא וְהָאֲבָנִים תִּהְיֶיךָ
עַל־שְׁמֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמֹתָם
פִּתּוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ תִּהְיֶיךָ לִשְׁנֵי עָשָׂר שָׁבֶט:
כב וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שַׁרְשֹׁת גַּבְלֻת מַעֲשֵׂה עֲבֹת זָהָב
טָהוֹר: כג וְעָשִׂיתָ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּ
אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבָּעוֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן: כד וְנָתַתָּה
אֶת־שְׁתֵּי עֲבֹתֹת הַזָּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבָּעֹת אֶל־קְצוֹת
הַחֹשֶׁן: כה וְאֶת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת תִּתֵּן
עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבְּצֹת וְנָתַתָּה עַל־כִּתְפוֹת הָאֵפֹד אֶל־
מוּל פָּנָיו: כו וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְשַׂמְתָּ אֹתָם
עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן עַל־שְׂפָתוֹ אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר
הָאֵפוֹד בַּיְתָה: כז וְעָשִׂיתָ שְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב וְנָתַתָּה
אֹתָם עַל־שְׁתֵּי כִתְפוֹת הָאֵפוֹד מִלְּמַטָּה מִמּוּל פָּנָיו
לְעֻמַּת מַחְבַּרְתּוֹ מִמַּעַל לְחֵשֶׁב הָאֵפוֹד: כח וְיִרְכְּסוּ
אֶת־הַחֹשֶׁן כתיב מטבעתו קרי מִטַּבְּעֹתָיו אֶל־טַבְּעֹת
הָאֵפוֹד בִּפְתִיל תְּכֵלֶת לִהְיוֹת עַל־חֵשֶׁב הָאֵפוֹד
וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֵפוֹד: כט וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־
שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּחֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט עַל־לִבּוֹ בְּבֹאוֹ
אֶל־הַקֹּדֶשׁ לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי־יְהוָה תָּמִיד: ל וְנָתַתָּ אֶל־חֹשֶׁן
הַמִּשְׁפָּט אֶת־הָאוּרִים וְאֶת־הַתֻּמִּים וְהָיוּ עַל־לֵב
אַהֲרֹן בְּבֹאוֹ לִפְנֵי יְהוָה וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־מִשְׁפַּט
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל עַל־לִבּוֹ לִפְנֵי יְהוָה תָּמִיד: **ס**

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 151)

שִׁשָּׁה מִשְּׁמֹתָם עַל הָאֶבֶן הָאֶחָת (כח, י)

רָאשֵׁי תֵבוֹת שְׁמַע, שֶׁאָמְרוּ שְׁמַע יִשְׂרָאֵל וגו' (בַּעַל הַטּוּרִים)

רְצוֹנוֹ לוֹמַר, שֶׁהִשְׁבָּטִים אָמְרוּ לְיַעֲקֹב "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל . . אֵין בְּלִבֵּנוּ אֶלָּא אֶחָד", וְאָז פָּתַח יַעֲקֹב וְאָמַר "בָּרוּךְ שֵׁם . . לְעוֹלָם וָעֶד" (פסחים נו, א). וּלְפִי זֶה, שֵׁשֶׁת הַשְּׁמוֹת וְכ"ה הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּתֶף יָמִין הֵן לְנֶגֶד שֵׁשֶׁת הַמִּלִּים וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל 'שְׁמַע יִשְׂרָאֵל'; וְשֵׁשֶׁת הַשְּׁמוֹת וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל כֶּתֶף שְׂמֹאל הֵן לְנֶגֶד שֵׁשֶׁת הַמִּלִּים וְכ"ה אוֹתִיּוֹת שֶׁל 'בָּרוּךְ שֵׁם' (עִם הַכּוֹלֵל).

שלישי לא וְעָשִׂיתָ אֶת־מְעִיל הָאֵפוֹד כְּלִיל תְּכֵלֶת:
לב וְהָיָה פִי־רֹאשׁוֹ בְּתוֹכוֹ שָׂפָה יִהְיֶה לְפִיו סָבִיב
מַעֲשֵׂה אֹרֵג כְּפִי תַחְרָא יִהְיֶה־לּוֹ לֹא יִקָּרֵעַ: לג וְעָשִׂיתָ
עַל־שׁוּלָיו רִמֹּנֵי תְכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי עַל־
שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב: לד פַּעֲמֹן זָהָב
וְרִמֹּון פַּעֲמֹן זָהָב וְרִמֹּון עַל־שׁוּלֵי הַמְּעִיל סָבִיב:
לה וְהָיָה עַל־אַהֲרֹן לְשָׁרֵת וְנִשְׁמַע קֹולוֹ בְּבֹאוֹ אֶל־
הַקֹּדֶשׁ לִפְנֵי יְהוָה וּבְצֵאתוֹ וְלֹא יָמוּת: ס לו וְעָשִׂיתָ
צִיץ זָהָב טָהוֹר וּפִתַּחְתָּ עָלָיו פִּתּוּחֵי חֹתָם קֹדֶשׁ
לַיהוָה: לז וְשַׂמְתָּ אֹתוֹ עַל־פְּתִיל תְּכֵלֶת וְהָיָה עַל־
הַמִּצְנֶפֶת אֶל־מול פְּנֵי־הַמִּצְנֶפֶת יִהְיֶה: לח וְהָיָה עַל־
מֵצַח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת־עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר
יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכָל־מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה
עַל־מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְהוָה: לט וְשִׁבַּצְתָּ
הַכְּתֹנֶת שֵׁשׁ וְעָשִׂיתָ מִצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאַבְנֵט תַּעֲשֶׂה
מַעֲשֵׂה רֹקֵם: מ וְלִבְנֵי אַהֲרֹן תַּעֲשֶׂה כֻתֳּנֹת וְעָשִׂיתָ
לָהֶם אַבְנֵטִים וּמִגְבָּעוֹת תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְכָבוֹד
וּלְתִפְאָרֶת: מא וְהִלְבַּשְׁתָּ אֹתָם אֶת־אַהֲרֹן אָחִיךָ
וְאֶת־בָּנָיו אִתּוֹ וּמָשַׁחְתָּ אוֹתָם וּמִלֵּאתָ אֶת־יָדָם
וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְכִהֲנוּ־לִי: מב וַעֲשֵׂה לָהֶם מִכְנְסֵי־בָד
לְכַסּוֹת בְּשַׂר עֶרְוָה מִמָּתְנַיִם וְעַד־יְרֵכַיִם יִהְיוּ:
מג וְהָיוּ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בָּנָיו בְּבֹאָם | אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד
אוֹ בְּגִשְׁתָּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא־יִשְׂאוּ
עָוֹן וָמֵתוּ חֻקַּת עוֹלָם לוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו: ס

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות טז עמ' 337)

וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבוֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ (כח, לה)

אָדָם שֶׁנֶּאֱבָק בַּ'יֵּשׁוּת' שֶׁלּוֹ – עֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּרַעַשׁ וּבִסְעָרָה, כְּבוֹרֵחַ מִפְּנֵי הַסַּכָּנָה. זֶהוּ מַה שֶּׁשּׁוּלֵי הַמְּעִיל, שֶׁרוֹמְזִים לִיהוּדִי שֶׁנִּמְצָא בְּדַרְגָּה פְּחוּתָה זוֹ, מַשְׁמִיעִים קוֹל. מַה שֶּׁאֵין כֵּן אָדָם שֶׁהִגִּיעַ כְּבָר לְבִטּוּל גָּמוּר, עֲבוֹדָתוֹ הִיא בְּ"קוֹל דְּמָמָה דַּקָּה", "לֹא בְּרַעַשׁ ה'".

רביעי **כט** א וְזֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לָהֶם לְקַדֵּשׁ
אֹתָם לְכַהֵן לִי לְקַח פַּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר וְאֵילִם שְׁנַיִם
תְּמִימִם: ב וְלֶחֶם מַצּוֹת וְחַלֵּת מַצֹּת בְּלוּלֹת בַּשָּׁמֶן
וּרְקִיקֵי מַצּוֹת מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן סֹלֶת חִטִּים תַּעֲשֶׂה
אֹתָם: ג וְנָתַתָּ אוֹתָם עַל־סַל אֶחָד וְהִקְרַבְתָּ אֹתָם
בַּסָּל וְאֶת־הַפָּר וְאֵת שְׁנֵי הָאֵילִם: ד וְאֶת־אַהֲרֹן
וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְרָחַצְתָּ
אֹתָם בַּמָּיִם: ה וְלָקַחְתָּ אֶת־הַבְּגָדִים וְהִלְבַּשְׁתָּ אֶת־
אַהֲרֹן אֶת־הַכֻּתֹּנֶת וְאֵת מְעִיל הָאֵפֹד וְאֶת־הָאֵפֹד
וְאֶת־הַחֹשֶׁן וְאָפַדְתָּ לוֹ בְּחֵשֶׁב הָאֵפוֹד: ו וְשַׂמְתָּ
הַמִּצְנֶפֶת עַל־רֹאשׁוֹ וְנָתַתָּ אֶת־נֵזֶר הַקֹּדֶשׁ עַל־
הַמִּצְנֶפֶת: ז וְלָקַחְתָּ אֶת־שֶׁמֶן הַמִّשְׁחָה וְיָצַקְתָּ עַל־
רֹאשׁוֹ וּמָשַׁחְתָּ אֹתוֹ: ח וְאֶת־בָּנָיו תַּקְרִיב וְהִלְבַּשְׁתָּם
כֻּתֳּנֹת: ט וְחָגַרְתָּ אֹתָם אַבְנֵט אַהֲרֹן וּבָנָיו וְחָבַשְׁתָּ
לָהֶם מִגְבָּעֹת וְהָיְתָה לָהֶם כְּהֻנָּה לְחֻקַּת עוֹלָם
וּמִלֵּאתָ יַד־אַהֲרֹן וְיַד־בָּנָיו: י וְהִקְרַבְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי
אֹהֶל מוֹעֵד וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ
הַפָּר: יא וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הַפָּר לִפְנֵי יְהוָה פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד: יב וְלָקַחְתָּ מִדַּם הַפָּר וְנָתַתָּה עַל־קַרְנֹת
הַמִּזְבֵּחַ בְּאֶצְבָּעֶךָ וְאֶת־כָּל־הַדָּם תִּשְׁפֹּךְ אֶל־יְסוֹד
הַמִּזְבֵּחַ: יג וְלָקַחְתָּ אֶת־כָּל־הַחֵלֶב הַמְכַסֶּה אֶת־
הַקֶּרֶב וְאֶת הַיֹּתֶרֶת עַל־הַכָּבֵד וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת
וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה:
יד וְאֶת־בְּשַׂר הַפָּר וְאֶת־עֹרוֹ וְאֶת־פִּרְשׁוֹ תִּשְׂרֹף
בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמַّחֲנֶה חַטָּאת הוּא: טו וְאֶת־הָאַיִל
הָאֶחָד תִּקָּח וְסָמְכוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם עַל־
רֹאשׁ הָאָיִל: טז וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הָאַיִל וְלָקַחְתָּ אֶת־דָּמוֹ
וְזָרַקְתָּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: יז וְאֶת־הָאַיִל תְּנַתֵּחַ
לִנְתָחָיו וְרָחַצְתָּ קִרְבּוֹ וּכְרָעָיו וְנָתַתָּ עַל־נְתָחָיו
וְעַל־רֹאשׁוֹ: יח וְהִקְטַרְתָּ אֶת־כָּל־הָאַיִל הַמִּזְבֵּחָה
עֹלָה הוּא לַיהוָה רֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה הוּא:

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 246)

מְשֻׁחִים בַּשָּׁמֶן (כט, ב)

מוֹשְׁחָן כְּמִין כ״ף יְוָנִית (רַשׁ״י)

בִּימֵי חֲנֻכָּה טִמְּאוּ הַיְּוָנִים אֶת כָּל הַשֶּׁמֶן שֶׁבַּהֵיכָל, פְּרָט לְפַךְ אֶחָד שֶׁנִּשְׁאַר טָהוֹר. וּמִבָּאר עַל כָּךְ, שֶׁשְּׁמַנֵּי הַהֵיכָל — הַיְּינוּ חָכְמָה שֶׁבִּקְדֻשָּׁה (שֶׁמֶן רוֹמֵז לְחָכְמָה), שֶׁהַיְּוָנִים נִלְחֲמוּ בָּהּ. פַּךְ הַשֶּׁמֶן - הַיְּינוּ סְפִירַת הַכֶּתֶר, שֶׁבְּכֹחָהּ הִתְגַּבְּרוּ עַל הַיְּוָנִים וְנִצְּחוּם. זֶהוּ הָרֶמֶז בְּכַ״ף יְוָנִית — בְּכֹחָהּ שֶׁל אוֹת כ״ף, רָאשֵׁי תֵבוֹת כֶּתֶר, נִתָּן לְנַצֵּחַ אֶת הַיְּוָנִים וְאַף לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּשְׁפָתָם בִּקְדֻשָּׁה, לְצֹרֶךְ הַמְּשִׁיחָה.

חמישי יט וְלָקַחְתָּ אֵת הָאַיִל הַשֵּׁנִי וְסָמַךְ אַהֲרֹן וּבָנָיו
אֶת־יְדֵיהֶם עַל־רֹאשׁ הָאָיִל: כ וְשָׁחַטְתָּ אֶת־הָאַיִל
וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־תְּנוּךְ אֹזֶן אַהֲרֹן וְעַל־תְּנוּךְ
אֹזֶן בָּנָיו הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן יָדָם הַיְמָנִית וְעַל־בֹּהֶן
רַגְלָם הַיְמָנִית וְזָרַקְתָּ אֶת־הַדָּם עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
כא וְלָקַחְתָּ מִן־הַדָּם אֲשֶׁר עַל־הַמִּזְבֵּחַ וּמִשֶּׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְהִזֵּיתָ עַל־אַהֲרֹן וְעַל־בְּגָדָיו וְעַל־בָּנָיו
וְעַל־בִּגְדֵי בָנָיו אִתּוֹ וְקָדַשׁ הוּא וּבְגָדָיו וּבָנָיו וּבִגְדֵי
בָנָיו אִתּוֹ: כב וְלָקַחְתָּ מִן־הָאַיִל הַחֵלֶב וְהָאַלְיָה
וְאֶת־הַחֵלֶב | הַמְכַסֶּה אֶת־הַקֶּרֶב וְאֵת יֹתֶרֶת
הַכָּבֵד וְאֵת | שְׁתֵּי הַכְּלָיֹת וְאֶת־הַחֵלֶב אֲשֶׁר עֲלֵיהֶן
וְאֵת שׁוֹק הַיָּמִין כִּי אֵיל מִלֻּאִים הוּא: כג וְכִכַּר לֶחֶם
אַחַת וְחַלַּת לֶחֶם שֶׁמֶן אַחַת וְרָקִיק אֶחָד מִסַּל
הַמַּצּוֹת אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה: כד וְשַׂמְתָּ הַכֹּל עַל כַּפֵּי
אַהֲרֹן וְעַל כַּפֵּי בָנָיו וְהֵנַפְתָּ אֹתָם תְּנוּפָה לִפְנֵי
יְהוָה: כה וְלָקַחְתָּ אֹתָם מִיָּדָם וְהִקְטַרְתָּ הַמִּזְבֵּחָה
עַל־הָעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לִפְנֵי יְהוָה אִשֶּׁה הִוא
לַיהוָה: כו וְלָקַחְתָּ אֶת־הֶחָזֶה מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים אֲשֶׁר
לְאַהֲרֹן וְהֵנַפְתָּ אֹתוֹ תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה וְהָיָה לְךָ
לְמָנָה: כז וְקִדַּשְׁתָּ אֵת | חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק
הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר הוּנַף וַאֲשֶׁר הוּרַם מֵאֵיל הַמִּלֻּאִים
מֵאֲשֶׁר לְאַהֲרֹן וּמֵאֲשֶׁר לְבָנָיו: כח וְהָיָה לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו לְחָק־עוֹלָם מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כִּי תְרוּמָה
הִוא וּתְרוּמָה יִהְיֶה מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִזִּבְחֵי
שַׁלְמֵיהֶם תְּרוּמָתָם לַיהוָה: כט וּבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר
לְאַהֲרֹן יִהְיוּ לְבָנָיו אַחֲרָיו לִמְשֹׁחָה בָהֶם וּלְמַלֵּא־
בָם אֶת־יָדָם: ל שִׁבְעַת יָמִים יִלְבָּשָׁם הַכֹּהֵן תַּחְתָּיו
מִבָּנָיו אֲשֶׁר יָבֹא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד לְשָׁרֵת בַּקֹּדֶשׁ:

לא וְאֵת אֵיל הַמִּלֻּאִים תִּקָּח וּבִשַּׁלְתָּ אֶת־בְּשָׂרוֹ
בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ: לב וְאָכַל אַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־בְּשַׂר הָאַיִל
וְאֶת־הַלֶּחֶם אֲשֶׁר בַּסָּל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: לג וְאָכְלוּ
אֹתָם אֲשֶׁר כּُפַּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת־יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם
וְזָר לֹא־יֹאכַל כִּי־קֹדֶשׁ הֵם: לד וְאִם־יִוָּתֵר מִבְּשַׂר
הַמִּלֻּאִים וּמִן־הַלֶּחֶם עַד־הַבֹּקֶר וְשָׂרַפְתָּ אֶת־הַנּוֹתָר
בָּאֵשׁ לֹא יֵאָכֵל כִּי־קֹדֶשׁ הוּא: לה וְעָשִׂיתָ לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו כָּכָה כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוִּיתִי אֹתְכָה שִׁבְעַת יָמִים
תְּמַלֵּא יָדָם: לו וּפַר חַטָּאת תַּעֲשֶׂה לַיּוֹם עַל־
הַכִּפֻּרִים וְחִטֵּאתָ עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּכַפֶּרְךָ עָלָיו וּמָשַׁחְתָּ
אֹתוֹ לְקַדְּשׁוֹ: לז שִׁבְעַת יָמִים תְּכַפֵּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְקִדַּשְׁתָּ אֹתוֹ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים כָּל־הַנֹּגֵעַ
בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשמ״ח א עמ׳ 187)

כָּל הַנּוֹגֵעַ בַּמִּזְבֵּחַ יִקְדָּשׁ (כט, לז)

מַה עוֹלָה רְאוּיָה, אַף כָּל רְאוּיָה (רש״י)

לוֹמַר לְךָ: נִתָּן לְהַחְדִּיר קְדֻשָּׁה רַק בְּדָבָר הָרָאוּי וְהַשַּׁיָּךְ לִגְבוּל הַקְּדֻשָּׁה. וּבִלְשׁוֹן סֵפֶר הַתַּנְיָא: "כָּל דְּבָרִים הַטְּהוֹרִים וּמֻתָּרִים שֶׁבָּהֶם נַעֲשִׂית הַמִּצְוָה מֵעַשְׂיַת . . כְּמַאֲמַר רַז״ל לֹא הֻכְשַׁר לִמְלֶאכֶת שָׁמַיִם אֶלָּא טְהוֹרִים וּמֻתָּרִים בְּפִיךָ, וְכֵן אֶתְרוֹג שֶׁאֵינוֹ עָרְלָה, וּמְעוֹת הַצְּדָקָה שֶׁאֵינָן גְּזֵל, וְכַיּוֹצֵא בָהֶם".

ששי לח וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל־הַמִּזְבֵּחַ כְּבָשִׂים בְּנֵי־
שָׁנָה שְׁנַיִם לַיּוֹם תָּמִיד: לט אֶת־הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד
תַּעֲשֶׂה בַבֹּקֶר וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין
הָעַרְבָּיִם: מ וְעִשָּׂרֹן סֹלֶת בָּלוּל בְּשֶׁמֶן כָּתִית רֶבַע
הַהִין וְנֶסֶךְ רְבִיעִת הַהִין יָיִן לַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד: מא וְאֵת
הַכֶּבֶשׂ הַשֵּׁנִי תַּעֲשֶׂה בֵּין הָעַרְבָּיִם כְּמִנְחַת הַבֹּקֶר
וּכְנִסְכָּהּ תַּעֲשֶׂה־לָּהּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ אִשֶּׁה לַיהוָה:
מב עֹלַת תָּמִיד לְדֹרֹתֵיכֶם פֶּתַח אֹהֶל־מוֹעֵד לִפְנֵי
יְהוָה אֲשֶׁר אִוָּעֵד לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלֶיךָ שָׁם:
מג וְנֹעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בִּכְבֹדִי:
מד וְקִדַּשְׁתִּי אֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־
אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו אֲקַדֵּשׁ לְכַהֵן לִי: מה וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיִיתִי לָהֶם לֵאלֹהִים: מו וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי
יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם
לְשָׁכְנִי בְתוֹכָם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: פ

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 194)

לְשָׁכְנִי בְּתוֹכָם (כט, מו)

הַשְׁכִינָה בְּיִשְׂרָאֵל צֹרֶךְ הֶדְיוֹט, וְלֹא צֹרֶךְ גָּבוֹהַּ (רמב"ן)

הָרַמְבַּ"ם וְהָרַמְבַּ"ן נֶחְלְקוּ לְגַבֵּי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – הַאִם עִקַּר עִנְיָנוֹ הוּא הַקְרָבַת קָרְבָּנוֹת אוֹ מְנוּחַת הַשְׁכִינָה. וְנִרְאֶה, שֶׁלְּכָל הַדֵּעוֹת (גַּם לְדַעַת הָרַמְבַּ"ן) הַמִּקְדָּשׁ הוּא בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וְהַפְּלוּגְתָּא הִיא הַאִם הוּא בִּשְׁבִיל עֲבוֹדָתָם אוֹ בִּשְׁבִיל הַשְׁרָאַת הַשְׁכִינָה בְּתוֹכָם. וְיֵשׁ לְהָעִיר מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ן כָּאן (וּרְאֵה גַּם רַבֵּנוּ בְּחַיֵּי כָּאן).

שביעי **ל** א וְעָשִׂיתָ מִזְבֵּחַ מִקְטַר קְטֹרֶת עֲצֵי שִׁטִּים
תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ: ב אַמָּה אָרְכּוֹ וְאַמָּה רָחְבּוֹ רָבוּעַ יִהְיֶה
וְאַמָּתַיִם קֹמָתוֹ מִמֶּנּוּ קַרְנֹתָיו: ג וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב
טָהוֹר אֶת־גַּגּוֹ וְאֶת־קִירֹתָיו סָבִיב וְאֶת־קַרְנֹתָיו
וְעָשִׂיתָ לּוֹ זֵר זָהָב סָבִיב: ד וּשְׁתֵּי טַבְּעֹת זָהָב
תַּעֲשֶׂה־לּוֹ | מִתַּחַת לְזֵרוֹ עַל שְׁתֵּי צַלְעֹתָיו תַּעֲשֶׂה
עַל־שְׁנֵי צִדָּיו וְהָיָה לְבָתִּים לְבַדִּים לָשֵׂאת אֹתוֹ
בָּהֵמָּה: ה וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבַּדִּים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ
אֹתָם זָהָב: ו וְנָתַתָּה אֹתוֹ לִפְנֵי הַפָּרֹכֶת אֲשֶׁר
עַל־אֲרֹן הָעֵדֻת לִפְנֵי הַכַּפֹּרֶת אֲשֶׁר עַל־הָעֵדֻת
אֲשֶׁר אִוָּעֵד לְךָ שָׁמָּה: ז וְהִקְטִיר עָלָיו אַהֲרֹן קְטֹרֶת
סַמִּים בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר בְּהֵיטִיבוֹ אֶת־הַנֵּרֹת יַקְטִירֶנָּה:
מפטיר ח וּבְהַעֲלֹת אַהֲרֹן אֶת־הַנֵּרֹת בֵּין הָעַרְבַּיִם
יַקְטִירֶנָּה קְטֹרֶת תָּמִיד לִפְנֵי יְהוָה לְדֹרֹתֵיכֶם: ט לֹא־
תַעֲלוּ עָלָיו קְטֹרֶת זָרָה וְעֹלָה וּמִנְחָה וְנֶסֶךְ לֹא תִסְּכוּ
עָלָיו: י וְכִפֶּר אַהֲרֹן עַל־קַרְנֹתָיו אַחַת בַּשָּׁנָה מִדַּם
חַטַּאת הַכִּפֻּרִים אַחַת בַּשָּׁנָה יְכַפֶּר עָלָיו לְדֹרֹתֵיכֶם
קֹדֶשׁ־קָדָשִׁים הוּא לַיהוָה: פפפ

ק"א פסוקים, מיכא"ל סימן.

~ **נקודות משיחות קודש** ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 208)

אִיתָא בַּסִּפְרִים, שֶׁבִּפְרָשָׁתֵנוּ נֶעְלָם שְׁמוֹ שֶׁל מֹשֶׁה (רְאֵה בַּעַל הַטּוּרִים רֵישׁ הַפָּרָשָׁה), וְלָכֵן מִסְפַּר פְּסוּקָיהָ הוּא כְּמִסְפַּר אוֹתִיּוֹת הַמִּלּוּי שֶׁל מֹשֶׁה, הַנֶּעֱלָמוֹת בְּמִבְטָא - מֵם שִׁין הֵא. וְהִנֵּה, מִסְפַּר זֶה מוֹרֶה עַל "עֶצֶם", שֶׁלְּמַעְלָה מִ"שֵׁם" (רְאֵה מַהַרְשָׁ"א חֲגִיגָה (ט, ב) לְגַבֵּי הַשּׁוֹנָה פִּרְקוֹ ק"א פְּעָמִים, שֶׁק' הוּא "נֶפֶשׁ רוּחַ וּנְשָׁמָה", וְק"א הוּא "חֵלֶק אֱלֹקָה מִמַּעַל"). וּבְיוֹם הִסְתַּלְּקוּתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה, ז' אֲדָר, שֶׁחָל סָמוּךְ לְפָרָשָׁתֵנוּ, הִתְעַלָּה לְעַצְמִיּוּתוֹ, שֶׁלְּמַעְלָה מִ"שֵׁם".

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵץ־חַיִּים הִיא לַמַּחֲזִיקִים בָּהּ, וְתֹמְכֶיהָ מְאֻשָּׁר. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי־נֹעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם. אֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ, בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד. יְיָ חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וְיַאְדִּיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בִּנְבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בֶּאֱמֶת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבִנְבִיאֵי הָאֱמֶת וָצֶדֶק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים ליזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

הפטרת לפרשת תצוה ביחזקאל פרק מג

י אַתָּה בֶן־אָדָם הַגֵּד אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת־הַבַּיִת וְיִכָּלְמוּ מֵעֲוֹנֹתֵיהֶם וּמָדְדוּ אֶת־תָּכְנִית:
יא וְאִם־נִכְלְמוּ מִכֹּל אֲשֶׁר־עָשׂוּ צוּרַת הַבַּיִת וּתְכוּנָתוֹ וּמוֹצָאָיו וּמוֹבָאָיו וְכָל־צוּרֹתָיו וְאֵת כָּל־חֻקֹּתָיו
וְכָל־צוּרֹתָיו וְכָל־תּוֹרֹתָיו הוֹדַע אוֹתָם וּכְתֹב לְעֵינֵיהֶם וְיִשְׁמְרוּ אֶת־כָּל־צוּרָתוֹ וְאֶת־כָּל־חֻקֹּתָיו וְעָשׂוּ
אוֹתָם: יב זֹאת תּוֹרַת הַבַּיִת עַל־רֹאשׁ הָהָר כָּל־גְּבֻלוֹ סָבִיב | סָבִיב קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הִנֵּה־זֹאת תּוֹרַת
הַבָּיִת: יג וְאֵלֶּה מִדּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בָּאַמּוֹת אַמָּה אַמָּה וָטֹפַח וְחֵיק הָאַמָּה וְאַמָּה־רֹחַב וּגְבוּלָהּ
אֶל־שְׂפָתָהּ סָבִיב זֶרֶת הָאֶחָד וְזֶה גַּב הַמִּזְבֵּחַ: יד וּמֵחֵיק הָאָרֶץ עַד־הָעַזָּרָה הַתַּחְתּוֹנָה שְׁתַּיִם אַמּוֹת
וְרֹחַב אַמָּה אֶחָת וּמֵהָעַזָּרָה הַקְּטַנָּה עַד־הָעַזָּרָה הַגְּדוֹלָה אַרְבַּע אַמּוֹת וְרֹחַב הָאַמָּה: טו וְהַהַר אֵל
אַרְבַּע אַמּוֹת וּמֵהָאֲרִיאֵל וּלְמַעְלָה הַקְּרָנוֹת אַרְבַּע: טז וְהָאַרִיאֵל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בְּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה
רֹחַב רָבוּעַ אֶל אַרְבַּעַת רִבְעָיו: יז וְהָעַזָּרָה אַרְבַּע עֶשְׂרֵה אֹרֶךְ בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה רֹחַב אֶל אַרְבַּעַת
רִבְעֶיהָ וְהַגְּבוּל סָבִיב אוֹתָהּ חֲצִי הָאַמָּה וְהַחֵיק־לָהּ אַמָּה סָבִיב וּמַעֲלֹתֵהוּ פְּנוֹת קָדִים: יח וַיֹּאמֶר
אֵלַי בֶּן־אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יֱהוִה אֵלֶּה חֻקּוֹת הַמִּזְבֵּחַ בְּיוֹם הֵעָשׂוֹתוֹ לְהַעֲלוֹת עָלָיו עוֹלָה וְלִזְרֹק
עָלָיו דָּם: יט וְנָתַתָּה אֶל־הַכֹּהֲנִים הַלְוִיִּם אֲשֶׁר הֵם מִזֶּרַע צָדוֹק הַקְּרֹבִים אֵלַי נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה
לְשָׁרְתֵנִי פַּר בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת: כ וְלָקַחְתָּ מִדָּמוֹ וְנָתַתָּה עַל־אַרְבַּע קַרְנֹתָיו וְאֶל־אַרְבַּע פִּנּוֹת הָעַזָּרָה
וְאֶל־הַגְּבוּל סָבִיב וְחִטֵּאתָ אוֹתוֹ וְכִפַּרְתָּהוּ: כא וְלָקַחְתָּ אֵת הַפַּר הַחַטָּאת וּשְׂרַפוֹ בְּמִפְקַד הַבַּיִת
מִחוּץ לַמִּקְדָּשׁ: כב וּבַיּוֹם הַשֵּׁנִי תַּקְרִיב שְׂעִיר־עִזִּים תָּמִים לְחַטָּאת וְחִטְּאוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר
חִטְּאוּ בַּפָּר: כג בְּכַלּוֹתְךָ מֵחַטֵּא תַּקְרִיב פַּר בֶּן־בָּקָר תָּמִים וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תָּמִים: כד וְהִקְרַבְתָּם
לִפְנֵי יֱהוִה וְהִשְׁלִיכוּ הַכֹּהֲנִים עֲלֵיהֶם מֶלַח וְהֶעֱלוּ אוֹתָם עֹלָה לַיהוָה: כה שִׁבְעַת יָמִים תַּעֲשֶׂה
שְׂעִיר־חַטָּאת לַיּוֹם וּפַר בֶּן־בָּקָר וְאַיִל מִן־הַצֹּאן תְּמִימִים יַעֲשׂוּ: כו שִׁבְעַת יָמִים יְכַפְּרוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ
וְטִהַרוּ אֹתוֹ וּמִלְּאוּ יָדָיו: כז וְיָכְלוּ אֶת־הַיָּמִים וְהָיָה בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי וָהָלְאָה יַעֲשׂוּ הַכֹּהֲנִים עַל־הַמִּזְבֵּחַ
אֶת־עֹלֹתֵיכֶם וְאֶת־שַׁלְמֵיכֶם וְרָצִיתִי אֶתְכֶם נְאֻם אֲדֹנָי יֱהוִה:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֱמֶת וָצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה
הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אָחוֹר לֹא יָשׁוּב רֵיקָם, כִּי אֵל
מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אָתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:
רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׂמֵּחַ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ.
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׂמֵּחַ צִיּוֹן בְּבָנֶיהָ:

שַׂמְּחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא עַבְדֶּךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ, בִּמְהֵרָה יָבוֹא וְיָגֵל לִבֵּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד אֲחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קָדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מָגֵן דָּוִד: עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שֶׁנָּתַתָּ לָנוּ יְיָ אֱלֹהֵינוּ לִקְדֻשָּׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ. יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ' ב

למדים מכאן שאינו פחות משלש לוגין, כשיעור הפחות ביותר של יין במנחת נסכים, שהוא שלש לוגין שמביאים עם קרבן כבש.

דוחה הגמרא את ביאורו של רב פפא: **אָמַר** לֵיהּ **רַב הוּנָא** בְּרֵיהּ דְּרַב **נָתָן** לְרַב **פַּפָּא, מִי מָצֵית אָמְרַת הָכִי** – האם אפשר לומר כן, שרבי למד מ'אזרח', **וְהָתַנְיָא,** נאמר בפסוק (ויקרא ב א) 'וְנֶפֶשׁ כִּי תַקְרִיב קָרְבַּן **מִנְחָה**', מיתור תיבת 'קרבן' **מִלַּמֵּד שֶׁמִּתְנַדְּבִין שֶׁמֶן, וְכַמָּה, שְׁלֹשָׁה** לוּגִין. מבררת הגמרא: **וּמַאן שָׁמְעַת לֵיהּ דְּאָמַר שְׁלֹשָׁה לוּגִין** – מי שמענו שסובר כן שאין מתנדבים פחות משלשה לוגין, הלא שיטת **רַבִּי הִיא, וְקָא מַיְיתֵי לָהּ מִ'קָרְבַּן'** – ונמצא מבואר בברייתא שלמד ששמן בא בנדבה מ'קרבן מנחה' ולא מ'אזרח'. **אָמַר** לֵיהּ רב פפא, **אִי תַּנְיָא, תַּנְיָא** – כיון שכך שנינו בברייתא בשיטת רבי, אכן כך היא שיטתו שלמדים מ'קרבן' ולא מ'אזרח', ובהכרח מחלוקתם תלויה בנידון אם אומרים 'דון מינה ומינה' או 'דון מינה ואוקי באתרה'.

הגמרא מבארת את דין יין הבא בנדבה: **אָמַר שְׁמוּאֵל, הַמִּתְנַדֵּב יַיִן** בפני עצמו למזבח בלא קרבן, **מֵבִיא וּמְזַלְּפוֹ עַל גַּבֵּי הָאִישִׁים** – על אש המזבח. **מַאי טַעְמָא** מזלפו על האש, **דְּאָמַר קְרָא** בפרשת מנחת נסכים הבאה עם קרבן פר בן בקר של עולה או שלמים (במדבר טו י), 'וְיַיִן תַּקְרִיב לַנֶּסֶךְ חֲצִי הַהִין אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'' ומהלשון 'אשה' מוכח שיש יין הניתן לאישים, ובהכרח אין זה היין המובא במנחת נסכים, שהרי לגביו נאמר (שם כח ז) 'הַסֵּךְ נֶסֶךְ שֵׁכָר' שיש לנסכו לספלים, אלא למדים מפסוק זה על יין הבא בפני עצמו בנדבה, שיש לזלפו על גבי האישים.

מקשה הגמרא: **וְהָא** היין **קָא מְכַבֵּי** את האש שעל המזבח, ואסור לכבותה שנאמר (ויקרא ו ו) 'אֵשׁ תָּמִיד תּוּקַד עַל הַמִּזְבֵּחַ לֹא תִכְבֶּה'. מתרצת הגמרא: כיון שאינו מכבה את כל האש אלא מקצתה, **כִּיבּוּי בְּמִקְצָת לֹא שְׁמֵיהּ כִּיבּוּי** – אין זה הכיבוי שאסרה תורה, שלא הקפידה התורה אלא שתהיה תמיד אש על המזבח, אבל לא אסרה לכבות מעט מן האש.

מקשה הגמרא: **אִינִי** – האם אכן מקצת כיבוי מותר, **וְהָאָמַר רַב נַחְמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהּ, הַמּוֹרִיד גַּחֶלֶת** אחת **מֵעַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, וְכִיבָּהּ** אותה, **חַיָּיב** מלקות, משום שעבר על הלאו של 'לא תִכְבֶּה', ומזה שחייב על כיבוי גחלת אחת, מוכח שגם כיבוי במקצת אסור. מתרצת הגמרא: יש להעמיד את דברי רב נחמן באופן **דְּלִיכָּא אֶלָּא הַאי** – שלא היה על המזבח אלא גחלת זו, ולכן כאשר הוא מכבה אותה לא נשאר אש כלל על המזבח, ומשום שזה כיבוי גמור לוקה.

הגמרא מתרצת באופן אחר מדוע מותר לזלף יין על האש ולכבותה: **אִיכְּעֵית אֵימָא,** על אף שיש איסור בכיבוי במקצת, מכל מקום מותר לזלף יין על גבי האישים, כיון ד**כִּיבּוּי דְּמִצְוָה שַׁאנִי** – שכיבוי הנעשה מחמת מצוה, כגון כאן שמצוה לזלף את היין שהתנדב, לא אסרה תורה.

מקשה הגמרא: **תָּא שְׁמַע** ראיה שגם כיבוי של מצוה אסור, **דְּתָנָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, כְּלַפֵּי** [–כיון] **שֶׁנָּתְנָה תּוֹרָה** מצוה **לִתְרוֹם** תרומת הדשן, **יָכוֹל** היית לומר שאם מצא שכל הגחלים לוחשות ואינן שרופות, ואין לו במה לקיים תרומת הדשן, **יְכַבֶּה** את הגחלים **וְיִתְרוֹם** ויקיים את המצוה, **אָמַרְתָּ,** אסור לכבות, שהרי נאמר בו 'לֹא יִכְבֶּה'. ונמצא מוכח מהברייתא שעל אף שיש לו מצוה בכך מכל מקום אסור לכבות אש שעל המזבח. מתרצת הגמרא: **שַׁאנִי הָתָם** – שונה הדבר שם בברייתא, משום **דְּאֶפְשָׁר דְּיָתִיב וְנָטֵר** – יכול הוא לשבת ולהמתין עד שיכבו מאליהן, ולקיים אז את המצוה, ואין לו הכרח לעשות זאת דווקא עכשיו על ידי כיבוי האש מעל המזבח.

הגמרא מקשה על דינו של שמואל שיין של נדבה מזלפו על האישים: **תָּא שְׁמַע,** שנינו בברייתא, יַיִן הבא בנדבה, **כְּדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא** הסובר שמתנדבים יין, מנסכים אותו **לְסָפָלִים** שעל המזבח, ואין נותנים אותו על גבי האישים. **שֶׁמֶן** הבא בנדבה, **כְּדִבְרֵי רַבִּי טַרְפוֹן** הסובר שמתנדבים שמן, מקריבים אותו **לָאִישִׁים** שעל המזבח. ומבואר בברייתא שאין מזלפים את היין על האישים, וקשה על שמואל שאמר שמזלפים אותו לאישים. **וְעוֹד תַּנְיָא** בברייתא אחרת, יַיִן נֶסֶךְ שאמרה תורה להקריב עם קרבנות עולה ושלמים, דינו הוא שמנסכים אותו **לַסְּפָלִים, אוֹ** – שמא תאמר **שֶׁאֵינוֹ** ניתן לספלים **אֶלָּא לָאִישִׁים,** שהרי אמרה תורה (במדבר טו י) 'וְיַיִן תַּקְרִיב לַנֶּסֶךְ חֲצִי הַהִין אִשֶּׁה רֵיחַ נִיחוֹחַ לַה'' ונלמד מ'אשה' שיש ליתנו על האש, **אָמַרְתָּ,** אין לומר כן שהיין ניתן על האש, שהרי יש בכך איסור **לֹא יִכְבֶּה.** ומבואר בברייתא שאין מזלפין את היין על האש, וקשה על שמואל הסובר שהמתנדב יין מזלפו על גבי האישים.

מתרצת הגמרא: **לֹא קַשְׁיָא,** משום **דְּהָא** – הברייתות סוברות כשיטת **רַבִּי יְהוּדָה** שאיסורי התורה אסורים גם כשאינו מתכוין לעשותם, ולפי זה גם האיסור לכבות את האש שעל המזבח אסור אף כשאינו מתכוין לכבות אלא להקטיר, ולכך בהכרח אין כוונת הפסוק 'אשה' ללמד שמקטירים את היין על האש, אלא לומר שניסוך היין לספלים הוא ריח ניחוח כמו קרבנות המוקטרים על האש ממש. ואילו **הָא** – שמואל סבר כשיטת **רַבִּי שִׁמְעוֹן** שאיסורי התורה לא נאמרו כשאינו מתכוין, ואם כן אין בכך איסור לכבות כשאינו מתכוין לכבות אלא להקטיר, ולכך סבר שכוונת הפסוק 'אשה' ללמד שיש להקטיר את היין על האש, שאין זה סותר למה שאסרה תורה לכבות את האש.

תמהה הגמרא: **לְמֵימְרָא** – וכי אפשר לומר כן **דְּשִׁמְוּאֵל כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן סְבִירָא לֵיהּ, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל, מְכַבִּין** בשבת **גַּחֶלֶת שֶׁל מַתֶּכֶת** שנמצאת **בְּרְשׁוּת הָרַבִּים, בִּשְׁבִיל שֶׁלֹּא יְווֹקוּ בָהּ רַבִּים,** כיון שאין איסור כיבוי בגחלת של מתכת מן התורה, אלא חכמים אסרוה, ובמקום שיש ממנה היזק לרבים לא גזרו לאסור כיבויה,

קסו

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
באר שבע (ח)	6:27	6:22	8:37	8:34	9:09	9:07	10:04	10:03	17:23	17:28	17:48	17:53	17:07	18:02
חיפה (ח)	6:28	6:23	8:37	8:35	9:09	9:07	10:04	10:03	17:20	17:26	17:45	17:50	16:55	18:00
ירושלים (ח)	6:24	6:19	8:35	8:33	9:07	9:04	10:02	10:01	17:22	17:28	17:47	17:52	16:47	18:00
תל אביב (ח)	6:29	6:24	8:38	8:35	9:10	9:08	10:05	10:04	17:21	17:26	17:46	17:51	17:06	18:01
אוסטריה וינה (ח)	7:12	7:03	9:07	9:02	9:39	9:34	10:29	10:26	17:05	17:15	17:36	17:45	16:55	17:59
אוסטרליה מלבורן (ק)	6:35	6:42	9:30	9:34	10:03	10:06	11:13	11:15	20:32	20:26	21:00	20:53	20:08	21:04
אוקראינה אודסה (ח)	7:12	7:03	9:07	9:03	9:40	9:35	10:30	10:28	17:10	17:20	17:41	17:49	17:00	17:53
אוק. דנייפרופטרובסק (ח)	6:59	6:50	8:53	8:48	9:25	9:20	10:14	10:12	16:49	16:59	17:20	17:29	16:39	17:33
אוק. ז'יטומיר (ח)	7:30	7:20	9:20	9:16	9:53	9:48	10:42	10:39	17:09	17:19	17:41	17:51	16:59	17:55
אוקראינה קייב (ח)	7:22	7:12	9:13	9:08	9:45	9:40	10:34	10:31	17:02	17:12	17:34	17:44	16:53	17:48
אוקראינה דונייצק (ח)	6:47	6:37	8:41	8:36	9:13	9:08	10:03	10:00	16:39	16:49	17:10	17:19	16:29	17:23
איטליה מילאנו (ח)	7:35	7:27	9:32	9:28	10:04	10:00	10:55	10:53	17:40	17:48	18:09	18:17	17:29	18:31
אקוואדור קיטו (ח)	6:17	6:17	8:50	8:51	9:20	9:20	10:23	10:23	18:39	18:39	19:01	19:01	18:21	19:05
ארגנטינה ב. איירס (ח)	6:16	6:22	9:07	9:10	9:40	9:43	10:49	10:51	19:58	19:52	20:24	20:18	19:35	20:30
ארגנטינה ברילוצ'ה (ח)	6:51	6:59	9:52	9:56	10:23	10:27	11:35	11:38	21:06	20:58	21:34	21:26	20:42	21:30
ארה"ב בולטימור (ח)	7:06	7:00	9:09	9:06	9:42	9:38	10:35	10:33	17:35	17:42	18:02	18:09	17:23	18:13
ארה"ב ברוקלין נ.י. (ח)	6:57	6:50	9:00	8:57	9:32	9:28	10:25	10:22	17:23	17:31	17:51	17:58	17:11	18:09
ארה"ב ג'רסי (ח)	6:58	6:51	9:00	8:57	9:32	9:29	10:25	10:23	17:22	17:30	17:50	17:57	17:11	18:09
ארה"ב דטרויט (ח)	7:37	7:29	9:38	9:34	10:10	10:06	11:02	11:00	17:57	18:04	18:25	18:32	17:45	18:43
ארה"ב היוסטן (ח)	7:05	7:01	9:16	9:14	9:48	9:46	10:44	10:43	18:06	18:11	18:30	18:35	17:52	18:44
ארה"ב לוס אנג'לס (ח)	6:42	6:37	8:51	8:48	9:23	9:20	10:18	10:16	17:32	17:38	17:57	18:03	17:19	18:12
ארה"ב מיאמי (ח)	7:00	6:56	9:13	9:11	9:45	9:43	10:42	10:41	18:10	18:14	18:34	18:38	17:56	18:47
ארה"ב ניו הייבן (ח)	6:56	6:49	8:56	8:53	9:29	9:25	10:21	10:19	17:16	17:24	17:44	17:51	17:04	18:04
ארה"ב שיקאגו (ח)	6:53	6:46	8:56	8:52	9:27	9:23	10:20	10:17	17:17	17:24	17:44	17:52	17:05	18:02
בוליביה לה פאס (ח)	6:14	6:17	8:59	9:01	9:28	9:30	10:34	10:35	19:19	19:16	19:41	19:39	18:59	19:43
בלגיה אנטוורפן (ח)	8:10	8:00	9:59	9:54	10:31	10:26	11:20	11:16	17:43	17:54	18:16	18:26	17:34	18:43
בלגיה בריסל (ח)	8:08	7:58	9:58	9:53	10:30	10:25	11:19	11:16	17:46	17:56	18:18	18:29	17:37	18:44
בלרוס ליובאוויטש (ח)	7:34	7:22	9:18	9:12	9:50	9:44	10:37	10:33	16:47	16:59	17:23	17:34	16:39	17:38
ברזיל ס.פאולו (ק)	6:44	6:48	9:29	9:31	10:00	10:02	11:07	11:08	19:57	19:53	20:20	20:17	19:36	20:24
ברזיל ריו דה ז'נרו (ק)	6:31	6:34	9:15	9:17	9:47	9:49	10:53	10:55	19:43	19:39	20:06	20:02	19:22	20:09
בריטניה לונדון (ח)	7:27	7:17	9:17	9:12	9:49	9:44	10:38	10:34	17:02	17:13	17:35	17:46	16:53	18:01
בריטניה מנצ'סטר (ח)	7:42	7:31	9:29	9:23	10:01	9:55	10:48	10:45	17:04	17:16	17:39	17:50	16:56	18:07
גרמניה ברלין (ח)	7:37	7:26	9:25	9:19	9:57	9:52	10:45	10:41	17:04	17:16	17:38	17:49	16:56	17:53
גרמניה פרנקפורט (ח)	7:48	7:38	9:40	9:35	10:12	10:07	11:01	10:58	17:31	17:42	18:04	18:13	17:22	18:17
דרום אפריקה יוהנסבורג (ח)	5:39	5:43	8:28	8:30	8:58	9:01	10:06	10:08	19:04	19:00	19:28	19:24	18:43	19:28
הודו בומביי (ח)	7:09	7:07	9:26	9:25	9:59	9:58	10:57	10:56	18:36	18:39	18:59	19:02	18:21	19:06
הודו פונה (ח)	7:03	7:00	9:22	9:21	9:54	9:53	10:52	10:51	18:34	18:37	18:57	19:00	18:19	19:04
הונגריה בודפשט (ח)	7:01	6:52	8:55	8:51	9:27	9:23	10:18	10:15	16:55	17:05	17:26	17:35	16:45	17:39
טורקיה איסטנבול (ח)	7:07	7:00	9:08	9:05	9:41	9:37	10:33	10:31	17:29	17:37	17:57	18:04	17:18	18:08
יוון אתונה (ח)	7:22	7:16	9:27	9:24	9:59	9:56	10:52	10:50	17:56	18:03	18:23	18:29	17:44	18:33

לוח זמנים לשבוע פרשת תצוה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש		
מולדובה קישינב (ח)	7:22	7:13	9:16	9:11	9:48	9:44	10:38	10:36	17:16	17:25	17:47	17:55	17:06	17:59
מקסיקו מ. סיטי (ח)	7:02	6:59	9:24	9:23	9:54	9:53	10:53	10:52	18:40	18:42	19:02	19:05	18:24	19:09
ניו זינלנד צ. צ. (ח)	5:35	5:44	8:34	8:39	9:07	9:11	10:19	10:22	19:51	19:43	20:20	20:12	19:26	20:16
נפאל קטמנדו (ח)	6:42	6:38	8:57	8:55	9:28	9:26	10:25	10:23	17:54	17:58	18:18	18:22	17:40	18:26
סינגפור סינגפור (ח)	7:14	7:14	9:42	9:42	10:14	10:14	11:16	11:16	19:23	19:23	19:45	19:45	19:05	19:49
פולין ורשא (ח)	7:05	6:54	8:54	8:49	9:25	9:20	10:14	10:10	16:36	16:47	17:09	17:20	16:27	17:24
פרו לימה (ח)	6:03	6:05	8:38	8:39	9:10	9:12	10:14	10:15	18:41	18:40	19:04	19:02	18:22	19:06
צרפת ליאון (ח)	7:53	7:44	9:50	9:46	10:22	10:18	11:13	11:10	17:57	18:06	18:27	18:35	17:46	18:48
צרפת פריז (ח)	8:10	8:01	10:04	9:59	10:36	10:31	11:25	11:22	18:00	18:09	18:31	18:40	17:50	18:54
קולומביה בוגוטה (ח)	6:04	6:04	8:35	8:35	9:05	9:05	10:07	10:07	18:17	18:17	18:38	18:39	17:59	18:43
קנדה טורונטו (ח)	7:25	7:17	9:24	9:21	9:56	9:52	10:48	10:46	17:39	17:47	18:08	18:15	17:28	18:27
קנדה מונטריאול (ח)	7:06	6:57	9:03	8:59	9:35	9:31	10:26	10:24	17:11	17:20	17:41	17:49	17:00	18:02
קפריסין לרנקה (ח)	6:39	6:34	8:44	8:42	9:18	9:15	10:12	10:10	17:20	17:26	17:45	17:51	17:07	17:55
רוסיה מוסקבה (ח)	8:09	7:56	9:53	9:47	10:24	10:18	11:11	11:07	17:19	17:32	17:55	18:07	17:11	18:24
רוסיה רוסטוב נא דונו (ח)	7:38	7:29	9:32	9:28	10:05	10:00	10:55	10:52	17:33	17:42	18:03	18:12	17:22	18:16
שוייץ ציריך (ח)	7:41	7:32	9:37	9:33	10:08	10:04	10:59	10:56	17:39	17:49	18:10	18:19	17:29	18:31
תאילנד בנגקוק (ח)	6:42	6:40	9:02	9:01	9:35	9:34	10:34	10:33	18:22	18:24	18:44	18:46	18:06	18:50

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

תחילת זמן קידוש לבנה באה"ק:
מוצאי שבת קודש, ח' אדר א'

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי', ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר. תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחרי ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחרי הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁתּוֹלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לִמְחוֹז חֶפְצֵנוּ לְחַיִּים וּלְשִׂמְחָה וּלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחֲזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכַּף כָּל־אוֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בַּדֶּרֶךְ וּמִכָּל־פּוּרְעָנִיּוֹת הַמִּתְרַגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לָעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתִתְּנֵנִי לְחֵן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסָדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

לזכות

לוי שי׳ **הלוי** בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי׳ ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי׳ הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא״ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

חיש הפצת המעיינות - פקס: 9606761 3 (972)

ת.ד. 2 כפר חב״ד 60840 ישראל - P.O.B 2 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail:Chish@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com ∗ www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00255
06/02/2011

P.P.
שולם
1949
תל אביב